

66

16

432

491

35

constantin
chiriță
pașiuni

Constantin Chiriță

pasi uni

ROMAN EDIȚIE NE VARIETUR

Coperta: *Victor Feodorov*

Editura Minerva

Constantin Chiriță văzut de NICHITA STĂNESCU

Constantin Chiriță (n. 12 martie 1925, Ibănești, Vaslui — d. 14 noiembrie 1991, Königswinter, Germania) a fost un prozator român, scriitor, romancier, scenarist, eseist, politician comunist. Cărțile sale s-au adresat în special tineretului.

Primele șase clase liceale le-a absolvit la școala „Mihail Sadoveanu” din Galați, ultimele două la București.

A urmat Politehnica din București, dar nu a finalizat studiile. A fost apoi redactor la ziarul *Scînteia* și muncitor pe șantierul de la Bumbești-Livezeni. Debutează ca scriitor în anul 1949, scrierile sale fiind în parte creații în stilul realismului socialist. S-a remarcat ca romancier și scenarist. A deținut funcția de vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor.

A fost redactor la diferite reviste literare (mai ales la *Luceafărul* și *Sportul literar*). Scriitor fecund și, deseori, militant politic al timpului (secretar PCR al Uniunii Scriitorilor, 1972–1977, și vicepreședinte al ei, din 1977), a colaborat la diferite reviste literare, sociale și politice din țară.

Opera lui Constantin Chiriță este puternic influențată de ideile proletare și comuniste, expuse de autor într-o modalitate populară. Constantin Chiriță este autorul unui foarte popular ciclu de romane pentru tineret, în cinci volume, intitulat *Cireșarii*.

Cuprins

Partea întâi APARENȚE.....	8
Capitolul I.....	9
Capitolul II.....	59
Capitolul III.....	77
Capitolul IV.....	108
Capitolul V.....	151
Partea a doua POEZII.....	177
Capitolul I.....	178
Capitolul II.....	201
Capitolul III.....	235
Capitolul IV.....	254
Capitolul V.....	267
Capitolul VI.....	290
Capitolul VII.....	314
Capitolul VIII.....	337
Partea a treia ERORI.....	351
Capitolul I.....	352
Capitolul II.....	370
Capitolul III.....	402
Capitolul IV.....	425
Capitolul V.....	435
Capitolul VI.....	466

Mamei, surorii mele

Partea întâi

APARENȚE

Capitolul 1

I

În mulțimea de studenți care umplea în acea zi a anului 1950 curtea Politehnicii din București, doi tineri atrăgeau privirile. Poate prin înfățișarea lor, poate prin mersul lor, poate prin felul cum erau încadrați de ceilalți studenți. Păreau amândoi deopotrivă de înalți. Dacă vreun curios din anul doi sau trei, subjugat de pasiunea exactității dimensiunilor, ar fi vrut cu orice preț să stabilească proporția reală, atunci pe bună dreptate, unul dintre eroii noștri ar fi fost gratificat cu doi sau trei centimetri în plus. Nu e mai puțin adevărat, însă, că acești centimetri se datorau aproape în întregime podoabei de păr negru, des, lucios, care-i scutea capul de orice altă protecție, chiar în timpul celor mai generoase zile. Continuând cu oarecare exagerare, se poate afirma că figura tânărului merita acea podoabă care stârnise atâtea admirații și atâtea invidii pe întreaga durată a unei promoții. Contrastul net dintre negrul de smoală al părului și albul de zăpadă al feței imprima chipului o paloare stranie și un aer superior de distincție și meditație. Ochii mari, negri, foarte îndepărtați unul de altul, înzestrați cu o putere parcă nelimitată de înrobire și fascinație, deveniseră cu vremea argumente incontestabile în disputele studentelor mai tinere, înfuriate de succesul unui actor la modă. Expresia atât de potrivită unui diplomat înainte de începerea discursului era destinată însă unui zâmbet – e drept – atât de ușor nuanțat, încât avea puterea să sugereze că distincția nu este posibilă fără un asemenea însoțitor permanent. Dacă mai adăugăm la toate acestea un corp elastic, puternic, bine sudat în încheieturi, așa cum i-l cunoșteau amatorii de volei, sau o siluetă dreaptă, mlădioasă, elegantă, așa cum îi apărea pe stradă oricărui trecător, atunci ne putem forma o imagine

aproape fidelă asupra înfățișării candidatului la diploma de inginer, Liviu Filimon.

Prietenul acestuia, singur n-ar fi atras niciodată atâtea buchete de priviri, pentru că înfățișarea lui n-avea nimic deosebit. Părul blond, aproape galben cu câțiva ani în urmă, începea să se închidă la culoare și să se rărească, prevestind o chelie timpurie. Fața lui era mai degrabă aspră, colțuroasă, dar ochii, aproape negri, luceau atât de duios, încât cei care-l cunoșteau bine și care petrecuseră multă vreme în preajma lui îi descifrau gingășii visătoare, copilărești. Obişnuirii întrecerilor sportive susțineau că locul lui nu era la Politehnică, ci la Medicină. Nu ca student, ci ca obiect de studiu anatomic. Din nefericire, trupul său, dăltuit parcă pentru a i se scoate în relief fiecare fibră musculară, era îmbrăcat într-un costum luat în grabă, fără probă, de la un oarecare magazin de confecții. Și cum nici grija pentru ținuta vestimentară nu-l preocupa, înfățișarea tânărului era aceea a unui om obișnuit, oarecum dezordonat, menit să dispară repede în lumea lucrurilor comune. Ion Mușat candida de asemeni la diploma de inginer.

De la începutul plimbării lor prin curtea școlii, cei doi tineri mergeau, dus și-ntors, pe aceeași potecă izolată, care fusese repede botezată de un student mai tânăr și mai curios „Geodezica prieteniei”. Pășeau rar și erau atât de cufundați în gânduri, încât la intervale lungi își aminteau că sunt împreună, și atunci schimbau între ei câteva vorbe.

Viitorul lor se comenta în multe grupuri, dacă nu în toate grupurile de studenți din curtea Politehnicii, și e de înțeles lucrul acesta dacă ne amintim că ani de zile amândoi fuseseră idoli școlii.

— Am auzit că vor rămâne asistenți, spuse cineva într-un grup. Nu știu de ce e atât de neliniștit Mușat. De doi ani e doar mâna dreaptă a „Infinitului”.

„Infinitul” era denumirea pe care i-o acordaseră studenții celebrului matematician Petre Stoian, denumire păstrată cu fidelitate de zecii de promoții.

— Iar „Infinitul” e mâna dreaptă, adăugă altcineva, a atâtor comisii, comitete, sesiuni și congrese internaționale,

că pentru a fi prezent la toate ar trebui într-adevăr să-și schimbe denumirea în calitate... la uitați-vă! Mușat a împrumutat până și ticurile maestrului.

Tânărul despre care era vorba rămăsese nemișcat, cu brațele încrucișate și cu privirile fixate undeva într-un punct imaginar al bolții cerești. Avea, bineînțeles, ochii întredeschiși. Cu un gest scurt, își scutură încremenirea, apoi își relua mersul.

— De ce o fi atât de neliniștit? repetă același student întrebarea.

— Am auzit, se ivi pe neașteptate un răspuns, că ar fi predat ca lucrare de diplomă o teorie atât de fantastică, mi se pare un atentat la adresa unui adevăr absolut, încât întreaga comisie a hotărât să aștepte întoarcerea „Infinitului” de la Bruxelles.

— S-a întors de cinci zile, după cum s-a anunțat în ziare.

— Cică de la întoarcerea lui se discută într-una, cu ușile închise, teoria lui Mușat.

— Eu nu l-am putut înțelege, nu l-am putut urmări niciodată până la capăt, interveni o studentă. Nu știu. Parcă abia ar învăța să vorbească, parcă i-ar scoate cineva cu cleștele vorbele. Numai când ajunge la x-uri... Atunci parcă s-ar petrece o erupție în el. Dar despre x-uri e cel mai ușor de vorbit.

După această intervenție, discuția deveni aprigă în grupul comentatorilor. Se formară tabere, argumentele subiective se epuizară repede, făcând loc celor strict matematice, care nu puteau să se termine niciodată. Pe nesimțite, discuția cuceri noi aderenți, lăsând ici-colo câteva grupuri răzlețe, izolate, în curtea Politehnicii.

„Geodezica prieteniei rămăsese aceeași. Liviu își plimba senin, zâmbitor, certitudinea, Mușat își îngropa și-și dezgropa fără încetare neliniștea.

— Dacă aș fi știut că te vei purta ca un absolvent de liceu înaintea bacalaureatului, spuse Liviu, te-aș fi convins până la urmă să predai ca lucrare de diplomă numai creierașul electronic.

— Nu se putea! răspunse Mușat. Nu înțelegi că nu se

putea? Nu pot fi inginer până nu... până nu știu cum trebuie să văd... cum trebuie să privesc. Dacă nu e adevărat ce cred, atunci de ce să fiu inginer?

— Iartă-mă, dar nu te înțeleg. Ce legătură are teoria ta abstractă cu profesiunea de inginer? Poți foarte ușor să te împotrivești lui Maxwell sau Einstein, dar în același timp poți fi un inginer remarcabil, ceea ce sunt convins că vei fi.

— Nu! Nu se poate. Dacă nu am dreptate, nu pot fi inginer. Nu pot!... Cum să-ți spun?... Gândește-te la apă, la gheață și la clocot. Aceleași elemente schimbându-și valorile prin intervenția unui singur și aceluiasi factor în sitari diferite. Simți întrepătrunderile, combinațiile și mai ales concluzia? Nu, mai bine să-ți demonstrez altfel: presupune că eu neg în teorie, dar nu în mod vulgar, valoarea adevărului matematic $2 + 2 = 4$. Stai! Nu te grăbi. Pentru că nu fac gimnastică. Eu plec de la un raționament cartesian: $2 + 2$ fac la fel cât $3 + 1$, spune Descartes, dar imediat adaugă: *Trebuie să intuim și că din aceste două propoziții se poate scoate cu necesitate cea de-a treia*. Pentru mine, a treia prepoziție a fost inversarea formulei: păstrarea rezultatului și extinderea acțiunii spre infinit... Cum să-ți spun?...

Mușat se opri din mers și închise ochii gânditor. Numai degetele lui se mișcau neregulat, parcă încercau sunetele unor clape nevăzute. Cifrele pe care le imagina mintea lui înfierbântată i se scurgeau prin vârfurile degetelor. Dar el nu voia să oprească nicio cifră. Voia să le transforme în imagini precise, și efortul pe care-l făcea îi spărgea tâmplele. Uneori scutura din cap sau își deschidea buzele pentru a spune ceva. Niciun cuvânt nu voia să rupă însă acea tăcere stranie pe care el n-o simțea, dar care-l condamna pe prietenul său la paralizie.

— Ce s-a întâmplat? se răzvrăti brusc Liviu Filimon. Nu mai pot suporta chinul tău. Nu mă mai pot suporta nici pe mine. Parcă m-ar fi proiectat cineva cu capul în jos în mijlocul unei...

— Stai! Stai! îl întrerupse Mușat rugător. Încerc să fixez o imagine clară... o expresie cu care să explic... Da! Cum să-

ți spun?... Închipuie-ți că ai avea în față o cortină pe care e pictat un anumit peisaj: văi, dealuri, munți, șesuri, râuri, păduri. Deodată, cortina se ridică... Știi? Cortina e o imagine aparentă, vei înțelege până la urmă... Și apare același relief natural, original împrejmuire de linii și curbe în anumite formații geometrice, care păstrează, însă, fiecare identitatea și însușirile elementelor din peisaj. Geometria nu denaturează nimic. Numai organizează, definește, prin conuri, sfere, cilindri, prin împrejmuiri de linii, nu elemente, ci porțiuni ale cadrului. De ce? Pentru a da anumite valori constituantelor peisajului, care, la rândul lui, e înconjurat de patru laturi sau de o curbă împlinită. Adică figura mare geometrică, paralelogramul sau sfera, paralelipipedul sau cercul,. Cere în interiorul ei o rezolvare geometrică... Dacă nu e limpede... Mai bine să trec de-a dreptul la algebră, imaginând simbolurile. Dar mai întâi trebuie să te conving de importanța inversiunii...

— Știu, îl întrerupse Liviu. Și nu vreau să te contrazic: cel puțin acum nu vreau să te contrazic. Poate că nici n-aș fi pregătit. Tu, însă, frământă problema asta de aproape trei ani. Dacă n-ai reușit s-o rezolvi pe deplin, de ce-ai transformat-o în teorie?

— Nu e teorie, Liviu. E un adevăr. Un adevăr elementar.

— Atunci, pentru Dumnezeu, de ce ești atât de neliniștit? Nu știi ce general roman, care a câștigat nu știi câte victorii, a pierdut o singură bătălie și o dată cu ea războiul, pentru că în acea luptă în loc să se gândească la armata lui s-a gândit mereu dacă generalii dușmani își vor face planurile de luptă în raport cu faima și capacitatea sa. Nu știi cine, Tit Liviu sau Salustius, spunea că nu l-au învins până la urmă generalii dușmani, ci propria lui neliniște.

Mușat protestă cu energie:

— Ce spui tu e haos. Nu în cuvinte, ci în teorii, în idei, în adevăruri, în destinații. Dacă aș da valori fiecărui element, ți-aș demonstra un absurd... un... ceva ca un zero în afara cifrelor... La ce te gândești?

Liviu Filimon căzuse pe gânduri. Aproape că-i pierise și zâmbetul. Răspunse mecanic:

— Caut să-mi amintesc numele generalului.

— Și eu caut să-mi amintesc ceva ce-mi scapă. Nu în teorie. În perimetrul pe care-l subînțelege teoria, pe care-l condiționează... sau mai bine zis care condiționează teoria... Da... aici trebuie să fie enigma. *Nu e posibilă nicio abstracție...*

În clipa aceea își făcu apariția un bătrânel înalt și uscățiv, pe care cei doi prieteni îl cunoscuseră de când împinseseră prima dată poarta mare de fier a școlii.

— Vă poștește comisia, în cap cu „Infinitul”. Numai noroc să vă dea Dumnezeu!

Cei doi tineri porniră spre sediul comisiei urmăriți de tăcerea și de privirile tuturor studenților aflați în curte. Dar după ce candidații pătrunseră în clădire, se repeziră toți ca o hoardă de barbari asupra moșneagului, gata să-l sufoce, să-l strivească. Întrebările curgeau ploaie, dar bătrânul, neputând ridica din umeri, așa cum îi era obiceiul, răspundea invariabil:

— Nu știu nimic. Nu știu. Dacă v-am spus... Nu știu nimic.

2

Pătrunzând în sala de consiliu, candidații fură întâmpinați cu o prea gravă liniște și nemișcare pentru a nu presimți amândoi apropierea unei explozii. Comisia era în plen. Liviu Filimon o trecu calm în revistă cu privirile, înclinându-și ușor capul atunci când vreun profesor se simțea cercetat. Salutul acesta tăcut nu era o obișnuință a tânărului, ci un pretext de moment pentru a observa și a ghici starea de spirit a oamenilor care urmau să-i hotărască viitorul. Poate că în acele clipe simțise cum un fior de emoție îi tulbură certitudinea pe care și-o închipuisese drept stare definitivă. Descoperise în tăcerea și în nemișcarea membrilor comisiei un gest forțat, care nu prevestea, ci urma unei erupții. Era prea multă încordare în atitudinea lor. Își imaginează o elice

Învârtindu-se amețitor și deodată oprindu-se prin acțiunea unor frâne colosale. Încordarea pe care o descoperise la oamenii din fața lui nu era decât o frână. Mai departe nu se gândi. Zări o privire scurtă ca un fulger în direcția prietenului său, și atunci înțelese cine era cauza furtunii trecute sau viitoare. Prevedea o catastrofă, și odată cu liniștea care-l cuprindea din nou simți și tăișul ascuțit al unui regret. Trăia un moment când ar fi schimbat fără ezitare rolul său cu acela al lui Mușat. Proiectul pe care-l depusese era o operă clară, precisă, ireproșabilă. Ar fi dorit, însă, în locul victoriei calme, liniștite, de care nu se mai îndoia, o dispută sau chiar o înfrângere spectaculoasă, răsunătoare. Asemenea înfrângeri îl transformă pe învins în cutezător și-i oferă o aureolă de lungă durată. Și nu o dată hazardul a preschimbat înfrângerile aparente în victorii. După câțiva ani, sau după câteva secole...

Ion Mușat avea alte gânduri. Îl căutase o singură dată cu privirile pe Stoian, dar celebrul matematician părea absent la ceea ce se petrecea în jurul său. Parcă într-adins își căutase loc la unul din capetele șirului de scaune pe care stăteau membrii comisiei. Cu brațele încrucișate, cu capul ridicat, dat pe spate, privea prin pleoapele aproape strânse un punct imaginar de pe plafon. Dacă Mușat s-ar fi uitat la palmele lui, ar fi văzut cum îi tremură fără încetare degetele, ceea ce nu era în firea „Infinitului”. Tânărul, care nu se îndeletnicise niciodată cu observații psihologice, nu reținu decât liniștea aparentă și nemișcarea dascălului său. Și deodată, fără să-și dea seama, se pomeni în conflict cu atmosfera aceea înghețată. Simți un curent scurt și dens fulgerându-i capul și începu să descifreze pe tavan niște formule nesfârșite, căroră încerca să le verifice valorile. Degetele îi tremurau. Și, iarăși, atingerea clapelor, în loc să răspândească sunete, rupea zăgazuri, prin care se scurgeau cascade de cifre. Nu era haos în lumea lui nevăzută. Era o disciplină perfectă. Fiecare element își lua supus locul său în formulă. O voce, un fel de-a doua voce, striga fără încetare înăuntrul lui: „Nu vedeți cât de limpede, cât de sigur este adevărul?”

Muşat simţi o atingere uşoară cu cotul, care-l readuse subit în lumea reală. Liviu îl pofti să ia loc pe un scaun, drept răspuns la iniţiativa discretă, făcută cu un gest scurt de preşedintele comisiei. Trecuseră doar câteva secunde de la intrarea celor doi candidaţi în sala de consiliu, dar nu numai ei, ci şi membrii comisiei, şi asistenţa – alcătuită în cea mai mare parte din membri ai corpului didactic – trăiau senzaţia unei scurteri încete, paralizante, a timpului.

Fără să se ridice în picioare, preşedintele comisiei începu cât se poate de calm:

— Nu am nici intenţia şi nici sarcina de a analiza aici proiectul candidatului Liviu Filimon. Această analiză o va face colegul nostru, profesorul Bărbulescu... Ținând seama de valoarea lucrării prezentate, comisia m-a însărcinat să anunţ rezultatul. Ar fi fost poate necesar ca totul să se petreacă într-un cadru solemn, şi cred că aşa se va întâmpla. Bucuriile mari nu pot fi reţinute. Şi de aceea ne-am grăbit puţin, preferind intimitatea solemnităţii. Nu vom frustra însă de satisfacţii pe nimeni. Măine, în aula mare va avea loc adunarea solemnă, oficială, a instituţiei noastre. Până atunci ne-am gândit să anunţăm rezultatele excepţionale: Claritatea, seriozitatea, siguranţa şi oportunitatea proiectului prezentat de candidatul Liviu Filimon au determinat comisia noastră să-i acorde cel mai înalt calificativ. La care adăugăm bucuria noastră sinceră şi urările noastre cele mai calde pentru întâlnirea lui cu viitorul... Despre celălalt proiect va vorbi ilustrul nostru confrate, academicianul Stoian.

Auzindu-şi numele, Stoian tresări. Parcă s-ar fi trezit dintr-o îndelungată visare. Se ridică atât de brusc în picioare, încât gestul lui părea comandat. Nu vorbi imediat, îşi îndreptă ţinuta, îşi căută cu degetele nasturii de la haină, îşi muşcă de câteva ori buzele, apoi îşi aţinti privirile asupra tânărului despre care trebuia să vorbească. Se ridicase şi Muşat în picioare, fără să ştie de ce. Dacă n-ar fi fost liniştea aceea apăsătoare, fixitatea gravă a tuturor privirilor, atitudinea celor doi ar fi părut comică, nefirească. Parcă nu profesorul urma să dea o sentinţă fermă,

irreversibilă, pe care toți o așteptau cu sufletul la gură, ci, dimpotrivă, el fiind acela care urma să primească sentința din partea unui om hotărât să-și joace toată viața într-un singur moment. Momentul nu se prelungi însă. Mușat se simți atacat pe neașteptate de o oboseală confuză, greoaie, care aproape îl prăbuși înapoi pe scaun. Numai gândurile, gânduri îndepărtate, se încrucișau febril și violent.

— Poți să te ridici, domnule Mușat, spuse profesorul, cu o voce care și ea venea din depărtări. Sau poți să stai jos... cum dorești. În sfârșit, să ne găsim luciditatea... În mod normal, ar trebui să vorbesc despre proiectul dumitale, despre acel aparat de comandă electronică în care mi-am pus atâtea speranțe și care, sigur, ar onora toată promoția dumitale. Sunt multe reușite în acest proiect, dar mai ales sunt multe căutări temerare, care cândva - sunt sigur - vor căpăta finalitate. Nu se poate ca acest proiect să nu se întâlnească peste un număr de ani - i-am putea chiar calcula - cu anumite necesități ale economiei noastre. De aceea am insistat, de aceea insist să-ți continui cercetările în acest domeniu modern al electronicii, pentru care ești atât de înzestrat. Calitățile dumitale de matematician se pot dezvolta, se pot întâlni, îți pot aduce mari satisfacții în această știință, și în ramurile ei multiple, care-și vor pune tot mai adânc amprenta pe toată tehnica viitorului. Căutările dumitale urmează căi nebătătorite, soluțiile sugerate sunt profund originale și deschid posibilitatea unei teorii de care s-ar putea să aibă mare nevoie electronica și întreaga tehnică. Am scontat toate acestea. N-ai vrut să mă scutești, însă, de o mare surpriză... Din fericire, sau din nefericire, dumneata ai adăugat la schițele proiectului câteva pagini în care părăsești domeniul electronicii și te dedici exclusiv matematicii. La început am fost și eu tentat să cred că avem de-a face cu o speculație simplistă, cu un joc asemenea răzvrătirii unui copil sătul de obsesia unor adevăruri elementare. A fost o eroare gravă, pe care nu vreau s-o ascund. Dacă nu te-aș fi cunoscut, m-aș fi mirat la gândul că, învelind în hârtie de altă culoare același cub din odaia copilăriei, vrei să convingi lumea că înfățișezi altceva,

poate altarul de sacrificiu din Delos și formula ecuațiilor cubice. Și așa fi aruncat cine știe unde paginile dumitale pline cu cifre și mai ales cu atâtea pretendente, cu atâtea candidate la cifre. Poate că ai avut noroc, sau poate că n-ai avut. Pentru că dumneata, păstrând rezultatul celei mai simple formule matematice, dar inversând-o spre infinit, deschizi un capitol în știința căreia vrei să te dedici și pe care nu-l vei putea scrie până la sfârșit, chiar dacă i-ai închina toate orele pe care le mai ai de trăit – și-ți urez să fie multe – chiar dacă ai adăuga la ele toate orele tuturor semenilor dumitale. Pentru că teoria dumitale pledează pentru un infinit de operații în clipa când o pui în serviciul tehnicii. Iar dacă n-o aliezi cu tehnica, nici măcar ca o speculație nu poate fi privită. Nu știu cum s-o numesc, dar mi se pare că pentru prima dată ne întâlnim cu o teorie care fundamentează și exprimă în formule matematice una dintre legile de bază ale tehnicii – legea necesității. Nu pot să-i dau o imagine plastică foarte fidelă, dar mi-o închipui ca o turbină perpetuă, care atrage tot ceea ce este în jur, care dă fiecărui element o valoare precisă pentru a se putea menține ea însăși și pentru a pune în mișcare alte forțe. Această relație dintre turbină și necunoscutul din jurul ei, transformat în valori precise, ca o condiție a existenței, îmi sugerează *legea necesității...* Nu pot să propun aici calificative, pentru că rodul îndrăznelii și științei dumitale, înfățișat în teoria pe care ne-ai prezentat-o, nu poate fi măsurat și satisfăcut de niciun calificativ, oricât de înalt ar fi el. Poate unul singur ar fi nimerit, dar acela nu se dă de către comisii, de către colective *ad hoc*, nu-l oferă nici măcar prezentul întreg. Dumneata însă nu faci aici convenții cu istoria, sau poate vrei să faci, deși nu cred lucrul acesta... În sfârșit, pentru ca teoria să fie valabilă, pentru a împlânta în viață ca un adevăr, ca o valoare incontestabilă, singura convenție pe care trebuie s-o faci, o convenție permanentă, o convenție *sine qua non*¹, este convenția dintre dumneata și SPAȚIU. *Nu e posibilă nicio*

¹ *sine qua non* - absolut necesar, indispensabil, neaparat trebuincios. [lat.]

abstracție! Niciodată n-am întâlnit o teorie care să necesite o mai mare acțiune din partea celui care a gândit-o. Numai tehnica o poate fecunda, numai tehnica o poate impune. Nu vreau să neg, ca printr-un decret, riscul unei erori, deși e puțin probabil. Ideea inversiunii mă preocupă însă și pe mine de multă vreme. Să nu uităm: Geniul lui Copernic², căruia știința și calitatea umană îi datorează atât de mult, s-a manifestat în ultima instanță prin dramatica inversiune a datelor unui adevăr considerat absolut.

Mușat părea în transă. Își completează ca un automat dascălul:

— Descartes ajunge la calculul diferențial rezolvând problema inversă a tangentelor...

Cuvintele tânărului stârniră câteva reacții tăcute în sală. Vocea fermă a „Infinitului” readuse ca prin farmec liniștea:

— E întru totul exact, deși nu contest prin nimic meritele lui Leibniz și Newton. Soluționând însă „problema inversă a tangentelor”, pe care o ridicase de Beaune, marele Descartes ajunge cu metoda lui la pragul calculului diferențial și integral. O foaie străvezie de celofan despărțea punctul la care se opriese Descartes de calculul diferențial. Astăzi, și un elev de școală medie, folosind datele și metoda lui Descartes, ajunge la descoperirea care i-a făcut celebri pe Leibniz și pe Newton.

— Și Louis de Broglie, se rezeși iarăși ca un automat tânărul, când elaborează mecanica ondulatorie parcurge în cazul materiei o cale inversă decât aceea parcursă în cazul luminii...

— Exact! replică destul de surprins „Infinitul”. Simt o plăcere particulară în faptul că te-a sedus această idee a inversiunilor. De aceea sunt sigur că vei înțelege sfatul pe care ți l-am dat referitor la SPAȚIU. Relația inversă se subînțelege. Teoria dumitale are nevoie de spațiu, nu de hârtii. Desfășurată în spațiu, dar de fapt aceasta e și

² La începutul secolului al XVI-lea, Copernic a prezentat celebrul model matematic complet al unui sistem heliocentric. Sistemul, extins și perfecționat mai târziu de Johannes Kepler, arăta pentru prima dată că Pământul se rotește în jurul Soarelui și nu invers.

demonstrația dumată, poate da naștere la valori în stare sa înspăimânte prin frecvența și importanța lor. Dacă vei rămâne fidel acestei convenții, nu va mai fi nevoie de nicio înțelegere organizată sau ne, premeditată sau ne, voită sau ne, între dumneata și ceea ce numim în mod obișnuit istorie... Iar pe dumneavoastră vă rog să mă iertați pentru acest dialog.

Stoian se așază cu un gest brusc pe scaun, o clipă își căută de lucru cu degetele, apoi încremeni în poziția pe care i-o cunoșteau toți colegii și studenții.

Mușat nu mai rosti nicio vorbă și nici nu părea că e preocupat să dea vreun răspuns. Scrise pe o foaie de hârtie câteva cuvinte, împături foaia, apoi căzu în nemișcare. Peretele alb din fața lui se transformase într-un ecran plin de simboluri, și Stoian, văzându-i goana privirilor prim genele întredeschise, înțelese răspunsul și se simțit învăluit de o bucurie caldă, duioasă. Se pomeni parcă într-un târziu cu un bilețel pe care, înainte de a părăsi sala, Mușat i-l strecurase misterios și prudent, ca un semn de complicitate într-un joc de copii. Desfăcu repede hârtia și citi, înveselindu-se, două fraze:

„Câți fizicieni n-au încercat, zadarnic, să explice fenomenele electrice prin mecanică?... Pentru că, până la urmă, - cine știe? - întreaga mecanică va fi explicată prin electromagnetică!...”

3

Coridorul era pustiu, tăcut, întunecos. Întâlnirea neașteptată cu bezna îi pironi pe cei doi tineri ingineri lângă ușa pe care abia ieșiseră. Liviu își duse mâna la față cu intenția absurdă de a-și reține zâmbetul care-i fugea, care i se dizolva. Când degetele îi atinseră obraji, o răceală surprinzătoare i se propagă brusc prin tot corpul, ca un fior electric. În acea fracțiune de secundă își imaginează că se uită

Într-o oglindă și descoperă în fața lui un schelet imobil, care nu asculta nici măcar de mișcările simple, de mecanism, ale aceluia pe care-l reprezenta. Halucinația dispăru repede, făcând loc unei amețeli tulburi, care i se scurse în membre. Parcă un anestezic îi ștergea corpul, lăsându-i viu numai capul, pentru ca gândurile lui, memoria lui, să înregistreze momentul când pentru prima dată se întâlnise cu moartea. Fără acea amețeală de o clipă, erupția care se pregătise înăuntrul lui l-ar fi sfârșit. Într-o mișcare instinctivă, mâna i se înfipse ca un cârlig în brațul lui Mușat. Încordarea acestuia, dureroasă, de oțel, respinse atacul. Liviu își reveni. Sprijinul de moment și rezistența neașteptată îl treziseră. Pericolul erupției trecuse. Potențialul ei rămăsese însă, ca o îmbrăcăminte, ca o căptușeală formată din fire și țevi disciplinate, supuse parcă unor legi mecanice.

Mușat își mai încordă de câteva ori brațul pentru a-și alunga amintirea durerii. Fusesse și el trezit dintr-o lume îndepărtată, în care stăteau gata să erupă forțe străine însă.

— Ce s-a întâmplat? Întrebă el cu atâta nepăsare, de parcă s-ar fi adresat unui obiect căzut de undeva din senin la picioarele lui. E stupid să ne închipuim că simpla cădere a unui măr...

— *La grande rencontre!* îi răspunse Liviu. Biciuiește-i, loane, pe toți cei care ne-au sărăcit personalitatea, care ne-au ocupat locurile. Eu îmi închipui că în această lume numărul geniilor e limitat. Cum sunt elementele în tabelul lui Mendeleev. Dar mai întâi hai să ieșim! Nu! Nu prin curte! Să ieșim pe ușa principală, pentru că nu pot suporta acum artificiile.

— Artificii?!... Nu te înțeleg. În ce sens?

Liviu își trase prietenul de mână, ducându-l spre ieșirea pe care o propusese.

— În ce sens? În sens convențional. Nu pot suporta acum strigăte, urale, osanale. Nu înțelegi? Nu pot să mă văd înconjurat de emoția fecioarelor care se lasă descuiate de orice șperaclu. Ar fi prea nobil să folosesc termenul

franțuzesc. Și nici de rânjetele elementare ale precocilor obișnuiți să se vindece de coșuri prin terapie proprie.

Ajunseseră afară, pe treptele care coborau în stradă. Mușat îl opri cu un gest brusc pe Filimon.

— Știi ce faci tu? Încerci să demonstrezi un nonsens. Nu-ți analizez tonul, ci vorbele. Pe de o parte modestie, timiditate... pe de altă parte ură, dispreț. Nu se pot împăca. Parcă ai vrea să contrafaci termenii unei egalități.

— De ce cauți să mă plasezi în abstract? De ce crezi că vreau să fac o demonstrație?... Pentru Dumnezeu, nu mai calcula mereu! Nu gândurile, tonul dă valoare vorbelor... Hai să mergem pe străzi, în neștire... Șoptește-i unui om, sau unui grup de oameni, ca o povață, ca o rugămintă, miorlăindu-te: „Ucide...” Ce șanse ai ca să te asculte? Poruncește, însă, cu glas răspicat: UCIDE! Se înzecesc șansele.

Mușat își obligă din nou prietenul să-și încetinească pasul.

— Stai! N-ai dreptate. Nu tonul contează aici. Gândul contează. Șirul de gânduri care-ți dă ca rezultat această concluzie. Tonul demonstrează un temperament, o clipă a acestui temperament. Gândul, însă, indică un individ, potențialul unui individ... Am impresia că jonglezi prea ușor cu vorbele și cu noțiunile, deși, dacă mă gândesc, un jongler face din instinct puțină matematică prin jocurile lui. Frațiuni de secundă devin valori precise în raportul dintre obiecte și mișcări... E o interdependență ciudată, pentru că factorul logic, rațional, nu apare ca o condiție principală. Stai! Dacă am transpune jocul în formulă... da... ni s-ar sugera ceva analog cu automatizarea. De fapt... mi se pare că am luat-o razna... Pornisem de la nonsensul pe care tu încercai să-l demonstrezi...

— Știi ceva, Ioane?... Să nu ții niciodată discursuri, nici măcar declarații de dragoste să mai faci. Tu jupoi totul. Nu lași decât scheletul. Parcă ai predica un ascetism total. Sunt convins că dacă ai fi fost pictor, Braque și Picasso ar fi trecut drept niște ucenici de-ai tăi... Nu încerca să mă rezolvi printr-o ecuație. Momentul H a trecut... Am vrut să

scap de artificii și, uite, ni se pregătește cel mai superb curcubeu... Lasă, că-l descompun eu: raze, picături, dublă refracție, simplă refracție, deviere de 42 de grade... Ah! Trebuia să apară și nimbul...

Se întunecase de-a binelea. Cerul negru se apropia amenințător de pământ. Tunetele bubuiau în depărtări. Un bubuit neîntrerupt, ca o canonadă în marș.

— Se sărbătorește o victorie, sau se pregătește o înfrângere? întrebă Liviu cu voce tare. Spune, semiinfinitele! Calculează! Aceste două noțiuni pot exista independent? Sau se condiționează reciproc? Sau reprezintă o singură noțiune, observată din repere perfect contrarii?... Nu! Nu-mi răspunde. Nu vreau geometrie. Vreau un petec de hârtie, pe care să fie trecute ambele formule: a victoriei și a înfrângerii.

— De ce te interesează ambele formule? Există una singură. A victoriei: acțiunea.

— E și formula înfrângerii. Mai ales. Pentru că sub stindardul victoriei plâng mii de înfrângeri. Totul e absurd, loane. Dacă hazardul ne-ar fi schimbat compoziția chimică, am fi ajuns, poarte, niște cepe asemeni celor imortalizate de Cezanne, sau mărul care i-a dat lui Newton fiorul genialității.

— Cum poți spune asemenea copilării? cu ce date încerci să dai o simplă definiție fizico-chimică vieții? E ca și cum ai încerca să explici prin mecanică întreaga fizică. Cum rezolvi conflictul dintre corpusculi și unde?... Cum, pe ce baze poți face sinteza dintre fizico-chimie și biologie?... Poate că n-am eu gustul poeziei, dar mi se pare că aud versuri primare, Liviu...

— Ai dreptate, loane, dar nu te înspăimânta. Joc teatru ca un adolescent întârziat care mai cochetează cu conflictul dintre platitudinea lumii și întunecimile lui misterioase. Culorile pe care mi le atribui, cu care mă împodobesc, nu sunt puse unde trebuie, nu corespund necesităților reale. Colorez grâul în albastru, iarba în roșu, soarele în verde, pentru că am nevoie de o cortină la adăpostul căreia să mă ascund. Chiar dacă soarele meu va fi galben, să te ferești!

Sau va fi o hotărâre a hazardului, sau va fi o mistificare, sau va fi o simplă eroare. În niciun caz nu va reprezenta pasiunea mea pentru real. Să ne ferim de lucrurile simple. Întotdeauna acolo se adăpostesc capcanele, *Dixi!* Mi se pare că nici de astă dată nu m-ai ascultat.

Muşat ridică din umeri.

— Nu ştiu. Mă gândeam la altceva. Trec astăzi pe strada asta ca un om care se ştie posesorul unei puteri mari, mecanice. Cum voi trece pe aceeaşi stradă după ce mecanica mea va fi devenit mişcare pentru oameni şi echilibru pentru mine? Care bucurie e mai mare? Cea tainică, sau cealaltă?... nu ştiu cum s-o numesc...

— Tu crezi că vei învinge?

— De mult nu-mi mai pun această întrebare. Dacă aş avea cea mai mică îndoială...

— Ioane! Răspunde-mi sincer, deşi îţi pun o întrebare neghioabă: tu te crezi un geniu?

Muşat simţi cum i se încreţeşte pielea. Broboane de sudoare îi năpădiră fruntea. Vorbea fără să simtă că e cineva lângă el, îşi vorbea lui însuşi, în gând:

„Mi-e foarte greu să-ţi dau un răspuns. Pentru că am visat şi eu prea mult. Amintirea visurilor e ca o ancoră. Undeva e încă înfiptă în adâncuri sau în înălţimi ideale. Zgândărite, amintirile ar fi gata să urle: «Sunt un geniu!...». Uneori, însă, urăsc această definiţie. Prin ea parcă te plasezi deasupra oamenilor. Şi te obligă la căutări neîncetate, fantastice. Visezi numai revoluţii în ştiinţa ta. Şi cauţi, cauţi mereu. Eu am făcut un calcul. Unul dintre cele mai mari genii ale ştiinţei din zilele noastre... da... ştii cât timp şi-a pierdut căutând formule revoluţionare în fizică şi în matematică?... Două treimi din viaţă. Aceste două treimi sunt cuprinse între două formule: formula A - iniţială, şi formula B - finală. Prima a însemnat o revoluţie, am atentat la înţelegerea universului, aş putea spune o delimitare geometrică a infinitului. Formula B, cea rezolvată în pragul morţii, o infirma, o anula pe prima. Zeci de ani, zeci de ani de căutări zadarnice... Pentru ce?... E înspăimântător! Dacă în aceşti ani ar fi căutat formule mai simple şi le-ar fi

prefăcut în mașini?... Așa cum a făcut Steinmetz...³ Unde ar fi ajuns omenirea?... Nu e mai bine să fii în mijlocul lumii, s-o îmbogățești, să simți în zâmbetul unei fete frumoase rezultatul, spiritul creațiilor tale tonifiante?... Gândește-te numai! Cât a dat matematica fizicii, cât a dat fizica chimiei și câte au dat toate acestea vieții! Nutriție, sănătate, civilizație! O invenție materială, o formulă aplicată, materializată, oferă lumii o certitudine. Această certitudine pătrunde în om, se stabilește undeva în niște celule, poate deveni cu timpul o cantitate din structura lui, din caracterul lui. Poate numai a milioana parte, dar totul se adună. Și mâine omul va arăta altfel...”

— Dacă ai putea să înțelegi, continuă Mușat cu voce tare, ce adevăr mare, înspăimântător de mare, este acela care ni s-a rostit cu jumătate de oră în urmă: SPAȚIUL!... De ce să umblăm după definiții?... S-ar putea să găsim niște izolanti strălucitori... Ca niște epoleți pe care ni-i prindem singuri pe o haină de gală. Eu prefer halatul, salopeta, hainele de toate zilele. Aș vrea să-mi mângâi obrazul cu o mânecă uleioasă, înnegrită de fum. Aș adormi liniștit, ca după o rugăciune.

— Așa vrei să lupți tu?

— Nici nu încerc să-mi imaginez altă cale. N-aș putea.

Liviu simți lacrimi în ochi. Se lăsă purtat de primul impuls. Își îmbrățișă prietenul, acolo, în stradă. Apoi se simți dezbrăcat, înțepat de flăcări și scânteii. Primele picături de ploaie îi căzură parcă pe trupul gol. Totuși, le respinse. Într-o clipită își imaginea puterea ploii, costumul nou, șuvoaiele care se vor prelinge de pe cap pe gât. Căută un adăpost pe acea stradă necunoscută, pustie, fără blocuri, fără balcoane, cu streșini zgârcite, cu garduri și porți înalte ca niște palisade. Zări adăpostul departe, la o

³ **Charles Proteus Steinmetz** (1865 - 1923) - matematician și inginer electric. El a favorizat dezvoltarea curentului alternativ care a făcut posibilă extinderea industriei de energie electrică în Statele Unite ale Americii și formularea de teorii matematice pentru ingineri. El a făcut descoperiri inovatoare în înțelegerea histerezisului, care a permis inginerilor să proiecteze mai bine echipamentele electromagnetice, în special motoare electrice pentru utilizare în industrie.

Încrucișare de străzi, în firma mare dar veștejită a unui birt.

— Repede, loane! Ploaia! strigă el, și porni în goană spre adăpost.

Uimit încă de gestul lui Liviu, Mușat rămase câteva secunde nemișcat pe bordura trotuarului. Prietenul său se apropia de coltul străzii. Silueta lui abia se distingea în întunericul gros. Un vârtej rece îl dezmetici. Începu și el să fugă după Liviu, urmărit de un răpăit asurzitor. Pe la jumătatea drumului simți primul șuvoi, și atunci avu impresia că se ia la întrecere cu viteza plodii. Fugea ca un bezmetic gonit de o amenințare ascuțită. La câțiva metri de birt se prăbuși peste el torentul. Sări pe treptele birtului ca dintr-o cascadă. Liviu îi întinse mâna și-l trase în cârciumă cu atâta repeziciune, încât nu mai simți oprirea pe trepte. Se uitară unul la altul. Mușat era ud learcă, parcă-l scosese cineva dintr-un bazin. Pe costumul lui Liviu se zăreau câteva pete întunecate, ca umbrele unor proiectile ricoșate. Izbucniră amândoi în râs, anticipând doar cu o fracțiune de secundă hazul care se chinuia în cârciumă. Se așezară amândoi la o masă, după ce Liviu comandase, ridicând două degete și însoțindu-și gestul cu un cuvânt calm dar cu atât mai poruncitor:

— Coniac!

Comanda parcă fusese telefonată dinainte, atât de repede se prezentă birtașul la masa lor.

— Vă aduc imediat și o față de masă... Iar coniacul, nicio grijă, cel mai fin...

— Bineînțeles, acceptă Liviu fără săl ia în seamă pe birtaș, dar obligându-l la un și mai mare zel.

Cârciuma era mică, murdară, înghesuită. Suprafața meselor era parcă făcută din etaje, iar scaunele erau rotunde și cu găuri la mijloc. Clienții stăteau în picioare, vorbeau cu voce tare, gesticulau, fumau mereu și sorbeau paharele dintr-o înghițitură, parcă fără să știe că beau. Vinul, tutunul, înjurăturile făceau parte din respirația lor. Mai toți erau camionagii la un depozit de lemne din apropiere, își lăsaseră caii afară, în ploaie, în locurile unde-i prinsese vijelia, înfățișându-se astfel mai devreme ca de

obicei în birtul în care-și petreceau toate serile, iar uneori și nopțile.

Tinerii ingineri se retrăseseră în unicul salon al cârciumii, care nu se deosebea de dugheană decât prin aceea că era mai pustiu și mai întunecos. Salonul nici n-avea uși. Spărtura prin care se intra în el era largă, neregulată, pe alocuri se ghiceau cărămizile retezate neîndemânatic și la repezeală. Stratul subțire de var părea un bandaj murdar care acoperă răni vechi. Masa la care se așezaseră tinerii era ferită de privirile din dugheană. Mușat își apăsa cu o mână părul, iar cu cealaltă își netezea costumul, fără încetare, ca un automat, pentru a scăpa mai repede de povara apei, care-l dezgusta.

— Mai bine bea, Ioane, îi spuse Liviu. N-ai nevoie să guști coniacul, deși e bun. Bea repede, ca să nu te pătrundă răceala.

Mușat duse paharul la gură și-l sorbi dintr-o înghițitură. Câteva clipe mai târziu simți arsura în gât și aroma erupându-i pe nări. Clătină din cap, își șterse lacrimile și iarăși simți cum i se preling fiori reci pe gât și pe spate.

Birtașul aduse o față de masă curată și primi respectuos, slugarnic, comanda pe care i-o făcu Liviu cu degetul ridicat. Aduse imediat încă un păhărel de coniac. Mușat duse mâna spre el, dar Liviu îl opri:

— Stai! Paharul ăsta poți să-l sorbi în tihnă, cu picătura. Îți menții mai bine căldura și întârzii amețeala.

— Puțină ceață simt de pe-acum, răspunse Mușat râzând. Parcă mi-ar pocni în gură niște boabe parfumate. Simpatică băutură! Poate că o dată pe săptămână...

Nu-și termină fraza, pentru că din locul unde era văzu deschizându-se ușa birtului și pătrunzând înăuntru o ființă pe care ploaia parcă o dezbrăcase. Bluza și fusta, amândouă albe ca spuma, se lipiseră atât de strâns pe corpul ei, încât arăta indecentă. Femeia era tânără, foarte tânără, o fetișcană. Iar trupul ei îi sugera lui Mușat imaginea unor curbe perfecte, care se întâlnesc întotdeauna acolo unde trebuie. Această imagine îl înspăimântă, îl făcu să descopere goliciunea fetei și situația

penibilă în care se găsea intrând în tavernă. Clienții chiar se pregăteau de atac după primele clipe de uimire stârnite de neașteptata apariție. Își făceau cu ochiul, își dădeau coate, își dregeau glasurile. Fata, presimțind ceva, începu să se retragă cu pași mici spre ușa pe care intrase. Mergea încet-încet, cu spatele, ca o jivină mică încolțită de dihanii furioase. Dacă ar fi avut putere, ar fi sărit afară prin geam. Ghicind gândul fetei, unul dintre clienți, o namilă cât toate zilele, înroșit de băutură, ajunsese înaintea ei la ușă.

— S-au rupt norii, nu alta! spuse el fără să se uite afară.

Fata se opri la câțiva metri de prag, cu privirile rătăcite.

Liviu simți din tăcerea și din privirile lui Mușat că se petrece ceva neobișnuit în dugheană, dar n-avu curiozitatea să se întoarcă.

— S-o salvăm, Liviu, cât mai e timp, spuse el într-o suflare, încercând să se ridice de la masă.

Întoarse și Liviu capul, așa că Mușat nu-i observă tresărirea.

— Stai! spuse Liviu după o clipă de ezitare. Ai putea să provoci scandal.

Se ridică fulgerător de la masă, dar pătrunse în dugheană mergând alene, cu aerul unui om foarte calm.

— Vezi, dacă ai întârziat? se adresă el fetei. E o bună învățătură de minte.

Atmosfera se liniști. Fata răsuflă adânc, apoi zâmbi – și era atâta destindere în zâmbetul ei, încât Mușat, care observa scena, duse paharul de coniac la buze și-l goli repede, înecându-se. Accesul de tuse fu atât de intens, însoțit de lacrimi și zguduiți, încât nu reuși să întindă mâna și să-și rostească numele. Când se liniști, fața lui era răvășită, părul încâlcit, hainele încrețite. Fata se prezentă încă o dată:

— Liana Popa... Și vă mulțumesc din toată inima. Of! Nu mai vreau să-mi amintesc.

Chipul ei împrăștiă un farmec ciudat. Trăsăturile feței erau fine, regulate, sprâncenele încercau o mișcare timidă spre uimire, ca într-un desen abia schițat. Ochii însă aveau o gravitate nefirească, păstrau parcă dintotdeauna în ei

durerea unei contemplații întrerupte. Cu toate acestea părea foarte tânără. Câteva clipe, Mușat privi cu uimire pieptul fetei, care se vedea liber și agresiv, un miracol cald și dur, oferit în simetria perfectă a două conuri. Fata ridică din umeri fără să protesteze, dar fața lui Mușat deveni roșie ca focul, iar pe frunte i se prelingeau șiroaie fierbinți.

Liana își întoarse privirile spre Liviu și, zâmbitoare, încercă să spună ceva. Tânărul însă nu-i mai dădu răgaz.

— Cum ați nimerit tocmai aici, în taverna asta?

— Am stat sub o streășină, răspunse ea oarecum uimită, dar când a început grindina n-am mai putut suporta.

— Bizară întâmplare... spuse Liviu.

— De ce bizară? întrebă Mușat. Noi... doar și noi am făcut la fel. O întâmplare foarte simplă.

— Totuși bizară, adăugă Liana posomorându-se.

— Un coniac și-un sifon! comandă Liviu birtășului. Care apăruse servil în salon.

Mușat nu mai îndrăznea să se uite spre Liana.

— Nu știi ce înțeles dați acestui cuvânt: *bizar*...

Ce poate fi bizar în întâlnirea a doi sau trei oameni într-un anumit punct, într-un anumit moment?... O simplă întâmplare. Dacă se vor întâlni a doua oară în aceleași condiții... sau dacă s-ar cunoaște între ei și nu s-ar fi așteptat să se vadă... Sau dacă i-ar uni ceva, ca trei puncte care-și caută linia...

Și Liviu, și Liana pufniră în râs. Mușat îi privi surprins, în timp ce birtășul așeza comanda pe masă. Câteva firicele reci care i se scurgeau pe gât avură darul să-l trezească. Își dădu seama de situația în care se află și începu și el să râdă.

— Sunteți studentă? întrebă fără voie, după ce Liana puse pe masă paharul, din care sorbise de câteva ori.

— Am fost până azi, răspunse fata, de-a dreptul veselă.

— Exact ca noi!... Da, în acest caz, se strecoară în întâmplare o cantă de bizarerie. La Politehnică în niciun caz. La Artă plastică?...

— În vecinătate, domnule inginer, râse Liana. La Artă... dramatică.

Liviu se uită spre artistă puțin mirat, încrețindu-și voit fruntea.

— Există și secție de estradă la Conservator?

Mușat se străduia zadarnic să ghicească pricina și intenția întrebării puse de prietenul său. La prima analiză, întrebarea părea jignitoare, sau poate faptul că figura fetei se posomorâse auzind-o îi încolțise această bănuială. Amintindu-și încă o dată întrebarea, avu senzația că nu mai poate găsi locul precis al cuvintelor în frază. Încercă să prefacă fraza în imagini, dar cuvintele se clătinau. Așadar, amețise. Deschise ochii mari și văzu undeva două conuri vii condensându-și și dilatându-și parcă suprafețele. Culoarea lor îi aminti câteva versuri din poetul său preferat, pe care-l asemena unui geometru. Întrebarea insinuantă a Diavolului:

*„...Parmi les objets noirs cu roses
Qui composent son corps charmant,
Quel est le plus doux?...”*

— *Les objets*, spuse el încă fascinat de perfecțiunea celor două conuri. *Noirs, cu roses?... Roses...*

— Încă nu te-ai săturat de geometrie? Întrebă Liviu. Sau începi s-o combini cu pictura?

— Nu, răspunse Liana în locul lui. Se gândește la o poezie de Baudelaire.

Când își auzi gândurile descoperite, Mușat se strânse ca un arc, pentru a-și învinge amețeala. Plasa de ceață dispăru într-o clipă. Se simți din nou ud, penibil, scârbit de sine însuși.

— Nu e bizar? continuă Liana. Poezia aceasta am pregătit-o pentru examen... Printre altele... Ah! Mi se pare că a stat ploaia.

Zgomotul și întunericul parcă se îndepărtau. Picurii se răzlețiră. Liana înțelese că se ivise un moment prielnic pentru plecare. Atâta vreme cât străzile mai erau goale și ploaia nu înceta de tot, putea să circule fără niciun inconvenient.

— Cred că e momentul cel mai favorabil, spuse ea. Trebuie să gădesc pe aici prin apropiere un taxi.

— Dacă vă face plăcere, suntem gata să vă însoțim, se oferi Liviu printr-o formulă care nu putea fi respinsă.

Un amestec confuz de timiditate, de rușine și de amicitie îl făcu pe Mușat să se retragă.

— Eu trebuie... să mai aștept pe cineva, se scuză el înroșindu-se.

— Vai de mine, nu vreau să produc nicio complicație... bizară, spuse Liana cu un ton foarte serios și cu privirile ridicate spre tavan, dar cu toate eforturile ei nu izbuti să-și oprească râsul. În orice caz, vă mulțumesc foarte mult, domnule inginer...

Pauza intenționată îl obligă pe Mușat să-și rostească numele. Apoi se ridică în picioare și rămase așa, încremenit, până ce siluetele celor doi se topiră prin sticla ferestrei. Un nou val de amețeală îl așeză pe scaun. O amețeală plăcută, pentru că era singur, necunoscut, nebăgat în seamă, un *quidam* care se putea retrage – fără să tulbure pe nimeni, fără să ofenseze pe nimeni, fără să lipsească nimănui – în lumea gândurilor sale, atât de plină, atât de bogată, atât de excitantă și de necuprinsă. Întâlnirea cu gândurile era întotdeauna plăcută, pentru că de fiecare dată descoperea ceva nou. De ani de zile urca fără încetare. Fiecare cotă cucerită devenea un punct de plecare pentru altă cotă. Își regăsea ultimele formule și le redistribuia, le ataca în puncte precise cu alte elemente, apoi începea dansul strălucitor, fascinant al liniilor, al punctelor, al suprafețelor, al simbolurilor, al numerelor. Întotdeauna în asemenea întâlniri smulgea din întunecosul infinit bucăți confuze, pe care le transforma apoi în valori, în cunoștințe la început speriate, dar din ce în ce mai docile, mai supuse, mai sigure. Uneori întâlnirile se prelungeau. Zile, săptămâni, luni de obsesie, de atac, de dans, de ritm, totul tăcut, până când începeau să se audă melodiile. Le presimțea înainte de a ajunge cu calculele la capăt. Erau momentele cele mai frumoase. Revenirea tuturor simbolurilor i se părea ca revenirea unui vânt care-l

mângâiasă odată. Ceea ce crezuse cândva că e unic prin înălțime și prin intensitate se repeta. Acele stări nu se puteau înlocui, nu-și puteau găsi aiurea corespondențe. Le asocia mereu cu muzica, acea fantastică, acea uluitoare alianță dintre sunete. După atâția ani de întâlniri, putea, în sfârșit, să-și azvârle simbolurile și valorile lui ca pe niște semințe pe sânul vast și dur al materiei (îi plăcea imaginea filosofului de la Port-Royal) în brazdele trase de legile lui.

— Și zi așa, nenișorule, hî?... se risipi puicuța... Te uiți pe dinăuntru la ea, hî?

Mușat deschise ochii și văzu pe peretele din fața lui, parcă răstignită, namila care tăiasă drumul fetei. Nu-i venea să creadă. Omul și vorbele lui păreau rodul unei închipuiri.

— Hî? sughiță din nou a întrebare namila, lăsând să i se rostogolească pe barba nerasă o țigară fumată pe jumătate. Făcuși scamatorie cu noi ca nea Ali Pașa la moși, hî?

Vocea răgușită de bas zbârnâia în încăpăre. De dincolo se auzeau râsete exagerate. Un val de ceață mai stăruia în mintea lui Mușat. Nu știa ce să răspundă. De aceea, ridică din umeri, dorind să-și recâștige singurătatea. Privirile lui întâlneau pe masă păhărelul din care băuse Liana - mai conținea câteva picături de coniac - și alături un pahar plin cu sifon, de care nu se atinsese nimeni. Întinse mâna nesigur, neștiind din care să bea.

— Mai domol, nenișorule, zise camionagiul căzând cu toată greutatea pe scaunul ocupat mai înainte de Liviu. Geaba grabă la mârtoagă, hî?... Ia să gustăm și noi din derby-ul ăsta... Hî?... Știi ce-i ăla un derby?

Mușat se uită mai atent la individul care-l împrôșca la fiecare vorbă cu o duhoare grea, îmbâcsită, grețoasă, în ochii holbați se încrucișau atâtea vine, încât păreau roșii. Buzele îi atârnavă, iar mâna care apucase paharul Lianeii tremura. Era beat, aproape de prăbușire. Mușat ridică iarăși din umeri, lăsându-l să bea coniacul. Înțelegea că sosise vremea să plece. Spărtura dintre cele două încăperi se umpluse însă de oameni și aproape toți aveau aceeași

înfățișare ca musafirul nepoftit de la masa lui. Urmăreau scena râzând într-una.

— Hî?... O por... că... rie! silabisii camionagiul după ce dăduse pe gât coniacul, și azvârli paharul în zid.

Câteva cioburi căzură pe masă în fața lui Mușat. Râsetele se întetiseră. Tânărul căuta cu privirile pe stăpânul birtului, dar nu-l descoperi în grupul de oameni. Își găsisese de lucru pe undeva prin bucătărie, ca să nu se pună rău cu „permanenții” lui.

— Dacă nu ai fi beat te-aș trage la răspundere, spuse Mușat ridicându-se de la masă.

Se ridică și celălalt, cu paharul de sifon în mână.

— Adică, hî? Ce vrei să zici?... După ce nu ne... lă... lăsați să ju... să jumulim puicuța... ne și... ne și... parcă... Eu... uite!...

Cu o mână se sprijini de masă, iar cu cealaltă răsturnă paharul de sifon în capul lui Mușat. Tânărul nici nu clipi. Ce putea să facă? Să-și pună mintea cu bețivul? Îl uimea și-l jignea mai mult atitudinea stupidă a celorlalți, care horcăiau de satisfacție. Bețivul scăpase paharul din mână și se prăbușise ca un sac pe scaun. Capul îi cobora încet, de parcă îl ținea cineva cu o funie. Adormise.

Deși în deschizătura dintre cele două camere nu se afla niciun spațiu gol, Mușat porni într-acolo. Nimeni nu se dădu însă la o parte. Un individ care semăna ca două picături de apă cu cel care venise la masă și pornise scandalul – poate că era mai tânăr cu câțiva ani – făcu un pas în întâmpinarea lui Mușat.

— Adică vrei să pleci numai așa? Eu nu-s beat, ca frate-meu.

Își termină spusele printr-un gest golănesc. Ridică fulgerător mâna, ca și cum ar fi vrut să lovească, dar pe la jumătate își încetini mișcarea, continuând-o spre ceafă și terminând-o printr-un scărpinat. Mușat se feri de presupusa lovitură, și râsetele stârnite de mișcarea lui îl răneau ca niște proiectile.

— Dumneata nu ești beat? Întrebă el cu o voce tristă, îndurerată.

— Nu! răspunse camionagiul, foarte sigur, și-și duse încet arătătorul ca un cuțit spre burta lui Mușat.

De astă dată tânărul nu mai rezistă. Prinse brațul noduros cu puterea unui clește și strânse până ce arțăgosul se chirci de durere și începu să se rotească în jurul lui ca un câine legat. Apoi îl împinse cu atâta forță, că-l azvârli la capătul celălalt al salonului printre mese și scaune, care se prăvăliră peste el.

Oamenii priviseră scena cu ochii holbați. Nicio lovitură, niciun trosnet, o simplă rotire ca într-un joc de copii. Nu puteau să-și închipuie ce minune se întâmplase. Se dădură la o parte tăcuți, uluiți, ba mai spuseră și „bună seara” când Mușat ajunsese la ușă.

— Bună seara, răspunse el fără să se întoarcă, dar niciodată nu simțise mai mare dezgust față de sine însuși.

4

Liviu urmărise aproape toată scena de la fereastra salonului. Sosise în clipa în care bețivul se așezase la masă și luase în mână păhărelul Lianeii. Când văzu adunătura de haimanale dându-se la o parte și făcând loc lui Mușat, se grăbi să reintre în mașina care-l aștepta.

— Înapoi la aceeași adresă, porunci el șoferului, care-și reluate locul la volan. Cât mai repede!

Mașina porni imediat, dar Liviu se uită încă multă vreme pe geamul din spate, chiar după ce pierdu din vedere silueta prietenului său.

— Puteau să-l omoare, domnule, răsună vocea șoferului. Tâlharii ăștia au, fiecare, cuțitul la ei.

Liviu întoarse capul și se tolăni comod în pernele mașinii.

— Nu cred, răspunse el. Încearcă să înfricoșeze prin gesturi și vorbe.

— Dacă vă spun eu! Aici e un loc periculos, oamenii cumiți îl ocolesc. Mai zilele trecute, un văr de-al meu care

se opri din întâmplare acolo a văzut cu ochii lui o panoramă să-ți iei câmpii...

Șoferul, crezându-se ascultat, începu să povestească, înflorind cu amănunte personale, istoria unei încăierări cumplite cu scaune, cu sticle și cuțite. Liviu nu-l asculta. Se gândea la altceva. Auzi numai ultimele cuvinte:

— Dacă vă spun eu!... A avut mare noroc domnu acela. Le-a luat prea repede piuitul. Altminteri, era groasă rău... Mi se pare că aici, nu?

Mașina opri. Liviu plăti și plecă înainte ca șoferul să calculeze costul curselor, bacșișul și să-și lărgască fața într-un zâmbet de mare mulțumire. Traversă strada și intră grăbit pe ușa unei vile mari, cu câteva etaje. Nu aștepta liftul. Urcă pe scări până la ultimul etaj. Când ajunse la capătul coridorului, ușa se deschise. Liana, îmbrăcată într-un capot auriu care o sculpta de minune, îl aștepta veselă în prag.

— N-am crezut că te vei întoarce. Dar când am auzit mașina oprindu-se...

Liviu îi cuprinse umerii cu mâna stângă. Cu dreapta împinse ușa până auzi clinchetul siguranței.

— De ce credeai că nu mă întorc?

— Din mai multe motive: pentru că ai fost atât de morocănos în mașină, pentru că nu m-ai condus până la ușă, pentru că... în sfârșit... pentru că vii aici numai când ești nefericit.

— Ești subtilă și perspicace, Liana. Alta și-ar fi imaginat un paradis din întâlnirile noastre. Dar de ce crezi că astăzi sunt fericit?

Liana îl îndepărtă cu o mișcare grațioasă, obligându-l să se așeze într-un fotoliu.

— Pentru că și eu sunt fericită. Ziua asta, oricât de convențională ni s-ar părea, e totuși o zi mare. E adevăratul nostru majorat. În sfârșit, începem să trăim prin noi. Am simțit sau poate mi-am zis numai: sunt fericită! Și când am aflat printr-o atât de bizară întâmplare că și tu, astăzi, ai încheiat o anumită perioadă a vieții, m-am gândit – mă gândeam în mașină – că trebuie să fii fericit. Când am văzut

că nici nu coborî, m-am încredințat pe deplin.

— Spune drept, Liana! Te indispon tainele mele? Liana nu-i răspunse imediat. Luase de pe masă o brichetă mică și strălucitoare ca o bijuterie. O aprindea mereu, dar în loc s-o stingă printr-o simplă destindere a degetului, sufla în ea de fiecare dată. Se amuza ca un copil cu acest joc inutil. La fiecare suflare ochii i se măreau, de parcă ar fi descoperit cine știe ce mistere.

— Suflă și tu! Poți s-o atingi? Ia să văd!

Dar nu-i întinse lui Liviu bricheta. O așează pe masă la lecu ei, așteptând să vadă ce se va întâmpla. El o luă, dar în loc să-i imite jocul începu s-o arunce și s-o prindă cu gesturi automate, fără să se uite la ea.

— Ești atât de mult tu însuși, că mă înspăimânți. Oare acesta să fie darul personalității? Și când te joci, te joci altfel decât alții, oricât te-ar ruga cineva... Nu știi, Liviu... La început m-a amuzat teribil relația noastră conspirativă. Cu câtă artă ai plecat în primele zile! Ce splendid elogiu al gratuității ai înălțat între aceste patru ziduri! Ai asemănat totul cu un dans a cărui puritate stă în lipsa țintei, a scopului, care fură infinitului clipe și le dă altă valoare. Timpul devine minune, miracol, așa spuneai. De ce avem nevoie de identitate pentru minuni? Îți amintești?... Miracolul însă n-a ținut mult, pentru că am început să te cunosc chiar fără să știu cine ești... Tu știai totul, totul, totul despre mine. Eu, nimic. M-a îngrozit mai ales un lucru care pare, poate, cel mai neînsemnat. Nu-ți cunoșteam decât numele mic. Și nici astăzi, după aproape trei ani de zile... Taci! Nu mi-l spune! Ai ținut totuși ceva. Nu știu ce. O pânză, un voal, o cortină deasă... De ce să le sfășii tocmai acum?

— Ah, Liana, câtă copilărie se ascunde în aceste pretenții de femeie!... O bijuterie tănuită e numai a ta. Purtată în văzul lumii devine, *volens-nolens*, proprietatea tuturor. De multe ori, privirile sunt mai posesive decât brațele, decât gâtul sau coapsele.

— E o optică singulară, Liviu. Tu de ce crezi că priveliștea fericii rănește?... Știi cât doream într-o vreme să mergem

Într-un local, sau numai pe stradă, sau chiar singuri într-o pădure, să ne vadă măcar copacii împreună și să se bucure. Oare ai vrut să modelezi o Galathee, așa cum am crezut cândva, sau pur și simplu ai vrut să faci o achiziție pe care s-o păstrezi într-un dulap fără sticlă pentru zilele nefericite? ... Nu te speria! Nu m-am simțit jignită. Sau n-am vrut să mă simt. Dar pentru a scăpa de această amenințare m-am chinuit groaznic. După ce aproape doi ani de zile am refuzat ideea dansului pur, a trebuit să revin la ea, tăind-o însă la jumătate. Am oprit numai dansul în înțelesul lui adevărat de distracție... Ai pierdut prilejul să fii iubit cum nu cred că te-ar mai fi iubit altcineva, dar așa spune orice femeie. Mi-e teamă însă că m-ai învățat și pe mine să-mi protejez sentimentele, să mi le ascund, sau să nu mi le ascult.

— De ce? Ai încercat?

— E uluitor cu câtă seninătate pui întrebări gratuite. Ca și acum o oră în tavernă. Tu ai darul să pui întrebări fără ton, întrebări care ar provoca încăierări între oameni dacă li s-ar căuta destinația. Uneori faci așa și cu concluziile... Ce să încerc?... Dragă Liviu, în situația mea și după experiența întâlnirii noastre am devenit extrem de pretențioasă și extrem de prudentă. De altfel, ai fost destul de fin ca să nu mi pui întrebări jignitoare. M-am întrebat de ce. Și atunci am început să te descopăr. Ești foarte sigur, atât de sigur de ceea ce poți, de ceea ce ți se cuvine, de ceea ce dorești... Știi cum ești? Ga un focar care contaminează totul în jur... Uite! Acum aprinzi țigara. Nu știu cum faci asta, dar sunt sigură că oricine te-ar vedea te-ar imita fără să-și dea seama.

Liviu își aprinsese într-adevăr țigara, dar fuma nepăsător, neconvins. Îi plăcea să privească prin fumul albastru superba lui bijuterie. Cunoștea bine valoarea Lianeii, pentru că el o investise.

— Te uiți la mine ca un sculptor. Îmi închipui ce spui: „Toate liniile și mișcările acestea îmi aparțin”. Dar este ceva care nu-ți aparține. Materia din care e făcută statuia. Ei bine, această substanță a biruit imobilitatea, s-a răzvrătit înăuntru și a hotărât ca statuia modelată de tine să se

miște. Întâi a sărit de pe soclul care-o ținea maiestuoasă, dar ascunsă. Vreau să mă mișc. Nu știu dacă inerția nu m-ar mai fi ținut un timp pe soclu. Trebuie însă să mă mișc. Acesta e adevărul...

— Mi-am închipuit că se va întâmpla așa. Și după cum vezi, stau liniștit în fotoliu.

— Ai putea să te prefaci... Nu, nu! Știu că nu te prefaci, deși spun asta cu durere...

— Dar dacă ne-am fi legitimat lumii, Liana, așa cum ai dorit cândva?... Cum ar fi apărut această despărțire pe care cu atâta naturalețe o oferi subînțelegerii?

— Și pe care tu o accentuezi...

— Pentru că sunt adeptul dansului pur în acest domeniul al vieții. Valery puneu semnul egalității între poezie și dans. Eu îl pun între poezie și dragoste.

Liana era aproape mâhnită. Își plimba bricheta rece pe gât.

— Nu ești adeptul dansului pur. Ești adeptul dansului sincopat și anarhic. Tu nu visezi un ritm continuu, ci o variație de ritmuri. De aceea îmi făceai teoria dispariției timpului în acest dans. Dacă ne-am fi despărțit după două săptămâni...

— Da! Te-aș fi privit ca și astăzi, la fel de liniștit, prin acest voal de fum albastru. Nu e preferabil urletelor, loviturilor, respirațiilor șuierătoare, otrăvite?

— Sunt femeii capabile să se înece într-o dragoste adevărată chiar dacă ar vedea la capătul ei urlete și lovituri.

— Construiești aforisme, Liana. În dragoste există o singură sinceritate: aceea a clipei.

— Dar tu nu iubești cu sufletul.

— „Clipa” nu mai definește nimic: trup, suflet sau altceva. Există numai ea, sau mai bine zis consecința ei în ea însăși, pentru că și ea dispare în noțiunea ei de durată.

— Și cui aparține această clipă fără durată? Dacă eu vreau durată, timpul concret, cu secunde care se pot număra, în care se poate plânge sau râde, în care se poate urî sau mângâia, atunci clipa aceasta teoretică, spune-mi,

cui aparține?... Nu ție? Nu ești singurul colecționar?... Eu cred că e mult mai prozaic și mai adevărat totul, Liviu. Ai vrut să ai o amantă tânără, nostimă, sigură, neprimejdioasă.

— Acum nu mai ești copil, ești femeie și începi să simți dantela corsetului pe care încă nu-l porți. Vrei să-ți numesc o sută de fete asemeni ție ca vârstă, nevinovăție, candoare cu care aș fi putut să mă întâlnesc oricând?

Liana râse fără voie. Era și o nuanță de orgoliu satisfăcut în râsul ei.

— Exagerezi, deși nu prea tare. Să știi însă că am acceptat totul și din cauza asta. Ca să nu poți spune cândva asemenea cuvinte și despre mine. Eu am crezut cu toată ființa în frumusețea întâlnirii noastre. Nu te-am dorit din orgoliu. Îndrăgostindu-mă însă de tine, simțeam nevoia să-mi declar fericirea... Spune-mi, tu poți fi capabil de un sentiment din categoria celor însemnate cu plus?... Spune-mi sincer, tu poți să iubești pe cineva?

Liviu se uită ținută la Liana, dar n-o văzu. Devenise într-o dată palid. Avea ceva de oțel în reflexele feței.

— Îți răspund afirmativ, dar atât. Nu vreau să mă legitimez în întregime.

Și Liana îngălbeni. Înțelese mai mult decât îi spusese cuvintele lui. Vocea ei suna patetic.

— Liviu! Trebuie să iubești! Trebuie să iubești o femeie! Nu știu dacă mă înțelegi.

— Știu! Dar nu pot. Înțelegi? Nu cred că pot să renunț la singura mea dragoste!

— Îmi pare rău că nu te-ai îndrăgostit de mine, spuse Liana în șoptă.

Liviu înțelese adâncul acestei mărturisiri, și câteva clipe simți un mare regret.

— Mă compătimești, Liana. Știu. Undeva ești o minune. Sunt însă stări care scapă obișnuitelor legi.

Liana încercă să schimbe subiectul discuției:

— Nu vreau să te iscodesc, de altfel ar fi inutil acum. Spune-mi însă ceva despre ziua ta de azi.

Privirea lui Liviu deveni iarăși dură. Buzele încă nu voiau

să dea glas gândurilor adunate. Ca și cum ar fi dorit să câștige timp, repetă întrebarea Lianeii:

— Spune-mi tu ceva despre ziua ta de azi.

— Prea mare lucru nu s-a întâmplat în istoria lumii. Am reușit bine, chiar foarte bine, și... am fost repartizată la un teatru din provincie. Puteam să rămân aici. Am preferat însă provincia. Acolo voi face teatru, nu figurație. Ne-am înțeles între noi câțiva colegi... De altfel, ți-am spus mai demult. Dar tu, și tu ești tot primul?

Liviu avu puterea să simtă cum își strivește țigara fără s-o atingă. Simți până și arsura jeraticului în degete. De aceea, depăși momentul. Luă liniștit țigara din scrumieră, scutură scrumul, dar n-o duse la buze. O lăsă tot acolo. Fața lui căpătă iarăși reflexe de oțel.

— Nu știi, răspunse el. Nu vreau să știu. S-ar putea, din anumite considerente, să fiu primul. Și probabil așa se va întâmpla. Pentru că din anul întâi până acum, cataloagele, hârtiile n-au înscris niciun alt calificativ decât cel care mi s-a pus pe diplomă.

— Cel mai înalt, se grăbi să-l completeze, veselă, Liana.

— Cel mai înalt... repetă el ca o constatare indiferentă, dar imediat ridică tonul: Cel mai înalt! Atunci, cum poate exista unul și mai înalt?... Nu e o demență undeva?... De ce? Cum?... Nu, Liana! Ar însemna că sunt un imbecil dacă m-aș tămâia aici în fața ta. De ce nu cunoști fizica?... Știi cum s-ar putea evalua, cum ți-ai putea face o idee? Eu acționez încă sub imperiul mecanicii newtoniene, care e posibilă încă, e valabilă pentru un perimetru destul de vast. El însă a ajuns la teoria relativității, care, cel puțin până acum, se potrivește universului. Nu lua totul *ad litteram*. Vreau să intuiești întinderile. Pentru că el, în sfera lui imensă, e și mai aproape de pământ. Parc-ar vrea să aplice legile universului în perimetrul mecanicii terestre. Așa aș putea traduce impresia pe care ți-o fac gândurile lui...

— Care „el”? Întrebă Liana nedumerită.

— Un „el”. Te interesează? Nu ajunge că există? De ce să-i mai cauți identitatea? Există el și există și eu. Aceasta e drama. Nu putea să se nască în altă epocă, în altă parte,

măcar să existe în alt oraș, sau aici, dar în alt an, la altă disciplină, sau măcar să nu-l fi cunoscut?... I-am simțit puterea, dar nu știu ce s-a întâmplat cu mine. Ba știu ce!... i-am evaluat puterea cu zgârcenie. I-am ridicat-o așa cum ridici mercurul prin frecare până la limita termometrului obișnuit: 42 de grade. Mai sus nu se poate. Mai sus înseamnă moartea. Nu mi-am închipuit că există și termometre care măsoară temperatura apei în clocot, sau că i se potrivesc lui asemenea termometre. L-am evaluat la scara obișnuită umană. Am crezut că încercarea lui de a depăși 42 de grade înseamnă moartea lui intelectuală... Imaginează-ți, Liana: a luat formule, principii, postulate din matematică și fizică dispersate în sute și mii de instrumente și le-a dat valori precise: 1, 2, 3, 4, 5 etcetera, așa cum ai lua tu nu știu ce alimente și ai spune: aceasta e cafea, acesta e cimbru, acesta e orez, și amestecându-le pe toate ai face o omletă, sau o salată, sau un scaun, sau o țigară. Pentru că la el rezultatul devine factor inițial și are valoare de orice. Spune! Cine n-ar fi văzut în toate acestea un absurd, o nebunie, o joacă, în cel mai bun caz o joacă? Am crezut și eu la fel, dar m-am înșelat. Singurul om din lumea aceasta care putea să arbitreze i-a dat dreptate și i-a lipit pe frunte sigiliul geniului... Știi care-i groaza, Liana? Arbitrul acesta nu se poate înșela. E absolut imposibil!... Eu credeam că-l duc spre o înfruntare în care va opune rime unor tășuri de oțel. Am fost convins că va fi distrus, terfelit, zdrelit, așa cum se întâmplă cu găngăniile când trec peste ele tălpi cu ținte cazone sau șenile de oțel. În loc de aceasta, i s-a găsit un loc pe tabela limitată a geniilor.

Liana era într-adevăr îngrozită. Niciodată nu auzise o ură mai nestăvilită, zăvorită în asemenea formule și exprimată cu atâta calm. Parcă nu auzea vorbe, ci o înșiruire de cifre care n-au niciun sens în lume, nicio valoare. Numere, numere rostite de un om suferind de insomnie pentru a putea adormi. Niciun ton, niciun accent, nicio nuanță în vorbele lui atât de grave. Auzindu-l, își imaginase cum ar fi rostit ea pe scenă un asemenea monolog. Ar fi prăbușit sala. Înțelegea, însă, că adevărata forță a monologului era

cuprinsă în rostirea aceea stranie, din altă lume, da, din altă lume, pentru că exprima sentimente parcă necunoscute. Își dădu seama înainte de a deschide gura de stupizenia întrebării:

— De ce ți se pare atât de groaznic? Poate că flacăra care te frige pe tine, pe alții îi încălzește...

Într-adevăr, Liviu nici nu-i auzise întrebarea.

— Nu e el învingătorul, eu sunt vinovatul... Uneori îl privesc și-l caut, și văd că n-are niciun ascunziș. Și atunci îmi vine să-l sărut, și-l sărut, Liana, și sunt sincer atunci. Alteori îl compătimesc. E ca un copil naiv... Ți se pare ciudat ce-ți spun... E un inocent. L-aș îmbrăca de sus până jos cu tot ce am, i-aș da tot, te-aș oferi și pe tine. Nu poate fi fals, înțelegi? Nu știu de ce. Dacă ar avea un dram de ipocrizie, cred că l-aș iubi. Dacă s-ar abține să mă coboare cu o singură frază de la etajul III la parter, de la cota 1.000 la cota 200! Și face asta fără să vrea să se ridice el. Mă declară prost fără să vrea să se înalțe el, dar eu îl văd înălțându-se. E... știi cum e?... în trei nu e în stare să scoată o vorbă. Pare un cretin, și mulți nu-i simt sfiala și râd de el. L-am pus deseori în această situație, dintr-o plăcere drăcească. Nu-și dădea seama de ea. Nu observa nimic... În doi pare nebun. Jumătate din logica lui e înfricoșătoare prin îndrăzneală și strălucire, cealaltă jumătate e nebuloasă, fleșcăită. Parcă ai vedea o minge trimisă de un șut năprasnic dezumflându-se la jumătatea drumului. Da! Nu-i încap gândurile în cuvinte și nici măcar nu suferă pentru asta, cum spunea cineva... Sunt însă momente când raționează cu voce tare, de unul singur. L-am surprins de câteva ori în asemenea momente și l-am ascultat pe furiș, ca o servitoare. Pare-ar recita poezii, Liana, atât de limpezi îi sunt ideile. Parcă n-ai auzi cuvinte, numai ritm. Parcă te-ar frige aureola unui geniu. În asemenea momente cred că ar trebui să-l iubesc. Dar nu așa cum și-ar închipui oricine. Aș vrea să-l iubesc ca pe un bunic care nu mai posedă decât căldură și generozitate și povești pentru nepoți. Ah! Cât de mult aș vrea să-l văd bătrân. Aș vrea să mă întâlnesc mâine cu el și să aibă optzeci de ani. Atunci cred

c-aș îngenunchea în fața lui. Dar e prea tânăr! Înțelegi? E prea tânăr... Dacă nu și-ar fi ales ca amantă matematica, această muzică a cifrelor, ar fi ajuns un oarecare soldat sau sergent. Un oarecare electronist sau mecanic. Nu i-ar fi descoperit nimeni în raniță bastonul de mareșal. Conviețuirea cu el m-a inspirat. Poate că nu voi lăsa lumii nimic altceva decât acest dicton, de care istoria ar fi avut nevoie de mai multă vreme. Da, Liana: Un general e mult mai greu de distrus. Trebuie ucis atunci când e sergent.

Ultimele fraze, Liana le ascultase nedumerită, uimită. Ridică din numeri înfrântă. Nu știa ce să creadă. Încercă să dea o altă valoare nepăsării cu care Liviu vorbise, adică să transforme ceea ce ea își închipuia o aparență în real. Dar poate că vorbele îi sunau atât de calm pentru că le săpase cândva pe fiecare, cu migală, în blocul de piatră al sufletului său. Chinul se consumase atunci. Acum erau doar rostite. Oare existau săpate atât de adânc? Un gând subit îi luminează mintea:

— Stai! Dar tu i-ai făcut elogiul, Liviu. L-ai înălțat, l-ai...

— Știu, răspuse el cu o nuanță tristă în voce.

— Poate că-l iubești, poate că-l admiri, întrebă Liana căutând să-i deschidă un drum necunoscut în suflet; își atârnase multe speranțe de această întrebare.

— Nu știu, răspuse Liviu revenind la tonul său indiferent. Nu cred. Pentru că am încercat să-l otrăvesc, încetul cu încetul. L-am încurajat mereu, crezând că-l duc spre neant. L-am dat atâta curaj, încât a început să mă iubească. Știam că otrava mea e un excitant, dar nu-mi închipuiam că puterea gândirii lui e atât de întinsă... Nu știu, Liana. Poate că tot ce ți-am spus e o exagerare dementă, explozia sinceră a unei clipe. Cauza exploziei dispare odată cu clipa. Sau poate că acum, în această clipă, aș vrea să fie așa: să explodeze totul.

— Și eu aș vrea. Dacă o rugămintă sau o rugăciune te-ar putea ajuta...

— E stupid, Liana. Hai să uităm!

— Vei putea? Crezi că vei putea?... Mă gândesc cum poate fi distrusă o înscripție săpată în piatră.

— De ce te gândești la așa ceva?... Mai bine spune-mi ce impresie ți-a făcut.

Liana se retrase încet în fotoliu, pentru a evita prăbușirea care o amenința.

— El e? Întrebă ea în șoaptă.

— Ce s-a întâmplat? Ce-i eu tine? Îl cunoști?...

— Nu! L-am văzut pentru prima dată. Dar e un om bun, Liviu, și are în ochi ceva îndepărtat, ceva care amintește de copilărie și de zborurile din visele ei.

Liana, însă, nu mărturisi ceea ce simțise în prima clipă: că pe omul acela l-ar putea iubi. Fusesse prima ei tresărire. Nu-i destăinui nici conflictul care începea să se zvârcolească în ea și pe care-l presimțea, în ciuda evidențelor, grav și de durată.

— Încerci să-l asemeni cu idealul tău? Întrebă Liviu, dar întrebarea lui nu primi niciun răspuns.

De aceea îl auzi atât de limpede.

5

Ploaia nu încetase. Cernea des, mărunț, neîntrerupt. Orașul părea învăluit în ceață, doar la lumina palidă a becurilor ploaia devenea un mănunchi de fire subțiri de beteală suspendate nesigur în văzduh. Mușat mergea încet, cu mâinile în buzunare, cu spatele încovoiat, fără să mai simtă răceala ploii. Amintirea scenei din birt îl urmărea ca o obsesie. Îl dezgusta mai ales gândul că se comportase ca o brută. De ce n-a încercat să împiedice incidentul? De ce să folosească forța? Cu Liviu n-ar fi ajuns la un asemenea deznodământ. Cu câteva cuvinte, Liviu i-ar fi liniștit pe toți. Își făcea remușcări pentru că nu găsisse cuvintele potrivite acelui moment și acelor oameni. Se lăsase influențat de râsul pe care-l stârnise gestul său gratuit de apărare. Acționase din orgoliu, nu din necesitate. Ce putea să i se întâmple? Poate că așa era firea acelor oameni: gălăgioasă,

hazlie, arogantă. Trebuia să le spună simplu: „Bună seara, nu vă supărați, dar am treabă. Nu sunt obișnuit să beau, nu știu cum trebuie să te porți într-un local. Mă gândesc la un anumit lucru care ar putea să folosească lumii. Poate v-ar folosi și dumneavoastră. Dacă v-am jignit cu ceva vă rog să mă iertați. După cum vedeți, nu mă preocupă orgoliul sau prestigiul. La urma urmei, n-am căpătat încă dreptul să fiu orgolios și să mă împăiez cu un prestigiu. Nu vreau să-mi apăr decât liniștea și timpul. Nu-i putem impune nimănui să fie altfel decât este. Nici eu dumneavoastră, nici dumneavoastră mie. Căările vieții, chiar dacă se întâlnesc într-un punct, își pot continua direcțiile, ca două linii, fără să se altereze una pe alta...”

„Sunt stupid, își spuse Mușat. De ce trebuie să imaginez discursuri? Cu vorbe se poate demonstra orice – orice scamatorie, orice șarlatanie, orice neadevăr. O combinație de vorbe nu se poate declara imediat adevăr. Dacă ne-am lua după vorbe, oricine ar avea dreptate. Urăsc vorbele. Uneori sunt prea multe, alteori prea puține. Cine poate măsura cantitatea exactă de vorbe necesare unui adevăr? ... De nu știu câtă vreme încerc să-mi explic gestul și merg prin ploaia asta cu intenții ascunse de autoflagelare. Am strâns prea tare mâna unui om. Asta s-a întâmplat, la urma urmei. De ce? Pentru că mi-e silă de vorbe și de gusturi imbecile. Indiferent ale cui sunt. Ale mele, sau ale altora. Gata! E un punct necesar pentru a nu pierde cealaltă idee apărută în timpul discursului pe care ar fi trebui să-l țin în cârciumă. *Căările vieții, chiar dacă se întâlnesc într-un punct...* Această imagine mi-a sugerat, nu știu de ce, celebrul postulat al lui Euclid, care a îngrozit și a înveninat zeci și zeci de generații de matematicieni: *printr-un punct la o dreaptă poate trece numai o paralelă, una singură!* În greaca veche trebuie să fi sunat și mai categoric. Câți matematicieni n-au simțit șubrezenia și netemeinicia postulatului! Și cu toate acestea, s-au străduit din răputeri să-l apere. Dacă toți aceștia ar fi pus problema sub formă de întrebare, de câte eforturi n-ar fi fost scutită matematica! Pentru ca în secolul al XIX-lea, spațiul absolut

al lui Gauss, Lobacevski și Bolyai să admită mai multe paralele față de aceeași dreaptă, iar spațiul finit și nelimitat al lui Riemann – niciuna! Și cu toate acestea, cât de armonios se îmbină ambele teorii!... Oare de ce mi-a apărut în minte istoria acestui postulat? Pentru că o problemă întrucâtva asemănătoare a hotărât soarta vieții mele. Oare ce m-a determinat atunci să pun la îndoială tocmai capitolul inițial al formulei care ni se înfățișase aproape axiomatic? Ce s-ar fi întâmplat cu mine, pe ce cărare a vieții aș fi colindat dacă n-aș fi simțit incendiul aceluia minut? Poate niciun minut, numai câteva secunde de flăcări orbitoare în care am zărit răzvrătirea unei singure linii în complexul acela geometric...”

Întâmplarea se petrecuse cu aproape trei ani în urmă. Mușat era în anul III. Pacea parte din categoria studenților buni. Deși era considerat unul dintre cei mai valoroși matematicieni ai promoției, nu acorda acestei discipline mai mult timp și mai multă pasiune decât celorlalte. Hotărâse, încă din primul an, să termine școala nu cu o simplă diplomă de inginer, ci înarmat cu toate cunoștințele care se predau acolo. Deși se specializa și în mecanică, și în electronică, pusese sub semnul egalității toate disciplinele. Timpul de studiu i se părea prea mult. De aceea, în primii doi ani studentul Ion Mușat devenise faimos în școală, mai ales prin cupele pe care le cucerise la concursurile inter-universitare de gimnastică. La inele și cal cu mânăre nu-și avea egal. Făcea parte din lotul național de gimnastică; încetase de a mai fi o mare speranță, era un concurent principal la primele locuri. Cu toate acestea, nu-și făcuse nici din gimnastică o preocupare deosebită, nu o identificase nicio clipă cu o mare pasiune. Nu-l interesau concursurile; participarea la ele îi era dictată ca o sarcină profesională, li plăcea să se miște, să se joace cu pârghiile corpului. Alături de forța nativă, această relaxare era principalul lui atu în concursuri. Subit, și aparent fără motiv, Mușat renunțase, însă, la concursuri și la antrenamente tocmai în perioada când i se asigurase un loc în echipa națională și participarea la un concurs peste hotare. Nimeni

nu ştia oe se întâmplase, nici măcar cel care cauzase atitudinea lui Muşat: profesorul Stoian, „Infinitul”.

Era la un curs obişnuit al acestuia. Cu puterea logicii şi claritatea demonstraţiei sale, profesorul subjugă ca întotdeauna auditoriul. Dintr-un exces de zel, profesorul dezvoltase o teorie personală cu privire la un capitol din matematică. Cursul se terminase, dar demonstraţia continua. Nimeni nu se gândea să plece; teoria îl fascina pe Muşat. Lanţul demonstraţiei creştea şi se suda cu fiecare verigă. Totul era atât de limpede, atât de sigur, atât de îndrăzneţ şi de surprinzător, încât Muşat, în transă, aştepta momentul final. Parcă era înconjurat de o melodie care urca vertiginos, în crescendo, spre o culme pe care străluceau alămurile. „Infinitul” făcuse o scurtă pauză; se ştergea tabla. Muşat profită de acest răgaz, pentru a revedea în sens invers lanţul demonstrativ. Era ca o linie perfectă, fără nicio frântură. Ajunsese la deschiderea iniţială a problemei, la formula care fusese impusă ca un postulat. Fără să-şi explice de ce, Muşat continuă analiza. Timp de câteva secunde îşi simţi capul incendiat. În compoziţia geometrică pe care o constituia postulatul „Infinitului”, descoperise o asimetrie, o linie forţată care nu-şi avea locul acolo. Parcă-l cuprinsese un vârtej. Tremura cu convulsii, ars de flacăra descoperirii şi îngheţat de spaima destrămării geometrice. Uimit, un coleg îi atinsese braţul, dar se speriasse simţindu-i duritatea de piatră. Nu mai auzea nimic. Toată puterea din el era concentrată asupra formulei iniţiale. Încerca tot felul de soluţii pentru a se convinge că eroarea e în el, în optica şi logica lui, nu în formula „Infinitului”. Sala se golise. Rămăsese singur, respingând prim tăcere şi prin febrilitatea calculelor sale pe oricine încercase să-l scoată afară. Ieşind totuşi din sală, îşi zărise profesorul pe coridor, în faţa cancelariei. Se dusesse direct la el, înfăţişându-i observaţia atât de gravă, culeasă în cele câteva clipe de incendiu. „Infinitul” nu-i răspunsese. Îl privise ca pe-un nebun, întâi sever, apoi indulgent.

— Dar e adevărat! se rugase Muşat tremurând.

Profesorul nu-l auzise. Cobora scările.

Așa a început conflictul tainic dintre profesor și student. Acesta din urmă își pusese toate speranțele în probitatea proverbială, exemplară a profesorului. Așteptase cu sufletul la gură cursul următor. Sigur ca întotdeauna, „Infinitul” își predase lecția. Părea că uitase problema în care studentul își concentrase toată viața lui. Mușat trăise două ore de cumplită dezamăgire. Era aproape convins de eroarea formulei, și cu toate acestea „Infinitul” nu făcea nicio aluzie la observația sa. Nu mai era atent la ceea ce spune omul de la catedră. Nu se gândea decât la datele teribilei formule. Lecția se terminase. Și deodată, în tăcerea grea care urma fiecărui curs al „Infinitului”, vocea lui Stoian răsunase mai gravă ca oricând:

— Și dacă există cineva printre dumneavoastră care pune la îndoială aceste formule, îl sfătuiesc să se transfere la un club sportiv. Acolo poți lovi toată ziua, în neștire, cu orice parte a corpului, orice minge, fără să fie nevoie pentru aceasta de nicio logică.

Mușat rămăsese și de astă dată singur în sală. Cu capul ascuns în mâini, rezemat în coate, se străduia să găsească o logică existenței universului. Parcă se dărmase totul, tot ceea ce era adevăr și trebuia început de la nimic, ca într-un raționament cartesian. Nu mai știa de cât timp încremenise acolo. Se ridicase însă din bancă atât de calm și de liniștit, cum niciodată nu-și închipuise că va fi. „Cineva, totuși, a greșit, își spunea el. Nu-mi rămâne să văd decât cine a comis eroarea. Două adevăruri nu pot conviețui aici, așa cum nu pot exista două mărimi diferite în simbolul unui număr. Dacă l-am jignit pe nedrept pe omul pe care-l stimez cel mai mult, atunci într-adevăr nu am ce căuta în această școală. *Amicus Plato, sed magis amica veritas.*”⁴

⁴ *Mi-e prieten Platon, dar mai prieten adevărul.* [lat.] Cuvintele acestea se găsesc în Viața lui Aristotel, lucrarea filosofului alexandrin Ammonius Saccas, care a trăit în secolul al III-lea d.Chr. Sensul lor este că nu-i suficient ca o părere sau o teorie să se bucure de autoritatea unui nume atât de vestit și de respectat ca acel al marelui filosof grec Platon, ci pentru a fi admisă, ea trebuie să fie întemeiată și pe adevăr (fiindcă adevărul cântărește mai mult chiar decât înțeleptul Platon). Vorbele lui Ammonius sunt o parafrază, în latină, a unui text aristotelic

Asemeni bătrânului Caton, „Infinitul” își încheia fiecare lecție cu aceeași frază:

Și dacă există cineva printre dumneavoastră care pune la îndoială aceste formule...

Nimeni, nimeni, cu excepția lui Mușat, nu cunoștea destinația clară, precisă, a acestor vorbe. Studentul, tăcut și izolat, nu le mai respingea, ca prima dată. Tenace, ferm, neobosit, construia, începând cu definițiile și descoperirile primare, un uriaș eșafodaj împotriva teribilei formule. Arhitectura la care lucra nu admitea nicio fisură. De aceea, nu accepta nimic de-a gata. Cu datele și elementele inițiale refăcea fiecare idee, fiecare postulat, fiecare axiomă. Revăzuse întreaga geometrie clasică, atât de complexă și de greoaie, studiasse până la ultimele amănunte operele lui Pascal, Descartes, Fermat și Leibniz, adunase cu migală toate argumentele pe care i le oferea geometria neeuclidiană a lui Gauss, Lobachevski, Bolyai și Riemann, descoperise posibilități noi, uimitoare, în studiile lui Poincaré, Hilbert, Țițeica și Lalescu, și mai târziu în ale lui Hadamard. Intrase curajos în domeniile modeme ale matematicii, familiarizându-se cu ecuațiile diferențiale, analiza funcțională, topologia, teoria distribuțiilor, funcțiile speciale. Aproape cinci luni de zile duraseră investigațiile lui. Toate orele libere ale fiecărei zile și le petrecea în biblioteci, adunând date, iar nopțile și le rezerva aproape în întregime calculelor și demonstrațiilor. Își lăsa doar câteva ore pentru somn, și chiar acele ore erau atacate de vise pline de construcții fizico-matematice și de simboluri algebrice. I se părea că n-ar mai putea trăi fără incursiunile sale îndrăznețe în lumea necuprinsă a numerelor, a relațiilor dintre ele, fără apropierea și cucerirea unor noi cunoștințe, care căpătau noi funcții în această lume.

De multe ori mergea să audieze cursuri speciale la Facultatea de fizico-matematică. Îl preocupau în special lecțiile lui Barbilian. Teoria acestuia despre inele și ideale îl fascina. Și nu o dată, după terminarea cursurilor, intrase în

(Etica nicomachică): „Chiar dacă și prietenia și adevărul ne sunt dragi, se cuvine să dăm precădere adevărului.”

discuție cu profesorul, al cărui chip transfigurat părea că se lepădă de condițiile existenței terestre. Discuțiile care continuau uneori până la locuința profesorului, sau prin parcuri tăcute, întunecoase, îl alimentau în permanență cu o sevă nouă, stranie, pe tânărul student. Călătoreau împreună prin imperii necunoscute, redescoperite, necucerite, populate numai de cifre și simboluri. Uneori, în clipe neașteptate, Mușat descoperea în aceste imperii oameni și istorii... Dascălul își continua însă zborul extraterestru, învăluindu-și, fără intenții, interlocutorul într-o togă de matematician. Erau clipe când se oprea brusc, privea stelele fără să le vadă și șoptea încet, parcă bolborosea un descântec:

— Aici e toată poezia lumii, în aceste nemărginite ideale.

Își scutura apoi capul leonin și i se adresa studentului, căruia nu-i ceruse niciodată numele:

— Da. Îți văd degetele cum se plimbă printre cifre. În vârful fiecăruia e un magnet.

Toate aceste întâlniri îl cutremurau pe Mușat, îi sporeau încrederea și tenacitatea.

Și la fiecare lecție, la sfârșitul fiecărei lecții, auzea acele cuvinte cărora nimeni nu le putea ghici destinația:

— Și dacă există cineva printre dumneavoastră care pune la îndoială...

Abia cu câteva zile înaintea de a începe sesiunea examenelor de sfârșit de am, Mușat fusese zărit în sala de gimnastică. Se antrena la aparatele lui preferate, dar era atât de slăbit, că nu reușea nici jumătate din performanțele sale anterioare. Numai relaxarea și seninătatea și acel joc perfect al pârghiilor musculare îi rămăseseră intacte. Liniștea cu care aștepta ziua examenelor era aceea a unui om hotărât să-și joace – *sine ira et studio*⁵ – tot destinul pe-o carte. Arhitectura geometrică se transformase în construcție algebrică. Edificiul era sudat în toate detaliile sale. Exista într-adevăr o eroare, cea semnalată de el.

⁵ ***Sine ira et studio*** – expresie latină, care se traduce prin „fără ură și părtinire”. Ea a fost introdusă de istoricul roman Tacit în prefața lucrării sale *Anale*.

Exista un singur adevăr, cel pe oare-l putea demonstra el, oricând, cu ochii închiși. Numai schimbarea definițiilor elementare din geometrie ar fi putut să-i răstoarne teoria, care din antiteză continua spre sinteză, dar aceasta ar fi însemnat anularea geometriei sau părăsirea caracterului ei formal. Convingerea în adevărul său era nestrămutată.

Studentii primelor două serii ieșiseră zăpăciți din examen. „Infinitul” era de nerecunoscut. Conferențiarul și toți ceilalți care-l asistau nu-l văzuseră niciodată atât de nervos și de sever. Tremurau și ei la fel ca studenții. Problemele care le dăduse spre rezolvare erau și pentru ei extrem de complicate. Metodele de rezolvare cereau un înspăimântător efort de logică analitică. Nimeni nu reușise să ducă rezolvarea până la capăt, cei mai mulți se împotmoliseră de la bun început într-un haos de soluții eronate. Pe coridor, Mușat asculta relatările celor examinați. Eforturile lui își vedeau rezultatul. Soluțiile problemelor i se păreau de o simplitate copilărească. Toți se uitau la el ca la un smintit.

Seria a treia îl avea în cap pe Liviu Filimon. Mușat era ultimul. „Infinitul” distribuise personal fiecărui student problema, cuprinsă în câteva rânduri și în câteva formule, pe o foaie de hârtie. Pe lângă Mușat trecuse fără să-l ia în seamă.

— V-aș ruga să evitați pierderea inutilă a timpului, spusese el. Știți prea bine că în disciplina noastră folosim foarte puține cuvinte. O afirmație, o negație și câteva întrebări. Cei care sunt capabili să folosească afirmația pot să rămână aici pentru întrebări.

După cinci minute, în sală rămăseseră doar doi studenți: Liviu Filimon și Ion Mușat.

— Cum? îl întrebase „Infinitul” pe primul.

— V-aș ruga să-mi mai acordați puțin timp, răspunsese studentul.

— Bine, acceptase profesorul, nu prea mulțumit – deși această întrebare – când? – nu se prea obișnuiește în matematică.

Se întorsese apoi spre Mușat, care aștepta foarte liniștit

în banca lui. Abia atunci descoperiseră asistenții comportarea anormală a profesorului față de student. Lui Mușat, „Infinitul” nu-i dăduse nicio problemă spre rezolvare!

— Dumneata, domnule Mușat, începuse foarte nervos „Infinitul”, ai susținut cândva nevalabilitatea unei teorii. Atacând-o în punctul ei de plecare, ai negat-o de fapt în întregime. De atunci au trecut 142 de zile și de nopți. Vreau să știu dacă după atâta timp ai rămas la același punct de vedere...

— Da! răspunsese cât se poate de calm Mușat, ridicând un val de spaimă printre asistenți.

„Infinitul” tresărise. Pe fața lui se produsese o schimbare profundă. Indicase cu mâna tabla.

— Poftim! Demonstrează!

De patru ori fusese nevoit Mușat să șteargă tabla uriașă pentru a-și duce demonstrația până la capăt. Nici el, nici „Infinitul” n-au scos în tot acest timp – aproape o oră și jumătate – un cuvânt. Unul scria cu foarte scurte intermitențe, celălalt urmărea, fără să-și întoarcă o clipă privirile, șirul de ecuații. Terminând, Mușat își reluase locul în bancă fără să ceară încuviințarea profesorului. Acesta mai rămăsese câteva minute cu privirile ațintite asupra tablei, dar nu mai vedea simbolurile. Clătina încet din cap.

— Da, domnule Mușat, spusese el întorcându-se. Argumentația e completă. N-ai vrut să lași nicio fisură, nici măcar pentru obiecții de circumstanță... Aș fi putut din capul locului să-ți cer scuze pentru cele aproape cinci luni de aparentă nedreptate. Mai întâi, însă, am vrut să știu dacă observația dumitale rămăsese în stadiul ei inițial de intuiție *genială*. Pot să folosesc acest termen fără nicio ezitare, pentru că în matematică sunt dese exemple și cazuri asemănătoare. Pascal la doisprezece ani și Gauss la opt ani au făcut demonstrații matematice uluitoare, de necrezut. Știința modernă nu se poate bizui, însă, numai pe asemenea intuiții. Observând o piramidă construită cu trudă seculară – mă refer la truda științifică – un cercetător poate, după câteva milenii de răspândire a științei, într-un

moment de inspirație, să intuiască o relație geometrică, aparent bizară, care, cunoscută, ar fi redus cu a zecea sau cu a cincea parte durata de construcție a obiectului și – cine știe? – poate l-ar fi realizat mai aproape de perfecțiune. Rezultatul observațiilor sale poate fi rezumat într-o formulă simplă. Dar numai asta nu ajunge. Important este să construiești, teoretic, piramida cu ajutorul noii formule, adică să integrezi noua descoperire în șirul celorlalte principii fără să le alterezi, fără să pui deci în primejdie construcția. Aceasta înseamnă a poseda *toate* cunoștințele necesare și mai ales înseamnă a munci, a transpira. Adică a uni într-un singur rezultat intuiția și studiul, a realiza o perfectă egalitate... Eroarea pe care ai semnalat-o în formula proprie mi s-a confirmat în aceeași zi. Am revăzut calculele și am înțeles că ai dreptate. Aș fi putut să-ți dau satisfacție imediat. Am voit să văd, însă, dacă ai puterea și dorința de a deveni un adevărat matematician, adică unul dintre cei chemați să completeze numeroasele pagini albe care au mai rămas nescrise în această știință. De aceea te-am scuturat mereu. Am trăit teama unui eșec până în ultima clipă, deși la fiecare curs nu uitam să trag semnalul. Asemenea întâlniri sunt rare în viața unui om. A renunța la ele ar fi egal cu o crimă. La marea întrebare pe care mi-am pus-o, demonstrația dumitale a răspuns afirmativ. Prin urmare... mai ai mult, mult de urcat pe această scară înaltă, poate fără de sfârșit, dar sunt convins că s-a stabilit o legătură familiară între trepte și cel care urcă... Iar pe dumneavoastră vă rog să-i anunțați pe studenții din seriile anterioare să vină după amiază pentru reexaminare.

„Infinitul” nu exagerase adresându-i lui Mușat acea urare neobișnuită. În cei doi ani care urmaseră întâmplării – devenită repede celebră în toată școala –, studentul preferat al lui Stoian, denumit de colegii săi „Candidatul la infinit”, avea într-adevăr senzația că urcă pe o scară fără de sfârșit. Nu i se părea nicio clipă că rătăcește printr-o pădure deasă, sau că merge înainte pe un drum plat, asfaltat. Urca, urca mereu, fără să sară nicio treaptă, familiarizându-se cu fiecare, până în cele mai mici

amănunte, pentru a-și putea continua urcușul, pentru a păstra senzația ascensiunii. Închina matematicii toate orele libere și vacanțele în întregime. „Infinitul” îi pusese la dispoziție biblioteca sa, și întâlnirea aceea directă, nemijlocită, cu miile de tratate, de studii și manuale i se părea un vis. Orice nume își amintea, nume ilustru sau numele simplu al unui autor sau referent îngropat de mult în negura trecutului, era undeva printre șirurile nesfârșite de cărți. Nu trebuia decât să deschidă un sertar, să-i găsească fișa și apoi să ia cartea însemnată cu un număr mic, jos pe cotor. Uneori pleca acasă cu servieta plană de cărți. În primele zile obișnuia să-i lase profesorului pe birou lista cărților pe care le împrumuta. Prin câteva remarci delicate, „Infinitul” desființase obiceiul. Voia să-i dea studentului impresia că biblioteca îi aparține. Pasiunea tânărului era nepotolită. Problemele nerezolvate îl obsedau. În pauze, în tramvai, în somn, îl urmăreau neconținut. Cantitatea de lucrări studiate și calitatea notațiilor depășeau timpul și posibilitățile unui singur om. De câteva ori, „Infinitul” fusese pe cale să-l tempereze, dar se răzgândise. O singură dată, Mușat îl auzise spunându-i altceva decât formule, titluri de cărți și autori:

— Vei ajunge singur la necesitatea aplicației.

Tânărul se dăruia numai și numai matematicii, ca unui joc pur, eliberat de orice alianțe, creat parcă pentru desfătarea minții. Voia să se sature, să ajungă odată clipa când va putea spune fericit, senin, „cât de plin sunt!”. Dar clipa nu se apropia și, amuzat, încercase s-o descopere printre probabilități. Nu reușise s-o identifice. „Amanta aceasta, își spunea el, îmi va rămâne fidelă și după moarte.”

Pasiunea pe care, în sfârșit, și-o descoperise și existența acelei biblioteci unice, oferită cu atâta generozitate de profesor, îl determinaseră pe Mușat să renunțe la vacanțele de vară. Se angajase practicant la una dintre cele mai mari uzine din București, și acolo simți pentru prima dată „necesitatea aplicației”. Pornise aparent la un joc: acela de a stabili un raport exact între mecanica organizată în

mașini și calitatea muncii umane. Descoperise, pe nesimțite, în calculele sale posibilități nebănuite de aplicare a matematicii la tehnică. Începuse cu raporturi ideale. Aceste raporturi, confruntate cu situația reală, indicau un conflict pe care încercase să-l rezolve. Resortul fusese declanșat. Își chemase toată știința în ajutor. Calcularea certitudinilor, a probabilităților, aprecierea valorică a rutinei și hazardului, relația dintre evoluția posibilă și evoluția necesară cu subdiviziunile lor: surpriză posibilă și surpriză necesară, ambele funcționând cu plus și minus), toate acestea cereau o muncă titanică. Calculele, demonstrația, inversarea formulei sintetice constituiau completarea la lucrarea lui de diplomă.

Și prietenia cu Liviu era rodul acelei întâmplări. Imediat după examen, Liviu îl căutase la cămin. O noapte întreagă se plimbaseră împreună pe străzile Bucureștiului, împărtășindu-și idealurile, speranțele, pasiunile. Râdeau și se înduioșau ca doi adolescenți, binecuvântau cu saluturi politicoase trecătoarele întârziate, se opreau în fața vitrinelor pentru a calcula energia cheltuită cu confecționarea unui obiect, anunțau de departe viteza mașinilor, se certau sub lampioane, susținând unul teoria corpusculară, celălalt teoria ondulatorie a luminii, pentru a se întoarce până la urmă la pasiunile și idealurile lor – când asemănătoare, când deosebite. Zorii îi uimiseră. Le era la amândoi o foame cumplită, dar hotărâseră să meargă tot pe jos de la Podul Elefterie, unde-i surprinseseră zorii, până la Vatra Luminoasă, unde se afla locuința lui Liviu. O singură fereastră era deschisă la ora aceea pe stradă. Și în cadrul ei – capul unui bătrân cu părul alb, cu trăsături grave, mărturisind o neîmpăcată durere.

— Dragă Ioane, îi spusese Liviu, te recomand fostului profesor universitar Aristide Filimon.

În aceeași zi, Mușat se mutase acolo. Profesorul îi puse la dispoziție camera pe care o ocupase până atunci, retrăgându-se în aceea care păstra în cele mai mici detalii amintirea soției sale.

Încă ploua când Mușat ajunsese în Vatra Luminoasă. Cotind pe strada aceea cu locuințe ieftine, zări de departe fereastra deschisă, luminată și umbra siluetei profesorului prelungindu-se pe trotuar. „Prin urmare, Liviu n-a sosit acasă”, gândi Mușat, oarecum surprins. Își încetini mersul, pentru a găsi răspunsuri la întrebările pe care presimțea că i le va pune tatăl lui Liviu. Se simți deodată asaltat de emoții și sfieli. Un val nelămurit îl scutură, înfășurându-l într-o sudoare rece, mai rece decât ploaia care-l apăsa cu greutatea hainelor ude. Își caută sprijin în gard, pentru a nu se împletici, apoi porni hotărât. Își comanda pașii, direcția, încordarea trupului.

Bătrânul părăsise fereastra. Probabil că-i auzise pașii și se pregătea să-i deschidă ușa.

— Ce s-a întâmplat cu dumneata? întrebă el uimit când Mușat pătrunse în hol.

Întrebarea i se părea atât de ciudată și fără obiect, că tânărul nu găsi niciun răspuns.

— Ești palid, și ochii îți strălucesc ca sticla, continuă profesorul. Ai venit prin ploaie, pe jos! Schimbă-te imediat! Până atunci îți pregătesc un ceai.

— Vă mulțumesc, răspunse tânărul îndreptându-se spre camera lui.

Mușat trăia o senzație de eliberare dezbrăcându-se. Parcă se debarasa de o carapace grea și cleioasă pe care o purtase o veșnicie, într-atât i se contopiseră hainele ude cu trupul. Pijamaua și halatul i se păreau de puf cald, îi mângâiau epiderma. Aburii ceaiului pătrundeau pe ușa deschisă. Niciodată nu dorise atât de mult o băutură caldă.

— Poftim! îl întâmpină bătrânul indicându-i o ceașcă dublă, dintre acelea care stăteau toată vremea în vitrină. Să nu te sperii nici de fierbințeală, nici de tărie.

Dar ceea ce sorbea Mușat nu era ceai. Era ceva fierbinte ca o flacăra care-i ardea gâtul și-i aduna lacrimi în ochi. Îl apucă iarăși un acces de tuse aidoma celui din birt. Gând își

reveni, văzu ca prin ceață figura blândă și îndurerată a profesorului.

— Bea fără teamă, îl invita acesta. Am pus și rom, ca să-ți activeze sângele. *Sine studio!*⁶ în cantități egale.

Îi urmă îndemnul și sorbi ca un automat, fără să mai simtă gustul și tăria băuturii. Obrajii, însă, îi erau cuprinși de flăcări.

— Vă rog să mă iertați, se scuză el după ce puse ceașca goală pe masă. N-aș vrea să vă faceți griji din cauza mea. Probabil că a încercat ploaia să mă doboare.

Bătrânul îl privi, însă, cu și mai mare atenție, și rezultatul cercetării nu-l satisfăcu.

— Dumneata ai în mod sigur febră. Cred că ar fi mai bine să te duci în pat. Putem discuta și în camera dumitale. Te rog. Între timp eu voi închide geamurile.

Mușat se supuse. Vorbele bătrânului Filimon sunau ca o rugămintă duioasă, paternă: domoale, șoptite, însoțite mereu de expresia dureroasă, adâncă a privirilor.

— Nu te obosi, continuă el intrând în încăpere. Nu trebuie să-mi povestești nimic. Mi-a telefonat profesorul Bărbulescu, și vă felicit din toată inima pe amândoi... Așa! Ia-ți temperatura! Numai cu Liviu nu știu ce s-a întâmplat. El totdeauna când are o mare bucurie vine într-un suflet acasă. Nici nu mi-a telefonat.

Mușat era în încurcătură. Nu putea să-i răspundă nimic precis. Nici el nu știa unde e Liviu.

— Ne-am despărțit când s-a domolit ploaia. Unul dintre noi avea datoria să conducă pe cineva. O poveste foarte penibilă, nu mă refer la noi...

— Ți-am spus să nu te obosești, repetă bătrânul așezându-se la marginea patului și punând mâna pe fruntea lui Mușat. Ai febră mare. Și nu numai din cauza ploii. Ploaia a fost un ultim șoc. Dacă ai fi calculat câte ore ai dormit în ultimele patru luni... Somnul unei zile l-ai oferit de multe ori unei săptămâni.

— Prin urmare nici dumneavoastră n-ați dormit...

⁶ *Sine studio* – fără părtinire, expresie latină, derivată din *Sine ira et studio* (vezi nota 5).

— De zilele și de nopțile mele nu mai are nevoie nimeni... Tacitus spunea... Dumnezeu! 39 de grade și...

— Nu vă speriați... Vă rog. Vă rog din tot sufletul. Sunt foarte obosit. Știu. Mă urmăresc o groază de nopți jefuite. Mă urmăresc ca niște dihanii. Dar mâine, mâine seară, plec. Mă voi duce acolo, departe, acasă... De trei ani n-am mai fost...

— Liniștește-te...

— Ce alcătuire confuză! Și eu, și Teodor, și ea. O dreaptă frântă care nu se poate reconstitui... De ce? Aparținem toți aceleiași linii... E nedrept!... De trei ani n-am mai fost... O sută de milioane de secunde... Nouăzeci și patru... Patru n drepte... Pappus⁷... Vă rog să mă iertați. Mi-am revenit... Da, sunt foarte obosit. Mâine seară voi pleca... Să stau câteva zile, multe, multe, pe iarbă și să respir încet, încet... Dacăș putea uni capetele drepte!... Să rezolve cineva ecuațiile vieții noastre... Nu-mi simt dinții strepeziți... E numai o aparență...

— Poate ar trebui să chem doctorul, șopti bătrânul, înfiorat.

Dar nu mai era nevoie. Mușat căzuse brusc într-un somn adânc, de piatră. Fața i se destinse, fruntea își pierduse cutele. Nici pleoapele nu-i mai tremurau. În sfârșit, nu-l mai tulbura niciun vis.

⁷ Referire la teorema lui Pascal Pappus, cu privire la colinearitatea punctelor de intersectare a dreptelor care unesc două perechi de câte trei puncte aflate pe doua drepte situate în același plan.

Un singur călător coborî în gara aceea mică de sub munte. Un tânăr înalt și bine făcut, îmbrăcat într-un costum albastru de doc, cu ghetete de baschet în picioare, cu o șapcă azurie, decolorată pe cap. Ducea în fiecare mână câte un geamantan mare, iar spatele îi era acoperit de un rucsac uriaș. Șeful gării se uită lung după călătorul care-l salutase, dar nu descoperi în el vreun megieș.

Tânărul grăbi pasul pentru a ajunge la timp o căruță scundă și strâmtă de munte, care tocmai se pregătea de plecare în spatele gării. Văzându-l, căruțașul, un muntean plăpând și uscățiv, cu o beretă ciudată pe cap, care-i acoperea toată fața și-i atingea nasul cu cozorocelul, struni calul și așteaptă.

— Nu cumva ai drum prin Crângușor? întrebă tânărul.

— Păi dacă vi-e ținta-ntr-acolo, de ce n-ați coborât la cealaltă gară?

— Prea greu urcușul cu bagajele astea...

— Aha! zise țăranul clătinând din cap. Vas-că nu sunteți străin de meleagurile noastre. Atunci, ce mai, urcați mobila în trăboanța asta și săriți și 'mneavoastră deasupra. Ce zici, păsărico, ne-i duce?

Iapa mică și firavă mișcă de câteva ori din bot. O obligă însă hățul manevrat cu dibăcie de căruțaș.

— Nu-i nevoie să urc și eu, refuză tânărul invitația, care ar fi pus la grea încercare iapa. O iau pe drumul apei.

— Cum v-o fi voia, dar la cine să las bagajele în caz că ne-om rătăci?

— La Minodora Mușat, a cincea casă de la biserică.

— Aha! se dumeri munteanul. Atunci, pe la prânz cred c-om ajunge dacă nu s-o burzului vreun Aghiuță.

Mușat porni pe alt drum, un drum mai scurt și mai greu,

plin însă la tot pasul de amintiri. Urca pe valea Cungișoarei, o apă isteață și neastâmpărată. Peisajul se chircise însă, și apa părea prea mică, pentru că și scenele amintirii erau ale unui ține. Numai în copilărie îndrăgise drumul acela spre gară, drum de apă și flori, lung, nesfârșit de lung. Pleca din sat când soarele era deasupra capului și se întorcea când nu mai vedea din el, printre crestele de piatră, decât un con roșu ca un morcov. Gâfâială, pași mărunți, tăieturi în talpă, zgârieturi pe brațe, toate acestea pentru un minut de uimire în gara de la care nu urca și la care nu cobora nimeni, în fața locomotivei mici obosite și asudate, care țipa de durere ori de câte ori pleca mai departe, mai sus. Avea popasurile lui pe drum, botezate fără fantezie: la fragi, la mure, la izvor, la Florile-doamnei, la duduitoare, la vizuină, la cotul ursului (poposea nu sus, ci jos, pe bolovan cât casa), la stână. Revedea cu emoție toate locurile. Numai copacii erau la fel de înalți și dreți ca pe vremea copilăriei. Crescuse odată cu ei. Era hotărât să nu facă niciun popas, dar pe la mijlocul drumului îl birui oboseala urcușului. Sângele îi zvâcnea la tâmpile, inima îi duduia în piept. Se trânti ca un butuc pe pajiștea mică de la Florile-doamnei. Câteva minute, amețeața îi întunecă orice amintire. Șirul lung al nopților nedormite îi sleise puterile. Avea senzația că se dăărămă ceva într-însul, aștepta zgomotul unei explozii, dar deodată privirea lui întâlnește o șopârlă speriată, și amintirea îl învăluie odihnitoare. Cu mulți ani în urmă, cocoțat pe bolovanul care-l atingea cu umbra, privise fascinat lupta dintre un șarpe și o șopârlă, zvârcolirile miciei reptile, apoi docilitatea și nemișcarea ei. În clipa când șarpele traversase poteca, din gura lui nu se mai vadea decât coada șopârlei. Alte amintiri îl năpădiră, și fiecare cu întrebări, cu melancolii sfâșietoare, cu acel sentiment dureros că niciodată, nicio amintire nu mai poate fi rețrăită. Viitorul poți să ți-l imaginezi cum vrei, poți să azvârli oriunde, oricum, fanteziile, trecutul e imobil, fix, încremenit în aceleași amintiri. Niciodată nu vei simți, nu vei revedea altceva decât ceea ce a fost. Durerea clipei de atunci n-o poți transforma în bucurie și nici bucuria nu poți

s-o faci să plângă, oricât de îndurerat ai fi atunci când revezi amintirea. Mergea mai încet, pentru că urcușul era mai greu și voia să-și întârzie căderea, pe care o presimțea. Deodată, auzi câini hămăind în depărtare. Undeva în dreapta, după o căciulă de pământ în care brazii uscați stăteau înfipti ca niște lumânări, era ultimul loc de popas din calea copilăriei. Nu l-ar mai fi recunoscut nici câinii, dacă mai trăiau, și nici n-ar mai fi găsit, poate, strânși în jurul unei mese joase și rotunde, aceiași oameni care-i tăiau întotdeauna, cu ața, o felie din movila de caș. Coti la stânga prin pădurea deasă, pe o potecă tainică. Întunecoasă, care cobora spre sat numai în zilele când trenul sosea în gara mică de sub munte cu întârziere. O descoperise din întâmplare într-o zi de joacă. Se lungise pe pământ după un tufiș care-l ascundea vederii celorlalți. Și privirile lui zăriseră în întunecimea pădurii un cotlon lung de lumină albastră, care cobora departe. Parcă tăiasc ceva un tunel printre copaci și tufișuri. Iarna, cu o sanie, ar fi alunecat de la stână drept în sat. Pornise pe urma acelei raze de lumină uitând de joacă. Își număraseră în gând, așa cum avea obiceiul, pașii. Cărarea tainică scurta la jumătate drumul spre sat. Păstrase cu sfințenie secretul, dăruindu-l, abia după câțiva ani, unui om în toată firea, care l-ar fi înspăimântat pe vremea copilăriei. Coborând încet pe poteca aceea, Mușat avea impresia că vede uneori printre tufișuri imaginea unui copil care râde la el. Vedea în acele clipe numai surâsul, un zâmbet fără figură. Chipul copilului nu voia să se reconstituie.

Și deodată, la fel de brusc ca întotdeauna în copilărie, văzu satul. Aproape, la picioarele lui. Dacă și-ar fi făcut vânt, ar fi sărit drept în vârful piramidei de piatră, la baza căreia un soldat fără un braț se pregătea să arunce o grenadă: monumentul sergentului Mușat. Așa gândea în copilărie. Casele se furișaseră parcă printre pomi. Numai piramida din mijlocul satului se vedea toată. Înaltă, subțire, strălucind sub soarele care se apropia de zenit. Uitându-se la umbra ei, orice muntean putea să spună cu exactitate cât e ceasul. Împins de vraja amintirii, își continuă drumul

copilăriei. Înconjură câteva râpe, străbătu un desiș de bozii, sări peste ulița cimitirului, se furișă prin livada școlii, ajungând, fără să știe când, în spatele casei. Nu întârzie nicio clipă acolo. La poartă bătea cineva, și un câine obosit de căldură răspundea, într-un limbaj care-i era cunoscut, că nu e nimeni acasă. Munteanul sosise cu bagajele.

2

După ce se convinse în sinea ei că-l descususe îndeajuns și cu meșteșug, o vecină, îmbătrânită prea devreme, se hotărî în sfârșit să-i răspundă la întrebarea pe care o auzise cu un sfert de ceas înainte:

— Apoi, Minodora e la maternitate, dacă n-ai fi știind. Stă acolo mereu, chiar dacă n-are nicio naștere... Lângă cooperativă, lângă hardughia aceea unde-și ținea crâșmă Vulpache. O să vezi 'mneata că e o firmă roșie pe perete.

Mușat porni pe uliță cu un sentiment de sfială. Își închipuia că va fi recunoscut și asaltat cu întrebări la care îi era teamă să răspundă. Satul însă era pustiu. Numai câteva babe și câțiva prichindei se foiau prin ogrăzi, aruncând după găini și blestemând căldura. Femeile, bărbații, tineretul erau la câmp. Începuse secerișul. Mușat simți aceasta din tăcerea satului, din miresmele care-l învăluiau. Cum putea să uite acele zile de iulie, cu amiezi atât de pustii și fierbinți și cu nopți atât de neliniștite?! În fața cooperativei grăbi pasul. Maternitatea se zărea. Era o clădire nouă, ridicată în locul unei cocioabe prăbușite la cutremurul din '40. O îngrijitoare tânără îl întrebă mirată pe cine caută și-l pofti în sala de așteptare. Îi arătă un scaun, apoi dispăru pe o ușă.

El rămase însă în prag, nedecis, palid, invadat iarăși de un val rece de sudoare. O ușă se deschise, și o femeie, îmbrăcată toată în alb, frumoasă ca o madonă, făcu un pas, dar văzându-l încremeni și ea, fără să poată scoate un

cuvânt. Era mama lui. O recunoștea în albul acela oare-i înflăcăra obrazii, care-o înălța dreaptă și zveltă, care-o întinerea ca în cele mai îndepărtate amintiri. Mai mult decât orice îl înfiora însă duioșia din privirile ei. Întotdeauna fusese aspră, dură, neclintită în gândurile și simțămintele ei. Dar și ea se înfieră când văzu tânărul palid, cu fruntea tăiată de cute, cu privirile blânde. Își duse mâna la ochi, ca pentru a alunga o vedenie. Porni apoi încet spre dânsul, îi cuprinse capul în mâini, lin, ca și cum ar fi vrut să contureze o plăsmuire. Băiatul însă o strânse tare, sălbatic, cu ultimele puteri pe care le mai avea. Când o eliberă din strânsoare, abia mai respira, iar fruntea îi era plină de broboane de sudoare. Se rezemă de stâlpul ușii. Rămaseră multă vreme unul în fata altuia privindu-se îndelung, până la saturație. Amândoi regretau anii mulți în care nu se cunoscuseră și nu se iubiseră. Trăiau momentul care le șoptea amândurora, certitudinea unei legături strânse, indisolubile. Și amândoi știau că iarăși se vor despărți, dar nu ca altădată, străini. Legătura dintre ei se înnodase pentru totdeauna.

— Ai venit pentru mai multă vreme? întrebă mama, cu o voce blândă, duioasă.

— Nu știu. Dar sunt foarte obosit, abia mă țin să nu cad. Mama îl obligă să-și rezeme capul pe umerii ei.

— Ai terminat?

— Da. Adică abia voi începe. Dacă se va întâmpla să nu mă scol câteva zile, să nu te sperii. Dacă aș ști că somnul e o mlaștină, m-aș cufunda acum în ea, cu capul înainte.

— Și tu ești la fel, se înfieră mama. Te cunosc, Ionuț. De aceea nu te mai întreb nimic. Tu dacă faci ceva, faci cu toată inima. Nu-i așa că uneori nici nu știi dacă mai trăiești?

— Da, răspunse el încet. Parcă aș vedea în altă parte, pe un ecran albastru, gândurile mede, și mă uit ca un străin la ele. Mă uit, mă uit, mă uit și le schimb, le întorc, le limpezesc.

— Atunci, du-te Ionuț. Te simt cum tremuri. Îți va trece totul în trei zile.

Băiatul plecă amețit, beat, clătinându-se. Nu mai avea

nici amintiri, nici gânduri. Dacă n-ar fi fost magnetul patului, pe care și-l dorea lat, întins ca un lac, s-ar fi prăbușit. Dormi aproape fără conținere trei zile și trei nopți, trezindu-se rareori, pentru câteva minute. În timpul nopții, mama veghea. A patra zi se trezi odată cu zorii. Avea o foame cumplită și o poftă nebună să alerge, să sară, să se dea peste cap. După ce se bărbieri și-și turnă câteva găleți de apă în cap, se înfățișă mamei sale, care apăruse la fereastră.

— Acum ce vrei să faci? îl întrebă ea fără nicio duioșie în voce.

— Nu vreau să fac nimic. Să stau, să mă plimb pe dealuri, pe malul apei... Dar mai întâi aș vrea să mănânc. Și dacă s-ar putea, să nu mă întreb niciodată cât fac doi și cu doi.

Mama râse și-l pofti la masă. Îi potoli și lăcomia, și foamea. Plecară amândoi. Ea spre mijlocul satului, el spre margine, spre firul de argint al Cungrișoarei. Ducea cu el câteva bețe care se puteau uni într-o undiță lungă. I le dăruise profesorul Filimon. Nu prinse nimic, deși văzuse pești în cele câteva ochiuri la care poposiseră. La început se mânie, apoi descoperi o plăcere nebună în repaosul acela absolut. Ore întregi nu se gândea la nimic, nu urmărea decât mișcările plutei și jocul peștilor în jurul nadei. Scotea cârligul undiței, înlocuia râma ciupită de pești cu alta întreagă și iar începeau ore de plajă, de liniște, de singurătate, în care nu existau pe lume decât o plută nedrept de imobilă și câțiva peștișori isteți și bănuitori. După ce prinse vreo câțiva, puțini mai mari decât degetul, deveni lacom, viclean și priceput. „Nici n-o să vă număr”, își spuse continuând și mai aprig vânătoarea. Abia când simți adierile reci ale serii își părăsi preocuparea, cam în ciuda inimii, pentru că spre asfințit pescuitul devenise mai rodnic. Oare nu era caraghios să treacă prin sat cu undița pe umăr și cu o bocceluță în mână, îmbrăcat într-un simplu maiou și în pantalonii aceia subțiri de doc? Își puse această întrebare după ce descoperise că-l salută prea mulți oameni.

Rodul primei zile de pescuit era mult mai sărac decât își închipuise: nouă peștișori mici și subțiri. Maică-sa îi curăță

și-i prăji. Erau o minune. După trei zile de peregrinări îndepărtate, bocceaua i se umplu. Seara mănca borș și saramură de pește.

— Pe unde-ai mai fost azi? Îl întrebă maică-sa în timpul cinei.

— Uite, nici n-aș putea să-ți spun. Nici nu mă uit unde poposesc. Merg în neștire și mă opresc acolo unde mi se pare mie că peștii sunt mai proști. Dacă-i loc bun, stau toată ziua.

— Și altceva nu faci nimic? se miră dânsa. Nu citești... nu scrii... nu...?

— Nu... Mă războiesc cu peștii. Îi mai blestem câteodată. De numărat însă, nu-i număr...

— Oare nu faci o efortare mai mare încercând să nu te gândești la ceva decât lăsându-te din când în când pradă acelor gânduri?

Ionuț făcu ochii mari. De unde știa ea câte eforturi făcuse în ultimul timp pentru a alunga atacul unor gânduri care se cereau limpezite? Trebuia să se autosugestioneze prin pescuit.

— Nu știi, răspunse el. Dar matale de unde știi?

Lumina lămpii desena umbre stranii, și în adierea lor chipul mamei era și mai frumos.

— Mai gândește-te și la altceva, Ionuț. Tu nu faci decât să înlocuiești o boală cu alta. Uită-te în jurul tău, mai schimbă o vorbă și cu oamenii din sat. Uite, și doctorița ar vrea să te cunoască. E o fată tânără, de doi ani a terminat școala. De ce te ascunzi în natură ca într-o vizuină?

Mușat încercă să scape de lațurile pe care le simțea căscându-se în jurul său.

— Nu, nu vreau. Mă simt străin. Nu numai aici. Oriunde mi se pare că sunt străin. Eu mă obișnuiesc greu, chiar și cu aerul pe care-l respir. Nu știu dacă am sau nu am voie să-l respir. Lasă-mă așa. Am o lume a mea atât de frumoasă! În ea parcă aș fi printre stele. Parcă aș sufla în una, parcă aș prinde alta, parcă aș mări sau aș slăbi lumina unei stele. Nu vreau să te necăjesc, mamă, probabil că ard prea mult pentru altceva.

— Nici eu nu vreau să te necăjesc, Ionuț. Eu vorbesc așa cum mi-e obiceiul, îmboldită de obiceiurile statornicite în viața noastră. Mi-e teamă să nu creadă oamenii că ești... știu eu?... bolnav sau fudul...

Mușat simți un gust amar în gură. Presimțise aceste chinuri, dar cu câțva timp în urmă crezuse că le va evita.

— Vreau liniște, aproape se rugă el. Ce pot să le spun oamenilor? Nu știu nimic despre cultura timpului, despre starea timpului, despre... Ei știu mai bine decât mine. Să schimbăm doar câteva vorbe, de formă, parcă m-ar gătui cineva.

— Eu credeam că poți să-i lămurești așa, olecuță, cu politica. Se vorbește mult despre colectivizare. Dar dacă nu știi, nu te obligă nimeni. Și mai ales dacă nu poți, dacă te ghemuie sfiala... Fă așa ca să te simți bine... Eu numai ți-am spus, Ionuț...

— Știu, dar m-ai înghețat puțin. Sunt convins că înainte de a adormi, ca să scap de senzația asta de jenă, mă voi reîntâlni cu gândurile vechi... În asemenea clipe nu mă înfricoșează nimic... Știi, mamă, eu trăiesc aproape tot timpul o mare spaimă. Mi-e teamă că i-aș dezamăgi pe oameni, de aceea mă feresc de ei. Dar nu că i-aș dezamăgi eu... cum să-ți spun? Mi-e teamă că ar căuta în mine un om născut din dorințele lor și că nu l-ar găsi... Tot ce-ți spun pare încâlcit, dar pentru mine e limpede și simplu.

— Eu te înțeleg, Ionuț... Poate că tu nu înțelegi încă. Sau... cine știe?... nu pot eu să văd cu alți ochi zarea spre care te duci tu... Se spun multe despre tine în sat. Dar mai bine culcă-te, Ionuț, și du-te, odată cu zorii în hoinăreala ta... Du-te acolo unde simți că ți se liniștește făptura... Ce-mi pasă?! Eu știu ce suflet e în tine...

Mușat culese îndemnul mamei cu bucuria unui copil. Parcă atâta aștepta. Nu-l mai interesa nimic. Mama își îndemna copilul să hoinărească. De aceea adormi repede, și somnul îi fu liniștit, neatacat de săgețile suple și excitante care cu câțva timp înainte îl trezeau atât de repede și des. Se sculă odihnit în zori, dar numai după câteva ore de liniște i se ceru să vorbească despre

matematică.

Se opri se la un cot al pârâului, nu departe de sat, pe marginea unui ochi de apă adânc și plin de pești. Prinsese repede câțiva, și succesul neașteptat îl mai înzdrăveni și-l scoase din universul gândurilor și sentimentelor neplăcute în careul cufundase amintirea discuției cu marna sa. Razele soarelui începeau să-l frigă și, mai mult din joacă, le urmări direcția. Privirile i se opriră câteva clipe într-o barieră apărută din senin. Bariera o constituia silueta ciudată a unui băiat întors cu spatele la el. Oaspetele nepoftit era îmbrăcat în pantaloni scurți și într-o cămașă cu mâneci scurte, prea albă pentru a se deosebi atât de clar pe albastrul-spălăcit al cerului. O șapcă la fel de albă îi acoperea capul. Mușat nu sesiză imediat poziția de șurub a băiatului, pentru că nu voia să-l ia în seamă. Se uită la soare, decretă o oră care apropia dimineața de amiază, apoi își relua preocupările vânătorești. Șurubul se întoarse la loc, adică reveni la poziția normală, cu fața la Mușat, în momentul când acesta deveni pescar. Nemulțumit de tăcerea omului cu undița, azvârli o piatră, pe care o ținea pregătită în mână, undeva în apă, nu prea aproape ca să tulbure peștii, dar nici prea departe ca să nu zgândăre auzul pescarului. Se învârti apoi iute ca un șurub, dar așteptă zadarnic. Nimeni nu se răsti la el. Nimeni nu-l luă în seamă. N-avea altă cale de acțiune. Porni cu pași tăcuți spre locul unde se afla pescarul, oprindu-se la câțiva metri în spatele lui. Își calculase însă în așa fel oprirea, ca umbra lui să atingă și să gâdile piciorul pescarului. Așteptă câteva minute, dar tot fără rezultat, înghiți de câteva ori în sec, apoi deschise gura:

— Vă place atât de mult pescuitul?

Mușat tresări, de parcă l-ar fi împuns cineva. Băiatul... era o fată. De aceea i se păruse ciudată silueta. Și-o reaminti înainte de a se întoarce. Avea trupul zvelt, subțire, iar picioarele - lungi ca niște conuri fine, strânse ușor, imperceptibil, de niște brățări nevăzute, sub genunchi. Fața era aceea a unei copile surprinse de toate misterele lumii. Întreba din fiecare clipire a ochilor, din buzele țuguiate, din

sprâncene, din fiecare trăsătură a feței. Toată fața era o întrebare. Privind-o, Mușat simți nevoia mișcării. Ar fi vrut să ducă mâna spre fața aceea, s-o apese și s-o rotească pentru a-i pune trăsăturile la loc. Și abia apoi să-și facă o imagine despre chipul fetei. Nu mai era nevoie. Neprimind niciun răspuns, tot chipul ei deveni o încruntare tristă ca a unui copil care ar vrea să fie mângâiat. Fiecare trăsătură a fetei participa la acest joc.

Simțind în mână zvârcolirea și greutatea peștelui, privirile lui Mușat părăsiră ecranul care încadra apariția aceea neașteptată. Undița ieși fulgerător din apă, se roti în aer, iar peștele, cu o ultimă zvâcnire, scăpă, însă pe iarbă. În loc să sară după el, Mușat rămase pe loc, cu privirile uimite, proiectate din nou pe ecran. Fata râdea, agitând undeva un mănunchi de clopoței, și oferea un zâmbet, un râs de copil, la care fiecare fir al sprâncenelor participa. Se repezi ea și prinse peștele în momentul când își pregătea saltul în apă.

— Pe mine mă cheamă Doina, spuse ea întinzându-i peștele. Pe dumneavoastră știu cum vă cheamă, iar dumnealui să-i spunem Lori. Nu-i așa?

Ce putea să răspundă Mușat? Pufni în râs, dar, văzând că e pe cale să se producă o nouă schimbare pe figura fetei, se opri brusc. Încă nu voia să piardă zâmbetul acela fraged.

— Pot să-ți spun *dumneata*? întrebă ea inutil și răspunzând singură prin formularea întrebării.

— Da, sigur, se grăbi Mușat să încuviințeze, fără să știe însă cum să se poarte cu dânsa.

Tot ea îl scoase din încurcătură. Se așeză alături de el, își suspendă picioarele deasupra apei, potrivit în așa fel reazemul malului ca să nu-i atârne gambele, ci să stea drepte, întinse.

— Bine! Atunci, accept prezența dumatăle aici, pentru că domeniul îmi aparține. Putem deci continua pescuitul. Nu-i așa?

Și începu să-l cerceteze pe Mușat cu atâta insistență, încât tânărul roși. Uită să-i răspundă și caută cu disperare o atitudine oarecare pentru a face față asaltului neconținut.

Să se poarte cu ea ca un copil? S-o trateze ca pe-o domnișoară? Nici nu-i putea ghici vârsta. Era încurcat, puțin amețit și simțea mânie împotriva lui nu a ei.

— E adevărat că dumneata știi să rezolvi orice problemă de matematică?... Iartă-mă, e o întrebare neroadă. Voiam doar să-ți arăt că am auzit de dumneata și de faima dumitale. Și eu sunt o matematiciană bună.

„Acum ar fi momentul s-o întreb ce e cu ea, în ce clasă e, dacă e studentă”, își spuse Mușat în gând.

Doina ghici întrebarea nerostită. De aceea, se grăbi să continue:

— La anul trebuie să mă decid asupra viitorului. Mă atrag și medicina, și fizica, și istoria. Crezi că în asemenea cazuri e bine să ceri părerea cuiva?

— În orice caz, părinții...

— Aaaaa! exclamă fata cu nepăsare superioară. Părinții mi-au acordat demult independență... Nu-i așa că sunt caraghioasă cu șapca aista pe cap?

Își scoase șapca, și părul galben, de aur, se prăbuși moale peste umeri. Mușat nu întoarse imediat capul, și lucrul acesta o surprinse. Foarte grijulie însă, își rezezi mâna spre umărul tânărului, parcă pentru a-l feri de o primejdie gravă.

— O gânganie... o viespe, se corija ea repede, oferind în întregime privirilor întoarse chipul ei de zână.

Mușat se uită la ea îndelung și fără sfială, deoarece o situa în afara lui, într-o lume de miracole. Râse din nou, dar de astă dată râsul îi făcu plăcere, pentru că începu să râdă și ea, dacă nu cumva simula veselie.

— Ce bine-mi pare că ne-am cunoscut și ne-am împrietenit atât de repede! spuse ea zâmbind și frecându-și gambele subțiri deasupra apei. Mi se pare că s-a prins! Repede!

Peștele, mai mic decât Lori, nu se mai bucură de atenția Doinei. Nu primi niciun nume. Undița trecu în mâinile ei, discuția continuă, condusă fără nicio abatere spre subiectele pe care ea și le indica. După aproape două ore de pescuit și de comentarii, Mușat nu mai simțea nicio jenă

În prezența fetei. Redevenise cel dinainte. Dar ea nu părea prea mulțumită de această revenire. Sări repede în picioare, de parcă ar fi împins-o un resort ascuns în mal.

— Vii și mâine? întrebă Mușat.

Fata, în loc să răspundă, își agită iarăși clopoțeli aceia ascunși. Apoi fugi ca o căprioară hăituită, oprindu-se brusc la câțiva centimetri de trunchiul unui copac uriaș. Mușat crezuse că se va lovi de el. Își strânse părul într-un coc dezordonat, închizându-l iarăși în șapcă. Făcu un gest de invitație reverențioasă, pe care Mușat nu-l descifră, și începu să se cațăre în copac.

— E prea cald acum, țipă ea de undeva din frunziș. Nu vrei să te răcorești?

Era stupidă invitația aceea din copac, la marginea bulboanei cu apă rece. Cu toate acestea, în loc să sară în apă, se duse spre copacul din care se auzea iarăși glasul ondulat ca un cântec.

— Aici e reședința mea. Până acum n-am mai invitat pe nimeni. Fii deci binevenit!

Mușat înțelese ce-l dusesese spre copac. Nevoia de mișcare, de funcționare a pârghiilor corpului. Văzu fata stând într-un fel de scaun format din crengi, pe la mijlocul copacului. Se tolănise comod ca într-un fotoliu. Își făcu vânt și se prinse cu mâna de prima creangă. Apoi înaintă cu mișcări iscusite spre o altă împletitură de crengi, aproape de tronul în care se afla Doina. Fata îl privea uimită.

— Doamne! N-am mai văzut niciodată asemenea brațe, șopti ca pentru dânsa.

Spectacolul o zăpăcise într-atâta, încât uită pentru un timp să mânuiască firele conversației. Ochii i se deschiseră și mai mari când observă că invitatul ei nici nu gâfâie măcar. O privea liniștit, dintr-un scaun de crengi.

Acolo, în decorul acela ireal, în situația aceea comică, auzi Mușat, după câteva fraze convenționale, lipsite aparent de vreun sens, întrebarea pe care o aștepta cel mai puțin. Și era rostită cu o voce gravă, serioasă, fără stângăciile și cochetăriile care-i dădeau fetișcanei atâta farmec:

— Ai putea să-mi spui ce este, la urma urmei, matematica?

Și chipul fetei era atât de preocupat, și privirile ei erau atât de insistente, ca o mărturie a seriozității cu care întrebase, încât Mușat căută un răspuns. Dar nu-l găsi printre definițiile simple sau complexe ale clasicilor acestei științe. Căută multă vreme, și atunci înțelese că răspunsul îl privea mai mult pe dânsul. De aceea, abandonează formulele clasice, încercând să identifice relația dintre el și știința care îl pasiona.

— Nu știu cum să-ți spun, începu el. Pentru că există un stadiu în care matematica apare altceva decât ceea ce înțelegem, decât ceea ce vedem la început în ea. E cam dificil... Și totuși, e atât de simplu!

Vocea îi suna da o răzvrătire. Rupsesse o creangă din capac, o crenguță subțire pe care erau prinse, într-o parte și alta, frunze mici, egale, asemănătoare. O jupui repede, lăsând pe ea numai câteva frunzulițe la mijloc. Rupse și capetele goale. Îi rămăsese în mână o parte din creangă, pe care i-o arătă Doinei.

— Vezi? Privește creanga asta! Consideră că am în mână toată creanga. Numără frunzele. Șapte, nu?

Apoi, cu un singur gest jupui ramura și de ultimele frunze. Îi înmână Doinei nuiua goală, apoi cele șapte frunze.

— Înainte cu câteva clipe ai văzut o creangă. Și acum ai în mână aceeași creangă, însă despărțită de frunze, încearcă s-o refaci, să pui frunzele la loc. Găsește locul frunzelor, pentru a reface întocmai creanga. Locurile de unde au fost rupte frunzele se văd, nu?

— Dar de unde știu eu locul unde a fost fiecare frunză? Întrebă Doina. Sau asta n-are importanță? Atunci, ar fi simplu. Pun frunza care îmi cade în mână în orice loc vreau.

— Da, ar fi simplu. Dar noi vrem să refacem creanga exact așa cum a fost înainte. Fiecare frunză la locul ei.

— Dumneata poți? Întrebă Doina cu vocea și zâmbetul unui copil.

— Oricine poate, râse Mușat văzându-i zâmbetul. Unii,

printr-o șansă excepțională, ar putea reuși la prima încercare. Alții – la ultima. Aceștia ar trebui să caute însă 5.040 de posibilități. Prin urmare există 5.040 de posibilități de a aranja frunzele, și numai una dintre ele este cea adevărată. Matematica înseamnă metoda de a găsi în aceste 5.040 de posibilități pe cea adevărată. Nu de a le încerca pe toate, ci de a găsi o metodă care să ducă imediat la rezultatul real.

— Și e atât de greu? Sau mi se pare că am optica unei prostuțe.

Mușat râse din nou, și mai amuzat. Arătă cu mâna altă creangă, mai bogată în frunze.

— Dacă am încerca să punem la loc numai douăzeci și una de frunze rupte de pe creanga asta, știi câte posibilități de aranjare a acestor douăzeci și una de frunze există pentru a le găsi locul adevărat? Un număr format din douăzeci de cifre. În asemenea cazuri, metoda de aflare a singurei posibilități reale este, mi se pare, foarte necesară. Matematica înseamnă printre altele această metodă.

— Și dac-ar avea șaptesprezece frunze, vârsta mea? Întrebă Doina cu multă uimire și puțină cochetărie.

— Atunci, ar rezulta. Un număr de ordinul sutelor de bilioane. Cam trei sute cincizeci și șase de bilioane.

— E adevărat, știu. Totuși, nu înțeleg teoria dumitale. Spun asta chiar cu riscul de a mă considera proastă. Cum poate interveni aici matematica... da... ca o metodă? Cum?

— Să plasăm lucrurile în real. Lumea noastră, așa macroscopică și cea microscopică, în toate domeniile ei: fizică, biologie, chimie etc., e guvernată de legi și de principii sigure, precise. Ele nu ni s-au înfățișat și nici nu ni se înfățișează dintr-o dată, ci în segmente dispartate. Descoperim ceva ce ni se pare o lege, și abia mai târziu ne dăm seama că descoperirea noastră e un fragment dintr-o lege mai mare. Matematica ne ajută să orânduim aceste fragmente în așa fel ca ele să fixeze legea. O mașină e o colecție de principii fizico-matematice subordonată unei legi, aceea a mișcării. Eu pot ridica o piatră. Pentru ca o mașină să mă imite, trebuie să intuiesc cu precizie o

sumedenie de factori care se combină în mișcarea mea. Îi calculez, îi aflu, îi transform în principii mecanice, îi combin într-o mașină. Îi investesc pe fiecare cu valorile exacte care decurg din legea mare a mișcării. La urma urmei, orice mașină e compusă din mii de fragmente: roți, șuruburi, pârgarii, suprafețe. Organizarea lor în mașină se obține în ultimă instanță folosind metoda fără greș a matematicii. Dar și un șurub insignifiant e rodul unei operații matematice... Cred că încep să mă complic. Încerc să-ți demonstrez ce înțeleg eu prin matematică. Acum. Pentru că au fost momente când vedeam în ea numai un joc al minții. Acționând sub imperiul unor legi obiective – poate e o singură lege, un singur absolut în lume: mișcarea –, matematica încearcă să ordoneze, să dea reguli în acest infinit de posibilități pe care ni-l oferă materia. Într-un fel, e o metodă de organizare superioară a materiei, pentru ca aceasta să nu fie în conflict, ci în deplină alianță cu omul.

Abia după ce termină de vorbit, Mușat se simți caraghios. Câteva minute uitase unde se află. Pentru că gândurile lui erau mult mai multe și mai complicate decât vorbele rostite. Alesese din ele câteva, încercând să le transforme în vorbe. Știa că rănise multe adevăruri, că jupuisese de pe unele numai bucăți superficiale de piele, dar voise să-și răspundă cât mai clar, pentru a se simți și mai angajat în definiția pe care o dădea matematicii. Printre vorbele și tăcerile lui alergase în lumea microscopică, unde dăinuiau legile lui Einstein, iscodise lumea microscopică, unde întâlnise iarăși înspăimântătoarea imagine a vârtejurilor lui Descartes. Revăzuse apoi celula cu posibilități infinite de organizare, pe care nicio mașină electronică de calcul, funcționând de la facerea lumii, n-ar fi ajuns să le irosească. Și deodată se trezi cocoțat într-un copac, privit de o fetișcană a cărei expresie oscila între vis și uimire.

— E fantastic! spuse ea cu convingerea că acest răspuns reprezintă cea mai mare mulțumire și cel mai înalt elogiu.

Mușat nici n-o auzise. Ea simți aceasta, dar mai simți și niște idei înfricoșătoare, adânci, în privirile lui indiferente. De aceea, adaugă imediat terestru, întrebător și afirmativ:

— Coborâm, nu-i așa?

Tânărul primi cu bucurie invitația. Îl atrăgea exercițiul muscular. Coborî cu mișcări și mai complicate, servindu-se de și mai multe crăci și puncte de sprijin decât la urcare. Întârzie exercițiul printre crengi până simți, din pricina neregularității pârghiilor, primul val de oboseală. Atunci se lăsă alene în jos, alunecând parcă prin frunziș. Ajunse odihnit la pământ printr-un salt ușor. Doina îl urmărise tot timpul cu admirație. Coborî și ea mlădiindu-se dar când ajunse la prima cracă, vorbele îi ieșiră fără voia ei din gură.

— Poți să mă prinzi?

Înainte de a auzi răspunsul, se aruncă în gol. În cădere, își azvârli cu un gest fulgerător șapca băiețească. Voia să coboare cu părul în vânt, femeie. Mușat o prinse de mijloc, sus, la înălțimea la care ajungeau mâinile lui, și o coborî încet spre pământ. Fata se prinse însă cu mâinile de ceafa lui, parcă respingând coborârea. Apoi își lăsă capul pe spate. Părul de aur îi flutura în vânt. Amețit, el și-o apropie de piept și începu s-o strângă până își simți mușchii pieptului apăsați și străpunși de o duritate nefirească. Apăsarea era caldă și zvâcnitoare. O îndepărtă, pentru că sângele îi înțepa obrazii, iar ceafa i se elibera din strânsoarea mâinilor ei. O depuse încet pe pământ și se încordă, pentru a-și alunga tremurul. Ea râdea. Își cuprinse pieptul în mâini și râdea cu lacrimi, împotrivindu-se durerii.

— De ce nu m-ai lăsat imediat pe pământ? Știi c-am amețit?... Oare câte secunde am zburat până am întâlnit clipa aceea mică de amețeală? A fost atât de mică!... Vii și mâine tot aici, nu-i așa?

Se întâlniră în același loc câteva zile la rând. Nu se mai suiau în copac. Stăteau amândoi pe malul apei - ea cu picioarele întinse, ciugulind iarbă cu mâinile, el urmărind prea fidel tremurul plutei. Apa era acolo adâncă. El făcea uneori baie, ea îl privea de pe mal. În acele clipe își amintea durerea caldă pe care o simțise odată pieptul ei. Tăceau vreme îndelungată, uneori răspundea la întrebările ei - unele naive, altele surprinzător de grave, toate învăluite în același mister care ținea de copilărie. La

despărțire, ea întrebă încet și chemător:

— Vii și mâine tot aici, nu-i așa?

Într-un din zile, Doina nu veni. Câtva timp se simți stingherit, parcă l-ar fi privit pe furiș niște cunoscuți, își aminti câteva întrebări de-ale ei la care nu răspunsese. Nu reținea din ele decât sunetul vocii; consistența cuvintelor dispărea. Își aminti și căderea ei din pom, dar se scutură de amintire și reveni la întrebări.

Căutând răspunsuri, se întâlnește cu gânduri vechi, îndepărtate, oare-l acaparară cu totul. De mult nu mai exista vierme în undiță, soarele trecuse de mult în cealaltă parte a bolții. El înnodea verigile unui lanț azvârlit spre infinit. Odată cu înserarea porni spre sat, cu senzația că totuși e rănit undeva.

Doina era acasă. Stătea pe pat, cu genunchii strânși sub bărbie. Clipea fără întrerupere. Tatăl și mama ei o priveau uneori de la masă.

— Zău, v-am spus că nu mi-e foame. De ce mă iscodiți? Nu mă simt bine. Nu știu de când. Poate numai de dimineață.

— Undeva o fi vreun adevăr, zise taică-său. De... De obicei când clipești așa de des din ochi am impresia că stai pe arcuri. Nu cumva ți-a sucit capul nepotul sergentului?

— Ci-ne? Întrebă ea împărțind cuvântul în două silabe și accentuând pe fiecare, de parcă ar fi fost trezită din somn. Aaaa! Inginerul! Să-mi sucească el mie capul? De ce? E un băiat foarte serios. Chiar prea.

Maică-sa râse și mișcă încet capul, în semn de amenințare. Ceva din gingășia fetei adia încă pe chipul ei.

— Dacă ar fi după tine, toți ar trebui să se dea tumba pe iarba pe care calcă picioarele tale. Și apoi să-ți învelească toată casa cu flori... Lumea spune - adică studenții din Căușeni au adus zvonul - că ar fi înspăimântat profesorii cu mintea lui. Cică la ultimul examen i s-ar fi spus că e onoarea întregii școli... Așa spune lumea.

— Mi se pare că am mai auzit asta de câteva ori, și tot de la matală, îi replică fata. De aceea am și vrut să-l cunosc... Nu știu ce-i cu el. Nu vorbește niciodată despre dânsul. De

multe ori însă, parcă-i văd gândurile ca niște fulgere. Și are...

Ar fi vrut să spună: „Are niște brațe, parcă ar fi împletite din odgoane, din funii și din sfori. Fantastic!” Dar își închipui că ar fi mai bine să nu rostească acele vorbe.

— Și ce crezi? o iscodi iarăși maică-sa. I s-au luminat sau i s-au întunecat privirile? Ia spune!

— Nu știu, zău nu știu, adică nu vreau să știu. Mă duc dincolo, pentru că mă doare pieptul.

Doina se refugie în altă cameră, poruncindu-și să nu se ducă nici a doua zi la reședința ei de vară.

Aceeași hotărâre o lua, poate în aceeași clipă, și Mușat. Stătea împreună cu maică-sa pe cerdac.

— Tare te-ai schimbat de când ai venit, Ionuț! Te-a ars soarele, ți-a fugit spaima aceea din priviri, parcă ți s-a înveselit fața. Lumea spune că te întâlnești în fiecare zi cu... Adică ce mă interesează pe mine ce spune lumea?

El totuși se înroși. Dar nu spuse niciun cuvânt despre întâlnirile lui. I se păreau confuze, ireale. Îl asaltă iarăși un gând pe care se străduise să-l evite în zilele care trecuseră.

— El unde e? întrebă deodată Mușat. Trebuia de multă vreme să mă duc la el.

— După voia ta, Ionuț. Eu nu pot să te opresc. E sus la cabană, la Cotul Ursei.

Cu o raniță ușoară în spate, plecă dis-de-dimineată spre Cotul Ursei, la cabană.

Câteva ore mai târziu, Doina apăru pe marginea apei, la locul cunoscut. O bună bucată de vreme rămase îngândurată, cu genunchii strânși sub bărbie. Apoi se cățăără moleșită și fără dorință în copacul ei de reședință. Rupse o creangă și nu lăsă pe ea decât șaptesprezece frunze.

— Trei sute cincizeci și șase de bilioane de posibilități, șopti ea.

Urcușul, tot pe valea Cungrisoarei și mult mai greu decât cel de la gară spre sat, i se părea un fleac de astă dată. Și gustul amar cu care se trezise îi dispăruse. Urca fluierând, se oprea în poienișuri și fixa simetria naturii privind-o printre degetele răsfirate ale mâinilor. „Conuri, sfere și cilindri, așa cum spune Cezanne. Dar brazii care par niște linii trase pe cer cu cea mai precisă riglă, dar crestele care par niște triunghiuri ascuțite, dar piatra aceasta lată, subțire, modelată de apă ca un trapez perfect? Undeva sau pretutindeni e și linia dreaptă în această geometrie a naturii, sau poate e dorința întregii geometrii.” Mai erau însă și gânganii și flori și jivine speriate, și păsări care cântau. Era mișcare, era viață într-o puzderie de forme. Și totul i se descoperea crud, a doua oară. „Câtă nevoie am avut de aceste întâlniri!” Frunzele foșneau mai tare sau mai încet, și deodată i se păru că prinde o melodie pe care ar fi putut s-o pună pe note. Totul, toate zgomotele se integrau în acea melodie. Fiecare secundă cânta altfel, dar era un cântec care nu înceta nicio clipă. Urca fluierând, era vesel, doar o mireasmă străină plesnea câteodată undeva lângă el, ca un mugure tănuit. Mireasma aceea îi înfiora pieptul și știa că nu e o adiere, pentru că-i simțea gustul amărui. Prin pădure jucau însă atâtea raze de soare și erau atâtea cântece și era peste tot un singur cântec, în care se contopeau și pașii, și fluieratul lui, și zgomotul respirației, și bătăile inimii, și adierea acelei miresme. Coada unui șarpe dispăru în frunziș, presărând și ea câteva note în cântecul acela plural.

Un omuleț cobora cu desaga goală în spate.

— 'nă ziua! N-aveți cumva un foc?

Îi aprinse țigana și-l întrebă dacă mai este mult până la

Cotul Ursei, deși putea să-și dea singur răspunsul. Voia în sinea lui să creadă că și omul acela îi oferise ceva în schimbul focului.

— Apăi, nicio juma de ceas, răspunse ciobanul, bucuros. Da să știi că nu-i nime acolo. Tov inspector era gata de plecare... nu-ș' dacă o mai zăbovi oleacă jos la păstrăvărie.

— Nu-i chiar nimeni, nimeni? Dar inspectorul cine-i?

— Păi se poa' să nu fi auzit de el?! Nea Toader Trăsnei...

Râse cu poftă și-și continuă drumul, cu pași iuți de astă dată. Zări de departe o siluetă masivă în fața cabanei. Vru să fluiera tare, ascuțit, dar se răzgândi. Silueta părea încremenită. Unul mergând, celălalt stând pe loc, nemișcat ca un trunchi de arbore, se priveau fără încetare. Se opri la câțiva metri în fața lui. Nu salută. Celălalt se încruntă, dar rămase în continuare împietrit.

— Apoi, să știi că eu n-o să vorbesc cel dintâi, spuse el cu o voce groasă de bas. Dă mâna-ncoa!

Mâinile lor parcă-și încercau puterea. Apoi se prinseră de umeri și se scuturară voinicește.

— Va-s' c-așa, măi băiete, nici gând să treci pe-aici! Halal! Dacă nu trimeteam vorbă... Așa, cu inima ta n-ai vrut să vii. Apoi, să știi că eu eram gata de ducă. Și nu așa, pentru câteva ceasuri. Pentru zile, poate pentru săptămâni. De ciudă și de răzbunare. Ca să nu mă găsești. Că până la urmă tot ți se făcea dor de-o promenadă în sus.

— Mai întâi trebuia s-o văd și să mă obișnuiesc cu ea. Toader izbi cu bocancul uriaș în pământ, dar mâinile i se prăbușiră într-un gest de neputință.

— Atunci, s-a dus, măi băiete! Gaița! Iar mi s-a împotmolit cărarea. Că și eu când te zării mai bine, mi s-a părut că sunt cu treizeci de ani în urmă. Ești leit taică-tău, Ionuț. Știi cum? Așa cum nu-și poate închipui omul... Acu, după ce mi-ai făcut-o, noroc c-ai mas încoa, măi băiete, că multe nu știu ș-aș vrea să știu. Nu despre lume, că lumea zbârnâie toată ziua-n urechile mele. Despre tine. Da mai întâi hai să înfulecăm ceva, sau poate preferi să pornim de-a dreptul la drum?

— Unde să plecăm?

— Unde?... Peste tot. La Negurei, la Urși, la Turma Albă, la Potcoava, pe urmă pe sub Cornul Dracului spre Temelia, apoi la Barba Sură, la Cârlige și de-acolo prin Ceaunul Mic la Cotul Ursei, la cabană. E musai se bat toată rezervația, că mi se cer niște rapoarte. Ei! Ți-am alcătuit un program bun?

Drumul acesta îl făcuse o singură dată Mușat, cu zece ani în urmă. Nu-l cunoștea nimeni altcineva în afara lui Toader. Era un șirag de minuni ascunse, cu cerbi, cu urși, cu capre negre, cu flori rare, cu prăpăstii și pajiști de vis, cu păstrăvi, cu desfătări unice.

— la zi-i, măi băiete! Mai dezmuțește-ți limba! Știi doar că mie nu-mi plac cei fără grai.

Băiatul râse. Cine cunoștea mai bine decât el metehnele lui Toader?!

— Mergem. Da mai întâi poate-om îmbuca și noi ceva...

— la nu mă mai strâmba! Vorbește pre limba ta, că-s sătul de maimuțării. Zi-i așa cum știi, cu radicale și cu vorbe străine, măi băiete! Să mă mai cultiv și eu pe ici, pe colo, că doar mai am de trăit.

Se așezară la o masă de lemn în fața cabanei. Puseră un ziar pe ea, apoi Toader scoase din niște cutii de aluminiu brânză, cârnați, ceapă, slănină, usturoi, ardei și roșii.

— Precum vezi, am schimbat numai ambalajul. Bucatele sunt aceleași ca pe vremea noastră. Usturoiul îl pun tot de formă, că numai singur îl mozelesc. Sau dacă om abate vreo găinușă...

În timpul mesei, Toader păstra ca întotdeauna tăcere. Mânca grav, cu poftă, mișcându-și regulat maxilarele puternice. Mușat îl privi mai pe îndelete și-l găsi neschimbat. Tot rumen la față, cu ochii siguri și sticloși, cu acele crețuri adânci la colțul ochilor, care se împrăștiu ca niște raze, ras proaspăt și cu grijă, îmbrăcat ca un vânător.

— Tot în fiecare zi te razi și în pustietatea asta? îl întreabă la sfârșitul mesei.

— Păi, de vreme ce mă spăl în fiecare zi, de ce să nu mă și bărbieresc? Gata! Nu mă mai pot schimba. Da' după cum văd, ai vrea să mi-o iei înainte. Apoi eu nu mă las așa, învârtit ca un titirez. Neom hodini puțin pentru digestie, iar

tu poate c-ai catadicsi să-mi spui câte ceva... Știu, știu cum să te iau. Că pe tine dacă nu te întreabă omul poți amuți până la amuțirea de veci... la zi-i, măi băiete, cum ai terminat? Asta vreau să știu mai întâi și-ntâi.

— Am terminat. În sfârșit.

— Cam înțeleg eu cum vine. Va-s'că ți-a fost greu. Da asta fiindcă așa ai vrut tu. Numai că eu nu te-am întrebat dacă ai terminat. Se vede de la o poștă că ești inginer. Eu vreau să aflu altceva din gura ta... Bine sau nu prea? la zi-i!

— Bine...

Toader își strâmbă gura și începu să-și frece bărbia cu vârful degetelor.

— Eu îți cunosc toate sfielile, zise el. Nu vreau să scrijelesc cu tăișul cuțitului acolo unde ar trebui să mângâie mâini delicate de femeie. Dar de, fiindcă într-un fel tot sunt părintele tău, ai putea să-ți deschizi mai nechivernisit sufletul. Uite-așa, zi cu toată gura, măi băiete: „Nene Toader, am trăs-nit-o! S-au cutremurat toți pereții școlii!” Ei, așa-i? Adică, stai! De ce să te înghesui eu ca neghiobul?... Foarte bine?

— Da...

— Cum s-ar spune, ai ieșit printre primii, nu? Dar și pe-acolo sunt niște locuri. Cam al câtelea? Așa, de curiozitate.

— Printre primii...

Mușat n-ar fi vrut să-și reamintească scena cu senzația aceea de ceară topită în flăcări. Dar, cu toată împotrivirea lui, îi apăru în toate amănuntele, ca pe un ecran. Prezidiul. Adunarea tăcută la început. Discursuri. Agitația din sală. Apoi rectorul citind, întrerupt de aplauze, lista diplomelor de onoare. Își auzise numele. Din prezidiu, Liviu îi făcuse semn cu mâna. Alte nume, alte aplauze. Și deodată, tăcere mormântală. „Infinitul” se urcase la tribună. Toate privirile ațintite asupra lui. Nicio mișcare în sală. Ca la un curs. Și vocea lui aspră, puternică, sigură:

„Am auzit aici citindu-se o listă. Nu știu pe baza căror considerente stranii a fost alcătuită, pentru că nu s-a folosit criteriul alfabetic, bineînțeles nedrept într-o asemenea situație. Asemenea liste de onoare trebuie să fie clare,

simple ca niște elemente geometrice. Ele trebuie să arate, fără echivoc, ceea ce prețuiește, ceea ce este necesar, ceea ce înnobilează în primul rând știința... Dragi tineri!... Oamenii nu pot trăi fără modele vii, în care cred, la care aspiră, sau pe care vor să le depășească. Asemenea modele trag cu fire nevăzute gândurile, speranțele, dorințele noastre. În știință, asemenea modele le-au constituit și le-au oferit cutezătorii. Cutezanța științifică este cea mai grea și mai generoasă, cea mai primejdioasă și cea mai umană. Niciun căpitan din antichitate, fie el Alexandru sau Scipio, nu poate fi asemuit în curaj, oricâte lupte ar fi câștigat, cu acel cetățean din Sinacuza, ucis de legionarii unui oarecare Marcellus, care a avut îndrăzneala să vadă în zbor o formulă mecanică, și nu un mister divin. Nici n-a simțit lăncile care-i intrau în trup, vrăjit de miracolul câtorva linii împreunate într-un triunghi... Curajul unuia dintre Ludovicii Franței, care trimetea zeci de mii de oameni în lupte pentru a fi prefăcuți în cadavre și a umple lacuri cu sângele lor, care privea soarele pentru a vedea dacă i se potrivește strălucirii sale, nu poate fi asemănat cu îndrăzneala acelui concetățean de-al său, retras într-un oraș din Olanda, care lua cadavre și le diseca pentru a dezvălui oamenilor cât de prețioasă este circulația sângelui în corpurile lor vii, și se uita la soare nu pentru a-și face din el un nimb, ci pentru a-i găsi locul și rolul adevărat în univers. Eu întotdeauna voi fi de partea acestor cutezători... În știință sunt nenumărați oameni activi. Unii folosesc cifre liniștite, cunoscute, domesticite, și-i stimez pentru perseverența și sânguința lor. Alții se luptă însă cu cifre rebele, neidentificate, întunecate. Unii urcă în liftul sigur al legilor și principiilor stabilite, generalizate, și-i stimez pentru încrederea și cuminența lor. Alții se cațără pe coarda subțire, aproape nevăzută, a unor principii și legi noi, pentru ca ajungând în vârf s-o facă mai groasă, s-o transforme în scară, să se poată ridica paralel cu ea ascensoare comode pentru toți oamenii. Îi voi stima pe toți, dar pentru aceștia din urmă îmi va bate întotdeauna inima. Pentru că ei se investesc, uneori modești, fără să știe, cu

cele mai înalte atribute umane și în primul rând cu acest curaj al pionieratului științific. Ei întruchipează modelele noastre în știință. Atunci când găsim asemenea oameni, nu trebuie să cântărim bucuria sau să confruntăm realitatea descoperirii cu uzanțe pasagere... În școala noastră există un asemenea om. Numele lui a fost citit al șaselea pe lista de onoare. Pentru a imprima listei adevărul, eu vreau să folosesc o aritmetică ciudată. Chiar dacă inginerul Ion Mușat ar fi fost trecut în capul listei, numărul unu, atunci, pentru a respecta în mod real valorile, ar fi trebuit să nu existe nimeni pe locul doi, nici pe locul trei, nici pe locul patru, și abia pe locul cinci, cu îngăduință, să fie trecut al doilea... Nu vă cer scuze pentru intervenția mea prelungită, pentru că repararea unei erori grave nu se face însoțind-o cu formule convenționale...”

— Te-au cam însăilat gândurile, măi băiete, îl trezi Toader. Ceea ce, cum s-ar spune, aduce a neliniște...

— Da. De fapt n-am terminat nimic. Abia încep. Dar nu sunt neliniștit. Îmi cunosc puterea și drumul.

— Dacă-i pe-așa, atunci să vedem cum te-i comporta alături de mine. Că eu, știi tu, când încep nu mă mai opresc. Ce zici? Gata de drum?

Chemarea voioasă a lui Toader îl eliberă din amintire, îl linișți ca un farmec.

— Văd c-ai venit cam subțirel. Sau mai ai ceva pentru deasupra în raniță? Fiindcă de la un loc de popas la altul avem cale de-o zi. Ba spre Barba Sură s-ar putea să înnoptăm pe drum, sub acoperământul cerului. Sau să mai iau eu ceva?

— Nu-i nevoie! Îmi ajunge ce am. Și dac-o să dărdâi puțin... tot n-are să se întâmple nimic, pentru că m-am antrenat nu demult. Sunt gata, nene Toader!

Se mai uitară o clipă unul la altul, apoi Toader izbi cu bocancul în pământ:

— Atunci, eu o iau înainte. Dacă nu te-i putea ține după mine, strigă! Așa cum fac cei care se îneacă... Asta, ca să stăm bine cu ambiția. Zor!

Mergeau de aproape trei ore pe un drum lat, bătătorit, pe care se zăreau urme de copite și căruțe. Drumul tăia de-a curmezișul o pădure de fagi, coborând într-o pantă lină spre o așezare numită Șapte Case. Numele înfruntase vremea, deși de-a lungul anilor celor șapte case li se mai alăturaseră cinci. Toader se oprea atât de des, încât îi pierise gustul de vorbă. Cerceta izvoarele, urmele de dihănii, însemna cu voce tare bătrânețea unor copaci, recunoștea pajiștea și poienițele, asculta cântecele păsărelelor, scormonea la rădăcina florilor. Voia să constate, așa cum îi spusese lui Mușat, dacă sălășluirea oamenilor, acolo, schimbase din sălbătăcia pădurii.

— Mai mult coborâm decât urcăm, zise Mușat.

Toader se oprise într-o spărtură a pădurii și privea valea Cungișoarei care se zărea până în depărtări.

— N-ai teamă, răspunse el. La munte e o lege: tot ceea ce urci cobori, și tot ceea ce cobori urci. Să nu te înspăimânți și să nu te bucuri niciodată prea tare. Numai nu știu ce ți-a venit să deschizi gura tocma acum. Ți-ai amintit cumva că de-aici începe urcușul spre Negurei? Chiar așa ținere de minte să posezi?

Mușat vorbise într-o doară. Nu-și mai amintea locurile. Îi rămăsese doar o vagă idee despre un urcuș care nu se mai termina. Ridică din umeri și se pomeni deodată analizând felul de a vorbi al lui Toader. Aproape fiecare frază rostită de el conținea un cuvânt care mu se potrivea celorlalte, care suna ciudat, deși avea o destinație foarte sigură și era pus la locul care trebuia. Vânătorul nu-i lăsă prea mult timp de meditație:

— Acu o să facem oleacă de urcuș. Nu cine știe ce, da ar fi bine să rămâi ceva mai în urmă, ca să nu te pălească fără veste vreun bolovan dezghiocat de bocancii mei. Eu o să-ți dau semnal, iar dacă tu vrei să te hodinești, zi-i ceva din gură, așa, un iotă!... Gata?

Cotiră amândoi pe o potecă strâmtă care părea că-i

înfundă în pădure, dar după câteva șerpuiți îi scoase într-o poiană mare, plină de lumină, de flori și de miresme. Poteca tăia poiana pe la margine pentru a se opri în fața unui perete muntos căruia nu i se putea zări creasta. Urcușul începu pe albia unui torent. Era abrupt, neted, de piatră, rareori se ghicea pe margini câte un smoc de verdeață, pe care mâinile în căutare de sprijin îl apucau cu înfrigurare. Unghiul dintre om și perete se micșora mereu, pe alocuri transformându-se într-o linie. Atunci nu numai picioarele, ci toate părțile corpului participau la ascensiune. Nici nu se vedeau unul pe altul. Se auzeau și se simțeau doar prin semnale. Sudoarea trecuse prin haine, dar în fierbințeala aceea Mușat nu mai simțea nimic. Numai când începea să-l usture ochii și să i se împăinjenească vederea își căuta o clipă și un loc de echilibru, și cu un gest scurt al mâinii libere își ștergea fruntea de sudoare. Inima parcă voia să-i iasă din piept, dar picioarele nu simțeau niciun efort, iar mâinile căutau, parcă amuzându-se, cele mai neverosimile puncte de sprijin. Mușat se îndârjise. La primele atacuri ale oboselii își închipuise că-l va întâlni, undeva, rezemat de o stâncă, pe Toader. Nevoia de popas îl ajuta să reziste urcușului inuman. Se opri o singură dată, câteva secunde, pentru a se dezmetici. Atunci îi trăsni prin cap că Toader nu se va odihni până la terminarea urcușului. Își continuă ascensiunea cu o ambiție drăcească. Nici nu se mai ferea de bolovanii care se rostogoleau în urma lui Toader. Îi evita în ultima clipă. Câțiva îi atinseră umerii. Era lac de sudoare și plămânii îi ardeau. Abandonase regulile de respirație sportivă, științifică, pentru că era un ritm dezordonat, imposibil, în tot urcușul acela. Ambiția îl trăgea în sus, ca o funie, dar simțea că va ajunge repede la capătul puterilor. Voia să-și cheltuiască însă toată energia înainte de a se trânti undeva. Se încăpățână și mai tare. Și deodată îl văzu pe Toader. Proiectat pe cer ca un arbore, apoi dispărând brusc, parcă retezat de o singură lovitură de spadă. Mai găsi în el resurse pentru a se împinge în sus. Câțiva metri. Prinse cu mâinile marginea unei stânci și se săltă. Se ivi un platou nesfârșit în fața privirilor încetoșate de usturimi. Își

căută toată puterea în mușchii brațelor și se ridică. Nu voia să se târască. Se înălță drept, inspiră o dată, adânc, apoi se lăsă și el retezat. Se prăbuși pe un covor de iarbă deasă, primitoare. De la câțiva metri, Toader îl privea amețit. Apoi începură să găfâie amândoi ca niște vapoare de pe ariile copilăriei. După câteva minute, Mușat spuse, încă găfâind:

— Drumul spre infern trece prin... Negurei.

După alte câteva minute stăteau pe iarbă cum stau turcii pe divane. Parcă se treziseră atunci. Nu mai simțeau niciun dram de oboseală. Doar mușchii de la picioare le zvâcneau din când în când.

— Măi băiete, află că am bătut recordul. Pesemne că asta am și vrut. Un ceas și cinci minute. Oamenii îl fac în trei. În ghid scrie patru ceasuri și jumătate, dar urcușul prevăzut de ghid seamănă cu un fir de ață scăpat din mâna cuiva. Ne-au mai rămas, deci, cam vreo trei ceasuri până la adăpost. Drum ca-n palmă, așa de neted, că te apucă groaza. Parcă anume făcut pentru femei, ca să poată boscorodi în tihnă.

Toader aprinse o țigară. Mușat se uită la el nedumerit.

— Tot mai fumezi? Credeam că te-ai lăsat.

— Ți s-a părut curios că n-am fumat la cabană? Tot la patru țigări pe zi am rămas și tot după fiecare masă le fumez. Eu nu-mi schimb obiceiurile, măi băiete, așa cum fac cucoanele cu bărbații și cu pălăriile. N-am fumat la cabană, pentru că am eu un nărav: îmi place să aprind o țigară după un urcuș greu. Așa, în ciudă. Și mi-am rezervat țigara pentru acum.

Se pregăteau de plecare. Mușat dădu glas unui gând care îl preocupa de multă vreme:

— Mi-ai promis, nene Toader, că o dată, când va veni timpul, îmi vei spune cele câteva lucruri pe care trebuie să le știu.

— Apăi nu-ți făcui adineauri preambulul? Timpul, aproape c-a trecut, dar, de... tu m-ai ocolit și dac-am văzut că așa ți-i voia, ce să fac? Îmi bătui și eu altă cărare, ca să nu ne mai întâlnim.

Rușine, regret, durere, remușcare, toate colcăiau în

sufletul lui Mușat. Fața i se întristase:

— N-aș vrea să mai nedreptățesc pe nimeni. Eu singur sunt vinovatul.

Toader oftă. Își potrivi pasul cu cel al însoțitorului, mai oftă o dată adânc, apoi își alungă privirile peste platoul nesfârșit. O bună bucată de vreme nu scoase nicio vorbă. Se lăsa copleșit de amintiri.

— Da... începu el într-un târziu, oarecum înveselit. Povestea s-a înnodat la o horă. Eram în permisie, de la armată. Sergent, cu fireturi mai multe decât trebuia și cu cizme ca oglinda. Făceam artileria. Măi băiete, sălășluiau în mine niște diavoli cumsecade, care mă țineau drept, încruntat și mă purtau pe uliți cu pași de aghiotant. Și-n urma și-naintea mea se deschideau ferestrele. Eu cred că nu era babă care să nu-și fi asmuțit odraslele de măritiș asupra mea. Și mă puse un Aghiuță să-mi risipesc permisia la Crângușor. Un soldat prăpădit și fricos ca un iepure iarna, ca să se dea bine cu neică, unde mă invită să vin la el în permisie. Eu sunt de obârșie de dincolo de munte, ba și de peste dealuri. Da zdrângălău ăla, mirosindu-mi metehnele, îmi făcea mereu cu ochiul și-mi zicea în taină, de parcă voia să mă ia făptaș la o crimă: „Dom sergent, fete ca la noi n-ai să găsești nici de s-ar mai naște o lume”. Și nu vorbea într-aiurea, măi băiete, măi! Cum pusei piciorul în sat, începură să zuruie fireturile pe mine minunate de ceea ce vedeau. Și fragede, și mlădioase, și parcă te prevesteau cu ochii aceia ascunși sub sprâncene, că să te ferească Dumnezeu să nu ții când le cuprinde focul. Zi și tu! Puteam eu să-mi mai țin răsuflarea? Îmi făcusem planul ca un țintaș de soi: pe care s-o ochesc întâi, pe care a doua... îmi lăsați și rezervă în caz că o dată nu izbutesc. Numai că noi am sosit sâmbătă și duminică era horă. Am răstignit eu satul plimbându-mă-n sus și-n jos de vreo trei ori, apoi un somn bun după o noapte de mers și-o zi de iscodeală și a doua zi toate erau la horă. ăla zicea că pentru mine, crustulucea lui! Mi se roteau ochii de parcă fiecare era un uliu gata de pradă. Să mă bată trăsnetul dacă-n ziua aceea nu eram în stare să văd și cu stângul și cu dreptul. Cu fieșcare altceva. Ș-o dată

numai ce simt că-mi bagă cineva jungherul în inimă. În rând cu vreo cinci fete era Minodora. Dacă ai putea tu să ți-o închipui tânără, așa cum e azi sălcioara aia a lui Istrate, învățătorul, Doina, toată plină de veverițe. Ce mai, cred că-mi ardea răsuflarea. Era mlădiaoasă ca o nevăstuică și avea în ochi o licărire crudă, care te chema să o înfrunți. Așa tot îmi dădea cu cotul să-mi arate altele, dar eu n-aș fi simțit atunci cuțitul de l-ar fi băgat cineva în mine... Nu știu ce-mi vine să mă revărs acum. Am ținut zăgăzuite apele acestea ale amintirii... Și-i greu, măi băiete, să le simți învolburându-se numai în tine. Ei, de... S-o joc pe Minodora de două ori. A treia oară n-a mai vrut. Îmi strecurase ea în timpul jocului că s-a făgăduit unui flăcău din sat, dus la oștire, că ar putea ea să nu-și țină făgăda, dar că om ca el nu mai există pe lume. Eu m-am zăpăcit și mai rău. Nu găseam înțelesul vorbelor ei. Parcă mă chemau, parcă mă respingeau. Zău că trăiam în păcură clocotită, măi băiete! Așa mi-am petrecut eu permisia aceea. Așa tremura ca trestia, văzându-mă. Ce mai, până la urmă m-au apucat și frigurile. Că ea nu voia să mi se întâlnească, nu voia și pace. Numa-n ultima zi s-a arătat la poartă. A venit tot satul să-mi spună. Și m-am dus spre casa ei cu niște genunchi de mazăre, așa mi se împleticeau picioarele. Mă aștepta. Era o căsuță prăpădită acolo, un bordei. I-am spus... parcă mai știam și parcă mai știu eu ce i-am spus? Pesemne că am visat ceva nemaipomenit, și ea mă asculta, apoi mi-a răspuns frumos că-i pare rău. Dar numa' vorbele erau frumoase, voia ei era limpede și rece ca lama unei baionete. Ce puteam să fac? Gândul de a o înspăimânta îmi pierise, văzând-o și auzind-o. I-am spus să mă aștepte juma de an, până termin armata. Și am plecat repede, ca să nu aud răspunsul. Dar m-a înțepat în spate ca un proiectil tipătu ei: nu! Și când m-am întors după juma de an, am găsit-o tot singură, dar măritată. Și-a chemat flăcăul de la oaste și s-a cununat cu el. Pe mine m-a apucat o boală despre care nu se scrie în cărți. Nu puteam trăi fără să-o văd, nu puteam trăi fără să știu că pot să-o văd. Așa am rămas în Crângușor. Mă tocmisem pădurar la boierul

satului. Pacostea era când o întâlneam. Ea se uita țintă în ochii mei ca un șarpe care vrea să sară, eu aproape că n-o vedeam, plecam ochii. Știam că mă caută cu privirea, dar nu-ndrăzneam s-o înfrunt. Îmi era de ajuns să știu c-o pot vedea. Și nu știu cum s-a făcut că oamenii nu se uitau la mine ca la un venetic. M-au primit bine, ca pe unul de-al lor. E adevărat că nici eu nu-i zăream prin pădure. Le arătasem un loc de unde puteau lua lemne, când vor și câte vor. Și așa... Oare ce dihanie o fi umblat pe aici?

Toader își întrerupsese povestirea. Se oprise la marginea unei gropi. Pământul era ars de jur împrejur și întipărit cu tot felul de urme. Îngenunche pentru a citi mai bine în învâlmășeala aceea. Mușat încercă să-l imite, dar nu descifra nimic.

— Lucru prea curat nu s-a petrecut aici, spuse Toader fără să se ridice. Tare mi-e teamă că s-a înjunghiat aici o oaie de furat!

— Poate c-au vândut-o ciobanii cuiva, își dădu Mușat cu părerea.

— Nu prea-mi vine a crede. Da să zicem că și-a zdrelit piciorul o mioară... și ciobanii s-au gândit s-o vândă. Da de ce s-o vândă cu tot cu blană? Asta nu se pomenește. S-apoi nici urmă de urmă de opincă. Numai bocanci cu talpă de cauciuc. Vreo trei oameni să fi fost. Uite! Aici și-au făcut cort. Au furat oaia omului și s-au înfruptat din ea. Și asta nu demult, de vreo opt zile.

— Știu o poveste cu un detectiv englez, nea Toadere. Privea cu lupa un muc de țigară și apoi putea să determine vârsta fumătorului, culoarea cămășii și averea pe care-o avusese străbunicul lui la vârsta de 44 de ani. Plus locul de origină al nevastii și numele doctorului din Chelsea care i-a tratat o cumnată de reumatism poliarticular cu zece ani în urmă.

— Te-a apucat gustul de snoave, spuse Toader, înainte de a se scutura de praf și a-și îmboldi însoțitorul la drum. Hai!... Urmele ăstea nu puteau rămâne în pământ atât de adânci decât după o ploaie. Și prin locurile pe care le batem acum n-a plouat de nouă zile. Așa că... Da mai curios e că

am zărit urmele unui lup. Ori pe vremea asta, lupul nu-și caută alimente prin preajma omului. Are ce hăcui prin pădure. L-o fi atras mirosul de carne în jăratec, sau behăitul mioarei. A așteptat, pitit pe undeva, pân-au plecat oamenii. Cum s-ar zice s-au cam grăbit.

— Poate a fost un câine, nea Toader.

— Cum poți spune una ca asta, măi băiete? Tocma' tu! Nu lupii te-au crescut pe tine? Nu știi dacă ăia care-au întemeiat Roma au fost cu adevărat alăptați de-o lupoaică. Da că tu ai fost crescut de lupi, asta pot să ți-o spun cu temeinicie... Nu da ghes, că o să vină și vremea istoriei ăsteia.

Toader dădea a înțelege că mai are multe de povestit, dar prea mare grabă nu dovedi el. În schimb, iuți pasul, obligându-l pe Mușat să-l imite. Platoul parcă se mai îngustase. În depărtare se zăreau crestele unor stânci și petele întunecate ale unei păduri. Soarele cobora spre asfințit.

— Să știi că și mie mi-e foame, îl ghici vânătorul pe Mușat. Da eu cred c-o fi mai frumos să ospătam în preajma unui foc, gâdilați la nări de aburii unei hălci de slănină în pârjol. Și deci, măi băiete, mă întâlnesc și cu Traian, așa-! chema pe taică-tău, da asta după vreo doi ani, după ce tu te țineai pe picioare și te băteai în colb cu căței. Eu stătusem toată vremea în pădure. Auzisem că venise omul Minodorei și hotărâsem să nu dau ochii cu el, o bucată de vreme. Numai că un drac de muiere începuse să se zbenguie prin preajma mea ca o pasăre nătăngă care se vrea înhățată de hultan. De, om eram și eu. Mă repezii, deci, bine și cu precizie, încât mă văzui nevoit să mă desfac de pustnicie și să mă mai plimb din când în când cu ghearele ascunse prin sat. Știam eu că dacă pun mâna pe una se duce repede zvonul și pe urmă toate-și apleacă spinarea, doar, doar or simți ascuțișul ghearelor. Eram nu sergent, colonel mare, general, în probleme de soiul ăsta. De ce s-o fac pe călugărul? Așa că mă întâlnesc într-o zi cu Traian. Nu ne văzusem niciodată, da eu cred că ne-am fi recunoscut, oriunde ne-am fi întâlnit: și-n rai, și-n iad, și-n

metempsihoza aia, gângăanii să fi fost. Eu duc mâna la tâmplă, ca și cum l-aș fi salutat cu chipiu, el o ridică până la ureche. Eu zic: „bună seara!”, el răspunde: „seara”. Așa că era clar: mă privise cu ochii turcului la 77. Și ca să-i dovedesc că nu am nimic cu Minodora, măi băiete, fac vraște printre fetele satului. Știu eu ce-o fi crezut el? Poate că vreau să-i arăt puterea, să-l ameninț, nu știu? Ne vedeam iar, cam o dată pe lună, el era cu slujba pe tren, mecanic de locomotivă, și lipsea mult. Pe Minodora o mai zăream eu, ș-o întrebam așa în glumă: „Tot cald cuibul?” Ea cam încrunta din sprâncene și zău că oftam după ce trecea! Și-mi ziceam în gând: Bre, pentru o muiere ca asta, numai dacă ai văzut-o o dată cu ochii, și merită să înfrunți orice cazne. Ba cred că-i mai bine s-o vezi decât s-o iubești. Cel care ar iubi-o, cred că ar dărdâi în toate clipele vieții lui de teamă că i s-ar putea întâmpla ceva... Și de la o vreme mă dumiresc eu că Traian cată gâlceavă de câte ori mă vede. Oriunde ne întâlneam, el făcea ceva: spunea o vorbă, sau se încrunta, sau râdea când ziceam eu o vorbă, așa ca să mă întărâte. Pe altul l-aș fi mozolit și l-aș fi strecurat prin pumni, cum strecuri brânza de oaie în boccea: încet și cu tihnă. Cu el însă nu puteam, nu mă lăsa inima, și apoi știam că ar fi ieșit încheștare grea, fiindcă era și tare și ager. Oamenii credeau că mi-e frică, da de, de ei nu prea-mi păsa mie. Necazul era altul. Începuse să stăruie zvonul la urechile fetelor, ca albinele, și-mi cam însângera obrazul. Și iaca, se întâmplă într-o zi să ne întâlnim amândoi la crâșmă. Cum l-am văzut intrând, am știut că, gata! percuția s-a făcut. Nu-mi mai rămânea decât să încerc să îndrept în altă direcție țeava, adică să nu bufnească ghiuleaua acolo. Așa că mă duc în întâmpinarea lui, cât de blajin am putut, și-i spun că am un secret cu el. El se și pregătise de măcel. Ș-atunci eu îi spun încet, ca să n-audă altcineva, că n-am avut și că n-o să am nimic cu Minodora, că dacă i-e teamă de vreo poveste, înseamnă că nu-și cunoaște nevasta, sau că nu-și dă seama de ceea ce e el. Cine crede că o să fie prădat nu vede decât bogăția din casa lui nu și pulberea cu care-și apără bogăția. El îmi răspunde încruntat, dar cu

mânia cam ștearsă pe jumătate, că nu-i e teamă de Minodora, și-ar trebui să-mi tragă palme numai pentru că m-am gândit la așa ceva... Îți spun toate ăstea, măi băiete, pentru că-și au rostul lor, o să vezi tu! Așa! Eu îi răspund tot domol, blajin, că n-am nimic împotriva să ne-nfruntăm, dar asta putem s-o facem pentru noi, nu pentru hazul sau spaima oamenilor. El își dă iute acordul când vede că nu-l ocolesc de frică. Și ne-nțelegem ca a doua zi, dimineța, fără să știe nimeni, să ne-ntâlnim într-un loc ascuns și... „Luptă dreaptă!” am spus amândoi în aceeași clipă. Pe mine mai să mă pufnească râsul, dar m-am ținut. S-a ținut și el deși îl vedeam cum îl gâdilă la mustață. Și me-am întâlnit amândoi, la marginea unui desiș de bozii, într-un loc ferit. Cred că de cu seară ne-am dat seama amândoi cât de caraghioși suntem. Cum s-ar spune, înmugurea ceva între noi. Ne lăsăm noi la cămăși și începem istoria. Eu știam că-i vin jos, dar nu-l credeam chiar așa. Ne-am căutat noi, ne-am răsucit, ne-am învolburat, ne-am ros bine puterile, pentru că gâfâiam ca locomotivele. Eu îl prind însă, tocmai când nu se aștepta, într-un alt fel și mi-l pun la pământ. N-a avut ce face. Se lăsa el greu, ca o coardă de oțel, da până la urmă tot l-am zidit pe pământ. Ne-am deznodat, am început să râsuflăm mai omenește și numai ce-l aud: „Mă Toadere, mai hai o dată!” îmi zicea pentru întâia oară pe nume. Și-i răspund: „Bine, Traiane! Dacă vrei tu...” Da să vezi încleștarea asta ce durează! Curgea apa pe noi, ca adineauri când am urcat Negureiul. Eu nu știu ce puteri mai rămăseseră în noi. Cred că dacă s-ar fi repezit asupra noastră un băietan, ne-ar fi prăvălit pe amândoi cu un singur ghiont. Și iar îl prind într-un fel, și iar îl îndoi și-l duc spre pământ. Mai degrabă am căzut. El cu spatele și eu peste el. Am stat noi lungiți pe iarbă, unul lângă altul, multă vreme. Într-un târziu ne-am ridicat în capul oaselor. Iar el îmi zice: „Toadere, ești mai tare!” Eu, ce să fac? Ridic din umeri! Eu eram mai dibaci. Dibuisem niște șiretlicuri privindu-i pe unii cum luptă, la iarmaroace. Ca putere, mai că eram deopotrivă. Și tocmai când să-i răspund, numai ce auzim voci și vedem oameni și femei. Cred că juma de sat

venea spre noi. Înseamnă că trăsesese cineva cu urechea la crâșmă. Noi stăteam rezemați spate în spate, fiecare cu o țigară în gură. E drept că eram uzi de sudoare, cu părul răvășit, cu nădragii boțiți. Oamenii se cruceau. Nu știau ce să creadă. Și erau, măi băiete, niște sălcioare în adunătura aia, că simțeam cum mă gâdilă pufușorul nebriciuit pe obraji. Și vedeam cum se rărește adunătura, cum se strecoară bărbații, unul câte unul printre bozii, ca niște potâi cu coada între picioare. Ne sculăm și noi. Traian mă pofteste la masă, da nu m-am dus chiar atunci, că una ca o șerpoaică se furișase printre bozii și, de, mă luai și eu după dânsa. Am ajuns-o într-un ochi de lumină și deodată începe să tremure, măi băiete, și să caute un cotlon pe unde să fugă. Eu mă uit la ea și zic mai tare: „Stai!” „Vai! Începe ea să șoptească. Vrei să ne-audă cineva?” Îți spun asta ca să știi cum se petrec lucrurile în lume. Că muierii dacă-i dai răgaz să răsufle, gata, i se proțăpește un diavol în limbă! Și vorbele cu care ea crede că te dezbracă nu fac alta decât să-ți azvârle un cojoc pe tine și o șubă pe deasupra. Tremuriciul cu care se unise aia mi se păru coada diavolului căutându-și sălașul. De aceea țipai, ca să-i miros dorul de răstignire. Ei, parcă văd și acu ochiul acela de lumină. Și avea și fata aceea niște ochi la fel de albaștri și de senini... Da dacă nu mă-nșel căărăuia asta duce spre adăpost...

Căărăuia parcă urca spre discul roșietic al soarelui suspendat pentru o clipă în vârful unei stânci. Amândoi culegeau uscături din pădure. Toader le tăia în bucăți cu securea de care nu se despărțea niciodată. Ajunseră la adăpost cu brațele pline. Baraca era nouă, fără ferestre, fără uși. În fața ei, o groapă plină cu cenușă îi dădu prilej vânătorului să-și dovedească încă o dată priceperea de a descifra urmele. Întunericul se lăsă brusc, ca și cum ar fi poruncit cineva. Focul ardea în groapă. Și după ce se ospătară, așa cum prevăzuse Toader, frigându-și buzele și limba cu slănina care sfârâia, mai rămaseră lângă foc, tăcuți, fiecare cu gândurile lui. Pădurea foșnea în jurul lor întărită de tainele nopții. Uneori le ajungea la urechi trosnete ciudate, şuierături, sau găfâitul unor păsări de

noapte, alteori simțeau în pleoape, odată cu adierea vântului, fâlfâitul unor aripi nevăzute.

— Mai sunt lupi în pădure? Întrebă Mușat.

— Prea repede vrei să ajungi la lupi, îi răspunse Toader. Mai e ceva cale până la ei. Și apoi istoria cu lupii mi-i chiar așa de îndepărtată ca să nu ți-o amintești. Alți lupi mi-au ieșit în cale până am început eu să-i caut pe cei adevărați. Așa... Nu pot spune că ajunseseam întocmai ca frații, fiindcă de, mai era între noi o fărâmă de stinghereală. Da când ne întâlneam, ne simțeam amândoi prieteni adevărați. Vremea trecea însă, nu știu cum trecea așa de iute. Eu vânăm des pentru conac, că se făceau niște bairamuri, măi băiete, fără să se numere zilele și nopțile. Vai de mine ce se benchetuia! Nu-ș cum mai rezista hoarda aceea? Vară, iarnă, primăvară, toamnă, nu se ținea seama de vreme. Veneau mașini și plecau mașini și iar veneau. Eu, cu pușca asta veche, pe care-o port și acum, făceam aprovizionare specială. Da mai abăteam și câte-un mistreț, sau câte-o căprioară, sau chiar mai multe, cu care nu mă laudam, adică nu le treceam în palmares. Nu mă milostiveam nici când întâlneam câte un cerb. Așa că de multe ori se consuma vânat mai de soi în sat, decât la conac. Și tocmai când mi se întâmplă mie o năzbâtie care putea să cutremure din țâțâni conacul, pe care ți-oi istorisi-o altă dată, aud, măi băiete, vestea cea rea: boala lui taică-tău. L-au dus la oraș, degeaba! Avea rac, bre, tocmai acolo pe unde înghite omul, adică la esofag. În trei luni l-a doborât boala. Nu știu de ce-a murit, de cancer sau de foame? Pentru că nu putea să înghită decât apă, și asta greu... Și așa dintr-un om zdravăn, cât un munte, din trunchi de brad a ajuns scândură. Cum poți să te împotrivești unei nenorociri când ea n-are leac? L-a dus tot satul la groapă, că era om bun, m-am dus și eu, apoi m-am făcut nevăzut. Nici la pomană n-am rămas. Un an de zile în cap, nimeni n-a știut de mine. Mă ascusesem în satul meu, hăt dincolo de munți și dealuri. Ei, asta a frânt-o pe Minodora. Ca să vezi oameni! La o săptămână numai după ce rămase vădana, se și înfățișase unu cu propunerea. Da ea l-a dat,

aprigă și tăcută, pe ușă afară. Au mai venit pe urmă și alții, dar ea și mai neînduplecată. Vezi, că pe lângă Minodora, pe lângă frumusețea și hărnicia ei, mai era și o casă înălțată în anii de bucurie și muncă, mai era și o gospodărie îngrijită. De ea n-avea gând la altcineva. Își jeluia omul așa cum nimeni nu-și poate închipui. Tu erai un prichindel, aveai vreo cinci ani, nu puteai să-ți dai seama ce se petrece... Ș-așa, după un an vin la ea. Măi băiete, nu vreau să spun ce nu e adevăr. Inima mea demult era a ei. Altminteri în cei șase ani îmi înjghebam și eu un cămin, că ocazii se iviseră cu duiumul. Da nu mă puteam lega mai mult de două, trei zile de nicio alta. Din cauza asta treceam drept un hultan nesătul. Și-i spun Minodorei cam așa: Ce sunt eu, știi! Un an m-am dus să-mi spăl păcatele și-am trăit ca un scatiu închis într-o colivie. Ș-am vrut ca să ți se usuce și ție lacrămile. Chiar dacă n-o să te poți lega de mine, așa cum aș dori, un om mai cinstit și mai credincios ca mine n-o să găsești. Și ca să rămâi singură în fața atâtor furtuni și vijelii, n-o să poți. Or să te înconvoaie și cine știe când și cum... Și când am auzit-o cum răspunde, mi-a înghețat inima. Credeam că o să mor acolo, în fața ei. Mi-a spus că s-a gândit la toate astea, și înțelege și ea că numai așa își poate duce viața mai departe. Și văzându-mă ca un mort, se sperie și zice: „N-ai înțeles ce ți-am răspuns?” Nu știu ce s-a mai întâmplat în acele clipe. Am avut însă aproape cinci ani, așa cum le-aș dori tuturor oamenilor buni. Nu știu ce era în adâncul sufletului ei, poate că rana nu se vindecase de tot, dar se zbătea, asta am simțit-o eu bine, se zbătea ca să ajungem amândoi în aceeași tulpină. Toate clipele acestor ani sunt sfinte pentru mine. Așa că n-am ce să vorbesc. Uite că se stinge și focul... Da fiindcă trebuie să fie o leacă de sfârșit în orice poveste. Așaaaa! Pe tine te dădusem la școală. Cred că ții și tu minte, numai adevărul nu ai de unde să-l știi, doar de ți l-o fi spus ea, da nu cred asta... Și iată că într-o zi, poate că-ți mai amintești, tocmai terminaseși școala primară, hop! vin niște neamuri de-ale ei: o soră, un frate și-o mătușă. Nu știu cum s-au adunat, dar dac-am prinde și-am pune la un loc cele mai scârboase

lighioane din pădurea asta și tot n-ar semăna cu neamurile acelea. În șapte zile de trăncăneală, de farmece și băuturi necunoscute, au smintit-o, măi. Oamenii ziceau că i-au dat și mătrăgună. Eu nu știu, parastalosul mumelor lor! că pe mine au reușit să mă țină departe, dar rînd îi vedeam pe câte unul, îmi venea să-l iau de gât și să-l bag într-un cuib de pupăze, cu 117 într-însul. Așa, parcă presimțeam eu. Și într-o seară mă pomenesc cu maică-ta în odaie. Tu erai nu-ș' pe unde. Și-mi zice cu toată ura printre dinți: „Ucigașule!” Eu am înlemnit. Da mă scutur repede. Caut s-o opresc, să-i spun ceva. Da era atîta ură în ochii ei, că m-am cutremurat. Știu eu? Poate că trebuia s-o zgâlțâi, să-i trăsesc câteva palme ca să se deștepte, da puteam eu să ridic măcar un deget împotriva ei? Mă uitam la ea ca un neghiob. Apoi a țâșnit pe ușă și după câteva zile a plecat de tot. Au dus-o cu căruța la o mănăstire, ca să se mântuiască de păcatul nelegiuit că s-a înhăitat cu ucigașul bărbatului ei. Mai pe urmă m-am limpezit. Neamurile acelea de șarpe aflaseră despre joaca aceea dintre mine și Traian, acolo în bozii, ș-au scornit că toată boala lui venise fiindcă l-am hurducat eu. S-au mai găsit vreo câțiva care-au spus că m-au văzut când l-am prăvălit, că au auzit trosnete. Măi, măi ce lume! Cum i-e necaz de bucuria altuia! Așa au smintit-o pe ea, așa au pus mîna pe casă și gospodărie. S-au mutat toți acolo și pe noi ne-au dat afară... Ș-așa ai ajuns tu feciorul meu. Da eu zic c-ar trebui să-i dăm și nopții dreptul pe care-l are asupra tuturor oamenilor. Eu cred c-o să ne doboare repede somnul...

Și chiar așa se întîmplă. Un val de fum, care nu mai venea de la jarul din groapă, îi înfășură pe amîndoi înțepându-le și încrețindu-le ochii. Un somn de plumb îi doborî pe podeaua de lemn a barăcii, eliberându-i doar în zori, fără să-i fi alintat sau zguduit cu vise. Dimineața era însă morocănoasă, tușea înfundat în hăuri, revărsând pretutindeni aburi lăptoși și umezi. Toader se posomorâse, ca vremea. Mîncă tăcut, zgâriind cu privirile încruntate cerul. Mușat înțelese că-i pierise cheful de vorbă. Tăcu și el, lăsându-se cu totul în spațiile aceluia moment prelungit

oare-i ștergea identitatea și-i învăluia gândurile în ceață ca într-un vis.

Și iarăși porniră la drum, urcând, coborând, odihnindu-se, prin păduri, pe platouri verzi și umede, pe stânci golașe, mereu prin negură, mereu ciupiți, pe față și pe mâini, de alicele subțiri ale ploii. Toader iscodea într-una locurile cunoscute, se străduia să străpungă cu privirile întinderi cât mai mari, mormăia într-una, strâmba din nas și ridica din umeri, dar gura îi rămânea pecetluită. După un urcuș greu se pomeniră deodată în plină lumină. Erau la marginea unui platou fără cute strălucind ca argintul. Ceața se ghemuise spre pământ, le ajungea până la glezne. Priveliștea era ireală. Parcă-și făcea loc prin mijlocul unei turme molatice cu oi de vată. Soarele își continua drumul spre asfințit. Razele lui le cotrobăiau prin haine ca niște mângâieri. Priveliștea aceea senină, ca de vis, se mutase pe fața vânătorului.

— Locului îi zice Turma Albă, și eu cred c-om înnopta pe undeva pe-aici. Strașnic ne-a întâmpinat, ca pe doi voievozi. Rar, rar se întâmplă să ai norocul unei asemenea priveliști. Tot timpul am dorit, și tot timpul mi-a fost teamă... Așa că, măi băiete, iacătă-ne singuri și pribegi. Mai venise și povestea aceea cu slujba la conac, despre care ți-oi vorbi eu altădată. Dacă n-ai fi fost tu, îmi găseam eu iute rost. Dar cu tine alături ce să fac? Nu era decât o cale: tăietor cu ziua, eu cel mai dibaci vânător care s-a pomenit vreodată. Era când alegeam țintă o pasăre, apoi n-o atacam decât dac-o ataca gaia. Le trăsneam pe amândouă dintr-un foc. Eheh!... Și iată-ne împreună la lemne toată vara și aproape toată toamna. Tu-ți amintești că erai mărișor. Munceam cât zece și primeam cât un calic la ușa bisericii, bisestelerica mumă-sii! Da când vine iarna, gata cu tăiatul. Ne aciuasem amândoi într-un bordei la marginea satului. Ceva bănișori aveam eu pentru de-ale gurii, da simțeam cum se topesc, parcă erau de ceară. Și când mă uitam la tine mi se zgâlțâia inima. Erai ca ș-acuma, tăcut, da când spuneai ceva, erau vorbe de duh. Și-mi ziceam că de ce nu ești și tu la o școală mai mare, la oraș. Asta era rana mea

cea mare. Da cu ce să te dau?... Și iaca, vine iarna cu spaima aceea cumplită: năvala lupilor. Ce groază era peste tot! Că nu există în toată lumea asta o dihanie mai parșivă și mai ucigașă ca lupul. Un singur lup, dacă intră într-o stână sau într-un staul, ucide tot, nu lasă nimic viu dacă nu e simțit și gonit. Sute de animale să fie le omoară pe toate. Îți închipui ce groază era! Și nimeni nu știa ce știam eu. Că nu e dihanie mai lașă și mai fricoasă și mai temătoare de om ca lupul. Măi băiete, după mine s-a ținut într-o zi de iarnă o haită întreagă: opt lupi hămesiți. Dacă mă opream eu, se opreau și ei, dacă porneam eu, porneau și ei. Și mereu la vreo două-trei sute de metri în urmă, ea să nu-i atingă bătaia puștii. Până m-am înfuriat și m-am prefăcut că mă prăvălesc în zăpadă. Abia atunci au început să se apropie, da al dracului de precauți. Parcă-i organizase cineva în grupă de atac. Se răsfiraseră pe vreo două sute de metri lățime. Și eu îi lăsam, le știam firea, că mă dăscălise cu temei un vânător bătrân. În loc să-mi sară căciula de pe cap de groază, eu râdeam. Și numai ce-l prind în bătaia postii pe cel pe care-mi pusesem ochii. Era o lupoaică bătrână, cum nu mai văzusem. Și când fac o dată: zbang! numa' ce-o văd răsucindu-se pe spate, cu crăcii în sus, ca o vădană. Știi cum au tulit-o? Ca glonțul de care le era frică. Da' tot am mai avut vreme să mai poticnesc unul. Așa... Prin urmare, măi băiete, prăpăd și groază în sate. Și la primărie, listă de premii pentru lupii uciși. Cu cât ucideai mai mulți, cu atât se dădeau bani mai mulți. Tu mi-ai făcut într-o seară socoteli. Așa apucaii calea pădurii, de unul singur, cu pușca asta veche a mea, și cu ceea ce nu știau oamenii, cu o noatină în sac. Eu știam că-i greu să dai de lupi când îi cauți. Trebuia să-i ademenesc în bătaia puștii. Am ales eu un loc bun, un fel de vad spre sat, am înjghebat o colibă de lemn, și ține-te, nene Toader, treaz, în așteptarea măcelului! Ce mai tura-vura, oița aceea mică a atras mândrețe de lupi. Și erau flămânzi, bre, că se apropiau. Și mi-i trăsneam, măi băiete, că o dată am abătut trei la o singură năvală. Oamenii ziceau că umblu cu farmece, eu nu prea-i încontram, ba mai adăugam și

scorneli cum ca e greu să vânezi lupul, că nu-i e teamă de om, de, nu prea era curat ce făceam, da-mi încolțise mie un gând. Da chiar de nu le-aș fi dat eu din când în când câte un junghi de spaimă, ei tot nu s-ar fi schimbat. Groaza de lup a rămas ca o moștenire: se risipește în toate părțile. Au ieșit bani buni, că unii se uitau cu jind și-au vrut să mai subțieze premiul, parc-ar fi plătit ei, pizmașii. Eu am zis: „Bine, duceți-vă voi la vânat!” Știi cum se rugau de mine, măi băiete! ca la sfinții de hram. Ba spuneau că mai strâng și ei bani pe deasupra. Din toate satele numa' al nostru era ocolit de lupi, tot fiindcă meșterisem eu ceva cu hoiturile celor uciși. În celelalte sate, prăpăd. Așa c-a trebuit să sălășluiesc și pe-acolo câte-o săptămână, două. Mă făcusem și eu oleacă fudul, nu pentru oameni, așa cum e nevoie să fie uneori cocoșul, când vede prea multe găini. Că de, răbdasem, zvârcolindu-mă în somn, aproape, un an de nopți. Da tot gândindu-mă că Minodora își împarte sufletul la niște vopsele care învelesc pereții și se cheamă sfinți, am crezut că-i mai mic păcat dacă-mi las neîntinat sufletul, dar zdruncin și mozolesc puținel niște jivinele călătoare către jinduiesc după un popas bun. Oleacă de milă e bine să aibă omul... Așa că, măi băiete, zic eu în gândul meu: Ce să fac cu atâta bănet? Să încep a clădi o casă, nu știu, parcă mă înghesuia pe dinăuntru. Te vedeam mereu abătut, tăcut, simțeam eu în tine o mare durere. Și mă hotărâsc să te dau la școală, mai departe. Și, după cum știi, te-am dat. Și așa, cu ajutorul lupilor, prin sângele ta, ai trecut din clasă în clasă, până s-a întors maică-ta. Da tu erai mărișor, te înzdrăveniseși cu niște gânduri temeinice, te luaseră de buni niște dascăli. Da să știi că veneai rar în sat. De Crăciun sau de Paști nu te vedea nimeni. În vacanța mare mai răsăreai tu, da pentru puțină vreme. Tot timpul la școală... De, vedeam eu că mi te înstrăinezi, da ce puteam face? Pesemne că-ți găsiseseși un drum. Da ia spune, că tot trebuie să poposim, pe la mânăstire ai fost vreodată? Că eu mă duceam în fieșcare an de două ori, da ea nu voia să-și arate chipul...

Se zăreau, în umbra asfințitului, petele gheboase ale unei

stâne. Întrebarea lui Toader parcă-l lovea pe Mușat. Îi refăcea identitatea, îi răscolea gânduri și amintiri chinuitoare, îi umplea gura cu acea amăreală dle care încerca zadarnic să scape.

— Nu știi, răspunse el, cu gândurile în altă parte. M-am zbătut greu la școală. Învățam mereu, dar nu puteam să mă împac cu cărțile. Îmi amintesc că de oricâte ori citeam o lecție ceva se răzvrătea în mine. Mintea mea nu voia să accepte totul. Se împotrivea multor reguli. În timp ce colegii mei dormeau liniștiți, eu mă pomeneam în conflict cu o mulțime de idei din cărți. Mereu întrebam: de ce? De ce e așa un lucru sau altul? Și nu găseam răspunsuri. Cele din cărți nu mă mulțumeau. Le căutam în alte cărți. Și când trebuia să răspund în clasă, mă năpădeau iarăși întrebările: De ce? de ce? de ce? Profesorii nu erau mulțumiți. Nici eu nu eram. În clasa a treia, la o oră de algebră, s-a întâmplat ceva. Eram tot sub persecuția acelei întrebări. Și mi s-a părut că găsesc răspunsul. Am scris pe tablă ceea ce gândeam eu. După aceea profesorul a început să se ocupe de mine. Mă obliga să învăț și la alte materii. Mă chinuiam, mă chinuiam dar nu eram în stare. Până ce i-am spus ce se întâmplă cu mine. Știu că m-a mângâiat, mi-a vorbit ca un tată. Aproape că m-a rugat să mă debarasez de întrebări, să le las pentru mai târziu. În anul următor, profesorul n-a mai venit. Fusesse concentrat și murise pe front, chiar în prima zi de război. Multe zile am fost nenorocit. Abia atunci am luat hotărârea să-i ascult sfatul: să învăț simplu, ca fiecare, alungându-mi întrebările. Și atunci am ieșit în fiecare an primul.

— Și cu întrebările ce-ai făcut?

— De fapt fusese o singură întrebare: de ce? Cu câțiva ani în urmă mi-a apărut din nou. Nu mă mai pot despărți de ea. Matematica nu poate trăi fără această întrebare... Știu, trebuia să-ți răspund altceva, nene Toader. Tu știi de ce mi-am amintit chinurile din primii ani de școală. În viața mea a fost ceva neclar, ceva întunecat tot timpul. În copilărie, în adolescență... întotdeauna parcă mi-a lipsit ceva. Trăiam înconjurat de dureri care nu aveau glas. Le

simțeam în jurul meu: în vorbe, în tăceri, în priviri. Parcă fusesem sădit undeva, la întâmplare. Mereu am căutat pe cineva: pe tata, pe mama, pe matala și mereu lipsea cineva. Și mereu dureri înăbușite. La mănăstire am fost de două ori. Prima dată n-am intrat. M-au înfricoșat zidurile și veșmintele acelea negre. A doua oară am întâlnit-o pe mama. Și s-a repezit asupra mea, ca o sălbatică. Au luat-o însă repede de lângă mine. Dar după câteva luni a venit acasă. Și atunci am început să te caut pe matala. Durerile acelea înăbușite nu se risipeau...

Toader se întristase. Un ac îi înțepa mereu inima. Iar îi pierise gustul de vorbă. Își târa încet pașii spre stână. Se retrase și Mușat în tăcerile lui.

La stână nu era nimeni, doar doi dulăi uriași care, recunoscându-l pe Toader, i se împleticiră la picioare, apoi simțindu-i neliniștea se ascuseră undeva. Vânătorul scoase din locuri anume pregătite un bolovan de caș, o traistă cu mălai și o sticlă cu rachiu. Aprinse focul sub pirostriei și tot acolo, pe un butuc de lemn, așternu masa, după ce termină de mestecat mămăliga. Și mereu tăcere, ca sub o plapumă. Doar înainte de a adormi îi scăpară câteva vorbe:

— O trece și asta, așa cum trec și zăpezile, așa cum trec norii. De...

Pe amândoi somnul îi chinui cu vise și sudoare.

Dimineața, fragedă și limpede, nu izbuti totuși să-i dezmoștească, să-i strecoare afară, la lumină, din straiiele lor țesute din amintiri triste. Mergeau tăcuți, peste coclauri. Pe o costișă lină întâlneau o turmă și în urma ei câțiva ciobani: patru bărbați și o fetișcană. Toader se minună văzând fata printre ciobani. Și deodată îl apucă, fără voie, râsul:

— Țștia se gândesc la oi cum mă gândesc eu la babe, spuse el încet, apoi strigă tare către ciobani: Câte noatine vi s-au prăpădit până-acum?

— Multe, tov inspector, răspunse un cioban. V'o șase. Și culmea-i că nu le-a abătut lupul.

— Poate că lupoaică, bre! răsese Toader. Când dă lupoai-

n stână e primejdie și pentru mădularele mocanilor, așa că ar fi mai bine să vă potriviți banii pentru un bilet de expres.

Îi revenise buna dispoziție vânătorului. Și fața lui Mușat se luminase. Începusem un urcuș greu spre o stâncă aplecată și ascuțită care parcă împungea zarea.

— Bine i-au zis oamenii Cornul Dracului, spuse Toader. O să prânzim la umbra ei, iar popasul de noapte l-om face la Temelia. Mi se pare mie că ne mișcăm prea repede, parcă ne-ar goni cineva din urmă.

Toader nu-și continuă totuși povestirea decât a doua zi spre asfințit, pe cărarea dintre Barba Sură și refugiul de la Cârliche. Era o după-amiază senină, călduță, plină de adieri și miresme, iar drumul era neted și pufos. Pășeau aproape cu sfială ca pe un covor de preț.

— Mare lucru nu mai am ce-ți spune, începu Toader. Da cu graba asta a noastră mi se pare că ne apropiem de sfârșitul ocolului... Măi băiete, precum știi, credincios nu prea sunt eu din fire. Da tot învârtindu-mă atâta prin lume, îmi făcui o părere a mea. Or fi sau n-or fi sfinți, arhangheli, îngeri, dar diavoli eu unul zic că există. Ba mai mult. Eu cred că sunt organizați ca la regimente: cu soldați proști, cu căprari, cu sergenți, cu locotenenți, cu căpitani. Ba cred că li se distribuie și decorații. Și eu cred că un diavol cu grad mare, un colonel pe care-l păștea pensia înainte de a ajunge general și care-și prinsese nu nevasta bătrână ci ibovnica fragedă cu un pârlit de sublocotenent, și-a găsit de lucru, sau o fi fost trimis cu ordin de serviviciu, în satul nostru. Eu îmi făceam liniștit slujba, iarna vânător, restul anului și vânător și pădurar. Vara mă urneam greu din pădure, numa dacă veneai tu acasă. Altminteri, coboram la niște izvoare, spre margine, locuri alese cu chibzuială și înțelegere, de, ca să-mi mai încerc și eu mâinile și altele cu niște zvârluge. Ei, da-n vara aceea, măi băiete, eu cred că poposise colonelul acela în sat, fiindcă zvârlugele nu mai găseau izvoarele. Așa că luai și eu urmele colonelului, ca un sergent cum nu se poate mai bleg. Ce s-o mai lungesc?! Am răsuflat eu bine, până văd că-mi aține una calea. Nu era prea mândră la chip, da făptura i se încovoia ca o nuia de

corn, adică îți venea s-o îndoii cu mâinile încordate, nu suflând de două ori din nas. Eu nemaifiind un învățăcel numai atingându-i cotul pricep că ea o luase razna când nu trebuia, adică o-vrednicise cineva cu sămânță. Și-i zic: bre fată, eu mă dau în lături. Și ies din casa ei, așa cum intrasem, fără măcar să-i sugrum mijlocul. Diavolul acela cu grad mare avusese grijă să posteze, ici-colo, pe la ferestre, niște capete de prostănaci. Eu, cum zice omul, îmi văd de mioarele mele binecunoscute. Aia mereu îmi aținea calea, da eu o ocoleam. „Nu vreau bucluc pe degeaba, i-am spus. Caută pe unul mai nevoiaș la minte.” Măi băiete, într-o bună zi, după ce i se întorc părinții acasă, aia se duce cu o frânghie în șură și se spânzură. Iar pacostea pe capul cui cade? Măi, ce oameni! Îmi venea să-i strâng pe toți, ca la armată, în șiruri drepte și să încep să-i sudui și să le dau câte un picior bun undeva. Și zvonul se răspândește. Și după trei zile se întoarce mumă-ta de la mănăstire. Neamurile au întâmpinat-o cu vestea de la gară. Ea n-a zis nimic, sau poate m-o fi blestemat în gândul ei cu toată cruzimea. A ajuns frumușel acasă, a pus mâna pe un târn, și așa, măi băiete, cu târnul, fără nicio vorbă, și-a scos neamurile afară din casă și din ogradă. Apoi le-a azvârlit boarfele în uliță și s-a închis în casă. După trei zile a ieșit mai dreaptă și mai mândră decât când era fată... Spune și tu! Ce puteam să fac? Am trecut de două ori prin fața casei. Era la geam. Nu și-a întors capul. A rămas țeapănă. Da' când i-am văzut privirile, am înțeles că-i mai lesne să mă însoțesc cu o lupoaică decât cu ea. Mi-am băgat și eu capul în umeri ca un netot, ea crezând pesemne și mai tare în vina mea... Da' tot am aflat eu de ce-a plecat de la mănăstire, după aproape cinci ani de rugăciuni... și de țesut. Mi-a povestit pe îndelete o colegă de-a ei, o călugăriță... Tare năprasnică mai era și asta! Venea de câteva ori pe an, într-un loc anume, ca să-i aducă unui păcătos aghiazmă. Păcătosul acela eram eu. Ș-avea o aghiazmă în șipul acela întunecat, că numai mirosind-o, eu cred că și sfinții aceia de piatră din cimitir ar fi sărit din cruci. Ea mi-a spus cum s-a întâmplat totul după o dușcă de

licoare și următoarele... Cică venise la mănăstire, unul din
ăia mari, cu multe fireturi, un mitropolit care-și avea
numele și prin cărți. Și-o ochește el din amvon. Și auzindu-i
păcatele, îi spune că o să vină în chilia ei pentru a o mântui.
Măi băiete, și se duce. Și începe o „sfântă născătoare” și un
„În Iordan botezatu-te-ai tu doamne” și niște chestii cu
Savaot, ce-și mai amintea și el din tinerețe. Mai face el apel
și la duhul sfânt pentru a pogorî pentru o lucrare cam
întunecată, ceea ce-l face să-și scape labelle prin niște
locuri pe care le avea cam ascunse călugărița aceea
îngenunchată. Lumea spune că a ieșit ca un fulger pe ușile
și porțile mănăstirii care se deschideau singure, ca-ntr-o
minune, dar precăte o cunosc eu pe Minodora, nu cred să
nu fi fost acolo și niște trăsnete înaintea fulgerului. Ieșind
pe ultima poartă, cică s-a întors pentru a spune că-i numai
pierzanie și fățarnicie acolo. Aia cu aghiazma jura că a
auzit-o strigând așa, da zicea că nu e adevărat. Și mi-a
întins șipul să mai beau, parcă aveam eu nevoie de
licoare... Și așa, am rămas tot pe alături, singuratic și
hărțuit. Într-o zi am crezut că lucrurile sunt pe cale să se
îndrepte. Nenorocita aia, înainte de a se spânzura, îi
spusese unei bunici de dincolo de munte toată istoria și
numele ăluia. Și bătrâna, aflând după câțiva ani
nenorocirea, a dat totul în vileag. S-a răspândit repede
adevărul. Și iar am început să mă plimb prin fața casei
Minodorei. Parcă se schimbaseră ceva în căutătura ei. Da’ se
vede treaba că diavolul ăla mare umbla acum după o
decorație și mai mare, fiindcă-și mai târâia ciubotele și
altele prin sat. Tocma’ în ziua când mă hotărâsem să
deschid gura, pe cine crezi tu, măi băiete, că văd intrând la
ea? Ba după ce-mi făcuse și niște semne cu mâna. Aia cu
aghiazmă, bre! Da nu mai avea șipul la ea și nu mai purta
uniformă de călugăriță. Avea o rochie subțire și scurtă și
părul zburlit ca o blană de mioară. Ce puteam să fac? Mă
întorsei frumușel și iar luai calea pădurii. Acum s-ar zice că
m-am mai liniștit, de, la o vârstă anumită, taina e mai bună
decât fudulia... Om vedea și noi ce-o mai aduce timpul, că
dacă-i vorba de nădejdi, nimeni nu ți le poate cântări, așa

că n-ai decât să te încarci cu ele, cât vrei... Ți-am spus toate astea ca să mă mai răcoresc și eu. Dacă vrei, poți să mă judeci, da eu știu că-n noaptea asta o să am un somn liniștit.

Amândoi se încredințară unui somn liniștit cu vise calme. În cele câteva zile pe care le petrecuseră colindând împreună, până ajunseră înapoi la cabană, se apropiaseră și mai mult unul de altul. Nu-și mai istoriseau amintiri și nici nu-și mai iscodeau viitorul. Se mulțumeau să guste farmecul zilelor și nopților de munte. Erau zgârciți la vorbă, dar privirile li se îmbătau de miracolele risipite cu atâta generozitate în jurul lor. La despărțire, își strânseseră din nou mâna ca doi voinici.

— Când te-i simți obosit, spuse Toader cam întristat, sau când ți s-o face dor de liniște, mută-te pentru o vreme înapoi. Eu de aceste locuri nu mă despart. Prea m-am răspândit prin ele.

Mușat nu știa ce să-i răspundă. Trăia și el tristețea despărțirii. Plecă în tăcere capul.

— Cine știe, continuă pădurarul, poate-i fi având și tu niște gânduri de care ți-e tot atât de greu să te desparți ca mie de aceste meleaguri. O fi asta soarta noastră. Da de scris, măcar o dată să-mi scrii, ca să știu unde te pot găsi.

Tânărul plecă din nou capul. Vorbele îi ieșiră fără voia lui de pe buze:

— Meleagurile matală sunt pline de leacuri. Mi-e teamă însă că dacă le-ai părăsi s-ar risipi și leacurile. Îți voi scrie, nene Toader.

Vânătorul îl urmări cu privirea până se pierdu cu totul în pădure. Apoi își spuse oftând:

„Ei, dacă mi-aș găsi și eu leacul pe-aici!... Sau, cine știe?! poate că se lecuiește totul prin bătrânețe...”

Aceeași vecină care-l descususe prima dată îl întâmpină de departe cu vestea:

— Ai un oaspete de câteva zile, Ionuț. Mi-a lăsat vorbă că se duce în sus, pe malul gârlei.

În casă văzu bagajele lui Liviu și-și aminti promisiunea acestuia de a-i face o vizită. Uită de foame și porni vesel, cu pași iuți, pe valea Cungrisoarei în sus. Zări de departe silueta lui. Vru să strige, dar se opri. Liviu nu era singur. Lângă el, pe mal, o formă omenească își suspendase picioarele deasupra apei. Înaintă câteva clipe fără să știe încotro merge. Apoi se opri. Era mai bine să se întoarcă își imaginează că se aseamănă cu un sunet fals. Trăia senzația unei stridențe și voia să se elibereze de ea. Fusesse însă văzut. Liviu îl întâmpină cu un chiot vesel și se aruncă în apă, într-un salt comic, dezordonat. Doina se ridicase în picioare și-l chema cu amândouă mâinile. Apoi sări și ea în apă, întâi ghemuindu-se, pe urmă întinzându-se dreaptă ca o Lumânare. Văzu copacul la locul lui.

O clipă crezuse că nu mai era acolo. Mergea încet, bâjbâind, ca într-o ceață. Închise ochii și răsuflă adânc. Era o stare absurdă, erau clipe absurde. Încercă să le alunge și izbuti. Ajunse vesel la marginea apei. Amintirea unui gust amar se îndepărtase.

Nu reuși să le spună nicio noutate, nici măcar o amintire. Toate zilele și nopțile de munte încăpeau în câteva cuvinte: soare, creste, platouri, flori, cântece, negură, lumină difuză, sau într-unul singur: Toader. Le folosi pe toate, alandala, sau cel puțin așa simțea el. Numai când își aminti de groaznicul urcuș, răsă, repetând ceea ce-i spusese lui Toader:

— Drumul spre infern trece pe la Negurei...

Ei făcură haz și-l bombardară cu noutăți. Tot ceea ce-i spuneau li se părea nou: fiecare dimineață de plajă, fiecare oră, fiecare minut al fiecărei dimineți. Salturile în apă (n-o văzuse până atunci în costum de baie), ridicarea unui zăgaz

pentru a crește înălțimea apei în ochi, ascensiunile în copac (oare fuseseră și căderi?), amurguri, rouă zorilor, mănunchiuri de flori, și la urmă vestea cea mare, rostită ca o întrebare plină de răspuns?

— E mai bine să urmez Politehnica, nu-i așa?

— Știi că ne-au numit pe amândoi asistenți? Pe mine m-a ales Bărbulescu, pe tine „Infinitul”. Și-ncă una. Ioane! Am fost repartizați amândoi la Institutul de cercetări științifice al lui Bărbulescu.

Erau note stridente în melodia aceea cu melancolii. Poate de aceea rămaseră un moment nedumeriți și încurcați. Se trântiră însă repede pe iarbă, ca trei raze care țâșneau din același focar, ca o elice imobilă. Aproape li se atingeau frunțile. Rodeau, povestindu-și iarăși întâmplări care n-avuseseră vreme să se preschimbe în amintiri. Toate nimicurile căpătau valoare. Oare nu încercau să pună la loc frunzele de pe o creangă jupuită? Undeva li se zăpăceau vorbele și gândurile. Atunci se încredințau, tăcuți și parcă furișându-se, soarelui, iar când se saturau de căldură se aruncau în apă, în salturi grotești însoțite de chiote. Adolescența târzie se refăcea. Apoi se cățarau în copac și se așezau, fiecare într-o împletitură de crengi.

Se întâlneau în fiecare zi, în același loc, la aceeași oră. Își plimbau tălpile goale prin iarba rece, căutau spectrul solar în boabele de rouă, se așezau la marginea ochiului, toți cu picioarele întinse, drepte ca tunurile unei nave. Erau mereu împreună pe malul apei, până îi învelea cu straie reci amurgul. Își continuau veselia și emoțiile acasă la Doina, până noaptea târziu. Citeau sau recitau versuri, îngânau melodii, uneori evadau în visuri sau își găseau preocupări într-un pachet de cărți de joc. Priveau stelele de la fereastră, și pentru a descifra o întreagă constelație făceau echilibru pe pervaz și-și suceau gâtul până amețeau de durere. Se despărțeau târziu, cu amintirea sclipirilor ascuțite și înțepătoare ale stelelor.

— E ca o primăvară fata asta, Ioane. M-am îndrăgostit de gândul și de clipa care m-au trimis încoace. Iar mâine...

Îl conduseră pe Liviu la gară. Pe poteca aceea tăinuită

atâta vreme, apoi pe valea Cungrisoarei în jos. Urcară împreună cu el în tren și săriră din mers. Apoi se întoarseră triști, tăcuți, îngândurați. Mergeau alături, pe drumul ocolit, lung și monoton. La despărțire, seara, degetele li se întâlneau ca niște adieri. Dar nu-și spuseră niciun cuvânt.

— Care din ei îți place mai mult? o întrebă mama. Pe care ți l-ai ales? Dacă ar fi după mine...

— Nu vreau să mă întreb nimic. Acuma nu vreau. Dacă aș putea să închid ochii și să dorm...

— Mie mi se pare...

— Te rog, mamă... Măine, poimăine, peste o sută de zile, îți voi spune totul... Dar acum nu pot...

Era o noapte fără somn, cu lună plină, cu adieri molcome, cu apele încărcate de raze. Și cu neliniști.

— Nu-mi spune nimic, Ionuț. Lasă-l pe el acolo, în lumea lui. Ne desparte întunecimea pădurii.

— Aș vrea atât de mult să nu fii nedreaptă! Altă dată nu ți-aș fi spus asta.

— Sunt suflute pe care nu le pot schimba nici rugăciunile, nici... Culcă-te, Ionuț.

A doua zi se duse pe malul apei. Mai târziu veni și ea și se așeză la locul ei ca un cuvânt necesar într-o frază. Nu vorbi nici ea, nici el. Stăteau tăcuți pe mal, ciugulind iarba cu degetele. În arșița zenitului, el se aruncă în apă, fără chiot, fără mișcări caraghioase. Ea rămase pe mal! Când el se cățără pe mal, o văzu pe ea cățărându-se în copac. Nu se duse după ea.

Zilele treceau, se iroseau în minute și ore inutile acolo, pe malul apei. Ea venea ca prima dată, îmbrăcată băiețește, cu părul ascuns în șapcă; el cu undița și cu tăcerea lui veche. Rareori își puneau întrebări, dar și atunci nu căutau și nu așteptau răspunsuri. Seara se plimbau alături pe malul apei.

Într-o zi se urcă în pom și-l chemă și pe dânsul.

— Vorbește-mi de simetriei, îl rugă ea.

El îi spuse câteva cuvinte încurcate, apoi îi descoperi simetriei pe o creangă plină de frunze. Ea le rupse încet, cu vârful degetelor. Lăsă una singură undeva stingherită.

Creanga îi alunecă încet din mână, dar nu putea să-și închipuie că va ajunge pe pământ.

— E o zi tristă, spuse ea. Coborâm, nu-i așa?

El ajunse pe pământ primul, și ea, fără să spună vreun cuvânt, se aruncă, după ce-și descoperi părul. O prinse deasupra capului, de mijloc, și începu s-o coboare încet spre pământ. Nu îndrăzni să și-o apropie de piept. Dar simți brațele ei cuprinzându-i gâtul și simți gura ei căutându-l sălbatic. O purtă așa multă vreme.

— E o zi tristă, nu-i așa? spuse ea foarte târziu.

El nu răspunse.

Plecă a doua zi în zori prin ultima ceață a nopții. Voia să se termine totul așa cum începuse. Ca un vis.

Visul se risipise de multă vreme ca o ceață. Lumea era concretă, fără plăsmuiri înșelătoare, clipele erau grele, încărcate de mișcare și de materie. Zilele și nopțile cu ape și munți, cu miresme și tăceri. Se odihneau undeva printre amintiri obscure, și prezentul, grăbit, n-avea vreme să le dezvolteze. Oamenii foloseau formule, planșe, rigle de calcul, își potriveau ceasurile după ora exactă, comentau știrile din ziare, semnav în registre, se încovoiau ore întregi deasupra birourilor, căutând cifre și linii pentru rapoarte și proiecte. Din această armată a muncii cotidiene făcea parte și Mușat.

În primele săptămâni se simțise stingher. Oamenii, locurile, preocupările, totul îi era necunoscut. Crezuse că va lucra cu Liviu în același birou și astfel nu se va simți izolat într-o lume străină. Liviu făcea însă parte din altă secție, care-și avea sediul în altă aripă a clădirii și la alt etaj. Își făceau semn uneori cu mâna din balcoane, dar se întâlneau rar, la ședințe sau la Politehnică dacă li se potriveau orele de seminarii. Încercase de câteva ori să-și vadă prietenul în timpul lucrului, dar îl găsisese de fiecare dată nervos, preocupat, înconjurat de maldăre de dosare, reviste și planșe.

— N-am timp nici să răsuflu, loane, îi răspundea Liviu. Nu știu dacă voi rezista acestei avalanșe.

Se retrăgea în vârful picioarelor, tăcut, stingher, războindu-se singur cu un noian de întrebări. Se așeza la masa lui de lucru, străduindu-se zadarnic să scape de gândul că oamenii din jur îl iscodesc pe furiș ca pe-o ființă ciudată, iar când lipsește îl transformă în subiect de discuție. Senzația aceasta îl chinuia de multă vreme, poate că-i apăruse înainte de a călca pragul institutului. Nu putea

să-și amintească momentul precis când i se confirmase. Simțise însă de câteva ori că-l ard în spate priviri ostile. Nici n-avusese curajul să se întoarcă. I se părea că e îmbrăcat în hainele altcuiva, care-l înghesuie și-l deformează ca niște cuirase prea strâmte. Alteori, sosind pe neașteptate în birou de la școală, descoperise o tăcere nefirească, forțată, parcă ostentativă. Nimeni nu-l întreba niciodată nimic. I se răspundea sec la salut, i se adresau câteva vorbe în momentul când i se înmâna dosarul de lucru, i se aruncau priviri mirate, uimite, neîncrezătoare în momentul când înapoia dosarul cu toate problemele rezolvate. Și pentru că-i rămânea prea mult timp liber, se pregătea pentru seminarii, dezvoltând și complicând până la absurd capitolele cele mai grele din cursurile „Infinitului”. Atunci uita unde se află, nu mai știa ce se petrece în jurul lui. Se trezea târziu, singur în birou, acele ceasornicului de perete indicau o oră de seară, dar el parcă mai auzea ecoul apropiat al cuvintelor convenționale de salut cu care-l părăsiseră colegii de birou. Vorbele îi fâlfâiau la ureche, și totuși erau ore de când fuseseră rostite.

Noaptea, acasă, în camera mobilată pe care-o închinase într-un bloc din apropierea Cișmigiului, încerca să reconstituie figurile colegilor lui și constata mereu cu spaimă că nu i-ar putea identifica pe stradă, atât de nelămurit îi apăreau. Poate că se întâlneau cu ei, poate că-l priviseră insistent, așteptând un gest elementar de politețe pe care-l datora, și aceste gânduri îi înțepau pielea și-i acopereau trupul cu un val rece de sudoare.

„Mâine, orice-ar fi, îi voi privi pe fiecare, se răzvrătea el încordându-și pumnii. Îmi voi transforma ochii în obiectivul indiferent al unui aparat de fotografiat. Îmi voi strânge fața în palme ca să-mi alung roșeața și voi privi în jurul meu ca dintr-un scaun la teatru!”

A doua zi însă, chiar în clipa în care pătrundea în biroul pustiu, simțea că nu-și va putea pune în aplicare hotărârea. Răspundea la primul salut cu capul în pământ. Știa că a sosit șeful biroului, își imagina figura lui obosită, palidă, cearcănele din jurul ochilor, îi auzea mișcările molatice cu

care-și lepăda haina de stradă și-și îmbrăca halatul de lucru, aștepta scârțitul scaunului și căderea coatelor pe masă.

După câteva minute sosea și secretara secției, anunțând mai întâi starea vremii: „Azi e frumos”, sau „Azi e urât”, sau „Azi e ca ieri”, și după aceea salutând parcă surprinsă: „Aaaa! Bună dimineața!” Când auzea clinchetul poșetei, își arunca pe furiș, pentru o clipă, privirile spre dânsa. Știa că nu-l va observa. Era mereu cu spatele la el; într-o mână ținea cutiuța cu farduri, iar în cealaltă – o oglindă mică, pe care o plimba deasupra capului cu gesturi lente și maiestuoase.

Când răsuna a doua oară clinchetul poșetei, se deschidea iarăși ușa, cu un gest larg și zgomotos de astă dată. Cei doi ingineri care soseau întotdeauna împreună îl înfricoșau cel mai mult pe Mușat. Erau prea veseli, prea exuberanți. Văzându-i de câteva ori în pragul ușii (le plăcea să se oprească în prag în poziție de drepti și să salute la unison ca la armată: „Să trăiți!”), Mușat avusese impresia că numai împreună, înnodându-se și completându-se amândoi, pot constitui o persoană întreagă. Unul era mic și durduliu, celălalt – înalt și slab; primul era atât de chel, că nimeni n-ar fi putut spune ce culoare avusese părul lui, al doilea. Parcă suporta cu greu povara neagră, deasă și zburlită care-i acoperea capul ca o cușmă; cel scund avea o față exagerat de rotundă, lucitoare și mobilă, figura celui înalt i-ar fi sugerat unui caricaturist imaginea unui triunghi ascuțit cu vârful în jos și uimea oamenilor prin fixitatea de necrezut a trăsăturilor chiar atunci când râdea cu hohote. Atracția dintre ei părea strict necesară, ca plusul și minusul în electricitate. Aproape tot timpul glumeau sau se pierdeau în interminabile comentarii sportive. Numai spre sfârșitul zilei de lucru se repezeau asupra dosarelor pentru a le înmâna la ora exactă, neterminate și adnotate superficial, șefului secției. Acesta le primea tăcut, nu făcea nicio remarcă, nicio aluzie, le lua cu dânsul acasă, și dacă nu reușea să termine calculele, le strecura, a doua zi, în vraf pe care i-l încredința lui Mușat. Lucrul acesta se întâmplă

Însă abia după câteva luni de la angajarea tânărului la institut. Până atunci Mușat fusese nevoit să suporte cu revoltă tăcută spionajul deschis, ostentativ, dezagreabil al celor două contraste și schimbările de atitudine ale șefului secției.

După ce câteva săptămâni fusese înconjurat cu o indiferență neprefăcută, Mușat se pomenise deodată obiectul central al privirilor tuturor. La aceasta contribuise un eveniment care scăpa însă înțelegerii lui.

Secția de calcule și verificări la care fusese repartizat primise o lucrare urgentă care necesita participarea tuturor cercetătorilor. Inginerul Bostan, șeful secției, omul acela palid, obosit, mereu asaltat de neliniști, îl rugase și pe el să dea o mână de ajutor încredințându-i pentru prima dată o lucrare mai importantă. Până atunci rolul său fusese acela de a manipula o mașină de calculat, treabă meschină, care-l obosea și-l înfuria peste măsură. Noua lucrare, despre importanța căreia i se vorbea drastic și solemn, trebuia predată în trei zile. Era vorba de calcularea unui complex de operații la un anumit tip de mașină. În loc să înceapă calculele fragmentar, așa cum i se indicase, se străduise să intuiască întregul complex, convins că va găsi în cel mai scurt timp metoda cea mai sigură de calcul. Într-adevăr, după un sfert de oră avea soluția problemei în față. În două ore și jumătate transformase simbolurile în cifre precise. Uitându-se la ceas, sări ca un arc de pe scaun. Îi mai rămânea un sfert de oră până la începerea seminarului. Îi înapoie șefului secției dosarul, se scuză încurcat și ieși glonț pe ușă.

Abia acasă inginerul deschise dosarul lui Mușat. Ridică din sprâncene cu gestul unui om blazat, oftă adânc, dar, întâlnind chipurile nevestei și ale celor doi copii, privirile îi deveniră dintr-o dată duioase. Parcă privea un tablou, atât de liniștiți și de tăcuți stăteau tustrei pe marginea patului. Un zâmbet ofilit, dureros, pe care nevasta i-l aștepta întotdeauna cu spaimă, se zugrăvi pe fața lui.

— N-am ce face, spuse el împăcat, trebuie să-l duc și pe băiatul ăsta în spate. Am știut asta înainte de a-i preda

lucrarea. Toată lumea spune că-i cam zănatec.

— Trebuie, îl încurajă nevasta. Acuși vor crește copiii, și multe griji ne vor părăsi. Trece timpul, trece...

Erau cuvintele neschimbate cu care-i răsplătea zâmbetul acela dureros, blazat și înțelegător.

Copiii nu așteptară niciun alt îndemn. Când auzeau vorbele mamei: „Trece timpul, trece...” știau că pot să se ducă în curte, că pot să se joace în voie și chiar să țipe fără să-i cânte cineva. Părăsiră și de astă dată camera, tot în vârful picioarelor.

Nevasta rămânea tot nemișcată pe marginea patului, și chipul ei reflecta ca o oglindă simțămintele bărbatului, care lucra la birou.

— Ce s-a întâmplat? întrebă ea deodată, îngrozită.

— Nu știu nici eu, nu-mi pot imagina ce... ce... E absolut imposibil! E... e o halucinație. Iartă-mă o clipă.

Clipa nu se mai sfârșea. Copiii dormeau, ceasul bătuse demult miezul nopții, el calcula fără încetare, umplând cu cifre și formule coli după coli, ea tremura în somn și visa trist într-un fotoliu. Îl întrebă năucită în zori:

— Ce s-a întâmplat?

— Încă n-am isprăvit, dar n-am găsit până acum nicio eroare, nimic... înțelegi? E peste puterile mele, peste înțelegerea mea... Toate rezultatele lui coincid cu ale mele. Nu-mi pot imagina cum și când a calculat. Poate că e adevărat ce spunea cineva... Poate că e cu adevărat un... un fenomen... un...

— Crezi că s-ar putea să-ți ia locul?

— Nu știu, dragă Silvia. Mă apăr cum pot, dar în cazul acesta... Nu știu... Poate că e o simplă întâmplare.

Inginerul Bostan se specializase în Belgia înainte de primul război mondial într-o ramură a siderurgiei care-și trăia ultimele zile. Aproape 30 de ani lucrase acolo. Prea bătrân ca să-și caute o nouă specializare și prea obosit ca să se mute în singurul orașel în care mai putea fi câțiva ani de folos, își căuta de lucru unde vedea cu ochii, transferându-se din întreprindere în întreprindere, în tot felul de posturi. În clipa când i se cereau relații cu privire la

specialitatea lui, căuta alt loc de muncă. Ajunsese la institut prin recomandarea unei vechi cunoștințe. Crezuse, în sfârșit, că va răsufla liniștit. Problemele funcției sale nu-i erau intru totul străine. Era nevoit să muncească mai mult decât un specialist, dar nu-și făcuse niciodată iluzii că poate răzbi prin viață citind ziarul și fumând tacticos într-un fotoliu. Lucra cât trei, atent, cu migală, verifica și răzverifica fiecare calcul, pentru a evita orice erori și nemulțumiri. Nu se dădea în lături să facă și lucrările altora numai să fie liniște în secția lui și postul neprimejduit. Nu primise până atunci niciun reproș.

— Poate c-ar fi bine să-l inviți pe la noi... răsună vocea femeii. Să îmbrăcăm frumos copiii... Poate că e om bun și se va înduioșa...

— Nu știu... Să văd... Să văd ce va spune.

Mușat însă nu-i spuse nimic. Uitase cu totul de dosar. Nici măcar nu-l întrebă de conveniență dacă l-au satisfăcut calculele. Oare se prefăcea? Sau avea un fel cu totul aparte de a se purta? Erau singuri în birou. Ceilalți încă nu sosiseră. În spaima lui ascunsă, inginerul Bostan avu o idee salvatoare. Ce-ar fi să-și trateze subalternul cât se poate de firesc? Să rămână la fel de nepăsător ca și până atunci, să nu pară că dă importanță felului cum lucrează, să nu pară uimit, mulțumit sau neîncrezător, să tacă, așa cum tace și el. Și pentru a se pune pe sine însuși la încercare, îi dădu imediat spre rezolvare cea mai importantă parte a lucrării. Deși înlemnit de groază și uimire, cu inima înghețată, avu puterea să nu zică nici măcar „mulțumesc” când, după șase ore, Mușat, indiferent și tăcut, îi înapoie dosarul. Își consacră câteva nopți în întregime verificării calculelor lui Mușat. Nu descoperi nicio eroare.

— Nu crezi totuși c-ar fi bine să-l invităm la noi? îmbrăcăm frumos copiii...

— Nu știu. Nu cred. Am un anumit plan. Nu vreau să observe nimic... Nu sunt un tâlhar, Silvia. Mă gândesc și eu tot la copii... Poate că așa e felul lui de-a fi. De ce să-l invit? Poate că nu știe ce e cu el. De ce să-i deschid ochii?... Azi trebuie să fiu lucid, iartă-mă, Silvia. Predau lucrarea.

Direcția institutului aduse mulțumiri publice secției lui Bostan și-l răsplăti pe acesta cu un premiu important.

— S-a întâmplat o nenorocire, Silvia. Ce ne facem? În ziua aceea copiii nu mai auziră cuvintele care le deschideau libertatea și nu se mai așezară pe marginea patului liniștiți, ca într-un tablou, lângă mama lor. Și nici ea nu mai rămase de veghe în fotoliu până în zori. Și nici el nu-și mai fumă țigara de foi, închisă ermetic într-un tub de metal, așa cum obișnuia la zile mari.

— Trebuie să-l invităm la noi, Silvia.

— Nu știu. Eu de banii aceia nu mă pot atinge.

Mușat veni în vizită într-o sâmbătă după amiază. Îl luase aproape cu forța șeful lui. Silvia pregătise un adevărat festin. Tânărul nu simți nimic din atenția și căldura cu care era înconjurat. Se descoperea stingher, străin. Copiii însă îl înduioșau și-i mângâia pe furiș, fără vorbe.

— Oare ce-o fi cu el? Întrebă Silvia după ce oaspetele îi părăsi. Copiii se uitau frumos la el.

— Nu știu. Mi-e teamă, Silvia. Parcă a spus – sau așa am înțeles eu – că nu e mulțumit cu locul lui.

— Și cu banii ce facem?... La urma urmei, tu ți-ai făcut datoria. N-ai muncit ca să-l controlezi?

— De ce zicea că nu e mulțumit cu locul lui? Dacă face o reclamație sau... Nu știu. Și mai sunt și banii aceia. E adevărat că am muncit paralel cu el. Dar dacă nu coincideau rezultatele, trebuia să mai verific o dată. Alte zile...

— Vine iarna... Avem atâtea nevoi... Să-l invităm la pom.

— Oare nu cumva se gândește că ocup locul lui?

— Să-l chemăm la pom. Mirosul de brad, de lumânări, cântecele copiilor... Poate se va înduioșa...

Iarna și sărbătoarea pomului se apropia, dar Mușat nu primi nicio invitație. Între el și unul din conducătorii institutului se iscase un conflict neașteptat, al cărui paratrăsnet voluntar, dar nechemat și nebăgat în seamă era inginerul Bostan.

Cu toată nepăsarea și tăcerea șefului secției, în biroul izolat de la etajul IV se aflase ceva despre rapiditatea uimitoare cu care calcula Mușat. La aceasta mai contribuiseră și unele zvonuri culese de la Politehnică. Secretara secției, Irina Stroe, nu manifestă decât acel dram de curiozitate fără de care s-ar fi simțit lezată în feminitatea ei. O ușoară surprindere, câteva grimase de neîncredere și un mănunchi de vorbe culese parcă dintr-un buletin meteorologic. Tânărul angajat și arta lui de a calcula rapid nu intrau în vederile ei. Ea prefera cavaleri galanți, risipitori de gesturi și vorbe distinse, posesori ai unei frumuseți unanim recunoscute, după etalon. Nu simțea însă niciun fel de antipatie pentru Mușat; dimpotrivă, uneori îl compătimea pentru sfiala și stângăcia lui.

Alți ingineri în schimb, și mai cu seamă cei doi tineri palavragii care speculau cu atâta cruzime neliniștea și spaima lui Boston, organizară o adevărată acțiune de supraveghere și de control asupra lui Mușat. Și State cel durduliu și mărunțel, și Ifrim, oponentul lui, stăteau de multe ori ceasuri întregi în preajma „fenomenului”, urmărindu-i fiecare mișcare, holbându-și ochii asupra fiecărei socoteli, asupra fiecărui șir de cifre care apăreau pe colile de hârtie din fața lui Mușat. Nu întrebau niciodată nimic, se mulțumeau doar să privească, și făceau aceasta cât se poate de firesc, cu o nonșalanță care-l agasa la culme pe Mușat. În clipa când se întorceau la birourile lor, își reluau conversațiile despre sport ca și cum până atunci se îndeletniciseră cu culegerea unor date sportive din foile celui pe care-l supravegheau.

Cu toate strădaniile lor, nu izbutiră să priceapă nicio iotă din formulele pe care Mușat le folosea în rezolvarea lucrărilor sale. Calculele le erau familiare, aceleași operații pe care le puteau face cu creionul, cu rigla sau cu mașina. Dar nu puteau descifra formulele sintetice, metodele *ad-hoc*, cu care colegul lor simplifica operațiile. Tot ceea ce

înțelesesă până la urmă era diversitatea formulelor, nesimilitudinea lor. Mușat nu folosea o regulă generală, pe care ar fi putut s-o prindă la repezeală, ci găsea fiecărei lucrări o soluție aparte. Așa se face că într-o bună zi Mușat nu-i mai simți pe cei doi în spatele lui. O bună bucată de vreme așteptă paralizat, incapabil să-și înceapă lucrul. Avu chiar îndrăzneala să se uite spre dâșii cu o căutătură care cerea răspuns. Cei doi își părăsiseră preocuparea aceea ciudată așa cum și-o începuseră: fără să spună vreun cuvânt, fără să se sinchisească de cineva. Uitaseră iarăși de el. Încercă să uite și el de dâșii.

Nu trecu nicio săptămână de la această despărțire plăcută pentru el, când se pomeni într-o dimineață cu amândoi în fața mesei la care lucra, nu în spatele ei, ca până atunci. Fără o prea lungă și prea politicoasă introducere, îi cereau amândoi „concursul” la o lucrare pe care le-o încredințase „expres” și „suplimentar” șeful departamentului de cercetări speciale, unul dintre adjuncții lui Bărbulescu. Concursul acesta se referea la rezolvarea unei părți importante – cam două treimi – din dosarul cu titlul P.T.P. 12, care urma să fixeze sistemul de funcționare a unei mașini grele, de mare capacitate.

Mușat nu avu nevoie să calculeze prea multă vreme. Analiza schemei de funcționare a mașinii, în special complexul de reglare automată, îi demonstrează existența unei erori fundamentale. Calculele în amănunt puteau să fie precise, însă fuzionarea principiilor de mecanică era făcută arbitrar, ca într-o joacă de copil, forțând până la exagerare o simplificare grotescă.

— E o absurditate, le răspunse el a doua zi. Mașina asta nu va putea funcționa niciodată. La primul contact cu forța de acționare, oricare ar fi ea, se va risipi în bucățele. Ca un... ca o împletitură firavă de paie uscate pe care s-ar pune o greutate uriașă... Nu vedeți? E o... e un absurd... e ridicol.

Cei doi prieteni nedespărțiți nu mai știau ce să creadă. Poate că voise să-i pună Neagoe, șeful departamentului special, la încercare? Și pentru că începuseră să-i acorde

credit lui Mușat în probleme de calcule, se duseră amândoi la Neagoe, exprimându-și mai pe ocolite – pentru orice eventualitate – rezerva față de concepția mașinii.

Alexandru Neagoe era un om între două vârste, cu maniere liniștite, foarte politicos în relațiile cu subalternii, poate puțin distrat (sau numai simula această atitudine), însă foarte scrupulos, tenace și ferm în problemele care constituiau sectorul său. Prototipul la care lucra, inspirat dintr-o revistă străină, și care era de fapt o încercare de adaptare a unui anumit tip de mașină la un alt gen de operații, constituia mândria departamentului său. Adaptarea fusese într-adevăr făcută cu multă iscusință, și printre cei care se remarcaseră la această lucrare se afla și Liviu Filimon.

Auzindu-i pe cei doi insultându-i creația, rămase trăsnit. Se uită la ei fix, cu un zâmbet nesigur întipărit pe față.

— Adică... a... ce credeți?

State lovi ștregărește gamba lui Ifrim cu vârful pantofului și răspunse amuzat, ca un elev căruia un Profesor îi îngăduie pentru o clipă o mică necuviință:

— E cam ridicolă, tovarășe Neagoe...

Inginerul acela cu păr alb și favoriți, c-u ținuta elegantă, distinsă, osândit parcă toată viața la călim și liniște, se repezi asupra lor ca un trăsnet. Din fericire, chiar în clipa când sări ca un arc de pe scaun, mâna întinsă și ochii ieșiți din orbite indicau fără echivoc ușa:

— Sunteți niște imbecili, niște... niște... *Amândoi!*

Nimeni nu s-ar fi gândit vreodată să-i trateze separat.

Cuvântul „amândoi” sună ca o insultă supremă. Porniră amândoi cu spatele spre ușă, destul de grăbiți, ieșiră amândoi o dată și se uitară în aceeași clipă unul la altul, de jos în sus și de sus în jos, cu aerul unor oameni care se văd pentru prima dată. Cu aceeași promptitudine își trimiseră unul spre altul, parcă anume calculat ca să se întâlnească exact la jumătatea drumului, un singur cuvânt, pentru a nu trăda unisonul:

— Imbecilule!

A doua zi își cerură amândoi transferul, fiecare în altă

secție, dar a treia zi se întâlnește în pragul ușii bine cunoscute. Nu mai semănau însă cu cei dinainte. Nu mai pâlăvrăgeau tot timpul. Pe Mușat îl primeau ca pe-un călău. Nu-i spuseră însă nimic. Numai când Bostan primi spre verificare dosarul care fusese mai înainte la ei în vizită, nu se mai putură abține, și dădură totul în vileag, uitând bineînțeles să-și amintească ultimele clipe ale întrevederii lor cu Neagoe.

Figura lui Mușat era parcă desprinsă din masca lui Neagoe în momentul când acesta auzise opinia voalată de eufemisme. Încercă să dea o explicație imediată, dar mai mult se bâlbâi. Se liniști cu un efort suprem și-i spuse lui Bostan cu toată convingerea:

— E absurd, tovarășe inginer! E ridicol! Nu... Să nu credeți că mă gândesc la... la răspundere. Vă rog să mă iertați!

Se duse direct la Neagoe, dar nu-l găsi în birou. Bostan veni după el. Mai întâi încercă poruncitor, amintindu-i de disciplină, să-l determine să se întoarcă în birou. Când văzu că n-are nicio șansă de reușită, începu să se roage de el, amintindu-i diferența de vârstă.

Mușat se înduioșă, dar nu renunță la gândul său.

— Nu vă privește pe dumneavoastră această problemă. Răspund eu singur. Nu înțelegeți că e o nerozie? Mai bine să ne jucăm cu zarurile decât să colectăm ineptiile.

Neagoe apăruse în anticameră. Dintr-o singură privire înțelese că se petrece ceva neobișnuit acolo.

— Ce dorință aveți? întrebă el grăbit.

Bostan răspunse uitându-se rugător, aproape plângăreț, în ochii lui Mușat:

— V-aș ruga, tovarășe director, să ne fixați data precisă când trebuie să vă predăm lucrarea *rezolvată*.

— Nu știu ce se petrece la dumneata în secție, spuse Neagoe nedumerit, fără să dea un înțeles prea critic întrebării. Ti-am spus data. Îmi amintesc sigur că ți-ai și notat-o. Ca să fie și mai limpede: în zece zile...

— Vă mulțumesc și vă rog să mă iertați, bolborosi el uitându-se din nou rugător la Mușat.

Porni spre ușa cu spatele încordat, împuns parcă de un vârf de lance. Îl simți pe Mușat în urma lui, dar spaima nu-i dispăru. Bâiguia fără încetare ceva. În fața ușii biroului, bâiguiala deveni distinctă:

— Sunt pierdut...

Mușat nu rezistă însă obsesiei care începea să-l tortureze. După două zile de luptă cu sine însuși, se duse totuși la Neagoe. Acesta auzi la început niște scuze ciudate, niște încercări de a dezvinovăți pe cineva, de a-și asuma toată răspunderea unei opinii.

— Despre ce este vorba, tovarășe inginer? îl întrebă Neagoe destul de blând.

— Despre P.T.P. 12. E profund eronat. E o simplificare forțată... Nu în adaptare... În principiile lui inițiale...

— Dumneavoastră ați hotărât acolo... Începu Neagoe mânios.

Mușat nu-i dădu răgaz să-și termine fraza.

— Vă rog să mă ascultați! E o împletire absurdă de principii mecanice... E arbitrar... E ca un castel din cărți de joc. Nu va putea funcționa... Dați-mi voie să vă demonstrez...

Neagoe era uluit. În vorbele lui Mușat descoperise emoție și gravitate. De aceea nu-l jigneau, cu toată violența lor.

— Tovarășe inginer! Păstrează-ți intactă puterea de demonstrație pentru alte împrejurări... mai necesare. Nu am obligația să-ți dau socoteală, dar pentru a te scuti de o rușine mai mare te anunț că nu ne însușim noi, departamentul nostru, ideea conceperii acestei mașini. Noi nu am făcut decât adaptarea. Invenția originală a fost publicată într-o revistă de strictă specialitate, într-o revistă de prestigiu. Prin urmare...

— Adaptarea este excelentă...

— Prin urmare, se prefăcu surd Neagoe, ar fi mai bine să calculezi gravitatea imprudențelor!

Puse apoi mâna pe receptor, pentru a-i da a înțelege musafirului că audiența s-a terminat.

— Voi calcula, tovarășe inginer, replică Mușat. Pentru... pentru a dovedi gravitatea imprudențelor.

3

Muşat conducea un seminar. Se străduia să dezvolte, în paralel, o teorie complicată, enunţată într-un curs al „Infinitului”. Cele două ore de seminar se terminaseră; el însă îşi continua demonstraţia fără să observe că băncile începuseră să se golească. Rămăseseră puţini studenţi în sală, o mână de oameni care participau regulat la seminariile lui indiferent dacă erau programate pentru alţi ani. Se aflau acolo cei mai talentaţi matematicieni din şcoală. Întâlnirea lor cu Muşat era întotdeauna o desfătare. O aşteptau cu bucuria cu care copiii aşteaptă zilele de sărbătoare. Auzeau vorbe puţine, dar ritmul operaţiilor era halucinant de rapid, iar construcţiile geometrice aveau o claritate şi o îndrăzneală care opreau respiraţia. Toţi aceştia erau apărătorii neclintiti ai tânărului asistent în discuţiile vehemente şi de multe ori superficiale din recreaţii şi cămine. Mulţi studenţi şi mai ales multe studente nu reţineau din seminariile lui Muşat decât aparenţa unei dezordini, din cauza stilului confuz cu care le începea. Enunţa câteva idei care se înfruntau între ele de la bun început, îşi punea cu voce tare întrebări la care răspundea imediat, însă nesigur, până fixa construcţia matematică. Apoi începea defilarea simbolurilor, acea demonstraţie de cristal care se evapora spre final în sunete şi melodii. Studenţii avansaţi îl decretau, fără nicio şovăială, un maestru al demonstraţiei. Ei asemănau dezordinea şi dibuiala de la începutul *lecţiilor* (nu admiteau să fie numite altfel seminariile lui) dubiilor carteziene, care nu impun, *ab initio*⁸, niciun adevăr.

— Extraordinar! spusese o dată, la terminarea unui seminar, un student din ultimul an, cel mai valoros

⁸ *ab initio* – termen latin cu semnificaţia *de la început*.

matematician al promoției. Oare-și dă seama omul acesta ce e cu el? Până la un punct, îl pot urmări. Pe urmă parc-aș auzi melodii. Mă tulbură. Le simt, dar nu le pricep. Oare în ce lume trăiește?

Mușat nu vulgariza cursurile „Infinitului”. Alegea din ele principii și formule, pe care le refăcea sau le dezvolta într-un sistem de lecții paralele încărcat de căutări și de idei originale. Acest sistem nu făcea decât să sublinieze și să redescopere adevărurile matematice predate la cursuri, pe alte căi, uneori mai simple, alteori mai complicate. El constituia mândria declarată și bucuria adâncă, intimă a „Infinitului”.

Tânărul asistent își terminase demonstrația. Nici nu văzu sala aproape goală. Era încă sub vraja descoperirilor la care-l obligase demonstrația. Se șterse mecanic pe mâini și se îndreptă, salutând des din cap, spre ieșire. Din ultima bancă îi ieși în întâmpinare Liviu.

— A fost superb. O delectare... Știi de când nu ne-am mai văzut? În sfârșit, mai pot și eu să râsuflu puțin.

Mușat nu asistase niciodată la seminariile lui Liviu, despre care se vorbea cu admirație în toată Politehnica. De aceea se simți jenat întâlnindu-și prietenul în sală.

— Ai fost de la început? întrebă el, parcă pentru a auzi un răspuns care să-l dezvinovățească.

— Nu! Doar de câteva minute am intrat.

— Atunci, de ce-mi faci... de ce-mi aduci laude?

Liviu îi prinse de umăr și-l zgâlțâi vesel.

— Iar începi să mă calculezi? Nu le speria! Te laud cu un scop precis. Pentru a te pregăti în vederea unui asalt greu. Nu! Nu vreau să discutăm pe stradă. Ce-ar fi să vii la mine? Gata! Nu mai scapi, chiar dacă ai întâlnire.

Mușat se rușină dintr-o dată. Uitase aproape de tot căsuța din Vatra Luminoasă și pe bătrânul și îndureratul profesor. Cum va îndrăzni să dea ochii cu el? Amintindu-și însă blândețea vorbelor și duiosia privirilor lui, parcă se mai liniști. Nu mai zări însă umbra siluetei lui la fereastră. Era frig, zile de iarnă fără zăpadă. Bătrânul, îmbrăcat într-un halat gros, parcă-i aștepta pe amândoi, în fotoliul lui vechi,

așezat ca întotdeauna lângă sobă. Nu rosti niciun cuvânt de reproș, nici măcar nu schiță un gest de uimire. Îl primi ca pe un prieten de care s-a despărțit cu câteva ceasuri în urmă. Bucuria zvâcnea însă puternic într-însul, asemeni emoției lui Mușat. Întrebă despre vreme, despre cameră, numai lucruri banale, care nu puteau să mărească stinghereala musafirului său. Încetul cu încetul, se simțiră cu toții la fel ca înainte, când locuiau împreună în aceeași casă.

Bătrânul îi lăsa singuri în hol, după ce puse câteva lemne pe foc. Se retrase tăcut în camera lui. Înțelese că Liviu vrea să discute cu prietenul său, și prezența lui i se părea de prisos.

— la spune-mi, Ioane! Ce te-a apucat să te răzvrățești împotriva lui Neagoe? Nu știai că e șeful tău direct?

— Șeful meu?... Nu te înțeleg. Nimeni nu mă poate obliga să închid ochii în fața unor erori grosolane... De ce să aplaud ignoranța? Tu ai putea face asemenea lucruri?

— Am vrut să-ți spun în treacăt, amical, că ești pe cale să-ți creezi o atmosferă... neplăcută în Institut, dar dacă nu te interesează... La urma urmei, *fabent est suae quisque fortunae!*⁹ Dar nu despre asta voiam să-ți vorbesc... Știi că am lucrat și eu la P.T.P. 12? Aproape trei luni de zile... De aceea n-am avut timp să ne vedem.

— Îmi pare rău, Liviu. Totuși, nu înțeleg cum de nu ți-ai dat seama de fraudă aceea... Nu pot s-o numesc altfel.

Liviu era sincer uimit.

— Eu am crezut că Neagoe glumește când mi-a povestit intervenția ta. Am crezut că exagerează. Oare n-ai avut o halucinație, Ioane? Știi unde-a apărut proiectul original? Într-o publicație, care de treizeci de ani culege idei științifice. Știi câți savanți cu renume, câți laureați Nobel au colaborat și colaborează la ea?

— Nu știu de ce te gândești la publicație... Gândește-te

⁹ *Faber est suae quisque fortunae* [lat.] - Fiecare este făuritorul propriului său destin - Salustiu (Caius Sallustius Crispus, 86-35 î. Hr., om politic și istoric roman, partizan al lui Cezar) în lucrarea *Historia rerum in republica Romana gestarum* (cartea I, cap.1).

mai bine la problema respectivă. Adaptarea este extraordinară. Dar știi cu ce seamănă? Cu o proteză de mână copiată după o proteză de picior... E artificială, Liviu. Nu se va putea niciodată cânta la pian cu ea... E o proteză, nu înțelegi? Nu-s mușchi și artere și tendoane acolo. E o simplificare hidoasă. E lemn, și-ncă lemn putred.

— Ești violent, și asta-mi dă de gândit. Oare nu e și un strop de invidie în atitudinea ta?

Liviu era pe deplin încredințat că făcuse o lucrare excepțională, așa cum fusese de altfel calificată contribuția sa. Inactivitatea și absența lui Mușat de la cercetările importante ale institutului îi strecuraseră ideea că prietenul său ar fi ros de invidie.

— Iar tu ești realmente irațional. Cum poate să-ți treacă prin cap așa ceva? Sunt violent pentru că mă îngrozește eroarea. Și ploconirea aceasta stupidă în fața unor linii încâlcite, azvârlite pe o foaie de hârtie. Îmi vine să urlu!

Liviu își înclină încet capul. Degetele lui căutau să desprindă coaja de pe un lemn. Strângea și apăsa cu toată puterea. Până simți căldura sângelui.

— Vreau să fiu sincer, spuse el fără să ridice capul și fără să-și șteargă sângele care-i picura încet din deget. S-a întâmplat ceva cu tine. Cred că te-ai îmbrăcat într-un costum care-ți este prea larg. Și cred că tot ceea ce faci tu este o încercare de a dovedi că ți se potrivește costumul. Și te încordezi, te încordezi dincolo de limită, chiar cu riscul de a-ți plesni cusăturile...

Liviu vorbise încet, calm, fără intonații. Parcă rostise un număr format din sute de cifre.

— Stai! crezu Mușat că-l întrerupe. După cum vezi, nu sunt nici uimit, nici înfuriat, nici mâhnit. Nu vreau să știu ce-ai spus. Poate că nici nu știu. Am avut tot timpul impresia că încerci să alcătuiești niște fraze din cuvinte pierdute. Stai! Atunci când simt că mi se spune un neadevăr, nu pot asculta. Pierd sensul general. Fiecare cuvânt îmi naște o întrebare absurdă. Dacă vrei, pot să-ți refac din memorie tot ce mi-ai spus. Dar înțelesul îmi este străin... înțelegi?... Numai atunci când simt un neadevăr, un

neadevăr pretențios.

— De unde știi tu atât de bine să deosebești adevărul de neadevăr? Cine te-a înzestrat cu această misiune, cine ți-a confecționat luneta aceasta unică, făcută nu din sticlă și din legi optice, ci din celule, din subcelule, dintr-un imposibil psihic?

— Acum ești răutăcios și... parcă n-ai fi un prieten. Constatarea neașteptată a lui Mușat îl încremeni pe Liviu. Își dădu seama că se uită la el ca un ține și că va rosti o întrebare idioată.

— Și înainte cum am fost?

— Înainte ai fost illogic, irațional.

— Dumnezeule! N-am întâlnit alt om care să mă poată dezarma cu atâta ușurință ca tine. Nu înțelegi că *atunci* te-am urât?

Mușat ridică nehotărât din umeri.

— Nu știu. Dar nu-mi închipui că ura se naște atât de ușor. Iar începi să spui prostii. Totuși, e mai bine să le spui decât să le faci. Cum de v-ați înhămat la eroarea aceea?

Liviu se pomeni din nou învăluit în ceață. Parcă se juca o umbră cu el. Parcă-i comanda propria lui umbră. O pată sură cu perimetru neprecis își bătea joc, de undeva din apropiere, de el.

— Vezi becul acela, loane? se înfurie el. Nu e bec, e un cărăbuș. Iar fotoliul acesta pe care stau e o șapcă. Și acum sunt irațional? Tu faci afirmații și mai absurde... Pentru că undeva în tine există totuși un necunoscut. Credeam că ești făcut din cristal. Undeva în acest cristal e „*un grain de sable*”¹⁰ pe care nu-l pot detecta, pe care nu-l pot fixa... Nu! Nu-mi retrag cuvintele spuse mai înainte!

— Liviu... Ai muncit trei luni de zile ca un smintit. Te înțeleg. Ai realizat prin imitație o capodoperă. Ca și cum după un model de lut ai fi dăltuit o ființă vie. Îți spun asta ca să nu crezi că te neg. Din tot ce ai făcut tu, obiectiv, un singur element are valoare: munca... Spune-mi! Nu e dureros? Nu era mai bine să fi dăruit această cantitate îngrozitoare de muncă unui șurub de pildă, unui șurub mic,

¹⁰ *un grain de sable* - un bob de nisip [fr.]

dar original, al tău?

— Nu vreau să te mai ascult! Tu nu-ți dai seama ce se petrece cu mine? Ești chiar atât de naiv? Taci! De ce mă provoci mereu? Tu ai făcut măcar un asemenea șurub cu care încerci să mă hipnotizezi?

— Nu, răspunse calm Mușat. Aspir numai. Și respir. Îmi lipsesc rădăcinile. Nu mi-am ocupat încă locul în spațiu. Dar eu știu, Liviu, știu ce pot face, știu ce voi face. Am și început să visez. Încă mă învârtesc într-un univers instabil. După cum vezi, ți-am spus totul. După atâtea luni de tăcere, trebuia să mă destăinui cuiva.

— Luni de tăcere? Poate că ai făcut exerciții de retorică în aceste luni...

— Acum sunt trist, Liviu. Parcă ai vrea să mă intimidezi...

Clipa și mărturisirea îl zguduiră pe Liviu. Strânse brațul lui Mușat puternic, fratern.

— Am glumit, se scuză el. Și aș vrea foarte mult să fi glumit și tu mai înainte. Întâlnirile cu tine parcă mă purifică. Am nevoie de ele. Măcar pentru câteva clipe. Să te uiți într-o oglindă și să te vezi câteva clipe transparent, curat, pur, sau chiar să nu te vezi deloc în luciul de argint al oglinzii. Sublimă puritate!

— Mi se pare că iar nu te înțeleg. E ciudat. Niciodată nu am încercat să te calculez, cum spui tu. Niciodată nu ți-am căutat dimensiunile interioare. M-am apropiat de tine fără să încerc să te definesc. Așa cum îți apropii mâna de frunte fără să cercetezi cauzele și legile mișcării.

— Ioane! În clipa asta sunt capabil să trăiesc cu disperare o tristețe viitoare: aceea a nereușitei tale. Aș fi chiar capabil să mă sinucid. Gata! A trecut clipa! Și aș vrea să nu mă mai înstrăinezi. Îmi încâlcești ața. Vreau să atârne dreaptă ca firul de plumb. Niciodată până acum n-a suferit atâtea oscilații și încâlceli. Sunt capabil s-o transform, dacă va fi nevoie, în vergea de oțel.

Ultima frază o rosti calm și apăsător. Fața lui căpătă dintr-o dată reflexe de oțel. Mușat observă schimbarea și încercă să se scuture ca pentru a alunga o vedenie.

— Trebuie să plec, Liviu. E târziu și... Am foarte mult de

lucru de câteva zile.

— Îți construiești teoretic șurubul?

— Nu. Vreau să dovedesc eroarea prin cifre. E ca și cum ar trebui să construiesc mașina de la început. Și pe cea falsă, și pe cea adevărată. N-am altă cale de a dovedi decât prin comparație. Sunt calcule multe și obositoare.

— Prin urmare, ne despărțim așa cum ne-am întâlnit... Fii atent, Ioane! Îți spun aceasta cu toată sinceritatea. Ți-ai aruncat ancorele într-o aberație. Nu o vijelie, o furtună oarecare te poate nimici. Nu-ți dai seama că negi tocmai ceea ce stimezi mai mult?... Ce vrei să-ți mai spun? Că matematica poate dizolva orice pe câteva foi de hârtie sau în interiorul unor lobi cenușii? Poate că știi asta mai bine decât mine. Amintește-ți această clipă. Niciodată nu ți-am dovedit poate mai multă prietenie.

Liviu se dăruise din nou unei clipe care-l ilumina. Ea izvora din încrederea definitivă în valoarea și strălucirea operei sale. Se și vedea alergând pe trepte în sus, spre un obelisc plin de curcubeie. Ajuns acolo, putea să întindă și altora mâna.

— E uimitor cum poți închina ode unor fleacuri, îi spuse Mușat din pragul ușii. Mai bine ai sufla în ele cu ochii deschiși.

4

Deși făcea parte dintr-o secție oarecum independentă, Mușat reușise într-un timp relativ scurt să-și formeze o imagine cu privire la organizarea și activitatea institutului. Împărțirea pe departamente, sectoare, servicii și secții în funcție de specificul muncii și al preocupărilor, colaborarea strânsă dintre toate organismele i se păreau ireproșabile. Se lucra pretutindeni intens, planificat, ritmic, fără orbecăieli și stagnări. Orchestra pe care și-o imagina era completă, activă, dirijorii o manevrau cu autoritate, însă

melodiile care se repetau și se pregăteau i se păreau anacronice, aparținând unor secole trecute. Obiectul activității institutului îi provoca neliniști și îngrijorări tânărului cercetător în momentele când. Se surprindea în postura unui critic. Aceste momente erau însă rare, ele se răriseră și mai mult, aproape dispăruseră în ultima vreme. Își dedica aproape tot timpul liber acelor calcule despre care-i vorbise lui Liviu. Se retrăgea în fiecare după-amiază în camera lui și lucra fără întrerupere, până simțea că i se încețoșează vederea, că nu mai poate stăpâni cifrele, până îi aluneca încet capul deasupra hârtiilor. Uneori nici nu mai avea puterea să se ridice de la masă. Dormea acolo fără vise, câteva ore, cu lumina aprinsă, cu fereastra întredeschisă, până îl trezeau zgomotele străzii sau rafalele de frig care se strecurau prin crăpătura geamului. Abia deschidea ochii, și privirile lui întâlneau pe perete cele trei planșe uriașe care copiau întocmai, la o scară mai mare și cu linii mai groase, principalele scheme ale mașinii P.T.P. 12. Cele trei scheme constitutive ale mașinii erau însemnate în ordine cu simbolurile: a, b, e.

Eroarea pe care o întrevăzuse Mușat provenea din unirea arbitrară a schemelor. Proiectanții, urmărind o simplificare exagerată a unui tip complicat de mașină de înaltă productivitate, alteraseră o formulă generală care lui i se părea fixă și indiscutabilă. Operațiile matematice nu erau grele în sine, îl oboseau tocmai prin simplitatea și prin numărul lor. Calcula fără încetare, ca un elev de liceu pus la osândă grea. Erau puține momentele când își imagina o surpriză la capătul lucrărilor sale. Încrederea în adevărul pe care urma să-l demonstreze era aproape definitivă.

Orele de lucru îi erau însă întrerupte violent de niște incidente pe care nu reușea să și le explice. Aproape în fiecare zi auzea ciocănituri în ușă, urmate de chemări sau de întrebări la care rezistase o vreme. Pe măsură ce înainta în lucru, aceste incidente se înteteau, deveneau agasante, iritante. Avea impresia că i se organizează farse. Era mereu chemat la telefonul gazdei, deși necunoscând numărul nu-l putuse încredința nimănui. Se scuza, se bâlbâia, dar

niciodată nu răspundea nimeni la capătul firului.

— A fost o voce de femeie, i se aducea la cunoștință.

— Vă rog să mă credeți... Nici nu cunosc numărul dumneavoastră. Nu știu cine poate fi. Dacă mă mai caută cineva, vă rog să închideți telefonul sau să spuneți că nu locuiesc aici.

— Vai de mine! Cum să facem una ca asta?!

Alteori era întrebat cât e ceasul, sau i se cerea cu împrumut ziarul, pentru a i se înapoia la o oră târzie de noapte, sau i se cereau amănunte cu privire la un eveniment oarecare, de multe ori de o banalitate revoltătoare, sau pur și simplu era întrebat dacă nu are nevoie să i se cumpere ceva, pentru că tot coboară „mama” pentru cumpărături. Toate aceste întrebări și chiar invitația de a face baie sau de a folosi holul dacă vine cineva la dânsul în vizită erau pierdute într-un noian de formule de politețe și de scuze, erau rostite întotdeauna din prag și numai de către aceeași voce. Posesoarea vocii avusese la început un timbru plăcut de contraltă, cu timpul însă sunetele i se păreau horcăieli, parcă-l împrășcau cu mii de săgeți. În timpul primelor incidente - pe atunci nu se dădea nicio importanță - se uitase de câteva ori la apariția din pragul ușii. Se străduise să fie politicos și amabil, încercase chiar să zâmbască, în ciuda impresiei că își pare lui însuși nătâng.

— N-aveți cumva ziarul de azi? Știți, eu sunt farmacistă și... Vai, aș fi foarte tristă dacă aș ști că v-am deranjat, nu, vă rog, dacă nu-l aveți la îndemână... Îmi imaginez că sunteți foarte ocupat. Și eu am lucrat câteva luni la un institut de cercetări. Vai, sunteți foarte drăguț și amabil, nici nu se simte că locuiți aici... Dacă aveți nevoie de medicamente care se găsesc mai greu.. Măine e zi de baie în bloc, dacă aveți preferință pentru o oră anumită... Încă o dată vă mulțumesc foarte mult și vă rog să mă iertați pentru deranj... Mi se pare că aveți mult de lucru... Nu știu de ce nu se respectă timpul liber al omului. Nu vreau să vă dau sfaturi. E stupid. Eu sunt farmacistă, abia am terminat facultatea... Cred însă că e păcat să vă cheltuiți tinerețea

numai și numai muncind... Sunteți atât de amabil...

Ziarul împrumutat îi era înapoiat la o oră târzie, care i se cam sugera, frazele care însoțeau gestul erau rostite în șoaptă, parcă pentru a încheia o atmosferă de complicitate; uneori „scăpau” cuvinte care voiau să se impună indecente prin rapiditatea cu care se retractau.

— ... Mi se pare că e foarte târziu. Mama se culcă întotdeauna de vreme. Și e atât de cald noaptea! Chiar acum, iarna. Știți? Cămășile acestea lungi și subțiri de nailon țin foarte cal... Vai! Cum... Știți?... Nu vă supărați... Noapte bună și vise... Așa cum le doriți.

Farmacista aproape umplea deschizătura ușii. Avea o statură impunătoare, părea plină de forță și totuși agilă, în ciuda dimensiunilor ei. Îi amintea silueta unei aruncătoare de disc de pe stadion. Figura ei părea fistichie, din cauza părului încrețit și umflat până la exagerare. Parcă suflase cineva într-însul ca într-un balon. Trăsăturile feței erau însă grave și prea bine desenate pentru vârsta pe care și-o anunțase. De aceea, vorbele și gesturile ei de adolescență i se păreau stridente lui Mușat și-l înfricoșau.

Stinghereala firească și preocuparea aceea care-i concentra toate gândurile îl fereau de un complot urzit cu dibăcie de gazda lui și în care farmacistă era un simplu pion supus și ascultător.

Apartamentul în care locuia Mușat era compus din trei camere și hol. Mușat ocupa camera cea mai izolată, aceea care-și deschidea ferestrele spre grădina Cișmigiu. Farmacista locuia într-o încăpere mare, cu balcon, iar mama ei, stăpâna aprigă și temută a apartamentului, își combina urzelile într-o cameră mică și întunecoasă, care avea legătură directă cu baia.

Mușat își întâlnise numai de câteva ori gazda, dar de fiecare dată înfățișarea ei îl neliniștise. Era o femeie mică și slabă, o adunătură firavă de carne și oase, dar cu o sprinteneală în mișcări rămasă parcă din prima tinerețe. Fața ei era asemeni unui pergament: n-avea niciun spațiu plat, neted, numai zbârcituri și cute. Nasul încovoiat căuta parcă în permanență sprijinul buzei de sus. Ochii mici și

agresivi iscodeau fără rușine și fără oboseală, pătrundeau parcă prin încrețiturile hainelor, se strecurau parcă prin cusături, pișcând carnea goală în mii de locuri. Mușat își închipuia că dacă ar fi stat în fața ei cu ochii închiși ar fi știut pe unde-l cutreieră privirile ei numai din înțepăturile pe care le-ar fi simțit. Îl furnicau prin tot corpul. Femeia era atât de sigură și de conștientă de puterea aceasta, încât nu se mirase deloc văzându-și chiriașul stânjenit, foindu-se în haine, plecându-și ochii și căutându-și parcă un sprijin la fiecare întâlnire cu ea. La vremea ei fusese profesoară de franceză, una din acelea la care nimeni nu se gândise vreodată să copieze. Când făcea morală unui elev cu mustăți, de două ori mai înalt decât ea, toată clasa avea impresia că-l ține legat cu zeci de fire, ca pe-o fantoșă uriașă, și-l clatină înainte sau înapoi, la dreapta sau la stânga, în toate sensurile, după voia ei. Dacă ar fi vrut, ar fi slobozit legăturile, și vlăjganul s-ar fi prăbușit pe podea ca un par fără sprijin.

Femeia aceasta redutabilă își pusese în gând să-și mărite cea de-a doua fiică, Yvonne, cu Mușat, după ce culesese toate referințele posibile despre dânsul, dar mai cu seamă după ce-l trecuse de câteva ori prin fața aparatului Roentgen pe care-l constituiau privirile ei.

— E o partidă strălucită, îi spusese fetei, care-o asculta liniștită și fără gând de împotrivire, ca un obiect. E și prezentabil, e chiar mai înalt decât tine (nu-i văzuse niciodată alături, dar era cu neputință să greșească), *c'est un homme de grand avenir, la plus belle chance de ma vie*.¹¹ Neîndoielnic, e un om de onoare. Dacă vă surprind și-l pun în fața problemei... Nu e posibil niciun risc. Poți deja să te gândești la combinația muzicală dintre numele tău și al lui. Yvonne Mouchat...

Profesoara își dăscălea eleva în toate amănuntele. Îi indica până și cuvintele, și intonația lor, și locul unde să le întrerupă:

— Cămășile acestea lungi și subțiri de nailon țin foarte cal... Să nu termini cuvântul! Să nu spui „cald”. Să te

¹¹ este un om cu un viitor mare, cea mai bună șansă din viața mea [fr.]

prefaci speriată și rușinată. Poți să nu-ți schimonosești fața, pentru că nu se va uita la tine. Caută niște „î” -uri, niște „a” -uri, niște mormăieli lascive, scoate niște foșnete dubioase, *mais toujours lucide et attentive, pour éviter toute stridence...*¹²

Fiecare tentativă de asalt a fetei era urmărită cu martori. În acest scop, profesoara reînnodase legăturile, întrerupte cândva, cu o vecină de bloc, o băbuță mai în vârstă, potolită și așezată, care avea pasiunea celui mai stupid tabinet. Cele două bătrâne jucau toată ziua cărți, până noaptea târziu, profesoara așteptând în permanență semnalul, un țipăt ușor pentru a nu se auzi în vecini, care urma s-o scoale din fotoliu și s-o repeadă (cu vecina smulsă de mâna ei) la locul rușinosului atentat.

Timpul trecea însă fără ca jocul de cărți să fie întrerupt brusc și neobișnuit. Profesoara cam începea să-și piardă răbdarea. Cu prima ei fiică, Madeleine, lucrurile se combinaseră mult mai ușor, mult mai repede, fără semnale și fără martori. La câteva luni după ce tânărul student care ocupase camera lui Mușat își trecuse examenul de doctor, mai suportase o probă, teribila probă a băii, care îi îmbogățise viața cu o nevastă frumușică și fidelă și-i asigurase în viitor liniștea unui cămin îngrijit. Doctorul și micuța profesoară de naturale fuseseră „surprinși” într-o ținută cam sumară și la o distanță cam nesigură, de o mamă uluită și îndurerată.

Rapoartele pe care i le dădea în fiecare seară Yvonne n-o satisfăceau pe fosta profesoară de franceză. Fata primea cu resemnare verdictele aspre și nici nu-i trecea prin cap să-i destăinuie că în farmacia în care lucrează ea există un bărbat serios, distins, înalt, oare-i transmite prea multe invitații și o privește cu prea multă insistență pentru a urmări un simplu schimb de cuvinte. Ea își asculta docilă mama, tremurând ca întotdeauna în fața ei.

— E de necrezut! Numai tu ești de vină, Yvonne. Am văzut din capul locului că e timid și sfios, dar prost nu mi s-a părut că este. Și nici atât de abil ca să simtă ceva...

¹² dar mereu lucid și atent, pentru a evita orice stridență [fr.]

Atunci, de ce nu se întâmplă nimic? Mâine e zi de baie, nu?

A doua zi, vecina de la etajul de deasupra fu invitată mai devreme ca de obicei la partida stupidă de tabinet. I se oferă și o tratație îmbietoare, și satisfacția unor câștiguri dese, neobișnuite, primi chiar câteva complimente cu privire la sănătatea și la robustețea ei. Era mică și plâpândă și tușea des, înecându-se.

Mușat așteptase să iasă Yvonne din baie. Făcu la repezeală un duș cald, apoi, îmbrăcat numai cu pantalonii de pijama, începu să se bărbiezească. În asemenea momente își aduna gândurile, devenea foarte lucid, activ, capabil să intuiească repede relații extrem de îndrăznețe din lumea numerelor. Rămase de câteva ori cu ochii închiși și cu aparatul de ras nemișcat lângă obraz, pentru a găsi și regăsi o idee de simplificare a calculelor sale care-i apărea și-i dispărea ca un grup răzleț de note dintr-o melodie auzită cândva.

În camera care avea legătură directă cu baia, fosta profesoară căuta preocupată și tăcută ceva într-un scrin de lângă ușă. Era atât de absorbită, încât vecina izbuti, în câteva etape care-i strânseseră inima, să cunoască valoarea celor șase cărți inamice. Îmbrăcată într-un capot de catifea, Yvonne o urmărea din prag. Când văzu degetul mamei ei ridicându-se, porni în vârful picioarelor... Profesoara își relua locul pe taburetul scund și cam ros, dar în loc să se uite la cărți făcu vecinei sale un gest de tăcere cu mâna.

— Vai de mine! șopti aceasta, îngrozită. Nu m-am uitat. Nici n-am pus mâna pe ele.

Profesoara nici nu-i auzi vaietele. Aștepta ca pe arcuri semnalul. mâna ei era gata să înhațe brațul vecinei.

Mușat simți deschizându-se ușa și întoarse surprins capul. Cu o față speriată, Yvonne îl privea din prag.

— Iertați-mă, se bâlbâi ea. Mi se pare că mi-am uitat aici suportul...

În clipa aceea, mâinile îi alunecară în jos, și cele două părți ale capotului se desfăcură largi ca niște aripi. Era goală.

Tânărul rămase câteva secunde hipnotizat. Mai văzuse undeva carnația aceea puternică, contururile acelea, parcă potrivite și modelate cu mâna, încheieturile sigure, tari, coapsele arcuite, vânjoase și pieptul acela rotund și drept, care parcă sfida legile echilibrului. Deodată, imaginea albă, de marmură se întunecă, și capul începu să-i amețească. Fata își pregătise țipătul.

Mușat închise ochii și-și scutură cumplit capul, fără să-l miște. Vorbele îi scăpară fără niciun control:

— De ce aveți nevoie de sutien?

Într-o clipită, totul se schimbă. Mușat își imaginează că vede scena de undeva de afară și izbucni în râs. Fata își închise capotul cu un gest fulgerător. Brațele i se încolăciră în jurul trupului, cu intenția absurdă de a ascunde ceea ce se văzuse, de a înnegri o clipă trecută cum se înnegrește un desen pentru a nu mai fi recunoscut. În strânsoarea aceea de fier a brațelor urla o rușine îngrozitoare, care-l cutremură pe Mușat. Căută cuvinte inutile de scuză, dar le bâigui fără adresă. Fata dispăruse. Din ziua aceea nu mai așinu calea lui Mușat. Nici mama ei nu mai îndrăzni s-o întrebe ceva sau să-i dea vreun sfat, cutremurată de amintirea privirii cumplite pe care i-o aruncase la întoarcerea din baie. Se vedeau tot mai rar, și – în lipsă de altă ocupație – profesoara căzuse în viciul tabinetului.

Mușat lucra fără încetare, într-o atmosferă nefiresc de liniștită; nu se mai ciocnea de câteva ori pe zi cu Yvonne în hol, nimeni nu-i mai ciocănea la ușă, nimeni nu-l mai chema la telefon, calcula mereu, transforma simbolurile în cifre, dirija cifrele spre formulă, iar în momentele scurte de pauză descoperea că e foarte singur. Uneori, pauzele se prelungeau. Își amintea, într-un val subțire de amețeală, scena din baie, își amintea și unde mai văzuse carnația aceea puternică, dură, ostentativ feminină: într-un tablou de Rubens care acoperea tot peretele unei săli de muzeu din Praga. Cele mai dese amintiri îl duceau însă undeva departe, pe malul unei ape limpezi ca sticla, și în oglinda acelei ape vedea silueta tulbure a unei fete înconjurată și atacată de miracole. Și apa era mirată în careurile ei dese,

tremurânde. Își amintea și căderile din copac, sinucigașe și fragede, își amintea zvâcniri, dureri și un surâs, un surâs îndurerat, care se deprindea de figură, rățăcea pe undeva, apoi se dizolva pe un ecran albastru. Dar pe ecranul acela se aprindeau cifre, capul tresărea, ochii se deschideau uimiți, brațele moleșite își căutau puteri, iar de pe un perete, mereu același, mereu imobil, trei aglomerări de linii proiectau spaima unui vârtej.

Ningea des, uneori viscoalea, arborii mari ai grădinii suierau din fluierile nedescoperite ale crengilor goale, o fereastră înaltă îi supraveghea cu lumina ei, aproape întotdeauna, până la ziuă.

Erau și nopți friguroase, albe, cu stele care înghețau privirile. Aburul răsuflării le acoperea cu o ceață. Gerul tăia orașul cu siguranța și foșnetul diamantului care trece prin sticlă. Pe undeva pe-aproape hoinărea însă și primăvara.

5

Deși venea deseori obosit, după nopți întregi de nesomn, Mușat se străduia din răspuț să fie cât mai activ și cât mai util în secție. Nu-și amâna niciodată lucrările, chiar dacă i-ar fi fost simplu să obțină un termen mai lung pentru ele, nu refuza sarcinile suplimentare, evita să intervină în discuții aparent profesionale, iscate însă de probleme cu totul superficiale. Era altă atmosferă în birou decât aceea pe care o cunoscuse cu câteva luni înainte. Cei doi ingineri pălăvrăgeau mai puțin. Neputându-se dezbată cu totul de obiceiul lor, dar încă impresionați de conflictul pe care-l avuseseră cu șeful departamentului, își căutau subiecte de discuție în dosarele de pe masa lor. Orice semn de întrebare, orice eroare făcută de mâna lor erau comentate cu glas tare, erau supuse spre arbitraj lui Bostan, care făcea adevărate scamatorii verbale pentru a nu nedreptăți pe niciunul. În pofida acestor ore pierdute, contribuția

amândurora în secție era mult mai eficientă ca înainte. Dacă n-ar fi existat amintirea întrevederii cu Neagoe, dacă n-ar fi simțit în tăcerea lui Mușat un foc mocnit pe cale să erupă, Bostan ar fi trăit o perioadă calmă, ar fi gustat mai intens satisfacțiile care i se oferiseră de câteva ori. Secția lui fusese citată printre exemplele pozitive și era privită în general ca o unitate în care se lucrează temeinic. Lucrul acesta se declara deschis, în public.

O singură dată îl întrebase Bostan pe Mușat, pe ocolite, cu multă finețe, dacă a renunțat la părerea lui „prematură”. Tânărul îi răspunse negând din cap, deși simțea pe limbă cuvinte care l-ar fi zguduit pe Bostan. Acea negare tăcută avu însă un efect mai grav decât un răspuns violent, în care ar fi găsit, poate, expresia unei stări trecătoare de furie, cauzată de o amintire neplăcută. Neliniștea lui nu-i scăpă Silviei.

— Iar s-a întâmplat ceva?

— Nu știu. Dacă i-aș putea sugera să se transfere la altă secție, unde și-ar putea valorifica mai bine aptitudinile!... Dar și atunci s-ar putea intriga Neagoe. Nu trebuie să mai aștept. Aș fi fost de o mie de ori mai liniștit dacă în locul lui mi s-ar fi repartizat o nulitate.

— Oare n-ar fi bine să-l mai invităm o dată la noi? Chiar m-au întrebat copiii...

— *Mon Dieu!* Vrei să afle Neagoe că suntem în relații intime cu el? Și așa mi-e teamă. Noroc că nu știe nimeni că a fost la noi în casă! Să așteptăm.

Bostan aștepta trăind aceeași stare a tuturor oamenilor care așteaptă. Era îngrijorat, nervos, îl privea pe Mușat aproape rugător. Nu ajunsese încă să-l dușmănească. Îl împiedica un sentiment ascuns de admirație pentru capacitatea extraordinară a tânărului. Văzându-i și verificându-i zilnic lucrările, înțelesese că are în fața lui un fenomen. Bostan era singurul om din institut care în controversa stârnită de P.T.P. 12 înclina să-i dea dreptate lui Mușat. Nu pe baza unei investigații științifice, ci din convingerea că tânărul nu se poate înșela. Bostan surprinsese de două ori în lucrările lui Mușat îndreptarea

unor erori care pentru oricare altul ar fi trecut poate neobservate. Pentru că erorile, foarte fine, fuseseră intenționat strecurate în lucrările lui. Fraakțiile acelea, insesizabile ca o virgulă amestecată printre mii de cuvinte, îi apăruseră grotești tânărului cercetător. Le rectificase fără ezitare, considerându-le din capul locului intenționate. Verificând întâmplător actele și confruntându-le cu copiile pe care le avea, Bostan descoperise fără voia lui tentativa de sabotaj. Autorii se demascaseră singuri prezentându-se a doua zi, în lipsa lui Mușat, la Bostan cu rectificarea pregătită dinainte cu grijă, pentru a evita complicații. Erau cei doi ingineri, obsedați amândoi de același gând de răzbunare. Ei erau convinși că Mușat îi trimisese intenționat la Neagoe cu remarca aceea imbecilă, pentru a-i discredita și batjocori. Hotărâseră în sinea lor să aplice legea talionului. Bostan îi pusese la punct, anunțându-i că posedă copia fiecărei lucrări, pe care o verifică personal. Nu făcuse nicio altă aluzie, dar încheiase discuția cu o frază al cărei înțeles nu era greu de descifrat:

— Nu vreau să existe animozități și complicații în secție!

Eșecul nu făcu altceva decât să sporească ostilitatea lor față de Mușat. În aceeași măsură crescuse însă și admirația lui Bostan față de capacitatea subalternului său. Siguranța liniștită, nepăsarea cu care înlăturase erorile i se păreau greutăți mari în balanța care urma să stabilească adevărul în conflictul P.T.P. 12. I se părea cu neputință ca Mușat să se hazardeze într-un asemenea conflict fără să fie cu totul convins de adevărul pe care-l susținea. Gândul acesta îi provoca atâta spaimă, că se ferea să și-l amintească prea des. Tocmai de aceea îl obseda. De câte ori îi apărea în minte, începea să repete cu gura închisă, ca în stare de veghe, alt gând opus: „Prin Neagoe am fost angajat la institut”.

— Mi-e teamă să nu înnebunesc, îi mărturisea uneori Silviei.

Lui Mușat, nu-i scăpa ostilitatea cu care era înconjurat de colegii săi. Era însă atât de preocupat de calculele sale, care se apropiau de sfârșit, încât uita s-o ia în seamă. Știa

că, o dată rezolvat conflictul, va dispărea și ea, așa cum dispărea efectul împreună cu cauza care l-a născut. Secretara secției, care cu timpul începuse să-l simpatizeze pe Mușat, încercase în mai multe rânduri să pacifice situația, adresându-se direct cuplului care-l dușmănea, fără rezultat însă. Ifrim îndrăzni s-o repeadă printr-o replică nedreaptă.

— Mi se pare că te-ai îndrăgostit de el!

State, văzând iritarea fetei, găsi o idee salvatoare:

— Eu cred că ai intervenit din milă... Dă-l dracului! Nu vezi cum se fandosește? Ar fi putut măcar o dată să fie mai cavalier, mai galant cu tine.

Într-adevăr, Mușat nu se gândise niciun moment să cocheteze cu ea. Poate că era singurul om din institut care nu-i măsurase ostentativ formele și nu-și manifestase față de ea presupusa putere de seducție cu care se înarmează în general bărbații inteligenți, de la șaptesprezece ani în sus. Constatarea aceasta o îngrijoră un moment. Instinctiv, scoase oglinda din poșetă și se privi. „Sunt în orice caz nostimă”, conchise ea amuzată, dar știa că farmecul ei e manifest mai cu seamă în silueta și în arta cu care și-o poartă. Își aminti însă foarte repede că, spre deosebire de ceilalți colegi care-o asaltează cu propuneri, lipindu-i o permanentă etichetă de femeiușcă, Mușat era unul dintre puținii care, fără vorbe, însă prin întreaga lui atitudine, o apreciază și o stimează ca valoare intelectuală. „Valoarea intelectuală” i se păru însă prea mult și cam pretențios spus. Se corijă tot în gând: „colegă de muncă”. Acest gând repetat îi stârni un sentiment necunoscut, nelămurit, o căldură ușoară, duioasă, care predispunea la reverie și meditație.

Irina Stroe, care trecea în fața multora drept o femeiușcă superficială în căutare de admiratori, provocă până la urmă, printr-o manevră fină, aparent întâmplătoare, întâlnirea dintre Mușat și secretarul comitetului U.T.M.¹³ din institut,

¹³ Uniunea Tineretului Comunist (cunoscută și prin acronim U.T.C.) a fost organizația de tineret a Partidului Comunist Român. În timpul Republicii Populare Române, s-a numit Uniunea Tineretului Muncitor

inginerul Romulus Pop. Ca tip fizic, acesta din urmă se aseamăna întrucâtva lui Mușat. Era cam de aceeași statură, poate puțin mai slab, figura îi era tot aspră, aproape dură, ochii însă nu contrastau cu restul feței, ca la Mușat. Parcă sintetizau toată înfățișarea și caracterul său. Priviri sigure, tăioase, care nu se deplasează repede de la un obiect la altul, ci cântăresc pe îndelete și adânc. Era cu câțiva ani mai mare decât Mușat și-i era cunoscut acestuia întâi ca șef de lucrări, apoi ca lector și conferențiar la Politehnică.

Întâlnirea îl cam surprinse pe Mușat. Fără prea lungă introducere, Pop trecuse direct la întrebări, care și prin voce, și prin formulare păreau puse *ex cathedra*. La toate acestea se mai adăuga și o frază rostită cu un ton care suna a îngăduință și căreia nu reușise să-i descopere sensul: „Facem abstracție de anumite date personale...” Mușat îi răspunse totuși politicos și deschis atâta vreme cât întrebările nu atinseră subiecte penibile. Când ele atacară problema relațiilor din cadrul secției, se simți încurcat, chiar roși, manifestându-și sub o formă pe care o voia cât mai demnă dorința și rugămintea de a se ocoli acest subiect, întrucât nu și-a putut forma o părere obiectivă. Spre surprinderea lui, Pop nu insistă cu întrebările. Avu chiar impresia că omul încearcă un sentiment de jenă. Impresia favorabilă i se spulberă însă imediat. Pop repetă fraza aceea care-l indispunea cel mai mult, întrebând apoi direct și cu voce gravă:

— Ce v-a determinat să vă opuneți cu atâta vehemență lucrării P.T.P. 12?

Mușat nu reuși să răspundă imediat, pentru că în momentul acela nu-l preocupa răspunsul la întrebare, ci găsirea unui sens frazei repetate. Pop lărgi însă întrebarea, îmbogățind-o cu o sumedenie de amănunte, care dovedeau o foarte precisă cunoaștere a problemei. Monologul încetase să fie interogativ; era mai degrabă o enunțare susținută de argumente puternice, cu scopul vădit de a înlătura o neînțelegere și de a aplană un conflict inutil, fără sens. Mușat desprinsă fără greutate și intenția subînțeleasă

(acronim U.T.M.).

a interlocutorului său, și anume aceea de a-l îndemna să-și dirijeze eforturile spre obiective reale, rodnice. De fapt i se făcea o invitație politicoasă la realism. Omul începea să-l intereseze. Nu era pedant și prețios, așa cum crezuse la început. Chiar dacă apăra un punct de vedere greșit, făcea acest lucru cu convingere, iar intențiile lui erau evident constructive. De aceea, îi răspunse fără ocolișuri:

— *Audi alteram partem*¹⁴... Prototipul cu numărul 12 este o eroare gravă nu în adaptare, ci în principiile lui inițiale. Ar fi inutil să intru acum în amănunte. Într-un timp foarte scurt, poate chiar până mâine, voi putea dovedi prin cifre grotescul erorii.

Pop rămase câteva clipe tăcut, privind țintă în ochii lui Mușat. Acesta avu puterea să reziste privirii grave, tăioase.

— Deși cunosc posibilitățile dumneavoastră, spuse Pop cu o voce în care nesiguranța suna straniu, eu personal nu pot da credit afirmației pe care ați făcut-o. Ea însă e prea gravă pentru a nu fi luată în considerație într-un sens sau altul. E atât de gravă, încât chiar în stadiul ei inactiv trebuie însoțită de o anumită răspundere...

— Din păcate, nu pot urmări în anumite ocazii anumite idei exprimate, îl întrerupse Mușat cu o voce care dezarma. Poate că locul meu nu e aici la institut...

Își încheie cuvintele ridicând resemnat din umeri. Pop tresări, rămase câteva clipe gânditor, apoi ridică și el din umeri.

— Poate că nu ne-am înțeles bine... V-am spus de la început că facem abstracție de anumite date personale.

Mușat descoperi imediat cuvântul schimbat în fraza repetată (dumitale = dumneavoastră), dar aceasta nu-l ajută la găsirea sensului frazei.

— Sunteți unul dintre cercetătorii noștri de viitor, continuă Pop, recomandat de o somitate europeană, dispunem de o serie de date care îndreptățesc speranțele

¹⁴ *Audi alteram partem* – ascultă și partea cealaltă [lat.], expresie folosită cu referire la principiul că nici o persoană nu ar trebui să fie judecată fără un proces echitabil, în care fiecărei părți i se dă posibilitatea de a răspunde la probele aduse împotriva ei.

noastre și prin aceasta exprim o, părere oficială... Poate că trebuia să luăm mai devreme contact cu dumneavoastră. Eu nu vă pot impune să renunțați la un punct de vedere atâta timp cât rămâne în stadiu pur teoretic, deși difuzarea lui ar putea crea confuzii.

— Permiteți-mi două observații, îl întrerupse din nou Mușat. Măine la ora douăsprezece, opinia mea va înceta să fie teoretică. Și nu văd cum ar putea să creeze confuzii dacă... Dumneavoastră fumați țigări Carpați.

Pop zâmbi pentru prima oară. Fuma țigări Virginia.

— V-am înțeles, spuse el. Afirmatia dumneavoastră nu mi-a produs nicio confuzie, pentru că știu foarte bine că fumez țigări Virginia. E un punct de vedere Sunteți într-adevăr un matematician atât de redutabil?

— Nu știu. Matematica înseamnă mișcare, poate că undeva e o înțelegere precisă între materie și matematică, și noi numim aceasta mișcare. Trei sute de mii de kilometri pe secundă anulează la urma urmei secunda, această unitate convențională de măsurare a timpului. Atunci, care este raportul dintre distanță și timp, dintre spațiu și timp? Rămâne numai mișcarea. Și ea nu se destăinuie decât matematicii.

— Avem oare atâta nevoie de spațiile mari?

— Nu știu. Poate că avem nevoie. Am înțeles însă ceea ce n-ați spus. E opinia... Nu! E convingerea mea fermă. Există un anumit spațiu care se cere ocupat cu ajutorul matematicii. De câteva zile mă gândesc din nou la el.

Pe nesimțite, conversația începu din nou să înghețe. Părea nefiresc. Parcă se retrăgea apa dintr-o mare în râurile care o aduseseră. Se despărțiră ca doi oameni care se vor cunoaște altă dată. Cu toate acestea, întâlnirea lor nu fusese inutilă.

A doua zi la prânz, Bărbulescu îl chemă pe Mușat în biroul său. Era și Neagoe acolo. Se așezară tustrei în jurul unei mese joase, rotunde. Profesorul îl primise jovial. Neagoe era grav, încruntat. Se opusese din capul locului întrevederii. Nici Mușat nu venise cu inima deschisă. Avea în mână dosarul-replică. De când îl încheiase, de câteva ore, era

trist. Știa că va îndurera mulți oameni. Ar fi dorit să fie el cel care greșise.

— Ai venit înarmat? îl întrebă în glumă Bărbulescu. Te rog să-mi spui și mie în câteva cuvinte despre ce este vorba, continuă el cu alt ton. Dacă se poate, succint, ca să fim cât mai utili acolo unde este nevoie de noi.

Prin urmare, Bărbulescu nu voia să-i dea iluzii! Înțelese Mușat. Își declarase fără ezitare opinia. Scoase din dosar o coală care sintetiza argumentația.

— Izvorul greșelii e acesta, spuse el. Au fost combinate arbitrar principiile. Aveți aici toate datele...

Neagoe împinse înapoi cu un gest copilăresc dosarul pe care Mușat i-l pusese în față.

— Scamatorii cu ajutorul matematicii se pot face oricâte, domnule inginer, se înfurie el.

Mușat rămase trăsnit.

— Cum? îngână el aproape în șoaptă. Nici acum nu credeți?

Bărbulescu interveni cu intenții salvatoare:

— Ne vom uita în dosarul dumitale. Se pare că ai muncit enorm. În orice caz, te felicit pentru răbdarea și perseverența dovedite.

— Iertați-mă că vă contrazic, spuse grav Neagoe, eu însă cred că asemenea atitudini nu trebuie luate în seamă. Sau dacă sunt luate în seamă, atunci trebuie tratate cum merită.

— Inginerul Mușat nu a atentat în acest dosar la onoarea nimănui. Poate că a făcut un antrenament pozitiv, care-și va dovedi mai târziu utilitatea.

Mușat se ridică de la masă. Era zăpăcit. Nu putea înțelege ce se petrece acolo. Parcă-și băteau joc de el. Începu să-și frece fruntea, dureros, pentru a se dezmetici. În privirile lui Neagoe se strecură din nou un licăr de milă. Bărbulescu se uita la el cu ironie superioară, neostilă.

— Eu vă las dosarul, bolborosi el. Nu știu.. Vă rog... Dumneavoastră vă puteți imagina că la antipod oamenii nu merg cu capul în jos?

— Nu e în toate mințile, spuse Neagoe cu amară

compătimire după ce Mușat părăsi biroul. Începuse să aiureze.

— Greșești! îi replică Bărbulescu. N-a aiurat. Ne-a făcut pe amândoi ridicoli și ignoranți. Acesta e sensul real al frazei. Suntem incapabili, din cauza rutinei, să intuim adevăruri elementare. Asta a spus. Nu e nevoie să discutăm toate prostiile. Măsuri însă, pe o linie sau pe alta, vom lua. Cu calm și fermitate.

Bărbulescu ceru telefonic să fie trimis imediat în biroul său inginerul Liviu Filimon. Așteptându-l, își făcu reproșuri amare pentru ușurința cu care-l angajase pe Mușat la institut. „Infinitul” i-l recomandase în treacăt. Trebuia să aștepte măcar a doua intervenție a lui Stoian. Poate că preferatul acestuia nici n-avea de gând să lucreze în institut. Îi fusese teamă că refuzul de a-l angaja, după opoziția vehementă față de teoria lui în cadrul consiliului, îl va supăra pe Stoian. Bărbulescu fusese net împotriva lucrării de diplomă a lui Mușat. O declarase drept o aberație și nu-și schimbase de atunci gândul. Vehemența îi atrăsese câteva replici tăioase din partea „Infinitului”. Mai mult pentru a-l îmbuna acceptase recomandarea acestuia. Stoian era o personalitate cu prea mare greutate și unul dintre cei mai apreciați consilieri din sectorul economiei naționale. N-avea niciun rost să-și înrăutățească, din cauza unui oarecare inginer, relațiile cu el. Din ziua în care-l recomandase, „Infinitul” nu-l mai întrebase însă niciodată nimic despre Mușat; parcă nici nu știa că e cercetător la institut.

Bărbulescu izbi cu pumnul în masă, muștrându-se amar pentru pripeala pe care o arătase în cazul lui Mușat. Ce-i trebuia lui în institut un rebel, o nulitate viciată de pasiunea pentru absurd?

— Cine e omul acesta, domnule Filimon? se răsti profesorul la Liviu când tânărul pătrunse în birou. Ce e cu el? Nu s-a săturat cu aureola care i s-a azvârlit pe cap la închiderea anului universitar? Nu i s-a domolit gustul pentru scamatorii?

Liviu înțelese despre cine e vorba. Recunoscuse și în

dosarul de pe biroul directorului *cifrele rotunde, mici, dispuse în şiruri drepte, perfecte*, caracteristice lui Muşat.

— I-am atras şi eu atenţia, tovarăşe profesor, dar – după cum se vede – fără rezultat. Am impresia că suferă de mania persecuţiei, dar nu cu simptomele unui om obişnuit. Orice problemă dară, soluţionată, i se pare un atentat împotriva lui. Poate că vrea să întemeieze o nouă ştiinţă a matematicii, în afara oricărei tradiţii, acel *proles sine matre creata*¹⁵ despre care vorbeşte undeva geometrul Châle.

— Domnule Filimon! Cu cincisprezece ani în urmă, un student destul de bine cotate s-a prezentat la cancelaria Politehnicii cu un proiect în care demonstra, tot pe calea matematicii, iminenţa unui atac organizat al oceanelor asupra pământului. Propunea şi măsuri de salvare: construirea unui turn în spirală, în care să se mute toată lumea. Folosea şi legi fizice. Datorită atracţiei, spirala va fi transformată în linie dreaptă, făcându-se astfel joncţiunea mult-visată cu luna. L-am internat la spitalul de boli nervoase. După trei ani, s-a prezentat în sutană de călugăr, cu un alt proiect, care urmărea desfiinţarea numerelor, mi se pare încarcerarea lor în nişte cuburi de plumb, foarte precis calculate, pentru a dejuca revolta pe care o pregăteşte de câteva mii de ani matematica. Bineînţeles, revolta era iminentă. Agitaţia numerelor închise ar fi ridicat cuburile la o anumită distanţă de pământ, devenind sateliţi foarte utili pentru promenade şi infuzii solare. Mi se pare că făcea o relaţie şi cu primul proiect. Apa oceanelor vrăjmaşe, împrăştiate pe suprafeţele cuburilor, s-ar fi evaporat într-un timp foarte scurt, calculat pe baze reale, fizice. Era atât de încântat de teoria lui, încât ne-a părăsit binecuvântându-ne şi asigurându-ne că va oferi premiul Nobel inginerilor care vor construi cuburile... Colegul dumitale e la fel de perseverent. Poftim un dosar în care demască un nou atentat ştiinţific!

¹⁵ Corect: *proles sine matre creatam* (*copil născut fără o mamă*) [lat.] - Ovidiu (*Metamorfoze*, 2, 553), citat folosit ca motto al cărţii *Spiritul legilor* de către Montesquieu (1748) pentru a da de inteles ca nu a avut model de inspiraţie pentru cartea sa.

Liviu luă dosarul, aranjă cu grijă foile în el, fără să arate însă vreun interes față de conținutul lor.

— Există o mică trăsătură de unire între... Mușat și cazul relatat de dumneavoastră, rosti el cu acel ton nepăsător, absent, caracteristic unor anumite momente. Nu mă refer la latura... științifică. Și în familia lui Mușat se pare că a existat ceva mistic, ceva dubios. Nu știu din ce cauze și mai ales nu știu în ce măsură acest lucru l-a influențat pe dânsul. Se pare că nu a avut o copilărie prea echilibrată. Nu văd însă vina lui în toate acestea, deși în popor se spune că părinții mănâncă agurida și se strepezesc dinții copiilor.

— În problemele acestea mă pricep mai puțin, spuse Bărbulescu. Dumneata poți să le interpretezi și să le califici mai judicios. Pe mine mă interesează latura strict profesională a acestui caz. Nu vreau conflicte stupide, fără obiect științific, iritante, neghioabe, care pot vicia relațiile dintre cercetători, care pot umbri uneori personalitatea unor cadre de răspundere. Nu știu care este situația exactă în secție... Mă refer la relațiile de colaborare dintre cercetători.

Liviu nu răspunse însă la această întrebare, sugeră numai numele omului care putea să răspundă:

— În această privință vă poate informa tovarășul Pop Romulus. După câte știu, lucrările colegului meu sunt ireproșabile. Se pare că e un model de disciplină și hărnicie. Dacă am pune într-o balanță activitatea lui obișnuită, însemnată cu plus, și erupțiile lui, însemnate cu... poate că ar rezulta un echilibru. Mușat e totuși un matematician remarcabil, cu toată pasiunea lui pentru scamatorii, așa cum spuneați. E capabil să-și dirijeze activitatea *generală* supunând-o unor reguli matematice. Atentatul lui științific, așa cum spuneați, e produsul unei munci suplimentare, și chiar obiectul atentatului e cules din alt domeniu decât cel în care e încadrat. În secție lucrează ireproșabil: plus. În afara secției tentează absurdul: minus. Dar cine-l poate condamna pentru afișarea unor opinii, dacă ele nu influențează sectorul de care răspunde? Matematica ne-a obișnuit cu calculul probabilităților. Dintr-o sumă de

absurduri, unul e numai aparent. Mai devreme sau mai târziu, se va face dovada. Un colecționar de absurduri poate ajunge pe această cale un erou.

— Dumneata îl consideri chiar atât de abil și de consecvent? Înseamnă că a descoperit o nouă lege morală: aceea de a risca fără risc.

— N-am făcut decât să-l judec printr-o optică matematică, răspunse Liviu. Poate că am introdus valori necorespunzătoare în formulă. În fond, s-ar putea să fie un om excepțional, dotat cu calități rare, animat de ambiția dură, tenace, de a străluci, ceea ce nu se confundă întotdeauna cu un defect. Dorința de a străluci i-a adus pe mulți oameni în situația de a lumina, de a dăruia și altora lumină. Poate că a produs și incendii mistuitoare, riscul acesta însă... Deși, așa cum spuneai, legea nouă l-ar ajuta să scape din flăcările propriului incendiu.

— Eu n-am nevoie aici de incendii, nici măcar de focuri mocnite. Va trebui să luăm măsuri, domnule Filimon.

— Nu știu ce i-ai putea reproșa.

— Nu știu nici eu, recunosc înfuriat Bărbulescu. Nu m-am ciocnit niciodată de o asemenea abilitate. Parcă ar fi un luptător care și-a uns corpul cu ulei ca să nu poată fi prins de nicăieri. E extraordinar cât rafinament se ascunde sub înfățișarea aceea timidă, onestă!... Îți mulțumesc. Voi căuta să discut și cu șeful secției.

— Credeți că e cazul să mai cercetez... dosarul? întrebă Liviu înainte de a pleca.

— Consultă-te cu profesorul Neagoe. Lucrarea cade în întregime în responsabilitatea lui.

Câteva minute mai târziu, Neagoe fu din nou chemat la Bărbulescu. Directorul voia să-i impună transferul lui Mușat la o secție de documentare și traduceri. Neagoe se opuse însă vehement. I se părea că ar comite o nedreptate flagrantă, că ar acționa sub impulsul unui sentiment josnic de răzbunare.

— Știu, replică el. Aleargă după idei trăsnite, poate că ne-a și insultat dar e un muncitor excepțional, pe care te poți baza în orice împrejurări. Peste un an, doi vom avea nevoie

acută de asemenea oameni. Mă gândeam și eu să-l transfer, însă într-o secție mai importantă.

— Nu-ți dai seama că te-a prefăcut în simbol matematic și te folosește el cum vrea? Tu nu i-ai simțit rafinamentul, abilitatea?

— Despre cine vorbești? Întrebă Neagoe uimit. Despre inginerul Mușat? Faci o mare eroare. Deși, obiectiv, m-a insultat grav și ar trebui să-i dau o replică usturătoare, nu fac aceasta din convingerea fermă că a procedat ca un om profund cinstit. Din păcate, și-a irosit timpul și știința pentru o aberație. Iartă-mă, dar nu te pricepi la oameni.

Bărbulescu se încăpățână și mai tare. Deveni furios și anunță energic că va hotărî singur, peste capul lui Neagoe.

— Faceți o mare greșală, o nedreptate, ripostă Neagoe, întărindu-și afirmația prin acel ton politicos la care nu-l obliga nimeni.

6

Mușat își duse mâinile spre buzunare cu senzația netă că le va găsi goale. Trăia, după multă vreme, un adevărat sentiment de eliberare. Nu-l mai apăsa nicio povară. Avea chef să hoinărească pe străzi în neștire, și deodată descoperi că e primăvară. Se opri în fața ușii biroului, încercând să-și amintească zilele în care se topise zăpada, în care auzise vocile țișăncilor la colțuri de stradă cântând despre ghiociei și viorele, ziua în care ieșise afară fără palton, apărându-se de vânt cu fulgarinul subțire, cumpărat din primul salariu la începutul toamnei.

Privirile întrebătoare, nervoase cu care-l întâmpinară colegii de birou îl treziră din visul scurt de primăvară, încercă să zâmbească, dar nu reuși. Bostan se uita fix la el, fără să clipească. Își cuprinsese fața strâns în mâini, parcă pentru a menține fixă direcția privirii. State și Ifrim clipeau ostentativ din ochi, presimțind un moment de satisfacție.

— Ești cam palid, domnule Mușat...

Irina rostise aceste vorbe îndemnată de un sentiment sincer de compasiune și îngrijorare. Mușat dădu însă un alt sens cuvintelor ei, și fața i se umplu într-o clipă de pete roșii.

— Nu s-a întâmplat nimic, răspunse el convențional, dar imediat repetă fraza, pentru că descoperi în ea adevărul: Nu s-a întâmplat nimic.

Ar fi vrut să adauge că și-a făcut datoria, dar înțelese că ar fi fost nesincer. Știa bine că nu simțul datoriei îl determinase să-și irosească în calcule școlarești atâtea săptămâni și luni de zile. Existența erorii acționase asupra lui ca un magnet. N-ar fi putut dormi liniștit la gândul că văzuse undeva o mistificare grosolană și trecuse peste ea cu nepăsare. Orice om văzând pata unei gânganii pe o față de masă curată simte nevoia să-și arcuiască degetul și s-o expulzeze în praful din care a ieșit. Nici el nu făcuse altceva. Oare fusese necesar gestul lui? Începea să simtă remușcări pentru atâtea zile și nopți pierdute inutil. Nimeni nu voia să înlăture gângania de pe fața de masă.

— Nu știi, spuse el cu voce tare. Poate că era mai bine să mă fi ocupat de altceva. La urma urmei, gângania asta nici nu are ac. Nu va înțepa pe nimeni. Un simplu proiect, care se va desface în bucățele înainte de a ajunge mașină.

Până și cei doi ingineri se emoționară auzindu-i vorbele. Plecară ochii în pământ. Pentru ei, atitudinea lui Mușat indica foarte limpede acceptarea înfrângerii. Ultima frază nu putea fi altceva decât concluzia omului care-și pusese toate speranțele în bătălia pierdută.

— Sunteți liber spre seară? îl întrebă din colțul său, cu voce înduioșată, Bostan.

Din fericire, nu mai auzi răspunsul lui Mușat. Pe ușa biroului apăruse Liviu, palid, grav, fără zâmbetul care-i dădea atâta distincție.

— Nu te poți elibera pentru câteva minute? întrebă el întorcându-și privirile spre șeful secției.

— Cum să nu?! aprobă cu grabă inginerul Bostan. Tovarășul Ion Mușat și-a terminat lucrările pentru ziua de

azi.

Și pentru a-și întări spusele, luă dosarul de lucru de pe biroul lui Mușat. Tânărul nu se împotrivi, deși pentru prima dată îi rămăseseră câteva probleme nerezolvate. Porni după Liviu, salutându-și colegii tăcut, printr-o înclinare a capului.

— Îmi pare rău, spuse Ifrim.

Telefonul zbârnâi. Bostan era chemat de urgență la Bărbulescu. Porni cu pașii unui om care nu știe dacă la capătul drumului îl așteaptă eșafodul, sau libertatea. Îi întâlni chiar în fața ușii pe cei doi prieteni.

— M-a chemat tovarășul director Bărbulescu, spuse el cu atâta spaimă și rugămintă în ochi, de parcă ar fi vrut să-și pregătească clipa în oare-și va cere iertare în viitor.

Liviu îl opri pe Mușat la capătul coridorului. Se rezemară amândoi pe pervazul ferestrei.

— De ce nu m-ai ascultat, Ioane? Bărbulescu e foc și pară. Tremură tot institutul, sau poate-l cutremură el. Spune-mi, ce pot să fac pentru tine? Crezi că e mai bine să mă duc eu personal la dânsul?

— Pentru ce? Întrebă nedumerit Mușat. I-am spus părerea mea. Poate că n-am semnat dosarul. Dacă e cazul, semnez imediat. Întâi să-l cerceteze, și pe urmă poate să facă orice.

— Cum poți fi atât de nepăsător? Sau poate că simulezi...

— Pur și simplu a încetat să mă intereseze problema aceea stupidă. Nu vezi că e primăvară? Brrrr! Parc-am trecut printr-o grădină și nu m-am uitat la flori. E singurul lucru pe care-l regret. De ce mă privești așa?

— Chiar nu te interesează deloc situația ta? Sau crezi că oamenii reacționează ca substanțele chimice, după legi precise? Ioane! Oamenii suportă fiecare în alt mod adevărurile. Imaginează-ți deci cum pot suporta erorile.

— Greșești! Eroarea nu se suportă, eroarea se aruncă. Fiecare om constatând-o va face gestul.

— Dar câte complicații poate crea un asemenea gest?

— Îvestești lumea cu prea multă cruzime, Liviu. Nu, nu încerc să mă apăr. Nici măcar nu mai vreau să acuz. La

drept vorbind, nici nu am acuzat pe nimeni. Pur și simplu am simțit nevoia să dau cu bobârnacul unei gănganii. Dacă voi vreți s-o transformați în decorație... Se va topi înainte de a ajunge pe piept.

— Cu tine nu se poate discuta. Ești, ca întotdeauna, încăpățânat. Am impresia că-ți sfărâmi viitorul.

— Iar greșești. Dacă aș ști că în acel dosar se află viitorul meu, aș juca pe el viața întregii lumi. Nu pentru că ar fi vorba de mine, de acest înțeles meschin, egoist, pecuniar al viitorului, ci pentru că ar reprezenta un adevăr de care atârnă poate viitorul lumii. Cum pot să-mi angajez viitorul într-un gest cotidian?

Liviu își acoperi ochii.

— M-ai emoționat, Ioane. Sunt o gănganie. În clipa asta simt nevoia să mă strivească cineva. Bine c-a trecut clipa! ... Cu toate acestea, crezi într-o eroare! Ți-o spun prietenește. În sfârșit, fă ceea ce crezi. Aveam datoria să-ți spun ceea ce am... simțit. Dă-mi voie să mai adaug ceva. Nimeni nu te va catapulta în viitor dacă ți-l imaginezi în vârful Everestului. Se urcă spre el treaptă cu treaptă. Nu e un sfat. E o constatare.

— Poate pentru alte lumi, sau pentru alte epoci. Noi cioplim un adevăr general, și el poate acționa sau atrage ca un magnet spre vârfuri care depășesc înălțimile Everestului. Aici pe pământ, Liviu. Când ești înconjurat de idei mari, generoase, nu trebuie să escaladezi Everestul pentru a simți înălțimea. Poți să stai chiar în subsolul unei închisori, ca Giordano Bruno. Sau la unul din etajele acestei clădiri. Sau lungit pe iarbă, cu privirile fascinate de cercurile rotitoare de pe oglinda unui pârau. Te-ai gândit vreodată la perfecțiunea acelor cercuri?

— Faci poezie, Ioane, prea multă poezie. Iar trebuie să mă vindec de puritatea unei clipe.

— M-am întâlnit pe neașteptate cu primăvara. Astăzi voi hoinări cu mâinile în buzunarele goale.

După-amiaza era caldă, senină, proaspătă. Cu fulgarinul pe umeri, cu mâinile în buzunare, ca un adolescent în vacanță, Mușat hoinărea pe străzile Capitalei. Mergea în

neștire, fără să vadă, fără să audă nimic, pentru că se plimba printre amintiri, le sunau în urechi melodii plăcute, miresmele erau culese din păduri, iar imaginile se proiectau limpezi pe oglinzile unor ape. Cețurile și tulburările nu-l mai însoțeau în acele ore. Seninul izvora din el. Și spatele parcă i se înălța, eliberat de o povară grea. Se trezi fluierând în fața unei cârciumi care-i deschise brusc o altă amintire. Intră înăuntru. Erau aceleași mese, aceiași oameni, aceeași duhoare grea, înecăcioasă. Se așază la masa la care stătuse împreună cu Liviu și cu fata aceea cu cercuri roze în vârful pieptului agresiv și comandă ca și atunci, imitând gestul prietenului său, un pahar de coniac. Cum se numea fata?... Da, Liana Popa, artistă. Își aminti chipul ei speriat, și deodată o văzu în fața lui privindu-l naivă și întrebătoare. Puse încet paharul gol pe masă, și plâsmuirea dispăru. Se întunecase afară, dar nu ploua ca atunci. Salută ca un ștrengar, ducându-și două degete la frunte, și ieși din nou pe stradă, încredințându-se vânturilor și amintirilor.

În apropierea casei o zări; pe Yvonne. Mai întâi vru să-și încetinească mersul. Își aminti însă tabloul din Praga, și pașii i se iuțiră. Mergea însă neregulat, cu pași mici sau mari, pentru a potrivi întâlnirea în fața ușii. Ceva se revoltă într-însul, și se opri. Fata îl zărise însă și-l aștepta în fața ușii.

— Eu ar trebui să mă jenez, nu dumneata, îi spuse ea.

— Vă rog... nu văd niciun motiv... începu el să bâlbâie.

Și-o imagina puternică, dură, marmoreană. Își aminti o poezie de Baudelaire. Se opri la titlu. Alungă versurile.

Nu se suiră în lift. Porniră amândoi în tăcere pe scări. Simți cum i se scurge pe frunte un fir cald. Presimțea emoții și o stare vagă de sufocare.

— Oare se pot uita anumite amintiri neplăcute care îți îngheață inima când știi că nu sunt numai ale tale? întrebă ea rugătoare. Oare se pot șterge vreodată?

— Nu știu... Nu înțeleg despre ce este vorba... Sau... poate c-ar fi trebuit să mă scuz mai demult...

Își aminti scena, dar nu reținu din ea decât statuia femeii. Îi cuprinse încet mijlocul și simți ceva dur zvâcnindu-i în

palmă.

— Vă rog să mă iertați, se retrase el speriat.

Ea nu răspunse. Își continuă urcușul dorindu-și pașii mai sprinteni. El rămase un timp încremenit pe scări. Auzi zgomotul cheii. Și-l aminti pe Maurizius trăind prima obsesie în închisoare.

Porni încet, sufocându-se. Ușa era deschisă. Nimeni nu aprinsese lumina în hol. Dibui drumul pe întuneric. Avea senzația că va găsi și ușa camerei lui deschisă. Se dezmetici când puse mâna pe clanță și apăsă. Pășii pragul încet și închise ușa fără zgomot. Deodată, își încordă brațele. Zări o pată albă, dură, caldă în întunericul odăii.

Opoziția lui Neagoe fusese zadarnică. Bărbulescu hotărî trecerea lui Mușat la serviciul de documentare și traduceri.

— Să se joace acolo cât vrea. Cu mașini, cu scheme, cu contrascheme, cu ce vrea. Nu revoc nicio virgulă din hotărâre.

Bărbulescu acceptă până la urmă, formal, ca acest transfer să fie vremelnic. Nu fixă însă perioada. Ea era condiționată de comportarea celui în cauză. Prevedea că Neagoe va uita repede de situația lui Mușat și nemainteresându-se nimeni de el va rămâne în cel mai bun caz la documentare, dacă plictiseala și paralizia la care-l condamnase nu-l va determina să-și ia singur tălpășița. Neagoe însă nu renunțase la ideea de a-l folosi și pregăti pe Mușat. Prin intermediul lui Bostan, îi transmitea regulat lucrări importante spre rezolvare și exercita un control permanent asupra activității lui. Voia să-l ferească de lăncezeală și rugină.

Tânărul nu simțea nicio degradare în noua muncă. Dimpotrivă, i se părea mult mai interesantă decât calculele și verificările din secția lui Bostan, pe care orice manipulator de mașină le putea face. Era singur într-un birou mic, înconjurat de mii de reviste și extrase din reviste și publicații din toate țările. Tot ce apărea nou în domeniul tehnicii îi stătea la îndemână. Uneori recunoștea ineficiența aparentă a muncii sale. Nu făcea alt ceva decât să semnaleze anumite materiale care puteau fi folosite într-un sector sau altul, le dădea la tradus, răspundea cererilor pe care i le adresau secțiile institutului, făcea comenzi, abonamente, investigații. Pentru aceste treburi avea o sumedenie de colaboratori care nu se puteau plânge de lipsă de timp. El, în schimb, își drămuia cu multă zgârcenie

timpul. Mulțimea publicațiilor și a problemelor tratate și asigurarea pe care i-o dăduse Neagoe că acest „stagiul necesar” va fi de scurtă durată îl transformaseră într-un veșnic înfometat. Studia totul cu pasiunea cu care îl obișnuise biblioteca „Infinitului”. Multe din visurile și ideile lui despre matematica aplicată se găseau în rafturile acelea prăfuite. Mai era însă ceva. Eliberat de povara calculelor care-i năuciseră nopțile câtorva luni, auzea iarăși, și din ce în ce mai distinct, acea melodie stranie, aparținând parcă unor secole trecute, prin care își reprezenta activitatea institutului. Orchestra condusă de Bărbulescu funcționa ireproșabil, cântând însă cu toate coardele și alăturile sale o melodie veche. I se părea că institutul pregătește repararea unor fabrici vechi, nu înzestrarea unor uzine noi. Publicațiile pe care le citea erau pline de noutăți, de încercări modeme, uneori poate prea hazardate, în domeniul tehnicii. Unele puteau fi adaptate, altele dezvoltate, altele aveau puterea să sugereze căi noi, nevăzute în tehnică. Studiul lui se transforma pe nesimțite în muncă de concepție. Nu se mulțumea numai să adnoteze, să-și extragă anumite elemente care-l interesau personal din șirul de reviste și publicații. Cu timpul, publicațiile deveneau un fel de auxiliare, la fel ca dicționarele pentru traducători. Căuta în ele numai elementele care-i lipseau, pe care nu le cunoștea. Diversitatea problemelor avea darul să nu-l obosească, acționa asupra lui ca un excitant, ținându-l treaz, viu, febril, pasionat. Era conștient că trăiește a doua mare întâlnire din viața lui. Prima fusese matematica. Acum întâlnea tehnica în faza ei teoretică. Urma întâlnirea hotărâtoare, întâlnirea cu spațiul, dar la aceasta încă nu se gândea. Pentru a gusta din plin satisfacțiile noii etape, pentru a-i culege toate roadele. Uitase cu totul de acel P.T.P. 12, care-i facilitase această întâlnire, deși descoperea la tot pasul argumente împotriva lui. Amintirea i se părea atât de îndepărtată, încât i se risipiseră și regretele. Era lacom, bucuros, plin de energie, neobosit.

Uneori îl tulburau oaspeții, dar se străduia din răspuțuri

să fie atent față de ei. De când fusese transferat la documentare primise multe dovezi de simpatie. Când pătrundea în micul birou, Bostan izbutea chiar să zâmbească. Își freca mâinile, îi transmitea regulat noutăți despre copii și invitația de a-i vedea. Îi destăinuia, cu un gest de complicitate, că Neagoe îl va trece în rândul cercetătorilor principali din departamentul său.

— E un om excepțional tovarășul Neagoe. Apreciază foarte mult cinstea chiar atunci când... Știți? I-am prezentat într-o dimineață copiii. Pur și simplu l-au cucerit.

Într-o după-amiază, Bostan veni cu amândoi copiii în biroul lui. Erau toți în culmea bucuriei.

— Cred că ne vom muta. Ne-a promis tovarășul Neagoe că va interveni personal... Ce spuneți? Nu-i așa că-s foarte simpatici și cuminiți? Gândiți-vă! Vor avea camera lor și un hol în care vom serba pomul și aniversările... Dacă aveți cumva nevoie vreodată, cine știe, de... de... Dacă nu vă ajung... în sfârșit, nu vă jenați dacă cineva apelează la dumneavoastră, vă putem noi împrumuta...

Destul de des venea în vizită la el și Irina Stroe. Ca și până atunci, în fața lui uita micile cochetării care o prindeau destul de bine, aproape se fâstâcea, și astfel gravitau amândoi cu tăcerea în jurul unei fraze banale despre vreme sau despre un eveniment fără importanță din secție.

Ifrim și State își făcuseră apariția o singură dată, în prima săptămână care urmase plecării lui din secție. Fusese o vizită de curtoazie la îndemnul Irinei. Tușiseră tustrei încurcați la început. Ifrim salvase situația descoperind la iuțeală o controversă care conținea atâta nerozie, încât după un lung examen de răbdare, spre sfârșitul vizitei, Mușat pufni în răs, imbecilizând mutrele celor doi. Apoi râseră și ei, despărțindu-se prieteni.

Vizitele cele mai dese i le făcea Liviu.

— Am sarcină specială de la U.T.M. Să mă ocup de educația unui tânăr de viitor, râdea el. Mi se pare că i-ai făcut o impresie bună lui Pop, ceea ce nu e un lucru simplu. Nu pentru că Pop ar fi un *factotum* adjunct aici în institut. Ci

pentru că e un om extrem de dur, dintr-o bucată, cum se spune în limbajul nostru.

— Aaaa! își amintise Mușat. Oare ce-o fi vrut să spună printr-o frază pe care mi-a repetat-o de câteva ori: „Facem abstracție de anumite date personale”?

Liviu nici nu clipise din ochi când îi răspunsese:

— Nu știu. Mi se pare că e un obicei al lui, un fel de tic fraza asta. Nu trebuie să-i dai nicio importanță.

— Eram cât pe-acți să-l întreb...

— Ce-ți trebuie să te complici în asemenea probleme? Fii serios! E de-ajuns că te apreciază. Mulți tineri cercetători ar dori să se bucure de aprecierea de care te bucuri tu în ochii lui... Ce noutăți ai mai primit?

Își treceau timpul comentând noutățile tehnice.

— Mi se pare că iar pregătești ceva, îl iscodea Liviu la plecare. Ai grijă să mă anunți din timp. Nu uita de sarcina mea!

Mușat ridica din umeri, apoi râdea, iar Liviu îl amenința cu degetul din pragul ușii.

Îi plăcea să rămână singur, să simtă cum timpul își scurge orele și minutele. Punea ceasul pe masă, cu cadranul în jos, și-l ridica din când în când, constatând cu voluptate cât de pline sunt minutele. În melodia aceea antică pe care o simțea în jurul său începeau să răsunе note răzlețe, la început stridente, cum apare la prima întâlnire sfertul de ton în *Oedipul* lui Enescu, apoi închegându-se în sunete, în mici fragmente, ca niște melodii incipiente, apoi lărgindu-se ca niște teme care-și caută armonia. Parcă îl scuturau frigurile, deși adierile care năvăleau prin fereastra deschisă erau calde, aproape fierbinți.

2

Liviu deschise ușa ca o furtună.

— Ioane! Închide ochii! Surpriză!... Unu... doi... trei!

Muşat se supuse copilăreşte, dar nu deschise ochii la comanda lui Liviu. Ce surpriză putea fi? Un fior ascuţit îi străpunse inima, şi un gust amar îi răni gura. Nu!

I se părea cu neputinţă!

În faţa lui se afla amintirea unui desen abia schiţat cândva. Desenul se transformase în portret şi reprezenta o femeie tulburător de frumoasă, cu adâncimi obscure, rebele, gata să erupă. Ochii mari priveau însă liniştitor, blând, dizolvând orice sfiieli şi îndrăzneli.

— Mi-am amintit într-o zi de dumneata, spuse Muşat. În acelaşi local, la aceeaşi masă, printre aceiaşi oameni. Poate aveam în mână acelaşi pahar...

— Eşti nebun? tresări Liviu. Ai mai avut curajul să intri în taverna aceea după cele întâmplate?

Muşat nu înţelegea revolta prietenului său. Liviu în schimb, înţelegea că era pe cale să se avânte pe o coardă subţire, sinucigaşă. Sări imediat pe pământ şi simţi în imobilitatea lui cumplita zdruncinătură.

— Nu s-a întâmplat nimic, zise Muşat uitându-se întrebător spre Liana.

— Nu ştiu, răspuse aceasta. Poate că nu s-a întâmplat nimic. Fiecare poate să presupună ce vrea.

— E *bizar*, îşi aminti Muşat cuvântul. V-aţi schimbat foarte mult.

— Aceasta e bizar? întrebă Liana. Şi dum... Şi dumneavoastră v-aţi schimbat... în câteva minute numai.

— Nu fi copilăroasă, Liana...

— Şi dumnealui s-a schimbat, se grăbi Muşat să iasă din impas. El vă tutuieşte fără să se simtă bizar... Sau poate...

— Da, încuviinţă, Liviu. Noi ne-am mai întâlnit de-atunci de câteva ori.

Liana îşi întoarse ochii mari spre Liviu şi-l văzu răsfoind cu atenţie o revistă.

Tăceau toţi. Se simţea apropierea penibilului.

— Pariez că e sau fără douăzeci, sau şi douăzeci de minute, încercă Liana un divertisment. Clipa tăcerilor. Vă mai amintiţi cum îl cheamă pe eroul lui Maurois care a făcut

această remarcă?

— Mi se pare că era preot sau pastor și a murit nu multă vreme după ce a făcut...

— De ce te-ai oprit? Îl întrebă Liana pe Liviu.

Oprirea lui Liviu fusese bruscă, asemeni unui țipăt retezat. Nu răspunse. Închise revista, dar n-o lăsă din mână. Când întoarse capul, Liana zări pe figura lui acele reflexe de oțel care o cutremuraseră cândva.

— Caut să-mi amintesc numele preotului, răspunse el sec.

— Nici eu nu mi-l pot aminti, zise Mușat. Am citit cartea de mult. Cred că eram în internat.

— A... Aveți timp și pentru literatură? întrebă Liana, înspăimântându-se înainte de a termina fraza de nerozia întrebării.

Mușat răspunse cu un ten de scuză:

— Din păcate, în ultima vreme am citit foarte puțin, revoltător de puțin. Din când în când câteva poezii, și acestea foarte cunoscute.

— Tot Baudelaire și... Valery?

Amândoi tresăriră auzindu-i întrebarea. O și pusese cu acest scop. Liviu se scutură însă repede, revenind la atitudinea lui de arc gata să plesnească. Mușat se retrase prin acea ridicare din umeri care-i era caracteristică.

— Dacă aş răspunde afirmativ, ar însemna că într-adevăr n-am citit nimic.

Liana înțelese ceea ce el nu voise să spună:

— Îi cunoașteți în întregime pe dinafară? Eu nu pot să-mi amintesc niciodată acele superbe laude pentru Francisca, în limba latină.

Era o invitație directă, dar Mușat se înroșise atât de tare, încât Liana căută un alt subiect, la repezeală, pentru a îndepărta pericolul unei noi tăceri.

— Cum vă simțiți în postura de cercetător?

— Aici mă simt bine, se învioră Mușat. E ca o... e... Suntem într-o sală de repetiție plină de partituri care și-au răătăcit foile prin rafturi. Până se aranjează, ne amintim cântece vechi, din păcate.

— Și acestea își au farmecul lor...

— Nu... Nu! Nu în această sală. Nu știu. Nu-mi pot imagina *Călătoria lui Siegfried* pe *Rin* cântată cu cobza și țambalul. Mi se pare că am spus o prostie. Relația e inversă, dar duce spre același rezultat. Vă puteți imagina alergând pe pista roșie de zgură a unui stadion, urmărite de aparate de filmat și de reflectoare, fete îmbrăcate în malacovuri?

— Oare nu complicați lucrurile?

— Cred că da, și nu pot înțelege de ce. Nu, ele nu sunt complicate, sunt foarte limpezi. Nu știu de ce le încâlcesc în momentul acesta. Cred că nu e fericire mai mare să participi la un bal mascat. Dacă s-ar putea schimba și vocea...

— Pentru un actor e foarte simplu lucrul acesta. Dar n-u știu de ce e necesară vocea la un bal mascat.

— Nici eu nu știu. Mi-am imaginat numai pentru că nu am fost niciodată la niciun fel de bal.

— N-ați dansat niciodată? Nu știți să dansați?

— Nu. Și cred că a trecut perioada. Nu mă puteam duce la baluri. Ar fi trebuit să împrumut haine de la colegi. Rămâneam în internat, dar nu eram trist niciodată. Îmi imaginam baluri pe platforme suspendate, cred că în acele clipe dansam. Mai târziu am început să-mi imaginez altceva, mult mai frumos și cu mai multe melodii, un ritm al liniilor care se caută, care se împlinesc. Știți câtă forță poate sugera întâlnirea dintre trei linii? Poți să sprijini tot pământul pe ea, poți să-l rostogolești ca într-o roabă... Am căutat apoi și eu cvadratura cercului...

Liviu tăcea. Nu auzea niciun cuvânt. Undeva răsunau pocnetele unor oase. Iarăși îi apăruse imaginea unui schelet în oglinda pe care nu putea s-o spargă.

Liana suferea de melancolii și regrete și de groaza că nu va putea pregăti viitorului amintirile pe care le dorea. O durea însă atât de mult dorul de alte poezii, încât hotărî să trădeze. Se întoarce spre Liviu. Acesta parcă se deșteptase. Nu mai ținea revista în mână. Abia i se zărea în buzunar.

— Da, Liana. V-am ascultat cu politețea omului care nu

vrea să audă. Mai stai?

Întrebarea era crudă. Hotărârea Lianeî şovăia din nou.

— Plec, spuse ea. Poate adio... poate la revedere...

Liviu o conduse până la poarta institutului. Acolo se scuză:

— Îmi este cu neputinţă să te însoţesc. Îţi jur că nu vreau să te jignesc. Poate e vorba de viaţa mea! Aş vrea foarte mult să te văd. Mai stai în Bucureşti?

— Nu ştiu. Poate plec după masă... poate mâine dimineaţă. Nu ştiu. Depinde dacă pot sau nu pot să mă hotărăsc pentru un anumit lucru.

— Nu pot să-ţi promit nimic. Trebuie să dau vieţii mele un verdict hotărâtor: da, sau nu!

— Te înşeli, Liviu. Nu m-am gândit la tine când am vorbit de o anumită hotărâre. Într-adevăr, trebuie să fii într-o stare excepţională dacă ţi-ai putut închipui că-ţi fac o invitaţie. Dar mai cred şi altceva. Că îţi exagerezi propria stare. Nu vreau să te hipnotizez. *Unei anumite persoane tu nu-i vei putea spune niciodată nu!* Ştii cine este acea persoană? Ştiu şi eu. Este persoana la a cărei dragoste nu poţi renunţa.

— Eşti prea gravă, Liana. Vrei cu orice preţ să mă convingi? Aş fi vrut să iau singur hotărârea.

— Nu. Îţi spun numai ceea ce gândesc. Eu aş dori din tot sufletul să poţi spune o singură, numai o singură dată: NU! Poate nu acum. Poate într-adevăr situaţia e gravă acum. Să spui NU, ştii când să spui? Când îţi cumperi o pereche de pantofi, sau când îşi mănânci prăjitura, sau când te uiţi după o fată pe stradă. Leapădă-te de dragostea asta! E cea mai blestemată pacoste a lumii!... La revedere!... Nu! Ştii foarte bine că nu accept nicio scuză. Şi nu vreau prin asta să te jignesc. Suntem doi arbori care şi-au împletit odată crengile. Acum, vântul şi-a schimbat direcţia. Crengile mi-au rămas îndoite. Sunt sinceră, Liviu. În amintire, aceste crengi îndoite, în ciuda unor chinuri, par şi chiar sunt frumoase. Dar pentru o anumită potecă din viitor, crengile mele sunt infirme. Nu se mai pot întâlni cu primăvara...

— Nu ştiu ce vrei să spui. Poate că înţeleg, dar nu vreau

să mă gândesc. Poate că și tu îți exagerezi propria stare.

— M-am hotărât, Liviu. Plec astă-seară. Nu vorbesc pentru tine. Mi-a mai rămas speranța balului mascat...

De la gară, Liana făcu un apel telefonic absurd. Cineva răspunse totuși la capătul firului. Așeză încet, cu mâna tremurândă, receptorul în furcă. Mușat încă-i aștepta vocea.

3

Fereastra casei scunde și tăcute din Vatra Luminoasă era deschisă. Bătrânul cu păr alb și cu fața ca o mască a durerii aștepta încremenit umbrele reconfortante ale nopții. Coatele i se înțepeniseră în pervaz, capul îi aluneca încet în mâini. Prin negura ochilor închiși privea amintiri de demult.

Se împlineau patruzeci și patru de ani de când un tânăr entuziast, energic, însetat de glorie predase Universității din Bologna o teză de doctorat despre aspectul artistic al epocii în care se înființase universitatea. Bizantinologii bătrâni, severi, oficiind în veșminte tradiționale, îi remarcaseră lucrarea și hotărâseră în unanimitate să-i asculte jurământul solemn pe care era dator să-l rostească în limba latină oricare cetățean al lumii în momentul când i se acorda titlul de doctor. Era unul dintre cei mai tineri doctori pe care-i cunoștea în vremea aceea intelectualitatea țării. Succesul îl amețise. Se întorsese în țară strălucitor, oferindu-și serviciile Universității din București. Apoi, sub umbra unui copac bătrân, îi jurase iubitei că se vor căsători în ziua în care va fi numit profesor universitar. Fata era palidă, blândă și grațioasă, parcă furișată dintr-un tablou de Lawrence înaintea ultimelor trăsături, emfatice, de penel. Dragostea lor era ca un cântec care alintă uneori înălțimi izolate. Primul articol pe care-l publicase tânărul la înapoierea în țară retușa câteva erori strecurate într-unul din puținele studii despre artă ale celui mai prețuit istoric din acea vreme. Conflictul se

deschisese. Tânărul nu obținuse catedra și nici n-avea speranțe s-o obțină într-un viitor apropiat. Se angajase profesor la un liceu din București, desfășurând o uriașă muncă de cercetare pentru a sfărâma stavilele. Răscolea arhive, studia documente vechi, făcea comunicări, publica, întocmea manuale, treceau ani, dar porțile Universității nu voiau să i se deschidă. Savantul, care se bucura și de un mare prestigiu politic, nu rostea cuvântul magic. Anii și studiile nu-i ofereau nimic altceva decât speranțe. În fiecare an, sub același copac care ascultase un jurământ șoptit, se întâlneau doi oameni tăcuți care-și vestejeau tinerețea privindu-se și sperând. În fiecare an erau mai triști și mai oboșiți. Cu puterea și hotărârea revoltei, bărbatul umplea fără conținere cu scrisul lui mărunț mii și mii de coli albe. Colbul din arhivele răscolite parcă se muta în părul lui. Începea să albească. Își adunase ultimele puteri pentru a se desface de jurământ. Ea acceptase, tăcută ca întotdeauna. Trecuseră însă douăzeci de ani. După un an se născuse băiatul. Îi dăduseră un nume din istoria pe care o slujea. După încă un an, femeia murise, zbătându-se încet, tăcut, în brațele lui, ca o pasăre oboșită de un zbor întârziat. Era un simplu profesor de liceu. Nu mai avea puteri. Elevii, impresionați de figura lui, îi ascultau lecțiile într-o tăcere mormântală. Toate episoadele mari din istorie erau rostite cu o voce care plângea parcă amintirea jertfelor și învinșilor. Un fost elev care-i cunoștea povestea, membru marcant al unui partid politic, detunase odată în parlament împotriva unei figuri grave de pe banca ministerială, amintind, printre altele, și cazul profesorului Aristide Filimon. Povestea înduioșase adunarea. Apăruse și un articol în ziarul de opoziție. Câștigând alegerile, partidul încercase să-l atragă în rândurile lui, oferindu-i catedra mult visată. Bătrânul refuzase. Abia câțiva ani mai târziu, consiliul Universității izbutise, în sfârșit, să obțină numirea lui ca profesor la Facultatea de istorie. Era însă bătrân și oboșit și zguduit mereu de durerea unei amintiri. Studenții părăseau pe furiș cursurile lui, iar la examene se prefăceau triști și îndurerați. La începutul războiului, după trei ani de

cursuri veștejite ținute în fața unor săli aproape goale, își ceruse pensionarea. I se potriveau și anii. De atunci, în tăcerile lui, încerca să-și închipuie cum i s-ar fi scurs viața dacă ar fi ieșit victorios la douăzeci și patru de ani.

Bătrânul auzi de departe pașii lui Liviu și recunoscă după cadența lor că i s-a întâmplat ceva grav. Renunță la visuri și amintiri. Își căuta puteri pentru băiatul care-l înfricoșa. Se retrase în camera lui într-un fotoliu, aprinse lampa de masă, o îndepărtă, ca să nu-i rănească vederea, și începu să aștepte.

Câteva ore, Liviu nu se mișcă de la birou. Niciodată nu studiase cu atâta înfrigurare. Niciodată mintea nu-i fusese mai limpede și mai aptă de a pătrunde relațiile matematice. Ar fi vrut să fie obosit, să i se încâlcească gândurile, să nu zărească pe foile de hârtie din fața lui decât pete negre, confuze, hidoase, imposibil de descifrat. Limpezimea aceea îl înnebunea, dar în loc să-l azvârle în stradă, în lume, în neant, îl pironea acolo, la masă, îi activa, parcă împotriva lui, gândurile și rezistența. Deodată, se răzvrăti. Izbuti să se dezlipească de magnetul care-l ținuse lipit de birou. Înțelese însă într-o singură clipă că eliberarea lui e inutilă. Nu descoperi în fața ochilor ecranul opac pe care-l aștepta și-l dorea. Era prea multă lumină în camera aceea, parcă o căptușise albastrul cerului. Nu se eliberase, ci fusese eliberat. Cineva îl dăduse la o parte ca pe-o pagină pe care nu mai erau necesare corecturi. Fusese tipărit fără greșală. Trebuia să scape de groaza că va fi citit.

Se ascunse în holul semiobscur. Umbrele parcă-l linișteau. Era o iluzie. Simțea nevoia de a auzi vorbe, întrebări, oameni, de a ști că poate vorbi, că poate răspunde. Nu. Își exagera starea. Era sub hărțuiala unor clipe de infern, care-i spuneau, mai ales, că e încă slab, că nu consumase tot oțelul de care avea nevoie ființa lui. Își aminti ceea ce spusese odată Turenne înaintea unei bătălii: „Tremuri, schelete; dar cât de tare ai tremura dacă ai ști unde te duc!” Avu puterea să-și oprească tremurul și să se gândească la alte clipe, pe care abia urma să le trăiască. Poate că trecea printr-un antrenament de care avea nevoie

În anii viitorului. Atunci: să mai tremure, să mai audă zgomotul oaselor ciocnindu-se, să treacă prin toate probele infernului, să trăiască acea clipă groaznică a lui Gide în care trupul își pierde ultima picătură de sânge – limita infimă dintre viață și moarte –, să oprească picătura chiar în cădere! Dacă ar putea s-o vadă cum se alungește, cum își schimbă centrul de greutate, cum o atrage pământul, cum își parcurge ultimii milionimi de milimetru, cum se desprinde de viață, oferind pentru a miliarda parte din secundă priveliștea unui spațiu gol între ea și trupul mort! Să calculeze totul cu viteza luminii, să acționeze cu viteza luminii. Să simtă învierea. Picăturile să se retragă în trup, una câte una, una câte una... Oare ajunsese în pragul demenței? Efortul imaginat îl prăvăli într-un fotoliu, dar îl ajutase să învingă clipa. Scheletul nu-i mai tremura. Momentul pe care-l trăia părea acalmie pe lângă groaznicul moment imaginat.

Tatăl lui îl găsi palid și încordat. Se așezase în fața lui și-l privea. Tăcerea nu era neobișnuită pentru niciunul dintre ei. O suportară multă vreme. Liviu îi mărturisi nevoia de a-l simți lângă el.

— N-aș fi vrut să te obosesc, dar îți cunosc nopțile. Aproape toate sunt albe. Nu te-am întrebat niciodată ce crezi despre mine, pentru că îmi închipui că niciun om nu poate cunoaște pe altul, oricât de apropiat i-ar fi. Poate numai mama se pricepe să citească în sufletul copilului și asta numai atâta timp cât copilul nu știe să vorbească. Pe urmă se alterează totul. Ne facem numai păreri unii despre alții, influențate de sentimente și gânduri pasagere. Cum pot eu să cunosc pe altcineva atâta vreme cât nu sunt în stare să mă cunosc pe mine însumi?

— Poate că ai dreptate, Liviu. Niciun telescop, niciun spectograf nu poate constata structura reală a unui om. Și simțurile noastre se pot înșela. Vezi un om foarte calm și senin. Cine e? Ce e cu el? E oare fericit? Cutreierând însă multă vreme istoria, mi-am format o părere. Orice om oferă o posibilitate de cunoaștere. Să nu-ți închipui că sunt vulgar. Adevărurile par banale, dar de aceea sunt

adevăruri. Omul poate gândi și simți orice, până la absurd și inimaginabil. Poate pregăti o crimă în mintea lui, poate chiar să simtă crima ca și cum ar înfăptui-o. Sunt momente grave în viață, când ajungi la acest prag. Esențial este dacă treci sau nu treci pragul. Esențial e actul. Unii pot gândi și simți înălțimi și intensități uluitoare. Dar prin aceasta nu ajung nici filosofi, nici artiști. Esențial este actul... „Cât de frumos aș putea să cânt!” spune unul. „Cât de dragi îmi sunt oamenii!” spune altul. Esențial este actul... Altă posibilitate mai bună de cunoaștere nu avem.

— Mi se pare prea gravă teoria aceasta. Instituie prea multă răspundere în lume. Oare nu e un fel de închisoare spirituală?

Bătrânul nu răspunse. Se întristase. Simțea undeva clapele de pe care se cântase acea întrebare.

— Crezi că faptele reprezintă întocmai un om? continuă Liviu. Un șarlatan oare nu poate deveni un om util, chiar foarte util cândva? Oare un geniu nu se poate transforma cândva într-un șarlatan sau într-un asasin?

— Esențial este actul... După cum vezi, ai spulberat singur imaginea închisorii. Celulele ei nu existau în lume, ci undeva în tine.

— Și totuși, greșești. Imaginează-ți o luptă. Comandantul unei părți angajate în luptă termină planul. E un plan magistral, genial. Secundul său îl ucide, și cu planul celui ucis cucerește victoria. I se prind lauri pe frunte, e primit triumfal. Istoria s-a îmbogățit cu un comandant de oști, iar muzeele viitorului - cu o statuie.

— Există și asemenea accidente... și posibilități, Liviu. Le cunoaștem din istorie, și dacă le cunoaștem înseamnă că n-au scăpat sentinței acestui tribunal suprem pe care-l numim adevăr.

— Poate că unele au scăpat. Poate că geniul lui Napoleon aparține de fapt lui Lannes sau Murat. La Waterloo nu i-a avut lângă el. Nu lua totul *ad litteram*. Emit o simplă părere, care poate fi adaptată altor cazuri... Și apoi acel secund, înfierbântat de victorie, magnetizat de glorie, poate deveni un comandant de geniu cum n-ar fi ajuns niciodată

cel ucis. Oare câți strategi celebri nu și-au confecționat galoanele aplicând un principiu mai sigur: „Un general e mai greu de distrus. Trebuie ucis atunci când e sergent?”

— Nu cunosc această frază. Unde a-i găsit-o?

Liviu nu răspunse, întrebă:

— Crezi oare că ura, pornind inițial de la un caz particular, se poate transforma în acea abstracție activă de care pomenește undeva Balzac?

Bătrânul nu răspunse direct la întrebare.

— Vreau să-ți povestesc ceva. Nu știu unde, când și dacă s-a întâmplat cu adevărat ceea ce îți voi spune. Într-o vară, un copil frumos, foarte inteligent, precoc, mi se pare că avea șase sau șapte ani, s-a dus cu tatăl lui la țară, la niște rude. Satul era la marginea unei păduri. Copilul a fost repede îndrăgit de ceilalți copii și de părinții lor. Zile frumoase, calde, plăcute, de vară. În fața casei era un copac înalt, și pe prima creangă a copacului se afla o colivie. La începutul verii, stăpânul casei și copiii lui prinseseră cu lațul o pasăre care se prinde foarte rar și care chiar dacă e prinsă nu suferă captivitatea; nu cântă, nu mănâncă, se sinucide. Printr-un miracol, păsărică aceea s-a obișnuit cu colivia. A continuat să cânte. Seara mai ales, cântecele ei înfiorau toate sufletele din jur. Copilul acela frumos și precoc s-a îndrăgostit într-atâta de păsărică și de cântecele ei, încât nu putea să adoarmă până nu-i auzea ultimul tril. S-a rugat să i se dea lui colivia și pasărea. Voia să le ia cu el acasă, la oraș. I s-a răspuns că și ceilalți copii o iubesc la fel, și ca să-i alunge cu totul tristețea i s-a mai spus un adevăr: pasărea aceea nu va putea trăi la oraș. Copilul a înțeles și a tăcut... Zalele treceau, el asculta noaptea cântecele și adormea fericit. Era în ultima seară. A doua zi dimineață, copilul și tatăl părăseau satul. Pasărea își terminase cântecul. În camera în care dormeau cei doi se făcuse liniște. Probabil că tatăl și copilul adormiseră. Târziu, copilul s-a sculat fără zgomot, s-a dai jos din pat și – tăcut, ca o fantomă – a sărit afară prin geamul deschis. A încercat să se cațare în copac. Era greu. De câteva ori a căzut de la mijloc, dar n-a renunțat. Se cățara folosindu-se

de toate părțile corpului. I se julise tot pieptul. Până la urmă, a ajuns creanga. A stat numai câteva secunde acolo, poate numai o secundă, o clipă. A coborât repede, aproape a căzut, și s-a întors tot tăcut, ca o fantomă în patul lui. Se zvârcolea în somn de durere, dar n-a scos niciun geamăt. A adormit târziu și cu toate acestea s-a trezit primul. S-a îmbrăcat repede, ca să-și ascundă rănilile de pe brațe și de pe piept, și a rămas îmbrăcat, în pat, până s-au sculat toți ai casei. Era o mare tristețe, o sfâșiere peste tot. Pasărea scăpase din colivie...

— Tu nu dormeai? întrebă Liviu îngrozit.

— Nu. Toată noaptea am crezut că te-ai dus s-o mângâi.

.....
Liviu se retrăsese în camera lui. Își amintea cuvintele Liane: „Unei anumite persoane tu nu-i vei putea spune niciodată nu!” Somnul fugea, nu voia să se abată asupra lui ca un trăsnet, să-l trimită în cele mai adânci tenebre, să-i șteargă toată identitatea, măcar pentru câteva ore. Amintirea aceea crudă, de demult, se încețoșase. Aprinse lumina și zări în același loc pe birou obiectele care-l torturau. Un dosar plin cu *cifre mici, rotunde, dispuse în șiruri drepte, perfecte*. Alături o revistă, ultimul număr, pe care n-o văzuse nimeni altcineva. Și paginile revistei erau pline cu cifre și desene. Toate, toate, până la virgule, parcă erau culese din dosar.

4

Mușat trecea printr-o perioadă liniștită. Vizitele se răriseră. Parcă fusese uitat. Nici Irina nu mai apărea în pragul biroului, ca altădată, pentru a se mira că vremea nu se schimbă, iar căldurile încep să fie insuportabile. Bostan îi încredința tot mai rar lucrări din partea lui Neagoe, uneori treceau săptămâni până-l vedea, în sfârșit, calm și senin, pătrunzând în birou cu un dosar subțire în mână și

părăsindu-l cu aceleași vorbe:

— Cred că săptămâna viitoare se va rezolva problema locuinței. Am primit asigurări. Sper că-mi vei face o vizită în casa nouă.

Liniștea aceasta îi folosea enorm tânărului, și ea era ajutată și de grija colaboratorilor de a-l feri de probleme birocratice. Putea să-și consacre tot timpul și toată atenția compoziției moderne care-l preocupa. Umpluse sertarele cu ceea ce obișnuia să numească partituri: principii noi, dispozitive, scheme îndrăznețe, mecanisme, mașini. Când începu clasificarea lor, rămase uimit de cantitatea muncii depuse. Își imaginează că are în fața lui uneltele moderne, activitatea de perspectivă a unei întregi ramuri industriale. Dacă ar fi fost după el ar fi îndrumat de pe acum activitatea institutului spre asemenea obiective. Aceasta era melodia pe care trebuia s-o cânte orchestra atât de bine organizată și condusă a institutului. Oare era cu adevărat aceasta? Întrebarea îl obseda, începea să-l obsedeze. El se inspirase din studii, din reviste, din publicații, din principii și legi și mecanisme, din acea matematică aplicată care-i devenise familiară. Toate acestea erau însă îndepărtate. Se simțea parcă vârful unui unghi. Sau poate voia să devină vârful unghiului pe care-l visa. O latură a unghiului, latura teoretică, latura matematicii aplicate, era adânc împlântată în el. Cealaltă latură era abia schițată, putea să existe undeva, însă într-o direcție atât de nesigură, încât nu putea să determine valoarea unghiului. Principiile, legile, liniile, forțele, teoria tehnică în toate îndrăznelile ei, culeasă din atâtea studii, parcă-i umplea mâinile ca sângele. Se scurgea ușor în cifre și formule pe colile albe de hârtie. Colile erau însă niște suprafețe mici, care nu acceptau volume. Atingându-le, mâna nu simțea relief, duritate, mișcare. Pe copertele dosarelor începea să vadă cum cresc literele acelui cuvânt hotărîtor, definitiv: SPAȚIU. Teoria se voia turnată în spațiu, voia să devină din adevăr științific valoare materială, voia să existe ca mișcare și forță. Îi era sete de spațiu așa cum unui artist cu simțurile îmbogățite de frumusețea unei femei îi este sete de marmură. Își

reîntâlnise teoria după aproape un an de zile. Era mai puternic, o ținea solid, sigur în mâini. Îl aștepta spațiul, tehnica. Undeva, oamenii simțeau duduital, puterea, nervozitatea mișcării. Simțea și ceea ce lipsește mișcării pentru a fi mai rapidă, mai bogată, mai eruptivă. În câmpul acela activ, concret, material, cu fum, cu zgomote, cu așchii, cu scântei se puteau turna ideile în volume; numai în câmpul acela puteau înflori adevăratele idei, numai acolo mecanica umană, mecanica ideilor, se putea încadra în legea mare a mecanicii terestre, în ceea ce fusese inițial. Mușat visa, exagera. Descoperise însă direcția spre care trebuie trasă cealaltă latură a unghiului. Abia după ce o va trage, după ce o va colinda, va putea determina valoarea unghiului. Două laturi: știința și tehnica. Amândouă se întâlnesc undeva prin mijlocirea omului. Mușat voia să fie unul dintre cei care înscriu unghiul acestei întâlniri.

Din nou se simțea eliberat și tânăr. Aruncă aproape cu nepăsare dosarele clasificate într-un sertar și se duse, deschizându-și larg brațele, spre fereastră. Soarele ardea, niciun vânt nu voia să-i domolească puterea. Îndură multă vreme arșița, de parcă ar fi vrut să-și pună la încercare rezistența.

— Bună ziua, tovarășe inginer!

Era vocea lui Neagoe. Mușat îi răspunse politicos la salut. Fața lui exprima însă surprindere.

— Mi se pare că „stagiul necesar” se cam apropie de sfârșit, continuă Neagoe.

— Aveți dreptate, răspunse Mușat gândindu-se la cu totul altceva.

Neagoe nu cunoștea însă gândurile lui; de aceea rămase oarecum intrigat auzindu-i vorbele. Îi destăinui imediat scopul formal al vizitei:

— Tot nu v-a sosit ultimul număr al revistei?

Mușat își aminti că Neagoe mai trimisese o dată un curier cu această întrebare.

— Mi se pare că a sosit chiar astăzi un grup de publicații. Numai un moment, vă rog.

Se întoarse foarte repede, cu un teanc de reviste. Printre

ele se afla și cea căutată de Neagoe.

— Mi se pare că totuși lipsește un număr, spuse Neagoe. Dacă acesta e ultimul, înseamnă că numărul anterior s-a pierdut s-au s-a rătăcit pe undeva. N-are nicio importanță. Până la urmă, tot îl vom găsi... Am impresia că totuși nu te-ai plictisit aici...

— Dimpotrivă, îl asigură Mușat. Nici nu se putea un stagiul mai necesar. Poate că într-o zi, dacă veți avea timp, vă voi... plictisi cu niște idei... cu câteva păreri. Mai demult mi s-au părut... Mă gândeam la activitatea institutului... O asemănăm cu o... Cred că e prea... Cred că e foarte precisă organizarea. Mă gândeam la obiectivele muncii... la ceea ce se concepe și la perspectiva activității...

Cu toată exprimarea greoaie, confuză, Neagoe pricepu ideea lui Mușat.

— Te înțeleg, tovarășe inginer. Te gândești la perspectiva activității noastre. Am avut o întrevedere cu tovarășii din conducere. Probabil că ai auzit de ea. Da. Ni s-a dat sarcina să schimbăm structura activității institutului, s-o adaptăm perspectivei industriale. Vom constitui o comisie largă, în vederea întocmirii unui proiect. Poate că vei face și dumneata parte din ea...

— Nu, spuse Mușat. Nu cred. Nu cred că voi putea face parte. Vă voi explica...

Neagoe îl părăsi nedumerit. Înțelegea că se petrece ceva cu tânărul inginer. Vorbele sale indicau o anumită stare. Nu-l preocupa felul său de a se exprima. Se convinsese pe deplin asupra capacității lui, studiindu-i, cu câteva zile în urmă, la cancelaria Politehnicii, lucrarea de diplomă. Deși teoria i se părea hazardată în ansamblul ei, descoperise în ea demonstrații și relații care-l uimiseră prin îndrăzneală și claritate. Poate că tânărul se simțea lezat, sau poate într-adevăr se simțise bine în acea bibliotecă vie. Știa că Bărbulescu se va opune categoric la numirea lui în comisia de proiecte. De astă dată însă, nu mai voia să cedeze.

La constituirea comisiei, Neagoe fu pus în situația de a ridica pur și simplu din umeri. Se stabiliseră anumite criterii privind alegerea membrilor, care-l înlăturau din capul

locului pe Mușat. Un singur cercetător tânăr fu numit în comisie: Liviu Filimon. Nici Bostan, care aștepta cu sufletul la gură lista membrilor și căruia Neagoe îi promisese secretariatul tehnic, nu avu fericirea să-și vadă trecut numele. Noroc că nu-i vorbise Silviei despre aceasta!

Mușat se pomeni într-o zi cu Liviu în birou. Abia atunci își dădu seama că nu-l văzuse de multă vreme.

— Am fost foarte ocupat, se scuză Liviu. Dacă ți-ai închipui însă ce m-a împiedicat să te vizitez...

— Cred că eu ar trebui să mă scuz. Puteam foarte simplu să urc până la tine. Nu știu ce m-a reținut. Poate...

— Într-adevăr, îl întrerupse Liviu, pentru a nu pierde cursul conversației. Puteai să-mi faci o vizită. Dar mai bine să lăsăm conveniențele. Știu că tu îți găsești pretutindeni și întotdeauna ocupații și pasiuni. Chiar dacă ai fi undeva într-un pustiu, te-ai apuca să numeri boabele de nisip și ai simți în asta o fericire absolută... Scuze, dragă Ioane, sunt obligat să-ți cer, dar pentru altceva. Și nici nu cred că ajung simple scuze, pentru că obiectul e foarte grav. La urma urmei, sunt prietenul tău cel mai bun, așa că orice destăinuire, oricât de gravă ar fi, nu trebuie să mă doară. Cum ai reacționa dacă ai afla într-o bună zi că eram pe cale să te ucid?

— De ce? Nu văd motivul unui asemenea act.

— Există și crime din imprudență... sau mai bine zis din ignoranță. După cum vezi, sunt foarte autocritic.

— Tot nu te înțeleg, Liviu. Ce înseamnă pentru tine a ucide? Distrugerea fizică a cuiva, sau altceva?

— Nu știu. Pe mine mă poate ucide și o vorbă, și un gând, și o privire. Chiar o privire pe care eu o arunc undeva sau cuiva se poate întoarce împotriva mea cu puterea unui proiectil. După cum vezi, sunt foarte sincer, și dacă vrei să fiu absolut sincer îți declar că n-am vrut să fiu sincer.

Nu. Liviu nu jongla cu vorbele, așa cum își închipuia prietenul său. În apropierea lui se contamina. Uneori chiar simțea plăcere să scoată din pachetul ascuns al sufletului său cărți pe care să le dea pe față. Plăcerea aceasta i-o oferea însă siguranța deplină că nu-l amenință nicio primejdie. Cartea mare pe care juca întotdeauna era

cinstea omului din fața lui. În raport cu ea își descoperea propriile cărți.

— Parcă aș simți o bucurie – minți Liviu, uitând tot ceea ce spusese plină atunci – făcându-ți destăinuirea. Bucurie nu pentru curaj, ci la gândul că-ți voi face ție o bucurie. Ca atunci când citind o carte frumoasă abia aștepti să i-o dai altuia, ca să se bucure și el. Nu știu dacă la început m-am bucurat... Ți se pare, probabil, că bat câmpii, nu? Știi despre ce e vorba? Am studiat dosarul lucrării tale. *Și m-am convins definitiv că ai dreptate.*

Liviu silabisii, aproape scrâșnind, fraza. Voia să demonstreze prin aceasta toată valoarea destăinuirii.

Mușat îl privi fără niciun interes. Parcă nici nu știa despre ce e vorba. Uitase de multă vreme conflictul.

— Ce spui tu? Dar era firesc, Liviu, să ajungi la acest rezultat. N-u ți-am spus de-atâtea ori că totul e grotesc? Nu știu de ce consideri opoziția ta o crimă. A fost o simplă prostie. L-ai văzut pe cineva citind ziarul cu titlul în jos, și n-ai făcut altceva decât să-l imiți. Ca un copil care nu știe să citească. Bine că ai pus până la urmă mâna pe abecedar!

Asemenea vorbe îl ucideau pe Liviu, și cel care le rostea nu înțelegea că prin aceasta rămâne mai departe o țintă, o victimă, un candidat la înfrângere.

— Mă uluiești, Ioane! Și nu știu de ce. Îți cunosc doar toate notele, știu ce melodii pot să se combine din ele, și cu toate acestea mă surprinzi mereu, mă transporti în tenebre sau în senin. Parcă ai pune cuțitul în mâna cuiva și ți-ai transformat și brațul în pârghie, ca să te lovească mai bine.

— Iar începi să bâigui. Tu mă uluiești. Ce logică e în tine? Cum poți înlocui atât de arbitrar plusul cu minusul? Să fii oare un simplu sclav al vorbelor? E de neînțeles. Tu nu ai valori. Pricepi? Un simț general există în tine. Dar nu știi să-l repartizezi. Parcă ai lua apă cu amândouă mâinile și ai spune: „În stângă e oxigen, în dreapta e hidrogen”.

Liviu se plimba nervos prin cameră. Nu știa ce să creadă. Oare omul acela chiar nu-și dădea seama că peste câțva timp va deveni un erou? Că va urca dintr-o dată o sută de trepte? Că una dintre treptele acelea va fi și spatele lui? Că

va călca peste această treaptă cu tălpi ținute? Că-i va sfârteca tot trupul?

— Hai să nu ne mai gândim la prostii, Liviu! Îi auzi vocea revoltător de veselă. Îți dau și eu o veste. Citește.

Îi înmână o scrisoare, prin care o mare uzină din provincie accepta în principiu transferul lui Mușat acolo. Parcă trăsnise undeva.

— Ce-i cu tine? îl întreabă Mușat. De la terminarea facultății m-am gândit la acest lucru. Totuși, nu regret anul petrecut aici. E o condiție *sine qua non* plecarea mea acolo.

— Ești nebun? aproape țipă Liviu, și era sincer în acea clipă. Vrei să părăsești Capitala, institutul? Facultatea? Vrei să mă părăsești pe mine?

— Trebuie, Liviu, răspunse el cu un accent de tristețe în glas. Trebuie să colind, să băătoresc și cealaltă latură a unghiului meu. M-am întristat și eu pentru o clipă, dar mi-a trecut. Trebuie. Au făcut-o mulți alții înaintea mea, și ei poate nu aveau datoria pe care o am eu. Eu răspund însă pentru ceva nedefinit, tulburător. Nu simți frumusețea? Nu știu ce se poate modela acolo. Un singur lucru știu: că va fi ceva frumos, înalt. De aceea îmi ard degetele.

Liviu nu se putu abține. Avea lacrimi în ochi. Își îmbrățișă iarăși prietenul, ca altădată pe stradă.

— Ești un monstru! șopti el. Dacă ai avea un bici în mână și m-ai lovi de o sută de ori peste spatele gol, poate că te-aș întrece.

După câteva minute aruncă pe neobservate o revistă îndoită în spatele unui dulap. Mușat căuta prin sertare.

— Uite! spuse el. Uite ce m-a ținut în viață aici. M-a împropătat ca o apă vie. Mi se pare că s-a constituit și o comisie pentru aceasta.

Liviu înțelese imediat despre ce este vorba. Răsfoi în grabă dosarul. Știa că ține în mână o comoară. Făcu mari eforturi ca să nu se trădeze.

— Aș vrea să mă uit pe îndelete prin el. S-ar putea să ne folosească. Nu știi că am fost numit și eu în comisie?

— Atunci, e perfect, Liviu. M-ai scutit de un drum la Neagoe. Uită-te mai cu seamă în partea a doua. Sunt

câteva capitoare acolo care cu siguranță te-ar putea inspira.

— Nici nu mă îndoiesc. Tu vei fi tratat ca dezertor, iar eu voi primi decorațiile care ți s-ar fi cuvenit. Vii la examenul de admitere?

Puse repede întrebarea, pentru a nu auzi niciun răspuns, pentru a-și închipui, mai târziu, oricând, oriunde, că i se dăduse zâmbind consimțământul cel mare.

Mușat se întristă subit.

— Vin. Acolo îmi va fi cel mai greu. Acolo se va petrece adevărate despărțire. Nici el noi mă va putea opri. Știi asta... Exa...

Nu reuși să termine cuvântul. Își aminti, înfiorat, un zâmbet pe care-l uitase și pe care-l simțea aproape.

— Acum îmi dau seama, Ioane. Știi că Liana e în orașul acela?

Mușat nu-l auzi. Un gust amar îi umplea gura. Mai era o despărțire la care nu se gândise.

5

Mușat era în cancelarie. Controla lucrările scrise la examenul de admitere. „Infinitul” nu le încredința altcuiva. Deodată, auzi vocea cunoscută, cam timidă de astă dată, a portarului:

— Vă caută cineva, tovarășe Mușat.

— Vin peste cinci... peste zece minute, răspunse el fără să-și ridice capul din teze.

Peste zece minute îi predă „Infinitului” lucrările, controlate și adnotate. În ușa cancelariei întâlnește din nou portarul. Venise tot pentru el.

— Știam eu că sunteți punctual, dar pentru că m-au rugat cu atâta insistență...

Undeva în curte, izolați, stingheri, îl așteptau Doina și tatăl ei. Fata aproape tremura. Îi strânse mâna cu toată puterea pe care o mai avea și îl privi în ochi cu toate

amintirile.

— Nu te-ai așteptat să mă vezi, nu-i așa?

Nu se așteptase. Dar undeva în adâncul lui își făcuse loc o speranță, sau poate o dorință pe care n-avea curajul s-o cultive.

— Sunt atât de emoționată! Nu vrei să ne plimbăm puțin? ... Rămâi tu, tăticle, pentru afișarea listelor...

Tatăl clătină încet din cap. Era mai emoționat decât ea.

Porniră amândoi. Ea parcă voia să fugă. Când ajunseră în stradă, îl rugă în șoapte:

— Să nu mă întrebi nimic despre examene. N-am nicio emoție. Am reușit sigur. Vreau să mă duci repede pe o stradă cu mai puțină lume.

Porni ea înainte, fără să știe unde merge. Ajunseră într-o piață mare, plină de lume.

— Aici suntem singuri, mu-i așa?

Nu vedea pe nimeni în jurul ei. Întâi își lipi capul de pieptul lui, apoi se întoarse și se rezemă cu spatele de el ca de un zid. Părul ei îi mângâia obrazii. Îi luă mâna și i-o duse la ochi. Mâna i se încălzi. Plângea.

Lumea urla în jurul lor. Precupeții își strigau marfa, oamenii se ciocneau de ei, îi înghionteau, îi priveau cu ochi de prostănaci, se rostogoleau fructe și zarzavaturi la picioarele lor, ei nu se mișcau, nu vedeau și nu auzeau nimic.

— Dacă ar fi mai multă lume, spuse ea întorcându-se veselă și sprintenă ca un titirez, m-aș urca în copacul de colo și m-aș azvârli. Vezi ce repede mi-a trecut? Și vezi ce înțeleaptă sunt? Nu te întreb nimic, iar eu sunt pregătită să-ți răspund la orice. Nu pentru că ești mai mare decât mine. Vreau eu așa. Mi-a părut rău că *acolo* am vorbit atât de puțin, și m-am hotărât să-ți spun dintr-o dată multe, și pe urmă să tac din nou, ca să nu te plictisesc.

— Mi-ai spus fără să vorbești. Și într-adevăr ești înțeleaptă, Doina.

— Eu nu știu cum să-ți spun. Ionuț nu prea-mi place. Dar mi se pare că trebuie să tac... O clipă numai. Știi cum te voi numi? „Fantastic”.

— Ești un copil, foarte, foarte copil!

— Văd că nu-ți place mumele. Dar nu mă interesează. N-o să-l auzi niciodată. Îl voi rosti în gând, și tu vei vedea numai cum înghit în sec și ridic din sprâncene. Atunci voi spune în gând: „Dragul meu Fantastic”, și cu voce tare: „Nu știi cât e ceasul?” Ne-a apropiat mult despărțirea, nu-i așa?

Râdea ca acolo pe malul apei, cu toată fața. Iar în jurul lor oamenii vociferau, se certau, claxonau mașinile, huruiau roțile căruțelor.

Cine era acest miracol de lângă el? De ce, de unde apăruse? La *această* despărțire nu se gândise.

— Începusem să tac, dar te simt trist. Nu vreau să te întreb nimic. Ți-am spus numai ca să știi că te văd.

— Va trebui să ne despărțim, Doina...

— De ce? Aaaa! Trebuia să-mi închipui că ești ocupat acum cu examenele. Îmi mai lipesc o dată capul de pieptul tău, și pe urmă pot să aștept cât vrei tu...

— Dacă ai putea, Doina! Dar nu îndrăznesc să-ți cer...

— De ce să nu îndrăznești? Mult, mult de tot? Inocența și dăruirea aceea oarbă îl speriau. Oare ce se întâmpla acolo?

— Hai să pornim! spuse ea. Nu știu ce m-a deșteptat. Și pe tine, nu-i așa?

Porniră, ținându-se de mână, pe o stradă mai liniștită.

— Te superi că mi te închipui de vârsta mea? Eu nu pot să fiu altfel. Nu știu să fiu mare. Oamenii mari își amintesc ce au simțit când erau mai mici, ei pot să-și repete starea, și tu poți. Eu nu pot să mă simt mare, pentru că nu știu ce să fac. Așa, ca o maimuță caraghioasă, brrrr! Vrei să te faci tu puțin mai mic, ca să ne asemănăm?... Știi că nu mi-ai răspuns la întrebare? Nu-ți dai seama că poți să îndrăznești?

— Ar fi prea mult... Ani.

Fata se opri. Îl opri și pe el. Se uită adânc în ochii lui, dar nu era mirată, nu întreba.

— Ani... șopti ea. Nu te întreb de ce. Te întreb altceva: De ce nu vrei să îndrăznești? Ți-e teamă de tine, nu-i așa?

O strânse în brațe. Câte confuzii se zbăteau într-însul! Cât de tulburi îi erau apele înăuntru! Dar ea zvâcnea în

brațele lui, îi încredința tot viitorul.

— Poate că ar fi trebuit să-ți spun cât de tare m-a durut pieptul până te-am văzut. Nu pieptul care mă doare acum. Înăuntru. Pot păstra durerea aceasta oricât. De aceea vreau să îndrăznești.

— Te voi căuta eu, Doina. Dacă poți să mă aștepți... Fata se liniști ca prin farmec. În sfârșit, se întâlnise cu el.

6

După primele schimburi de cuvinte, Neagoe înțelese că hotărârea lui Mușat e neclintită. Nu mai insistă. Se mulțumi doar să-i spună că, atâta timp cât va lucra el în Instituit, va putea să-și ceară oricând reintegrarea.

— Nu vreau, după acel incident regretabil, ca vorbele mele să pară convenționale. Oricând vei fi bine venit. Alături cuvântul meu de onoare.

Neagoe încă nu știa nimic despre apariția acelui articol care confirma într-un totu ipoteza lui Mușat.

Pop Romulus se lăsă mult mai greu convins. Încercă să dea un aspect grav plecării lui Mușat. Folosi chiar cuvântul „dezertare”, pe care îl regretă însă imediat.

— S-ar putea crede că tinerii cercetători nu au alici condiții de dezvoltare, spuse el.

— Pot să-mi mărturisesc recunoștința, dacă este nevoie, într-un articol la gazeta de perete, ripostă Mușat.

Până la urmă, îl asigurase, ca și Neagoe, că va fi oricând binevenit și bine primit în rândurile cercetătorilor.

Cu Stoian se întâlnește în cancelaria Politehnicii. La rugămintea lui Mușat, se retraseră amândoi în bibliotecă. „Infinitul” era nervos, neliniștit. Mușat tăcea. Aștepta să fie întrebat.

— E foarte grav? întreabă profesorul.

— *Nu știu*, răspunse pentru prima dată în fața „Infinitului” fostul student. Poate că nu e grav, poate că e necesar.

— Poate?...

— E strict necesar, domnule profesor... *Nicio abstracție nu e posibilă.*

„Infinitul” înțelese. Se așează pe o bancă studențească și-l pofti și pe Mușat alături.

— Îmi va fi foarte greu, dragă Mușat. M-am obișnuit cu tine. Eu vorbesc puțin. Salutul cotidian, câteva întrebări, câteva fraze convenționale. Cu tine puteam să vorbesc mult fără să folosim cuvinte. Toată viața am visat o astfel de conversație... Trebuie să te duci. Știu. Eu ți-am recomandat spațiul. L-ai simțit și tu înainte, cred că-l simți și mai intens acum. L-ai demonstrat necesitatea în teoria aceea care mi-a dat multe nopți de satisfacție. Știu ce reprezintă tu pentru matematică. Și cu toate acestea, *eu* te îndemn să treci de la teoria matematică la aplicație. Și mai ales la specialitatea pe care ți-ai ales-o. Tu ești făcut pentru oameni, pentru toți oamenii din jurul tău... Am cunoscut un mare savant francez, un fizician, care în ultimii ani ai vieții a descoperit dialectica și materialismul. A aderat activ. La un mare congres științific internațional, în referatul principal era trecută o frază de frontispiciu: „Viitorul omenirii e în tehnică”. El a schimbat numai prepoziția: „Viitorul omenirii e *prin* tehnică”. De aceea ți-am indicat spațiul. Se vorbește mult despre viitor. Tu însă îl simți. Îl simți în mecanica lui. Nu pot să-ți împiedic armonia. Și tristețea noastră face parte din ea.

„Infinitul” suspendă cursurile în ziua aceea. Se închise în cancelarie și scoase dintr-un dulap un dosar: lucrarea de diplomă a lui Mușat. O reciti. Se rugă în gând ca autorul lucrării să se bucure de sănătate. În cifrele și simbolurile acelea îi vedea viitorul. Pe coperta dosarului, cineva scrisese cu litere groase: „EXCEPȚIONAL”. Adăugă un „F” absurd înainte și puse dosarul la loc. Apoi se duse spre geam, pentru a-și continua acolo durerea despărțirii, li fusese teamă până-n ultima clipă. I se părea că trecuse, la vârsta lui, cel mai greu examen. Dacă pe o fișă, în dreptul numelui său și al lui Mușat ar fi fost trecut cuvântul EGOISM, urmat de un semn de întrebare, ar fi răspuns fără

să ezite înscriind un minus definitiv.

Partea a doua

POEZII

Trecuseră aproape doi ani. Era primăvară. 1 Mai. Dimineața senină, strălucitoare înveselea orașul. În fața fabricilor, școlilor, instituțiilor se pregăteau coloanele de manifestanți. În tribunele din centru începeau să sosească invitații. Peste tot erau drapele, flori, cunune verzi, arcuri de triumf. Megafoanele umpleau de cântece toate străzile.

O fată înaltă, zveltă, îmbrăcată într-un taior alb, subțire traversa strada principală spre tribune. Își făcea loc printre cordoane, arătând o invitație. Nimeni nu se uita însă la cartonul alb pe care-l ținea ca pe-o mânășă. I se făcea loc imediat, gesturi și vorbe politicoase și admirative îi indicau drumul. Aproape tot orașul o cunoștea și o iubea. Răspândeă atâta seninătate în jurul ei, încât abia după ce trecea oamenii pricepeau că pierduseră prilejul de a-i admira silueta.

— E mai frumoasă decât pe scenă, șoptea câte unul. Am văzut-o în Desdemona și în...

Vorbele se pierdeau în tumultul general. Liana se apropia de tribună. Răspundea din cap salutarilor, era puțin speriată, obrajii îi ardeau surprinși de culoarea emoției, își prinsese pe piept, pentru prima dată, medalia de aur a Premiului de Stat. Acasă trăise clipe de bucurie. Dar pe stradă, ghicind privirile oamenilor, începea să se simtă stingheră, parcă și-o prinsese pe pieptul gol. În tribună, spaima o părăsi. Acolo, printre atâtea sclipiri, n-o mai observa nimeni. Se trezi în mijlocul unui grup care-o asalta cu întrebările. Cum putea să răspundă la toate? Sau poate nici nu i se așteptau răspunsuri.

— E adevărat că în stagiunea viitoare veți debuta în Capitală? Să nu vă închipuiți că vă dăm drumul...

— Nu știu, răspunse Liana. Sunt lucruri care mă

depășesc.

De fapt știa. Dar n-avea curajul să șoptească vestea oamenilor aceia, care-o îmbogățiseră cu atâtea aplauze, pe care-i simțea atât de apropiați și de fideli. Orașul îi era drag, cu ritmul lui nervos, cu zgomotele lui metalice, cu miresmele pădurilor care-l înconjurau și mai ales cu amintirile lui apropiate. Cum să nu iubească orașul pe scena căruia tremurase în seara debutului?! Într-o singură seară devenise artistă. Se uitase în sală înainte de ridicarea cortinei. Făcuse un semn cu mâna colegilor, apoi alergase în vârful picioarelor (cine-ar fi putut s-o audă?) spre marginea scenei. Privise numai câteva secunde. Oamenii râdeau, gesticulau, citeau ziarul, nimeni, nimeni nu știa câte emoții și spaime se zbăteau în sufletul ei. Era atât de uluită, încât încremenise acolo. De acolo o descoperise cortina publicului. Se uitase în sală și după terminarea spectacolului, după chemările repetate, care-i cutremurau trupul, obrajii, pleoapele. Oamenii erau departe, nu-i auzea. Dar simțea plumbul tăcerii. Nu-i vedea, pentru că ochii îi erau acoperiți de o ceață caldă. Dar le simțea lacrimile, gesturile care încă nu le aparțineau. Era artistă...

— Am auzit că iar vă veți duce în turneu la București, o trezi o voce din amintiri.

— Da, răspunse ea visătoare. Plecăm cu *Trei surori*...

Își imagina scenele Capitalei, articole, portrete, fotografii, întâlnirea cu profesorii în aceeași piesă, în același act, primind și dând replici ciudate, necunoscute.

Coloanele de manifestanți treceau fără conținere prin fața tribunei, agitau stegulețe, eșarfe, azvârleau buchete de flori, fanfarele înălțau melodii vesele în văzduh, megafoanele anunțau grăbite nume, cifre, vești, realizări, angajamente. Torentul multicolor fusese zăgăzuit undeva, sau poate se supunea programului. Crainicul anunțase la megafon numele uzinei. Liana tresări. Își protejă cu mâinile ochii și începu să privească atent. Din trupul coloanei răsăreau panouri mari, ca niște indicatoare. În față se vedeau fotografiile celor distinși, ca într-o vitrină mobilă. Căuta pe cineva dar nu-l zări printre fotografii. Oamenii

opriți în fața tribunei strigau și aruncau flori. Cum putea să-l zărească în mulțimea și mișcarea aceea? Poate că nici nu era acolo. O cuprinse o tristețe veche; durerea ascunsă atâta timp se răzvrătea într-însa. Îl zărise de câteva ori prin oraș, dar mu-l oprise niciodată. I-ar fi fost atât de simplu! Oare de ce n-avea puteri? Prima dată îl văzuse toamna, prin fereastra mare a unui restaurant. Dacă ea ar fi bătut în geam el ar fi întors capul. Erau la câțiva metri unul de altul despărțiți de un pătrat de sticlă. Ploua. Oamenii se adăpostiseră pe sub streșini. El stătea în ploaie, cu mâinile în buzunarele fulgarinului, cu capul gol. Aștepta autobuzul. Era absent, straniu, imobil parcă făcea parte din decorul străzii. Când sosise autobuzul, oamenii se îmbulziseră. Se urcase ultimul. Cei de la masă îi observaseră fixitatea privirilor. O întrebaseră ceva. Nu le răspunsese. Unul dintre ei, printr-o glumă, îi dezvăluise numele uzinei căreia îi aparținea autobuzul... îl mai întâlnise o dată, iarna, pe stradă, era pe trotuarul celălalt, tot la câțiva metri de ea. Mergea încet, cu capul în sus, cu ochii aproape închiși, parcă număra fulgii de zăpadă. Se uitase lung după el, îl văzuse oprindu-se în fața unei vitrine. Apoi silueta i se destrămasese în ceața serii. Se oprise și ea la vitrina aceea. Era un anticariat... Ultima dată îl văzuse tot iarna, însă un an mai târziu. Ieșea dintr-un magazin alimentar, cu un pachet pe care-l ținea stângaci în mână. Câteva clipe, mersese paralel cu dânsul. Era o stradă îngustă, clătina încet din cap și ghicea parcă oboseală în încetineala mersului său. Parcă se opunea cuiva. O clipă, simțise dorința nebună de a cunoaște gândul lui. Voia să știe că nu e trist. Simțea că va face pasul. Dar îl văzuse întorcând capul și alunecându-i privirile pe lângă ea. N-o zărise, n-o recunoscuse?... Fața lui era palidă, cutele de pe frunte parcă i se adânciseră. Se ascunsese la repezeală în primul magazin care-i ieșise în cale. Poate că-i observase și alteori silueta. Niciodată însă n-avea putere să facă pasul. Era atât de ciudată starea ei când îl întâlnea, încât nu îndrăznea niciodată să-l oprească. Îl dorea de mult. I se părea că din totdeauna. Purta pretutindeni, mereu, dorința mocnită în

ea. Știa că întâlnindu-se cu el, în identitățile lor limpezi, s-ar fi integrat într-o clipă în el, el ar fi integrat-o. Aici începea chinul ei. Din depărtări i se dăruia ca o adiere pură, necunoscută, neidentificabilă, neconturată. Aproape, i s-ar fi dăruit cu coapse, cu umeri, cu convulsii, cu acea identitate feminină cu care o înscrisese altcineva în registrul vieții, pe care i-o procurase *altcineva*. Dacă acest *altcineva* ar fi fost altcineva!... Aici se umfla chinul. Contopirea ar fi însemnat trădarea unei purități visate îndelung, trădarea forței de a-l iubi, anularea acestei forțe. Liana îl iubea cu groază pe omul pe care-l căuta în mulțime. Îl iubea mai ales pe scenă, când îi putea spune toate cuvintele „din depărtări”. Uneori era conștientă că nimeni n-o va putea înțelege, că starea ei ar părea oricui o halucinație, erupția unei minți febrile în căutarea unei idei fixe, o răzvrătire a psihicului. Nu. Dragostea ei se confunda cu setea de ideal. Și dacă-și închipuia idealul o mare albă, ce miracol al lumii ar fi putut dizolva pe suprafața acelei mări și chiar în adâncurile ei o revărsare de petrol? Pata ar fi plutit până la nesfârșit, păstrându-și culoarea. Aici i se oprea adevărul. Nu înțelegea că abia de aici începe adevărul.

Coloana pornise. Sute, mii de oameni. Și deodată Liana îl zări. Era undeva printre oameni, nu îndrăzne să-l plaseze. Dacă și-ar fi desprins o singură clipă privirile din acel punct, era sigură că l-ar fi pierdut. Părea cel dintotdeauna. Același mers, aceleași priviri. Întrezări totuși ceva nedefinit pe fața lui. Închise ochii fără să vrea. Nu-l mai regăsi. Era o mulțime imensă, sute, mii de oameni, amestecându-și identitatea în urale și lozinci, în fluturări de mâini, în acel ritm uniform care-i depărta pe unii și-i apropia pe alții.

„Nu știu ce e cu mine, își spuse Liana. Nu. Mai bine să nu vreau să știu.”

— Vă rog să mă scuzați, îndrăzni ea fără să știe că îndrăznește.

Nu mai spuse nimic altceva. Coborî repede din tribună, trecu printre cordoane și începu să alerge pe trotuar paralel cu coloana. Știa că nu-l va găsi, dar îl căuta cu înfrigurare,

dizolvând în încordarea acelor clipe orice gânduri și sentimente. După câțiva zeci de metri, coloana se desfăcea în trei șiruri mai subțiri, care își continuau neregulat ritmul pe cele trei străzi din apropierea centrului. Liana se amestecă în mulțime. Își făcea greu loc printre rândurile compacte, dar înainta, înainta mereu. Nu-l zărea nicăieri, nici nu putea să-l zărească, nici nu știa cum e îmbrăcat, pentru a-l recunoaște din spate. Se sufoca în mulțimea aceea, încăpățânându-se într-un gest inutil, absurd. Poate tocmai pentru a ști că se zbatuse, că suferise, că nu-l întâlnise invocând hazardul, sau, și mai simplu, cerând un oarecare număr de telefon, ca altădată în gară. Oare dorea să trăiască numai suferința căutării, numai senzația efortului? Amețise, i se împleticeau picioarele, abia își mai ținea răsuflarea. Știa că nu se va putea prăbuși, în înghesuiala aceea; era dusă înainte de valurile mulțimii. Se lăsă purtată, fără voință, fără să-și mai ascută măcar privirile. Oare se mai afla în coloana acelei uzine? Întrebă pe cineva. Coloana era mai înainte. Iar își găsi puteri, iar se înghionti printre oameni, se ciocni de ei, se amestecă printre ei, fără să caute pe nimeni, parcă numai din nevoia de a suferi. Și deodată, se pomeni singură, în afara rândurilor, pe o insulă de asfalt, în fața unei statui gigantice, în locul de unde începeau cele trei străzi pe care se revărsa coloana. Oamenii treceau veseli, și parcă toate privirile erau ațintite asupra ei. Fugi înapoi spre mulțime, începu să întrebe. Un tinerel cu părul blond, aproape alb, îi arăta cu mâna într-o direcție.

— Chiar acum a luat-o prin parc, pe acolo...

Liana îi deosebi silueta. Aleea era lungă, o cunoștea. Totuși, fugi. Își încetini pașii rând ajunse la câțiva metri în spatele lui. Nu mai era nimeni în preajma lor. Aproape toți oamenii rămâneau în centrul orașului, intrau în restaurante, sau așteptau autobuze și camioane oare-i duceau afară din oraș, la iarbă verde. El mergea încet, cu spatele puțin curbat, cu mâinile ascunse în buzunare. Și ea îi ghicea privirile alergând pe deasupra arborilor. Pășea încet, ca să n-o audă. Era amețită, respira greu, începea să simtă dureri

pe trupul stâlcit de mulțime. Dacă ar fi respirat mai liber, ar fi auzit-o. Dacă ar fi întins mâna, l-ar fi putut atinge. Era totuși atât de simplu să se întoarcă, să tușească încet, sau să facă orice zgomot, și atunci s-ar fi întors și el și ar fi văzut-o din spate, mergând în direcție opusă, și poate nici nu s-ar fi întrebat când a trecut femeia aceea pe lângă el. Se înfricoșă atât de tare că va face acest gest, încât se opri și chemă în șoaptă:

— Domnule Mușat...

O privi mai întâi cu uimire, apoi cu spaimă. Nici nu îndrăzni să se miște din loc. Îi descoperi palid și slăbit. Ochii aceia blânzi, senini, care-i spusese odată într-o clipă totul, începeau parcă să se tulbure, cutele de pe frunte i se adânciseră, părul, mai închis la culoare, i se rărise. Unde se afla mirajul pe care-l proiecta asupra ei acest om? O parte din el era și în acea figură masculină, sigură, în acei ochi care nu puteau să condamne niciodată pe nimeni și în care lucea uneori beția de infinit. Se priveau nedeciși, și ea știa că va fi vinovată de ceea ce se va întâmpla și nu se va întâmpla. N-o întrebă totuși de unde s-a ivit. Voia oare să prefacă totul în miracol – și se îngrozea când se gândea la aceasta –, sau primea totul firesc, așa cum primea prezența florilor și a copacilor din jur?

— N-am știut că locuiți în acest oraș, spuse el ca o scuză. Sau poate mă înșel. Mă uitam la...

Îl izbise cercul acela strălucitor ca o monedă, dar n-avea curajul să-l privească. S-ar fi întâlnit cu amintirea altor cercuri și poate cu alte amintiri, care s-ar fi împleticit.

Ea înțelese. Își duse mâna la piept. Uitase de medalie. O desprinsese încet și o ascunse în invitație. N-avea unde s-o pună.

— De ce? Întrebă el. E un obicei, mai ales în această zi.

— Dar dumneavoastră...?

Întrebarea fugită de pe buze o zgudui. El îi răspunse însă atât de natural, încât Liana își opri cu greu lacrimile:

— Eu... nu știu ce-aș face. Eu și într-o haină nouă mă simt străin. Chiar o cravată...

Purta un costum simplu, cenușiu, o cămașă albă, cu

gulerul descheiat. Haina parcă era prea strâmtă pe el. Îi simțea însă în acea înfățișare toată puterea.

— Mă gândeam că poate ați suporta o plimbare. Bineînțeles, dacă nu aveți... dacă nu vă preocupă altceva.

Fața parcă i se luminează, sau poate era numai o părere a ei.

— Nu, nu am treburi importante, adică nu am treburi urgente. Și mi se pare totuși o zi frumoasă.

Era obosită. Se așezară amândoi pe o bancă la umbră.

— Oare n-am putea să vorbim cu mai puține reverențe? Întrebă Liana. Știu că așa ceva nu se poate impune. Să ne amintim că suntem... că ne cunoaștem de mult.

— De la întâlnirea aceea bizară? zâmbi Mușat. Da... A trecut multă vreme de atunci.

— Eram datoare cu o explicație, se hotărî brusc Liana. A fost ceva ciudat în întâlnirea aceea. Îl cunoșteam pe Liviu. Ne cunoșteam de aproape trei ani.

Simți jenă și tristețe în mărturisirea ei. Își plecă și el privirile în pământ.

— Mi se întâmplă uneori să nu aud anumite fraze. Parcă presimt că nu trebuie să le aud. Nu e o... Nu vreau să... Nu din discreție. E purul adevăr.

— Am vrut eu să știu că am rostit aceste vorbe. În sfârșit. Te-am mai zărit de câteva ori prin oraș. De trei ori, mi se pare.

— Eu nu v-am zărit niciodată. Poate pentru că ies foarte rar. Dacă m-aș fi dus la teatru... De mulți ani însă nu mă mai duc. Oamenii aceia de pe scenă sunt alții decât cei din jurul nostru. Nu în ceea ce spun, ci în felul cum spun. Am văzut piese care m-au rănit. Credeți că adâncimea unei meditații se exprimă întotdeauna prin zdrobirea tâmpelor în pumni, sau prin acoperirea ochilor cu palma, sau prin înghesuirea unui trup într-un fotoliu? Nu știu, poate că spun prostii. Eu cred că un actor bea altfel un pahar de vin acasă decât pe scenă și altfel își declară dragostea sub un copac viu, care foșnește, decât sub pomul din decor. De aceea nu mă duc. E mai plăcut să citești. În ultimul timp am citit mai mult. Vă amintiți?...

Liana râse. Îi repugna ideea unei discuții despre teatru; i s-ar fi părut că ține un discurs *pro domo*.¹⁶

— Nu vreau să te contrazic, deși nu-ți dau dreptate, spuse ea. Mi-am amintit însă de discuția noastră de atunci. N-ai uitat-o. Ai reținut și amănuntele.

— Prin urmare, nici dumneata n-ai uitat-o. Nu știu ce mi-a venit să critic actorii. Poate că s-au schimbat și ei în atâta timp. De șase ani n-am mai fost la teatru.

— Am impresia că vrei să pregătești un fel de revedere sub o formă delicată.

— Într-adevăr. Sunt curios să văd cu ce gesturi mângâiați un om, cum îl priviți...

Revenirea la politețe indică oare o emoție, sau evitarea oricărui echivoc? Liana însă tremura punându-și această întrebare. Omul pe care-l mângâiasse și-l privise de atâtea ori pe scenă, în contururile lui plăsmuite, era lângă ea. Dacă și-ar fi alunecat cu câțiva centimetri mâna, ar fi atins mâna lui vie.

— Ai dreptate, spuse ea. Un artist pe scenă poate să fie mai exagerat în gesturile lui de mângâiere. Dacă ar întâlni în viață un om asemănător eroului pe care-l mângâie, cred că ar face exact aceleași gesturi. Cine poate controla?

— Ceva nu înțeleg, recunosc Mușat. Ai confirmat o părere... dar de fapt ai mutat negația mea. Unde e expresia adevărului? În viață, sau pe scenă?

— Dumneata nu poți încă înțelege și nu știu dacă vei putea înțelege vreodată. Dumneata nu ai confruntat teatrul cu gesturile prin care se manifestă viața în jurul dumitale. Dumneata ai confruntat teatrul cu potențialul gesturilor dumitale. Aceasta e relația pe care ai făcut-o. Spune-mi! Cum îți închipui că ar ucide un asasin? Ce gest ar face un om întâlnindu-și rivalul într-o pădure? Cum ar arăta fața unui om în momentul în care și-ar făuri planul de răzbunare? Cum s-ar gândi să-și prindă decorațiile pe piept? S-ar uita într-o oglindă? Și-ar netezi pieptul? S-ar gândi cu ură... sau cu tristețe... sau ar privi cu flăcări de

¹⁶ *pro domo* [lat.] - expresie, se folosește cu sensul: *servind interesele unei părți*.

invidie în ochi pe cei care au mai multe decorații? Spune-mi! Cum privește un om când e gata să fure? Cum minte un om? Cum se laudă un om? Cum îl batjocorește pe altul?... Nu e nevoie să-mi spui. Știu că vei ridica din umeri și... Nici măcar nu-ți dai seama că am vorbit despre un anumit om.

— Intuiesc anumite relații, însă n-ai dreptate. Nu mă pot gândi la toate acestea. E prea scurtă viața. Și nici nu trebuie să te gândești. De ce? Când?... Dacă am avea timp, crezi că n-ar fi mai frumos să privim cum crește o floare sau cum începe să zâmbească un copil? Sau să cercetăm o aglomerare de cristale? O dată, când am avut timp, am mers printr-o pădure. Eram singur. Am auzit în jurul meu o melodie ciudată. Am ascultat-o. Câte altele nu se pot asculta! *Vita brevis...*¹⁷ Câte minuni nu ne scapă! Ca să supraviețuiești trebuie neapărat să-ți închipui un anumit lucru drept un miracol. Și să începi să-l slujești. Să oficiezi chiar în salopetă. Cu un simplu clește în mână. Dumneata ai ales arta...

— Dar de ce nu înțelegi că există și scamatori cu gesturi mai sigure și mai nobile decât cei care oficiază? Sau care au chiar puterea să te sărute, pentru ca, înfiorat de gestul lor, să te poată buzunări mai bine, sau să-ți potrivească mai sigur pumnalul.

— Matematica are prea multe numere și mai ales prea multe relații între numere pentru ca să-ți mai lase timp să te gândești și la altceva. Frumusețile se apără lucrându-le, nu căutându-i pe cei dare le urăsc fără să le cunoască. O minune, o singură minune îi poate duce pe oameni la crimă pentru posesiunea ei. Dar o mie, un milion, un miliard de minuni, minuni pentru toți oamenii... atunci nu se schimbă totul în frumos, nu se clădește un frumos general? De aceea trebuie să lucrăm la el oriunde. Altminteri, vom alerga după vrăjmașii lui, abia având timp din când în când să ne contemplăm frumusețea gândurilor. Noi mergem spre o armonie, Liana, pe care ne-a oferit-o de mult matematica. Ne întrunim toți, ne vom întruni toți, sunete diferite din

¹⁷ *ars longa, vita brevis* [lat.] - traducere a unui aforism care vine inițial din greacă, cu sensul *arta este lungă, viața este scurtă*.

instrumente diferite, într-o singură melodie, care nu poate fi decât frumoasă. Nu va domni decât ordinea perfectă și măsura... Tu știi că multă vreme muzica a fost o parte integrantă a matematicii? Și chiar după ce a fost fundamentată noua matematică, știi ce a înscris pe frontispiciul ei cel care a întemeiat-o? Știi cui a dăruit-o? Tuturor științelor *în care se cercetează fie ordinea, fie măsura, și este cu totul neesențial dacă este vorba de numere, figuri, stele, sunete sau altceva în care se caută această măsură*. Adevărul acesta nu e o poezie?... De când există, lumea se zbate să caute ordinea și măsura. Eu cred că aceasta e expresia frumuseții, a perfecțiunii...

— Dacă oamenii ne-ar oferi siguranța pe care ne-o oferă numerele! spuse Liana ascunzându-și privirile luminate în pământ.

— Numerele reprezintă mărimi, și se pot nota în aceeași măsură și cu plus, și cu minus.

— Și crezi că se pot constata atât de simplu mărimile și calitatea lor?

Mușat căută câteva clipe de tăcere înainte de a răspunde. Gândurile îi fugeau prea departe. Le putea pierde controlul.

— Nu știu. Mă feresc de anumite investigații. Mă înspăimântă uneori o teorie nedefinită a echilibrului. Încă nu sunt clarificat, Liana... Vezi? Am ajuns să-ți spun pe nume.

— Poate influențat de ideea echilibrului...

Acesta era omul căruia i-ar fi putut spune simplu, fără să tremure, fără să se înfricoșeze, fără să i se pară banal, fără să-i sune strident, acel „te iubesc” pe care nu l-a rostit și nu-l va rosti nimănui, niciodată.

Umbra se retrăsese pe nesimțite, eliberând banca de povara ei. Căldura era subțiată de adieri și răcori. Lumina era însă puternică, vie, ardea prin pleoapele închise. Liana se deplasase odată cu umbra, ajunsese în colțul băncii. De când începuse mișcarea aceasta înceată, se întrebase dacă el o va urma. Știa că va rămâne acolo la locul lui, sub fierbințeala soarelui, că nu se va apropia de ea, că nici nu

va observa distanța care se crease între ei. Era sigură, sigură că așa se va întâmpla, și cu toate acestea îi bătea inima că nu va fi așa; era speriată că va face un gest care va scăpa presimțirilor ei. Nu. Totul se petrecuse așa cum își închipuise Liana. Cât de bine îl cunoștea! N-ar fi mirat-o nimic, nimic din ce ar fi făcut, pentru că nu putea niciodată să iasă din cercul senin cu care-l investise, în care-l înconjurase ea. Omul acela era totuși al ei; cine altcineva i-ar fi cunoscut ca ea toate alcătuirile? Îi culesese visul, puterea și beția de infinit în câteva clipe, în lucirile de câteva clipe ale ochilor lui, într-o seară cu vijelii și spaime. Începuse să tremure pentru el în noaptea care urmasă. I-l dăruise urându-l, încercând să-l ucidă, să-l pulverizeze, *altcineva*. Cuțitul cu care voise să-l rănească, securea cu care voise să-l despice ciopliseră într-un bloc nevăzut de marmură. Ciopliseră în ura lor cu atâta finețe, încât i-l dăruise ei cu toate liniile și nuanțele. Cu câtă siguranță, cu câtă artă i se dăruise în noaptea aceea armonia! Oare Liviu înțelegea în acele momente că înalță un imn? Atunci începuse să tremure pentru el. Așa crezuse atunci. Tremura însă pentru ea, pentru clipele de mai târziu. Se ferise să-i iubească pentru a se apăra de drama pe care și-o imagina. Își amintea însă mereu zborul din privirile lui. Setea de senin a copilăriei își descoperise izvorul. Izvorul i se părea pur, dar setea îi fusese alterată. Nu se putea apropia de acel izvor decât furișându-se sau cucerind prin violență. Ar fi putut să bea. Să soarbă lacomă, nepotolită. Visurile însă o duceau spre un izvor în care ar fi vrut să-și răcorească obraji, pleoapele, în care să se privească, pe suprafața căruia să-și plimbe degetele, în care să-și caute surâsul, uimirile, melancoliile, căruia să-i audă, mult, mult, nesfârșit de mult, susurul frumuseților.

— Mi-am amintit, spuse încet Mușat, numele eroului lui Maurois: reverendul Mac Yvor.

Nici el, nici ea nu se uitară însă la ceas, să vadă dacă au trecut douăzeci de minute, sau mai sunt douăzeci de minute de la o oră sau până la o oră care nu-i interesa. Își amintiră amândoi că se separaseră nu numai prin distanță,

ci și prin tăcere. Și ea se descoperise toată soarelui. O privi o clipă. Distanța o refăcea în întregime. Se ridicase de pe bancă; el o privi, și ea înțelese din lucirea ochilor că o vede prin amintire. Se lăsa și ea, o clipă, pătrunsă de o bucurie caldă. Cât de primejdioasă putea fi durata acelei bucurii! Se putea transforma într-un incendiu care i-ar fi mistuit înțelesurile. Și el se desprinsese din amintire. Era o amintire posesivă în potențialul ei. Până atunci cercurile roze îl uimiseră. Parcă începeau să-l atragă; gravita un tremur, tremurul lui, în jurul acelor cercuri. Îi era teamă că tremurul, materia acelui tremur se va răzvrăti și va trăda legile gravitației; se va apropia, se va contopi cu materia vie, oferită spațiului prin acele cercuri.

— Bărbatul tinde spre înălțime, spuse el. Îl poate reprezenta perpendiculara. Femeia mai indică o dimensiune, sau poate o direcție, sau poate sugerează mișcarea. Nu trebuie să mai întindă brațul. Linia ei e ca un vector.

O vedea în spațiul pe care îl ocupa trupul ei. O sublimă în imaginea unei linii, printr-o îndrăzneță mișcare geometrică. Linia rămâne dreaptă. Era însă ceva care îmbogățea linia, care o activa, care sugera mișcare, sensul și direcția, cu toată imobilitatea ei. Parcă încerca să evadeze din linie fără să știrbească perfecțiunea. Parcă deschidea spațiul pentru alte minuni, parcă îi porunca să se deschidă, parcă-l amenința și-i ciocnea siguranța. Erau sâni. Acel miracol simetric, impetuos, cald, încărcat de geometrie.

Liana îl înțelese. Ar fi vrut să-i răspundă cu voce tare, dar își păstră gândurile, le ascunse în ea.

Se ridicase și el în picioare și fără s-o întrebe nimic porni alături de ea spre orașul incendiat de larmă și culori. Ea era elegantă, zveltă, strălucitoare, dar știa că bărbatul, comun, șters, fără dorință de identitate, care o însoțea, n-o vedea astfel, n-o definea căutându-i locul în relația dintre abis și ideal, ci o încadra firesc într-o armonie firească. Poate că ea l-ar fi dorit altfel și-i era teamă că l-ar fi adaptat dorinței ei, i-ar fi apropiat imaginea cu care se arăta lumii în

înțelesurile și posesiunile din interiorul lui. Cât de ușor i se putea colora în afară aureola pe care o purta înăuntru! Și cât de firesc, cât de simplu! Nici n-ar fi știut cum și când. S-ar fi petrecut totul natural, ca în această întâlnire și plimbare. Oare de ce voia să creadă că numai ea s-ar fi putut împodobi, firesc, fără stridențe, fără sfieli, cu acest om? Renunțarea hotărâtă, definitivă, îi încuraja libertatea de a crede. Putea să creadă orice, putea să-și imagineze orice relație, totul rămânea în stadiu de vis. Dacă l-ar fi posedat, dincolo de groaza trădării, poate i s-ar fi anulat însăși dragostea.

Ajunseră în centru. Străzile erau aglomerate, veselie dimineții încă nu se risipise, culorile rămăseseră. Înaintau greu. Ea se ascundea în spatele lui, aproape, n-o vedea nimeni.

— Nu vrei să intrăm în restaurantul acesta?

Era restaurantul din oare-l văzuse prima dată în ploaie. El își croi drum în acea direcție. Mai erau mese libere înăuntru. Era liberă chiar masa aceea, dar nu-l conduse acolo; își închipui că l-ar fi stânjenit privirile străzii. Aleseră în colțul cel mai izolat o masă de două persoane. Poate chiar de aceea rămăsese liberă. Oamenii intrau în acea zi în grupuri mari în restaurante. Suportară amândoi multe priviri curioase. Încă nu îndrăzneau să se uite unul la altul de la distanța aceea atât de apropiată. Când îl privi, se sperie. Fața lui era roșie, fruntea îi era plină de broboane de sudoare.

— Nu sunt obișnuit cu restaurantele, începu el să se scuze. E prima dată când... Aici în oraș... Nu prea am relații... E oarecum penibil... Mi-am amintit că am plecat... Am vrut să mă plimb puțin cu mâinile în buzunarele goale... E un obicei al meu. N-am luat nimic. Nici măcar o legitimație.

La început, Liana nu știa ce se întâmplase. Când auzi despre ce este vorba, izbucni în râs. Și ea plecase cu mâinile goale, tot din nevoia de a se simți ușoară. Râsul îl molipsi și pe el. Mai cu seamă pentru că o descoperi în situația lui.

— Ne-am întâlnit într-un moment de echilibru, spuse ea. Poate vom descoperi vreun cunoscut în sală.

— Am zărit pe cineva. M-am și gândit. Dar nu cred că voi putea apela la el. Nu pot. E unul din acei scamatori despre care vorbeai...

— Vom găsi noi o soluție, îl liniști ea; apoi începu să caute cu privirile în sală. Nu cumva e cel de la masa aceea de lângă coloană? Cel din capul mesei...?

El tresări și se uită pentru prima dată la ea de la o distanță atât de mică. Nu-i vedea decât ochii. Se tulbură.

— Îl cunoști? întrebă el după o pauză scurtă.

— Nu, răspunse ea râzând. Îl văd pentru prima dată. Dar dacă dumneata poți să numești, poți să califici pe cineva scamator, atunci trebuie neapărat ca omul acela să hiperbolizeze noțiunea. Se crede un sfânt?

— Nu încă. Poate un pretendent. Sau poate vrea doar să-și păstreze fotoliul pe care-l ocupă. Multe din vorbele pe care ți le spun sunt auzite. Eu am observat doar un raport străin, forțat, dureros între el și știință, l-am spus de câteva ori...

Se prezentă la masa lor, cu scuze, responsabilul localului. O recunoscuse pe Liana și nu trebui să audă decât o parte din explicația ei. Făcu un gest artistic cu mâna, ca și cum ar fi vrut să-și ceară el scuze, și plecă în așa fel capul, ca și cum n-ar fi auzit bine comanda.

— V-aș ruga să-mi dați încuviințarea să vă ghicesc gusturile. Dacă aveți vreo preferință specială...

Primind dezlegarea de la Mușat, printr-un gest care-l imita pe Liviu, responsabilul se grăbi să-și dovedească rafinamentul, înzestrându-le masa cu ceea ce era mai ales în acel restaurant, celebru prin bucătăria lui.

Când ajunseră la coniac, Liana îndrăzni să rostească o întrebare care o preocupa mai de multă vreme:

— Prin ce împrejurări ai fost exilat aici?...

— Un exil voluntar, răspunse el oarecum amuzat de termenul pe care-l folosea Liana. Sunt spectatori care judecă foarte precis orice întâlnire sportivă, care au citit mai multe cronici și mai multe tratate și manuale de

specialitate decât cei care practică sportul. Ei pot de pildă să facă din fiecare minut al unei întreceri de fotbal o schemă ideală și perfect posibilă spre destinația aceea pe care o savurează cel mai mult: golul. În orice minut, dacă balonul s-ar fi plimbat pe liniile desenate de ei pe schemă, s-ar fi transformat în gol. Îți fac un tablou exagerat, ideal, dar perfect posibil, Liana. Foarte rar însă – probabilitățile ar putea să ne demonstreze cât de rar – mingea se va plimba pe schema imaginată de ei. Soluția cea mai sigură pentru a ajunge mingea în plasă este să o introduci tu, cu piciorul tău, cu iscusința ta, cu calitățile tale, cu defectele tale. Valoarea minutului și a operei pe care o fecundează el nu poate fi cunoscută decât pe baza adevărului întreg de acolo de pe teren. Cum pot să dau eu scheme de organizare și de mișcare dacă nu știu ce se întâmplă acolo? Pot să spun câteva adevăruri generale: rezistență, energie, tehnică; dar pentru a organiza, pentru a fuziona aceste adevăruri în opera finită a unui minut, trebuie în prealabil să mă fi îmbogățit cu atâtea minute, să le fi trăit atât de adevărat acolo, încât probabilitatea dintr-o imagine ideală să găsească aproape spontan corespondența minutului real. Nu știu dacă acest lucru este posibil. Mi se pare că m-am complicat, pentru că am intuit niște relații matematice pe care nu le pot traduce în vorbe. Cred că ar fi tot atât de greu de realizat lucrul acesta pe cât i-ar fi de greu cuiva, auzind un simplu sunet, comun tuturor melodiilor, să-l plaseze imediat în melodia din care a scăpat. Dacă vei cânta tu acest sunet, vei ști întotdeauna cărei melodii îi aparține... Să spunem că undeva e necesară o melodie, Liana. Ca să dau sunetele acelei melodii trebuie să știu cine o va cânta, cu ce instrumente, în ce fel de sală, pentru cine se cântă. Pentru doi îndrăgostiți? Pentru o coloană în marș? Pentru a risipi plictiseala și monotonia unui drum plat? Pentru a însoți pe cineva în zborul spre stele? Pentru a dormi mai ușor?

— Cred că înțeleg, spuse Liana. Imaginea vieții din jur, necesitățile ei te-au determinat să te separi pentru o vreme de abstracțiile matematice...

Muşat clătină imperceptibil din cap, dar Liana îi simţi gestul şi-l invită cu privirea să-i spună totul, orice gândeşte.

— Mă simt foarte... mă simt... Lângă dumneata parcă nu mă mai persecută tirania vorbelor... Parcă mi-aş vorbi mie însumi, prin gânduri... Există oare abstracţii matematice? E adevărat că raţiunea matematică a inventat sisteme şi construcţii înfricoşător de abstracte. Edificiile geometrice ale multor genii tindeau parcă spre puritate, spre imaterial; investigaţiile şi plăsmuirile raţiunii matematice păreau reprezentările unei forţe care există în afară de orice, care nu urmăreşte nimic altceva decât satisfacerea unei estetici superioare, abstracte, de care are uneori nevoie raţiunea. La ce putea servi acea pasiune pentru exactitate şi generalizare pură a marilor geometri? Descartes, Leibniz, Riemann, Poincare? În momentul când fizica a fost pusă în faţa unor probleme noi, construcţiile geometrice abstracte şi instrumentele paralele de calcul şi-au spus un cuvânt hotărâtor. Numai cu ele se puteau explica noile probleme ale fizicii. Poincare privea cu spaimă cum cu ajutorul instrumentelor inventate de el întregul edificiu al mecanicii newtoniene, în care crezuse atât, se clătina, ameninţând cu prăbuşirea. În faţa misterului gravitaţiei, fizicienii au apelat la geometria lui Riemann. Ea l-a explicat. Se năştea teoria relativităţii generalizate. Apoi alte geometrii, mai generale, născute mai înainte, i-au ajutat pe fizicieni să fundamenteze întreaga teorie a relativităţii. Produsele aparent abstracte ale raţiunii matematice se întâlneau undeva în viitor cu nevoile minţii umane preocupate să explice universul. Există oare abstracţii matematice? Nu, Liana. Matematica pură nu poate să contrazică universul, care este sincer, perfect şi care, la urma urmei, a creat raţiunea matematică. De ce te uiţi aşa? Ți-am spus lucruri cunoscute, culese, care nu-mi aparţin. Cândva, poate, îţi voi vorbi şi despre visul meu, despre construcţia mea geometrică, poate vei fi primul om căruia i-o voi destăinui. M-a cutremurat şi pe mine relaţia dintre om şi univers. M-a înfricoşat mai ales gândul că universul ar putea să rămână o taină pentru noi, chiar dacă am izbuti să înzestrăm

mintea noastră cu noțiunea infinitului. Azi încă nu suntem capabili să ne imaginăm infinitul, așa cum oamenii care au trăit cu câteva secole în urmă nu-și puteau imagina sistemul solar, rotunjimea pământului și mișcarea acestuia în jurul soarelui. Mintea noastră se va obișnui însă cu noțiunea de infinit, o va transforma din noțiune familiară în noțiune simplă, și o va reprezenta. Nu trebuie să ne facem griji pentru asta. Vom înțelege că timpul și spațiul și materia, altădată absolute, sunt cazuri particulare ale universului, așa cum durata, forma și puterea unui val sunt cazuri cu totul particulare ale unui ocean. Universul nu are nevoie de spațiu în care să se miște, de timp în care să dureze, pentru că el este tot, orice, oricând. Îl vom înțelege cândva. Ne vom ridica mereu mai sus, și raza gândirii noastre își va mări enorm puterea de observație și de înțelegere, așa cum ridicându-te mereu mai sus deasupra unei întinderi, pe care privirile o limitau, o descoperi mai mare, mai mare, mai mare, înțelegi că ea exista așa dintotdeauna, dar că noi ne-am făcut reprezentări despre ea în raport cu nivelul de la care am privit-o... Rămâne însă o durere. Vom putea vreodată să străbatem acea întindere, o vom putea cunoaște, nu numai înțelege? Îi vom putea descoperi, simți, palpa necunoscutele pe care ni le închipuim pretutindeni? Vom putea noi, creație accidentală a universului, să-i descifrăm misterele? Aceasta e groaza, Liana... Universul are o singură lege, o lege supremă, un singur absolut: mișcarea, abstracția mișcării. Are o singură constantă: viteza luminii. Chiar dacă am porni cu o viteză apropiată de cea a luminii în cutreierare prin univers, până unde vom putea ajunge? Chiar dacă ni s-ar prelungi enorm viața, până unde vom putea ajunge? Această spaimă a limitei fizice mi-a creat imaginea unei geometrii... Poate că e o simplă copilărie, Liana, poate că e o simplă dorință, izvorâtă din nevoia nouă, modernă, a omului de a se proiecta în univers, de a se familiariza cu universul care l-a clădit, de a se înșuruba în el și rațional. Deocamdată, avem înțelegerea că noi aparținem universului. Sau o vom avea. Dar vom scăpa oare de gândul că în aceeași măsură și

universul ne aparține nouă? Cu cât se limpezește mai mult un adevăr, cu atât încerci să te identifiți cu el, cu atât devine mai posesiv... Cu atât relația inversă devine mai acută... Poate că ne vom întâlni altădată cu aceste gânduri... Mi se pare că trebuia să-ți răspund cu totul altceva... Cred că niciodată n-am vorbit atât de mult. Nici măcar nu m-am întrebat dacă te plictisesc. Poate că s-au răzvrătit aici câțiva ani de tăceri...

— N-ai simțit cum te ascult, cum...?

Liana tăcu. Ar fi vrut să adauge: „N-ai simțit cum îmi bate inima, cum tremur, cum te cunosc?”

— Am simțit, Liana. Nu știu ce anume. De aceea însă ți-am vorbit. Și eu știu să ascult. Am ascultat foarte mult în viața mea. Mai cu seamă cuvinte nerostite. E mult mai greu decât să vorbești... Poate de aceea m-am obișnuit să nu aud unele vorbe, chiar dacă mi s-ar țipa la ureche cu pâlnia.

— Aș vrea să-mi răspunzi foarte sincer la o întrebare. Nu regreți nicio clipă că te-ai... că ai ajuns aici?

— E aceeași întrebare, pusă sub altă formă, Liana. Parcă te-ar preocupa soarta mea.

„Da! Își răspunse Liana în gând. De aceea te întreb. Aș vrea să te știu fericit, aș vrea să-ți simt privirile luminoase, să știu că ai adunat în ele raze strălucitoare, să știu că te-ai îmbogățit totuși aici, ca și mine, să știu că nopțile tale au fost pline, calde, chiar dacă imaginea mea nu te-a mângâiat niciodată, chiar dacă nu ți s-a conturat măcar pentru o clipă în visuri.”

— Ar trebui să-ți vorbesc despre cei doi ani care au trecut, răspunse el. Ce pot să-ți spun? Multă vreme, poate până în clipa aceasta, nu m-am întrebat niciodată dacă timpul sau speranțele m-au trădat sau nu, pentru a-mi descoperi regrete sau bucurii. Am muncit mult, nici n-am mai avut timp să mă gândesc la altceva. Am trăit și bucurii copilărești. Am văzut formule – înțelegi tu?, simboluri, cifre, mișcându-se, acționând sub o îmbrăcămintă metalică. Așa cum copilul vede cu uimire că figura din cartea cu poze – automobilul sau avionul – se mișcă în fața lui. Acele câteva litere combinate într-un cuvânt, reprezentate de o

figură, devin dintr-odată ceva viu, palpabil. Nu știu, poate că am făcut și multă salahorie, am peticit foarte mult, Liana: principii, sisteme de mecanică și electronică, uneori chiar roți și șuruburi reale. Nu am creat nimic – nici n-aș fi avut timp pentru așa ceva. M-am obișnuit cu reprezentarea materială a teoriei. Am simțit gustul merelor acre, al aguridei, al poamelor trecute, al ruginii, al bătrâneții, am început să intuiesc noțiunea de valoare. Poate e lucrul cel mai important pe care l-am descoperit aici. Valoarea e o noțiune foarte relativă. Aprecierea ei nu se poate face decât în raport cu ceea ce este necesar. Dacă știi că mai necesar este pentru viața lumii un anumit medicament sau un anumit aparat, și afli lucrul acesta imediat, atunci n-ar fi inuman să-ți concentrezi în altă direcție puterile? Chiar dacă ai fi preocupat de ceva nemaipomenit de îndrăzneț, necesar unor secole viitoare, ceva supraomnesc. În acest caz, supraumanul, așa cum spunea cineva, riscă să devină inuman... Oare de ce-ți vorbesc atâta?... Știi ce fac, Liana? Nu caut explicații unor anumite gesturi, nu caut să mă confund cu anumite deziderate. Pur și simplu mă hrănesc! Vreau să mă satur. Vreau să ajung într-un asemenea stadiu, încât să fiu impregnat, în toate celulele, de substanța, de gustul nutriției mele. Să ajung să te văd și pe tine într-o reprezentare mecanică. Atunci cred că voi trăi și eu noaptea mea de 10 Noiembrie. În proporțiile ei modeste, dar o voi trăi. De aceea nu mă plictisesc, nu mă îngrijorez, nu regret, de aceea repar mașini învechite și împletesc fire electrice, de aceea sunt gata să iau ciocanul în mână sau pensula de vopsit, sau să îmbrac un halat de muncitor. Nu se răzvrățește nimic în mine. Mă hrănesc cu acest polen răspândit peste tot în jurul meu. Nu se poate să nu fecundeze până la urmă. Nu se poate să nu trăiesc și eu noaptea mea de 10 Noiembrie... Nu vreau să te mai obosesc, Liana. Te-aș ruga să mă ierți pentru atâtea vorbe rostite, dar în acest caz n-aș recunoaște un anumit adevăr. Mi s-a părut... am simțit... Parcă tu m-ai îndemnat să vorbesc... Nu prin întrebări, prin altceva...

Liana nu îndrăzni să i se uite în ochi. Dacă ar fi avut ca el

puterea să nu audă anumite vorbe!

— Ți-am spus atâtea, dar eu nu te-am întrebat nimic, adăugă el, înfiorat de tăcere.

Un zâmbet dureros se ivi pe figura ei.

— Ce pot să-ți spun eu... M-ai invitat sus, într-un turn, și ai început să-mi arăți, ai început să-mi descoperi spații pe care nu le cunoșteam, deși le văzusem. M-am simțit fericită în turnul acela, dar ce pot să-ți arăt eu de acolo? Eu aș putea să-ți spun nerozii. Nu pot să-ți spun altceva. Poate un singur lucru: am știut că-mi vei vorbi...

— Acum, după ce am respirat ca după o mare oboseală, încep să mă încolțească îndoielile. De ce aveai nevoie să asculți zgomotul acestei respirații? Poate că aș fi păstrat-o lângă mine într-o hoinăreală solitară, cu mâinile în buzunarele goale.

— N-aș vrea să fii crud, crezând că mângâi pe cineva. Cruzimea imaginată poate fi mai dureroasă... nu știu pentru cine. Dar bănuiesc pentru cine... Poți foarte ușor să-ți închipui că ai respirat la umbra unui copac și că o ramură oarecare ți-a simțit respirația și chiar a început să tremure, ca și cum ar fi atins-o numai pe ea, pe ea singură, o adiere.

Mușat acoperi cu palma lui mare clopotul de cristal, pe care nici nu-l văzuse până atunci. Sorbi de câteva ori cu ochii închiși, sorbi mult din lichidul acela înfiorat de arome, parcă pentru a căuta în el izvorul ameteții care-l tulbura.

Privindu-l, Liana își aminti gesturile lui stângace din timpul mesei, teama de a-și apropia furculița sau cuțitul de farfuriile înflorate care i se puneau în față. Simțea parcă nevoia să-i apuce mâna și să i-o strângă. Îl văzuse, demult, ieșind dintr-un magazin alimentar cu un pachet pe care nu știa cum să-l țină în mână. Oare cum își ducea viața? Ar fi vrut să stea o dată lângă el, nevăzută, să-i cunoască toate gesturile, toate tăcerile. Oare nu i le cunoștea? Fără voia ei, privirile i se îndreptară spre masa de lângă coloană. Omul din capul mesei stătea atât de sigur pe scaunul lui, parcă făcea parte din mobilierul restaurantului. Felul cum vorbea și gesturile care-i însoțeau vorbele excludeau orice altă prezență în jurul lui, păreau ale unui străin angajat să-l

scoată în evidență, să-l lustruiască. Când întâlnește privirile ei, salută ca un nobil, înclinându-și ușor capul. Liana nu răspunde. Simțea însă o amenințare. Peste câțva timp, se pomeni cu el la masă. Îl salută vesel și superior pe Mușat, adăugând și o frază banală, apoi se înclină în fața Lianeii, rostindu-și mai întâi calitatea și apoi numele:

— Inginerul-șef D. Cerbu...

Oare spusese intenționat acel „D” neobișnuit, pentru a i se cere amănunte sau pentru a frapa prin originalitate? Liana se mulțumi să-l observe fără să facă niciun gest de politețe sau de apropiere. Era un bărbat de statură mijlocie, care prin felul cum își ținea umerii voia să pară înalt și impozant. Silueta începea să uite însă de suplețea cu care o obișnuise tinerețea. Rotunjimilor evidente încerca să le dea un aspect de forță și sănătate și prin croiala costumului, și prin felul cum își purta trupul. Avea o față îngrijită, regulată; câteva cute și nările dilatate îi imprimau un aer sever, pedagogic. Sprâncenele coborâte în urma unui tic de care uitase voiau să dea ochilor șterși, fără luciri, o anumită înfruntare și adâncime. Părul sur, bine pieptănat se albea spre tâmpile, contrastând net cu negrul de smalt al sprâncenelor. Cu toată ținuta lui distinsă, Lianeii i se părea că bărbatul din fața ei cerșește atenția și interesul, înțelese însă că această senzație i-o pregătise aprecierea făcută de Mușat. Dacă l-ar fi văzut în alte ocazii, l-ar fi tratat poate ca pe un om obișnuit, dorind să pară cu câțiva centimetri mai înalt decât este și plin de importanța lui în lume. Mai avusese însă și nefericita inspirație să-l întrebe pe Mușat, cu un ton de îngăduință față de un subaltern, când îi va preda o anumită lucrare, apoi, fără să-i aștepte răspunsul, se întorsese spre Liana, pentru a-i distribui câteva complimente și considerații, străduindu-se să pară reținut și profund. Liana se mulțumi să-i răspundă printr-un gest, aproape teatral, care spunea politicos, dar fără echivoc, că prezența lui acolo zgârie o anumită intimitate. Fața i se prelungi într-un zâmbet neutru, mai rămase câteva secunde, pentru a nu da impresia că e alungat – își calculase gestul cu arta unui actor –, apoi se despărți,

salutând politicos și întorcându-se după câțiva metri, pentru a mai înclina o dată capul în direcția Lianeii. Zâmbetul neutru se transformase într-un zâmbet de satisfacție și de plăcere când se apropiase de masa de la care plecase.

— Îl cunosc, spuse Liana. Nu trebuie să mai adaugi niciun cuvânt. E unul din aceia care suferă când văd un cetățean simplu plimbându-se cu mașina.

— Nu știu, răsă Mușat. Mie mi se pare zăpăcit de problemele care-l înconjoară. Nu înțeleg cum poate sta în birou. E ca și cum m-aș vedea pe mine acum în situația unui horticultor. Ce-aș putea să fac? Îmi plac florile, dar ce știu eu despre ele? Câteva generalități. N-aș fi un imprudent să mă apuc să le combin așa cum îmi trece prin cap? Să dau dispoziții grădinarilor? Și mai ales să am curajul să le apreciez meritele? În sfârșit, nu cred că... Mi se pare timp pierdut gândindu-mă la anumite lucruri. Dacă n-ar fi în situația castelului de apă care stabilește nivelul apei într-o rețea... în sfârșit... Oare ce l-a determinat să vină la masa noastră?

Liana nu răspunse. Se întristase subit. Își închipuia sau căuta să-și închipuie nedreptățile pe care le suferise Mușat din partea celui care vorbea cu atâta dezinvoltură în capul mesei. Iar îi întâlnește privirile. Și pentru a nu rămâne o fărâma de dubiu, își adună în ele toată ura pe care o putea culege. Știa că face o prostie, care ar fi putut stârni și mai multe necazuri, dar nu se putuse abține.

— Ai dreptate, spuse ea ușurată. De ce să ne gândim la el? Poate că e un sărman care suferă de mania persecuției. Își închipuie că e în permanență sub lumina unui reflector și se poartă ca atare... Mi se pare că am spus o prostie.

— Nu știu. Mie mi-e teamă de altceva. Să nu-și închipuie că e o rază dintr-un reflector. Atunci, e dureros...

— Oare ce se va întâmpla? întrebă Liana cu voce tare.

Mușat o privi surprins. Ea tresări. Își alungă repede gândurile. Își alunecă mâinile una spre alta, atingându-și degetele. Avea mâini frumoase, fine, cu degete lungi. Uimită, cu ochii aplecați, spre a nu-și trăda privirile, se uita

la Mușat. Acesta imita cu o bucurie copilărească gestul ei. Avea mâini puternice, impresionante, care exprimau forță, energie. Rămase așa, pentru a vedea ce se va întâmpla. Degetele înaintară, se împreunară, apoi mâinile strânse, încordate, se ridicară încet, pentru a-i sprijini bărbia. Simțea că o răscolesc undeva privirile lui și se lăsă răscolită. Îi zvâcnea tot pieptul. Abia atunci simți amețeala coniacului. Poate pentru a nu se răni echilibrul – aceasta era dorința ei –, și el o simțea tot atunci.

— Îmi vei povesti odată despre noaptea de 10 Noiembrie și despre geometria dumitale? întrebă ea rămânând mai departe cu privirile aplecate.

— Nu știu, răspunse el. Dacă nu m-ar înfricoșa gândul că vorbesc numai pentru mine... Nu! Nu vreau să te jignesc. E vorba însă de gândurile mele... Cine ar putea să le asculte? Și de ce? Mi se pare că mă adulmecă o ceață străină...

— Cine ar putea să te asculte? repetă ea întrebarea, ca și cum n-ar fi auzit ultima frază, care-o înfiorase. O ramură oarecare dintr-un copac. Poate că ramura aceea nu te va răsplăti niciodată cu umbră, va rămâne supusă în copacul ei; cine știe cine o va rupe pentru a face din ea o nuia?! Se va lăsa greu ruptă; poate va îmbătrâni acolo, departe de mâinile vii.

— Mi se pare că ești tristă, Liana...

— Nu știu... Te voi căuta. Eu, dacă...

Mușat își aminti că odată, demult, rostise cuiva aceleași vorbe. Îl apăsă o tristețe pe care n-o cunoscuse până atunci.

Şeful serviciului în care lucra Muşat era un inginer tânăr, cu câţiva ani mai în vârstă decât el, aprins de dorinţa de a se afirma. Dorinţa aceasta era însă dublata de o prudenţă care-l condamna la paralizie. La început, când i se încredinţase sarcina de a conduce serviciul de proiectări, inginerul Mihai Racoviţă încercase să introducă o sumedenie de iniţiative, cu intenţia de a ridica nivelul muncii de concepţie. Îl preocupa mai ales modernizarea maşinilor-unelte. Câteva din iniţiativele lui îşi dovediseră din prima clipă eficienţa, ceea ce-i spori îndrăzneala. Din nefericire, una din ideile lui, menită să apropie circuitul de fabricaţie dintr-o secţie de pulsul modem al automatizării, dăduse greş, producând pagube însemnate. Amintirea acelui moment părea că nu-l părăseşte niciodată. În faţa unei iniţiative mai îndrăzneţe manifesta îndoieli chiar dacă era convins pe deplin de utilitatea şi seriozitatea ei. Pentru a evita riscul unei răspunderi personale, se consulta în asemenea cazuri cu inginerul-şef Cerbu, în a cărui subordine directă se afla serviciul de proiectări. Foarte rar, extrem de rar, consultările dintre cei doi ingineri determinau o acţiune tehnică mai importantă. Cerbu cerea un răgaz de câteva zile pentru răspuns, distribuia lucrarea, pe capitole, la alţi ingineri, cumula rezultatele, apoi dădea verdictul, cu o autoritate care nu admitea replică. De cele mai multe ori: *Nu*. Mai ales când era vorba de probleme complicate, care ameninţau cu unele riscuri.

Muşat găsisese această situaţie la uzină. Multe din ideile lui nici nu ajungeau în stadiul de a fi discutate. Erau respinse fără prea multe explicaţii de către Cerbu. Încercase în câteva rânduri să discute cu dânsul, dar de fiecare dată era trimis înapoi la şeful serviciului. Lui Racoviţă nu-i fusese

greu să se dumirească, văzând proiectele lui Mușat, că în persoana acestuia are de-a face cu un spirit tehnic ieșit din comun. Dar tocmai îndrăzneala proiectelor lui îl înfricoșau. Își amintea de întâmplarea nefericită care plana asupra sa ca un verdict Beranger. Între timp, Cerbu reușise să imprime și o anumită structură serviciului de proiectări, transformându-l din organism de concepție și de perspectivă într-un auxiliar al producției uzinei. Serviciul devenise unitatea tehnică de pompieri a tuturor secțiilor fabricii. Orice neajuns, orice cerință din secții erau gândite și rezolvate aici. Pentru această activitate promptă, de șoc, serviciul fusese deseori evidențiat, trecut în rândul celor mai bune organisme ale uzinei. Se bucura de un prestigiu și de o aureolă care-și concentrau razele direct asupra inginerului-șef. Racoviță îi explicase lui Mușat toate acestea. La contra-argumentele tânărului, răspunse ridicând din umeri. Îl felicita pentru inventivitatea și pentru preocupările lui, îndemnându-l să le ofere mai degrabă unui institut de cercetări științifice. Impresionat însă de perseverența și de ideile tot mai fecunde ale noului angajat, îi destăinuise într-un moment de intimitate toată povestea. Nici el nu era încântat de structura care se imprimase activității serviciului; s-ar fi putut, în cel mai rău caz, să se îndeplinească ambele concepții: cea de șoc și cea de perspectivă. Apoi ridicase din umeri.

— Ce pot să fac? Nu vom putea răsturna noi doi o situație care convine foarte multor oameni, de la conducere până jos în secții. Știu că ruginesc, că mă transform într-un cârpaci de prima mână, dar asta e situația...

Mușat aștinuse de multe ori calea inginerului-șef până ce într-o zi acesta se hotărâse să stea de vorbă cu el. Tânărul nu se ascunsese după cuvinte, îi spusese fără ocol, deși cam confuz, părerea lui despre ceea ce este serviciul de proiectări și despre ceea ce ar trebui să fie serviciul. Cerbu îl privise cu o uimire fără margini.

— Adică dumneata ai de gând să lovești în producție? Știi cum se califică asemenea inițiative? Nu vreau să intimidiez pe nimeni, dar...

Muşat îşi ridicase mâna ca o pavăză.

— Dar nu înţelegeţi că e o nerozie? spusese el, şi mai uimit decât inginerul-şef. Ştiţi ce facem noi? Nu ne deosebim cu nimic de un om care-şi siluieşte mintea să găsească un mod mai bun de a se scărpinga undeva pe picior în loc să caute cauza care-i provoacă acea mâncărime... Sau dacă e o cauză exterioară, obiectivă, atunci să se gândească mai bine cum să-şi confecţioneze nişte scuturi pentru picioare decât să-şi comande mănuşi pentru scărpinat... Eu cred...

Inginerul-şef se făcuse foc şi pară.

— Eu la insulte răspund cu palme, domnule inginer. Dacă vrei neapărat să te evidentiezi, caută-ţi un circ, un stadion, sau munceşte cum trebuie în serviciul dumatăle. Pe noi nu ne impresionează diplomele. Pe noi ne impresionează munca, sudoarea, interesul faţă de producţie.

— Şi ce-o să se întâmple peste cinci ani, peste zece ani? Sau chiar peste doi ani? Vreţi să participaţi la curse de viteză cu o rablă de la începutul secolului? Vă rog să mă iertaţi, poate m-am exprimat violent. Dar n-am făcut altceva decât să aduc la cunoştinţă un adevăr.

— Ceea ce presupui dumneata că e adevăr te va costa, domnule inginer! Pe un alt inginer mai vechi l-aş fi dat pe uşă afară. Prin ce împrejurări ai fost transferat de la un institut de cercetări ştiinţifice din Bucureşti la o uzină din provincie?

— Vă rog să mă scuzaţi, dar la o întrebare pusă cu un asemenea ton nu pot să răspund.

— Dumneata nu ştii ce înseamnă respectul pe care eşti dator să-l acorzi şefului dumatăle? E o chestiune elementară de disciplină. Din păcate, eu nu sunt un sentimental, nu mă înduioşează tinereţea dumatăle. Eu am printre altele sarcina de a face educaţie. Prin funcţia pe care o deţin. Voi proceda totuşi indulgent. Deocamdată îţi voi da un avertisment scris.

Cu această concluzie se terminase prima întâlnire dintre Cerbu şi Muşat. Inginerul-şef se ţinuse de cuvânt. Muşat fusese avertizat în scris. Apăruse chiar şi o notă în gazeta

de uzină. Alte întâmplări neprevăzute îi puseseră din nou în contact unul cu altul. Câteva accidente din secții necesitaseră intervenții urgente din partea serviciului care era considerat „unitate de șoc”. Două dintre ele i se păruseră atât de complicate lui Racoviță, încât se văzuse nevoit să i le încredințeze lui Mușat. Chiar îi spusese cu sinceritate că nu le vede soluția, că le consideră irezolvabile. Aceasta la intervale diferite de timp. Soluționarea lor îl purtase pe Mușat prin mai multe birouri și servicii. Ajunsese și la inginerul-șef. Abia cu acest prilej își dăduse seama că omul acela atât de sigur și de sentențios e un ignorant în probleme de tehnică modernă. Își amintea vag câteva principii. Nulitatea lui Cerbu, ascunsă prin fraze dilatate și simulacre de meditație, îl îngrozise pe Mușat, aproape îl înduioșase. Era un mister pe care nu-l putea înțelege. Cum își asumase el răspunderea tehnică a unei uzine atât de importante? Un singur lucru poseda omul acela; dar acest lucru era de neconceput în situația în care se afla el: curajul. Cutezanța lui de a sta în postul pe care-l ocupa se putea asemăna numai cu cutezanța oarbă, inadmisibilă a unui cetățean oarecare luat de pe stradă, care privind odată zborul unui avion acceptase foarte liniștit să conducă avionul. Curajul acesta era demn de laudă în cazul în care avionul nu ar fi avut pasageri. Omul nu-și risca altceva decât propria viață și poate avaria avionului dacă ar fi ajuns să-i imprime o viteză mai mare. Dar cu un avion plin de pasageri, încărcat cu atâtea valori, cum era uzina, era de neconceput un asemenea curaj. Mușat nu înțelegea că nu curajul îl caracterizează pe inginerul Cerbu, ci o altă trăsătură, o altă calitate, pe care o poseda la nivelul unui maestru: abilitatea.

Inginerul Cerbu făcuse parte din conducerea uzinei înaintea războiului. Era reprezentantul ei pentru legăturile cu străinătatea. Sarcinile lui erau pur comerciale. Câtimea tehnică pe care o *poseda* îi era suficientă pentru a aranja diferite afaceri comerciale de specialitate. După terminarea războiului, înțelesese că vor interveni schimbări profunde în țară, care nu-l vor ocoli nici pe dânsul, nici uzina al cărui

acționar era. Mai prevăzător decât alți colegi, se arătase mai puțin surd la revendicările muncitorilor, le dădea verbal dreptate, manipula în așa fel dividendele și acțiunile încât putea să distribuie o parte din venituri și economatului, și altor necesități cotidiene, reușind să creeze impresia unui om cu vederi democratice. Naționalizarea îl surprinsese într-o situație relativ favorabilă. Încă dinainte de naționalizare acceptase planul (știa că e inutil să se opună) de transformare radicală a uzinei, ceea ce îl îndepărta și mai mult de cunoașterea problemelor tehnice, dar acest lucru îl interesa cel mai puțin. Alți membri ai consiliului de administrație se opuseseră vehement, prin aceasta autoconcediindu-se. Așa se face că se pomenise dintr-o dată singurul „specialist” dintre foștii acționari acceptat cu oarecare simpatie în conducerea uzinei. Avea și darul de a impresiona povestind cu demnitate întâlnirile lui cu celebrii magnați ai industriei europene dinainte de război. Rostea nume celebre, cel mai adesea Krupp, Wickers, Rockefeller (cu acesta din urmă se întâlnise de două ori – la Londra și la Paris), redând cu lux de amănunte impresia pe care specialiștii români o făcuseră asupra lor, deși nu ajunsese nici măcar o dată în anticamera vreunuia. Îi plăcea mai ales să folosească în toate convorbirile o anumită frază (și lui Mușat i-o strecurase în două rânduri):

— De obicei luam micul dejun la București. Pentru dejun preferam Roma. Cina la Paris. A doua zi dimineață simțeam iarăși gustul omletei bucureștene.

Cu strălucirea pe care o răspândise în jurul său, Cerbu izbutise după un an sau doi de consilierat tehnic special, să obțină – după desființarea sistemului de consilieri – postul de inginer-șef al uzinei. Știa că în oricare altă funcție ar fi fost pierdut. Orice activitate tehnică l-ar fi demascată. Beneficiind de o anumită rutină și de o anumită experiență privind organizarea sistemului de conducere în străinătate, prezentase în prima zi sau poate în prima săptămână de activitate un plan destul de onorabil și de eficient în legătură cu funcționarea serviciului său. Se înconjurase de câțiva ingineri foarte capabili, cărora le încredințase, în

diviziuni, întreaga lui răspundere, și astfel, ajutat de bine cunoscuta-i prestanță, desfășura o activitate de control cu adevărat impresionantă. Controlul efectiv pe teren, exercitat numai în cazuri excepționale, îl făcea însoțit de inginerul de specialitate. El manifesta un anumit dispreț față de fumul și praful din ateliere, trecea ostentativ elegant prin hale, se prefăcea atacat în orgoliul și prestigiul lui de micile probleme de la fața locului.

— Domnilor, vă rog să vă grăbiți. Avem probleme mult mai importante de rezolvat. Am câteva convorbiri cu ministerul în legătură cu noile exporturi, vă rog, vă rog... Trebuie să întocmesc și o informare către Comitetul Central cu privire la...

Era atât de sigur și de impunător, încât reușea să impresioneze. Chiar și muncitorii îl priveau cu uimire. Devenise atât de abil în a-și declina răspunderea și a imprima altora răspunderi, în a conduce și a rezolva problemele prin alții fără să-și dezvăluie ignoranța, încât reușise să evite multe situații complicate pe care un specialist poate le-ar fi simțit din plin. Trecea drept cel mai sever și mai autoritar inginer din uzină și unul dintre cei mai competenți. Numai desconsiderarea pe care o manifesta față de Mușat și antipatia pe care acesta i-o inspirase la început îl făcuseră să intre în câteva dispute tehnice, între patru ochi, cu tânărul inginer, în care demonstrase cu o distincție și cu o siguranță uluitoare nu argumente sau contraargumente tehnice, surprinse cu urechea, așa cum credea el, ci însăși ignoranța sa. După ultima dispută tehnică, Mușat îi replicase uluit:

— Dar dumneavoastră mai păstrați doar câteva amintiri vagi... Vă rog să mă iertați că vă spun dar nici măcar formulele de bază din manualele școlare nu s-au rătăcit printre amintiri...

Cerbu se făcuse că nu înțelege despre ce este vorba. În loc să se mânie împotriva lui însuși pentru imprudența comisă, dezlănțuise o nesfârșită acțiune de persecuție împotriva lui Mușat. Îl urmărea pe acesta ca pe-un câine turbat, bineînțeles tot prin intermediul altora. Orice

problemă mai complicată care se ivea din secții o dădea fără ezitare în sarcina lui Mușat, orice accident tehnic care cerea deplasare, acțiune rapidă și muncă directă, efectivă în secții sau răspundere tehnică deosebită era dat spre rezolvare lui. Nici nu mai ținea seama de specialitatea lui Mușat. De câteva ori, Racoviță protestase. I se părea inumană apăsarea, presiunea aceea pe care o suporta Mușat. Inginerul-șef era neînduplecat:

— Trebuie să-și răscumpere anumite gesturi și atitudini. Trebuie mereu pus la încercare, pentru a i se verifica nu numai posibilitățile tehnice... Dumneata ești mai puțin informat...

Cu câteva vorbe și insinuări fine, reușise până la urmă să-l domolească pe Racoviță. Persecuția se manifesta și mai violent. Își găsisese și o anumită scuză pentru orice eventualitate:

„Tânărul e un cadru de valoare, pe care vreau să-l trec prin toate probele și focurile, pentru a face din el un adevărat inginer. Dacă a ajuns astăzi să rezolve asemenea situații tehnice, aceasta se datorește metodei mele severe, poate chiar crude, dure, însă singura potrivită unui asemenea om.”

Supus la atâtea probe și eforturi, Mușat greșise de câteva ori în găsirea soluțiilor tehnice. Greșelile nu erau însă prea grave și nici nu priveau specialitatea sa, încât Cerbu, cu toată dorința lui de a-l „prinde”, nu se gândi să le exploateze. Ele erau însă notate cu grijă într-un caiet special, pentru orice eventualitate. Ceea ce nu se nota însă – pentru că nu se putea verifica, din cauza irepetabilității – era modul de lucru al lui Mușat. În situațiile tehnice cele mai complicate lucra cu o rapiditate uimitoare, iar soluția găsită de el era întotdeauna atât de simplă și atât de limpede, încât tuturor tehnicienilor din jur li se părea că o găsiseră împreună cu el și în același timp cu el. Mai era un lucru care făcea din Mușat ținta neîncetată a persecuției lui Cerbu. Dacă ar fi greșit o dată mai grav, acesta poate că s-ar fi înspăimântat și l-ar fi folosit mai puțin; dacă ar fi întârziat rezolvarea unei situații complexe,

amenințând producția, de asemeni ar fi renunțat la permanența serviciilor lui, l-ar fi folosit mai rar. Tânărul însă se dăruia cu pasiune fiecărei probleme, străduindu-se să o rezolve cât mai repede și cât mai aproape de perfecțiune. Se stabilise astfel o relație ciudată între el și Cerbu. Inginerul șef, prin acțiunea lui de persecuție, își asigura nopți liniștite, convins, în cele mai grave situații, că nu se va pomeni cu nicio surpriză dacă lucrează acolo inginerul Mușat; iar acesta se familiariza până în cele mai mici amănunte cu tehnica reală, cu tehnica terenului, se pasiona ca întotdeauna pentru orice, „se hrănea”, cum îi spusese Lianeii, voia să se sature, pentru a se produce cândva în el erupția.

În această situație îl găsisese întâlnirea neobișnuită din parcul pustiu într-o zi când tot orașul vuia de larmă. Nu regreta nicio oră din cei doi ani petrecuți în uzină; nici nu avusese când să se gândească. Știa limpede că acolo se află pe una din laturile unghiului său. Orice-ar fi făcut. Nu trebuia să se mai gândească la altceva. Îl pasiona totul, îi plăcea totul, era liniștit și senin. Presimțea apropierea erupției. Și deodată, o întâlnise pe Liana.

2

Trecuse de mult miezul nopții. Mușat încremenise la masa de lucru, cu capul sprijinit în mâini. Prin fereastra deschisă pătrundea o boare rece, care-i înfiora trupul acoperit de o cămașă subțire de bumbac. Avea însă nevoie de răcoarea aceea ca un om care simte chemarea apei reci, înghețată, după arșița unui soare neîndurător. În jurul lui lucrurile stăteau, în sfârșit, liniștite. Erau puține lucruri în cameră: mobilierul strict necesar unui om care-și duce viața singur, o bibliotecă înaltă care acoperea jumătatea unui perete și biroul modest la care își petrecea aproape toate orele nopții. Cel mai ciudat obiect din încăpere era

biblioteca. Din cele patru rafturi, primul și ultimul erau pline de cărți. Studii și manuale de specialitate în română, franceză, rusă, engleză și germană, câteva tratate de filosofie, câteva romane și volume de eseuri, opera completă a lui Shakespeare în ediția Oxford, pe care se străduia s-o citească în original, *Florile* lui Baudelaire într-o ediție comemorativă și un album mare, cu reproduceri din Velasquez, din mijlocul căruia ieșea întotdeauna afară un semn. Foarte des deschidea albumul la acel semn pentru a privi fără să se sature niciodată tabloul pe care-l considera, dincolo de orice, o capodoperă a artei geometrice: *Las meninas*¹⁸. Cele două rafturi din mijloc constituiau ciudățenia bibliotecii. Erau pline cu dosare. Poate că erau sute de dosare acolo. Fiecare problemă tehnică mai complicată pe care o întâlnește în uzină, chiar dacă nu participase direct la rezolvarea ei, era restudiată noaptea, în liniștea acelei clădiri de la marginea orașului, era analizată în toate aspectele ei, apoi concentrată în sinteză, în formulă științifică. Calea inversă de la tehnică la știință îi procura satisfacție și încântare. Lucra întotdeauna cu înfrigurare, cu emoția unui om pe cale să descopere ceva nemaipomenit. Îl pasiona totul. Descoperea parcă sunetul undeva în lume și-i urmărea drumul înapoi spre instrument. Știa că noua pasiune îi întregea cunoașterea și se lăsa învăluit de ea ca de-un vârtej. De multe ori se lovea de împotriviri. Problemele noi în care se amestecau rotația și mișcarea, duritatea și rezistența, materia și forma, calitatea și metamorfoza se răzvrăteau, își căutau parcă o desfășurare și o împletire anarhică. Și totuși, cât de supuse deveneau sub amenințarea vârfului ascuțit al creionului, cu câtă docilitate se integrau în cifre și încremeneau apoi disciplinate în formulele de sinteză! Spațiul cucerit de tehnică, plantat cu atâtea valori metalice, concrete, i se

¹⁸ Denumirea celui mai faimos tablou al lui Velázquez în care Infanta Margareta, fiica lui Felipe IV (1605-1665), este înconjurată de slujitorii ei într-o sală a Palatului Alcázar din Madrid. Acest tablou oferă o compoziție complexă, construită cu o abilitate admirabilă în utilizarea perspectivei, reprezentarea luminii și a atmosferei.

părea asemenea unei livezi pline de pomi, fiecare prezentând particularitățile lui. Unii erau tineri, viguroși, alții îmbătrâniți, roși de cari, cerșind fierăstrăul și toporul grădinarului pentru a nu se prăbuși singuri, amenințând cu distrugerea altora tineri din jur. Erau și vlăstare fragile, care puteau fi apropiate și contopite într-o singură tulpină, imaginând puterea viitoare; erau și apariții ciudate, aparținând parcă unei lumi necunoscute, care se puteau însă adapta acelei păduri prin altoiuri și reîmprospătări succesive. Era un spațiu divers, bogat, în care fiecare creangă, fiecare mugur putea să atragă atenția pădurarului. Arborii aceia nu se puteau însă fecunda singuri. Pentru a crește, pentru a se transforma, pentru a întineri, a îmbogăți, pentru a întări puterea pădurii, pentru a rodi îmbelșugat aveau nevoie de agenții ideilor, de neîntrecutul roi al gândănișilor. Mușat râdea când îi apărea această imagine. Roiul gândurilor, care nu se asemena cu zborul albinelor în căutarea polenului? Zborul acela neîntrerupt, căutarea aceea care purta florile spre rod ca o necesitate a firii, își revărsa până la urmă toată puterea, toată bogăția în stup, în acele cristale ale stupului care simbolizau perfecțiunea științei. Iar din cristalele stupului zburau alte albine, pentru a descoperi lumii frumusețea altor flori, înălțimea și bogăția altor pomi. Era o armonie perfectă: ideea se întâlnea neconștient cu creația, și din aceste întâlniri, amândouă se îmbogățeau. Rezultatul acestei fecundări reciproce, calitatea ei, desfășurarea ei, înțelegerea și sinteza ei erau consemnate în sutele de dosare care umpleau cele două rafturi ale bibliotecii.

Cum era firesc, această observație îndelungată îi oferea prilejul să selecționeze câteva idei, care, adâncite și dezvoltate în săptămâni și luni de studiu, deveniseră fragmente dintr-o teorie despre comanda și reglajul automat. În adâncul său, teoria aceasta îl preocupa mai mult decât orice. Voia s-o închege, s-o finalizeze, s-o transforme într-o teorie unitară, cu putere de generalizare. În stadiul în care ajunsese, teoria lui se putea adapta numai la cazuri particulare, acele cazuri care i-o impuseseră.

Aceasta era și părerea „Infinitului”, pe care Mușat îl ținea la curent cu cercetările lui. Bătrânul savant îl îndemna să nu-și abandoneze observațiile, măgulindu-l – așa credea Mușat – cu cuvinte de laudă pentru originalitatea și cutezanța studiilor lui. Acele cuvinte nu constituiau decât o parte din bucuria lui Stoian, care vedea la capătul unui șir de ani de muncă și experimentări fundamentarea unei teorii cu totul originale în domeniul complex al electronicii, în stare să uimească întreaga lume științifică.

„Nu știu cum aș putea să te ajut – îi scrisese odată «Infinitul» –, nu găsesc calea cea mai potrivită. Dacă ții cu orice preț, aș putea să trimit spre publicare câteva din capitolele acestei teorii. Sunt convins că, așa disparate cum ni se înfățișează la prima lectură – unele par de-a dreptul incomprehensibile sau inaplicabile –, ele ar face cinste și ar constitui un prilej de mândrie pentru orice publicație științifică. În plenul ei însă, teoria s-ar impune imediat ca o contribuție esențială în știința modernă. De aceea, te sfătuiesc să n-o pierzi nicio clipă din vedere. Dacă ai putea să-ți subordonezi toată activitatea practică acestei teorii...”

Erau clipe când și tânărul își imagina lărgirea și finisarea teoriei. I se părea atunci că se află în fața unei uși grele de metal, ferecată cu sute de lacăte. Poseda doar câteva chei. Când le va avea pe toate în mână pentru a putea deschide acea ușă?... Erau clipe de spaimă, uneori de deznădejde. Sute, sute de lacăte. Și ușa nu putea fi forțată. Spada lui Alexandru în fața nodului gordian nu avea ce căuta aici. Fiecare cheie trebuia confecționată cu mîlgă, niciuna nu se asemena cu alta. Și fiecare cheie se întregea din sute și mii de necunoscute. Oare avea puteri pentru toate? Oare avea puteri?... Și le căuta mereu, și le căuta cu disperare, în tăcere, într-o tăcere înverșunată. Și le găsea mai ales în mijlocul acelor probleme tehnice diverse, care constituiau munca lui de toate zilele. De aceea nu ocolea acele probleme, de aceea le aborda cu entuziasm și tenacitate.

Noile lui preocupări, pasiunea lui nouă fuseseră rareori întrerupte. Vecinii de bloc erau uimiți de liniștea și de

izolarea lui. Îl stimau însă pentru felul său timid de a saluta, întotdeauna primul, pentru grija lui de a nu se face auzit și pentru felul cum răspundea rugămintelor lor. Mai ales muncitorii care-l cunoșteau de la uzină îi cereau uneori părerea asupra unor probleme simple de tehnică, pe care se străduia să le rezolve pe loc prin câteva cuvinte, prin câteva linii desenate pe o foaie de hârtie.

— Este, tovarășe inginer! strigau ei bucuroși. Exact așa ne închipuiam și noi.

Și aceste mici întâlniri, aparent neînsemnate, intrau în preocupările lui Mușat. Ele îi verificau acea regulă a simplității matematice de care avea nevoie în primul rând tehnica. Nu refuzase pe nimeni, chiar dacă era încărcat peste cap cu probleme dificile, care cereau o rezolvare neîntârziată în secțiunile uzinei. Oamenii îi dăduseră o denumire pe care o foloseau la orice ocazie: „Inginerul nostru”.

Întreruperile rare se datorau altor evenimente. Celor câteva scrisori pe care le primea: de la Liviu, de la Doina, de la Toader; primise chiar și de la Bostan una, prin care-l invita să-i viziteze, „în sfârșit”, la prima ocazie noua locuință. Scrisorile îi deschideau întotdeauna amintiri care-l scoteau din spațiul familiar. Ele erau însă tot mai rare, pentru că și răspunsurile la scrisori erau foarte rare. Nimic nu i se părea mai greu decât să răspundă la o scrisoare. Încremenea multă vreme, cu privirile rătăcite, cu coala albă de hârtie în față. Ce să scrie? Liviu îi relata pe larg succesele; erau spectaculoase asemeni știrilor din ziare. Să-i scrie despre succesele lui? Cum să le definească? Ar fi putut să răspundă prin câteva cuvinte: „Respir, mă hrănesc, aerul e bun, necesar”. Ce putea să mai adauge? Să-i înfățișeze o oarecare problemă tehnică pe care o rezolvase? Era de ajuns să-i transcrie o formulă, pentru că nu-i putea trimite un dosar cu zeci de pagini... Toader îi vorbea despre sănătate „ca despre un copac care mai are mult până la secure, și chiar și atunci ar putea zdreli tăișul”; despre „niște necazuri care, de, ciocănesc în trupul omului ca pasărea aia afurisită”; despre „ea” mereu neîmblânzită

și „Doamne! ca o stâncă gătită de amurg”. Doina parcă era înțeleaptă. Scria foarte rar, doar câteva rânduri, care-i păstrau adolescența. „Examenele m-au zăpăcit. Ah, cât am tremurat! Oare n-ai stat niciodată în banca aceea? Ai tremurat și tu, nu-i așa?”

Se întâlnise o singură dată cu ea. Primise o ilustrată din Predeal. „Suntem în vacanță. Câte noutăți și minuni!” Nu adăugase nimic altceva. Doar la adresa expeditorului scrisese cu litere mărunte, aproape invizibile, denumirea vilei. Ilustrata îi sosise joi. Cerbu îi ceruse să termine neîntârziat o lucrare dificilă. Abia sâmbătă noaptea, târziu, reușise să se elibereze. Dormise doar câteva ore. Ajunsese după ora prânzului la Predeal, dar vila era goală. Câțiva îngrijitori îi spusese că studenții se împărțiseră în grupuri și plecaseră dis-de-dimineață în excursie. Se plimbase prin oraș, apoi pe câteva poteci, pline și ele de lume, se odihnise pe o bancă la marginea unei păduri, până se apropiase amurgul. Studenții se întorceau veseli, cântând, ținându-se la braț, în șiruri strânse. Veneau din toate părțile, parcă se revărsau niște torente în oraș. O descoperise într-un grup vesel, aproape strivită, la mijloc. Cânta și își purta picioarele într-un ritm neregulat, parcă dansa pe sârmă. Trupul, brațele nu și le putea mișca. Îl zărise și ea. Începuse să se zbată sălbatică, pentru a scăpa din înlănțuire. Alergase spre el ca o nebună, aproape i se azvârlise în brațe. Îl luase de mână și începuse să fugă cu el, aiurea, prin oraș. Își clătina capul, ca să-i fluture părul în vânt, să-i gâdile fața. Se opriseră undeva lângă un chioșc de ziare. Tot printre studenți.

— Te-am așteptat la toate trenurile de dimineață, îi spusese ea. Am fost sigură că n-ai vii. Știi cât am alergat singură pe poteci ca să-mi prind colegii? De câteva ori era să mă prăbușesc de oboseală. Noroc că au fost leneși! Am luat masa împreună, sub Piatra Mare. Fantastică performanță, nu-i așa?

Nu-l întrebase nimic. Îl privea și zâmbea. Mai era încă multă copilărie în surâsul ei. Uimirea încă o însoțea în lume. Era aproape neschimbată, așa cum o întâlnise prima dată.

Pe malul apei, așa cum o întâlnise a doua oară în curtea Politehnicii.

— N-am știut că mai sunt și alți munți frumoși. Am întâlnit și ape, și arbori, m-am uitat jos spre ele, m-am uitat sus spre ei... Vezi că nu te-am uitat? O umbră mare mi-a dat și un junghi... Hai să ne mai plimbăm...

Se plimbau. Dar parcă o căutau toți din toate părțile. O strigau, o chemau; ea se înghesuia în el. Era veselă, mândră. Îl privea cu coada ochiului, pentru a prinde clipa când putea să se prefacă descoperită. Îl purta ea, pe străzi colindate, pline de lume. Parcă anume să audă chemările și să se înghesuie caldă la pieptul lui. Parcă anume să-i spună, fără vorbe, fără șoapte, că i se oferă ca un miracol.

— Știi cum au trecut examenele?... Ah! Parcă se juca nu știi cine cu creanga ta. Au mai crescut două frunze pe ea și încă un mugure. Îl simt cum se zbate... Acum au crescut posibilitățile. Sunt multe, multe, nu-i așa?

Ar fi vrut s-o prindă de umeri, dar ea îi luase mâna și i-o mișca înainte și înapoi, ca într-un joc, amenințând să lovească perechile pe lângă care treceau.

— Hai, Doina, hai! o strigau din când în când voci. Începem programul de seară.

— În astă seară se va cam încurca programul, spunea ea strengărește. Fără mine nu cred că au curajul să înceapă.

„Dar cine ești tu? se întreba el în gând. De unde ai răsarit? Cine te-a proiectat în lume și în amintirile mele? Cine te-a azvârlit aici, caldă și vie, în brațele mele?”

Un grup de tineri îi urmăreau adunându-și vocile într-un cor care o chema din minut în minut. Nu strigau. O chemau în șoaptă. Și ea știa că va trebui să se desprindă de el și să se ducă în mijlocul lor. Va fi și acolo veselă, însoțită de siguranța ei, de visul ei, așa cum o însoțesc pretutindeni brațele, părul, pleoapele.

— Să nu-mi spui nimic, apropiase ea despărțirea. Nici nu simt când zilele se prefac în luni, și lunile în ani. Odată va coborî din viitor o zi care ne va duce, poate, acolo, pe malul apei. Nu mă vei lăsa să mă prăbușesc, nu-i așa?

Îl condusesese la gară și-l urcase într-un tren despre a cărui

plecare ştia. Îi fluturase din mâini împreună cu alţi tineri, apoi se pierduse în mijlocul lor. Era veselă, sărea într-un picior; poate în colţul ochilor simţea usturimi.

Trecuse timp de atunci. Amintirile bântuiau uneori camera aceea de la marginea oraşului, eliberând pentru câteva clipe cifrele şi liniile din fixitatea albă a hârtiei. O vedea undeva departe, mlădiindu-se într-un amurg sângerieu şi căutându-şi imaginea de copil în oglinda unei ape neascultătoare. Apoi cifrele încetau să fugă, încetau să se răzvrătească, ameninţate de vârful ascuţit al creionului, iar liniile îşi pierdeau tremurul, recâştigându-şi imobilitatea necesară pe coala care le adunase.

Şi deodată o întâlneşte pe Liana.

În noaptea aceea colile rămaseră albe.

3

Ceea ce trebuia să se întâmple se întâmplă. Cerbu se trezi în faţa unei situaţii tehnice neprevăzute, care-i făcuse pe toţi inginerii consultaţi să ridice din umeri în semn de neputinţă. Adjunctul său, Vasile Straton, îi spuse înfricoşat:

— Nu ştiu dacă se poate face ceva. Problema mi se pare irezolvabilă. Cred că ar trebui să intervenim la un specialist din Capitală.

Aceasta ar fi însemnat dezavuarea inginerului-şef. Scoase imediat gândul din preocupările lui. Îl chemă în schimb pe Muşat.

Politeţea cu care-l primi Cerbu i se părea exagerată tânărului. După incidentul cu Liana, se aşteptase să-l primească rece, distant, sever.

— Ia loc, tovarăşe Muşat. N-am ştiut că sunteţi înzestrat cu o asemenea putere de fascinaţie. Domnişoara Liana se bucură de reputaţia unui sfinx modern, turnat dintr-un granit special. Nu pot decât să vă felicit.

Prima reacţie a lui Muşat fu aceea de a se ridica de pe

scaun și de a părăsi biroul fără să spună vreun cuvânt. Cerbu sări însă înaintea lui:

— Vă rog, domnule inginer! Nu dau nicio importanță problemei. N-am făcut decât să atac un subiect care se discută uneori între bărbați. Dacă am atins vreo coardă delicată, sunt gata să-mi ofer scuzele... Nu pentru aceasta v-am rugat să veniți aici.

Nu numai vorbele, dar și aerul figurii sale exprimau parcă o scuză, o rugămintă. Tânărului i se făcu deodată milă. Își plecă privirile în pământ și rămase mai departe pe fotoliu.

— S-a ivit o problemă foarte delicată în secția a doua, continuă inginerul-șef rămânând în picioare, cu umerii aplecați parcă de o povară grea. Știi foarte bine ce importanță are secția a doua pentru producția uzinei noastre. Ne amenință strangularea, lânchezeala... Nu ne vom putea îndeplini clauzele de livrare din contracte... Avem și câteva obligații de export... Te-aș ruga să iei dumneata în mână... Personal și în numele direcției, dacă va fi cazul, îți încredințez dumitale sarcina de a remedia situația din secția a doua.

Mușat știa despre ce este vorba. Trecuse prin secție. Situația i se părea foarte limpede.

— Cunoscut problema, tovarășe inginer-șef. Nu e cazul să vă alarmați. Orice intervenție tehnică de cârpăceală este exclusă. Nu se poate remedia nimic. Mașina trebuie scoasă din uz.

— Am impresia că exagerezi. Îmi amintesc foarte bine că în câteva rânduri - pot chiar să-ți înșir datele - ai rezolvat probleme asemănătoare, dacă nu chiar identice. Mă refer la cazul mașinii speciale din sectorul mecanic.

Cerbu își dovedea din nou ignoranța. Asemănarea dintre cele două cazuri era aparentă. Un tehnician cu calificare ar fi observat imediat deosebirea.

— E cu totul altceva, tovarășe inginer-șef. Principiile de acționare și de reglare sunt distincte. Ar trebui înlocuit tot mecanismul interior al mașinii. Efortul acesta ar fi mai costisitor, mai îndelungat în timp, iar rezultatul lui nu ar satisface cerințele tehnicii. De multă vreme ar fi trebuit să

funcționeze acolo o mașină modernă...

Cerbu încă nu-și pierduse speranța. Auzind că s-ar putea totuși face ceva insistă:

— Sunt rare cazurile când se folosesc în relațiile curente de muncă formule care încep prin „v-aș ruga”. Până acum n-am folosit această formulă decât o dată, în cazul unui accident uman. Am rugat un inginer să ia locul celui rănit.

— Tovarășe inginer-șef, se înduioșă Mușat. E ca și cum aș încerca să îmbrac în scoarță de fag un ulm putrezit. Nu va mai putea crește, nu va putea fi împiedicat să se prăbușească. Sunt probleme elementare, pe care și un elev de școală tehnică le-ar putea deosebi. E absolut inutil.

Cerbu întrebă brusc cu un ton sec, autoritar:

— La ce valoare s-ar ridica refacerea așa cum o vezi dumneata? Vreau să facem o comparație.

— Dacă vreți neapărat să înlocuiți becul cu o lampă de gaz, eu cred că lampa, pentru a fi potrivită și adaptată cerințelor speciale de acolo, ar putea să necesite în timp și materiale costul câtorva becuri noi.

— Dumneata îți bați joc de mine? se înfurie Cerbu. Cum poți să rostești asemenea ineptii? Abuzezi de...

Se opri aproape sufocat. Era convins că omul din fața lui se răzbună. Găsise în sfârșit prilejul să-i plătească pentru toate persecuțiile pe care le îndurase.

— Nu abuzez de nimic, îi răspunse calm Mușat. Vreau numai să adaug că n-am fi ajuns în această situație... dacă serviciul nostru n-ar fi fost transformat în serviciu de pompieri... Mașina aceea, și mai ales mașina necesară în acel loc, ar fi trebuit concepută de multă vreme în serviciul de proiectări... Dumneavoastră ați crezut mai nimerit...

De această acuzație se temea cel mai mult Cerbu. Redeveni brusc impozant, grav; se așeză în scaun și arătă calm cu degetul spre ușă:

— Vei părăsi imediat această încăpere! În alte împrejurări, aș fi sunat omul de serviciu...

Mușat nu se ridică din fotoliu, îl țintuia ceva acolo.

— Nu înțeleg ce s-a întâmplat. Eu v-am spus o realitate, și dumneavoastră...

Vorbise cu tonul unui om uimit, care într-adevăr nu poate să înțeleagă ce se întâmplă. Cerbu însă dădu un alt sens vorbelor lui. Crezuse că gestul său grav îl înspăimântase și că tânărul caută să-l împace și să se scuze. Mai făcu o încercare:

— Sunt cazuri când se pot închide ochii în fața unui act de indisciplină. Depinde de atitudinea pe care o vei lua. Ești capabil să-ți revizuiești părerea? Până la prânz aş vrea să am însă rezultatul precis!

Muşat avu o clipă impresia că inginerul şef a înnebunit. Ținuta și siguranța lui erau demne de un judecător. Vorbele păreau dăruite cu grijă și evidență, după ce fuseseră cântărite fiecare în parte. Metamorfoza era neverosimilă, incredibilă, îl gâtuia mila.

— Vă rog, spuse el cu o voce care se adresa parcă unui cerșetor. V-am spus întreg adevărul. Comandați o altă mașină. Oricine va înțelege. E inutil și absurd... e grotesc...

Parcă și Cerbu se uita la el cu milă.

— Dumneata nu înțelegi că te-am dat afară din acest birou? Vrei într-adevăr să chem omul de serviciu?

— Pentru ce? Întrebă Mușat ridicându-se. Vă rog să mă iertați... Nu sunt obișnuit să lovesc... Mi-e teamă că aş sfârâma. Să nu credeți că v-aș lovi... Simt prea multă milă.

Apoi ieși din birou, lăsându-l pe Cerbu paralizat.

După câteva ore, directorul uzinei primi cererea de demisie a inginerului-șef, iar comitetul de partid - o informare scrisă, prin care i se anunța că, subsemnatul Dan Cerbu, inginer diplomat al Politehnicii din Lyon, nu-și mai poate duce munca în securitate, deoarece este amenințat cu lovirea de către un individ cu numele Ion Mușat, strecurat prin fraudă în serviciul de proiectări al uzinei. Mai înainte însă avusese grijă să vorbească telefonic cu un institut de cercetări din București, care-l asigurase că-i va trimite în cel mai scurt timp mașina cerută și un specialist care să cerceteze la fața locului situația serviciului de proiectări.

Ștefan Petrescu, secretarul comitetului de partid, fusese detașat de puțină vreme la uzină. Trecuse prin câteva școli de partid, lucrase un timp în activul unui raion industrial, ca propagandist, apoi în comitetul raionului, la secția industrială. Fusese mai înainte tehnician la o mare uzină din București. Îl pasiona și pe el tehnica și pentru a nu fi depășit de problemele noi care se iveau în această ramură făcuse mari eforturi în vederea continuării studiilor. Terminase școala medie și se înscrișese la Politehnică, la cursurile prin corespondență. Detașarea în noua muncă îl găsisese în anul III la Facultatea de mecanică.

Inginerul Cerbu îl primi cu o politețe rece, mai degrabă cu o îngăduință politicoasă. În cursul convorbirii se lăsă însă „cucerit” de perspicacitatea și de sinceritatea tânărului său interlocutor, devenind amabil, sincer, aproape intim.

— Imaginează-ți și dumneata, spuse Cerbu încercând un sentiment de uimire. Nu e vorba numai de diferența de vârstă. Unii tineri zvăpăiați, infatuați au uitat să mai țină seama de ea. Le mai îngăduim și noi uneori să-și orneze coiful cu pene, poate pentru că vrem să ne mai simțim în apropierea lor, adică să nu... adică ne place să ne mai furișăm printre tineri, să ne amestecăm din când în când printre ei. Nu cred că e un păcat prea mare chiar dacă ni se întâmplă aceasta la un pahar de vin sau în prezența unor domnișoare. Nu e bine să se ascundă sinceritatea vârstei. Când vei ajunge și dumneata în situația noastră, vei înțelege mai bine... E vorba însă de respectul pe care oricine îl datorează funcției. Poate că se mai distribuie uneori funcții unor persoane necorespunzătoare. Eu însă, tovarășe Petrescu, sunt diplomat al Politehnicii din Lyon. Am avut profesori celebri, savanți cu al căror nume se mândrește știința și dicționarele, savanți care mi-au acordat diploma cu cele mai mari onoruri. Am condus unul din sectoarele cele mai importante ale acestei uzine într-o vreme când dumnealui își împleticea pașii prin colb. Luam

ceaiul în București, dejunul la Roma, iar cina la Paris. A doua zi dimineața simțeam gustul omletei bucureștene. După plecarea mea din cancelariile marilor trusturi, magnați ca Wickers, Krupp, Siemens scăpau cuvinte de laudă la adresa specialiștilor români. Tot ce am făcut am făcut din pasiune pentru tehnică. Am sprijinit cât am putut, rupând deschis, pe față, cu toți acționarii, transformarea radicală a uzinei, am publicat articole în presă, fără să iau în seamă amenințările scrise pe care le primeam de la fasciști, am sprijinit naționalizarea și mi-am oferit serviciile în modul cel mai cinstit. Am făcut tot ce am putut în munca mea ca să sprijin producția. Cred că suntem singura uzină din țară care a evitat perioade de criză; nu degeaba am primit drapelul de unitate fruntașă pe ramură. Știu, contribuția mea a fost modestă, muncitorii și tehnicienii din secții merită toate onorurile. Și dumneavoastră, care ați știut să-i mobilizați în jurul acțiunilor tehnice întreprinse și inițiate de noi... Ei bine, tovarășe Petrescu, în acest birou, de pe fotoliul în care stai dumneata, un tinerel, care dacă ar avea timp și-ar roti toată ziua coada ca un păun, a îndrăznit să mă amenințe nu că mă va lovi, ci că mă va sfărâma. Iartă-mă, eram atât de uluit, încât mă mir cum de a ieșit nevătămat din acest birou. L-am dat pe ușă afară, dar ar fi trebuit să-i răspund prin palme. În aceste condiții nu mai pot munci. Regret că nu l-am palmuit, că nu l-am scos de ureche pe ușă... Cred că dacă ai fi fost dumneata în locul meu... Nu-mi închipui că te-ai fi putut stăpâni. Eu n-am nevoie de ifose, de rebeliuni în serviciu, de mutre care caută schimonoseli superioare și vor să vrăjească astfel pe neinițiați și pe cei slabi de înger... Păstrez încă cererea de demisie. Nu am de făcut altă declarație și te rog să-mi ierți indignarea. Acesta sunt eu. Nu mă pot ascunde în fața nimănui... Iartă-mă, dar trebuie să pregătesc urgent o informare pentru Comitetul Central cu privire la mașinile pentru export...

Petrescu ieși zăpăcit din biroul inginerului-șef. Indignarea acestuia i se părea sinceră și justificată. Îl cunoștea vag pe Mușat, îl văzuse de câteva ori prin secții, fără să intre în

vorbă cu el, știa că muncitorii și tehnicienii îl prețuiesc, sau cel puțin așa își închipuia din vorbele pe care le auzise din gura lor. Figura pe care și-o amintea vag nu prea părea aceea a unui om violent, dar era foarte simplu să se înșele.

Inginerul Racoviță se manifestă prudent la începutul convorbirii cu Petrescu. Folosea termeni vagi. Nu voia să-l încondeieze pe Cerbu, dar nici nu voia să-l nedreptățească pe Mușat. Simțind preocuparea pentru adevăr în atitudinea secretarului, avu curajul să rostească o concluzie care îl uimi pe acesta:

— Nu cunosc firea lui; și nu poți să răspunzi niciodată pentru cineva cu ochii închiși. Mie personal mi se pare un om foarte liniștit și așezat. Poate că și-o fi ieșit din sărite. Din punct de vedere profesional însă, e o capacitate, o valoare incontestabilă. Poate că uneori vede chiar mai departe decât mulți alții. Discutați cu el.

— Bineînțeles că voi discuta...

Dosarul care-l însoțise pe Mușat în transfer conținea referințe profesionale contradictorii. Una semnată de Neagoe și Bostan nu se deosebea prea mult de cea făcută de Racoviță. Alta semnată de Bărbulescu atrăgea atenția asupra unor confuzii științifice extrem de primejdioase pe care le demonstra uneori inginerul Mușat atât în opiniile verbale, cât și în munca efectivă. (Referințele erau scrise cu câteva săptămâni înainte ca Liviu să fi făcut acea demonstrație răsunătoare în fața conducerii institutului, prin care considera just punctul de vedere susținut de Mușat, și cu câteva luni înainte de a se fi descoperit revista care înlătura orice echivoc în problema P.T.P. 12). Mai erau însă câteva date care, deși nu conțineau nimic precis, făceau aluzii vagi la anumiți termeni care l-ar fi caracterizat pe Mușat: „grave confuzii ideologice”, „aroganță”, „indisciplină”, „indiferență” și puneau într-o lumină neclară biografia lui. Bărbulescu subscrisesese acolo ceea ce auzise de la Liviu.

Toate acestea îl determinară pe Ștefan Petrescu să fie din capul locului aspru în convorbirea cu Mușat.

— Îmi pare rău că nu ne-am întâlnit mai demult, spuse el.

Poate am fi evitat un conflict regretabil, care îți complică foarte mult situația.

— Nu știu despre ce este vorba, răspunse tânărul, cu surprindere nesimulată. Dacă vrei să fiți mai explicit...

Petrescu își închipui că interlocutorul său se preface.

— Te sfătuiesc să înclini spre sinceritate. E vorba de atitudinea dumitale față de inginerul-șef.

— De ce acest îndemn la sinceritate? Există ceva care vă determină... care... Nu știu... Nu cred că este cazul să... Și nu știu ce s-a întâmplat cu inginerul-șef... Eu cred că e un nevinovat... Dacă ați vrut să aflați asta...

— În ce sens este nevinovat? Se poate să ai dreptate. Spre această părere înclinăm și noi.

— În probleme de tehnică, răspunse Mușat. E aproape ridicol... Nu mă refer la el... La raportul dintre el și știință. Plutește într-o amintire vagă...

— Cred că este cazul să fii dumneata mai explicit. Vreau să știu limpede dacă-l insultă sau nu, aici în fața mea, pe inginerul-șef al uzinei!

Mușat îl privi iarăși cu ochii mari. Ridică din umeri și rosti cu o voce obosită:

— N-am obiceiul să insult. Am spus un adevăr... Inginerul Cerbu... Dar nu e evident? E ca un... ca un debil îmbrăcat într-o armură... Nu poate s-o suporte. Îl va strivi... Mi-e milă de el...

— Dumneata ești conștient de afirmațiile pe care le faci? Îți dai seama de gravitatea vorbelor?

— Dar nu e nimic grav... Numai curajul lui mă uluiește. Eu n-aș putea să mă arunc de la o asemenea înălțime fără parașută. Nu înțeleg cum rămâne suspendat... E un miracol...

— Adică dumneata îl consideri pur și simplu... un... un...

— Da, răspunse Mușat. Un ignorant... Parc-ar fi un vrăjitor... Nu înțeleg cum poate sta de atâta timp suspendat. Cred că nicio formulă matematică nu ne-ar putea explica fenomenul... E cu adevărat fantastic!

Petrescu se simți pentru un moment dezarmat. Era ceva în spusele inginerului care-l amețea. Uimirea, nepăsarea,

calmul cu care își colora periodic cuvintele i se păreau neverosimile. Niciun semn de iritare, de apărare, de scuză. Se așteptase la alte reacții după ce-i citise referințele, mai ales după ce-l auzise pe Cerbu. Oare e inconștient? Nu înțelege gravitatea situației în care se află? Ce e cu el?

— Aș vrea să mă mai lămuresc asupra unui punct, se hotărî până la urmă Petrescu. Mi se pare că, neținând seama de vârstă și de funcția pe care tovarășul Cerbu o deține, într-un anumit moment de... de nervozitate... ai aruncat a insultă și o amenințare gravă împotriva dumnealui.

Mușat se înroși. Încercă să-și amintească vorbele și atmosfera în care le rostise.

— Nu știu, spuse el. N-am fost furios nicio clipă. N-am simțit decât milă... Mi se pare... Nu știu... A spus el ceva... o jignire... o nedreptate... Sunt momente când eu nu pot să ascult anumite cuvinte; când se spun prostii sau neadevăruri; când e ceva urât... care mă doare... Cred că i-am spus ceva... cred că i-am spus că altcineva ar fi folosit palmele mele... Eu nu aș putea... Nu am obiceiul și cred că aș sfârâma...

Petrescu se încruntă la față:

— De ce te bâlbâi mereu? Nu poți să spui cu îndrăzneală adevărul adevărat?

Mușat se uită la el cu ochii mari și-i răspunse foarte încet și tremurat:

— V-am spus că sunt momente când nu pot să aud anumite vorbe...

Convorbirea se termină brusc. Și Mușat și Petrescu se despărțiră nedumeriți. Ultimul însă își făcuse o anumită părere, pe care urma s-o discute cu conducerea uzinei. După câteva clipe însă, Mușat reveni. Nu intră în încăpere. Vorbi din prag:

— N-aș fi vrut să vă stingheresc... Mi se pare... Eu cred că niciun om nu trebuie insultat și amenințat. De ce să ne uităm la vârstă sau la funcție?... Niciun copil... în sfârșit... Am uitat să vă spun asta... Bună ziua!

Petrescu nu găsi cuvinte pentru a-l reține.

Mușat trecuse un examen dificil. Fusese chemat într-o secție pentru o consultație tehnică superficială. Era unul dintre numeroasele accidente fără importanță atât de obișnuite în activitatea unei uzine. În loc să repare pe loc defecțiunea, căuta cauzele ei și descoperi cu groază o uzură forțată la un agregat de înaltă productivitate. În câteva ore, uzura s-ar fi agravat, scoțând agregatul din funcțiune pe o perioadă îndelungată. Se consultă imediat cu tehnicienii secției și căzură toți de acord să repare pe loc, în mers, agregatul. Reparația, extrem de complicată în acele condiții, pune la tot pasul probleme dificile, care cereau o atenție deosebită. Își petrecu aproape 15 ore în secție într-o încordare care-l sleise de puteri.

— Nu mai pot, spuse el în momentul când văzu agregatul funcționând. Dacă se întâmplă ceva, aduceți-mă de acasă.

Plecă abia ținându-se pe picioare. Era aproape miezul nopții. Portarul îi ieși în întâmpinare pentru a-l anunța că-l căutasese cineva la telefon în cursul serii.

— De câteva ori a întrebat de dumneavoastră. Dar tovarășii din secția a treia n-au vrut să vă cheme.

— Foarte bine au făcut! răspunse Mușat.

Era atât de obosit, îi tremurau picioarele, îi vuia capul, îi atârnavu mâinile, încât și vorbele îi ieșeau cu greutate din gură. Aerul rece al nopții îl mai învioră. Membrele parcă i se mai destinseră, spatele parcă i se îndreptă, capul însă continua să-l doară, și urechile îi țiuiau fără încetare. N-avea nici măcar puterea să se bucure pentru ceea ce făcuse.

„Bine c-a trecut! își spuse el în gând. Nu știu dacă îl voi putea transcrie... Cred că m-ar apuca zorile. Și dacă nu m-ar înnebuni durerea asta de cap...”

Ajunse acasă buimac. Înainte de a păși pe ușa blocului, văzu o fereastră deschizându-se la etajul I și auzi șoaptele unui muncitor pe care-l cunoștea:

— V-a căutat cineva în două rânduri...

— Știu, îi răspunse tânărul. Mulțumesc...

Fereastra se închise, iar el pătrunse în clădire. De obicei mergea pe scări până la etajul III, unde-și avea garsoniera. Nici nu știa unde e cabina liftului. De astă dată însă, o căută. Înainte de a apăsa pe buton, se răzgândi. Știa că liftul face zgomot, de multe ori îi tulburase și lui liniștea. Renunță. Urcă scările încet, și deodată înțelese că omul care-i vorbise de la fereastră nu se culcase până la ora aceea, așteptându-i sosirea.

„Știu cine este, știu în ce secție lucrează, dar nu vreau să mă gândesc acum. Trebuie să-i mulțumesc mâine încă o dată.”

Camera era ca întotdeauna goală. O cercetă surprins. Aștepta să găsească pe cineva înăuntru. Căutările îi născuseră acea idee absurdă. Nu era nimeni. Doar cărțile și dosarele lui. Și biroul plin de coli albe, și scaunul ușor deplasat, așa cum avea obiceiul să-l așeze în momentele când lucra. Era prea multă singurătate acolo. Durerea de cap i-o accentua. Se duse la birou, se așeză pe scaun și începu să-și regăsească proaspetele cunoștințe. Lucră până îi căzu capul pe masă. Se trezi tot acolo, cu fața acoperită de hârtii. Parcă ar fi vrut să-l apere cineva de vântul rece al dimineții. Își puse ibricul de ceai pe reșou, și după ce se bărbieri se dăruî cu totul unui duș rece, înghețat. Ceaiul puternic, fierbinte îl echilibră. Durerea de cap îi trecuse, dosarul, căruia îi dăduse o nomenclatură convențională, era încheiat. Îl puse într-un raft alături de alte dosare. Se grăbi să plece. Știa că în ziua aceea va întârzia pentru prima dată la birou. Pe drum își aminti evenimentele din ajun. Senzația oboselii încă îl urmărea. Oare cine îl căutase atât de insistent? Și deodată tresări. Cine putea să-l caute? Începu să-i bată mai tare inima. Nici nu întrebase cine fusese. Un bărbat, sau... Rămăsese nemișcat pe trotuar. „Te voi căuta eu... Dacă...” Își aminti vorbele acelea. Înțelese înfiorat și altceva. Era prima ființă la care se gândise. Câte valuri se ciocneau în pieptul lui! li apăruseră și alte amintiri, care îl înghesuiau pe dinăuntru, care îl sufocau. Câțiva tineri îl salutară. Le răspunse și porni parcă după ei, tras de ei.

Iarăși i se topeau puterile.

Racoviță îl privi îngrijorat, îl vedea palid, cu cearcăne la ochi, cu părul răvășit, cu hainele parcă atârând pe el.

— S-a întâmplat ceva?... Îți mulțumesc foarte mult, tovarășe Mușat, pentru ziua de ieri. Puteai să te învoiești dacă ești atât de obosit.

Îi mulțumi înclinând capul și se duse la biroul lui. Avea puțin de lucru în ziua aceea, dacă nu se ivea din nou vreo chemare neprevăzută. Racoviță se apropie de el cu gestul unui om care își amintește că a uitat să spună ceva.

— Apropo! Știi că te-a căutat cineva?

Dar nu mai era nevoie să spună cine l-a căutat. În pragul ușii apăruse, vesel, tânăr, exuberant, și cu toate acestea foarte distins, prietenul lui de departe, Liviu. Se repezi spre Mușat, îl strânse în brațe, îl scutură de umeri și iar îl îmbrățișă.

— Ioane! Toată ziua până la zece seara când plec mi-o dedici mie. Orice treburile ai avea. Dacă ai greutate, voi vorbi eu cu directorul. Iartă-mă acum! Nu vreau să fiu așteptat.

Liviu plecă spre ușă, de astă dată cu mersul lui elastic, sigur, care nu părea că indică vreo grabă. Din prag îi mai făcu un semn cu mâna.

Racoviță rămase tot timpul în preajma biroului lui Mușat. Fața îi radia de bucurie.

— Nici nu-ți închipui cât de bine îmi pare, șopti el.

— Nu înțeleg... De ce?

— Am uitat să-ți spun. Tovarășul Filimon a venit în calitate de specialist pentru mașina aceea cu bucluc. A fost trimis de București. Cred că se vor aranja lucrurile.

Mușat ridică încet din umeri. Își imagina altceva. Îl vedea pe Liviu într-un restaurant, la o masă de două persoane, ascunsă într-un colț, povestind vesel cuiva. Era convins că nu gândurile lui plăsmuiesc imaginea aceea. Parcă vedea o fotografie. Și nu greșea.

Directorul uzinei îl prezintă pe Liviu lui Cerbu și lui Petrescu:

— Tovarășul inginer Filimon, șeful serviciului de proiecte-perspectivă de la Institutul de cercetări științifice. A venit oficial, pentru problema agregatului din secția a doua.

Liviu fusese cu directorul uzinei în secție, pentru a vedea mașina la fața locului. Nu-i fusese prea greu să se convingă că agregatul ajunsese în stare de ruină. Toți inginerii din secție aveau, fără nicio excepție, aceeași părere. Situația se discută calm, lucrurile erau aproape limpezite. Cerbu crezu însă de cuviință să mai facă o încercare, mai mult din inerție, pentru că nici el nu mai spera în folosirea vechii mașini.

— Poate că ar mai fi o posibilitate. Mi-e teamă însă, cum se spune în popor, că daraua ar costa mai mult decât ocaua.

— Nu ați consultat specialiștii dumneavoastră? întrebă oarecum nesigur Liviu.

Ba da, răspunse Cerbu. Cam toate părerile înclină spre înlocuirea de urgență a agregatului cu altul nou.

— Cam toate părerile... repetă grav și amenințător Liviu. Pe inginerul Ion Mușat l-ați consultat? Care este opinia lui?

Cerbu deschisese fără să vrea capitolul cel mai delicat al problemei. Își regretă cumplit intervenția, dar nu mai avea ce face. Trebuia să răspundă la întrebare. Îl chinuia însă un gând. De unde cunoștea trimisul Bucureștiului numele lui Mușat? Oare i se plânsese acesta? Situația se agrava, și tăcerea lui părea că indică o vinovăție. Cu îndrăzneala disperatului, se hotărî să dea lucrurile pe față:

— Ingerul Mușat are aceeași părere ca noi toți. Dar nu aceasta e problema. Nu știu dacă-l cunoașteți sau nu pe tovarășul în cauză. Aici în uzină însă, atitudinea dumnealui e foarte... e foarte discutabilă. S-ar putea să fie un inginer pregătit.

Liviu își aminti brusc discuția cu Liana despre Mușat. Se

așeză și mai bine în fotoliu, parcă pentru a-și scoate în relief ținuta, rangul și distincția.

— Continuăți, vă rog, spuse el. Părerile despre inginerul Mușat sunt foarte contradictorii. Vă rog.

Era o invitație care suna ca o poruncă. Cerbu se supuse, adunându-și încă o dată hotărârea.

— E vorba de spiritul lui cam rebel... și de atitudinea lui cam ostilă față de anumite cadre ale conducerii. Eu sunt un om în vârstă. Mi-am luat diploma, cu onorurile epocii, la Politehnica din Lyon. Lucrez la această uzină de la înființarea ei. M-am apropiat de multă vreme de muncitori... De aceea mă găsiți în această funcție. Cu toate acestea, inginerul Mușat, într-o discuție pur tehnică, a făcut apel la argumente necontrolate, sub demnitatea umană. Mi-am și înaintat demisia. Nu putem lucra sub amenințări, ca pe vremea fasciștilor!

Liviu era uluit de ceea ce auzea. În primul moment de tăcere, i se trezi dorința să-l ia pe Cerbu de umeri, să se ducă împreună cu el la fereastră, pentru a-l privi la lumină.

Petrescu încercă să limpezească lucrurile:

— A fost o întâmplare nedorită, care provine din subestimarea tovarășului inginer-șef de către tovarășul inginer Mușat. Mi se pare însă că în momentul acesta inginerul Mușat regretă ieșirea sa necontrolată...

— Regretele tardive, interveni Cerbu, nu pot vindeca întotdeauna rănilile. Eu nu pot permite unui tânăr încă neformat să mă insulte. E sub demnitatea umană, tovarășe inginer. Nu numai insultele. În primul rând amenințările...

— V-a amenințat inginerul Mușat? întrebă Liviu rar și apăsător, fără să dea însă altă intonație frazei.

— Ne pare rău că sunteți, fără voia dumneavoastră, martorul tardiv al unui asemenea incident, spuse directorul.

Văzându-l pe Cerbu tăcut și încruntat, Petrescu se hotărî să răspundă în locul lui:

— Ingerul Mușat nu și-a tăgăduit atitudinea, nici cauzele ei. S-a exprimat poate cam confuz, dar sincer. Mai ales la sfârșitul convorbirii noastre, când a dat a înțelege că insultele și amenințările nu trebuie folosite în nicio ocazie...

Eu am apreciat aceasta ca un anumit mod de a-și face autocritica... Dumneavoastră, tovarășe inginer, poate că-l cunoașteți de la institut, poate că ne ajutați să-l înțelegem și să-l apreciem la justa lui valoare. Bineînțeles, nu vă cerem o referință. Am vrea să nu greșim.

Liviu chibzui doar câteva clipe.

— Din punct de vedere profesional... e un inginer talentat, cu perspective. Poate că uneori e cam îndrăzneț în imaginarea progresului tehnic... Acesta însă nu e întotdeauna un defect. Dacă se bazează pe o serioasă cultură ideologică, dacă se încadrează în limitele disciplinei, dacă e necesită de imaginea unei perspective clare, îndrăzneala tehnică poate deveni un factor foarte important chiar în producția curentă... Eu încerc să vă formulez o opinie strict personală. Salturile prea riscante trebuie cântărite cu grijă înainte de a fi făcute. Cine vrea să arunce o greutate care-i întrece puterile nu trebuie să se gândească numai la faptul că ar putea să-și schilodească trupul. E posibil ca greutatea scăpată să schilodească și trupurile altora, trupurile unor oameni nevinovați...

— Sunt într-un tot de acord cu dumneavoastră, sări Cerbu. În tehnică, fanteziile pot fi primejdioase...

Liviu își manifestă nemulțumirea că fusese întrerupt, printr-un gest foarte calm, care însă îl pietrifică pe Cerbu.

— Mi-ați cerut o opinie. Se pare că și la institut s-au întâmpat. Câteva neînțelegeri. Într-o anumită perioadă, a fost transferat disciplinar, prin ordinul expres al directorului, dintr-un serviciu important într-o secție fără viitor. Nu cunosc amănunte. Poate că nu avea nicio vină, poate că era vorba de o neînțelegere formală exagerată... Din punct de vedere politic, nu cunosc prea multe amănunte despre dânsul. Cred însă că sunteți mai bine informați decât mine.. Esențial sau în orice caz important este tinerețea și posibilitățile lui. *Cred că în cazul aplicării unei sancțiuni disciplinare ar fi bine să țineți seama și de aceasta.* Nu vreau să-l favorizez prin nimic, cu atât mai mult cu cât îl cunosc, nu vreau să vă îmblânzesc pe dumneavoastră, adică nu vreau să vă influențez în găsirea

sanctiunii; e o problemă strict internă, pe care numai dumneavoastră o puteți rezolva; cruzimea prea exagerată în asemenea cazuri poate avea un rezultat defavorabil pentru cel căruia i se aplică. Vă rog să faceți abstracție de tot ceea ce v-am spus. Nu am nicio calitate să intervin în această problemă... afară doar de aceea de a sta personal și amical de vorbă cu inginerul Mușat. Voi face tot ceea ce îmi stă în putință...

— De altfel, e un om extrem de muncitor. Lucrătorii din secții și tehnicienii îl apreciază și chiar îl... îl iubesc. M-am mirat și eu când am auzit, dar am putut constata și cu ochii mei.

Cuvintele lui Petrescu îl nemulțumiră pe Cerbu. Încercă să protesteze, dar îl împiedică directorul:

— Poate că ar fi bine să-l transferăm într-o secție. Am observat și eu că e priceput și harnic. Să-l detașăm într-o secție grea și bine organizată.

— Secția întâia! propuse imediat inginerul-șef.

Era secția cea mai grea, care-i dădea cele mai multe dureri de cap lui Cerbu. Acolo se făceau operațiile cele mai fine și mai delicate din uzină.

— Acest lucru îl veți hotărî dumneavoastră, spuse Liviu. Aș vrea să trecem la obiectele importante ale convorbirii noastre, rugându-vă încă o dată să considerați blândețea mea nu ca o lipsă de principialitate, ci ca un sentiment de înțelegere pentru un tehnician de valoare, cu perspective frumoase, pe care îl cunosc încă din vremea studenției... Noul agregat vă va fi expediat cu toată urgența. Nu e necesar pentru aceasta decât o simplă confirmare telefonică. În ceea ce privește serviciul de proiectări, aici cred că avem mult mai multe de discutat.

Liviu nu făcu altceva decât să anunțe o măsură generală, pe cale de a deveni lege, cu privire la reorganizarea serviciilor de proiectări din marile uzine. Principalul obiectiv: perspectiva. Cele mai bune cadre de ingineri în acest scop, imaginarea pe baza planurilor de dezvoltare a uzinei a celor mai noi și mai moderne tipuri de mașini, colaborarea strânsă cu Institutul de cercetări științifice.

— Proiectarea mașinilor complicate, de importanță excepțională, cade în sarcina institutului nostru, încheie el. V-aș ruga să faceți toate propunerile și observațiile pe care le credeți de cuviință. Numai astfel, cumulând toate părerile, putem ajunge la o sinteză reală.

Vorbise așa cum își închipuia că trebuie să se vorbească la ședințe. În trei ani de zile, ajunsese un maestru în astfel de probleme. Ascultă propunerile, le notă pe cele mai importante, le comentă, se declară foarte mulțumit în concluzie de felul cum decursese acea „ședință lucrativă”. Și ceilalți erau mulțumiți.

7

Intrând în restaurant, Liviu îl conduse pe Mușat chiar la masa aceea din colț.

— Imaginează-ți cu cine am stat aseară la masa aceasta, loane! Repede, fără să te gândești!

Mușat nu răspunse, deși revedea fotografia. Se uita undeva în tavan, încercând zadarnic să-și alunge emoția. Liviu era prea fin psiholog ca să nu înțeleagă că se petrece ceva neobișnuit cu prietenul său.

— Mi se pare că ai cucerit-o pe Liana. Nu! Nu-ți fie teamă. Nu mi-a spus nicio vorbă. Am înțeles din privirile ei. Să știi că e o fată excepțională. În toate privințele. O valoare superioară. *Nec plus ultra*.¹⁹

Mușat avea senzația că primește lovituri de ciocan. Liviu avea senzația că le dă. Nu întinse mai mult coarda.

— De ce nu te îmbraci și tu mai omenește? Întrebă el pentru a schimba subiectul discuției. Nu-mi închipui că...

Mușat ridică mâna pentru a-i cere tăcere.

— De ce mă faci să-ți repet anumite lucruri? Mai bine nu rosti vorbele. Nu m-a preocupat nicio clipă problema pe

¹⁹ **nec plus ultra** – locuțiune latină indicând limita peste care nu se mai poate trece.

care ai ridicat-o... Brrrr! Am început să capăt un vocabular de şedinţe...

— Ai început să vorbeşti, ceea ce mi se pare mult mai important. Crede-mă, n-am vrut să te jignesc şi nici să-ţi impun un *modus vivendi*.²⁰ Am făcut-o din pură amicitie.

— Poate că ai dreptate, Liviu. N-am avut însă prilejul să mă observ printre alţii în împrejurări mai deosebite. Intru a doua oară într-un restaurant de când sunt în oraşul acesta.

— Dumnezeu! se îngrozi Liviu. Unde, cum, pentru ce te-ai înmormântat? Crezi că ți-a venit vremea să stai între pereţii unui coşciug? Ce faci tot timpul aici? Îţi jur că în clipa asta îmi bate inima pentru tine... Nu vrei să vii înapoi la Bucureşti? Te asigur că vei găsi un loc în institut. Chiar dacă ar fi nevoie pentru aceasta să forţez demisia lui Bărbulescu.

— Cât de profund greşeşti! De ce crezi că aici e moarte? E un spaţiu ca oricare altul, în care oamenii se bucură, se iubesc, visează, tremură de emoţii, au acelaşi drept de a privi luna ca oriunde în altă parte a lumii... E şi aici viaţă ca pretutindeni...

— Ai rămas acelaşi optimist incorigibil. Vreau să-ţi spun însă un gând. O destăinuire căreia n-aş vrea să-i pui la îndoială sinceritatea şi mai ales izvorul care-o provoacă: prietenia. Mi-e teamă, înainte de a începe, că te voi întrista.

Muşat trecu iarăşi printr-un moment de infern. Oare va auzi iarăşi numele acela?

Liviu prelungi tăcerea până când văzu broboane de sudoare pe faţa omului care nu îndrăznea să i se uite în ochi.

— Am impresia că undeva ai comis o trădare, Ioane. Iarăşi tăcu. Şi simţi cu câtă putere tăcerea îl sfâşie pe celălalt. Cruzimea i se topi brusc.

— Oare nu ai ajuns un oarecare tehnician, Ioane? Oare nu ți-ai trădat visele? Unde sunt revoluţiile pe care le proiectai cu atâta arşiţă în tine? Nu uita... Au trecut doi ani... 731 de zile. Şi câte ore şi câte minute!

²⁰ **modus-vivendi** – locuţiune latină exprimând o învoială, o înţelegere reciprocă.

— Aaa! Își aminti Mușat. A fost și un an bisect. Douăzeci și patru de ore mai mult. Un frumos cadou al convenției despre timp. Îți mulțumesc că mi l-ai dăruit.

— Acesta e răspunsul tău?

— Da, Liviu. Am avut prin urmare 24 de ore mai mult. Le uitasem. Știi tu ce înseamnă 24 de ore?... Da! Pentru proiectele mele. Să nu-mi compătimești orele. Aproape toate s-au petrecut în arsenale. Au fabricat arme bune pentru niște soldați în devenire.

— Oare nu e o iluzie, loane? Oare nu e un pact făcut cu o iluzie pentru a supraviețui? Tu crezi că toți oamenii sunt ca Napoleon, care a izbutit într-o sută de zile să-și găsească toți soldații și comandanții?

— De ce crezi că i-am pierdut? Crezi și tu că am fost exilat într-o Elbă oarecare, și depozat de visuri? Nu, Liviu...

— Stai o clipă! Cine mai crede în exilul tău?

Liviu văzu răspunsul în privirea lui Mușat.

— Nu știi, răspunse acesta. Adică nu pot. Te rog, Liviu. Îmi dau seama că sunt absurd. În sfârșit... Și totuși, nu ți-am răspuns la întrebare. Îmi îngădui să nu-ți răspund?

— De ce mă mai întrebi? Ridică-ți privirile ca să vezi cât m-ai emoționat, dacă nu simți aceasta din vorbele mele.

— Nu pot. Îți voi răspunde la întrebarea care te doare. Au trecut doi ani. Poate vor trece și alți doi, și încă alții. Poate vor trece mulți. Caut, sper și visez lucrând, Liviu. E cea mai mare bucurie pe care o poate avea un om. E o dublă mișcare a unei singure linii. Nu știi ce raport geometric i s-ar potrivi. O mișcare multiplă a unui singur corp în aceeași direcție. Oare nu numai așa se poate cuceri, la urma urmei, spațiul?

— E prea complicată mișcarea. Să nu fie mai degrabă o singură mișcare, care conține în ea dorința altor mișcări. Dacă acționează numai legea inerției, loane? Dacă mișcarea e mai săracă decât îți închipui? Dacă a ajuns să fie condiționată de alte forțe, poate chiar opuse?

— E ridicol ceea ce spui... Mai bine decât mine, care suport această mișcare, nu poți să știi. Greșești însă și în

teorie. Întotdeauna va exista o opoziție, la orice mișcare, altminteri nici n-ar fi posibilă mișcarea...

— N-ai renunțat la obiceiul de a mă calcula. Acum mi se pare că ai vorbit pentru ședințe...

Mușat nu înțelegea în primul moment ce vrea să spună Liviu. Iar atunci când înțelegea, își plecă privirile în pământ. Îl scurmuau parcă niște gheare ascuțite, încovoiate.

— Am spus o prostie, loane, o prostie, o răutate nemaipomenită. Nu vreau să te văd suferind. Nu. Știu că nu ești capabil de gânduri meschine. Nici eu nu sunt. Cu ce pot să te conving? Am asistat astăzi, cu totul întâmplător, la o discuție cu privire la situația ta... Am făcut tot ce am putut ca să te apăr. Să știi că ai adversari redutabili aici. Mi-e teamă să nu te deposeze de visuri...

Mușat își revenise. Ridică din umeri în semn de nepăsare. Apoi își apropie palmele încet, până își atinse degetele. Liviu îi observă gestul, îl recunoscuse și începu să-și muște buzele până la sânge. Își aminti cu câtă milă îi ascultase Liana toate vorbele. Parcă-i batjocorise cu privirea niște decorații sfinte. Îl trimisese cu tăcerea și cu privirile ei într-o lume pe care n-o vedea, o lume străină, pe care ar fi putut să calce cu nepăsare picioarele ei. Își propusese să se despartă de Mușat reamintindu-i acel „*Nec plus ultra*”. I s-ar fi părut însă că ar fi el deposedat de un vis care abia se înfiripa.

Secția întâia era unitatea de elită a uzinei. Acolo se fabricau piesele cele mai migăloase, „bijuteriile” cele mai fine. Erau puține mașini și puțini muncitori în acea secție. Lucrătorii de acolo străluceau ca niște gradați în marea armată a uzinei. Se bucurau de o stimă generală pretutindeni, erau toți decorați; ei erau creatorii acelor machete uimitoare care împodobeau standurile țării noastre la expozițiile internaționale. În uzină se împământenise o vorbă care se folosea însă foarte rar. Când se lăuda un muncitor excepțional, un talent trecut prin școala experienței, atunci se putea auzi ca un suprem elogiu: „E aspirant la secția întâia”. Cu câțiva ani în urmă, conducerea acelei secții fusese încredințată unui inginer energic, absolvent al Politehnicii din Timișoara, cap de promoție, pe nume Atanasie Aburel. Pentru a câștiga încrederea muncitorilor, tânărul inginer făcuse eforturi disperate, trecuse chiar prin probe practice, la mașini. De câteva ori, deprimat de atitudinea bănuitoare, aproape neîncrezătoare a muncitorilor, se gândise să-și înainteze demisia, dar de fiecare dată se întâmpla ceva în secție, un eveniment oarecare, se năștea o problemă tehnică mai dificilă, care necesita intervenția lui. Muncitorii își educau inginerul, și după ce s-au convins că au într-adevăr de-a face cu un tehnician capabil, cinstit, harnic și l-au transformat în conducător. Se crease astfel o unitate indestructibilă între muncitori și șeful lor. Toate problemele grave ale producției se rezolvau acolo, în interior, printr-o solidaritate strânsă a tuturor membrilor secției. Foarte rar se făceau apeluri în afară, și numai în cazuri cu totul excepționale. Prestigiul secției era apărat cu strășnicie. Cu toate acestea, secția întâi puneam mari probleme uzinei.

Randamentul ei era scăzut față de amploarea producției în alte secții, se ivea deseori amenințarea unor sufocări; pentru a evita aceste primejdii, lucrătorii în frunte cu inginerul lor făceau tot ce le stătea în puteri. Producția rămânea însă la același nivel, numai calitatea ei excepțională compensa într-o măsură eforturile și izbutea să mențină un oarecare echilibru în balanța generală a producției. Plasarea secției în perspectivă isca mari probleme și dădea multe nopți de insomnie cadrelor conducătoare ale uzinei.

Detașarea lui Mușat la această secție era considerată ca o inspirație de geniu de către cel care o provocase: inginerul-șef Cerbu. Își freca vesel mâinile și se felicita ca un actor în fața oglinzii. „Acum să-l văd! își spunea el. Ori dă bir cu fugiții și scap de el pentru totdeauna, ori e îngăduit acolo, și atunci voi scăpa de multe griji.”

Tânărul fusese rareori chemat în acea secție, și chiar atunci părerile lui nu stârniseră reacții imediate pozitive sau negative. I se mulțumise politicos, fără să se uite să i se adauge că opiniile vor fi chibzuite și se va trage concluzia cea mai nimerită, cea mai potrivită momentului respectiv.

— Aveam nevoie de un inginer, îl primise Aburel în prima zi. Să vedem însă care va fi părerea muncitorilor. Au auzit câteva vorbe despre dumneata... Dar, trebuie să-ți spun sincer, fiecare muncitor de aici e un fel de Toma Necredinciosul.

Zilele care treceau parcă-l înăbușeau pe Mușat. I se părea că nu face nimic, că se zbate neputincios ca un pește pe uscat, urmărit de priviri curioase, când ostile, când îngăduitoare. Era un fel de umbră a șefului secției. Nu pentru că ar fi vrut el aceasta, ci pentru că inginerul îl invita mereu să se țină după dânsul, chiar dacă nu avea altceva de făcut decât o simplă formalitate birocratică. Dacă se iveau situații complicate însă, Mușat era trimis în birou, pentru a rezolva „chestiunile curente”, adică semna hârtii, cereri de materiale, bonuri de aprovizionare, sau răspundea întrebărilor întâmplătoare puse de unii muncitori cu privire la probleme tehnice lipsite de orice interes.

Aburel nu privea cu ochi buni sosirea lui Mușat acolo, mai ales pentru faptul că fusese trimis disciplinar. Acest lucru lovea în prestigiul secției. Nimeni, niciodată nu mai fusese trimis disciplinar în secția întâi; poate de câteva ori lucrători și maiștri din această secție fuseseră pedepsiți cu transfer disciplinar în alte unități ale uzinei, dar erau primiți acolo cu onoruri și însărcinați cu rezolvarea sau cu dirijarea celor mai grele operații tehnice. De aceea îl trata pe Mușat cu dispreț ascuns, neinteresându-se niciun moment de posibilitățile lui, despre care auzise remarci favorabile, chiar admirative în alte secții. De două ori Mușat încercase să intervină în disputele de specialitate dintre Aburel și tehnicienii lui. Fusese însă rugat să-și păstreze opiniile pentru alte ocazii. Soluțiile pe care le întrevăzuse el erau mai simple și mai eficiente decât cele descoperite cu prilejul disputelor. Mai târziu, îi spusese acest lucru șefului secției. Acesta îi ripostase fără blândețe:

— Tovarășe inginer! Fiecare mecanism devine cu timpul o problemă în sine. Se îmbogățește sau sărăcește, se complică sau se simplifică, nu mai rămâne ceea ce era odată în manual. Așa cum un inel făcut odată s-ar putea să nu se mai potrivească peste un timp pe degetul aceluiași om, tot astfel și o idee, chiar foarte clară și precisă, făcută inițial despre o mașină s-ar putea să nu mai îmbrace peste un timp acea mașină...

— Cred că faceți undeva o greșală. Nu principiile și legile științifice se schimbă, cele adevărate... Cred că se schimbă părerea noastră despre ele... adică părerea noastră activă... calitatea opticii noastre... legătura noastră cu ele... O lege mecanică văzută foarte de aproape, adică văzută în reprezentarea ei, te poate înrobi... începi să confunzi legea cu reprezentarea ei particulară, poți ajunge chiar la fetiș... Minunea adevărată o conține însă legea, formula... Eu cred că aici există un anumit fetișism... Mă iertați că vă spun, dar sunteți un inginer tânăr... Aici în secție e o confuzie, o mare eroare. Esența activității aici o constituie calitatea muncii practice, nu calitatea gândirii... Eu nu condamn pe nimeni. Înțeleg utilitatea concepției de

aici... Dar pentru că ați formulat o anumită teorie...

— E nemaipomenit! se înfuriase Aburel. E prima dată când ni se face o asemenea critică... Ce teorie specială ai conceput dumneata aici? Ai văzut piesele pe care le confecționăm?

— Știu... Credeți că lentilele pe care le-au șlefuit Galileu sau Spinoza reprezintă geniul lor? Credeți că lentilele care se fabrică la Jena astăzi sunt inferioare celor de atunci? Geniul lui Galileu și al lui Spinoza nu se reduce la lentile. Câteva mașini din Jena sunt capabile să șlefuiască lentile infinit mai bune. Geniul lor se confundă cu optica geometrică, se confundă cu formula care le-a indicat forma și calitatea lentilei.

— Ce vrei să spui dumneata cu această teorie? Bineînțeles că nu o contest...

— Există în lumea aceasta formule pe care poate că noi încă nu le-am găsit... Formule care transformate în mecanisme, în tehnică, pot confecționa fără niciun efort uman tot felul de bijuterii...

Aburel îi zâmbise superior.

— Sunt în secția noastră câțiva tehnicieni care ar putea să iasă victorioși în asemenea concursuri de teorie... Și eu am fost încărcat de visuri... Și eu am sublimat teoria în mașini extraordinare, am visat, ca și dumneata probabil, un *perpetuum mobile*, de aceea nu mă supăr prea tare... Ești încă tânăr, ai tot dreptul să visezi... la lucruri mari, revoluționare. Să știi însă că între formula aceea de sinteză și realitatea pe care o distribuie aplicațiile ei este o mare distanță, sunt mari deosebiri, uneori contradicții, răzvrătiri...

— Nu se poate! Numai dacă este înțeleasă greșit formula, numai dacă i-am adresat întrebări eronate... Nu ea e de vină... noi, cei care am întrebat-o prost, suntem de vină. I-am smuls răspunsuri inexacte, am siluit-o... Mă miră foarte mult... Nu puteți fi un rob al rutinei. Iertați-mă dacă... Uitați-vă! S-a făcut întuneric afară. Pot eu să vă spun că e lumină?

Aburel nu putea să-și astupe urechile la unele adevăruri

pe care le conțineau cuvintele lui Mușat. Îl privea parcă mai înțelegător, cu un fel de înțelegere dureroasă însă. Își închipuia că e un visător care privește noaptea stelele și confecționează în mintea-i înfierbântată mecanisme înspăimântătoare prin forma și puterea lor. Era încă un rob al teoriei. Așa cum fusese și el la început. Își amintea cu durere tragedia primilor ani petrecuți în secție. Cu cât entuziasm, cu câtă hotărâre luptase pentru modernizarea secției! Cu câtă greutate înfruntase conflictele dintre el și tehnicienii secției pentru a-și pune în aplicare marele vis: automatizarea tuturor operațiilor. Aproape un an și jumătate munciseră toți disperați, copiind mașini, inventând altele noi, reparând altele vechi, pentru a crea acea linie automată pe care teoria, formulele o prevedeau sigură, funcționând ca un ceasornic. Amintirea se confunda cu momente de groază. I se părea că-și jefuise tovarășii de cele mai frumoase clipe ale vieții, pe unii chiar de speranță. Munciseră toți voluntar, entuziaști... Și ce se alesese din toată descărcarea de energie, din risipa aceea nedreaptă de puteri?... Niște cadavre, niște mormane de fier vechi care umpleau o magazie, undeva într-un colț uitat din curtea uzinei. Linia automată nu funcționase nicio secundă. Se năpustiseră asupra ei cu ultimele puteri. Aproape o imploraseră. Zadarnic! Rămânea mută și imobilă. Defectul era prea adânc, prea general, capacitatea și dorința lor nu-l puteau constata. Se recunoscuseră depășiți, învinși. Cu timpul, aproape uitaseră acea încercare temerară. Din când în când doar, Aburel simțea un fior săgetându-i inima dacă se găsea din întâmplare în preajma acelei magazii care închidea, ruginită, obosită, murdară, mormântul unui vis... Noul inginer parcă voia să-i repete eroarea. Era încă un rob al teoriei. Aburel îl privi cu îngăduință și compătimire. Viața de toate zilele îi va șterpeli pe neobservate fantezia și va ajunge astfel un om întreg. Tehnica, întâlnire cu duritatea metalului, cu forma imobilă a reprezentării îl va deștepta. Își va da seama, până la urmă, că lumea e compusă din metal, metal, metal...

Era în secție un muncitor, Ștefan Neculai care îi întrecea pe toți ceilalți prin finețea și precizia lucrului său. Executa la mașina lui adevărate capodopere de metal. În cei aproape 30 de ani de când muncea în uzină și în cei 20 de ani de când nu se clintise din secție, se obișnuise cu toate mașinile. La oricare din ele ar fi lucrat, era neîntrecut. De câțiva ani nici nu avea o muncă precisă în secție. Era un fel de maestru cu atribuții speciale. Sfatul său era foarte prețuit de către toți lucrătorii și tehnicienii. Mereu răsunau chemări de felul acesta:

— Nea Neculai! N-ai un moment și pentru mireasa mea?

Nea Neculai își găsea întotdeauna timp pentru a blagoslovi și întări cununiile dintre lucrători și mașini. De cele mai multe ori însă, era găsit la vreuna din mașini, fie că se cereau lucrări de înaltă calificare fie că lipsea muncitorul care robotea la acea mașină. Nea Neculai se bucura în toată uzina de un prestigiu enorm. Nu numai pentru calitatea și diversitatea profesiei sale. Mai avea însă și patru băieți, niște vlăjgani frumoși, care lucrau toți în aceeași uzină și făceau să se rostească foarte des numele Neculai. Și mai avea și niște state de serviciu, care-l ridicau în rândurile celor mai conștienți muncitori. Era sufletul și mândria secției. Fără el oamenii s-ar fi simțit stingheriți, nesiguri, în loc să lucreze, l-ar fi căutat cu privirile.

Într-o zi când Mușat îl înlocuia pe șeful secției plecat undeva într-o misiune specială, omul acesta de obicei vesel și sigur își făcu apariția în birou, înfățișând o mutră jalnică:

— Un bucluc la mașina a șasea, tovarășe inginer! Mi-am bătut capul și eu, și alții, degeaba! Parcă i s-ar fi încurcat mațele. Merge, stă, țipă, răgușește. Nu știu ce e cu ea.

Mușat își amintea mașina. Nu prevăzuse nicio avarie. Un accident neobișnuit. Dar care puteau fi cauzele? Nea Neculai îi făcu iute o demonstrație. Găurile fine pe care le scobea mașina în metal erau neregulate; intermitențele de pătrundere ale burghiului erau însă cele dintotdeauna.

— Ești sigur, nea Neculai, că nu e nicio deosebire?

— Mașina asta e podoaba mea, îi răspunse bătrânul. Am lucrat ani de zile la ea. Mi-o cunosc cum îmi cunosc palma. Răspunde întocmai la apăsare.

Problema de bază era excluderea unei schimbări în ritmul intermitențelor. Dar aceasta nu mai era o problemă a științei, ci a omului. Intermitențele de pătrundere și scoatere ale burghiului erau rezultatul unei atente și îndelungate experiențe. Efortul muscular, izbindu-se de contraefortul metalului găurit, indica secunda când trebuia scos burghiul și eliberat șpanul. Știința nu putea să intervină în acest caz. Între om și mașină se crea o relație ciudată. Omul acționa instinctiv. În clipa când exclude posibilitatea unei schimbări intenționate în ritmul intermitențelor, Mușat descoperi cauza defectului. Era un accident banal, pe care-l putea repara în câteva minute. Făcu chiar mișcarea necesară. Încremeni însă cu mâna pe mecanism. Un gând neașteptat îi fulgeră prin minte. Simți că mașina e pe cale să se răstoarne și o opri într-o poziție care sfida legile mecanicii. Totul se petrecea în mintea lui. Până atunci, lucrătorii îl priviseră pe furiș. Observându-l aplecat, paralizat într-o atitudine pe care nu și-o puteau explica, holbară ochii spre el. Așteptau. Minute, minute... Timpul trecea fără ca inginerul pe care-l aduseseră în fața aceluia examen să-și îndrepte trupul și să-și continue mișcarea. Își reluară lucrul, aruncându-i din când în când, cu coada ochiului, priviri neîncrezătoare.

Gândurile roiau în mintea tânărului. Descoperise una dintre cele mai ciudate poziții mecanice. Mișcarea verticală și cea orizontală încetaseră de a mai fi legi în acel caz particular. Descoperise o poziție și o mișcare înclinată, căreia încerca să-i determine unghiul. Fața i se lumină. Valoarea unghiului nu mai era o taină. Era exact aceeași ca în cazul formării curcubeului. Burghiile puteau să acționeze și la o asemenea înclinație, poate chiar cu mai mare precizie.

— Nea Neculai, spuse el după o tăcere lungă de aproape un ceas, dumneata crezi că se poate găuri la o înclinație de

42 de grade?

Muncitorul se uită la el ca la o arătare din altă lume.

— Cum adică? Ce vreți dumneavoastră? Noi... adică eu, v-am chemat pentru altceva... Adică... Dumneavoastră credeți că se poate găuri așa? (Făcu un gest cu mâinile, pentru a arăta poziția și înclinarea mașinii.) Păi cum, tovarășe inginer? Și lichidul de răcire cum ajunge în trupul metalului? Ni se sfărâmă burghiile ca acele...

— Cum? râse Mușat. Vino cu mine la robinet, să vezi cum. Dar mai întâi să reparăm, să descurcăm intestinele...

Prin câteva mișcări, Mușat aduse mașina în stare de funcționare. Nu-i lăsă răgaz lui nea Neculai să vorbească, îl luă după el la robinet. Dădu drumul la apă. Curgea un fir subțire. Apoi scoase un creion din buzunar și-l înclină în fața lui nea Neculai, apropiindu-l de valoarea presupusă a unghiului. Duse apoi creionul sub firul de apă și începu să-l rotească. Forța centrifugă ajută apei să coboare pe creion, în acea poziție înclinată, și să ajungă la vârf. Adică în locul unde burghiul ar fi atins carnea metalului. Niciun strop nu se pierdea. Apa cobora docilă spre vârful creionului.

Mușat nu-și închipuia că experiența aceea simplă va deveni mai târziu una dintre căile care-l vor purta spre triumf și nenorocire.

Nu era numai nea Neculai lângă el. Aproape toți lucrătorii secției făcuseră roată în jurul lui și se minunau observând simplitatea experienței.

— Și cu problema aceea? întrebă încurcat nea Neculai. Știți... De fapt noi am vrut să vă punem la un fel de probă... Așa, ca să... ca să ne cunoaștem. Așa ca să vă putem spune din toată inima că sunteți binevenit în mijlocul nostru... Alții or fi ei cum or fi... dar noi ne înșelăm foarte rar asupra omului...

Mușat se emoționează. Nu știa ce să răspundă. Oamenii văzându-l stângaci, se retraseră în tăcere la mașinile lor. Peste un sfert de oră, Mușat auzi vocea Lianeii la telefon.

Mușat se plimba de multă vreme prin cameră, îmbrăcat, gata de plecare. Se uita mereu la ceas, dar nu îndrăznea să plece. Calculase de câteva cri drumul până în oraș, viteza autobuzului, opririle în stații, întârzierile la intersecții, distanța de la stație până în centru. Făcea tot felul de presupuneri, introducea probabilități, își fixase o oră limită de plecare, dar tot nu se îndura să părăsească încăperea. Era agitat, nu voia să se gândească la nimic altceva decât la distanța care-l separa de punctul de întâlnire. Refuza cu încăpățănare să-și aducă măcar o imagine, măcar o amintire în fața ochilor închiși. Când simțea că e gata să fie invadat de contururi tulburi, reîncepea calculele. Făcuse un pact cu sine însuși, cu gândurile lui, cu simțurile lui, un pact absurd, inutil, pentru că nimic nu se supunea aceluși pact. Era un freamăt continuu într-însul; știa că se lasă târât într-un vârtej, dar mai știa – cât de sigur știa! – că în clipa când va ajunge în mijlocul vârtejului, și freamătul, și vârtejul se vor anula reciproc. Va fi pretutindeni o liniște simplă, duioasă ca după o poezie. Nu voia să vadă nicio imagine, nu voia să audă nicio amintire, nu voia să știe dacă rănește pe cineva sau dacă mângâie pe cineva, nu voia să știe dacă e crud sau blând, nu voia să știe dacă alunecă sau se înalță. Ar fi vrut să trăiască senzația suspendării. Invidia imaginea simplă, elementară a norilor, invidia zborul tăcut, inconștient, nesigur al fulgilor de zăpadă. Suspendarea. În timp, în spațiu, în gânduri, în simțuri.

Ora limită fugise. Alergă după ea. Autobuzul sosi cu întârziere, călătorii se înghesuiau la fiecare stație spre centru, șoferul nu vădea nicio grabă, la cea mai crudă intersecție semnalul de trecere era liber, la o stație nu coborî și nu urcă nimeni, la alta aproape se goli autobuzul. Sări în ultimul moment. Era stația la care trebuia să coboare și el. Mergea grăbit. Întârziase cu câteva minute. Nu era însă nimeni acolo; încă nu-l aștepta nimeni. Tremura. Dar o văzu venind. Ajunsese în mijlocul vârtejului.

Liniștea care-l învălui ca o vrajă și-o imaginase cândva la capătul unor calcule absurde.

Din depărtare, Liana nu-l recunoscuse. Vedea silueta unui bărbat puternic, înalt, elegant. Se opri în fața lui, mirată, surâzând întrebător. Pe nesimțite însă, zâmbetul i se topi. Auzi vorbele lui, și vorbele aminteau o lume pe care de multă vreme încerca să o uite.

— Încă am impresia că sunt stupid și străin. Am făcut un mare efort... parcă aș fi dezbrăcat pe cineva... Liviu m-a determinat, el, prin câteva cuvinte azvârlite în neștire...

Dacă ar fi avut puteri, Liana s-ar fi întors din drum. Își amintea cuvintele lui Liviu:

„Știi cât de ușor pot să-l schimb într-un Dandy?” Îl schimbase. Dar nu într-un dandy. Îl schimbase într-un bărbat din care iradia puterea, o putere liniștită, sigură, care nu poate fi îndoită. Oare voise să i-l dăruiască Liviu cu un gest de supremă îngăduință sau de suprem dispreț? Oare își continua Liviu opera începută într-o noapte de ură? ... Era illogic să-și pună asemenea întrebări. Venind spre el, Liana simțea în același timp că se îndepărtează de el. Așa credea, sau poate așa spera.

— Există o mișcare de apropiere care depărtează? se pomeni ea întrebând.

— Nu știi, răspunse el. Adică nu știi la ce te referi. Dacă ne imaginăm un corp fugind prin spațiu după alt corp și amândouă au aceeași viteză și aceeași direcție... cred că se vor întâlni la infinit. Dacă ne imaginăm, terestru, un om fugărit de un tigru, să sperăm că se vor depărta unul de altul. Există și o mișcare interioară, Liana, în care nu poți să fixezi direcții, limite și viteze. E ca un vârtej în care se unesc, pierzându-și identitatea, toate elementele constitutive ale... ale unui obiect, ale... N-aș vrea să te înșel... ale unei anumite forme în care s-a condensat materia.

— Ale unei ființe umane? întrebă Liana.

— Da... Am vrut să... Mi s-a părut mai... mai necesar de definit altfel.

Intrară în același restaurant, se așezară la aceeași masă.

Localul era plin. Distanța dintre mese anula exactitatea vorbelor, aduna totul într-o larmă confuză: veselie, tristețe, tăcere, nepăsare. Responsabilul îi recunoscuse, îi salută și se prezentă la masa lor, după câțva timp, cu brațele încărcate de tăvi. De astă dată așteptă preferințele speciale îndreptându-și privirile spre bărbat. Mușat ridică din umeri în semn de nepăsare; cel care servea descoperi în gestul său un semn deosebit de distincție. Salută, înclinând capul, și le oferă repede liniștea pe care o considera necesară acelei intimități.

— Ce mai face ignoratul care te îndurerează atât? întrebă Liana după un moment de tăcere.

— Nu știu. Ne-am despărțit... adică ne-am îndepărtat. Am fost mutat disciplinar într-o secție de producție.

Liana se sperie, deși nu simțise nicio notă de regret sau de mânie în glasul lui. Se sperie totuși, pentru că și-l închipuia așa cum era: nepăsător, indiferent, liniștit, chiar dacă ar fi fost coborât în fundul unei gropi și ar fi început să se azvârle bulgări peste el. Deveni tristă, și el o simți.

— Nu s-a întâmplat nimic... Ba da... Poate s-a întâmplat ceva frumos. Azi am trăit o mare bucurie. Am avut impresia că mai mulți oameni mi-au spus că sunt al lor. M-au înduioșat, Liana. M-au înduioșat pentru că nu am făcut încă nimic pentru ei. Parcă au citit undeva în mine că vreau să fac... Nu știu... Poate că au judecat mult mai simplu; eu vreau să rămân însă la această părere. Să cred că m-au judecat pentru ce voi face. Nu e superb, Liana, să-ți închipui că auzi asemenea vorbe: „Cât de frumos ne veți clădi visul! Vă mulțumim...”? Vei putea vreodată să te sustragi unei asemenea judecăți, s-o disprețuiești, s-o trădezi? Cine ar putea fi atât de indiferent și de crud?

— Crezi că numai indiferență și cruzime trebuie pentru asta? spuse Liana, cu gândurile în altă parte. Încerc să mi-l închipui pe cei care gândesc altfel, pe cei care... Spune-mi! Ar putea să existe o singură stea pe cer?

— Nu știu, Liana. O singură stea pe cer... Oare nu s-ar prăbuși toată estetica? Oare cum am simți-o? Ca un incendiu? Ca o licărire fără valoare? Nu. Niciodată nu i-am

putea identifica valoarea. Cred că am ignora-o, cred că am considera-o un fenomen absurd; poate că nici n-am izbuti s-o vedem. S-ar topi singură în infinit, n-ar lăsa nicio dâră în amintirea nimănui. O singură stea nu te poate învăța să iubești lumina, pentru că nu știi dacă ea este sau nu este lumină...

Rămăseseră doar două păhărele pe masă. Spațiul alb, gol, îi unea din nou. El îndrăzni s-o privească. Parcă era un petic de azur refugiat între nori. Culoarea senină îi mărturisea parcă tinerețea. Brațele și gâtul albe ca marmura îl înfiorau. Se uita la ea altfel; voia s-o cunoască în expresia în care ne întruchipau valurile din ea. O simțea plină de valuri și o vedea imobilă, marmoreană, stranie, ca o statuie. Oare își înăbușea mișcarea? Ce putere cumplită durase acele zăgazuri? De ce? Oare simțea că o încercuise într-un perimetru fără deschizături, peste care el nu voia să păsească? De aceea își oprea valurile? Sau poate că ea îi sugerase imaginea aceluși perimetru, pe care el nu putea să-l calce? Nu putea, sau n-avea voie să-l calce? Nu-și atinseseră niciodată mâinile, nu-și întâlniseră decât privirile, și de câte ori și le întâlneau, unul și le retrăgea, sau poate amândoi odată; n-avea de unde să știe. Știa că nu. Poate pași peste cercul care o înconjura. Dacă i-ar fi atins o singură dată mâna, n-ar mai fi putut s-o vadă nici măcar în acel cerc atât de îndepărtat. Și-ar fi întunecat și amintirile. Undeva ar fi rămas singur. Poate că la capătul unui drum îl aștepta o durere, o sfâșiere, poate că-l aștepta o mare liniște, începea să înțeleagă, să simtă imaginea apropierei care îndepărta.

Tăcerea o ataca pe Liana cu amintiri. Una singură i se părea neverosimilă și mai ales ireversibilă. Pentru că existase. Dacă ar fi fost o simplă eroare a fanteziei! Dar nu, era o amintire trăită. Cu senzații calde, cu brațe reale, cu speranțe ancorate în infinit, cu convulsii, cu dureri, cu fum de țigară, cu vorbe, cu tăceri, cu uimiri... Se oprise în fața unei vitrine de anticariat. Zece, poate douăzeci de secunde. Privea ilustrațiile unei cărți. Dacă n-ar fi văzut acele linii pure în foile cărții deschise, dacă anticarul ar fi așezat

cartea în rândul celorlalte, după câteva secunde ar fi plecat. Ce altceva putea s-o intereseze în vitrină? Nu era nicio altă noutate. Douăzeci de secunde. Ieșeau studenții de la Politehnică. Era gata să plece. Simțea mișcarea în vârfurile picioarelor.

Câteva secunde, o oprișe o întrebare, poate mai puțin banală, rostită însă de vocea unui necunoscut. Se întorsese surprinsă, îi văzuse fața, mai auzise câteva cuvinte, intraseră împreună în anticariat. Apoi într-o cofetărie... Apoi... A doua zi în Grădina Botanică... A treia zi la Bordei, rezemați de balustrada podului... Apoi... Multe, multe zile, uimită pe bulevarde, prin parcuri, pe stadioane... Apoi nopțile... Pentru că un anticar oarecare deschisese o carte cu ilustrații. Pentru că anticarul acela necunoscut avea gust artistic... Poate pentru că la șaptesprezece sau la douăzeci sau la treizeci de ani un om oarecare intrase într-un muzeu sau vizitase o expoziție de pictură... De ce omul acela nu fusese un contabil sau un arhivar, sau orice altceva?... Cât de absurdă era!... Și totuși, cele douăzeci de secunde în fața vitrinei alteraseră linia vieții ei...

Auzi un clinchet ușor de pahar ciocnit. Duse și ea mâna spre pahar. Niciodată mâinile lor nu fuseseră atât de aproape. Dacă i-ar fi tremurat mâna, poate că ar fi atins degetele lui. Oare ar putea să-i tremure? Înclină încet paharul. Se atinseră numai cristalele. Zgomotul aproape nu se auzi. Se lăsă îmbătată de aroma lichidului. Cât de ușor s-ar fi putut umple cu alte arome, cu alte puteri! Oare de ce, oare de ce există în om simțul de posesie? De ce se zbate în el când întâlnește alt om? De ce nu-și închipuie că se întâlnește cu o adiere sau cu o melodie?

— Aș vrea să-mi vorbești despre...

Despre ce să-i vorbească? Se uită la el și-l văzu deodată palid. Își opri vorbele. Mâinile, brațele se desfăcură într-un gest de indiferență. Putea să vorbească despre orice. El își amintise o întrebare, o dorință veche, pe care o auzise cândva. Îi fusese teamă că se va rătăci din nou pe malul unei ape cu oglinzi. Și descoperi că e crud, că rănește pe cineva pe ascuns. Va trebui să implore iarăși liniștea

vârtejului. Și totuși, avea nevoie de senin, de azur, de contururi vii. Nu putea să se înece numai în amintiri.

Liana deveni intenționat prozaică.

— Cel despre care am vorbit mai demult e la aceeași masă, în același loc, poate chiar în același grup.

Mușat se uită odată cu Liana spre masa de lângă coloane. Cerbu își înclină distins capul.

— Oare ce se petrece în viața acestui om? Întrebă Liana. Ce pasiuni are? Poate că suprema lui fericire este să se vadă la acea masă, înconjurat de un grup care-i admiră distincția; oamenii aceia din jurul lui simulează poate admirația, în speranța că va achita el nota. Sau e atât de impunător, încât vor simți o onoare făcând ei plata. Le vor spune nevestelor, care-i așteaptă cu sacoșa pregătită pentru piață, că i-au oferit o masă inginerului-șef D. Cerbu... Iartă-mă că sunt crudă. Mi se pare însă că îl aud *acum* disprețuindu-te, lăudându-se că ți-a dat nota care ți se cuvine... Cum aş putea să te ajut să deosebești oamenii?

— Cât de vehementă poți fi, Liana! Se vor întuneca toți aceștia la vremea lor în umbra unor piramide.

— Nu! Nu se vor întuneca! Sunt îndurerată. De aceea vorbesc astfel... Nu vezi că vor să te acopere într-un nor de praf?... Tu nu-ți dai seama. Ei se simt, se cunosc, își împrumută pe nevăzute gândurile și puterile. Ah!...

Liana nu putea să uite fața lui Liviu, reflexele de oțel de pe fața lui în momentul când se despărțise de el anulându-i orice încercare de a-și aminti.

— Nu te înspăimânta pentru soarta oamenilor care au mâinile ocupate de unelte. Sunt prea mulți, Liana, pentru a-i acoperi un nor de praf. Numai respirându-l, și tot l-ar risipi. Gândește-te mai bine că ar putea crea unelte care vor înlătura tot praful din lume, care vor topi orice arme, orice platoșe, unelte care vor schimba gândurile, nu siluindu-le... Cui îi va trece prin cap să fure de la altul ceea ce are?

— Știu, știu, știu! șopti ea cu respirația întretăiată. Iubesc și eu ca și tine ceea ce se va întâmpla. *Am* acest drept de a iubi, pentru că sunt convinsă că va fi ceva frumos în viitorul lumii. Au năvălit peste mine gânduri și amintiri care m-au

făcut poate rea, crudă, dar nu nedreaptă. Nu vreau să mă mai gândesc la toate acestea. Mă obosesc. Aș vrea să simt o amețeală plăcută...

Imită gestul lui ciocnind ușor paharul. Sorbi încet, rar licoarea amețitoare, apoi întrebă relaxată:

— Ce s-a întâmplat în lume în noaptea de 10 noiembrie?

Și fața lui se schimbă auzind întrebarea. Ochii căpătară străluciri profunde, cutele de pe frunte se adânciră. Vorbele parcă se azeau de departe.

— Nimeni nu știe sigur ce s-a întâmplat în noaptea aceea. Un tânăr îmbrăcat în haine militare - n-avea nici 24 de ani - poposise într-un sat undeva lângă Ulm, în toamna anului 1619. Stătea aproape tot timpul lângă o sobă caldă, într-o cameră mică, și gândea. Gândea de multă vreme. Din copilărie. Se hrănise cu tot ceea ce oferise spiritul până atunci lumii. În noaptea de 10 noiembrie, celulele suprasaturate s-au răzvrătit. S-au răzvrătit de trei ori în acea noapte. Cele trei reprezentări s-au încheiat în ceva precis, simetric, indestructibil. El nu ne-a mărturisit decât emoția și fierbințeala acelei nopți, sublimarea gândurilor sale, șocul care i-a luminat dintr-o dată mintea. Mai târziu au apărut în lume fulgerele de lumină ale acelei nopți. Și astăzi mai strălucesc undeva pe cer...

Făcuse o pauză. Parcă-și aduna gândurile. Sau poate își filtra emoțiile. Liana uitase de orice. Îl asculta.

— Unii cred că s-a născut atunci filosofia modernă. La baza cunoașterii, a adevărului s-au instalat criteriile rațiunii... Alții cred că s-a născut atunci știința modernă. Existența lumii începea să fie determinată de legi precise, necesare. A apărut ideea mecanismului naturii. Eu vreau să cred că atunci s-a născut *mathesis universalis*...²¹

Liana clătină încet capul.

— Abia acum știi despre cine este vorba...

— Oare ne vom putea noi imagina vreodată ce a

²¹ *mathesis universalis* - „mathesis” știință, învățătură [gr.], „universalis” universal [lat.] - un ipotetic model matematic de știință dezvoltat, printre o mulțime de filozofi și matematicieni minori din sec. XVI-XVII, și de Descartes și Leibniz.

Însemnat pentru omenire constituirea matematicii universale? Astăzi vedem ca pe un lucru firesc evoluția gândirii matematice prin Pascal, Spinoza și Leibniz. Fără izvorul acela plin, puternic, limpede, fără acel torent care i-a prins pe toți în șuvoi, oare pe ce treaptă am fi rămas? Nu știu dacă înțelegeți, Liana... Era atâta neorânduială și confuzie printre numere, în capul acelora care foloseau știința numerelor... Și deodată, un tânăr înțelege că orice proporții și mărimi se pot exprima geometric. Orice mărime poate fi imaginată ca o curbă și deci căutată în geometrie, și orice curbă poate fi exprimată în simbol și deci introdusă în algebră. Mărimile devin curbe, curbele – simboluri, aritmetica devine geometrie, geometria – algebră, și totul la un loc – matematică. S-a născut era curbelor geometrice, care va oferi rațiunii matematice un spațiu imens, liber pentru orice îndrăzneală. Curbele vor fi puse în relații cu alte noțiuni geometrice, și lumea se va îmbogăți cu cel mai prețios și mai necesar instrument matematic: calculul diferențial și integral... Pentru că în noaptea de 10 noiembrie 1619, undeva lângă Ulm, un tânăr de 24 ani s-a răzvrătit împotriva ignoranței cu cele mai pure cristale ale spiritului său...

— Dacă am avea toți puterea și îndrăzneala să ne pregătim pentru o asemenea noapte! spuse visătoare Liana. Nu vreau să rănesc prin vorbe colorate un adevăr, nici nu vreau să mă împodobesc cu idei pe care mi le sugerează. Sunt o ignorantă în multe privințe și declar aceasta fără să vreau să mă pun la adăpost sau să încerc să atrag atenția asupra mea. Crede-mă, nu urmăresc înțelesuri și efecte literare. Nici n-aș fi capabilă de așa ceva în apropierea ta. Mă gândesc însă la acele curbe, la marginea lor. Unii caută să calculeze cu ele spații virgine în infinit. Alții însă le folosesc la altfel de calcule, la calcule meschine, de buzunar, sau le viciază transformându-le în trepte mărunte, pentru a se înălța cu câțiva centimetri mai sus decât semenii lor. Tu nu-l vezi? Pe el și pe celălalt și pe alții. Au și identitate. Stau în capul mesei, gesticulează, râd tare, ca să atragă priviri, și atunci scot bricheta și își aprind

țigara cu un gest care ar trebui, el singur, să te îngenuncheze; apoi slobozesc fumul ca și cum ar face un dar suprem aerului și privirilor din jur; apoi leapădă scrumul cu o mișcare pe care – dacă ar ști, ignoranții! – i-ar îngădui-o poate lui Hamlet în marele monolog. Oare somnul, somnul lor de toate nopțile, prin care se antrenează cu ideea morții, fără să știe, îl oficiază cu aceleași gesturi? Și visele pot oare să fie atât de blânde și să nu-i zgârie? Aș vrea să joc într-o piesă cu asemenea eroi. Nu știu cât de bună artistă sunt, dar cred că i-aș face și pe ei să mă aplaude.

— Ești foarte pornită, Liana, împotriva...

— Nu te speria! îl întrerupse ea. Împotriva unor oameni puțini. Nu sunt mulți, sunt puțini; de aceea îi poți deosebi, și-i poți disprețui, și-i poți uni, pe fiecare în parte, cu identitatea lui. E singura noastră fericire. Sunt puțini.

Liana parcă se răcorise. Se rezemă de speteaza scaunului, respirând rar, ca după un exercițiu fizic. Vedea cum el își apropie palmele, încet, în unghi, până i se atinseră degetele. Atunci li se întâlniră iarăși privirile. Și se priviră multă vreme, căutând fiecare un răspuns sau poate o întrebare. Nu se căutau unul pe altul. Căutau altceva: o rezistență sau o chemare. Niciunul n-avu curajul. Dar se simțeau amândoi liniștiți. Parcă scăpaseră de febră. Parcă făcuseră un pact. Cu o mișcare delicată, el îi prinse mâna și o strânse ușor. Nici nu-i simțise căldura. Nici ea. Dar după ce își îndepărtă mâna, oprind-o totuși aproape de a ei, mai târziu, în tăcerea care se prelungea, începu să simtă dogoarea pe care n-o culesese atunci. Și ea simțea la fel.

Din celălalt salon răzbăteau ritmuri vesele, gălăgioase. Perechile dansau. Liana îl văzu pe Cerbu venind spre masa lor. Era sigură că o va invita la dans. O clipă, se gândi să accepte pentru a-i spune câteva cuvinte violente în timpul dansului. O clipă absurdă, pentru că nu mai dansase de multă vreme. Nu suporta ideea că ar putea s-o înlănțuie mâinile acelea sau oricare alte mâini.

— Nu! spuse Liana încet dar ferm înainte să audă invitația lui Cerbu. Nu pot suporta aceste ritmuri...

Cerbu nici măcar nu-și pierdu zâmbetul.

— Scuzați-mă... Nu am venit pentru acest lucru la dumneavoastră... Se știe că nu dansați. Voiam să-l întreb pe domnul inginer Mușat dacă e nevoie de intervenția mea pentru... pentru a i se crea o situație mai favorabilă în secție...

— Nu, răspunse Mușat. Nu înțeleg pentru ce.

— Atunci, încă o dată vă rog să mă scuzați...

Se înclină și părăsi masa cu același zâmbet pe față. Liana era stupefiată. La mijlocul distanței care separa cele două mese, Cerbu își întoarse capul și mai salută o dată. Zâmbetul era și mai agresiv.

— Dacă m-aș căsători cu omul acesta? se întrebă Liana cu voce tare. Ca o răzbunare împotriva mea. Iar pe el... să-l simt în fața mea ca în fața unui tribunal...

Mușat își prinse capul în mâini. Palmele îi acopereau ochii. Parcă stătea singur la masă. Vocea îi tremura.

— Te-aș ruga să... Nu știu... Nu pot să te rog nimic... Dar nu e... nu e un... nu cred că este numai un ignorant... Mi se pare... simt că e și... e în contradicție și cu adevărul... Sau poate că e înspăimântător de copilăros...

După insulta aceea camuflată pe care i-o adresase Cerbu și care o rănise undeva, vorbele pe care le rostise Mușat reușiseră s-o învioreze. Pe față i se ivise un zâmbet aproape matern.

— Te-aș ruga și eu ceva. Ce-ai vrut să spui prin „copilăros”? Ce sinteză conține vorba asta? E o formulă?

— Nu știu, răspunse el. E o sinteză, e o noțiune mai cuprinzătoare... Doar ți-am mai spus. Mi se face milă de el... Nu are nicio putere. Doar își închipuie că are. N-ar putea să reziste dacă ar striga cineva la el. Ar fugi, ar părăsi totul, ca un copil. Și curajul lui e de-a dreptul orb ca al unui copil... Și frica... De aceea nici nu cred că poate face rău cuiva...

— Intră și minciuna și lașitatea în acea sinteză?

— Cred că da... Dar tot la un mod grotesc, care amintește de copilărie. E un om simplu, care își închipuie că reprezintă un personaj important... Amintește-ți de jocurile

noastre de demult.

— Mi-e teamă să nu-și închipuie că reprezintă un om simplu și adevărat... Ar trebui pedepsit. Eu știu ce pedeapsă i s-ar cuveni, dar merită oare un asemenea sacrificiu?

— Nu, Liana, nu merită! spuse Mușat cu fermitate. Nu mă gândesc la el, mă gândesc la orice sacrificiu, oricât de mic. El se va micșora, va ajunge la dimensiunile lui reale, nu va putea împiedica legea aceasta. Nu... De ce să topim gheața cu fierbințeala trupului gol?

— Pentru că lumea are nevoie de două secunde de adevăr. Dacă are nevoie mai devreme de aceste două secunde? Poți să calculezi necesitatea și momentul? Poți să-ți iei tu această răspundere?

În ochii lui Mușat apăruse parcă o umbră.

— În acest caz... *da!* Pot să calculez. Chiar dacă ar trebui pentru aceasta să-mi consum toate orele vieții. Nu-mi cere acest efort inuman; crede! Te rog să crezi în cele două litere ale afirmației ca într-un rezultat definitiv!

Liana tremura. Nu mai era stăpână pe ea în acel moment. Nu mai poseda nimic. Aparținea altcuiva, cu toate segmentele și celulele ei. Dacă i-ar mai fi rămas ceva, ar fi făcut și gestul de dăruire. Apoi lumea se întunecă, apoi se aprinse din nou, spațiile, volumele erau aceleași; nici mișcarea nu încetase în îngrămădirea aceea încâlcită de clipe.

— Cred că voi mai rămâne, spuse ea cu tristețe. Nu știu pentru ce... Mă ținutuește ceva, aici, în orașul acesta. Cât de mult aș vrea să pot spune ca tine: „Ce frumos este ceea ce se va întâmpla!”

Muşat devenise un om al secţiei. Muncitorii nu mai aveau nicio taină faţă de el. Îl amestecau în toate bucuriile şi necazurile lor, uneori chiar încercau să-l ia cu ei în excursii sau la petreceri. La aceste invitaţii rezista însă. Orele erau încă preţioase pentru el. Se scuza încurcat, invocând pretextul oboselii şi al studiului. Muncitorii se retrăgeau zâmbind, îşi făceau cu ochiul, gândindu-se că în viaţa fiecărui om există taine care nu pot să fie dezvăluite. Se şuşotea uneori în secţie despre schimbarea la faţă a inginerului, se auzea şi numele Lianeii în acele şoapte, dar totul se făcea cu „pss”-uri, era însoţit de gesturi care spuneau mai mult decât vorbe şi învăluit într-o atmosferă de mister. „Doamne fereşte să se învâртеască vreo vorbă pe lângă urechea inginerului nostru!” Denumirea i se aflate şi era folosită curent în secţie.

Orele erau încă preţioase pentru Muşat. Nu-l mai atacau ca altădată probleme tehnice încâlcite şi diverse, îşi dedica timpul unor studii de sinteză. Revedea experienţa anilor trecuţi, căuta să adune toate datele în formula iniţială pe care o dezbătea lucrarea veche de diplomă. Doar câteva ore pe săptămână erau smulse acestui studiu: acelea în care putea fi găsit în sala de gimnastică a uzinei, acelea care-i menţineau elasticitatea, puterea, rezistenţa. Lucra la aparatele preferate, la inel şi cal cu mânere, urmărit de multe priviri curioase. Antrenorii îl rugau uneori să repete exerciţiile grele pe care nu le-ar fi putut altminteri demonstra tinerilor. Jocul pârghiilor musculare îl înviora ca întotdeauna, îi dădea senzaţia că e încă tânăr, puternic, că mai poate rezista la multe eforturi.

Munca în secţie i se părea o destindere; erau momente când se simţea printre muncitori ca printre nişte

excursionişti, într-o vacanță oarecare. Acasă avea mult mai multe treburi de rezolvat, rafturile se cereau mereu răscolite, dosare uitate îi ofereau momente în care se întâlnea parcă pentru prima dată cu situații neobișnuite. Relația dintre tehnică și știință era mereu mai bogată, mai diversă, mai complexă. Confecționa mereu alte chei pentru ușa aceea ferecată cu sute de lacăte.

Conviețuirea cu muncitorii aceia excepționali îi amintea o poezie veche, de multă vreme uitată. Aproape toți erau niște pasionați ai profesiei; aproape toți își priveau cu înfiorare obiectele confecționate în conflictul acela metalic pe care-l reprezentau mașina și materia. Privirea obiectelor parcă le înnobila trăsăturile. Atitudinea lor în acele momente era aceea a unui om uimit de întâlnirea cu o mare frumusețe. „Lucrătorul în salopetă albastră” își dezvăluia în tăcere estetica sa. În mintea și în ochii lui, imaginea frumuseții se completa cu un alt înțeles, nou și tulburător. Frumusețea cea mai adevărată era aceea care trecea prin mâna lui, aceea pe care mâna lui o dăltuia în materie. Munții, stelele, florile, totul era încărcat de frumusețe, o frumusețe dureroasă însă, pentru că mâna lui stătea nemișcată; nimic nu așezase și nu colorase cu brațul lui. Cu mâna lui. Poate că șoptea asemeni poetului: „Nu sunt frumoase stelele cerului, nu sunt atât de frumoase pentru că nu sunt făcute de mâna mea”. Estetica aceea determinată de mișcare avea o destinație generoasă. Obiectele prin care se sublima erau dăruite tuturor oamenilor. Mii, mii, zeci de mii de obiecte, dăltuite mecanic, unele chiar ca stelele, strălucitoare, cu colțuri ascuțite, erau dăruite din brațe pline tuturor oamenilor. Cuprindeau și ele, în înțelegere cu freamățul mecanic, emoție, mișcare, uimire, zâmbete, împreunări de pleoape. Și pe ele le mângâiau mâinile, dar erau dăruite din belșug; și din ele se întregeau mașini, și cu mașinile se înălțau schele geometrice, și cu schelele se durau reliefuri îndrăznețe, volume bogate, în care oamenii trăiau, cântau, lucrau sau ascultau lecții despre frumos, despre relația dintre tehnică și civilizație, despre rivalitatea dintre minunile naturii și ale

arhitectonicii... își amintea versurile care negau duios frumusețea netrecută prin mâinile omului.

Amintirea poeziei și priveliștea care-i răscolise prin amintiri îl îndurerau însă pe Mușat. Parcă presimțea că se apropie un moment care va răni acea frumusețe. Până atunci însă, era nevoie de organizarea simetrică a frumuseții, de a o alătura perfecțiunii.

2

Și în ziua aceea, privind alinierea perfectă a grupului de mașini, Mușat retrăi senzația care-l urmărea de multă vreme. Parcă avea în fața ochilor un raft în care cineva, odată, aranjase câteva cărți. Cărțile fuseseră răsfoite, citite, adnotate, dar își ocupau mereu locurile vechi din raft. Nimeni nu schimbaseră vreodată ordinea lor. Erau numai zece volume, asemeni celor zece mașini de precizie din secție. Toate împreună constituiau opera unui singur scriitor. Toate se legau între ele prin ordine: volumul I, II, III etc. Această ordine îl neliniștea pe el. Oare numerotarea volumelor reprezenta ordinea lor reală? Sau reprezenta convingerea arbitrară a cuiva, impusă și stabilită apoi definitiv prin vreme și rutină? Relațiile dintre mașini se împleticeau, ofereau imaginea unei construcții cu mai multe linii dispuse anarhic, întretăindu-se, ciocnindu-se, evitându-se, aglomerându-se. Ordinea dintre ele era aparentă, nu forma, nu alcătuia un circuit perfect. I se părea că luând volumul IV și citindu-l, pentru a putea continua lectura, pentru a urmări perfect narațiunea, trebuia să apeleze la volumul VII, iar după lectura acestui volum, narațiunea continua în volumul II, apoi în volumul V. Găsirea ordinii perfecte, a șirului care să continue perfect narațiunea întregii opere, ar fi însemnat o muncă enormă. Existau 3.628.800 posibilități de aranjare a celor zece volume, și din aceste milioane una singură era cea

adevărată. Pe aceasta voia el s-o găsească. Calcula fără încetare, folosind metoda punctelor fixe, pe care le asemăna cu niște puncte de reper. Stabilise locul precis al câtorva volume. Ele nu trebuiau schimbate. Celelalte volume trebuiau orânduite în raportul strâns pe care-l aveau cu aceste puncte fixe. Calculul se simplifica enorm. Numărul posibilităților de aranjare se reducea. Pivoții ficși, punctele de reper, îi constituiau volumele sau mașinile I, III, VI, VIII și X. Celorlalte volume sau mașini trebuia să li se găsească o nouă ordine. La capătul calculelor sale reuși să stabilească o ordine pe care o considera cea reală. Pentru ca narațiunea să se desfășoare continuu, volumele păstrând numerotarea veche, trebuiau aranjate în această ordine: I, IX, III, VII, IV, VI, V, VIII, II, X. Distribuite astfel, puteau fi numerotate normal: I, II, III, IV, V etc. Narațiunea nu mai era întreruptă, viciată, alterată. Lectura devenea plăcută și mai ales nu se mai pierdea atâta timp cu căutarea continuării. În construcția nouă, liniile nu s-ar mai fi încălzit, nu s-ar mai fi întretăiat, nu s-ar mai fi ciocnit între ele. Ar fi fost ca niște segmente ale aceleiași linii: o dreaptă divizată convențional în zece segmente. Numai redistribuite în această ordine, mașinile principale din secție s-ar fi încadrat într-un circuit firesc de producție. Capacitatea întregii linii ar fi crescut enorm. Producția secției ar fi sporit cu o pătrime.

Mușat profită de un moment de răgaz și-l sili pe Aburel să-i asculte părerea. Șeful secției îl privi la început ca pe un apucat. Figura lui nu trăda numai uimire și neîncredere. Trăsăturile lui exprimau și o teamă nelămurită. Mușat nu ținu seama de aceasta. Nici nu se uita la Aburel. Își continua demonstrația matematică, fără nicio oprire, fără nicio ezitare, cu acea limpezime de cristal care-i fascina pe studenți. Părea alt om. Era atâta siguranță, atâta putere de convingere în vorbele lui, îi erau atât de familiare și de supuse formulele și simbolurile, încât Aburel trăi o adevărată revelație. Uitase obiectul acelei expuneri care amenința să năruie din temelii edificiul câtorva ani de muncă; urmărea vrăjit cursul acela de matematică

superioară, făcut cu o risipă de argumente și de detalii, cu o profunzime și o claritate de care un singur om era capabil. Nu avu putere să răspundă imediat; nici nu mai știa despre ce este vorba, se uita neîncrezător la Mușat. Când deschise gura, începu să se bâlbâie:

— Dumneata ești... dumneata... Nu cumva ați fost studentul academicianului Stoian?

— Da, răspunse Mușat. Eu cred că ordinea reală este aceea pe care v-am demonstrat-o. S-ar putea să greșesc, nu știu. Calculele mele dau însă această ordine... iar efectul noii așezări exprimat în cifre indică un spor de producție de 25 %.

— Dar e cu neputință! se trezi brusc șeful secției. Demonstrația matematică e ireproșabilă... încă nu mi-am revenit din uimire... dar nu se poate! Cum? M-am convins și eu după atâția ani. Aici fiecare metru cub de vid are un rol... Aici se șlefuiesc bijuterii... Dumneata nu înțelegei că și decorul secției se împlinește undeva în produsele acestea de metal? E o unitate, o armonie... oamenii se mișcă într-un anumit fel, și ritmul pașilor lor, și mișcările printre mașini care îi obișnuiesc cu o anumită elasticitate, totul, totul aici se revarsă în stilul lor de lucru, și prin acest stil – în calitatea excepțională a producției. Putem oare să batjocorim această armonie? Eu am încercat o dată, și am trăit o mare dramă.

Uimirea veche a inginerului se mutase parcă pe fața lui Mușat. Nu-și închipuise că în omul acesta copleșit de metal, apăsător de greutatea metalului existau și alte valențe. Se încadraseră și el în poezia și armonia secției, ca un dactil ascultător, ca o silabă necesară, pe care anii își puseseră accentul, acceptând-o și armonizând-o printre celelalte sunete.

— M-am gândit și eu, îi răspunse Mușat. Și eu mi-am format aceeași impresie ca dum... neata. N-am simțit repulsie în fața armoniei. Dimpotrivă, m-am apropiat, încerc să mă identific cu ea. Dar eu cred că în armonia de aici s-a

strecurat o anumită disonanță.²² Câteva sunete stridente s-au furișat în ritm, l-au alterat, dar urechile prea obișnuite nu le-au mai putut deosebi. Eu mi-am formulat o simplă opinie... nu numai din spirit de exactitate... Mi-am închipuit că aranjând mai bine notele... melodia va fi cântată mai bine, și răsunetul ei va fi mai potrivit.

Aburel tăcea. Se uita la hârtiile pe care Mușat îi însemnase capitolele esențiale din demonstrație. Știa că nu mai are nevoie de ele ca argumente. Voia să vadă cifrele cu dorința de a fi obligat la luciditate, la cruzime, la adevăr. Știa că nu va putea preface niciodată un doi în trei sau un cinci în patru fără să adauge sau să scadă o unitate. Cifrele erau precise. Cum putea să i se împotrivească?

— Nu știi, tovarășe Mușat. E prea neașteptat; prea brusc s-a întâmplat totul. Nu cred că mă ținutuește inerția, pentru că mi se zbat tâmpile, și... pentru că doare undeva.

— Eu v-am spus... Nu am urmărit nimic... M-a neliniștit ceva, umblând de atâtea luni prin secție... Am simțit un raport intim între mine și ordinea aceasta aparentă... Trebuia să deslușesc cauza ca să scap de senzație... Întâmplător, noua ordine se dovedește mai utilă... Aici însă, încetează atribuțiile mele...

Aburel scăpă un gest de surprindere. Își închipui că n-a auzit bine sau n-a înțeles bine ultima frază a lui Mușat.

— Dumneata reduci totul la contemplație? Întrebă el. Sau te gândești să faci cuiva o anumită favoare?

Mușat ridică din umeri. Se pregătea să părăsească biroul.

— Tovarășe inginer, nu am obiceiul să impun un adevăr. Dacă nu se impune singur... ori nu e clar, ori nu e valabil adevărul... ori...

— Stai! Îl opri șeful secției. Cred că ai vrut să spui un anumit lucru. Ori nu e valabil adevărul... ori cei cărora li se demonstrează... nu sunt apți să-l înțeleagă, adică nu sunt cinstiți...

— Ori nu e necesar adevărul... preciză Mușat. Un pod

²² *disonanță* – În muzică – lipsă de armonie între sunete, asociere de sunete de înălțimi diferite. În vorbire – asociere nearmonioasă de silabe sau de cuvinte (ex. cacofonie).

care ar uni două maluri ar putea fi necesar sau nu. Dacă locuitorii de pe cele două maluri se înțeleg sau nu... Ei ar putea să-l transforme în adevăr imediat... Eu, văzând malurile pe o distanță mare, fără nicio legătură între ele, pot numai să proclam adevărul. Nu să-l impun... La favoare, însă, nu m-am gândit... Dumneata crezi că lumina are nevoie de favoare pentru a alunga întunericul?

— E foarte ciudat... răspunse gânditor Aburel. Se întâmplă ceva ciudat, sau s-a întâmplat ceva ciudat. Îmi pare rău că nu ne-am cunoscut mai îndeaproape până acum. Trebuie să-ți mărturisesc că te-am privit cu suspiciune. M-am lăsat influențat de anumite convenții. Aș vrea să discut mai pe îndelete cu dumneata. Aș vrea să cunosc amănunte din viața dumitale...

Mușat se îndreptă din nou spre ușă.

— V-aș ruga un lucru... Nu... nu e o rugămintă... E o stare... Poate că dumneata ești altfel. Eu... Doi oameni foarte apropiați... Unul dintre ei mi-a povestit viața lui abia cu trei ani în urmă... Celălalt, nici până astăzi... Nu e ca și cum ai goli un pahar de apă.

3

Aburel îl aștepta de jumătate de oră pe Petrescu la sediul comitetului de partid. Încă nu-și revenise din emoția pe care i-o lăsase convorbirea cu Mușat. Îl obseda mai ales ultima frază, aceea care fusese rostită din pragul ușii. Oare se poate afla atât de simplu viața unui om? Oare își poate povesti cineva viața ca și cum ar vărsa un pahar de apă? Câte necunoscute, câte gânduri uitate, câte amintiri pierdute nu există în viața unui om! Ce momente își amintește un om la un pahar de vin? Ce momente își amintește în brațele unei femei străine? Ce momente își amintește în fața unui prieten? Ce momente își amintește în fața unui necunoscut care-l pune să-și povestească viața?

De unde, când, cum poate să-și adune momentele esențiale ale vieții? Știe el întotdeauna care au fost momentele esențiale ale vieții lui? Poate că gestul unui profesor, într-o oră oarecare a vieții, a fost mai important pentru destinul acelui om decât un an de meditații. Știe el când a fost cu adevărat sincer în viața lui? Atunci când sub umbra copacului din prima dragoste s-a gândit să-și sacrifice toți anii pentru a îndrepta drumul unei raze solare, sau atunci când, nedreptățit de un individ încurcat într-un laț de convenții și de păreri, s-a gândit că e mult întuneric în lume? Se pot găsi ușor vorbe pentru a deforma amintirile, pentru a colora pata cenușie a unui an sau a unei zile în albastru. Dar momentul acela când în fața oglinzii gândurilor celor mai intime, tu te-ai gândit la pumnal sau la o adiere, cine îl va cunoaște vreodată? Care momente te-au compus și mai ales ce momente te vor compune de acum înainte? Poți să te întruchipezi fără ezitare într-o linie dreaptă? Poți să anulezi perfecțiunea perpendicularei? Poți să te introduci în toate desenele care folosesc linii trase sigur cu rigla? N-ai tremurat niciodată? Poate că atunci ai gândit frumos uitându-te la cerul înnorat, care avea nevoie de soare. Poate că te-ai lăsat o dată îmbătat de mirosul teilor și ai simțit nevoia să te duci pe străzi și să strigi: „Oameni buni! Veniți și voi! E pentru toți. Mă întristați dacă nu vă amețește și pe voi mireasma...” Ce-ai făcut pe urmă? Ai amestecat oțel și ciment pentru clădirile noastre, sau ai luat cărămidile roșii, le-ai sfărâmat, le-ai prefăcut în pulbere și ți-ai colorat fața cu ele? Unde sunt anii tăi adevărați? În buzunarele birtașilor, sau în salopetele albastre, pătate de ulei? În privirile care caută pe furiș raza unor oameni mai înalți decât tine pentru a te târî până acolo și a-ți sufleca mânecile și a te preface obosit, dar transfigurat de destinația efortului? Sau undeva într-o cameră modestă, lângă copiii tăi, pe care îi înveți tabla înmulțirii și cărora le spui povești cu oameni buni? Unde-ți trimiți gândurile cele adevărate? Le prefaci în iscoade pentru a-ți găsi undeva prin desișuri un drum care nu-ți va zgâria brațele și nu-ți va păta pantalonii fără manșetă, sau le dăruiești, fără măcar

să știi, unui om simplu, spunându-i: „Bună ziua!”? Pentru ce te-ai oprit în fața vitrinei? Ca să-ți potrivești zâmbetul cu care vei intra peste un minut în cafeneaua intimă cu cocote strâmbe, fardate, cu idei misterioase, sau pentru a privi ca toată lumea o cămașă colorată fără mâneci? Pentru ce m-ai chemat la tine? Ca să-mi spui ceea ce vei spune că am spus eu, sau pentru a mă ruga să-ți repar ceva și a bea apoi un pahar de vin? Pentru ce mă întrebi ce-mi fac copiii? Ca să povestești apoi altora că sunt infirmi și nătângi, sau pentru a te înduioșa că unul are febră, iar celălalt a luat o notă proastă?... Cum te-ai înțeles cu viitorul? Te-ai agățat de pulpana altuia ca un scaiete discret? Te-ai înfipt în manșeta unui om simplu și drept, ca un buton strălucitor? Sau ți-ai reparat pingelele și ți-ai potrivit o unealtă pe umăr?... Cât aș vrea să te cunosc! Și până la urmă, tot te voi cunoaște. Chiar dacă ți-ai potrivi pașii prin urmele altuia în zăpada mare. Chiar dacă-ți vei ascunde mâinile de aur în buzunare. Chiar dacă gândurile vor săpa gropi adânci în pământ, iar vorbele vor caligrafia cerul. Oricât ai vorbi și oricât te-ai înconjura de tăceri, tot te voi cunoaște...

4

Imediat ce termină de vorbit Aburel, Petrescu întreabă nedumerit:

— Mi s-a părut că n-am auzit bine. Vreau să-mi confirmi încă o dată. Cine a făcut propunerea asta?

— Inginerul Mușat. Am repetat de câteva ori.

— Dumneata faci parte din comitetul de partid, spuse Petrescu străduindu-se să pară grav. Prin urmare, responsabilitatea dumitale este dublă...

— Este una singură, preciză Aburel.

— Bine-bine! Dublă sau nu, responsabilitatea dumitale este foarte mare, cel puțin aici, la comitetul de partid. Nu vreau să intru imediat în amănunte tehnice. Privind însă în

ansamblu, nu ți se pare nimic necurat? Totul e limpede? Îl cunoști dumneata atât de bine pe inginerul Mușat?

— Depinde ce vrei să înțeleg prin întrebare. Nu pot să-mi dau decât o părere, nu știu în ce măsură dreaptă, cu privire la capacitatea lui și la comportarea lui în secție. Amândouă extrem de favorabile.

Petrescu se încruntă. Nu era mulțumit de răspunsul lui Aburel. I se părea neclar, nesigur. Se gândi să pună punctul pe i:

— Aș vrea o părere dreaptă, responsabilă.

— Cred că m-am exprimat greșit. O judecată dreaptă e greu de făcut. Îl cunoaștem prea puțin. Poate să fie mult mai calificat și mai înzestrat decât ne închipuim noi. În orice caz, pregătirea lui științifică este excepțională. Activitatea lui este cea pe care o cunoaștem: muncă permanentă, sigură, de calitate. Atitudinea lui...? În această privință, aprecierea cea mai justă o pot face oamenii în rândul cărora lucrează.

— Dumneata nu lucrezi cot la cot cu el?

— Dacă vrei părerea mea formată în aceste luni de când lucrăm împreună... Eu nu-i pot face niciun reproș. Poate e cam tăcut și cam izolat.

— Și acest lucru nu ți se pare ciudat? Întrebă Petrescu.

— Ciudat? De ce ciudat. Pentru că nu strigă în gura mare: „Uitați-vă ce om extraordinar sunt! Nu vedeți că-mi lipsesc niște decorații?” Eu cred că felul lui de a fi e acela al unui om sigur că posedă un mare adevăr și o mare forță. Nu-ți trebuie multă vreme ca să-l cunoști. Dumneata știi cât timp m-au judecat pe mine muncitorii înainte de a-mi spune că sunt binevenit în mijlocul lor? Știi prin câte probe m-au trecut? Știi cum tremuram simțindu-i că mă privesc? Căutam să-mi amintesc toate momentele vieții mele, să văd dacă unele, urâte, n-au lăsat urme pe fața mea, în înfățișarea mea. Am greșit și eu de multe ori. Nu pot calcula acum gravitatea greșelilor... Pe el l-au primit mult mai lesne. L-au amestecat printre ei, îl numesc „inginerul nostru”.

— Am auzit, spuse Petrescu. Și tocmai asta mă intrigă.

Mulți știu să se dea după vânt, să se mlădieze atât de natural, încât nu-i mai poți deosebi de cei care nu se prefac.

Aburel se uită țintă în ochii lui Petrescu. I se părea neverosimil ceea ce auzea.

— Eu nu contest că există și asemenea oameni. Știu că o afecțiune poate să-ți vicieze impresiile. Nu mai vezi omul din fața ta. Îl vezi printr-un geam. Dacă geamul e curat, îl vezi într-un fel; dacă geamul e întunecos, îl vezi în alt fel. Eu nu pot vorbi de o afecțiune în relațiile mele cu Mușat, cel puțin în relațiile de până acum. L-am privit cu indiferență, poate chiar cu ironie și ostilitate într-o vreme. Într-o oră însă, într-o singură oră, m-a determinat să semnez oricând în alb pentru el. Poate că la asta au contribuit și lunile în care l-am văzut cum muncește și cum se poartă și atitudinea oamenilor aceia severi față de el. Am spus însă un lucru pe care vreau să-l repet aici, la comitetul de partid, în calitatea pe care o am, pentru că știu că s-a inventat un anume caz Mușat. Pot să semnez oricând în alb pentru el.

Petrescu sări în sus. Parcă-l fripsese țigara pe care abia o aprinsese. Se dădu câțiva pași înapoi, pentru a-și privi mai bine interlocutorul.

— Poți face dumneata asemenea afirmații? Nu-ți dai seama ce riscuri îți asumi?

— Dacă nu riști pentru un om în care crezi, atunci pentru cine, pentru ce să riști? Pentru un tablou? Pentru un scaun? ... Ce ne-am face dacă ne-am gândi că dintr-o mie de studenți vor ieși o mie de ingineri proști? Ar trebui să închidem Politehnica. Noi credem că vor ieși o mie de ingineri buni. Riscăm. Zece, douăzeci, o sută, două sute se vor pierde pe drum. Ceilalți însă vin ca Mușat în fabricile noastre. Măcar de-ar veni ca el...

— Nu vreau să fac nicio insinuație. Nu crezi însă că te-a influențat cu proiectul acesta, care dintr-o dată ridică producția secției voastre la nivelul celorlalte secții, și astfel te scapă de o mulțime de griji?

Aburel clătină din cap meditativ. Se uita la Petrescu cu un aer îngrijorat.

— Și pe dumneata nu te-ar influența un asemenea

proiect? Nu l-ai lua în brațe pe cel care l-a conceput? Nu te-ai simți mândru să stai lângă el?

— Nu fi atât de sigur, îi răspunse Petrescu. Întâi vom verifica. Dacă proiectul este o fantasmagorie?

— Vreau să-ți răspund la altceva. Nu m-a cucerit dintr-o dată proiectul. Nu pentru că am avut rezerve asupra adevărului lui. Demonstrația e matematică. M-a reținut altceva. N-are niciun rost să spun ce anume. În orice caz, ca să te liniștești, nu comoditatea. Nici acum nu sunt un entuziast al lui. Mai există încă o durere în mine. Ca și cum te-ai despărți de o casă în care ai locuit multă vreme. Te-ai obișnuit cu toate ferestrele, cu toate simetriile zidurilor, cu umbra castanului la ora patru după amiază, cu scobitura din prag, pe care ai uitat de trei ani s-o repari... E o despărțire... S-ar putea să devin însă un entuziast al acestui proiect. Îți spun acestea ca să înțelegi că exclud egoismul. Nu proiectul în sine, ci valoarea omului care a conceput proiectul m-a influențat... Dumneata n-ai fost acolo în ora aceea. Ca să poți face o demonstrație matematică așa cum a făcut-o Mușat, trebuie să ai cel puțin 50 de ani. Spun aceasta pentru că am fost cel mai bun matematician din promoția mea. Ei bine, mai putea acest om, care nu are încă 30 de ani, să mai facă altceva în viață? Mai putea măcar să se gândească la altceva? Spun aceasta cu durere, pentru că îl simt în afara multor bucurii și plăceri cotidiene. De aceea e tăcut și izolat. Pentru că studiază mereu. Omului acesta, fiecare minut îi răspunde la apel.

— Bine-bine, încercă să-l tempereze Petrescu. Dumneata îi faci aici un elogiu pe care nu cred că i l-a mai făcut cineva în viață. Parcă...

Ar fi vrut să spună: „Parcă te-a angajat special pentru asta”. Dar se opri în ultimul moment.

— Tovarășe Petrescu. Eu sunt un om obișnuit, ca dumneata, ca nea Neculai, ca directorul nostru, ca atâția alții din jurul nostru. Cu momente de sinceritate totală ne întâlnim foarte rar în viață. Mâine, sau poate mai târziu, din orgoliu, sau din invidie, sau din prudență, voi fi mult mai rezervat în aprecieri. M-aș simți însă un criminal să nu

dăruiesc cuiva acest moment. Pentru că știu că s-a format o anumită părere despre Mușat, m-am gândit să-mi petrec acest moment la sediul comitetului de partid. Nu știu ce se va întâmpla în viitor cu el. Vreau să trec, măcar pentru o clipă, viitorul lui pe aici, pe la noi. Să ne luăm măcar o mică, o mică responsabilitate pentru acest viitor. Puteam să mă duc direct la inginerul-șef sau la directorul uzinei. Cred că m-ar fi luat în brațe și mi-ar fi dat aprobarea cu ochii închiși. Am vrut să vin întâi aici. Ți-am spus. Nu știu dacă mâine voi mai fi atât de sincer și de entuziast. Temperatura ar putea să urce, dar să și coboare... De obicei îmi păstrez certitudinile, dar sunt multe accidente posibile în viață... Poate că dumneata ai altă părere despre inginerul nostru, mai fondată, mai verificată, poate că l-ai cunoscut mai bine...

Petrescu era încurcat. Nu știa ce să răspundă, deși Aburel îi cerea, sau i se părea lui că-i cere, un răspuns angajat. Nu-i era străină nici impresia că Aburel îl susținea pe Mușat dintr-un interes tainic. Mai apropiată de adevăr i se părea însă ideea că Aburel încearcă să-și răsplătească pe această cale colaboratorul și salvatorul secției.

— Vom vedea, spuse el. Nu ne putem pronunța atât de simplu. Are o situație destul de neclară... Nu știu ce s-a întâmplat cu mama lui. Se pare că a trăit într-o atmosferă de misticism... Și cu tatăl lui vitreg, care l-a crescut în anii în care se formează un tânăr, e ceva neclar. Oare ce educație a primit? Ce adevăr s-a aciuat în el? De ce a stat deoparte? De ce nu s-a apropiat măcar de U.T.M.?

— La primele întrebări nu pot să-ți răspund. Nu cunosc viața lui și nu e simplu de cunoscut viața unui om. Ea nu se poate povesti dintr-o dată, așa cum ai vărsa apa dintr-un pahar, și sinceritatea povestirii nu poate fi condiționată de câteva întrebări. Pot însă să-ți răspund la ultima întrebare, sau cred că ți-aș da un răspuns posibil. De ce a stat deoparte? Din această cauză, tovarășe Petrescu. Pentru că mereu am întrebat de ce stă deoparte, fără să ne gândim să-i întindem mâna. Poate că l-au izolat de noi niște oameni cu vederi obtuze. Să ne gândim mai bine la asta...

Petrescu era în biroul lui Cerbu. Se interesa de stadiul în care se află proiectul de reorganizare a secției întâi. Inginerul-șef îl primise ca pe un prieten vechi.

— Bine că ai venit, tovarășe Petrescu! la loc, te rog. Nu te uita că sunt obosit. Dacă n-ar fi venit muntele la Mahomed, cum se spune, cu siguranță că ți-aș fi făcut o vizită. M-a consumat enorm verificarea proiectului, nopți după nopți n-am avut răgaz să închid ochii. Nu ni se deosebește prea mult munca. Fiecare muncitor, fiecare inginer, fiecare membru de partid răspunde pentru o sarcină personală. Noi răspundem pentru activitatea tuturor. Dacă am răspunde pentru un plan personal, pentru angajamentele luate de noi, cât de simplă ne-ar fi viața! Fiecare știm cât ne țin puterile, n-o să ne propunem niciodată să sărim mai mult decât putem. Așa, suntem ca niște copaci care răspund pentru fiecare frunză... Fumezi?... În ultimul timp, cu proiectul acesta buclucaș, am ajuns să fumez câte trei pachete pe noapte, cred că mi s-au impregnat toți porii cu mirosul tutunului. Înainte de a da verdictul tehnic voiam să aud și părerea dumitale. De aceea mă pregăteam pentru o vizită.

Petrescu se foia în fotoliu. Venise la Cerbu cu aceleași gânduri cu care voia să vină acesta la el. Ce putea să-i răspundă?

— Din punct de vedere tehnic, spuse el, problemele nu mi sunt foarte lămurite. Cunoscut însă părerea inginerului Aburel, o părere destul de autorizată...

— Fără îndoială, îl întrerupse Cerbu. Din moment ce proiectul a ajuns la mine, e limpede că inginerul Aburel și-l însușește fără rezerve. Cu toate acestea, răspunderea lui e răspunderea unui șef de unitate, nu a comandantului...

— Nu uitați însă că tocmai acest șef de unitate pornește la atac. El va primi în primul rând... el va suporta neajunsurile unui atac nepregătit, inoportun.

Cerbu crezu că simte o anumită rezervă în vorbele lui Petrescu. De ce se gândise La neajunsuri, și nu la succese? Oare descoperise o lacună în proiect? Se consultase cu alți specialiști? Nu prea îi convenea situația. Trebuia să ducă pe alt făgaș convorbirea, să câștige timp, să nu scape nicio părere precisă cu privire la proiect, până când directorul sau altcineva îl va chema. Atunci se va scuza și va amâna pentru altă dată convorbirea. Nu-l mulțumea deloc vizita aceasta neprevăzută.

— Neajunsuri, neajunsuri, sigur, spuse el meditativ. Răspunderea este însă mai mare aici, în biroul acesta. Dacă ne-am lua după ceea ce-i trăsnește oricui prin cap, nu știu unde am ajunge. Nu, nu mă refer la acest proiect, el emană din mintea unor oameni care de bine, de rău oferă o anumită garanție. Se întâmplă însă uneori, tovarășe Petrescu, să ne pomenim cu niște inițiative care ne-ar pune în situația aceluia din popor așteptând să-i pice para mălăiață. La prima vedere te incintă, te cuceresc, sunt ca niște daruri neașteptate...

Nici măcar telefonul nu suna, și Petrescu parcă dădea semne de nerăbdare. Dacă ar fi putut găsi ceva mai interesant... Ce-i trebuia lui această vizită? Va scorni un pretext care să-l scoată din birou. Văzu că Petrescu e pe cale să deschidă gura și se repezi înaintea lui:

— Daruri neașteptate... Cea mai fantastică întâmplare, absolut de necrezut, uluitoare, tovarășe Petrescu (oare ce putea să inventeze? Și telefonul, telefonul care nu se îndura să sune, măcar un clinchet să scoată; ar spune că e defect și ar cere să fie reparat), e de domeniul fanteziei, s-a petrecut... da... exact... (deveni brusc jovial, exuberant; chiar se ridică de pe scaun și se duse spre fereastră. Răsuflă adânc, se rezemă de pervaz; era salvat!) cu douăzeci de ani în urmă la... da, la Essen. Reprezentăm uzina la un colocviu de specialiști. Era vorba de obrazul nostru. Nu se dezbăteau acolo simple probleme de tehnică.

Toate problemele erau ridicate la un înalt nivel științific; nu trebuia să cunoști numai limbi străine și să fii îmbrăcat după ultimul jurnal de modă; trebuia în primul rând să cunoști atât de bine teoria științifică, încât să poți, printr-o singură formulă, să plasezi orice referat în categoria...

În clipa aceea auzi bătăi în ușă. Cerbu văzu mișcarea clanței, și ca niciodată era domoală, nerepezită. Ușa se deschidea încet. Privea ca hipnotizat în acea direcție. Observându-l, Petrescu întoarse mirat capul. În pragul ușii apăruse inginerul Atanasie Aburel. Discuta cu cineva în urma lui; de aceea nu se grăbea să intre înăuntru. Cerbu simți o amețeală ca de leșin. Își reveni însă iute, își îndreptă corpul și se gândi să-și amintească o convocare la director, fugind într-acolo fără să dea alte explicații. Directorul însă era în ușă. Îl urma pe Aburel. De acolo din prag i se adresă lui Cerbu:

— Tovarășe inginer-șef! În problema proiectului de reorganizare a secției întâia, urgență maximă. Niciun minut de întârziere. Da, sau nu? Eu plec până la comitetul regional.

Cerbu încuviință din cap, apoi își relua calm și distins locul la birou.

— Stai, tovarășe Aburel, spuse el cu o voce cam gătită. E timpul să clarificăm unele probleme... la loc, te rog...

Luase în mână dosarul întocmit de Mușat. Îl răsfoia pagină cu pagină, mormăind cuvinte neînțelese. Încerca să-și imagineze secția, să-și amintească ordinea veche a mașinilor, și nereușind strivea cuvinte grele între dinți. Ce răspuns putea să dea? Dacă exista vreun risc? Era cu neputință să spună: *da* în gura mare. Trebuia să facă măcar o rezervă, o cât de mică rezervă. Să-și asigure o cale de retragere. Dar cum putea s-o scornească? Directorul îi ceruse un răspuns imediat. Și Aburel, de ce se dusesese oare Aburel la director? Numai blesteme i se iveau în vârful limbii și pe buze. Răsfoia încet paginile. Formule, cifre, linii, împreunări încâlcite... Fir-ar să fie de dosar! Și-l obseda o imagine stupidă, culeasă într-o noapte la restaurant. Un bătrân chel ca luna, doar cu o îngrămădire de puf alb

deasupra urechilor, uitându-se la el cu un zâmbet idiot și salutându-l ori de ci te ori îi întâlnea privirile. Puful acela alb de deasupra urechilor îl scotea din sărite. Degetele începură să ciugulească în aer ca niște ciocuri de rață. Dosarul rămăsese deschis la o anumită pagină, și degetele lui ciuguleau puful alb de pe capul imaginar al bătrânului chel și politicos. Îi smulgea fir cu fir. Se văzu ridicol în fața celor doi care-l observau și începu iarăși să mormăie cuvinte fără înțeles, fără destinație și să înlocuiască paginile dosarului. Deodată, își aminti două mașini în secție, una lângă alta. Erau parcă deosebite de celelalte. Semănau, aveau aceeași înfățișare. Oare ce număr ocupau în ordinea în care se încadrau? Chelia fusese curățită de puf. Degetele îi încremeniseră ca niște ciocuri. Oare în ce ordine erau aranjate acele mașini? Făcu eforturi disperate, cu ochii închiși, ca să-și amintească. În ce ordine? în ce ordine? Dar nu mai vedea mașinile. Vedea numai capete chele, cu puf alb în jurul urechilor. Și iarăși mașinile. Prima, a doua, a treia, a patra... Da! Mașina a patra și mașina a cincea... Nu! Mașina a treia și a patra. În mod sigur. Imaginile vechi dispăruseră. Nu mai vedea nici strălucirea cheliilor, nici strălucirea mașinilor. Vedea o foaie de hârtie cu simboluri, cu formule, cu cifre, cu linii. Întoarse iar foile dosarului, cu gesturi liniștite, găsi mașinile pe care le căuta, apoi își cuprinse capul în mâini și începu să mediteze adânc.

Și Petrescu, și Aburel erau impresionați de gesturile și de tăcerea lui. Li se părea că face eforturi extraordinare de gândire. Din când în când se uitau unul la altul, ridicau din sprâncene, dar nu îndrăzneau să tulbure meditația lui.

— Da, spuse în cele din urmă Cerbu. Ideea este extrem de interesantă. Revoluționarea ordinii pentru mărirea eficienței particulare și generale... da! Eu însă am o anumită observație. Nu vreau prin ea să neg sau să pun cu totul la îndoială valoarea proiectului. Am calculat și eu. Cred că în noua ordine mașina a treia și mașina a patra ar fi bine să rămână la... adică să păstreze vechea ordine, să rămână succesiunea. Nu vreau să dau tot proiectul peste

cap. E numai o părere, ca și a voastră de altfel. Dacă veți avea obiecții fundamentate... le putem discuta... V-aș cere să vă gândiți însă cu toată seriozitatea, să vă gândiți cu toată răspunderea la această propunere, la această părere...

În sinea lui era foarte mulțumit. Era normal ca propunerea lui să nască împotrivire, contraargumente, dispute, poate chiar se va recurge la arbitrajul directorului; el și-o va retrage, va spune că și-a revizuit-o în urma altor calcule, și mai complicate. Dacă reorganizarea va însemna un eșec, va scoate părerea lui din sertar. Cine va mai încerca să facă o nouă experiență?

— Nu vreau să vă contrazic din principiu, îi răspunse Aburel. Argumentația noastră trăiește însă pe o bază matematică, solidă, adică argumentația inginerului nostru...

— Și propunerea mea, spuse calm Cerbu, se bazează tot pe o anumită demonstrație matematică. Repet. Nu vreau să impun această părere. V-am pus-o în discuție.

— Bineînțeles că o vom discuta. Și cât mai repede.

Aburel se grăbi să părăsească biroul. Petrescu vru să se ia pe urmele l-ui. Cerbu îl reținu cu un gest. Era liniștit.

2

Într-o celebră partidă de șah, decisivă pentru titlul mondial, albul, într-o situație disperată, înscrise în plic la întreruperea partidei o mutare foarte slabă, care-i definitivă înfrângerea și-l scăpa de povara titlului. Negrul, analizând situația de pe tablă, descoperi o mutare foarte primejdioasă a albului, care-i crea lui foarte mari dificultăți. Imagină toate planurile posibile de apărare și de salvare a situației. La reluarea partidei era liniștit. Mutarea periculoasă a adversarului putea fi anihilată. Deschizând plicul, găsi, spre surprinderea lui, o altă mutare, la care nu se gândise nicio clipă. Răspunse nesigur, slab și astfel albul își păstră titlul

mondial.

Cerbu era în situația albului. Își aștepta liniștit, fără disperare, înfrângerea, mai ales că nu-l depedea de niciun titlu. Mișcarea lui era fără niciun viitor. O indicase din pură întâmplare (necesitatea era formală), așa cum la invitația de a numi două cifre ar fi răspuns fără să se gândească: 3 și 4, cum se obișnuiește în unele jocuri.

Aburel îi spuse fără nicio convingere lui Mușat că există o anumită observație la proiect: reîmperecherea mașinilor 3 și 4. Spre surprinderea lui, îl văzu pe Mușat căzând pe gânduri.

— Da... îi răspunse acesta. M-am gândit foarte mult la această combinație, cred că am și calculat-o într-un timp. Se ivește însă o complicație care poate încâlci sau altera succesiunea. Dacă aş putea imagina o relație invizibilă între mașina a treia și a șaptea. Va trebui să mă mai gândesc. S-ar putea totuși ca ordinea să fie mai firească, mai estetică, păstrând succesiunea 3 și 4. Nu pot să dau un răspuns imediat.

Mușat se retrase în birou și începu să calculeze. Iarăși se iveau o sumedenie de posibilități. Trebuia reverificată situația punctelor de reper. Pierderea unui singur pivot fix îl obliga să cerceteze și să ducă spre anulare câteva sute de posibilități de reorganizare a mașinilor. Își termină operațiile matematice abia după câteva zile. Noua ordine, pe care o considera definitivă, păstra succesiunea veche 3 —4. Ultima mașină însă era legată printr-un jgheab subteran de mașina a șaptea. Legătura nu complica în niciun fel raporturile dintre celelalte mașini. Circuitul era perfect.

— Nu mai văd posibilă nicio observație, îi spuse el șefului secției. S-a eliminat orice imperfecțiune.

— Oare nu am forțat lucrurile dând atenție acelei succesiuni? întrebă Aburel. Mie mi s-a părut cât se poate de firească și ordinea imaginată prima dată.

Mușat nu ezită cu răspunsul.

— Ți-am spus din clipa când mi-ai făcut observația că am întrevăzut și o asemenea soluție. M-a preocupat înainte de

a stabili prima formă a proiectului. Dacă nu mi-ai fi făcut-o dumneata, cred că aş fi propus-o până la urmă eu însumi.

Şeful secţiei auzise câteva zvonuri despre conflictele dintre Muşat şi Cerbu. Voind să-l scutească de o supărare pe Muşat, nu aminti numele inginerului-şef.

— N-am făcut eu observaţia. Vine din partea conducerii uzinei. S-a studiat acolo, pare-se cu atenţie, proiectul nostru şi nu ni s-a comunicat decât această observaţie.

— M-am aşteptat, răspunse Muşat. Mai ales în zilele când proiectul a căpătat formă definitivă, am intuit o nouă posibilitate. N-am reuşit s-o clarific însă imediat. Acum nu mai am nicio îndoială. Altă ordine nu poate fi găsită. Aş fi în stare să emit o provocare.

Văzându-l vesel şi liniştit, Aburel răsuflă uşurat.

— Urmează să obţinem aprobarea, dar din păcate mai urmează şi altele, nişte probleme mai dificile...

3

Aproape jumătate de oră vorbi Aburel. Cerbu nu-l întrerupse nici măcar cu o afirmaţie. Nici după ce inginerul îşi termină expunerea nu spuse da sau nu. Îşi părăsi scaunul de la birou şi se așeză pe fotoliu, în faţa lui Aburel. Abia atunci hotărî să deschidă gura.

— Te-aş ruga, tovarăşe inginer, să mai repeţi o dată, cuvânt cu cuvânt, expunerea tehnică. Nu cred că te vei supăra; vreau să mi se fixeze bine toate amănuntele, ca să evităm umbra oricărui risc. Mă pregătesc să te ascult.

Cu altă ocazie, Aburel poate s-ar fi revoltat. Văzându-l însă pe inginerul-şef cum se înfundă în fotoliu, cum îşi împreună braţele, cum îşi suceşte capul şi înţepeneşte ca un ascultător la concert, se supuse, fără să crâcnească, invitaţiei.

Cerbu nu mai auzea niciun cuvânt, nu avea decât senzaţia unui zgomot care vibrează în încăpere. Mâinile lui

nemișcate mângâiau pufușorul de vată dimprejurul unor urechi dilatate. Capul imobil răspundea înclinându-se adânc la salutul nătâng al unui bătrân chel care-l privea într-un restaurant. Din când în când, buzele lui mormăiau ceva nedefinit, dându-i astfel răgaz lui Aburel să mai răsuflă o clipă, două. Și începu să monologheze în gând, calm, cu capul rezemat de catifeaua fotoliului.

„Prin urmare, i-am pus la punct pe toți, pentru câțiva ani. Inginerul-șef D. Cerbu. În mod sigur se va auzi în oraș. Se va comenta. S-ar putea ca directorul să comunice și la minister. Voi avea eu grijă de asta. Prin urmare, să nu ne pierdem firea. Să renunțăm întâi la pufușorul din jurul urechilor. Dacă-l mai întâlnesc însă pe bătrânul acela, îi voi trimite o sticlă de șampanie la masă. Nu, nu șampanie. Mai bine o sticlă de vermut. E mai dulce. I se potrivește mai bine. Așa. Acum trebuie să văd ce e cu mine. Ce se ascunde în mine. Mai întâi, adică în al doilea rând, trebuie să dau dreptate lozincii aceleia vechi care spunea că lucrul cel mai greu este să te cunoști pe tine însuși. Prin urmare: cine sunt eu? E imposibil să fi imaginat succesiunea aceea dintr-o întâmplare. E absolut imposibil! Dacă aș fi recomandat succesiunea mașinilor 5 și 6? N-aș fi comis o neghiobie? Deci trebuie exclus factorul hazard. De ce am căutat mereu să-mi amintesc tocmai acele două mașini? De ce mi-au venit tocmai ele în minte? Pentru că există o asemănare între ele. O asemănare interioară. Există o identitate de legi mecanice. În mod sigur. Acuma îmi scapă formulele. Undeva în capul meu, în memoria mea, ele însă există. Și au ieșit brusc la iveală, adică s-au dezvăluit la momentul oportun. Acest lucru este esențial în știință. Imaginea de afară, imaginea concretă, apasă pe un buton necunoscut, care aprinde un bec în capul tău: becul memoriei oportune. Așa cum ducând uneori paharul de vin la gură îți amintești ciorchinele pe care l-ai cules cândva. Imaginea acestui ciorchine exista deci în mintea mea, dar eu nu știam. În contact cu altă imagine, a răspuns ca la o provocare. Prin urmare, ceea ce am auzit odată în școală, chiar dacă mă gândeam la altceva în acele clipe, s-a

întipărit totuși în memorie. Altfel nu se poate explica fenomenul. Ar fi stupid. Ar însemna să ajung la misticism. Eu cred că am avut un cap de matematician și m-am ratat ca un imbecil din cauza unor relații stupide, care mă treceau prin școală ca frunza pe apă. Acum e prea târziu ca s-o iau de la început... Nu! E cu neputință. E absolut imposibil să fie o simplă întâmplare. Ar însemna să mă anulez în întregime. La urma urmei, sunt un om destul de bine, de interesant, vorbele îmi sunt ascultate cu atenție, produc ilaritate sau tristețe – depinde despre ce vorbesc –, nimeni nu trece pe lângă mine fără să mă vadă... Altceva e mai trist. Câteva vorbe am aruncat fără să le dau importanță, fără să le ascult eu cu atenție! Cine știe câte valori s-au pierdut?! Cine știe câtă bogăție conțineau?! Un simplu «Bine, tinere! Ai dreptate!» rostit într-un anumit context poate să aibă o valoare nemaipomenită. Sau replica pe care i-am dat-o domnișoarei Liana – ah! dacă ar ști ea ce s-a întâmplat! – într-o piesă de teatru de pildă, într-o anumită scenă devine cu siguranță o replică de geniu. Acum două zile, tot la restaurant, i-am spus unui doctor, mi se pare, cam așa: «Maestre, viața fuge după noi, și noi fugim după moarte ca niște locomotive...» Asta e. De ce mi-a venit în cap tocmai imaginea locomotivei? Câte mecanisme, câte principii fizice există în corpul unei locomotive! Altul ar fi spus căruță. Ratat! Prin urmare, există o anumită profunzime pe care am subestimat-o, de care nici n-am fost conștient uneori. Nu mă gândesc la omul de toate zilele, corect, distins, inteligent, prezentabil, cult, pe care-l reprezint. Mă gândesc la profunzimile mele necunoscute, la cele care mă ridică mult pe scara valorilor. Trebuie să mă uit mai atent în jurul meu să-mi mai triez relațiile... Exact. Bătrânul nu trebuie să știe că i-am trimis eu sticla. Să-i dau posibilitatea să-și închipuie ce vrea... Chiar ideea aceasta nu e o idee extraordinară? Să-l las pe omul acela într-o mare neliniște și nedumerire, să-l fac să-și imagineze cine știe ce visuri, să re trăiască oine știe ce amintiri! «Cine mi-a trimis oare sticla?» se va întreba el mereu. Poate că nici nu se va atinge de ea. Poate că nici n-

o va primi. Atunci, de ce să i-o mai trimit? Nu. Nu-i voi trimite nimic. De ce să-l chinuiesc cu neliniști? Să-l las în plata Domnului. Iată unde poate duce raționamentul. Dacă n-aș fi fost capabil să construiesc un asemenea lanț logic, i-aș fi trimis sticla. Ce mă interesează pe mine pufușorul lui? Ce-mi trebuie salutul lui în această situație? Poate că e un ratat, poate că e un pensionar oarecare sau cine știe ce individ dubios. De ce să-mi pătez acurateța relațiilor? Mai bine să-i spun chelnerului să-l dea afară. Salutul lui prea des ar putea să mă compromită.

Aburel își terminase expunerea de câteva minute și se uita împietrit la chipul straniu al inginerului-șef. Părea o mască suspendată. Numai pleoapele îi tremurau, imperceptibil. Viața parcă fugise dintr-însul. Corpul se detașa însă de acea mască. Genunchii, mâinile, degetele îi tremurau fără încetare. Trecea oare printr-un acces de epilepsie?

— Da... spuse încet Cerbu reînviind. Da... da...

Apoi se sculă din fotoliu, înconjură biroul și-și reluă locul lui obișnuit pe scaun.

— Da... Lasă-mi, te rog, aici proiectul... Da... Vino peste... peste o oră. Până atunci cred că voi termina de verificat poziția mașinii a noua... Da... Peste o oră.

Cerbu luă dosarul, și-l deschise undeva la întâmplare. Mai întoarse câteva foi, apoi își căută stiloul și fără să-i scoată capacul începu să traseze linii pe foaia de dosar din fața lui. Impresionat, Aburel îl părăsi, străduindu-se să nu facă niciun zgomot.

Cerbu nu desenă multă vreme liniile acelea imagine. După câteva minute chemă secretara, spunându-i să-l caute de urgență pe secretarul comitetului de partid.

— Pentru altcineva nu sunt aici, preciza el. Înțelegeți dumneata? Oricine m-ar căuta, *nu sunt aici*.

Petrescu îl găsi atât de absorbit în studierea proiectului, încât nu îndrăzni să-l tulbure. Se așeză pe un fotoliu în fața biroului și așteptă.

— Da... spuse într-un târziu Cerbu. Ia loc, tovarășe Petrescu. De astă dată e limpede. Nu ne mai poate aștepta

nicio surpriză. S-ar putea să fie o mică problemă la poziția a nouă. Dar cred că nici nu merită s-o ridicăm; de ce să-i timorăm pe inginerii secției?... Da, da... Mi-a dat mult de furcă verificarea proiectului, dar nu regret acele multe nopți nedormite. Am trăit, de ce să neg sau să mă ascund tocmai în fața dumatăle, care trebuie să știi absolut totul? am trăit o mare satisfacție. Nu numai pentru că mi s-au confirmat calculele într-un totul, la sutime, la milionime de milimetru... Eram absolut sigur de acest lucru! Mi s-a părut însă că sunt într-un concurs ca pe vremea tinereții. Am fost un as în concursurile de matematică. Le dădeam adversarilor handicap, tovarășe Petrescu. De altfel, ca și în acest caz. Eu am avut la dispoziție mult mai puțin timp decât... ceilalți concurenți...

Petrescu începea să înțeleagă ce se întâmplase. Totuși, nu putea pricepe încă pentru ce-l chemase atât de urgent inginerul-șef. Numai ca să-l anunțe că avusese dreptate?

— Eu vă felicit, spuse el. Dacă proiectul se va dovedi într-adevăr bun, atunci am scăpat de multe griji.

— Nu, nu! protestă Cerbu. Nu vreau să culeg eu toate meritele. Eu n-am făcut altceva decât să-mi îndeplinesc sarcina de inginer-șef. Aceasta e situația noastră, tovarășe Petrescu. Probabil că și dumatăle ți se întâmplă la fel. Când e vorba de un succes, meritele cad pe umerii șefilor de secții. Când e vorba de un eșec, răspunderea cade pe umărul celui ce conduce. Nu știu ce crezi dumneata. Dar mie mi se pare frumoasă, nobilă, reală această situație. Parcă te întinerește, parcă te înalță, mai ales atunci când crezi în puterea ta.

— E frumos ceea ce spuneiți, tovarășe inginer-șef. Dacă ar gândi toți așa, am înainta bine, fără poticneli. Din păcate, mai sunt și altfel de oameni...

Cerbu se arată la început nedumerit tocmai pentru a se prefăca că descoperă mai târziu o insinuație în vorbele secretarului.

— Nu! Nu trebuie să-l privești cu atâta suspiciune. E încă foarte tânăr. Eu sper că se va domoli cu timpul și va ajunge un om la locul lui.

— Nu m-am gândit la cineva anume. Vorbeam în general. Dumneavoastră la cine vă referiți?

— Eu? se prefăcu mirat Cerbu. Mă gândeam că-i iau apărarea inginerului Mușat. De fapt voiam să-ți spun de mai multă vreme. Dacă ținem seama că s-a afirmat totuși în secție, adică a muncit relativ bine, cel puțin până acum... Și contribuția lui la acest proiect e pozitivă... Eroarea aceea cu succesiunea eu nu o pot crede intenționată... Doar dacă ar fi un matematician excepțional, ieșit din comun, ar fi putut să combine în așa fel ecuațiile încât să inducă în eroare oameni bine pregătiți... Pentru că la prima vedere operațiunile matematice erau perfecte... Nu! Hotărât nu! Trebuie exclusă această idee... Mă gândeam deci, având în vedere atitudinea lui după ce a fost sancționat, că poate ar fi cazul să retrag plângerea aceea împotriva lui. A fost o ieșire necugetată, poate nu-l caracterizează... De ce să rămână o asemenea faptă în dosarul lui? E încă tânăr. Sunt anumite cazuri când indulgența e necesară... Bine-înțeles, e numai o dorință a mea. Nici n-aș vrea să ajungă la urechile lui...

Petrescu nu reușise să se dezmeticească în torentul acela de vorbe și de idei. Nu reuși să răspundă decât la ultima parte a monologului lui Cerbu:

— Ne-am gândit și noi că ieșirea aceea poate nu-l caracterizează. A trecut însă prea puțin timp de atunci. Vom hotărî noi în viitor; vom vedea până la urmă fața adevărată a lucrurilor și a oamenilor. Dumneavoastră întrebați dacă e un bun matematician? Se spune că este excepțional, un fenomen...

— Ciudat! medită Cerbu. Cum a putut să-i scape o asemenea eroare? Cu toate acestea, se întâmplă. Și mie putea să-mi scape. Era trei dimineața. Îmi pusesem capul sub robinet, apoi m-am dus la geamul deschis, ca să mă trezească și mai bine vântul. Am stat, poate jumătate de oră am stat în curentul rece. Se spune că marele Beethoven a surzit din cauza acestui obicei. Și mă obseda.. Parcă-mi sfredelea capul... o formulă. Nu se potrivea... nu-mi ieșea. Îmi jucau cifrele în cap, îmi vuia tot capul. Și dintr-

o dată se face lumină. Atunci am descoperit eroarea. M-am liniștit ca prin farmec. M-am tolănit într-un fotoliu, am aprins o țigară, îmi amintesc că nu-mi găseam bricheta; m-am dus în bucătărie să caut chibrituri; trei țigări, una după alta, am fumat fără să mă mai gândesc la nicio cifră... Parcă uitasem de ele... îmi aminteam niște aventuri din tinerețe. Și mai ales una petrecută la Paris, în Montmartre, cu o tânără franțuzoaică, ah! ce înger... Era să vină după mine în țară, tovarășe Petrescu... Nu regret, nu regret... După cum vezi, nu mă ascund, ca alții, după degete... îmi place să discut foarte deschis; nu vreau să-i ofer nimănui satisfacția de a descoperi taine... Da...

Apariția lui Aburel întrerupse amintirile lui Cerbu. Tânărul inginer intrase cam îngrijorat în birou.

— Au trecut aproape două ore, tovarășe inginer-șef.

— Puteai să vii exact peste o oră, îi replică Cerbu. Am verificat ultimele... Am căutat să-mi verific părerea. Aveți deocamdată aprobarea verbală. Puteți începe reorganizarea. Puteți chiar să vă grăbiți. Din momentul acesta sunteți în plin marș. Începe să capete importanță, fiecare minut. Tovarășe Aburel, nu pot decât să vă urez succes deplin!

Vorbise cu un asemenea entuziasm, încât se simți dator și Petrescu să adauge ceva. După ce Aburel părăsi biroul, inginerul-șef se adresă complice secretarului:

— Trebuie să le facem educație, tovarășe Petrescu. Trebuie să știm când să-i îmbărbătăm.

Petrescu deveni deodată stângaci. Era evident că vrea să întrebe ceva. Până la urmă, se hotărî:

— Am și eu un proiect de inovație, tovarășe inginer-șef.

4

Proiectul de reorganizare stârnise vânzoleală în secție. Muncitorii se opuneau așa cum se opusese la început

Aburel după ce-l ascultase pe Mușat. Parcă nu era chip să-i înduplece nimeni. Nu voiau să se lase urniți de la locurile lor. Aflaseră toată povestea, știau că ideea reorganizării pleacă de la Mușat și se uitau la acesta cu surprindere și durere. Parcă voiau să-l vadă ridicându-se undeva pe o mașină în mijlocul halei și începând să le spună că nu e nimic adevărat din tot ceea ce vorbește, că totul e o scorneală, că el rămâne mai departe inginerul lor, că nu se gândește la altceva decât să păstreze secția așa cum o găsisese, așa cum îl primise. Mușat însă nu făcea niciun gest, nu le arunca nici măcar o privire, se refugia aproape tot timpul în birou, făcând tot felul de calcule și de socoteli, îi evita, și ei simțeau că îi evită. Erau triști, îndurerăți.

Într-o după-amiază, Mușat se pomeni în birou cu nea Neculai. Intrase liniștit, aproape fără zgomot, se așezase undeva într-un colț, pe un scaun, așteptând în tăcere să se întâmple ceva. Nici măcar țigara nu și-o aprinsese, deși simțea cum îl sufocă lipsa tutunului. Mușat își imaginase de multă vreme această vizită. Știa că nu va scăpa de ea. Ce putea să-i spună lui nea Neculai? Tăceau amândoi, fiecare dorind să înceapă celălalt vorba. „Nu se poate, ziceau amândoi în gând. Tot va spune până la urmă ceva.”

Nea Neculai își aprinse țigara. Ba mai simți că-i tremură și degetele când o duse la gură.

— Sunt zvonuri, tovarășe inginer, începu el. După cum vedeți, n-am spus că se iau măsuri, cu toate că oricine vede ce se petrece în secție. Prin urmare, sunt zvonuri...

— Nu sunt zvonuri, nea Neculai...

— Prin urmare, e adevărat. N-am vrut altceva decât să aud vorbele acestea din gura dumneavoastră. Atât.

Era o mare tristețe în glasul bătrânului. Își pusese șapca în cap, își stinsese țigara abia începută și se pregătea să plece. Nici măcar nu mormăi, cum se aștepta Mușat.

— Mai stai puțin, nea Neculai. Dacă dumneata nu ești alături de noi, nu cred c-o scoatem așa de ușor la capăt.

Nea Neculai veni spre Mușat, puțin încovoiat cu gâtul sucit, cu privirile încruntate, parcă să vadă dacă omul acela își bate joc de el.

— Înțeleg eu multe, tovarășe inginer, dar chiar să ne puneți lopata în mână, asta n-am crezut-o niciodată. Și să vă spun drept, nici acum n-o cred. Nu-i așa că nu-i de crezut?

Mușat ridică din umeri. Calmul cu care-i vorbea muncitorul era prea ciudat. Parcă auzea sunetul cu care răspunde o bară de oțel. Oriunde o lovești, sună la fel.

— Eu totuși nu pot să cred, nea Neculai, că dumneata nu înțelegi ce se petrece și mai ales nu pot să cred că nu simți cât e de bună rânduiala nouă...

— Tovarășe inginer! se înfierbântă nea Neculai. Dumneavoastră știți câți pași sunt de la tabloul de siguranță până la mașina a doua? Dar de la mașina a doua până la masa de control? Știți de câte ori răsuflu eu ca să ajung de la ușă la mașina de găurit?

— Mașina aceea rămâne pe loc, nea Neculai...

— Asta răspundeți dumneavoastră? Știți că dacă eu nu văd prin gemulețul acela spart, pe care nu l-a observat nimeni, petecul albastru de cer, mie îmi tremură degetele și nu mai am curaj la mașină? Știți dumneavoastră că Frățilă când își unge mașina se reazămă cu piciorul de o lespede care nu-și arată nici colțul afară din pământ?

— Nu știu, dar îmi închipui că e adevărat ce spui matale. Ce s-ar întâmpla însă... Nu, nea Neculai... Eu nu vreau să-ți dau nicio lecție. Eu îți pot spune doar atât. Cărarea asta duce mai repede acasă, sau la școală, sau la teatru... unde vrei matale.

— Sau în cine știe ce locuri afurisite...

— Nu, nea Neculai... Eu nu voi face niciodată asemenea poteci. Și dacă n-ai înțeles lucrul acesta...

Bătrânul nu se simțea prea bine. Se așeză obosit pe un scaun, parcă pentru a-și aprinde în tihnă altă țigară.

— Cuvintele acestea, mormăi el frecând cu multă atenție țigara, le-am scăpat fără să vreau. Sunt momente când nu-ți trec toate vorbele prin minte.

— Hm... se înduioșă Mușat. Ce pot să-ți spun? Eu n-am făcut altceva decât să măsoar niște distanțe și să spun care e drumul cel mai scurt, cel mai bun, cel mai drept. Eu nu te

pot obliga pe matale, sau pe altcineva, să mergeți pe un anumit drum. Și încă un lucru vreau să mai adaug. Poate că pe poteca asta nouă sunt pe undeva pomi... și s-ar putea crede...

— Stai, tovarășe inginer! îl întrerupse nea Neculai. Și eu vreau să ne înțelegem. Dumneata ești doar comunist... Lasă, nu-i vorba de carnet acum... Noi ți-am spus că ești al nostru. Noi nu-ți bănuim cinstea. Asta ți-o spune nea Neculai, tovarășe inginer. Îi dibuim noi ușor pe cei care vor să culeagă poame de pe toate potecile. Sunt destui. Lucrăm cot la cot. Dar aici în inimă cum te avem pe dumneata, pe ei nu-i punem. Și de acum iar o să vă spun dumneavoastră...

Mușat se emoționase, dar nici nea Neculai nu se simțea prea dârz în clipa aceea. Își întoarse și el capul, parcă pentru a urmări fumul de țigară.

— Atunci, de ce nu ne înțelegem, nea Neculai?

— La asta nu prea pot să răspund acum, zise bătrânul fără a-și întoarce capul. Ce mai, e o durere, tovarășe inginer! Am putea s-o înăbușim în noi, dar nu credeți dumneavoastră că s-ar face și mai năprasnică?

— Sunt câțiva oameni pe care-i prețuiesc foarte mult, nea Neculai. Unul dintre ei mi-a fost profesor. Lui îi datorez tot ceea ce sunt. Dacă n-ar fi fost el, n-aș fi căutat astăzi linii drepte în lume. Știi cum m-a adus aici? I-am spus o dată un lucru adevărat. Un lucru greu de deosebit. Așa cum îți este foarte greu să deosebești culorile de la marginea curcubeielor. Printr-o întâmplare poate, nu știu cum, am văzut că nu are dreptate, că seamănă o culoare cu alta. Știi ce a făcut cu mine? M-a ținut luni de zile în clocot ca într-un infern, îmi spunea mereu că am greșit. N-am trăit niciodată dureri mai mari. Ce puteam să fac? M-am apucat să-i dovedesc că am dreptate. Pentru asta m-a trecut prin iad. Ca să ajung să-i dovedesc. El a știut de la început că i-am spus adevărul. Dar nu ajunge să-l spui. Trebuie să-l și faci. Adevărul se face. Iar matale poți să faci aici un adevăr.

— M-ai și deslușit, îi răspunse bătrânul, dar m-ai și încurcat rău, tovarășe inginer. Am înțeles eu multe din cele

ce-ai spus dumneata, cam cum vine cu adevărul... Dacă nu mă înșel, ai vrut să-mi dai a înțelege că rostul meu ar fi să dovedesc altora că poteca asta nouă trebuie bătută...

— Cum crezi matale... Eu ți-am spus că unu și cu unu fac doi. Dacă vrei să te aduni și matale aici, ca să arătăm că într-adevăr fac *doi*, atunci nu se poate să nu vadă lumea acest *doi*. Dumneata ești un *unu* mare în adunarea asta, nea Neculai... Și să știi că ea dă ca rezultat adevărul...

Bătrânul încă se codea.

— Greu, tovarășe inginer! Foarte greu! Eu, să-ți spun drept, nu mă gândesc atât la adunarea asta. Am dezvăluit o durere, o să treacă ea până la urmă. Eu presimt însă niște dureri mai mari... pe lângă care asta o să pară un fleac. Dumneata iubești prea mult linia dreaptă. E frumoasă, dar e și aspră. Nu înconjoară, taie...

5

De la un timp, Petrescu venea mai des în secția întâi. În birouri parcă se ferea să intre, îi plăcea să stea de vorbă cu muncitorii, mai cu seamă cu nea Neculai. Vorbeau despre toate, dar mai mult despre reorganizarea secției, căutând să-și închipuie cum va funcționa în viitor. Uneori, Petrescu aducea în treacăt vorba despre inginerii de-acolo, despre Aburel, despre Mușat, se prefăcea interesat de viitorul lor, îndemnându-i astfel pe muncitori să-și dea în vileag părerile.

— Tovarășe Petrescu! îl opri într-o seară nea Neculai. Dumneata nu vii pe-aici numai pentru frumusețea ochilor noștri. Chiar dacă-mi vei spune că e așa, eu tot n-o să te cred. Am și eu niște vlăjgani care se apropie de etatea dumitale și... nu e greu să mă pricepi... Le dibuiesc gândurile după felul cum citesc ziarul... Stai puțin și spune-mi dacă e adevărat sau nu. Ai fi vrut să-mi răspunzi că vii și pentru frumusețea mașinilor noastre? Dacă mă

înșel...

Petrescu n-avu ce face. Oftă ca un om îndurerat, dar nici nu-și termină bine „oful”, că și pufni în răs.

— Ești cumplit, nea Neculai! Greu te poate ocoli cineva pe dumneata. Exact așa voiam să-ți răspund; dar n-aș fi răspuns chiar cu o minciună. Așa, cam cu jumătate de adevăr. Îmi plac tare mașinile de aici. Nu știu cum au fost la începutul lor, dar timpul și mâinile muncitorilor le-au modificat mult. Parcă le-au fabricat a doua oară, mai frumoase...

Nea Neculai nu se lasă prins în cursă.

— Mai întâi nu vreau să te contrazic. E tocmai așa cum spui. În vreo douăzeci de ani am făcut din ele altceva decât ceea ce erau la început. Pe unele fabricantul nici nu le-ar mai cunoaște. Eu cred că ne-ar cumpăra brevetul. În al doilea rând vreau să-ți spun că mi-ai făcut o bucurie. Te pricepi bine la marfă; ai ochi iscușiți de meșteșugar; prin urmare, ți-au trecut multe mașini prin mână. Și cu asta, tovarășe Petrescu, să trecem la ceea ce te doare pe dumneata... îmi închipui eu cam ce, dar vreau să te aud pe dumneata... Adică jumătatea cealaltă de adevăr, dacă n-o fi cumva vreo trei sferturi...

— Păi dacă știi, nea Neculai... spuse Petrescu nepăsător, voind parcă să se retragă. Dacă știi...

Nea Neculai arată cu mâna un loc mai ferit din hală.

— Eu cred că dumneata nu vrei să mergi spre ușă sau spre birouri, ci într-acolo.

Petrescu se prefăcu supus și-l urmă pe bătrân.

— Pentru dumneata am oricând timp. Prin urmare... Bătrânul deveni brusc aspru. Se prefăcea și el.

— Dacă ții cu tot dinadinsul, pot să deschid eu vorba. Asta însă ar însemna că nu prea te simți tare, că într-un locușor mic dinăuntrul dumitale dărdâie ceva. După cum vezi, spun lucrurile pe nume și... am și eu oricând vreme...

Nea Neculai urmărise să facă o glumă, dar vorbind își schimbase gândul. Glasul îi rămăsese aspru, și Petrescu se simți cam încolțit. Ca să preîntâmpine alt atac, hotărî să-și deschidă cât mai iute sufletul.

— Pentru că dumneata ești muncitor vechi, și președintele sindicatului de aici...

— Așa nu, tovarășe Petrescu, se supără cu adevărat bătrânul. Să facem abstracție de toate. Să vorbim ca doi oameni.

Petrescu nu dădu înapoi. Se încăpățână și el.

— Dacă discut cu dumneata, dacă m-am hotărât să discut, atunci să punem la bătaie și obrazul, și răspunderea. Ești un comandant de unitate care trebuie să știi dacă, de pildă, cutare om poate să fie trimis în misiune sau nu. Asta-i problema.

— Eu zic, tovarășe secretar, că nu-i asta problema. Aici începem să ne deosebim. Cine se gândește așa uitându-se la inginerul nostru... iartă-mă că-ți spun... eu cred că ori trebuie să-și pună ochelari, ori trebuie să-și scoată ochelarii. Nu-i greu de priceput ceea ce vreau să spun.

Deși era cam nemulțumit de riposta bătrânului, Petrescu trecu hopul și întrebă oarecum neîncrezător:

— Și după dumneata, care-i problema?

Ei, ca să răspundă la întrebarea asta, nea Neculai avea nevoie de curaj, de putere și de ajutorul neapărat al unei țigări.

— De, începu el codindu-se, e greu de înșurubat aici un răspuns. Ar ajunge și câteva vorbe, dar pot ele să cuprindă atâtea gânduri? De pildă aş putea să zic: oare știm noi ce misiune să-i dăm?... Și cu asta aş spune aproape totul... Cred însă că lucrurile ar trebui începute de la un capăt. Și capătul ăsta este aici tovarășe secretar.

Bătrânul își duse emoționat mâna în dreptul inimii.

— Mi-am imaginat eu, nea Neculai, răspunse Petrescu gânditor. De aceea ți-am spus cum aş vrea să discutăm.

Nea Neculai se uită la el cu privirile cu care un părinte își dojenește fiul.

— Dumneata ești încă prea tânăr, tovarășe Petrescu. Porți multe lucruri bune cu dumneata, dar îți mai lipsesc încă multe. Poate că n-ai nicio vină. Eu însă cred că dumneata nu poți simți, de pildă, grija unui părinte față de copiii lui... pentru că nu ai copii. Să știi că un părinte nu

simte numai dragoste; dragostea lui față de copii se împletește cu o anumită grijă; se naște o altă simțire. De la capătul acesta vreau să pornesc. Mie, inginerul mi-a plăcut de la început. Orice om duce cu el ceva care te înșală greu. Totuși, primejdia asta există. Și atunci, pe lângă dragoste apare și grija. Ea e una singură la urma urmei. Vrei să știi, vrei să fii sigur că nu te înșeli. Și-atunci, tot timpul cu ochii pe copil. Nu ca să-l iscodești. Ca să-ți aperi sufletul de o dragoste care te poate mistui. Ca să strecori și o fărâmbă de dreptate în dragoste. Ca să te împlinești bine. Cam așa s-a întâmplat cu inginerul nostru. El nu știe, dar eu îi simt ca pe un fiu al meu... Și ce-ți spun acum ar putea să te nedumirească... E greu ce-ți spun. Am crescut patru flăcăi: carnea mea, sângele meu. Sunt însă clipe când îl simt mai aproape decât toți...

Oare avea Petrescu dreptul să se lase copleșit de emoția și de vorbele unui muncitor bătrân care mâine-poimâine va părăsi uzina pentru a culege amintiri sub umbra unui copac și a dăruii povești nepoților?

— Nu știi, nea Neculai...

— Stai puțin, că n-am terminat, îl opri bătrânul. Eu mi-am petrecut mai bine de 30 de ani în uzina asta. Alții vreo zece, înainte, prin alte fabrici. Am întâlnit și am trecut pe lângă mulți oameni. Ingineri am văzut și am lucrat cu ei câți nu poți dumneata să numeri. Toți m-au stimat. N-a fost unul care în împrejurări grele să nu-mi ceară sfatul. Așa că mă pricep în a deosebi puterea și știința unui om. Poate să vină oricine, împodobit cu zorzoane din cap până-n picioare, și să vorbească în orice limbă a pământului. Au fost și din aceștia. Eu le găsesc într-o săptămână locul adevărat, așa cum găsesc locul fiecărui șurub la fiecare mașină de aici din secție. Ei bine, tovarășe Petrescu, minte care să străpungă cu atâta ușurință prin metal ca a inginerului nostru, n-am mai văzut și nici nu cred c-am să mai văd vreodată. Uneori am credința că mașina la care se uită nu a existat înainte de a o privi el, că atunci se compune, în toate măruntaiele ei, când se uită inginerul nostru la ea. Parcă o văd răsărind bucată cu bucată, rotiță cu rotiță, șurub cu șurub... Spune

și dumneata! Putem noi să știm ce misiune să-i încredințăm acestui om?... Știi dumneata cum învață el? Că toată ziua învață. De multe ori stă câte-un ceas în preajma mea sau a altuia, numai să vadă cum ni se mișcă degetele. La început nici n-am știut ce vrea. Și o dată, parcă din senin, îmi spune să fac cutare reper la mașină. O bucată de metal de două degete, un fel de cerc găurit. Și mâinile mele capătă aproape un ceas de libertate... Se întâmplă un lucru mare aici în secția noastră, un lucru care mă cutremură dacă mă gândesc mai mult... Dumneata crezi că eu îl laud. Poate. Eu însă trăiesc o spaimă. El face aici o misiune, pentru că tot îmi ceruseși un răspuns... o misiune pe care i-a dat-o cineva mai mare decât noi toți. Putem noi să-l înhăimăm la o căruță, când nu știm ce mașină ar putea să-l poarte?

De multe ori voise Petrescu să-l întrerupă pe nea Neculai, dar acesta îl oprise de flecare dată mișcând mâna sau capul, fără să-și piardă o clipă șirul vorbelor. Așa că fusese nevoit să asculte totul până la capăt. Abia atunci reuși să spună ceea ce urmărise de la începutul discuției:

— Nu vreau să te contrazic cu ochii închiși. Poate că ai dreptate în anumite privințe. Și șeful secției e cam de aceeași părere cu dumneata. Alții sunt însă mai temperați în aprecieri. Nu mă refer numai la câțiva oameni din uzina noastră. Mă refer la câțiva mari specialiști, mai ales la unul din ei, un foarte cunoscut om de știință, directorul unui institut de cercetări științifice din branșa noastră. Și pe urmă, sunt oameni care au conviețuit cu el, care l-au cunoscut în toate orele zilelor și nopților. Unul din ei, cu care a locuit împreună, are mari rezerve cu privire la cinstea lui și la claritatea lui științifică. Face eforturi ca să-i fie favorabil, se simte asta, dar nu poate scăpa de unele amănunte care nu-l luminează prea frumos pe inginerul vostru. Și dacă ar fi numai atât!... Mai sunt și niște istorii cu familia lui...

Nea Neculai se învolbură dintr-o dată:

— Am auzit și eu anumite vorbe. Pe mine ca om nu mă zgândără prea tare. Eu zic că a sosit vremea să ne limpezim, să ne hotărâm... Să terminăm cu bâjbâiala asta...

Într-una din zile, Petrescu îl invită totuși pe Mușat la comitetul de partid. Cu câteva ore mai înainte, discutase cu Cerbu despre proiectul său de inovație. Inginerul-șef nu-i dăduse un răspuns precis, îi spusese doar că ideea i se pare deosebit de interesantă – „e o mică revoluție în tehnică” –, dar că va mai trebui să se gândească asupra câtorva amănunte care pot deveni la un moment dat esențiale:

— O simplă roțiță, tovarășe Petrescu, trebuie verificată inițial ca valoare, trebuie transpusă în ecuație matematică, trebuie rezolvată, precum bine știi, în raport cu celelalte valori cunoscute sau necunoscute, și dacă rezultatul general e pozitiv, atunci abia putem să intuim ansamblul tehnic al problemei. Or, în proiectul dumitale atât de vast nu se află o singură roțiță... Așa că te-aș ruga să-mi mai lași câțva timp. Precum știi, sunt ocupat până peste cap. Mereu mă gândesc la poziția aceea blestemată a mașinii a noua; zi și noapte calculez într-una; și acum, în timp ce vorbesc cu dumneata, nu-mi poate ieși din cap o anumită operațiune. Este un x , un x mizerabil, care nu vrea să se supună, care nu vrea să-și dezvăluie valoarea adevărată. Dar tot îl voi sili eu până la urmă...

Mușat fu surprins când auzi întrebarea neașteptată a lui Petrescu:

— Ce părere ai, tovarășe inginer, despre poziția mașinii a noua? Ți se pare că și-a găsit locul precis în noua ordine?

— Mașina a noua?... De ce?... Cine... cine a avut ideea asta?... Așa cum după degetul mare vine arătătorul... altfel nici nu ne-am putea închipui mâna... Locul mașinii a noua e stabilit precis, ca al unui deget la mână.

— Eu nu vreau să zdruncin siguranța dumitale... Aș vrea numai să te gândești. Să nu uităm succesiunea mașinilor 3 și 4.

— Nu am la ce să mă gândesc, răspunse Mușat. De altfel, ar fi și tardiv. Mașina a noua începe să fie amplasată la locul ei real. Acea succesiune de care vorbești a fost

întrevăzută în proiect... De fapt nu e nicio deosebire între ordinea veche și ordinea nouă. Mă refer la proiect, nu la secție. Succesiunea 3—4 știți cum ar putea fi imaginată? Într-un șir succesiv de 10 cifre, nouă din ele ar fi scrise în semne arabe, cea de-a patra – în semne latine. Valoarea intrinsecă a cifrei și a întregului șir de cifre rămâne intactă. Transformând și IV latin în 4 arab se obține și o valoare exterioară, estetică. Întregul șir arată mai armonios. Puterea rămâne însă exactă și într-un caz, și în altul.

Petrescu zâmbi îngăduitor. Era convins că inginerul, din orgoliu, vrea să diminueze valoarea intervenției externe. Ce-ar fi spus oare nea Neculai dacă l-ar fi auzit? Îi trecu totuși cu vederea acest defect, străduindu-se să-l considere firesc pentru un om care a pus atâta pasiune în opera sa. Își aminti însă și eforturile disperate pe care le făcuse inginerul-șef pentru a descoperi eroarea. Și deodată, lui Petrescu i se năzări alt gând. Dacă Mușat prin pledoaria sa vrea să subțieze eroarea, să o prezinte sub forma unui fleac, pentru a nu se gândi nimeni că a fost introdusă intenționat în proiect?

— Dumneata ai fost un matematician bun?

— Ce vrei să spunei? întrebă Mușat surprins. Nu înțeleg rostul acestei întrebări.

— Nu are niciun rost întrebarea, se grăbi Petrescu să-l liniștească. O întrebare simplă ca oricare alta. Puteam să te întreb dacă-ți place fotbalul.

— Era foarte greu să mă întrebăți... pentru că de obicei întrebările se leagă de un anumit subiect, care se discută în acel moment. Eu nu pot să vă întreb acum din senin dacă ați fost în excursie pe Făgăraș...

Ideea pe care i-o sugerase Cerbu încolțea iarăși în mintea lui Petrescu. De ce se speriasse inginerul auzind întrebarea?

— Am auzit vorbindu-se că ți-a plăcut matematica, zise Petrescu. De aceea am întrebat.

— Fiecare om cred că are o pasiune, răspunse sec Mușat. Era momentul favorabil să-i arate proiectul.

— E foarte adevărat ce spui, tovarășe inginer. Dumneata ai pasiunea matematicii... eu am pasiunea tehnicii...

După alte câteva fraze convenționale, Petrescu scoase dintr-un sertar un dosar și i-l arătă lui Mușat.

— Un proiect foarte modest... care, cred eu, poate fi generalizat, poate fi aplicat la o serie întreagă de mașini,

Mușat cercetă proiectul, la început cu atenție, dar după ce se dumeri despre ce este vorba, începu să întoarcă repede filele.

— Da... spuse el răsfoind în continuare. E o idee modestă. Eu cred că majoritatea reperelor de aici s-au aplicat de mult timp la mașini. Sunt bine schițate. Păcat că nu vă ocupați de o problemă mai importantă!

Petrescu îi mulțumi totuși pentru apreciere, și după ce-i plecă oaspetele se gândi tot mai intens la ideea lui Cerbu. Îl scoase din gânduri telefonul. Era chemat urgent la comitetul regional.

Era iarnă. Frig și viscol. Liviu se plimba de zece minute prin grădinița Ateneului. Picioarele îi înghețaseră. Pantofii eleganți, subțiri nu ofereau prea mare protecție împotriva rafalelor de vânt și zăpadă. Își invitase studenta preferată la teatru. Văzându-i într-o pauză figura zâmbitoare și privirile neastâmpărate, nu putuse rezista tentației de a o simți mai multă vreme lângă el, caldă și tremurândă. Așteptarea însă îl enerva. I se părea că e recunoscut și urmărit de o sumedenie de priviri. Își acoperi și mai grijuliu capul cu gulerul paltonului, dar nici nu termină bine gestul, că se simți prins de mână și auzi vocea pe care o aștepta:

— Repede-repede! Mi se pare că am întârziat, nu-i așa?

Și fugi prin zăpadă, tras de mâna aceea subțire căreia încă nu-i simțea căldura. Fugea ca un adolescent. Își opriră goana la câțiva metri de teatru. Era încă aglomerație la ușă. Doina profită de pauză și-l întreabă în șoaptă:

— Cum să vă numesc? Tovarășe conferențiar? Domnule profesor? Să scornesc eu la repezeală un nume?

Abia atunci îi văzu Liviu fața. Vântul i-o înroșise, zăpada îi înălbise sprâncenele, ochii clipeau des, buzele i se țuguiaseră ca un boboc roșu, de trandafir, care vrea să se apere.

— Spune-mi cum vrei, răspunse Liviu înfiorat. S-ar putea ca după câteva ore să mă chemi pe nume.

Ochii fetei se deschiseră mari, dar se închiseră imediat, speriați și atacați de alicele viscolului.

— Să-ți spun pe nume?... De ce?... Mi se pare că a și început metamorfoza verbală...

Îl privea mai puțin uimită. Trecuse de la „dumneavoastră” la „dumneata”. La „tu” încă nu se gândea.

Mai era un sfert de oră până la începerea spectacolului. Se plimbau amândoi prin hol, atrăgând priviri de admirație ca niște actori. Liviu se retrase totuși cu ea într-un colț. Se așezară amândoi pe niște taburete, față-n față. Doina clipea tot mai des. Nu-i venea să creadă că e la teatru, că e împreună cu...

— Știi că ești foarte... simpatizat la noi. Și nu numai în anul nostru. Ai văzut cât de elegante vin fetele la cursurile... dumatile?... Acum, pentru că suntem aici... așa... pot să-ți spun mai multe. Ai multe admiratoare... mai ales cele care te opresc pe săli ca să-ți ceară explicații. Știai că se prefac, nu-i așa?

Era ceva în glasul ei, în privirile ei, în mișcărilor ei grațioase și totuși vii, energice, care parcă îl întinerea.

— Dumneata nu m-ai oprit niciodată, își aminti Liviu. Concluzia deci: nu ești o admiratoare a mea.

Doina închise o clipă ochii. În obraji i se aprinseră două pete roșii, sau poate rămăseseră ca o amintire a viscolului de afară. Numai o clipă de ezitare, pentru că răspunse foarte repede și cochetă:

— Admiratoare sunt... o admiratoare contemplativă... Oare n-am comis o tautologie?

— Nu! o liniști Liviu. Ai comis o sinceritate, sau... sau ceva ce mi-e frică să-ți dezvălui.

Se gândea la cochetărie, la provocare. Doina parcă-i simți gândul ascuns.

— Dacă nu vrei să-mi dezvălui gândul, înseamnă că nu e ceva chiar atât de frumos. E mai bine să rămâi la prima părere.

Liviu o califică și mai cochetă. Ceva totuși îl neliniștea în frăgezimea și naturalețea ei. Să fie capabilă de rafinate superioare? Se gândi însă că e absurd să-și pună atât de repede asemenea întrebări.

— La cursuri vii în calitate de admiratoare?

— Nu! răspunse ea, surprinsă și sigură în același timp. Vin ca să învăț. Dacă nu știi... sunt o studentă foarte bună. Și dacă vrei... pot să-ți fac multe critici...

— Multe, multe? se strădui el s-o imite.

— Nu foarte multe. Poate o singură critică, de ansamblu. În amănunte nu pot să intru. Ești prea sever, ne ții prea legați de carte. Parcă ne ținutuești în filele manualului. Nu accepți nici de la... dumneata, nici de la noi nicio abatere. De ce aperi cu atâta strictețe manualele?

Liviu răspunse printr-un zâmbet, și pentru a schimba subiectul discuției, care începea să-i displace, o întrebă pe neașteptate:

— De ce ai făcut pauză înainte de „dumneata”?

Soneria zbârnâi îndelung, anunțând spectatorii să-și ia locurile în fotolii. Doina profită de vânzoleală și-i răspunse:

— Era cât pe-acți să-ți spun „tu”.

În actul întâi părea că nu-i preocupa pe amândoi decât scena și lumea ei. În actul doi, Liviu îi atinse mâna și i-o strânse fin, delicat, ca o mângâiere. Doina nu reacționează, scena îi adunase parcă în priviri toate simțurile. Liviu strânse din ce în ce mai tare, și deodată fata tresări. Își retrase mâna parcă din foc. Rămase cu brațele încrucișate până la terminarea actului. Seninătatea de pe figură îi dispăruse. Devenise palidă, neliniștită. Așa o văzu Liviu în pauză.

— Ce s-a întâmplat? o întrebă el. Te impresionează atât de mult piesa?

— Te rog ceva. Te rog foarte mult, îi spuse ea în șoaptă. Nu din cauza piesei. Mi-e teamă să nu plec din sală.

Liviu simți că nu era nici urmă de cochetărie sau de prefăcătorie în vorbele și tonul ei. Nu căuta să lămurească imediat ce anume determinase această reacție uimitoare. Se mulțumi să găsească o scuză, prima care-i veni în minte:

— Nu mi-am dat seama... Probabil că eram sub influența spectacolului. De multe ori, în clipe de trăire intensă, nu-ți poți stăpâni gesturile.

Explicația, care începea să-l irite pe Liviu, o învioră în schimb pe Doina. Îl prinse chiar de mână.

— Îți mulțumesc. Vreau să trăiesc tot spectacolul.

Nu mai făcu niciun gest până la sfârșitul piesei. O vedea pe Doina emoționată, plângând. Tremurând. Ar fi vrut s-o mângâie blând pe păr, cu o simțire neutră, fraternă. Poate

că nu l-ar fi respins. Rămaseră însă, și el ca și ea, cu brațele încrucișate.

Tăcură amândoi multă vreme, el plin de sentimente confuze, ea încă sub influența piesei pe care o văzuse. Leșiră ultimii din teatru.

— Nu vrei să mergem la un restaurant? Întrebă el.

— Da, răspunse Doina. Dar nu pentru multă vreme, ca să nu se îngrijoreze gazda. E o rudă îndepărtată, o bătrânică foarte de treabă. I-am spus că mă duc la teatru și că pe urmă, probabil, voi întârzia la un restaurant.

Auzindu-i răspunsul, Liviu era să se oprească din mers. Fata asta știa să-și impună cu siguranță toate gândurile. Nu-și închipuia nicio clipă că ar putea să dea greș. O apucă de braț mai mult de ciudă, dar ea nu făcu niciun gest de împotrivire. Parcă simțea căldura trupului ei trecând prin haine. Iarăși întinerit, începu să pășească în ritm vesel, și ea se lăsa condusă, parcă ațâțându-l. Îi venea s-o strângă în brațe și s-o sărute în mijlocul străzii. În restaurant se comportă ca un client obișnuit. N-o surprindea nimic - nici eleganța localului, nici alămurile lucitoare ale orchestrei, nici salutul politicos al chelnerilor. Cercetă lista cu dezinteres, refuză orice băutură, apoi se rezemă de speteaza scaunului, își încrucișă brațele și începu să-l privească iscoditor, fără nicio jenă.

„Oare ce-o fi cu fata asta? se întreba el în gând. Oare ce metodă i se potrivește? Blândețea? Duiosia? Temeritatea? Indiferența? Sfiala?”

— M-am emoționat cumplit, spuse ea subit, fără nicio introducere. Și tu ai tremurat, nu-i așa?

Trecuse la „tu”, dar nu pentru că o obligase el, așa cum își închipuise că se va întâmpla, în timpul spectacolului. Trecuse pentru că așa hotărâse ea, fără să primească niciun avans de la el.

— Te-am observat, îi răspunse el. Mi se pare că ai și plâns. Eram cât pe-acum să te mângâi pe păr... de duiosie.

Făcuse intenționat pauza, să vadă cum va reacționa. Ea îi răspunse printr-un surâs pe care nu putea să-l definească. Amintindu-și parcă, un oarecare moment din piesă, Doina

se schimbă din nou la față. Și vocea avea alt ton:

— Extraordinar! spuse ea. Doamne! Cât de frumoasă el și cât de bine joacă! Fantastic! N-am mai văzut-o niciodată până acum. Tu ai văzut-o?

— Da! răspunse Liviu, și în ochi i se aprinse un licăr care venea parcă din amintiri. Am mai văzut-o. De câte ori a venit în turneu acest teatru, am fost la toate spectacolele ei.

— Ești unul din admiratorii ei? Întrebă Doina, de astă dată cu o nuanță de cochetărie în glas.

Liviu descoperi un moment foarte favorabil pentru planurile sale.

— O cunosc foarte bine, draga mea. Chiar foarte bine. Tonul cu care rostise acele vorbe sugera totul, nu lăsa niciun dram de dubiu. Doina deveni brusc interesată, ca un om care citind o știre deosebită pe prima pagină a unui ziar vrea să afle imediat în celelalte pagini amănuntele.

— Spune-mi! Spune-mi cine este, ce este cu ea, de ce s-a retras la un teatru de provincie? Cred că o asaltează Capitala cu propunerile, nu-i așa? A trăit și ea o dramă?

— Cine a mai trăit o dramă? Întrebă Liviu uluit de ușurința cu care Doina trecuse peste mărturisirea cuprinsă în cuvintele lui dinainte.

— Mă gândeam la eroina piesei, răspunse Doina. Nu pot s-o uit nici pe una, nici pe alta. Nici eroina, nici actrița. Aș vrea măcar s-o pot privi mai de aproape. Tu ai văzut-o așa cum mă vezi pe mine? N-ai căzut în genunchi?

Oare își bătea joc de el? Oare numai inocența și naivitatea nășteau acele întrebări?

— Ea nu mi-a refuzat gestul, spuse el adunându-și reflexe de oțel în priviri. Nu mi-a refuzat niciun gest.

Doina se aplecă spre el. Întreaga figură exprima o mirare fără seamăn. Abia se reținu să nu atingă masa cu bărbia.

— Atunci... atunci... începu ea să se bâlbâie, de ce m-ai invitat pe mine la teatru? Adică... Nu înțeleg. Ai fost...?

— Da! răspunse el. Am fost. Atunci n-am știut că e o mare artistă. Mă plictisea prin inteligență și prin... prin insistențe. Voia o identitate sigură!

— Doamne! se îngrozi Doina. Ar trebui să plec de la masă. Cum poți fi atât de crud? Nu mă gândesc la acel moment, la acele momente de prea mare inteligență și de prea mari insistențe. Mă gândesc la momentul acesta. Cum poți spune asemenea lucruri cu atâta ușurință? Ai glumit, nu-i așa?

Ce putea să-i răspundă? Regreta un singur lucru. Că o invitase la teatru, că-și pierduse atâta vreme pentru a culege astfel de vorbe. Sau poate că avea de-a face cu o actriță mai mare decât Liana? Cu toate acestea, îi răspunse așa cum îi sugerase ea:

— Am glumit, draga mea. Într-un anumit sens. Faptele rămân cele pe care ți le-am spus.

— Atunci, nu înțeleg unde este gluma, spuse ea prompt. Gândește-te bine! Nu cumva regreti că... Poate că de aceea o vezi acum cu alți ochi... Și eu dacă mă supără cineva... sau dacă numai cred că mă supără cineva... Știi? Putem să greșim de multe ori... La început râsuflăm ușurați, și pe urmă...

Era de necrezut. Parcă asista la o altă piesă și se vedea pe el, din fotoliu, unul dintre actorii piesei, îl mișca altcineva, și cu toate acestea el era. Și avea senzația netă că e dus, fără să se poată împotrivi, spre o făptură fragedă, nevinovată, plină de necunoscute tulburătoare. Nu putea să scape acelui magnet, nu putea nici măcar, din fotoliul din care asista la reprezentarea jocului său pe scenă, să facă un gest care să oprească piesa, sau să se ridice și să plece din sală. În câteva ore i se schimbase construcția aceea clară geometrică pe care o constituia ființa sa... Era, evident, o absurditate ceea ce-i trecea prin minte. Trebuia să-și alunge obsesia potențială.

— De ce taci? auzi ca prin vis întrebarea Doinei.

— De ce tac? repetă el pentru a-și limpezi gândurile. Pentru că e firesc să te asalteze în anumite clipe valuri de amintiri. Am cunoscut-o întâmplător, în fața unui anticariat. Era... așa cum ești tu acum... Nu! Nu nega. Tu nu-ți cunoști încă farmecele.

— De ce să mi le cunosc? Ce nevoie am?

— Scornești niște întrebări, Doina, care îți îngheață buzele... Nu pot să răspund la ele. Vei găsi singură răspunsul la vremea potrivită, deși părerea mea e că această vreme a venit de mult... Ți-am spus cum era. Credeam că s-au întâlnit doi oameni prin două visuri... E o relație superbă, nu-i așa? Să visezi ceva frumos, și altă ființă, în aceeași clipă, să viseze exact același lucru! Să se întâlnească amândouă ființele prin visuri. Nu poate fi nimic mai frumos în lume. Spune-mi! Pentru ce asemenea clipe au nevoie de identitate? Nu trebuie să dureze asemeni visurilor? Suspendate în ireal, într-o supremă poezie. Cred că atunci se pot auzi melodii și pot aluneca mișcări și se pot aduna imagini în priviri, care nu vor fi reprezentate niciodată în nicio capodoperă a spiritului uman. Poate fi o întâlnire mai pură, o dăruire mai pură decât asemenea clipe? Nu simți nevoia, dorința, fericirea de a nega identitatea, viitorul, trecutul, spațiul, timpul? Să nu lași să se împreune decât visurile, așa cum se încolăcesc și își topesc contururile și formele vechi nourii pe cer, născând din această contopire altceva inimaginabil, și care nu poate fi reținut, pentru că metamorfoza continuă, fantezia norilor nu moare nicio clipă, mereu se ivesc alte contururi, alte forme, și mai ireale, și mai fascinante. E o beție superioară, filtrată prin toți porii, cerută de toate celulele, este o abandonare timpurie, reală în irealul ei, este o abandonare în infinitul care ne va sorbi cândva. Câte ființe umane își pot duce fantezia spre o asemenea fuziune a viselor? Nu merită s-o înzestrăm cu ființele noastre fără să ne gândim dacă ne dăruim clipei sau veșniciei, dacă ne dăruim noi cei formați din materie sau noi cei dizolvați în vise? Poate de aceea am fost crud, Doina. Pentru că am fost, așa mi s-a părut mie, am fost jefuit de această fericire. Instinctul meu de puritate a întâlnit materia.

Doina îl ascultase impresionată, aproape vrăjită.

— Mie îmi place siguranța, reuși ea să se elibereze.

Liviu tremura. Făcu și acest pas sălbatic:

— Și dacă ți se oferă, Doina?

— Mi s-a oferit, răspunse ea înecându-se în amintiri.

Liviu îi dădu întâlnire Lianeii a doua zi, spre seară, la Capșa. Ea sosi punctuală ca totdeauna. El o aștepta în fața restaurantului. După ce primi de la garderobieră pachetul zilnic de Papastratos, Liviu o invită pe Liana în local. Apariția ei fu întâmpinată de priviri curioase, admirative. Liviu era cunoscut în cercurile care frecventau Capșa, Liana însă nu mai fusese văzută niciodată acolo...

— Văd că ai rămas un fidel amator de teatru, spuse Liana după ce se așezară la o masă ferită de priviri, în semicercul localului. Ai aflat că suntem în turneu?

— Din păcate, ocupațiile îmi lasă foarte puțin timp pentru a mă bucura îndeajuns de slujitorii Thaliei.

Liana râse și-l amenință cu o mișcare a capului:

— Mi se pare că vrei să-mi pregătești un compliment, Liviu! În local în orice caz nu ești un străin sau o apariție accidentală, dacă excludem bineînțeles coincidențele bizare...

— Același spirit fin de observație... Nu-ți scapă nimic, Liana. M-am obișnuit să iau masa de seară aici. E o atmosferă plăcută, intimă, fără zgomote, bucătăria este excepțională... De teatru însă am cam divorțat... Nu știu dacă-ți fac un compliment, așa cum ai descoperit tu. N-am mai fost la teatru decât cu ocazia turneelor tale. Să spun ceva despre talentul tău, ar însemna să repet fraze cunoscute din atâtea ziare. După cum vezi, te urmăresc și mă bucur cu toată sinceritatea de succesele tale. De multă vreme voiam să te întreb însă ceva. De ce ai rămas la același teatru de provincie? Nici tu n-ai urmărit inițial acest lucru, și se pare – după informațiile aproape sigure pe care le am – că ai primit foarte multe oferte din Capitală.

Liana era într-o stare de vis și meditație. Putea ea oare să dea un răspuns precis? Nu omului care o întreba. Să-și răspundă ei însăși. Visase, dorise cu ardoare să joace pe scenele teatrelor din Capitală. Visase portrete, fotografii, elogii, întâlniri emoționante cu foștii ei profesori în mijlocul

aceluiasi decor, dar era atât de mult timp de atunci... Parcă trecuse o veșnicie. Nu se mai gândea la altceva pe scenă decât la rolul pe care-l interpreta. Și atunci când nu era pe scenă se gândea tot la roluri, sau se lăsa zguduită de drama ei proprie, în rolul în care o distribuise viața.

— N-aș putea să-ți răspund, Liviu. Uneori mă simt obosită, și atunci mi se năzare să pun capăt carierei mele teatrale, să mă ascund undeva într-un birou, o funcționară oarecare, cu rochii de stambă prost croite, cu părul coafat imposibil, sau acoperit de o broboadă până la sprâncene, ca să nu se uite nimeni la mine...

— Nu te credeam capabilă de asemenea renunțări, Liana. Gândurile-ți sunt absurde, dar, cum știu că în viață nu obișnuiești să joci teatru, încerc să-mi explic de ce ai ajuns la asemenea gânduri. Vrei să te asemeni neapărat cu eroina unei piese în care ai jucat?

Liana era indiferentă. Urmărea fumul albastru al țigării care-i tremura lui Liviu între degete.

— Nu știu... răspunse ea. Ți-am destăinuit unul din momentele de dezolare care mă cuprind uneori. Nu m-am gândit să copiez nicio eroină. Crezi că un om nu poate trăi asemenea drame, care ar înspăimânta o eroină de teatru? Mi-a venit uneori în minte și acest gând. Dacă eroina pe care o interpretez s-ar revolta și ar spune, acolo pe scenă: „Nu vreau să mă mai fardez. Vreau să fiu palidă și nefericită ca tine! Vreau să țin durerile tale. Ale mele sunt mărunte și închipuite...”

— Știu eu, Liana?... Dacă tocmai durerile tale sunt închipuite? Nu văd ce anume ar putea să te deprime. Suferi de vreun bovarysm modern, contemporan, încă nedescoperit de autori?

— S-ar putea, răspunse ea. Dacă e închipuit sau real, aceasta n-o poate deosebi decât suferința.

Liviu se opuse:

— Nu! Există suferințe închipuite mai profunde decât cele reale. Chiar suferința ta pe scenă. E închipuită, și totuși, cât de naturală! Și fii sigură că în clipele acelea mulți oameni plâng în sală închipuindu-și această suferință închipuită. Eu

cred că tu ai predilecție pentru asemenea suferințe imaginare, cred că potențialul de a trăi aceste suferințe te-a împins spre scenă.

— Știi cum am ajuns în teatru, Liviu? Nu ți-am spus până acum niciodată. Mă pregăteam pentru chimie. Nu știu de ce am vrut neapărat să fac chimie. Mă ajuta la lecții un profesor. Nu știu cum a ajuns să mă prepare. Într-o zi m-a invitat la laborator ca să-mi arate o experiență. Eram singuri. S-a repezit asupra mea. Nu mi-a spus nimic. Niciun cuvânt. Pur și simplu a tăbărit asupra mea. L-am tras o palmă, s-a împiedicat și a căzut jos. M-a apucat de picior. L-am lovit cu celălalt picior. Mă sprijineam cu mâinile de un dulap. Îmi era rușine să țip. Pentru el îmi era rușine. L-am lovit tare. Mi-a dat drumul și am plecat. Am fugit acasă. Când m-am deșteptat din starea de groază, era târziu. Toate facultățile își încheiaseră examenele. Numai la Conservator încă nu începuseră. Ca să nu pierd anul, m-am înscris la Conservator. Și astfel am ajuns în fața unei vitrine în care un anticar cu gusturi artistice a deschis o carte cu ilustrații frumoase...

Liviu aproape își închisese ochii. Privea nedecis spre Liana, ca printr-o sticlă. Uitase țigara aprinsă în mână. Arsura îi rodea încet carnea, dar nu lepăda capătul fumegând în scrumieră. Înțelegea care este drama Lianeii, dar mai înțelegea că o pierduse pentru totdeauna, o pierduse cu tot cu amintiri. Nici măcar nu mai regreta momentul lor. Regreta numai întâmplarea care-i adusese unul în fața altuia. Fusese în viața ei un oarecare. Poate că-l asemena cu acela care voise s-o jefuiască. El o jefuise fără s-o înspăimânte cu cuțitul. Îi întorsese capul spre stele, pentru a o jefui mai ușor. Degetele arse îl dureau. Momentul era groaznic. Își strânse tâmplele și-i spuse cu voce rugătoare:

— A fost ceață, negură, beznă, orbire. A fost poate și vis, Liana. A fost și tinerețe, și orgoliu, și bravadă, și absurd. De atunci însă a trecut timp. Ne-am împlinit și tu, și eu. Am putea acum să ne unim nu visurile... ci identitățile.

Liana nici nu tresări. Oare o poseda într-atâta demonul

teatrului? Nu înțelegea cât de sincer, cât de adevărat e în acel moment? Era atât de sincer, încât îi era groază să nu i se răspundă DA. Ce se va întâmpla cu el după ce va trece momentul? Dacă ea va spune DA?

— Cine ești tu, Liviu? se întrebă ea cu voce tare. Te cunosc. Știu prin ce moment ai trecut. Dar cine ești tu? Tu n-ai înțeles niciodată ce pot eu să dau. Tu n-ai înțeles decât ce poți tu să iei. Îți închipui că te-ai schimbat? Cred că lumea ar putea fi fericită dacă într-adevăr te-ai schimbat... Ce rost are să mai discutăm despre ceea ce s-a golit de substanță? Să facem elogiul unui pahar spart pentru că odată niște oameni au băut din el? De ce? Fiecare a simțit altfel gustul băuturii... E stupid și melodramatic, Liviu... Vorbește-mi despre tine, despre ce vrei tu.

Liviu era și mai ațâțat. Trăia încă momentul în care se dăruise Lianeii. Voia să meargă cu amenințarea până la capăt. Amenințarea era numai împotriva lui. Voia să simtă că a ajuns pe marginea prăpastiei, că stă pe muchia ei într-un singur picior.

— Am spus ceva, Liana. După cum vezi, clipa se prelungește. Dacă vrei, mâine dimineață mergem împreună acolo; și acum aş merge dacă ar fi deschis.

— Mâine vei regreta. Liviu. Peste o oră vei regreta. Peste câteva minute. Vei reveni la liniile tale vechi. Nu din cauza aceasta refuz. Ceea ce ai spus tu e nefiresc; e ca și cum ai cere cuiva să trăiască fără aer. E ca și cum te-ai ruga de un ulm să-ți ofere o portocală, ca și cum te-ai ruga de o hârtie neagră să se prefacă în coală albă. E nefiresc. Un om simplu nu se poate gândi la așa ceva... Cărări, cărări, cărări... Pe ce treaptă ai ajuns? Ai urcat mult?

Liviu avea impresia că merge ca un bolid pe un drum drept ca o linie, și deodată drumul cetește brusc. Coti din instinct, cu impresia că își salvează viața. Momentul trecuse. Nu rămânea decât disperarea refuzului.

— Am urcat mult, spuse el cu ură. Mai mult decât aş fi crezut. Acum pot să-ți spun, cu mândria omului care a rămas singur. Am urcat și sunt plin de gustul ascensiunii. Nu vreau să mă opresc. Știu de ce vrei să mă întrerupi. Nu

pot să cad, Liana. A fost greu până ce m-am catapultat. Acum mă țin solid și sunt prudent, întotdeauna am fost prudent. Am chiar puterea să devin cinstit, adică să folosesc numai coardele mele în ascensiune. Sunt destul de sus ca să mă uit mai mult în jos, spre poale, decât spre vârf. Ca să văd cât de mult am lăsat în urmă. Sunt destul de sus ca să-mi dau seama că e primejdios să urci neîncetat spre vârf. Îi văd toate asperitățile. Sunt destul de sus ca să pot zdruncina coardele unor cutezători.

— Atunci, spune-mi! se revoltă Liana. Pentru ce te-ai urcat? Pentru ca să ai mai mulți bani? Nu se reduce totul la o *chestie* de buzunar?

— Ești absurdă. Se revoltă Liviu la rândul lui. Știi foarte bine că n-am fost niciodată robul banilor.

— Nu știi! protestă Liana. Nu te cred! Pentru că nu pot să înțeleg. De ce ai urcat sus? Răspunde! Când te-am întrebat, de ce nu mi-ai răspuns: „Nu știu unde am urcat. Am făcut însă ceva. Vrei să-ți arăt? Vino să-ți arăt, Liana. Am făcut ceva frumos.” Îți jur, Liviu, că dacă mi-ai fi răspuns astfel, și dacă mi-ai fi arătat un simplu șurub, un nimic cu care să te poți mândri, despre care să poți spune: „Uite ce frumos el”, aș fi făcut tot ce mi-ai fi cerut, chiar dacă ne-am fi întâlnit pentru prima oară în viață, chiar dacă n-ai fi fost undeva pe pământ, ci jos, într-o groapă, chiar dacă ai fi fost sus, Liviu.

— Cită vehemență e în aceste șoapte! Gândurile le cunosc. Liana. Chiar și în vorbe ai împrumutat ceva. I-am auzit și eu lecțiile. E frumos să repari mașini cu lecții savante... Te-am oferit ca pe o mașină cu toate butoanele pregătite. Dacă știe să apese pe ele...

Liana îl privi cu groază. Era aceeași față, era același ton din clipele lui de ură.

— Nu știu, răspunse ea. Cred că n-ai ajuns sus... sau poate încă mă mai iubești. Altfel, nu pot să-mi închipui cum clocotește atâta smolă în tine.

— Iartă-mă, Liana, se rugă el sincer. N-am vrut să lovesc în tine. Am vrut să lovesc în el. Nu știu de ce. Poate că e o spaimă în mine. Parcă mă sfidează de acolo din groapă. Și

știu că mă sfidează. Sunt singurele clipe când din înălțimea mea simt amețeală. Când văd groapa aceea de jos. Atunci, parcă amețesc. Știu că e stupid. Sunt încă un naiv în multe privințe.

Liana nu se putu împiedica să zâmbească.

— Ești naiv când îmi spui mie că ești naiv. Aștepți, simt asta, un răspuns de la mine. Nu cel pe care mi l-ai cerut și pe care ți l-am dat. Altul. Nu pot să-ți dau niciun răspuns, Liviu. Chiar dacă aș putea, nu ți l-aș da. Nu e vorba de el, e vorba de mine. Să nu crezi că prin aceasta ți-am dat totuși un răspuns. Îmi place să mă întâlnesc cu el. Nu vei putea înțelege niciodată de ce. Nici eu nu știu, sau poate nu vreau să știu.

3

Iernile nu erau geroase în orașul acela. Viscoalele parcă-îl ocoleau, rareori își făceau simțită puterea pe străzile strâmte. Oamenii erau îmbrăcați ca niște sportivi. Scurte îmblănite, pantaloni de schi, bocanci, capete goale. Și Mușat se obișnuise cu această uniformă. Și iarna, ca și în restul anului, îi plăcea să facă drumul de acasă la uzină și de la uzină acasă pe jos. Avea timp să se gândească, se primenea cu aer, făcea mișcare.

Tânărul inginer trecea printr-o perioadă liniștită. Reorganizarea secției se terminase. Oamenii se obișnuiseră cu noile locuri de muncă, succesele neașteptate le transformase supărarea în bucurie. Cu timpul, dispăru și bucuria. Se deprinseseră cu noutățile, le intraseră în obicei. Numai nea Neculai era scurmat de o neliniște pe care n-o mai mărturisea nimănui. Dar parcă se obișnuise și el cu ea. Făcea parte dintr-însul. Într-o zi, bătrânul se prezentă la Mușat pentru a-l întreba dacă n-ar putea să-și ia concediu, măcar o parte din el, în zilele care vor urma.

— În privința asta, îi răspunsese inginerul, eu n-am nicio

putere. Dacă dumneata ai nevoie, cred că se pot aranja lucrurile. Ar fi mai bine însă să discuți cu șeful secției.

— E cam același lucru, îi clipise bătrânul din ochi. Prin urmare, putem să ne pregătim. Așa, pe la începutul lunii viitoare, o să plec pentru vreo două săptămâni. Restul mi-l oi face eu la vară. Da să nu vă supărați, tovarășe inginer!

De ce să se supere? N-avea de ce să se supere, ti promisese că va aranja în așa fel schimburile, ca să nu se simtă lipsa lui. Deci putea să plece fără grijă.

— Lipsa nu cred eu că n-o să mi se simtă, spusese nea Neculai. Doar dacă boscorodiți dumneavoastră vreo mașină care să mă înlocuiască... Cine m-a pus să vă dau ideea asta?

Mușat căzuse pe gânduri. Într-adevăr îl fulgeraseră câteva idei, dar erau prea confuze, prea nedefinite, prea îndepărtate. Nu le găsea nicio reprezentare materială. Erau formule, formule, formule, și nici ele prea clare. Nea Neculai îl părăsi cam îngrijorat, mai ales că nu primi niciun răspuns. După câteva minute, bătrânul îl pofti la telefon.

— Vă caută o doamnă, îi spuse el cam în șoaptă și cu un licăr de complicitate în priviri. Adică nici nu știu, tovarășe inginer.

Adăugase ultima frază pentru că îl văzuse pe Mușat schimbându-se la față. Se înroșise.

— Ce te uiți, bre Frățilă, așa ca un popândău? se răsti el vesel la un muncitor care-și ițise capul printre mașini; apoi își reluă liniștit treburile.

Liana îl chema pe Mușat la o întâlnire, și el acceptă imediat, deși știa bine că în noaptea aceea e de serviciu în secție. Nu puteau să-l înlocuiască decât doi oameni, adică unul dintre ei, la alții n-avea curajul să apeleze: Aburel sau nea Neculai. Se duse întâi la Aburel. Șeful secției îi răspunse foarte natural că poate să-i țină locul chiar toată noaptea, nu numai până la ora pe care o indicase Mușat.

— Ar fi și nu știu cum să ne pierdem amândoi noaptea. De ce să mai treci pe la uzină? Vii dimineața la ora obișnuită.

Aburel avea oaspeți acasă în seara aceea, dar îi era

teamă că ezitând o singură clipă, Mușat ar fi simțit că-i dă peste cap un program organizat dinainte și ar fi renunțat la rugămintea lui. Până la urmă, tot nea Neculai îl înlocui pe Mușat, numai că rugămintea venea din partea lui Aburel. Câtă bucurie ar fi trăit bătrânul dacă ar fi știut adevărul!

Așa se face că în seara aceea lucrătorii din schimbul de noapte îl găsiră posac, morocănos și foarte aspru. Pentru că și lui i se încurcaseră niște socoteli și trebuise să trimită vorbă acasă prin cineva că n-o să poată veni la taifasul care se ținea în locuința lui.

4

Era sâmbătă seara, lume multă, nicio masă liberă la restaurant. Priveau amândoi îmbulzeala; mai erau și alte perechi care căutau mese. Ei rămăseseră sus; li se părea inutil să mai coboare cele câteva trepte care-i despărțeau de mesele aglomerate. Se uitau unul la altul, așa că apariția lui Cerbu fu o surpriză pentru amândoi.

— Mi se pare că sunteți în criză de scaune, spuse el după ce salutase aplecându-și capul cu binecunoscuta-i distincție.

— Suntem în criză de liniște, se grăbi Liana să precizeze. Cerbu nu se dădu bătut.

— Dacă vă face plăcere, vă invităm cu toată bucuria *împreună* la masa noastră. Nici nu cred că va fi înghesuială. Societatea e potrivită, cred. Sunt chiar și câteva colege de-ale dumneavoastră, domnișoară Liana.

Liana îl privea în adâncul ochilor cu insistență, dar Cerbu suporta fără să clipească privirea aceea cruntă, îi făcea chiar plăcere. Mușat nici nu-i auzise cuvintele. Zărise o masă izolată, de la care un bătrânel cu capul complet chel cerea să i se facă socoteala. Mai erau însă și alții care urmăreau asemenea scene în restaurant, înainte ca Mușat să facă un singur pas în acea direcție, câțiva tineri se și

repeziseră într-acolo. Mai repede decât toți ajunse responsabilul. Anunță politicos pretendenților că masa e ocupată, îi făcu semn ospătarului să se grăbească pentru plată, apoi veni foarte binevoitor în fața lui Mușat și-l invită la masă. Orientându-se pe loc, Cerbu se adresează de astă dată numai Lianeii. Mușat părea că nici nu există pentru el.

— Ne pare rău că n-a izbutit să vă cucerească societatea noastră. Cred că v-ați fi înveselit cu adevărat. Din păcate, șansa n-a fost cu dumneavoastră.

Singurul răspuns pe care i-l putea da Liana era acela de a nu-i răspunde. Îl ignoră cu desăvârșire. Cerbu îi părăsi însă cu zâmbetul unui învingător.

Nimeni nu-i mai stingheri în timpul mesei. Aproape că nu se atingeau de ceea ce li se punea în față. Erau amândoi într-o stare neobișnuită. Se priveau des, pentru prima dată își căutau, își provocau privirile, scoteau rar câte-un cuvânt, păreau zăpăciți în zumzetul acela neîntrerupt. Liana era palidă, dar paloarea o transfigurase. Niciodată nu o văzuse mai aproape de ireal. Frumusețea ei părea din altă lume, era ca o plăsmuire, neverosimilă. Și deodată își imaginează că ea suferă, că trăiește o suferință înaltă, înfricoșătoare. Ce putea să facă? Puterile lui erau pentru materie, pentru metal, sau pentru abstracțiile acelea fecunde din afara lumii. Poate că numai acolo s-ar fi întâlnit cu gândurile ei din clipa aceea. Mâna ei îl strânse, și simți dogoarea jarului care o ardea pe dinăuntru. Atingerea aceea pasageră parcă o liniștise. Un surâs vag îi învie fața. Parcă i se colorau și obraji.

— S-a întâmplat ceva, Liana? Întrebă el în șoaptă. Parcă am simțit câteva momente...

Nu putea să-i răspundă. Se gândise la un lucru banal. Dacă n-ar fi găsit masă liberă? Răspunsul întrezărit o paralizase. Ar fi urcat sus la ea, și acolo s-ar fi prăbușit fără suflare în brațele lui.

— Mi-am revenit. O clipă de groază... O clipă prelungită, care și-a reluat liniștită locul în... Oare unde se duc clipele? După ce trec prin noi și ne schimbă... Nu știu ce gânduri mi-au gonit prin cap. Niște fulgere care s-au stins prea

devreme. Oare fiecare clipă ne schimbă?

— Așa spunea cineva, Liana. Viața e o neîncetată metamorfoză, iar moartea e sfârșitul metamorfozei... E ceva dureros, dar și ceva sublim în această vorbă. Clipele ne schimbă neîncetat... Și clipa asta. Mi-a dat curajul să-ți spun că mă uit în ochii tăi.

Imediat ce roști vorba, se rușină. Parcă ar fi rupt o vrajă. Parcă ar fi smuls o linie dintr-o construcție pură, geometrică.

— A venit imediat o altă clipă, Liana, care s-a grăbit să refacă echilibrul.

— Știu, spuse ea. Îl simt. Cred că și ceea ce s-a întâmplat înainte a făcut parte tot din echilibru... Dacă mă invită la dans, cred că te voi ruga să-l lovești...

Mușat simți în brațe acea putere care îl ajută să rămână ca o cruce nemișcată în inelele mobile.

— Nu cred că voi putea, Liana. Nici oțelul n-ar putea să reziste. Tu nu știi...

Cerbu trecu însă lângă ei, mulțumindu-se doar să-i zâmbească Lianeii. Mușat parcă scăpase dintr-un infern. Se pomeni că golește dintr-o sorbire tot coniacul din pahar. Era vesel. Era veselă și ea.

— Nu e absurd, nu e irațional ceea ce se întâmplă cu noi? Râse Liana. De ce ne-am bucurat dintr-odată? Pentru că un imbecil nu a făcut gestul pe care l-am fi așteptat de la el. Vezi cum pot oamenii să-și găsească clipe de fericire? Poate că așa au procedat și despoții despre care s-au scris ode în antichitate.

Râse și el. Simți și amețeala coniacului.

— Cred că toți trei am avut noroc. Iar eu cel mai mult. Nu pot să-mi imaginez ce-aș fi făcut. Merită oare să ne gândim la asta?

— Nu. Simt însă un val de răzbunare. Ți-am mai spus ce ar trebui să i se întâmple, dar tu te-ai opus. Nu vreau să repet. Gata! Prea multe clipe ne-am pierdut cu el. Mi-am amintit un vers, dar nu vreau să ți-l spun nici pe acesta. Îl știi. Gândește-te la el. Ca într-un joc.

Să ne închipuim că fiecare ne-am gândit la același vers.

Și să nu știm niciodată... Adică să fim siguri că ne-am gândit la fel. De ce să nu credem că e același vers?

Își căutară amândoi versul. Cine va ști vreodată dacă a fost același?

— M-am gândit la întâlnirile noastre, Liana. Ele nu se supun nici unei reguli. Parcă nu s-ar petrece în timp. Sunt ca niște fenomene luminoase care apar și dispar fără să pară că se încadrează în vreo lege. Așa le văd acum. Poate că odată însă ne vor uimi prin altceva. Niciun fenomen nu-și declară singur și imediat utilitatea, nu-și înscrie în cuvintele noastre cotidiene necesitatea și cauzele; dar tocmai prin aceasta ne ațâță, ne cheamă să-l identificăm.

— De ce te gândești la utilitate? Întrebă ea. Oare n-ar fi mai bine să ni le imaginăm întotdeauna ca acum? Să rămână mereu undeva în abstract. Să opunem frumosul utilității.

— Nu știu dacă este posibilă această relație. Ti-am spus ce s-a întâmplat cu cele mai abstracte construcții geometrice. S-au repezit în viitor mai repede decât activitatea practică a gândirii. Nevoia de perfecțiune, căutarea perfecțiunii de către gândirea matematică s-a dovedit, în timp, nu numai utilă, ci și extrem de necesară omului. Frumosul a pășit înaintea utilului, chiar dacă a apărut la început ca un opus al acestuia; mai târziu s-au contopit însă amândouă într-un singur adevăr.

— Te înțeleg, spuse visătoare Liana. Adevărul istoric mi s-a părut însă totdeauna dureros. De ce atâția pasionați ai adevărului au fost confirmați de istorie? De ce i-a nefericit oare prezentul?

— Ai mărturisit singură că nu e o lege. Întrebarea totuși rămâne. Am căutat de multe ori un răspuns. Fiecare om poate găsi un răspuns particular la această întrebare. Ce pot să-ți spun eu? Fie că au vrut, fie că n-au vrut, acești oameni parcă au arătat, parcă au demonstrat un alt adevăr: identitatea, egoismul, gloria, fericirea de buzunar sunt neimportante, neesențiale, inutile chiar într-o lume care se fecundează reciproc. Orice geniu al lumii, pe orice rază a soarelui spiritual, n-ar fi putut exista fără miliardele

de oameni dinaintea lui, fără milioanele de oameni din timpul lui care l-au îndopat în toate celulele cu nutriția necesară geniului său. Fructul gândirii lui e fructul procesului care i-a determinat gândirea, nu e un fruct născut și crescut fără pom. În foarte multe cazuri, Liana, momentul salutar a fost acela în care un grădinar simplu a tăiat o ramură uscată din acel pom, sau l-a legat cu un fir de rafie de o șipcă subțire, pentru a crește drept, sau i-a turnat o găleată de apă la rădăcină. Nu putem cunoaște cu exactitate momentul esențial care i-a transmis fiorul fructului de aur. Poate că au existat milioane de momente esențiale.

— Nu impui prin aceasta, fără să vrei, o filosofie a hazardului? Nu-ți spun aceasta pentru că vreau să mă împotrivesc ei, ci dimpotrivă, pentru că...

Mușat o întrerupse ducându-și palma până aproape de gura ei. Îi simți respirația caldă, fierbinte. Nu-și retrase imediat mâna. Numai când își văzu degetele tremurând și-o retrase cu o mișcare înceată, ca o alunecare.

— Nu, Liana, răspunse el tandru. Nu putem nega rolul accidentelor în viața cuiva, dar nici nu putem să ne încredințăm viața teoriei hazardului. Îmi amintesc o întâmplare care a favorizat apariția cartesianismului. Într-un secol al scolasticii, într-un salon parizian, un șarlatan dotat cu darul retoricii făcea o expunere filosofică impresionantă. Ascultătorii, aproape toți savanți cu renume, furați de vorbirea-i superbă, nu-i mai căutau ideile; îl proclamau ca și altădată maestrul necontestat al unei noi filosofii, un fel de Socrate al timpului. Întâmplarea a făcut ca la acea expunere să participe un tânăr cu totul necunoscut. Din concertul de laude care urmasse pledoariei, lipsea numai glasul acelui tânăr. I s-a cerut părerea. Prin câteva cuvinte politicoase, el a spulberat întreaga teorie care se auzise în acel salon. Știa că nu e de ajuns. A început să exemplifice pentru a dezvălui *stilul* în care se expusese impresionanta filosofie. A cerut un adevăr considerat absolut. Prin douăsprezece argumente succesive, l-a transformat în eroare grotescă. A cerut cea mai absurdă

eroare. Prin douăsprezece argumente succesive, a transformat-o în adevăr absolut. Toți savanții îl priveau uluiți. Câțiva au înțeles că în lume se născuse un nou geniu; i-au oferit sprijin și i-au cerut să-și dezvolte propria filosofie. Sub acest impuls și-a început activitatea tânărul filosof care peste un număr de ani va dărâma din temelii întregul edificiu al scolasticii. Întâmplarea l-a adus în acea zi în acel salon. Dar ce rezultat ar fi avut acea întâmplare dacă tânărul n-ar fi trăit lângă Ulm noaptea de 10 noiembrie? Dacă n-ar fi fost suprasaturat de întreaga nutriție spirituală a epocii, dacă n-ar fi fost pregătit pentru orice întâmplare?

Liana revăzu vitrina unui anticariat și se strădui să-și amintească starea ei în momentul când se oprise în fața vitrinei. Oare era pregătită pentru întâlnirea aceea întâmplătoare cu Liviu? Dar de ce trebuia să ridice persoana ei la dimensiuni care s-o oblige să-și caute momentele esențiale ale vieții? Cine era ea? O singură notă înaltă, frumoasă atinsese odată în viață. Îi fusese cândva sete de ideal. Dar în clipa când întâlnise idealul, nu mai era pregătită pentru el... Imaginea cu care o înzestraseră Liviu o zguduia. Mașina, mașina aceea cu toate butoanele gata să tremure... nu era pregătirea ei pentru ideal; era alunecarea ei într-o mecanică banală, cotidiană. Singurul gest pe care-l mai putea face era să nu-și sufocă amintirea setei de ideal. Și se liniști.

— Totuși, întâlnirile noastre sunt frumoase, se pomeni ea spunând. Eu vreau să le separ de viitor și de istorie. Vreau să le păstrez așa cum sunt. Cândva, în amintiri, le voi retrăi, și atunci, oricum, oriunde aș fi, mă voi simți frumoasă.

Vorbele ei erau prea limpezi. Un sentiment încâlcit, multiplu, constituit din liniști și dureri îl invadea pe Mușat. Multe dorințe se retrăgeau retezate, multe speranțe reîncolțeau. Știa că încă nu este stăpân pe sentimentele lui. Parcă era la capătul altui unghi, și de pe cele două laturi azvârlite în infinit vedea semne pe care nu le putea descifra. Erau chemări, renunțări, plecări, apropieri? Prin

câteva cercuri, unghiul putea fi împărțit în două părți egale. Putea să apară o nouă linie, la care nu se gândise niciodată. Își alungă repede gândul neașteptat. Șterse încet viziunea și direcția uneia dintre laturi, o acoperi cu umbre ca și până atunci și o văzu din nou în fața lui pe Liana care vorbise despre o întâlnire pură, suspendată, abstractă, necesară ca priveliștea unui asfințit de soare în copilărie.

— Da... spuse el fără s-o privească, și consfinți astfel înțelegerea.

Își închipuiau amândoi că se vor despărți în liniște. Paharele se ciocniră. Al lui era gol. Liana îi turnă încet dintr-al ei, compară de câteva ori nivelul: mâna îi tremura, nu realizează egalitatea pe care o dorea. Paharul lui era mai plin. Atunci luă paharul lui și turnă înapoi, până ce prin cele două cristale nivelul roșu, sângerieu, se contopea într-o singură linie. Gesturile ei fuseseră mecanice, lipsite de cochetărie, dar când duse paharul la gură își aminti totul, și în amintire i se părea că oficiase un ritual. Și el o privea cu ochi uimiți.

— O întâmplare, se scuza ea, și o clipă se gândi dacă nu cumva erau destinați să trăiască acea întâmplare.

Mușat îi răspunse aproape în șoaptă:

— M-am obișnuit atât de mult să te văd așa cum te văd acum, încât nu cred că aș suporta să te privesc pe scenă. Nu pot să mi te imaginez acolo. De aceea n-am venit la teatru. Nu încerc să mă scuz, Liana. Nici pe stradă n-aș putea să mi te închipui întâlnindu-te întâmplător. M-am gândit deseori. Cred că ai fi preocupată de alte gânduri, n-ai fi cum ești acum... aici, în fața mea, integrându-te într-o anumită geometrie... Știu, Liana... Ne-am înțeles să ne imaginăm o abstracție, dar aceste gânduri voiam să ți le spun de multă vreme... Pentru că mă feresc să merg pe străzile din centru și ocolesc multe clădiri de unde ai putea să te ivești pe neașteptate.

Liana se opuse noii suferințe printr-un zâmbet care-i trăda însă durerea. Își aminti un cuvânt pe care-l rostise el mai înainte, uită orice altceva și se agăță de acel cuvânt cu disperare.

— Vorbește-mi despre geometria ta. Nu știu de ce cred

că a sosit momentul să-mi vorbești despre ea.

Îl văzu cum se uită în jur, stângaci, îi văzu mâinile mișcându-se nesigure, în căutarea unui sprijin. Vorbele întârziu. Un zâmbet sfios îi apărui pe față, și Liana îl primi cu ochii deschiși, cu luciri supuse, ascultătoare.

— Poate că e o copilărie, spuse el. Dar am ajuns să nu mă sfiesc în fața ta... Nici nu știu cum să încep.

Parcă rățăcea printre noțiuni care nu-și ofereau expresia imediată. Închise ochii și se revăzu deodată în fața studenților. Imaginea dură foarte puțin. Cuvintele îl asaltau din toate părțile. Și se porni să-i vorbească Lianeii cu acele ezitări care-l duceau la găsirea datelor elementare. Deveni repede îndrăzneț, logic, cursiv. Liana nu înțelegea prea mult din ceea ce auzea. Dar nici nu voia lucrul acesta. Reținea mai degrabă pasiunea cu care vorbea Mușat; îi simțea vibrațiile interioare. Omul din fața ei se destăinuise iarăși – în acea demonstrație vehementă, pasionată – un poet, un visător încărcat de sentimente nobile, generoase. Torentul și imaginile pe care le conținea începeau să cuprindă și pe ea. Se pomeni călătorind în spații ireale, unde numai gândirea putea colinda în voie. Fără să-și dea seama, fără să știe de ce, se opuse brusc.

— E cu neputință, zise Liana. Adică e cu puțință să gândim, să ne închipuim că ne aflăm în alte spații, în alte lumi. Dar nu sub o formă materială, așa cum suntem acum îmbrăcați de materie.

— De ce? Știm cum ne va îmbrăca materia în viitor? Ne tragem din moluște și din pești, Liana. Câte trepte am urcat până la înfățișarea noastră de astăzi! Câte trepte vom urca de acum înainte! Poate ne vom sublima sub formă de gândire, iar gândirea va căpăta o reprezentare pe care încă nu ne-o putem imagina. Poate că gândirea e o emanație a materiei, asemeni luminii, posedând o viteză mult mai mare, infinit mai mare decât viteza luminii. Cât de greu ne-a fost să ne imaginăm că lumina e formată din corpusculi! Și astăzi încă ne uimește această teorie. De ce să nu poată căpăta și gândirea o formă materială? Nu e și ea mișcare? O mișcare continuă a materiei în forma ei cea mai

organizată. Gândirea aceasta capabilă să conceapă infinitul, produs al materiei, va fi descoperită, sau va evolua prin om, ca o formă materială asemeni luminii. Va trebui să se supună și ea legilor mișcării. Ne va purta pretutindeni, va căptuși la nevoie universul, se va răspândi pretutindeni, ducând cu fiecare particulă toate simțurile și toată rațiunea noastră. Poate că numai cunoașterea limitată a universului, imperfecțiunea organizării materiei în noi ne oprește astăzi să colindăm prin univers. Nu intuiești raportul? Cu cât cunoașterea noastră despre univers se dezvoltă, cu atât se perfecționează gândirea. Stelele au existat înaintea noastră pe cer. Câte milenii oamenii nu le-au privit ca pe un decor! Începând să dezvăluim tainele universului, gândirea noastră s-a rafinat, fiecare reprezentare nouă a universului a trimis gândirea și mai departe, tot mai adânc în univers. Stelele au devenit sori înzestrați cu cortegii planetare, sori s-au constituit în galaxii, galaxiile ne-au conferit noțiunea universului, gândirea a cucerit noțiunea infinitului și a descoperit instrumente raționale de calcul pentru determinarea și stabilirea progresivă a legilor care guvernează universul. De la mecanicismul newtonian am ajuns la relativitatea lui Einstein, și nu cred că ne vom opri aici. Cucerim universul prin praful concentrat al gândirii. Atunci când îl vom cunoaște în toată esența lui, corpusculii, sau uniunea dintre corpusculi și unde care formează gândirea, se vor putea elibera definitiv și-l vor putea cutreiera, răspândindu-se pretutindeni. Poate se vor concentra din nou în forma veche, răspunzând unei dorințe egoiste – dacă va mai exista atunci noțiunea de egoism – sau se vor dărui liberi universului, care i-a emanat. Poate că vom purta într-un număr infinit de corpusculi aceeași identitate. Poate că va dispărea concepția identității. Nu trebuie să ne vedem în viitor sub carapacea noastră de astăzi. Câteva mii, câteva milioane de ani nu înseamnă nimic în univers, care există dintotdeauna. Trebuie să ne vedem departe, într-o relație nouă de identificare cu universul. Cu câteva mii de ani în urmă, universul, pentru un mare grup de oameni, era cuprins între Dardanele și Gibraltar. Iar cu câteva zeci de

mii de ani înainte abia apărea omul Cromagnon, care încă nu avea noțiunea numărului. Ce va fi peste câteva zeci de mii de ani? Omul își va continua direcția de dezvoltare: gândirea. Ea îl va răspândi sub o formă sau alta în univers. Va cunoaște atât de bine legile lui, încât va găsi și forma cea mai adecvată de răspândire: mișcarea. Viteza ei nu va avea limite...

— Și cei care au pierit? întrebă Liana.

— S-au răspândit în materie, dar ne-au lăsat intactă gândirea. Prin ea îi purtăm cu noi, îi continuăm, îi ducem spre identificarea cu universul. Poate mai târziu vom simți și mai puternic prezența lor. Fuziunea cu universul constituie fericirea supremă. Pentru că universul înseamnă în primul rând sinceritate, sinceritatea clară, inviolabilă a materiei. El nu ascunde nimic, pentru că nu poate ascunde nimic în el însuși; nu se poate ascunde nimănui, pentru că nu există nimic în afara lui; nu există alt spațiu care să-l poată cuprinde. Vom căpăta și simțul universului, Liana... Iar gândirea va deveni asemeni unui focar, din care vor putea porni în orice direcție orice raze; va putea umple orice suprafețe, orice adâncimi, orice spații; va putea crea orice corpuri, orice volume. Dimensiunile ei vor fi infinite. Se va identifica atunci și cu geometria; o geometrie generală, care va reprezenta însăși perfecțiunea...

— Trăim însă clipe concrete, spuse ea. Chiar dacă durata lor constituie cazuri particulare ale universului, le trăim vii, cu toate simțurile. Există un prezent clar, căruia ne supunem.

— Știu, Liana. Dar activitatea celor mai buni oameni dintotdeauna - și astăzi cei buni sunt și cei mai mulți - ne-au ridicat mereu gândirea spre înălțimea care ne-ar putea imagina cât mai limpede universul. Eu ți-am destăinuit un gând care se potrivește - sau care aș vrea eu să se potrivească - altor vremuri, unui viitor în care oamenii vor fi eliberați de acest simț al egoismului, care contravine universului. Oamenii vor începe să gândească frumos... Și mai târziu, fiecare va putea gândi la o lume a lui - universul posedă infinite lumi -, și-o va reprezenta în toate

adevărurile ei; iar mai târziu poate și-o va dori, nu ca pe-o posesiune, ci ca pe-o întâlnire cu frumusețea, și va căuta să ajungă la ea; iar mai târziu se va simți poate necesar în univers și va căuta să se identifice cu el...

— Și noi? întrebă Liana.

— Noi? răspunse el. Cred că încercăm să înlocuim modul de existență al omului. Turnăm valori. Ca să-i eliberăm gândirea, ca s-o obișnuim cu treptele necesare marelui urcuș.

Urmă o lungă tăcere. Liana își amintea cuvintele cu care Liviu își strigase urcușul. Își alungă însă repede amintirea. Închise ochii și spuse încet că va părăsi orașul. El o rugă duos să se mai întâlnească o dată.

„Oare ce se întâmplă cu inginerul nostru?” întrebarea răsuna tot mai des în secție. Toți muncitorii și tehnicienii, de la nea Neculai până la Aburel, înțelegeau, simțeau că se petrece ceva neobișnuit cu Mușat. Nu mai era omul calm și senin dinainte; acea liniște și nepăsare cu care-i obișnuise atâta vreme dispăruse. Era într-o stare de agitație neîntreruptă, nu-și găsea nicio clipă locul, umbla toată ziua prin secție, de la o mașină la alta, pune mereu întrebări ciudate lucrătorilor, care parcă n-aveau nimic comun cu îndeletnicirile lor din acel moment; uneori cădea pe gânduri, parcă dormea în picioare, nimic nu putea să-l trezească. Și figura lui se schimbuse. Licăririle acelea blânde, duioase, nu-i mai luminau privirile, ca altădată. O neliniște tulbure i se putea citi în ochi. Iar trăsăturile feței parcă i se înăspriseră și mai mult.

„Oare ce se întâmplă cu inginerul nostru?”

Oamenii își adresau întrebarea în șoapte, răspundeau prin tăcere, ridicau din umeri, dar îl căutau mereu cu coada ochiului, sperând că-l vor vedea într-o zi din nou liniștit, din nou senin, din nou aproape de sufletul lor. Ziua aceea însă întârzia. Inginerul nu izbutea să scape de neastâmpărul, de freamătul care se cuibărise în el.

Cele mai grele momente le suporta nea Neculai. Inginerul se învârtea mai ales în jurul lui. Nu-i adresa nicio vorbă, dar se simțea privit, urmărit, iscodit, îl știa undeva lângă el. Îl simțea în spatele lui. Parcă-l frigea ceva în ceafă. De câteva ori, întorsese capul. Inginerul nu se mai sfia ca altădată. Părea că nici nu observă privirile bătrânului. Erau ațintite asupra mașinii, dar muncitorul știa că nu vede mașina în acel moment, că își caută acolo în mașină niște gânduri, pe cate privirile le mărturiseau încâlcite, întunecate.

— Continuă, nea Neculai! îi spunea Mușat. Nu te opri din lucru, nu-ți slăbi atenția!

Dacă i-ar fi făcut altcineva această observație, muncitorul s-ar fi simțit jignit și s-ar fi revoltat. Cine putea ști ca nea Neculai ce înseamnă atenția la mașină? El știa ca un pianist clipa când trebuie să i se încordeze un deget sau altul, clipa când ochii n-au voie să părăsească mașina, clipa când poate să se scarpine în cap și să se uite fără grabă în jurul său. La orice mașină ar fi lucrat, toate clipele celor opt ore îi erau cunoscute lui nea Neculai.

Alteori, inginerul îl oprea din lucru, îi scotea piesa din mașină, o cerceta ca la un microscop, apoi îi cerea să mărească turația mecanismului sau să oblige burghiul la o înaintare mai rapidă, sau îl puneă să repete mișcări și operații care începeau să-l irite pe bătrân. Nu-i răspundea însă niciodată, îi asculta rugămințile, făcea exact ceea ce i se cerea. Nu primea nicio explicație, nu auzea nici măcar un DA sau un NU, nici nu-l vedea ridicând din umeri, așa cum avea obiceiul în anumite momente. Tăcea, rămânea pe loc, sau pleca în altă parte, tot fără să-i spună vreo vorbă: se oprea la altă mașină, îngândurat, nedecis, frământându-și degetele.

„Oare ce s-a întâmplat cu inginerul nostru?” întrebarea răsunase și mai des în perioada în care lipsise nea Neculai. Aproape două săptămâni, inginerul parcă-i hărțuise pe muncitori. Trecea de la unul la altul, îi oprea de multe ori din lucru, era nemulțumit; observându-le piesele, le indica defecte pe care nici aparatele de la controlul calității nu le-ar fi sesizat, și ei îl priveau uimiți, întrebându-se mereu ce se petrece cu el. Începea să-i cuprindă teama când îl vedeau că se apropie.

Câțiva lucrători, convinși că observațiile lui erau simple scorneli, luaseră piesele criticate și le examinaseră după terminarea schimbului la aparatele de control. Aparatele nu indicau niciun defect grav. Piesele erau nu acceptabile, ci puteau fi predate mai departe însoțite de acel calificativ care făcea onoare secției întâi. Supunându-le la probe suplimentare, descoperiseră mici neregularități, care nu

atacau însă calitatea generală. Neregularitățile erau absolut inobservabile cu ochiul liber. Oare totul se datora unei simple întâmplări? Orice altă posibilitate era exclusă. Întâmplările deveneau prea frecvente. Lucrătorii nu mai știau ce să creadă. Neastâmpărul și neliniștea inginerului începeau să-i asalteze și pe ei.

Nea Neculai se întorsese vesel din concediu, dar din prima clipă a întâlnirii, imediat după salutul de bun venit, inginerul îi ceruse să-i execute de urgență câteva piese dintr-o categorie care se comanda rar în secție. Crezând că e o nevoie urgentă undeva în uzină, se pusese imediat pe treabă. Umbra inginerului nu se mișca de lângă mașina lui.

— Vi le dau pe fiecare în parte, întrebasese nea Neculai, sau le doriți pe toate o dată?

Mușat nu-i răspunsese, ca și cum n-ar fi fost în spatele lui și nu i-ar fi auzit vorbele. Bătrânul, care nu-i văzuse decât umbra, crezându-se pradă unei halucinații, întorsese capul. Ingerul era acolo, nemișcat și drept ca un stâlp.

— Continuă, nea Neculai! Nu te opri din lucru!

Iarăși nu-i răspunsese. Se încăpățânase însă și forțase mașina până la limită. N-avea voie să-și slăbească încordarea și atenția în asemenea momente. Mușat îl oprise în secunda când ar fi trebuit să oprească singur mașina.

— Gata! răsunase vocea lui.

De uimire, bătrânul lăsase mașina să meargă în gol. Mușat nu observă nimic. Privi piesele, le întoarse pe toate fețele; parcă le pipăia, parcă le cântărea, pentru că uneori avea ochii închiși.

— Bine, nea Neculai! spuse el.

Apoi îi înapoie piesele și îl părăsi tăcut, îngândurat, uitând să-i mulțumească.

„Oare ce se întâmplă cu inginerul nostru? mormăi bătrânul, înciudat. Ce vâртејuri l-or fi răscolind?”

Unii lucrători descopereau în observațiile lui Mușat indicații foarte precise, care se subînțelegeau. Când și le aminteau, după un timp, aveau impresia că li se explicase o problemă sub o formă anumită. Nu li se spusese clar, răspicat, ca un ordin, de pildă „21”, această cifră

reprezentând o operație oarecare, ci li se indicase, o cale care-i ducea la această operație: „7 X 3”. Erau din ce în ce mai uimiți, pentru că această cale conținea elementele cele mai simple ale operației respective, pe care ei în atâția ani de muncă nu reușiseră să le găsească. Ar fi vrut să stea de vorbă cu el, să-i asculte explicațiile, să-i audă măcar glasul pentru mai multă vreme, dar el îi evita, se ferea să discute cu ei, îi întâmpina cu asemenea atitudini, încât le pierdea și lor curajul. Gesturile lui erau nervoase, pașii parcă dibuiau prin întuneric un drum; numai când se oprea lângă o mașină rămânea nemișcat ca o stană de piatră. Erau siguri că în acele clipe orice i-ar fi spus nu i-ar fi auzit.

„Oare ce s-a întâmplat cu inginerul nostru?”

Nici el nu știa. Se răzvrătea ceva într-însul, se răzvrătea ceva în jurul lui. Era neliniștit, vedea numai imperfecțiuni, care îl zgâriau pe carnea goală. Încerca să valorifice în cifre absolute calitatea muncii umane.

Starea lui de neliniște se accentuase din ziua când Aburel îi arătase, într-o doară, magazia din fundul curții, în care zăceau ruginite, inerte zeci de mașini și de mecanisme.

— După cum vezi, am visat și eu... am visat și noi cândva, îi șoptise Aburel. Și ne-am pomenit alunecând din înălțimile visului într-un mormânt de fier vechi...

Mușat nici nu-i răspunsese. Privea speriat, uluit, neîncrezător adunătura aceea de cadavre metalice. De câte ori apoi nu intrase în acea magazie pentru a cerceta fiecare mecanism în parte, pentru a pipăi. Cu mâna lui fiecare unealtă, fiecare legătură dintre ele! Simțea numai atingerea metalului rece, zgrunțuros. Nu vedea nimic. Căuta cu ochii închiși ceva, căuta cu înfrigurare, și dacă în acele clipe mâna lui atingea un obiect de metal, strângea până la disperare, până la limitele la care un om poate suporta durerea. Știa că lipsește ceva, ceva esențial în acel morman de fier vechi. Aglomerarea aceea nu era moartă, era numai paralizată, așa îi apărea în fața ochilor închiși. Oare ce-i lipsea pentru a se preface în vuiet și în mișcare?... Încerca să-și imagineze, și gândurile febrile îl duceau în trecut, într-un laborator mare, luminos, în care se revedea

pe el ca student în fața „Infinitului”. Îi răsunau în urechi vorbele, îndemnurile, sfaturile acestuia... „Nu! Nu! își șoptea el după ce retrăia amintirea. Nu e un mormânt de fier vechi aici. Nu e un cadavru. E un corp amorțit, care... Oare ar putea fi reînviat, îmbogățit, întărit?...”

Mergea des acolo. Știa de ce toate mecanismele acelea muriseră. Descoperise cauza morții, cauza amorțelii lor. Nu se mai gândea la ea. Se gândea la înviere, și ideea aceasta îl înspăimânta, îl paraliza. Se încălceau prea multe în capul lui. Fostul student își reîntâlnise însă vechiul proiect...

2

Nea Neculai îl găsi pe Petrescu singur în birou, într-o atitudine care i-o amintea pe cea a lui Mușat din ultima vreme. Era neliniștit, îngândurat, nervos. Se plimba de la un capăt la altul al încăperii și nu-și încetă plimbarea nici în prezența oaspetelui.

„Parcă v-ați molipsit de undeva toți, își spuse în gând bătrânul. Măine-poimăine, o să încep și eu să mă cert cu baba, așa, ca să-mi găsesc motive de supărare. Că trebuie să fie pe la mijloc pe undeva o supărare sau un bucluc.”

— Cam scump la vedere, tovarășe secretar! spuse el cu voce tare. De când cu organizarea, ai uitat de secția noastră.

Petrescu răsuflă parcă mai ușurat.

— Bine că nu avem măcar la voi bătaie de cap! Nici nu vă închipuiți ce poveri ni s-au luat de pe umeri.

— Asta ar fi fost nimerit s-o spui o dată inginerului nostru, deși nu prea cred eu că are nevoie, mai ales acum, de asemenea vorbe și mulțumiri.

Petrescu ridică degetul arătător, voind parcă să nege categoric ceva. Mișcarea însă i se domoli; degetul nu voia să-l asculte; se clătina nedecis, molatic. Și vorbele îi ieșiră din gură cam nesigure:

— Nu-i contestă nimeni meritele inginerului Mușat, de aceea cred că ar fi bine să ne ferim de exagerări. Ideea lui s-a dovedit importantă și utilă, dar asta și pentru că a fost bine șlefuită la conducerea uzinei. Poate că s-a evitat chiar o eroare, nea Neculai. Tehnica cere în anumite cazuri un control și o verificare foarte riguroase din partea științei. Din fericire, aveam oameni în conducerea uzinei care înțeleg să-și asume această răspundere. Am spus, nu uita, că nu diminuăm meritul inițiatorului.

Lui nea Neculai parcă i se furase ceva. Fața i se întunecase, sprâncenele îi coborâseră deasupra ochilor încruntați.

— N-o să mă amestec eu în treburile acestea, răspunse el. Chiar dacă am o părere anume. Se zice că și diamantele se șlefuiesc înainte de a se preface în podoabe. E un lucru bun. Numai că mai întâi trebuie găsite... Așa...

— Ai fost în concediu, nea Neculai?

— Am fost și în concediu, măi băiete...

Petrescu scăpă un gest de surpriză auzind ultimele vorbe ale lui nea Neculai. Nu-i trecea prin cap să-l îndemne la o atitudine mai respectuoasă; îl oprea și diferența de vârstă, și zvonul pe care-l auzise prin uzină că e grav dacă bătrânul devine subit prea politicos. Îl surprindea însă formula aceea neobișnuită în situația în care se aflau; o găsea potrivita la un taifas între un bătrân și cine știe ce tineri.

Nea Neculai parcă-i ghici gândurile.

— M-am molipsit de la un om de treabă, tovarășe Petrescu. Da nu da și dumneata prea multă importanță. Unul poate să-ți zică „domnia-voastră” cu vorbele, iar cu gândurile să te poarte cine știe pe unde. Cu asta nu merită să ne pierdem timpul.

Petrescu știa că bătrânul are dreptate, dar tocmai asta îl supăra. Își simțea hainele prea lungi și uzate, înțelegea că e încă robul unor deprinderi de care trebuia să se dezbrace. Încerca, încerca mereu de câtva timp, dar îi venea greu. De aceea era nemulțumit, neliniștit. Nu putea să-și dezbrace dintr-o dată hainele acelea largi și uzate. Nu avea ce să pună imediat în loc.

— Ai dreptate, ai dreptate, repetă el cu grabă. Sunt formalități care nu trebuie luate în seamă, nu trebuie luate întotdeauna în seamă (tot îi venea greu să-și descheie nasturele; dar atunci când va trebui să lepede haina cu totul?), în sfârșit, să spunem că nu trebuie luate în seamă. Vasăzică, ți-ai reluat lucrul... Nu era bine să mai stai câtva timp nea Neculai?

Bătrânul îi răspunse, cu oarecare ironie de astă dată:

— Știu eu, măi băiete? Da hai să trecem peste nimicurile ăstea. Eu am vrut ca să mai vorbim puținel despre inginerul Mușat...

Petrescu deveni gânditor, și deodată tresări, ca și cum și-ar fi adus aminte.

— Te ascult, nea Neculai, spuse el. Timp avem berechet, și dacă dumneata crezi că ar fi bine să mai vorbim...

Bătrânul nu făcu altceva decât să repete ceea ce credea el despre inginer, poate cu mai multă pasiune și adăugând câteva fapte noi, culese în timpul concediului pe care și-l petrecuse în satul lui Mușat.

— Stai. Stai puțin, nea Neculai, îl rugă Petrescu. Dacă totul e așa cum spui...

— Așa este, tovarășe Petrescu. Numai că de multe ori adevărul ni-l închipuim așa cum vrem, nu așa cum este... Eu spun ceea ce știu și simt atâtea și atâtea oameni din uzina noastră și din alte părți.

Petrescu își reluase plimbarea aceea neîntreruptă prin birou. Îl asculta pe nea Neculai. Dar și bolborosea ceva în gând.

— Da, da... spuse el. Da! Trebuie să ne dezbărăm de unele deprinderi, tovarășe Neculai. Greu-greu, dar trebuie, pentru că e o sarcină. Da! Vom discuta totul și probabil și altele în comitetul de partid...

— Prin urmare, încep să se limpezească lucrurile, spuse nea Neculai frecându-și foarte mulțumit bărbia.

Nea Neculai îl chemase pe Aburel la una din ferestrele biroului. De acolo se vedea toată hala.

— Uită-te și dumneata, tovarășe inginer! Ce se întâmplă oare cu băiatul nostru? Uită-te la el! Parcă l-ar fi părăsit nevasta...

Îl vedeau pe Mușat plimbându-se fără rost prin secție. Mergea cu mâinile în buzunare, cu capul ridicat, ocoala mașinile din instinct, uneori se oprea, își ducea mâna la tâmpile și strângea cu putere, parcă ar fi vrut să oprească o erupție. Văzându-l că se oprește lângă un stâlp de beton și se reazemă de el, amândoi își închipuiau că va rămâne acolo multă vreme, așa că părăsiră geamul.

— Zău că mi-e teamă să-i spun ceva! continuă bătrânul. Cum pot eu să mă amestec în suferințele lui? Cine știe ce junghi i-o fi înțepând inima?!

— Și eu sunt mirat de schimbarea lui bruscă, spuse Aburel. O cauză cam văd eu pe undeva, dar prea confuză, așa că ar fi mai bine s-o uit. Și când mă gândesc că după drumul dumitale ar putea să se bucure...

Nea Neculai nu era de acord.

— Asta credem noi, tovarășe inginer. Dumneata îți închipui că el s-a gândit vreo clipă la situația lui? Nu prea este el, așa cum se spune, sensibil la asemenea Lucruri. Alte vârtejuri îl macină pe el, ceva mai amestecat și mai... nu știu cum să spun...

Aburel își desfăcu învins brațele.

— Ce putem face? Ar trebui să ni-l apropiem mai mult. Nu ca o sarcină, nu pot să simt așa relațiile cu el. L-am invitat astă-seară la moi. Unul din copii, cel mare, își sărbătorește aniversarea. Opt ani. Nici nu știu când au trecut, nea Neculai...

— Așa zice omul ca să se mângâie, dar când stai uneori și te gândești mai pe îndelete, ți se pare că au trecut veacuri. Ia încearcă mata să te gândești bine numai la una din zilele care au trecut... Să vezi câte găsești în ea! Nu-ți

ajung cinci zile ca s-o colinzi în toate cărările ei... Da eu cred că ai făcut bine poftindu-l și pe el...

— Să-ți spun drept, nea Neculai, nu l-am invitat decât pe el. Bucuriile acestea le trăim întotdeauna numai între noi, în familie. Sunt prea intime.

— De, răspunse bătrânul. Să nu rămâneți și de astă dată așa... Precum îl văd eu pe inginerul nostru...

Bătrânul îl părăsi pe Aburel, lăsându-l încolțit de teama ultimelor cuvinte.

4

Mușat răspunse totuși invitației. Gazdele îl primiră cu amabilitate, încât se simți stângaci, timid, redevenind așa cum era înainte. Neliniștea aceea ciudată parcă-l părăsise. Răspundea greoi la întrebările cele mai banale. Soția lui Aburel era profesoară de limba română, și ca orice profesoară avea obiceiul să întrebe. Fără acest obicei l-ar fi cucerit din prima clipă pe Mușat. Era o femeie plăcută, deși cu o figură cam aspră, cam severă; era inteligentă, atentă, binevoitoare, foarte naturală în atitudinea ei de gazdă. Se mișca elastic, ușor, abia atingând pământul. Îi prezentă mândră copiii: doi băieți - unul de opt ani, cel care era sărbătorit, altul de patru ani și fata, un îngeraș blond și vioi, care-și sărbătorise numai cu trei luni înainte cea de-a șasea aniversare. Băieții nu-i dădură prea mare atenție musafirului, fata în schimb nu se dezlipea de el. Întreba mereu, ca și mama ei, numai că întrebările ei nu aveau acea destinație convențională. Erau rostite cu atâta gravitate, de parcă atârna tot viitorul lumii de răspunsurile pe care le va primi.

După ce sărbătoritul stinse din două suflări cele opt lumânări înfipte în tort, atmosfera începu să se liniștească. Copiii împreună cu micii oaspeți se retraseră în camera lor, lăsându-i pe cei mari într-o tăcere care părea nefirească.

Muşat regreta lipsa lor. Cu gesturile şi vorbele ei copilăreşti, fetiţa izbutise să-l desprindă din noianul încâlcit al preocupărilor sale, îl ajutase să se simtă înseninat în mijlocul acelei familii fericite.

— La teatru aţi fost? întrebă cu totul nevinovată Elena, soţia lui Aburel.

Muşat se înroşi înainte de a răspunde, şi starea lui nu scăpă profesoarei.

— Nu... spuse el cu greutate. Eu... nu sunt... Nu mă... nu mă satisface spectacolul... Prefer să citesc... Dumneavoastră vă duceţi des?

Întrebarea îi ieşise fără voie de pe buze; abia după ce o rosti simţi cum e pe cale să se sufoc.

— Nu ne ducem des, răspunse Elena străduindu-se să pară cât mai degajată. Dar nu pierdem niciun spectacol, pentru că sunt puţine premiere şi puţine teatre, nu ca la Bucureşti. Avem însă aici o artistă excepţională, poate aţi auzit numele ei. Liana Popa. Din păcate, ne părăseşte... Nici nu ne-am gândit că va rămâne toată viaţa aici... Acum trei zile... da... Miercuri a jucat în ultima ei premieră...

„Ultima ei premieră”... Auzise cuvintele în silabe care nu se mai terminau. Rămăsese nemişcat şi avea senzaţia că e o ţintă care va trebui să primească orice proiectile. Ultima premieră... Oare era ultimul ei spectacol? Fusesse ultimul ei spectacol? Niciodată nu întrebasese pe nimeni, nimic despre Liana; chiar când auzise rostindu-se numele ei în jur. Nu voia să se întâlnească prin nimeni cu ea. De astă dată însă, nu putu să reziste. Ştia că-i va tremura vocea, că-şi va simţi fruntea fierbinte, totuşi întrebă:

— A fost spectacolul de adio?

Întrebarea lui avea un accent sincer, emoţia lui era evidentă. Elena rămase nedumerită. Ea crezuse că va deschide un subiect de discuţie care-i va face lui plăcere, iar ei îi va da ocazia să afle amănunte despre ceea ce era numit în lumea artistică „straniul amor al Liane”. Evită să se uite la el atunci când îi răspunse:

— Nu. A fost ultima premieră. Nu ştiu când va avea loc spectacolul de adio.

Elena își găsi brusc o ocupație în camera copiilor, închipuindu-și că prin subiectul abordat comisese o indelicatețe față de unicul lor musafir. Era convinsă că „straniul amor al Lianeii” aparține trecutului.

Mușat în schimb se învioră. Liana nu-i dăduse niciun răspuns atunci când îi mai ceruse o întâlnire. Cu toate acestea, avea certitudinea că se va mai întâlni cu ea, că tot ea îl va chema, așa cum se întâmplase până atunci. Ultima premieră nu era ultimul ei spectacol. Speranțele întâlnirii rămâneau.

Aburel se pomeni deodată întrebat despre copii, mai ales despre fetița cu păr blond și nume sonor. El vedea numai curiozitate și politețe în vălmășagul acela de întrebări fără rost, dar pentru Mușat erau ca niște supape care, lăsând să iasă liber aburul fără valoare afară, reduceau forța cumplită ce se zvârcolea înăuntru. Se grăbi să-i dea amănunte, lăudă amuzat precocitatea fetei, răspândind-o într-o sumedenie de fapte și de gesturi: cum face teatru în fața oglinzii, cum îl oblăduiește pe cel mic, cum a întrebat-o cândva pe o profesoară, colegă a Elenei, dacă dinții ar putea crește semănați în pământ, cum pregătește în fiecare seară așternutul păpușilor.

Fetița își făcu apariția în cameră chiar în timp ce era lăudată. Venise să-și ia rămas bun de la musafir.

— Ei sunt leneși, spuse ea arătând cu degetul spre camera copiilor. Iar eu vreau să mai vii și să-mi aduci mereu flori.

Clipi scurt din ochi de câteva ori, apoi fugi ca o nălucă, fără să facă zgomot.

Aburel era mai vesel decât Mușat.

— Oare există cavaler care să refuze rugămintea unei fete? Va trebui să-i aduci flori, adică va trebui să mai vii pe aici.

Lui Mușat parcă i se lua o ceață de pe ochi.

— Abia acum îmi dau seama că a venit din nou primăvara. Nici n-am observat când s-au topit zăpezile, nici n-am văzut florile primăverii.

— Ai atât de mult de lucru? Întrebă Aburel, ca și cum n-ar

fi muncit împreună în aceeași secție, în același birou.

Mușat parcă se întuneca la față.

— Nu știi, răspunse el. Mi s-au încâlcit dintr-o dată toate gândurile. Nu știu ce se întâmplă. Era prea multă claritate până acum... Parcă a tras cineva o cortină prin care lumina pătrunde greu... Spațiile se văd obscure, reliefurile se pierd...

— Așa se întâmplă uneori primăvara, încercă Aburel să-l consoleze. Începe cu o stare de amețală, mai ales atunci când vezi cum mâini străine rup flori pe care le-ai fi vrut tu.

Aburel regretă prea târziu vorbele prin care crezuse că se va apropia de musafirul său. Nu urmărise altceva decât să participe la drama pe care o aflase întâmplător prin întrebarea Elenei. Și el începea să creadă că Mușat e victima unei despărțiri violente, neașteptate.

— Nu înțeleg, răspunse Mușat. Am crezut... poate te-ai referit... poate v-ați gândit la un anumit lucru neclar... sau dimpotrivă, la un lucru care este foarte clar numai pentru anumite persoane... Cred că e o neînțelegere...

— Nu văd nicio neînțelegere, minți Aburel ca un copil. M-am gândit chiar la ceea ce am spus. Când văd copii sau oameni în vârstă rupând sărmănele flori din parcuri...

— Te rog să mă ierți, se scuză imediat Mușat. Am un obicei de care nu pot să scap. Caut prea multe sensuri, sau caut alte sensuri în vorbe. De multe ori îmi scapă tocmai înțelesul firesc al vorbelor... Un prieten îmi spunea că am obiceiul să calculez totul. Gândurile altuia nu se pot calcula. Numai expresia lor verbală, dar ea poate fi de multe ori o reprezentantă proastă a gândurilor, iar uneori chiar opusul gândurilor.

Aburel crezu că musafirul vrea să-i răspundă fără să-și îmbrace vorbele în eufemisme, îl acuza pe față, direct, de minciună. Dar nici nu se supăra, nici nu se scuză. Pentru scuze nici nu mai avea timp. Elena îi invita la cină.

După masă, conversația - și așa firavă - lânzezi și mai mult. Mușat nu voia să-și părăsească imediat gazdele, pentru a nu fi nepoliticos. Simțise strădania lor de a-i fi plăcuți, de a-l înconjura cu căldură, de a-l antrena în micile

lor preocupări de familie, și toate acestea nu ostentativ, ci cu grijă, cu delicatețe. Aburel și Elena, întristați de drama pe care presupuneau că o descoperiseră în viața lui Mușat, căutau să evite orice subiect care putea să aibă cea mai mică tangență cu acea presupunere. Uneori se pomeneau că dau din cap fără motiv, își întâlneau privirile și căutau să exprime ceva: o nedumerire sau o clarificare, făceau mișcări stângace, și în toți era o dorință sinceră de a se apropia, de a se împrieteni.

— V-ați obișnuit cu noua... cu minunea despre care vorbește bărbatul meu? Întrebă la un moment dat Elena.

— Cu...? Întrebă la rândul lui Mușat. Nu înțeleg... Mi se pare că am fost distrat... Vă rog să mă scuzați...

— Aaaa! Încercă ea să zâmbească. M-am gândit la uzină, la... la secția cu care se laudă... dumnealui.

Și Aburel simțea cum îl strâng hainele. Îi vorbise întotdeauna Elenei despre secția lui ca despre o minune. Dar era o mândrie intimă a lui, și deodată și-o vedea dezvăluită crud și violent. Ar fi vrut să protesteze, dar nu găsea cuvintele cele mai nimerite. Nu putea totuși să-și batjocorească miracolul.

Mușat rămase o clipă tăcut. Se străduia să-și amintească, făcea eforturi vizibile, parcă secția și toată istoria ei se aflau undeva departe, într-o perioadă de mult trăită.

— Știu, spuse el. Îmi amintesc. Dar să știți că minunile... minunile au o durată scurtă. Un cărăbuș văzut prima dată e o minune... Și o floare, floarea la rădăcina căreia l-ai găsit e o minune... la prima, la a doua, la a treia întâlnire... Pe urmă minunile... nu știu... mi se pare că se cer înlocuite. Dacă ar avea o durată prea mare, ne-ar obosi... ne-ar îmbolnăvi... Obișnuința le anulează ca minuni. Patul nu poate fi o minune...

Elena îl contrazise în glumă, deși vorbele lui o întristau:

— Ah! De câte ori patul nu e o minune! Mai ales atunci când vii obosită de la școală, mai ales după ce corectezi o sută de teze absolut neinteresante...

— Știu... dar răspunsul dumneavoastră exprimă o stare, o senzație, nu un adevăr, spuse Mușat. S-ar putea ca

minunile să fie... Nu vreau să vă supăr... Știu că există multe minuni cotidiene... Am impresia că încep să vă plictisesc... Cuvântul pe care-l întrebuițăm e... nu poate fi folosit cu atâta ușurință... Cred că s-a făcut târziu...

Și Elena, și Aburel se opuseră, și nu din conveniență, ci pentru că simțeau că despărțirea s-ar fi petrecut într-un moment nepotrivit. Stinghereala care se iscase ar fi rămas ca o pecete pe amintirea primei lor întâlniri.

— Mai stați, se rugă Elena. Nu vreți să vă arăt o teză la limba română?... Stați, vă rog... Eu cunosc atâtea din munca dumneavoastră...

Nu găsisese alt mijloc de a-l reține, se agățase de primul pretext care-i venise în minte. El se așeză supus în fotoliu, primi un teanc de caiete din mâna ei, alese câteva și începu să le răsfoiască fără niciun interes. Nici măcar nu făcu o remarcă oarecare. Numai scrisul și limbajul difereau. Erau aceleași idei în toate caietele - unele mai limpezi, altele mai confuze. Căzu totuși în reverie în fața unui caiet deschis. Își aminti un gând vechi, nici nu mai știa de când.

— Ce matematică ciudată e și literatura! spuse el. Când vă gândiți că tot ce se scrie într-o limbă - mii, milioane de cărți, există concentrat în două volume: într-un vocabular și într-o gramatică. Vocabularul e materia, gramatica e instrumentul care organizează materia. Fiecare carte, însă, reprezintă o singură posibilitate din numărul fantastic de posibilități pe care-l oferă combinația dintre vocabular și gramatică.

— E interesant ceea ce spuneți, acceptă Elena din politețe.

— E foarte interesantă ca problemă matematică, spuse la rândul lui Aburel. Formula e bine cunoscută. Aplicarea ei la situația gramaticii și vocabularului ar da într-adevăr un număr fantastic de posibilități.

Participarea bărbatului ei la discuție îi dădu curaj Elenei să fie mai vehementă.

— De ce trebuie văzută literatura prin matematică? Mi se pare absurd... vă rog să mă iertați că spun lucrurilor pe nume. Scriitorul nu face matematică în fața colilor albe de

hârtie. El nu se gândește nici la vocabular, nici la gramatică. El se gândește la oameni, la amintiri, la natură, la sentimente...

— Noi am văzut reprezentarea matematică a scrisului său, Elena. Dacă vocabularul ar fi format din zece sau douăzeci sau o sută de cuvinte, și atunci s-ar putea scrie foarte multe cărți... dar ca niște schelete: câteva verbe, câteva substantive și adverbe și adjective...

— Adevărurile totuși s-ar transmite, spuse Mușat. Mă cam înspăimântă însă viitorul literaturii. Cum se va dezvolta? Se va îmbogăți vocabularul, va sărăci? Va mai fi nevoie de gramatică? Noțiunile se dezvoltă spre sinteză, spre formulă, se alătură, se condensează, se identifică într-un sens mai general.

— Vreau să vă spun ceva, se învioră Elena. Să știți că nu voi hotărâți aici destinul literaturii. Îl vor hotărî oamenii, cei care citesc.

— Prin urmare, noi nici nu suntem oameni, nici nu citim, spuse Aburel.

— Sunteți niște oameni mai ciudați dacă vă preocupați literatura în stadiul de dicționar, nefiltrată prin matematică, răspuse Elena continuându-și gluma.

— O reprezentare matematică a literaturii totuși există, zise Mușat ridicându-se din fotoliu. Vă rog să mă iertați, hotărî el să-și încheie vizita printr-o glumă: n-aș vrea să confundați iarăși patul cu o minune...

Îl conduseră amândoi până la poartă, obligându-l pe rând să promită solemn că va continua să-i viziteze.

— Dacă doriți, spuse Elena, putem ieși într-o seară împreună la un local sau...

Se opri la timp. Era să spună „sau la un spectacol”. Dar și așa, fără să știe, spusese foarte mult.

Întorcându-se în cameră, soții se uitară unul la altul nedumeriți. Își desfăcură amândoi o dată brațele.

— Oare ce-o fi cu el? Întrebă Elena. Nu pot să spun nimic. E totuși foarte ciudat. Uneori e extrem de sincer, ca un copil naiv. Nu mi s-a părut un om extraordinar așa cum mi l-ai zugrăvit tu.

— S-a întâmplat ceva cu el, Elena. Trece printr-o criză. Dacă l-am putea ajuta să treacă mai ușor...

5

Chiar a doua zi spre seară, Mușat intră într-o florărie. Câteva fete tinere parcă dansau printre flori. Una dintre ele veni în întâmpinarea lui într-o atitudine grațioasă.

— Aveți vreo preferință, sau ne lăsați pe noi să vă facem buchetul? îl întreabă ea. Pentru o aniversare, pentru o logodnă, pentru o domnișoară?...

— Pentru o fetiță... spuse Mușat cu senzația că se dezvinovățește. Pentru o fetiță de șase ani. Diana...

Diana... își aminti ca o rimă uitată și celălalt nume. Era printre flori, îmbătat de mirosul lor, poate de aceea simțea că amețește. Privirile lui căutau pe podeaua lucioasă moneda aceea a lui Prevert, care se învârtea, care se învârtea, care nu înceta să se învârtască... poate de aceea simțea că amețește.

— Mai doriți ceva? auzi vocea vânzătoarei.

Moneda continua să se învârtască.

— Da, spuse el. Încă un buchet... pentru... pentru...

— Imediat, răspunse fata înțeleghătoare.

Îi prezentă peste câteva minute un buchet mare, frumos, care parcă aștepta să fie pictat. Scrise numele și adresele pe două cartoane albe. Nu semnă pe niciunul. Un comisionar bătrân își făcu apariția ca din senin lângă el, tocmai în momentul când se întreba prin cine va trimite buchetele.

Peste jumătate de oră, comisionarul sună la ușa unui apartament. Îi deschise o femeie înaltă, cu o față severă de profesoară.

— Să nu mă încurc, spuse comisionarul. Un buchet e pentru domnișoara Liana, altul pentru domnișoara Diana. Vreți să vă uitați dumneavoastră? Mie mi s-au cam stricat

ochii.

Elena luă buchetul destinat Diane, mulțumi comisionarului și intră în odaia copiilor. Fetița începu să bată din palme, apoi, foarte grijulie și cochetă, își aranjă florile într-o vază.

— Nu-i așa că l-am cucerit, mămico? Uite ce frumos am aranjat florile!

Nu departe, pe altă stradă, bătrânul comisionar preda celălalt buchet unei femei de la garderoba teatrului.

— Asta de la cine-o mai fi? Întrebă ea, dar nu descoperi niciun alt nume pe cartonul alb. Liana, Liana, Liana. După ce va pleca ea, câteva florării se vor închide în orașul nostru.

6

Nici acasă, printre dosarele lui tăcute, Mușat nu-și găsea liniștea. Le răsfoia des, nervos, în grabă, nu mai făcea adnotări, rareori își însemna pe o foaie de hârtie câteva cifre sau câteva linii. Se plimba fără rost prin cameră; într-o clipă de neliniște, smulsese semnul din albumul cu reproduceri; într-o altă clipă, tot de neliniște, pusese semnul la loc, după ce privise – oare a câta oară? – acea geometrie picturală. *Las meniñas*. Pe birou zăcea, de multe zile nedesfăcută, o scrisoare de la Doina. N-avea putere, sau n-avea curaj să deschidă plicul. Îl întâlnea mereu în fața ochilor, își ducea mâinile spre el, îl atingeau, dar îl puneau pe urmă la loc, negând cu fermitate din cap.

Uneori se ridica în toiul nopții de la birou, închidea dosarul pe care-l cercetase până atunci, își îmbrăca la iuțea fulgarinul și pornea grăbit spre uzină.

Muncitorii se obișnuiseră cu apariția lui neașteptată în secție. Își vedeau tăcuți de lucru și se uitau din când în când cu coada ochiului, să vadă unde a poposit. Cel care-l simțea în spate lucra ca pe ghimpi. Dar întotdeauna când

era pe cale să facă o mișcare greșită, răsuna vocea lui:

— Atenție!

Imediat apoi, îi indica muncitorului ce are de făcut.

Inginerul calcula fără încetare. Voia să dea valori medii, apoi valori absolute calității muncii umane. Voia să stabilească raportul ideal dintre om și mașină. Îl căuta prin comparații. De la fiecare muncitor alegea mișcarea perfectă într-o anumită operație, mișcarea ideală care identifica omul cu mașina, mișcarea care se scurgea din mașină în om și din om în mașină, mișcarea care prelungea mâna omului în mașină, care transforma brațul lui într-un mecanism precis. Cel mai mic tremur, cea mai mică ezitare deveneau obstacole insurmontabile. Le transformase în cifre. Rezultatul era înspăimântător. Avea impresia că mașinile mai mult stau decât lucrează, ceea ce era o absurditate, și știa că e o absurditate acest lucru, dar matematica i-l demonstra rece, lucid, crud, prin cifre care nu acceptau împotriviri și argumente.

„Atunci, unde era adevărul? gândea cel mai adesea inginerul. Unde este adevărul? Cum poate triumfa în acest caz particular mecanica? Aceasta e realitatea. Ce legi pot să aplic aici? Legile sunt perfecte. Formulele sunt perfecte. Ele nu pot înșela. Atunci de ce, de ce drumul invers, relația inversă viciază formula, o face să tremure, o arată neclară? Cum se poate ieși din acest impas? Aici sunt cei mai buni lucrători din uzină, artiștii, maeștrii operațiilor tehnice. De ce, de ce munca lor desprinsă în cifre creează asemenea diferențe? De ce nu se subordonează în întregime calculului matematic ideal? Mecanica nu poate să greșească. Relația dintre om și mașină e imperfectă. Calitatea muncii umane, numai ea poate da răspunsul.”

Căuta răspunsul observând stilul de lucru al oamenilor. Chiar dacă stătea printre ei ore întregi, reducea observațiile la minute. Privea relația om-mașină în cantitățile cele mai mici de timp, acelea care-i puteau sugera perfecțiunea. Nici în acele puține minute n-o găsea. O descoperea în secunde. Singurul care atingea poate un minut de relație ideală era nea Neculai. Uneori chiar depășea un minut. De aceea

zăbovea cea mai mare parte a timpului de observație în preajma lui.

Într-o noapte, nea Neculai era de serviciu. Mușat sosise în secție după miezul nopții. Voia să experimenteze un reper foarte simplu, descoperit întâmplător în magazia cu mecanisme ruginite, la una dintre mașinile cele mai fine din secție. Știa că bătrânul e de serviciu și voia să-l roage să-i facă experiența. Îl găsi însă obosit, moțând într-unul din birouri.

Nea Neculai îl văzu ca prin ceață. Când îi deosebi mai bine contururile, se scutură de amorțeală și sări de pe scaun.

— Ce s-a întâmplat, tovarășe inginer? Iar cu vreo experiență de-a duminică?

Mâinile lui nea Neculai se bălăbăneau nesigure ca niște odgoane de care se atârnavă mari greutatea, privirile îi alergau rătăcite. Oboseala lui nea Neculai parcă se infiltra și în inginer, atât de evidentă era.

— Stai jos, nea Neculai! îi spuse Mușat. Nu ești bun duminica acum de nicio experiență.

— Ce-ai spus? se burzului bătrânul. Vrei să mă pui la ambiție? Bun! Atunci, hai să încercăm!

Se încordă în fața lui ca un cocoș înainte de luptă. Efortul pe care-l făcea era cumplit. Mușat se înduioșă, îl prinse de umeri și-l așază blând pe scaun. Gestul acela îi făcu atâta plăcere bătrânului, încât se trezi de-a binelea. Dar nu se ridică de-acolo. Se sprijini în coate și se uită patern la tânărul aspru de lângă el.

— Lasă, nea Neculai! Vom face experiența verbal. Și eu mă simt cam obosit.

Se așază și Mușat pe un scaun, în cealaltă parte a biroului, imitând poziția comodă a bătrânului. Acesta nu-i mai spuse că ar putea să-i facă orice experiență cu precizia și limpezimea pe care o avea dimineața. Se lăsă furat de gândul unei discuții pe care o aștepta de multă vreme.

— Eu mă supun, spuse el. Facem cum vrei duminica. Dar să știi că m-am trezit. Așa... Și dacă-i vorba de experiență, atunci eu zic să facem un schimb. Fiecare

arătăm sau spunem câte ceva. Că până acum matala ai cam abuzat. Zic ce-i drept?

— E drept, răspunse Mușat. Am abuzat mult, nea Neculai, am abuzat de toți, și mai ales de matala. Groaza e alta. Nu știu ce vreau, nea Neculai. Sunt ca un om care azvârlit undeva în apă începe să dea din mâini și din picioare chiar dacă știe sau nu știe să înoate, chiar dacă apa e mică sau adâncă.

Nea Neculai se cam sperie. Iarăși i se strecura în suflet o mare îndoială.

— Oare groaza nu-i asta? Întrebă el. Dumneata știi să înoți, și apa e poate adâncă, dar dai din mâini și din picioare ca și când n-ai ști să înoți și te-ai bălăci într-o apă mică.

Mușat recunoscuse adevărul în observația plastică a bătrânului și înclină încet capul. Nea Neculai se sperie și mai tare. Dacă ajunsese să i se pară inginerului că apa e mică și dădea din mâini și din picioare cu disperarea omului care vrea apă adâncă și știe să înoate, atunci se iveaua o mare primejdie, și nu departe, aproape. Primejdia era apropiată.

— Spune, nea Neculai! Dumneata ce crezi despre mașină? Despre orice mașină de aici din secție...

— Aș putea să-ți răspund că-s bune, măi băiete, dar dumneata n-ai vrut să mă întrebi asta.

Mușat tresărise auzindu-i vorba; un singur om o folosea.

— Pentru că mi-ai creat imaginea unui om foarte apropiat și foarte drag - nu știi dumneata prin ce -, atunci am să-ți spun pe șleau, nea Neculai, despre ce este vorba. Ce crezi dumneata? Mașina stingherește omul, sau omul stingherește mașina?

Nea Neculai îi aruncă o căutătură grea.

— Ca să pui întrebarea asta trebuie să pleci de la un fapt, tovarășe inginer. Nu zici despre doi oameni „Oare care o să bată, nea Neculai: cel în negru, sau cel în alb?”, dacă nu-i vezi pregătindu-se de bătaie, dacă nu se iau la hartă.

Mușat oftă. Nu putea să i se împotrivească.

— Am știut eu că mă vei aduce aici, dar tot trebuia să

discutăm odată. Da, nea Neculai. Da, da, da! Este undeva o neînțelegere între om și mașină. Și dacă vrei să-ți spun totul, eu pun neînțelegerea în seama omului. Imperfecțiunea muncii umane influențează asupra perfecțiunii mașinii. Se stabilește astfel un conflict. Cum se poate aplană, cum se poate rezolva acest conflict? Ești unul din puținii oameni pe care îi cunosc capabili să-mi dea un răspuns mai aproape de adevăr. Asta-i!

Nea Neculai căzu pe gânduri. Nu se gândea la răspuns se gândea la pericolul întrebării. De ce îl sfredeleau atât de adânc întrebările tânărului? De ce-i creau asemenea amenințări? Erau presimțiri. Cei 40 de ani de muncă în fabrici îl îmbrăcaseră pe din afară și-l căptușiseră cu un fel de al șaselea simț. Asta era.

— Greu, tovarășe inginer, greu... se hotărî el până la urmă să spună ce gândea. Greu. În unele privințe, eu nu te pot contrazice pe matale. În lunile din urmă te-am simțit și mai bine. Ai prea multă știință. Și tot ce ai învățat curge, se mișcă. Am știut eu că nu mă înșel. Dumnezeu dacă ne-ai spune nouă, și noi am sta pe un butoi de dinamită și am vedea că i s-a aprins fitilul: „Știați! Nu se va întâmpla nimic!”, chiar dacă ne-ai spune asta la telefon, tot te-am asculta și am rămâne nemișcați. Știm sigur că nu se va întâmpla nimic. Nu fiindcă ești dumneata un sfânt. Ci fiindcă știi cum stau lucrurile. Asta ca să vezi cam care sunt legăturile dintre dumneata și muncitori. Un singur lucru nu poți, dar ăsta ți l-oi spune mai târziu. Așa... Ce cred eu?... Păi dacă-ți spun: „Uită-te la mașini, tovarășe inginer!”, aș putea spune că ți-am dat răspunsul.

Mușat înțelese. Mașinile fuseseră perfecționate de-a lungul timpului de către muncitori. Aceasta era părerea lui nea Neculai. Cu alte cuvinte, el indica perfectibilitatea, nu perfecțiunea. Formula matematică era însă perfectă. De ce să nu fie perfectă și reprezentarea ei tehnică? Îi spuse aceasta lui nea Neculai.

— Asta nu se poate, tovarășe inginer! se opuse bătrânul. Nu se poate. Omul lângă mașină crește. Întâi o vede ca pe o minunăție, apoi, de, ca pe un obiect necesar. Cu vremea,

o simte ca pe-un lucru obișnuit, apoi ca pe-o unealtă a lui, ca și cum ar fi fost făcută o dată de el. Crește și el, nu? Și începe s-o deretice, s-o dichisească, așa cum prea bine se vede. Mașina se îmbogățește.

— Nu ne înțelegem, nea Neculai. Sau nu vrei dumneata să înțelegi. Eu nu vorbesc despre mașini, vorbesc despre formule. N-am exploatat bine formulele când am construit aceste mașini, de aceea a trebuit să le îmbunătățim mai târziu. Dar dacă am reprezenta tot adevărul formulei într-o mașină?

— Păi atunci unde e muncitorul, tovarășe inginer? Ce nevoie mai avem de el?

Întrebarea era grea. Nea Neculai avusese nevoie de mare curaj ca s-o pună atât de violent și atât de deschis. Mușat nu se așteptase la această întrebare. N-o căutase până atunci, nu dăduse încă de ea. El căuta un raport ideal între om și mașină și nu-și închipuia că, într-o anumită măsură, acea întrebare azvârlită de instinctul posesorului de unealtă îi sugera răspunsul. Un moment, își simți capul plin de noțiuni confuze. Era și foarte obosit. Nu se putea orienta clar pe acele cărări întortocheate, iscate de violenta întrebare.

— Mașina nu poate fi concepută fără cunoașterea unor mișcări umane și transplantarea lor în tehnică. Omul prin anumite mișcări particulare învață materia cum să se organizeze în mașină pentru a-l scuti de acele mișcări.

— Asta am înțeles-o și eu lucrând atâția ani lângă mașină. Dar dumneata tot nu pricepi că ea este unealta noastră?

— Eu cred că dumneata nu înțelegi, nea Neculai, că ea este reprezentarea tehnică a unei formule precise... Vreau un strop clar din legea asta într-o mașină, așa cum într-un strop se oglindește tot oceanul...

Nea Neculai tăcu un timp. Tăcu și Mușat. Nici nu se uitau unul la altul.

— Eu zic că mașina e o unealtă, tovarășe inginer.

— Și care este rostul unei unelte, nea Neculai?

— Hm... Rostul îl cunoaștem bine amândoi. Să producă.

— Și dacă unealta produce prost și scump și greu?

Nea Neculai își aprinse țigara cu furie. Trase un singur fum, apoi o strivi în scrumieră.

— N-am nevoie de țigară acum... Da!... Uite ce este, tovarășe inginer! Secția noastră, se cunoaște, toată lumea știe ce-i cu ea. Și mașinile, și lucrătorii ei... Hm... Am uitat ce voiam să spun. Da. Aici e onoare în secția noastră. Onoare pentru toți... Iar eu am o spaimă. Dumneata vrei să ne iei mașinile, tovarășe inginer. Asta-i spaima mea. Poate dumneata nici nu-ți dai seama. S-a mai încercat o dată asta, și a trebuit să ridicăm o magazie pentru fier vechi. Dar să știi ceva, tovarășe inginer. Noi nu-ți dăm mașinile. E singurul lucru pe care nu ni-l poți cere.

— Nu m-am gândit la asta, nea Neculai. Nu știu cum m-aș putea gândi la asta. Lipsesc niște lumini. Aș vrea atât: să văd în mașină o adevărată sinteză...

De câte ori auzea soneria, Diana tresărea și-și stăpânea greu impulsul de a fugi după mama ei. De fiecare dată însă, mama ei se întorcea de la ușă fără flori. Fusese un vecin sau altcineva, care nu se gândea la ea și la florile ei. Într-o zi se posomorî și-i spuse pe neașteptate mamei: „— E atât de multă primăvară și sunt atâtea flori!...”

Primi a doua zi un buchet, îl mângâie, îl puse într-o vază, dar când se duse în fața oglinzii făcu niște strâmbături dureroase. Bănuia ea de unde-i vin florile. Le privise de prea multe ori prin fereastră. Dar nu se trăda prin niciun gest.

Omul de la care aștepta Diana florile o uitase. Nu numai pe ea. Uitase multe. Nici nu mai știa dacă e primăvară. Nici nu mai vedea flori. Trăia numai printre cifre și linii. Își imagina mașini perfecte, care să se prelungească din gândirea omului ca niște brațe vii. Odată știa că asemenea mașini îl vor trimite pe om afară, liber, ca să învețe primăvara, ca să amețească printre flori. Uitase și acele gânduri. Lumea era formată din principii mecanice. Oameni, primăveri, flori. Lumea se compunea dintr-un joc de linii însetate de căutarea unui corp în care să se dispună și să se integreze perfect. Dansul fusese liniștit la început. Ritmul lui creștea însă cu fiecare zi. Se transformase într-un vârtej care-i sorbea toată puterea. Și se lăsa încercuit și cuprins de vârtej, i se dăruia fără împotrivire, ca unei beții care nu-i tulbura decât membrele, trupul, privirile, simțurile. Gândurile se voiau limpezi în această beție, asemeni cristalului prin care se vede culoarea și zbuciumul și boabele vinului încărcat de amețeală.

Uitase și de dosare. Nu mai avea nevoie de ele. Toate paginile lor fuseseră fotografiate de memorie. Orice linie

imaginată își găsea instantaneu corespondența reală într-o pagină, așa cum sunetul imaginat găsește clapa pianului. Își amintea și mecanismele ruginite din magazie. Le vedea agitându-se în toate fragmentele. Vârtejul era necruțător. Nu-l părăsea nicio clipă; îl urmărea pretutindeni; acasă, la uzină, în somn, în amorțeală. Și visele i se formau tot din linii, sau din benzi nesfârșite, pe care dansau simboluri și cifre colorate. Se apropiau amețitor, în vârtejuri, creșteau, se contopeau în x-uri uriașe, și x-urile erau îmbrăcate în hlamide transparente, pe care străluceau cifre exacte. Dar nu le putea reține niciodată. Se trezea din somn leoarcă de sudoare, buimac, brațele voiau parcă să fugă, să oprească acele falduri pe care erau înscrise toate soluțiile. Își amintea vag câteva cifre, le reținea în memorie și începea să le combine în toate felurile. Problemele păreau insolubile. Liniștea fugea speriată în alte locuri. El rămânea mai departe în vârtej, în starea aceea de beție care parcă îl suspenda deasupra lumii.

Uitase și de scrisoarea aceea de departe, pe care încă n-o citise. Rămăsese în același loc pe birou. Într-o zi pusese deasupra ei alta. Un plic alb, tare, pe care i-l dăduse portarul uzinei. Nu putea să le primească în vârtejul său. I-ar fi spart cristalele, l-ar fi amețit de tot.

Și se trezi într-o după-amiază singur. Era sărbătoare, fusese sărbătoare. Se trezi singur, parcă nu mai era nimeni lângă el, dincolo de zidurile camerei lui, în spațiile verzi pe care le oferea fereastra. Era liniște, liniște. Îl trezise liniștea. Se sculă de la birou amețit și se întinse pe pat, care-l aștepta ca o minune. Adormi amintindu-și culorile dimineții. Era prima zi din luna mai. Cu un an înainte... Amintirile i se încâlciră.

2

Cortina coborâse definitiv. Liana rămăsese singură,

pironită în mijlocul scenei. Nu se încheia un spectacol, ci un capitol din viața ei. Nu voia să se gândească mai departe. Era singură pe scenă. Și florile fuseseră duse undeva. Luminile începeau să se stingă. Se înclină încet în fața sălii goale, se înclină încet în fața scaunelor tăcute, se înclină încet în fața amintirilor. Lumina se subția. Părăsi scena în vârful picioarelor. O aștepta sus, într-o sală mare de marmură, balul mascat.

În noaptea aceea, pe lespezile strălucitoare de marmură, Liana jucă așa cum nu jucase niciodată în viața ei. Juca rolul unei femei fericite. Rămăsese în rochia ultimului act, avea în mână o mască neagră de catifea, cu care nu voia să-și acopere ochii, zâmbea veselă tuturor, căuta cu nepăsare prin mulțime și se plimba des prin fața ușii. Era înconjurată mereu de alți oameni, dar se simțea singură. După miezul nopții o cuprinse deznădejdea. Se spulbera și speranța balului mascat.

Era noaptea primei zi de mai. Se împlinea un an de la prima lor întâlnire în oraș. Hotărâse de mult să joace în acea zi spectacolul de adio. Hotărâse de mult să încheie în acea zi șirul întâlnirilor. Hotărâse de mult să-și uite în acea zi identitatea și amintirile. Era veselă, fericită, ochii plini de străluciri îi mărturiseau fericirea. Lacrimile n-aveau puterea să cadă. Își simțea obraji de gheață. Era singură în lumea aceea colorată și veselă, care o sărbătorea și pe care n-ar fi recunoscut-o chiar dacă s-ar fi desprins măștile de pe fețele tuturor. Oare nu primise invitația? I se părea că un plic alb e purtat aiurea de un vârtej.

— Minunată idee acest bal! auzea pretutindeni voci.

— Nici astăzi nu vrei să dansezi? auzea de pretutindeni întrebări. E doar balul tău...

Știa că-l va întâlni pe Cerbu la acel bal, știa aceasta după ce trecuse miezul nopții. Până atunci sperase că nu-l va vedea. Se gândea la taiorul alb al primăverii trecute, care o aștepta la garderobă. Taiorul acela și masca neagră de catifea fuseseră pregătite de multă vreme pentru bal. Se gândea că n-o va mai recunoaște nimeni în costumul pe care și-l alesese, că n-o va găsi nimeni în decorul pe care și-

I închipuise. Trecuse însă miezul nopții, și masca i se ascunsese în mână, ghemuită și deznădăduită.

— Excelentă idee! îi spuse Cerbu oprindu-se în fața ei. Totul e excelent, dar mai ales balul, și mai ales costumul dumneavoastră. Ați coborât de pe scenă direct în mijlocul nostru. E o frumusețe... La Paris, cu un sfert de secol în urmă... Nici vals nu dansați? Mi-ați face cea mai mare bucurie a vieții... Vă spuneam... La Paris, cu un sfert de secol în urmă... Nu! Pardon! La Nisa, la carnavalul din Nisa și la carnavalul din Saint-Etienne, și la Florența... Tocmai când mă pregăteam pentru Rio, pentru cel mai celebru carnaval al lumii, a început războiul...

Era multă lume în jurul Lianeii. Colegi de teatru, ingineri de la marea uzină, profesori, prieteni, necunoscuți, oameni care n-o văzuseră decât pe scenă. Îl ascultau pe Cerbu, care-și depăna în fraze luxuriante amintirile tinereții. Liana nu-l auzea. Ar fi vrut să fugă de-acolo, dar știa că n-are unde să se ducă. Rămânea și schimba vorbe convenționale cu oameni cunoscuți sau necunoscuți, le stârnea întrebări, le răspundea și foarte rar se uita spre ușă.

— E timpul și cazul să vă invităm la bufet, spuse Cerbu, cucerind adeziunea tuturor.

Liana trebuia să se supună. Cortegiul trecu în altă sală. Își duse de câteva ori paharul la buze, dar nu sorbi niciodată din el. Simți numai usturimea de fiecare dată. Mușcăturile adânci îi tăiaseră și-i înroșiseră buzele. Refuză tot cu zâmbete și alte invitații la dans. De câteva ori răspunse Cerbu în numele ei. Strălucea distins lângă ea, și gesturile lui fine și delicate mărturiseau multor priviri curioase o intimitate disimulată.

— Dacă vă interesează atâta dansul, de ce...

Liana își termină vorbele oferindu-i cu un gest câteva parteneri dintre colegele care o înconjurau.

— Da! Da! răspunseră ele încolțindu-l cu privirile.

Cerbu îi mulțumi Lianeii și o invită la dans pe cea mai mică și mai speriată dintre ele, o actriță răătăcită, care juca roluri de fete bătrâne bățându-și într-una capul și nescotând nicio vorbă. Reveni după câteva minute ca un

om fericit care a reușit să evite o criză de gelozie. Toată atitudinea lui parcă-i spunea Lianeii că n-are de ce să fie geloasă și neliniștită. Nu-l mai putea suporta. Și iar îi veni în minte gândul că omul acela ar trebui pedepsit prin dragoste și căsătorie. Dar putea el oare să se îndrăgostească de altcineva decât de persoana lui superioară și distinsă? Putea să-i dăruiască altceva unei femei decât o parte din glazura aceea pretențioasă?

— Ce părere aveți despre...

Liana se opri la timpul potrivit. Ar fi vrut să-l întrebe ce părere are despre dragoste.

— ... despre, continuă ea, despre acei bătrâni care-și cumpără iluzia tinereții.

— O! Sunt dezgustători, răspunse el foarte senin. Am cunoscut și eu câțiva. Am cunoscut însă și câțiva tineri... Cred că ar fi timpul să renunțăm la plural, dragă Liana, după atâtea întâlniri și după atâtea neînțelegeri, după atâtea...

Liana rămase perplexă. Nu știa ce să-i răspundă. Cerbu calculase însă bine momentul. Nici nu-i dădu răgaz să-și caute cuvintele de răspuns. Chemă din mulțime o anumită persoană, pe care o prezentă Lianeii.

— De când încerc să vă fac cunoștință! Profesoara Elena Aburel, o admiratoare a... dumatăle. Soțul dumneaei e șeful inginerului Mușat... Mi se pare că l-ați cunoscut pe inginerul Mușat într-o anumită perioadă...

După aceste cuvinte, Cerbu părăsi grupul, salutând rece și încruntat. De astă dată părea el amenințat de un acces de gelozie.

Liana era zăpăcită. Știa că trebuie să-i răspundă ceva lui Cerbu. Ar fi vrut să fugă după el și să-l pălmuiască. Avea însă în fața ei o ființă pe care n-o cunoștea și care totuși îi era apropiată prin ceva. Făcu un mare efort ca să rămână dreaptă, în picioare, îi tremura tot trupul, iar genunchii i se muiaseră. Auzi ca prin vis o voce caldă, emoționată:

— De multă vreme am vrut să vă cunosc. Nu v-am pierdut în niciun spectacol, și când am auzit că e ultimul... spectacolul de adio, cum spunea inginerul Mu... Pardon!...

N-aș vrea să vă stânjenesc...

— Nu! Vă rog rămâneți! o invită Liana, cu credința oarbă că va afla ceva despre cel pe care-l așteptase. Inginerul Mușat e plecat din oraș?

Întrebuse direct, fără nicio șovăială.

— Nu știu... Cred că nu... Astăzi dimineață soțul meu a vorbit cu el, l-a invitat pentru mâine seară la noi... Nu știu de ce am crezut și eu că-l voi întâlni aici... Am comis o indelicatețe?

— Nu! îi răspunse Liana cu blândețe. Sunteți profesoară?

— Da. Și chiar de mulți ani. Nu m-aș mai intimida printre elevele mari ca dumneata...

— Ești foarte amabilă... Dar și eu mă simt uneori veștejită. Îți mărturisesc foarte sincer că te invidiez, deși nu te cunosc. Pe fața dumitale se poate citi însă foarte ușor, ca într-o carte deschisă. Ești stăpână pe o anumită fericire sigură.

— Și pe fața dumitale se poate citi ușor ceea ce simți. Parcă n-ai fi coborât de pe scenă...

— Crezi că n-am coborât?

— Da! răspunse Elena. Mă simt obligată să vorbesc în șoaptă. Fericirea dumitale mi se pare văzută în sală oând interpretezi pe scenă una din eroinele dumitale. Și mi se pare că începe să se observe. Poate că ar fi bine să ne punem măștile.

— Poate că ai dreptate E târziu... putem să ne ascundem durerile.

Sălile erau însă pline de zgomote, de ritmuri și melodii. Lespezile de marmură reflectau mișcare, umbre, străluciri.

3

După miezul nopții se stârni un vânt puternic în oraș. Pădurile de la margine îl transformă în vijelie. Ferestrele uitate deschise se loveau de ziduri, spărgându-și sticlele.

Oamenii se treziră buimăciți. Se aprindeau lumini, se închideau geamuri, se iveau capete speriate la ferestre. După câteva minute, totul se liniști. Oamenii se înapoiașă oboșiți în somn. Numai șuierul vijeliei răsună dincolo de ziduri.

Fereastra unei camere rămăsese undeva deschisă. Geamurile înțepenite rezistau asaltului. Vântul cucerise însă încăperea, răscolind totul. Găsise un dosar pe birou; îl deschise violent și-i azvârli foile peste tot. Zgomotul îl trezi pe Mușat. Dormise adânc, fără vise. Se ridică în capul oaselor, încercând să înțeleagă ce se petrece. Goana hârtiilor prin încăpere și șuierul aprig de afară îl dezmeticiră. Închise repede geamul și aprinse lumina. Peste tot erau numai foi. Doar scoarțele dosarului mai rămăseseră pe birou. Începu să strângă foile cu gesturi de somnambul. Dar când ajunse cu ele la birou, se trezi. Se uită la ceas și se îngrozi. Dormise aproape zece ore. Și dacă nu l-ar fi trezit vântul, poate că ar fi dormit până dimineață. Aproape zece ore de uitare totală, de suspendare în neant, de ruptură cu gândurile. Niciun vis nu-i tulburase somnul de piatră. X-urile familiare nu-l mai hărțuiseră, nu-l mai ațâțaseră cu hlamida lor plină de cifre. Nici capul nu-i mai vuia. Gândurile, obsesiile încă nu-l găseau. Se pomeni fluierând o melodie veselă și bătând tactul cu degetele în lemnul biroului. Și se simți fericit în singurătatea aceea tăcută. Știa că ar fi fost de-ajuns să-si arunce privirile pe o singură pagină, și dintr-o dată ar fi devenit plin, bogat. Era bogat. Dar continuă să fluiera, ca să mai rămână câteva clipe singur și vesel. Degetele băteau un tact iute, care-i plimba mâna pe birou. Melodia se opri brusc printr-un șuierat de uimire. Zărise sub degetele lui cele două scrisori nedesfăcute. Avea în sfârșit timp să le citească. Luă prima scrisoare, plicul acela alb, tare. De la cine putea fi? Îl pipăi și ghici înăuntru un carton. Era probabil o invitație. Unde? de la cine? Dacă fusese invitat în dimineața aceea la tribună, și el nici nu știuse? Nu se putea! Plicul se afla de multă vreme pe masa lui. Și de ce să fie invitat la tribună? Puse plicul alb deasupra dosarului și luă cealaltă scrisoare.

Dar abia o atinse, și simți cum se zbate ceva în pieptul lui și iarăși trăi senzația veche de sufocare și amețeață. Îl amenințau disperări. Se apăra împotriva lor căutându-și obsesiile. Deschise iute dosarul. Voia să vadă o singură pagină, oricare. Mișcarea azvârli plicul alb pe parchet. Se aplecă și-l ridică de jos. Nu-l puse la loc. Se pregătea să-l arunce într-un sertar, dar, văzând că plicul nu e lipit, îl deschise, cu gândul să-l lipească. „Nu vreau să știu de nicio invitație, își spuse el. De când o fi trecut timpul ei...!” Se amuză o clipă plimbându-și limba pe marginea cleioasă a, plicului. „Cred că peste tot în lume așa se lipesc plicurile.” În momentul când îl apăsă cu mâna pentru a se încheia bine, își aminti că văzuse câteva litere. Aruncă, plicul în sertar, închise sertarul cu genunchiul, dar imaginea celor câteva litere încă îl obseda. Reținuse trei sau patru consoane și o vocală. Și încercă să le împreuneze ca într-un joc. Erau atât de puține, încât le putea amesteca în toate combinațiile posibile. Dacă într-adevăr văzuse 5 litere, erau posibile 120 de combinații. Își amintea însă precis a doua literă. Era un R. Prin urmare, numărul combinațiilor, beneficiind de acest pivot fix, se reducea la 24. Se amuza, Nici nu se gândea să combine literele. Le văzu însă deodată aranjate perfect, ca în lumina unui fulger. O viziune de o fracțiune de secundă. Un T înaintea lui R, apoi vocala U, apoi încă un T. Parcă îi trecu o săgeată prin corp: TRUL. Era sfârșitul unui cuvânt, așa cum îi apăruse prin deschizătura plicului. Nu putea să fie decât sfârșitul unui singur cuvânt. După câteva secunde, citi invitația. La început nu înțelese. Apoi își aminti totul. Se uită la ceas. Era aproape două. Nu se mai schimbă. Rămase așa cum fusese la demonstrație, așa cum fusese îmbrăcat cu un an în urmă. Își luă din cuier fulgarinul și plecă în goană, lăsând lumina aprinsă și ușa descuiată.

Nu mai era niciun autobuz la ora aceea. Șoseaua era însă plină de automobile care se întorceau din împrejurimi în oraș. Farurile îl prindeau mereu în raza lor. Își învinse greu sfiala și începu să facă semne. Mașinile treceau însă pe lângă el cu toată viteza. Erau pline. Porni pe șosea spre

oraș, cu pași mari și repezi, dar de câte ori vedea luminându-se șoseaua, se oprea și făcea semne. Calcula valoarea opririlor în secunde și o opunea probabilităților de a găsi un loc într-o mașină, de a întâlni un șofer cumsecade, dispus să răspundă gestului său. Fiecare secundă avea valoare. Totuși, hotărî să se oprească și să facă semne. Erau prea multe mașini pe șosea la ora aceea. Probabilitățile i se păreau apropiate. Și așa se întâmplă. O mașină se opri. Șoferul îl invită în față. În spate moțăiau trei persoane.

— Treceți pe la teatru? întrebă Mușat.

— Ne facem noi drum și pe-acolo... răspunse șoferul.

4

— Doriți și o mască? îl întrebă femeia de la garderobă, luându-i fulgarinul.

— O mască?!... Da. Bineînțeles! răspunse el.

Urcă scările cu masca în mână. Se apropiau vertiginos zgomote și melodii. Când văzu primele siluete se opri. Era în fața unei oglinzi. Abia atunci simți emoția care colcăia într-însul. Își puse masca pe ochi. Devenise un om fără identitate. Și se simțea parcă liber și liniștit.

Liana îl descoperi imediat, pentru că îl aștepta așa cum venise, în costumul acela cenușiu, cu cămașa descheiată, fără cravată, puțin stingher, încurcat, ca în prima clipă a primei lor întâlniri din parcul pustiu. Nici nu se mai scuză. Se desprinsese din grupul care o înconjură, ocoli tot salonul, trecu prin spatele lui, aproape ar fi putut să-l atingă. Coborî scările repede, dar le urcă peste câteva minute la fel de repede, îmbrăcată în taiorul alb al primăverii trecute și cu masca de catifea pe față. N-o mai recunoștea nimeni. Îl găsi în același loc. Îi atinse ușor brațul, dar nu-l lăsă să se întoarcă. Veni ea în fața lui. Erau atât de aproape, încât nu se mai vedeau, închiseră amândoi ochii încet; vedeau cum

li se închid, apoi își apropiară frunțile și le atinseră, și rămaseră câteva secunde nemișcați, căutându-și parcă puterile. Se retraseră într-un colț al sălii; stăteau în picioare unul în fața altuia. El voi să spună ceva, dar ea îl opri cu gestul lui de la ultima întâlnire. Își duse palma aproape de buzele lui. Nu rezistă, ca el atunci. O apropie până îi atinse buzele, apoi își răsfiră degetele pe fața lui și apăsă. El rămase nemișcat.

Stăteau amândoi rezemați de pervazul unui geam. Își atingeau brațele. El ar fi vrut să spună multe. Și ea. Dar tăceau amândoi privindu-se, privindu-se până la amețeală. Un tânăr îi descoperi acolo în colț. Invită silueta albă, statuară, la dans. Nu refuză prin vorbe, ci printr-un gest grațios, blând, care ar fi putut să-i redea identitatea. Se înghesuie și mai strâns unul în altul, parcă ar fi vrut să se apere de o primejdie. Erau valsuri, valsuri, valsuri, și rotocoalele rochiilor de epocă, și vârtejurile perechilor îi amețeau. Se priveau greu, parcă le cădeau pleoapele.

Târziu, ea îl luă de mână și se furișară amândoi printre perechi, se ciocniră de oamenii înfierbântați, trecură printr-o sală, în care bărbații se aliniaseră în fața barului, coborâră câteva trepte și pătrunseră într-un hol mic, din care se deschideau multe uși. Holul era pustiu. Intrară printr-o ușă într-un coridor lung, nesfârșit, luminat palid de câteva becuri ascunse în globuri albe, și merseră până la capătul lui. Ajunseră într-un hol mare. Era aproape întuneric. Marmura holului reflecta câteva raze îndepărtate. Deschiseră alte uși, parcurseră alte coridoare, coborâră și urcară trepte, numai prin întuneric, un întuneric gros, fără nicio licărire nicăieri. Parcă mergeau spre capătul lumii. Ea îl ducea de mână, îl purta sigură prin locuri cunoscute, îl îndepărta de orice lumini, de orice zgomote, de orice respirații, de orice amintiri. Erau departe, departe, și ea tot mai mergea, tot mai urca și cobora trepte, ducându-l mereu după ea. Și deodată, îi lăsă mâna. Își închipuia că se va prăbuși undeva într-o prăpastie. Se înfipse în locul acela, așteptând ceva, orice, își oprise respirația. Ea nu mai era lângă el. Auzea zgomotele trupului ei departe, li auzi de

departe și vorbele șoptite:

— Suntem pe scenă, în decorul ultimului meu act. Ai spații mari, libere în fața ta. Poți să vii încet. Întinde brațele și înaintează cu pași rari.

Îi asculta vorbele. Mergea cu brațele întinse, pășea rar, înălțându-și picioarele. Cât de adânc, cât de ireal era acel întuneric, și parcă plin, plin de primejdii care-l înghețau!

— Acum vei întâlni cu mâna marginea unei mese. Iar mai înainte, la stânga, poți să pipăi brațul unui fotoliu. Eu voi fi aproape de tine, pe pat... Acum poți să te așezi în fotoliu. Vreau să aud. Lasă-te ușor. E un fotoliu vechi, de epocă. Pe masă a rămas o sticlă de apă și un pahar. E și o scrumieră, și o vază cu flori, și... Parcă am început să te văd...

Nu vedea nimic. Nu putea să vadă. Îl contura ea în bezna aceea densă.

— Și eu te văd, spuse el. Te văd așa cum nu te-am văzut niciodată...

Era oare numai o închipuire? Sau vedea aievea strălucirile de marmoră ale trupului ei?

— Nu știu, răspunse ea. Acum nu pot să știu nimic. Cred că nici nu mai văd nimic.

Cât de aproape răsună vocea ei! Parcă-i vedea și vocea ca un abur luminos. Și iarăși reflexe de marmură, și contururi dure, fosforescente.

— Strălucești, spuse el. Nu te poate ascunde întunericul.

— Oare ni se dizolvă identitatea în această beznă groasă? Oare am putea scăpa de orice amintiri, și mai ales de primejdia altor amintiri?

— Nu știu... Te văd cu toate liniile tale. Nu te poate ascunde întunericul. Te plămădești în întuneric, așa cum se plămădește marmura sub straturile grele de pământ. Știu că te apasă întunericul, vrea să-ți încâlcească liniile, dar eu le văd, le văd și cu ochii închiși în aceste tenebre inutile...

Liana îl asculta înfiorată. Vorbele lui parcă o desenau, și toate liniile pe care i le descoperea zvâcneau pline de sânge și de căldură.

— Nu știu, nu știu, spuse ea tot în șoaptă. M-a rănit, m-a ucis singurătatea. De aceea te-am adus aici, ca să te văd și

să mă vezi și tu.

El întinse brațul în aer, dar n-o întâlnește. Era încă departe. Liniile ei rămăneau în același loc. Parcă trecuse cu mâna prin ele. Își rotește mâna, dar liniile nu se încălceau. Rămăneau fixe, împietrite, organizate de alte dimensiuni.

— Voi primi întinerirea, Liana. Mă voi lăsa amețit de el.

Ea nu răspunde. Contururile parcă se apropiau. Și se duse spre ele până când le simți căldura.

— Nu știu, nu știu, spuse ea. M-am mai gândit o dată, dar atunci am căzut în brațele tale.

Era lângă el. Genunchii lui atingeau marginea patului. Stătea în picioare și o privea. Privea undeva. N-o mai vedea. Toate reflexele dispăruseră. Era întinerit. Trebuia să o descopere încă o dată. Se așează încet pe pat și întinse brațele. Îi întâlnește umerii calzi, vii. Mâinile lui îi desenează din nou contururile goale. Îi întâlnește toate liniile, toate suprafețele, toate tresăririle.

Îl aștepta. Îi simți brațele dure, aspre, îi simți apropierea obrazului. Îl auzi apoi departe. Îl auzi iarăși aproape. Îl caută. Își lasă fața sfărâmată, îndură toată nemișcarea, apoi întineririle începură să tremure. Iar paralelele se întâlneau în infinit.

5

Dimineața îl primi răutăcioasă, cu străzi reci și pustii. Oboseala zilei trecute îi reținea încă pe oameni în somn. El răstăcea înfierbântat, aprins, printr-un haos încălzit, aglomerat, în care totul suna strident, țipător. Se lăsa purtat de pași străini. Parcă se întâlnește cândva cu perfecțiunea, și lumea concretă în care coborâse îl împleticea cu desigururile ei. Nu răstăcea pe străzi, răstăcea prin gândurile lui. Voia să taie o linie dreaptă, dreaptă fără niciun tremur, fără niciun ocol. Totul se răzvrătea ca niște puncte uitate, care-și căutau liniile. Simțea apropierea

erupției, ucigătoare, dacă n-o disciplina, dacă n-o dirija într-o carapace perfectă, invulnerabilă.

Trecătorii rari întorceau capul speriați după omul care gonea pe lângă ei fără să-i vadă. Parcă nu mergea pe străzi drepte, plate, parcă urca o înălțime înspăimântătoare. Maxilarele încordate, ochii strânși, aproape închiși, fruntea săpată de cute până în profunzimi, totul purta pecetea efortului suprem. Omul urca violent, cu pieptul înainte, cu pumnii strânși, gata să sfărâme orice obstacol.

Nu-și mai amintea nimic din întinericul vechi. Era un fulger orbitor în spatele lui; fulgerul acelor clipe îi aprinsese toate gândurile, i le prefăcuse iarăși în vârtej. Parcă mai simțea căldura petrificată înfiorându-i membrele.

Se opri undeva la o încrucișare de străzi. O bătrână trecu pe dinaintea lui ținând doi copii de mână.

— Nu cumva știți cât e ceasul? îl întrebă ea.

Ceasul? Cât de îndepărtat îi suna cuvântul! Întinse mâna, dar nu se uită el la ceas. Îi lăsă pe copii să vadă ora. Amândoi o strigară în același timp, dar el n-o auzi. Nu auzi nici mulțumirile, nu văzu nici privirile ciudate pe care i le arunca bătrâna. Auzea și vedea altceva. Știa că se rostise o cifră. Și toate gândurile i se prefăcură în cifre. Ca la un semnal. Nu mai exista altceva. Numai cifre. Apăreau luminoase, ca pe o bandă neagră. Se dezvoltau instantaneu sute, mii de clișee. Erau linii, raze luminoase care se strângeau toate într-un focar. Oare când descoperise focarul? Și de ce clișeele memoriei erau atât de limpezi? De ce deveneau atât de docile cifrele? Parcă trecea cu degetele pe sute de clape. Auzea sunetele înainte de a atinge clapele. Rezonanța pianului nu avea nicio stridentă. Sunetele imaginate și sunetele reale se dizolvau unele în altele. Și toate erau cifre. Clare, sigure, drepte. Niciuna nu mai tremura, ca altădată.

Mergea repede. Știa unde se duce. Simțea brațe albe, calde mângâindu-i spatele. Mângâierile se pietrificau în carnea lui. Le purta cu el. Și le uita. Pentru că existau în el. Mergea înainte, împins parcă de atingerea imaterială a unor brațe. Uita.

Trecu prin fața unui om care-l salută uluit. Nici nu îndrăzni să-l întrebe ceva. Îl salută și se dădu la o parte. Totul era bizar. Pustietatea și tăcerea spațiilor, nemișcarea și înghețarea forțelor mecanice.

Ajunse printre mașini. Erau toate la locul lor, încremenite, tăcute, disciplinate. Și deodată, nu le mai văzu. În locul lor răsăreau simboluri și cifre abstracte; parcă se ridicau din fundațiile de beton ale mașinilor. Și toate se strângeau, se strângeau într-un singur volum, într-un singur corp, într-o sferă uriașă. Nu mai era niciun alt corp în fața lui. Numai acea sferă de metal care începea să se învâртеască, sigur, perfect, ca un glob, împrăștiind prin amândoi polii valori strălucitoare, concrete, materiale. Nu mai era nicio mașină acolo. Și parcă auzea din depărtări ireale vocea speriată a unui bătrân:

— Dumneata vrei să ne iei mașinile, tovarășe inginer!

Partea a treia

ERORI

Liviu Filimon era în aceeași sală în care cu aproape șapte ani în urmă primise elogii pentru lucrarea sa de diplomă. Dar nu mai stătea, ca atunci, stingher în fața unei comisii severe și tăcute, așteptându-i verdictul. Era în mijlocul unei comisii, și toate privirile studenților examinați căutau un semn de aprobare în gesturile și în ochii lui.

În sală pătrundea o nouă serie de studenți. Liviu se uită la ceas, rămase câteva clipe gânditor, apoi se adresă în șoaptă unui conferențiar de lângă el:

— Te rog să preiei dumneata conducerea examenelor, tovarășe Moga. Eu am o convorbire urgentă la institut.

— Vă mulțumesc, tovarășe profesor... răspunse Moga. Vă aduc fișele la birou, sau vi le pregătesc pentru mâine dimineață?

— Nu trebuie să te obosești pentru atâta lucru spuse Liviu ridicându-se de pe scaun. Ne vedem mâine dimineață.

Aruncă apoi o privire asupra studenților. Toți așteptau speriați, cu sufletul la gură, vorbele lui. Dar când îl văzură pregătindu-se să plece, se liniștiră ca prin farmec. Figurile li se destindeau într-un zâmbet de ușurare. Liviu observă schimbarea petrecută în atitudinea lor, se încruntă, îi trecu sever în revistă pe toți, dar în sinea lui era mândru. Devenise unul dintre cei mai temuți profesori ai Institutului Politehnic.

Pe coridorul spre cancelarie îl urmă un întreg cortegiu de tineri. Câteva fete încercară să-l oprească, amețindu-l cu întrebări. El le răspunse grăbit, din mers, fără măcar să le privească. Renunțaseră și se întorseseră în fața sălii de consiliu ridicând nedumerite din umeri.

— N-a vrut să ne spună nimic precis...

În apropierea cancelariei îl aștepta Doina. Se învioră când

o văzu. Zâmbetul uitat de atâta vreme îi lumina iarăși figura.

— Ți-ai ales cel mai bun post de atac, o gratulă el.

— Să știi că într-adevăr e un atac și nu ai nicio șansă să scapi de el. Dar nici nu vrei să scapi, nu-i așa?

Ca întotdeauna, inocența întrebărilor ei îl dezarma. În acele momente nu avea alte puteri. Nu ar fi reușit decât să mângâie încet, blând pe oricine, dar mai ales pe ea.

— Hai să intrăm în cancelarie, pentru că am respins un cârd întreg de studenți gălăgioase.

— Dar eu nu mai sunt studentă, protestă ea cu candoare și uimire. Numai dacă dumneavoastră nu ați fost satisfăcut la examenul de ieri după amiază.

Se deschisese ușa cancelariei și apăruse în pragul ei „Infinitul”, de aceea Doina își schimbase tonul. Profesorul o recunoscuse și căuta să-și amintească ceva.

— Da, spuse el. Nu sunt mulțumit, domnișoară. Te-a părăsit în ultimele luni curajul. Prea multe ezitări și... Eu cred că îndrăzelile se potrivesc mai bine vârstei dumitale.

— Mă voi revanșa la lucrarea de diplomă, răspunse Doina, roșie ca focul și cu lacrimi în ochi.

Stoian n-o mai auzi. Cobora prudent scările de la ieșire.

— Ai auzit? se înfurie Doina uitându-se la Liviu. Până acum m-a felicitat... Vrei să te uiți în lucrarea mea? Am o problemă pe care n-o pot soluționa în niciun mod. De aceea te-am așteptat. Ajută-mă tu!

Liviu luă dosarul subțire din mâna ei.

— De ce nu te-ai adresat direct „Infinitului”, dacă ți se pare atât de grea problema?

— Doamne! se miră Doina clipind des din ochi. Tu dacă ai vrea să desenezi o floare te-ai adresa lui Luchian? Cred că am zece colegi care ar putea să mi-o rezolve, dar nu vreau să apelez la ei... Și nici nu știu dacă ar fi în stare... Moga însă cred că m-ar ruga dacă și-ar închipui că sunt în impas. Nu-i așa?

— Fugi! se răsti Liviu la ea în șoaptă. Fugi și vino după amiază la institut. Vom discuta acolo în liniște. Acum sunt grăbit, Doina. Mă așteaptă Bărbulescu, și de multe ori mă

simt în fața lui tot ca un student... Știi unde?

— La etajul II, în fund... Întâi mă va privi o cucoană roșie, cu ochii ca niște obiective fotografice și cu părul...

Liviu îi opri erupția verbală:

— Nu mai lucrez acolo, Doina... Prin urmare, nu m-ai vizitat de aproape un an de zile. La etajul întâi, departamentul S.

— S! se strâmbă Doina. Ce înseamnă acest S misterios?

— Nu-i nimic misterios. Departamentul special. Perspective, sarcini urgente, speciale... Lasă-mă însă. Ți-am spus că sunt grăbit. Nici nu știu dacă voi mai ajunge la timp.

Doina se bosumflă.

— Dă-mi, te rog, lucrarea înapoi. Nu am obiceiul să plictisesc pe nimeni. Alții și-ar mângâia obrajii cu scoarțele dosarului, numai închipuindu-și că am pus eu mâna pe ele. Iar cât privește vorbele... mi se spune că eu nu știu să vorbesc... Asta mi se pare că am auzit-o și de la un... Se spune că eu cânt...

Liviu uită unde se află și întinse brațul spre ea. Voia să-i atingă măcar umărul. Doina se feri printr-o mișcare elastică a trupului, fără să se miște din loc.

— Nu te mai chinui degeaba... Atunci, te voi căuta la Institut, și cred că pe la ora... șase și jumătate. Parcă te-am auzit pe tine șoptind această oră, nu-i așa?

Mașina îl aștepta pe Liviu în fața Politehnicii.

— Treceți întâi pe la Capșa? îl întrebă șoferul.

— Cu toată viteza la institut, tovarășe Petre! Dacă ai putea să ocolești stopurile...

— Sub patru minute nu cred că vom ajunge, tovarășe director. Uitați-vă și dumneavoastră la ceas.

După cinci minute, Liviu pătrundea în cabinetul lui Bărbulescu. Era exact ora pe care o fixase acesta.

Bărbulescu îmbătrânise. Părul și sprâncenele i se albiseră, spatele i se încovoiasse, gesturile îi erau moi, obosite. Numai când trecea prin perioade de mânie se trezea în el o vigoare care îi înțepenea tot corpul, îi întărea coardele vocale și-i aducea scânteii în priviri. În asemenea

momente, îl evitau toți.

Liviu parcă vedea cum e gata să-l pătrundă curentul acela, care-l înfricoșă. Bărbulescu stătea țeapăn la birou; ochii lui începeau să devină lucioși.

— Stai jos, spuse el sec, fără politețe în glas. Domnule Filimon, mi se pare că e prima observație pe care v-o fac de când ai preluat conducerea departamentului special, de la moartea lui Neagoe. Din fericire, situația Proiectului E2 nu s-a complicat, dar aceasta se datorează unei întâmplări excepționale. Și dumneata știi bine ca eu nu am pasiunea întâmplărilor excepționale.

Liviu bănuise că se întâmplase ceva grav, altminteri nu l-ar fi scos Bărbulescu cu atâta urgență din comisie. Cu toate acestea, în cele câteva minute cât durase drumul de la Politehnică la institut nu izbutise să ghicească motivul chemării. Nici auzindu-l pe Bărbulescu nu se clarifică pe deplin.

— După câte știu, răspunse el, proiectul E2 a fost verificat și dat în lucru. Nu mă așteptam la nicio surpriză. Cred că nici dumneavoastră.

Proiectul despre care era vorba i se păruse de la început lui Liviu cam complicat, de aceea îl atrăsese la aprobarea lui și pe Bărbulescu.

— Îmi pare rău că trebuie să spun, dar eu am avut deplină încredere în semnătura dumată. Cel puțin pînă acum, și aș dori să rămân cu aceeași încredere și de acum înainte. Cine a făcut verificările lucrării?

— Inginerul Bostan, șeful secției... Dacă s-a strecurat o greșală la verificări, mă surprinde... Am avut și eu încredere în semnătura lui Bostan și în mașinile noi de calcul pe care i le-am repartizat secției lui.

Bărbulescu părea că nu auzise bine.

— Inginerul Bostan?... Asta-i de neînțeles. Tocmai el mi-a semnalat în ultima clipă eroarea...

Liviu își amintea. Bostan îl rugase de câteva ori să-i dea încă o dată la control proiectul. Fusese absent în timpul ultimelor verificări și tremura de teamă ca nu cumva funcționarii să fi lucrat superficial. Îl refuzase însă pe

Bostan și-l criticase aspru pentru lipsă de încredere și necolegialitate.

— Și pentru mine este de neînțeles, tovarășe profesor. L-am rugat de câteva ori pe Bostan să facă o verificare suplimentară, dar mi-a răspuns de fiecare dată că nu se simte bine. Atunci m-am înfuriat și l-am obligat să-și ia un concediu de boală. Cred că aici am greșit. M-am lăsat pradă unei furii de moment. Eu sunt convins că a simulat boala, pentru a scăpa de răspundere. Poate că s-a obișnuit astfel în cei treizeci de ani cât a lucrat la un trust capitalist în Belgia. Voi lua măsuri severe.

Bărbulescu încercă să-l înduplece:

— Știi bine, Filimon, că nu-mi plac răscoale și violențe în institut. Procedează cu tact și cu oarecare blândețe. Bostan e un inginer bătrân, peste câțiva ani va ieși la pensie. N-are niciun rost să-i complicăm situația. Până acum nici n-am primit reclamații împotriva secției lui.

Liviu însă nu cedă. Voia să-l impresioneze și mai mult pe Bărbulescu. Strecură însă oarecare îngăduință în cuvintele lui:

— Eu vă înțeleg pe dumneavoastră și vă rog să nu vă supărați dacă vă amintesc că sunteți prea cumsecade. Nu încerc să vă fac o critică, ar fi o nepolitețe gravă. Eu mă văd încă studentul dumneavoastră favorit. Vă promit însă că voi discuta cu Bostan între patru ochi. Mă voi strădui să nu fiu sever, dar nu cred că voi reuși. L-am repartizat și câțiva tineri absolvenți în secție, așa că nu văd motivele...

Bărbulescu îl întrerupse cu un gest.

— Ești responsabil de felul cum îți educi oamenii. Eu nu-ți recomand decât un dram de blândețe în severitate. Dar nu pentru asta te-am întrerupt. De vreme ce lucrurile s-au limpezit și suntem conștienți de cauzele care le-au pricinuit, ar fi o pierdere inutilă de timp să gravităm cu vorbele și cu gândurile în jurul lor. Am încheiat povestea! Să trecem la cealaltă problemă... Nu vreau să ne prindă începutul anului nepregătiți. E vorba de organizarea institutului Metalurgic.

Bărbulescu fusese numit președintele unei comisii care avea sarcina să întocmească proiectul organizării unui

institut metalurgic special într-un oraș industrial. Din comisia aceea făcea parte și Liviu, ca secretar. Bărbulescu îl propusese pentru a scăpa de o sumedenie de griji birocratice și pentru a ști că are ca ajutor un om cunoscut, sigur, energic, de încredere.

Liviu scoase din servietă o mapă, pe care i-o întinse directorului.

— Am făcut tot ce-am putut, tovarășe profesor. Am ajuns la o anumită formulă, sugerată de indicațiile dumneavoastră. Am stabilit secțiile neapărat necesare, cursurile, programa analitică, am concentrat câteva catedre și conferințe... Institutul, după umila mea părere, ar putea să-și înceapă oricând existența...

Bărbulescu nu mai era omul rece, gata să explodeze, care îl primise cu un sfert de oră înainte pe Liviu. Devenise un bătrânel de treabă, obosit, dar bucuros că nu va mai duce pe umerii lui slabi încă o povară.

— Asta mă mulțumește foarte mult, dragă Filimon. Și îți voi recunoaște meritele în public, dacă vom pune bine fundațiile. Te-ai gândit cumva și la cadrele didactice?

Liviu se gândise. Discutase chiar cu câțiva asistenți, lectori și conferențieri de la Politehnică și de la alte institute tehnice din București posibilitatea unor transferuri în acel oraș pe baza avansării lor. Promise numai răspunsuri favorabile. Îi spuse toate acestea lui Bărbulescu.

— Foarte, foarte bine, dragul meu! Mi-a fost tare teamă când m-am gândit cum și unde vom găsi cadrele didactice de bază. Cred că te-ai orientat bine. Iar oamenii pe care i-ai numit sunt în general bine aleși. De câțiva îmi amintesc.

— M-am gândit și la folosirea unor cadre locale. În mod sigur există în uzinele de-acolo ingineri de înaltă calificare, specialiști care pot să-și asume sarcina unor cursuri speciale, sau tineri care ar fi fericiți să se știe asistenți. Ne rămâne însă descompletată o catedră importantă: teoria stabilității și reglajului automat. Dacă am găsit un electronist sau un matematician de înaltă calificare... Ca asistent sau ca lector, m-am gândit la cineva... la un cadru local... Inginerul Ion Mușat...

— Mușat... Mușat... repetă Bărbulescu scormonind prin amintiri. Parcă am mai auzit acest nume... Mușat...

— V-a fost student... A fost și angajatul dumneavoastră aici, la înființarea institutului...

— Mușat... Da... da... îmi amintesc... Nu e cel care a prezentat o lucrare de diplomă cam confuză... o teorie foarte originală și... Da! îmi amintesc... Câte speranțe își pusese Stoian în el...! Era favoritul lui, nu? Mi se pare că i-a fost și asistent... Și de ce a plecat de aici? Nu-mi mai amintesc. Parcă am avut un conflict cu el...

— Tot niște teorii ciudate, tovarășe profesor.

— Și ce face acum? Întrebă Bărbulescu.

— Nu l-am mai văzut nici eu de multă vreme. E inginer la o uzină de acolo. Se pare că e un inginer bun, disciplinat.

— Cred că ai dreptate, dragă Filimon, spuse Bărbulescu înduioșat. Parcă-mi amintesc mai bine. Știu că a vrut el o dată ceva și s-a certat cu răposatul Neagoe... Da, da... Am cam îmbătrânit. Ar fi bine să-i găsești și lui un post de asistent. Poate că are nevoie... Cine știe?... O fi având copii... Și atâția ani în provincie... îmi pare rău de Stoian...

Bărbulescu se gândea în acel moment la Liviu, la cariera pe care acesta o făcuse într-un timp atât de scurt, Era mândru, și Liviu îi citi în ochi bucuria.

2

Chiar în clipa în care pătrunse în anticameră, Liviu îi spuse sever secretarei:

— Cheamă-l imediat aici pe inginerul Bostan! Secretara arată cu mâna spre un colț al încăperii.

Bostan se retrăsese acolo pe un scaun. Îl aștepta pe șeful departamentului de aproape un ceas, de când aflase că se întorsese la institut.

Liviu intră în birou, lăsând ușa deschisă. Bostan se opri pe prag. Nu știa dacă poate să intre sau nu.

— Poftim! îi spuse Liviu fără să se uite la el. Dacă mă aștepți dumneata, nu mai este cazul să te întreb nimic. Sper. Un singur lucru vreau să-ți spun. Detest... înțelegeți dumneata?... Detest meschinăria și mă supără enorm indisciplina.

Bostan se făcu verde la față.

— Vă rog să mă iertați... E o neînțelegere, tovarășe director. V-am căutat mereu și ieri, și azi. Nu v-am găsit nici acasă. Când am auzit că se va da comanda...

— Dumneata nu știi că sunt profesor la Politehnică?

— V-am căutat și acolo, tovarășe profesor, dar... Bostan tremura ca varga. Lui Liviu i se făcu milă. Simțea că omul acela ar fi în stare să se recunoască asasin dacă s-ar fi răstit la el.

— Stai jos. Să știi, domnule inginer, că mi-a fost foarte greu să-l înduplec pe director. M-am gândit la situația dumitale... Știi bine la ce anume mă refer!... Și l-am asigurat că nu se va mai întâmpla niciodată vreo eroare în lucrările secției pe care încă o conduci... Mai ai și altă problemă de rezolvat?

Mâinile bătrânului inginer atârnavă inerte. Buzele încercau să bâiguie ceva, dar nu puteau să se deschidă.

— Deocamdată poți să fii liniștit. Mi-am pus eu obrazul pentru dumneata. Și când îmi iau răspunderea pentru cineva, omul acela poate să fie sigur că nu i se va întâmpla nimic.

Bostan își strânse capul între umeri.

— Vă mulțumesc, tovarășe director! Vă asigur și eu că nu se va mai întâmpla a doua oară... Și nu știu cum să vă conving că n-am urmărit ceva... că v-am căutat mereu. Nu m-am gândit nicio clipă să trec peste dumneavoastră.

Liviu îl măsură lung, din cap până-n picioare.

— Bine! Sunt dispus să te cred, ca să dormi liniștit în patul dumitale. Pe ceilalți vinovați îi voi sancționa însă exemplar. Nu admit nicio intervenție!

— Eu nu mă pot opune... dar voiam să vă spun că sunt tineri... Și voiam să vă rog... Voiam să vă spun...

Nu știa cum să continue. Mâinile lui desenau niște semne

nesigure prin aer.

— Vrei să ceri o anumită favoare? Spune!

— Da... se hotărî Bostan. Voiam să vă rog... Dacă aveți vreodată lucrări suplimentare... dacă aveți nevoie chiar pentru catedră... eu obișnuiesc... eu v-aș ajuta cu toată bucuria...

Liviu trăia un moment de emoție.

— Îți mulțumesc, tovarășe inginer! Îți apreciez bunăvoința. Poți să te liniștești definitiv. Voi fi îngăduitor chiar față de responsabilii principali... Spune-mi, te rog, dumneata ai fost un matematician bun?

Bostan era profund îndurerat când răspunse:

— Nu știu... Adică... Regret foarte mult, tovarășe profesor... Nu... Vedeți dumneavoastră... am rămas în urmă. Au apărut probleme noi. Dacă dumneavoastră credeți că e necesar, voi căuta...

— Nu, nu! Îl liniști Liviu. Nu e cazul. Te-am întrebat din curiozitate. Dacă ai treburi urgente... Și încă o dată îți cer să te liniștești. Voi șterge cu buretele greșeala. Nu am spus că voi încerca s-o uit. Mă voi purta în așa fel ca și cum n-ar fi existat. Cred că ești mulțumit.

Lui Liviu i se părea că făcuse o faptă bună. Bătrânul își îndreptase statura, obraji i se colorau. Era emoționat.

— Vă mulțumesc din tot sufletul... Știți?... Am doi băieți... Peste câțiva ani cred că vor fi studenții dumneavoastră...

Părăsi biroul cu bucuria unui om care fusese salvat de la înec. Și secretara îl privi cu duioșie.

Liviu își consultă agenda, apoi se uită la ceas. Îi mai rămâneau câteva minute libere până la ora când obișnuia să plece la restaurant. Își aminti de rugămintea Doinei și de vizita de după masă. Și gândi să folosească minutele de libertate pentru a-i rezolva problema. Sună secretara și o anunță că poate să plece. Apoi distribui pe birou foile care constituiau lucrarea de diplomă a Doinei. Vrafurile de cărți, de reviste, de dosare și obiectele de pe birou îl incomodau. Se mută la masa de Ședințe. Avea spațiu destul pentru planșele dispersate în pagini diferite. Lucrarea i se păru interesantă și îndrăzneță. Doina încerca să concentreze

câteva probleme tehnice într-o formulă generală, pentru a le rezolva printr-o soluție comună. Deși datele prezentate de ea erau clare, iar similitudinea lor era demonstrată cu ingeniozitate, formula pe care o fixase ea nu se aplica perfect la fiecare caz în parte. Undeva se strecurase o eroare. După calculele de pe hârtiile care însoțeau lucrarea, se vedea că ea căutase eroarea în elementele care furnizau problema. Pe vremea studenției, și el ar fi făcut la fel. Se amuza văzându-i calculele. Câte nopți de nesomn își pierduse în mod inutil! Eroarea se strecurase în demonstrație, aceasta era părerea lui. Numai acolo putea să se strecoare. Și începu să refacă demonstrația ei.

Nici nu începuse bine operațiile de verificare, și se trezi cu șoferul în pragul ușii. Lucrarea începea să-l pasioneze.

— Ești liber! îi spuse el. Eu voi mai întârzia puțin. Nu, nu mă aștepta... Poți să-l duci acasă pe inginerul Bostan... Nu e neapărat necesar să-i spui că te-am îndemnat eu... Bună ziua!

Rămas singur, se adânci în socoteli și demonstrații. Recalcula fiecare lanț, fiecare verigă a lanțului, supuse rezultatele comparației, dar tot nu reuși să le integreze în formula generală. Eșecul îl îndârji. Căută noi modalități de exprimare, își aminti lucrări similare la care se putea referi ca argumente și se înecă într-un noian de operații cărora nu le mai prevedea capătul. Posibilitățile nebănuite pe care le descoperea îl atrăgeau și-i deschideau alte probleme; unele i se păreau chiar mai complicate decât lucrarea Doinei. Dar nici căutarea unor căi paralele, atât de obișnuită în matematică, nu-i oferă până la urmă soluția. Parcă-l împungea cineva cu acul, cerându-i să fie mereu treaz, să nu se dea bătut, să caute, să caute mereu, așa cum căuta pe vremuri, în revistele de copii, căile care legau intrarea și ieșirea din labirint. Aici însă toate căile se împotmoleau.

Auzi deodată ciocănituri în ușă. Se uită la ceas. Era șapte. Nu se mișcase de patru ore din fața hârtiilor. Aprinse lumina și se duse să deschidă ușa. Era bineînțeleles Doina. Fragedă, roșie, strângându-și gâtul cu umerii, ca un copil care-și recunoaște vinovăția și așteaptă sfichiul degetelor

pe fața ei. Liviu nu putu să reziste tentației de a o mângâia. Își duse încet mâna spre fața ei, dar ea zvâcni ca un arc, trecând pe lângă el în biroul luminat.

— Iar am întârziat, se scuză ea privind cu multă atenție în jur. M-a reținut o nesuferită de... Vai! Ce elegant e aici! Ce mobilă frumoasă! E chiar atât de necesar să respiri într-un asemenea lux?

Se lăsă purtat de întrebările ei. Nu-i putea rezista niciodată. Erau puse cu atâta inocență și mărturiseau atâta curiozitate copilărească, încât simțea o plăcere să-i răspundă.

— Poate că e necesar, Doina, luxul acesta. Eu am moștenit biroul. Foarte adesea însă, primim oaspeți din diferite țări. Unii caută și vasele de cristal, și florile din ele...

— Și în celelalte birouri... acolo unde lucrează...?

Doina dansa pe covorul moale, imitând gesturile unor oameni obișnuiți să scrie toată ziua la mese.

— Mare deosebire nu e, Doina. Suntem un institut modern. Poate chiar un institut model...

Doina valsa. Se amețea într-o piruetă. Se opri brusc, înfigându-și călcâiele în covor.

— Știi că mi-ar plăcea și mie să lucrez în institutul tău? E mare, atâtea spații goale, atâta lumină... Cred că aş zburda toată ziua. Și când ar veni străini, aş putea să înlocuiesc cea mai frumoasă vază, nu-i așa?

Liviu încercă să se apropie de ea. Ea îl opri din nou, apărându-se cu palmele deschise.

— Stai! Nici nu mă lași să termin. Nimeni n-ar bănuî că nu-s făcută din cristale veritabile. Se vede de la distanță cum strălucesc. Dacă deschid ochii mari...

În timp ce vorbea, fugea cu spatele către o fereastră deschisă. Se rezemă de pervaz aspră, încrucișându-și brațele.

— Se vede toată curtea de aici, și cineva chiar se uită la mine. Stai acolo, ca să nu te compromiți!

— Dacă te-a văzut cineva, sunt oricum compromis, spuse Liviu, dar n-avu curaj să înainteze. De multă vreme voiam să vorbesc cu tine, dragă Doina.

Fata se înroși. Presimțise că o vor aștepta emoții și amețeli. Cum putea să li se împotrivească?

— Stai! se rugă ea. Dacă vrei tu, vom vorbi... Lasă-mă însă pe mine să aranjez cadrul conversației. Știi cum?... Vai, ce masă lungă! Fantastic! Câte persoane încap la ea? Două, patru, opt... Douăzeci și două... De ce tocmai douăzeci și două? Mai bine o făceați pentru 24 de persoane, îmi place cifra asta pentru că are mulți divizori.

Liviu rămase în mijlocul încăperii, imobil. Privirile lui o căutau însă în toate adâncimile.

— Te rog Doina. Și să știi că mă rog foarte rar de cineva. Tu nu simți nimic?

— Bine, răspunse ea. Dacă vrei tu, atunci hai să vorbim. Dar lasă-mă să aranjez eu totul. Tu să te duci în capul mesei și te așezi pe scaunul de acolo. Eu mă voi așeza pe scaunul din celălalt capăt.

Liviu se supuse capriciului ei. Se aflau față-n față. Distanța dintre ei era absurdă. Trebuia să-și strige ca să se audă. El se simți dezorientat, stingher, ridicol.

— Nu-i așa că la distanța asta nu poți să spui decât lucruri înțelepte? Vezi ce inteligent am procedat? Acum poți să-mi spui ce vrei.

Era ridicol. Totul era ridicol. Jocurile ei, mlădierea de zvârlugă, cu care-i scăpa întotdeauna printre degete, atitudinea lui imbecilă, școlărească, dorința lui absurdă de a o strânge o dată în brațe, de a o duce undeva, pe sus, în neant, de a o vedea lipindu-se înfricoșată de el. Cine era la urma urmei această fetișcană neîmplinită care-l ridiculiza mereu, pretutindeni? Izbi cu pumnul în cristal și se uită la ea furios. Bineînțeles că ea alergă imediat spre dânsul și-i cercetă pumnul. Părea dezolată că nu găsește nicio rană, nicio urmă pe palma lui. Se întoarse la locul ei. El îi simțise respirația, aroma cărnii calde, mângâierea unei șuvițe de păr, dar nu se putea mișca. Era paralizat.

— De ce nu-mi spui nimic? îl ațâță ea cu întrebarea. Ai reușit să rezolvi problema pe care ți-am dat-o?

Își părăsise locul. Trecea din scaun în scaun, uitându-se la colile de hârtii pe care vedea scrisul lui. El tot nu avea

puterea să se miște. Își amintea o altă întâlnire, în alt birou, și își mușca buzele că n-o sfărâmasese atunci. Acum era prea târziu. Nu mai avea puterea s-o sfarme. Ar fi simțit că lovește în el, că-și zdrobește propriul trup. Nu era ridicol. Știa bine că nu e ridicol. Se îndrăgostise de ea până la disperare. Își apropie încet capul de masă, până ce fruntea lui simți tăișul rece al cristalului. Atingerea îl liniști cum liniștește o durere grea fiola de morfină.

— Cumplită problemă, draga mea Doina! spuse el. Știi cât m-am chinuit? Patru ore... De fapt nu m-am chinuit. Mi-a făcut o mare plăcere, parcă mi s-au dezmoțit gândurile. Am zburdat și eu prin amintiri și prin neliniști. M-ai dăruit ceasuri superbe... Știi că am uitat complet de mine în acele clipe? Fantastic!

Îi folosea și expresiile. Cât de ciudat îl îmbrăcase cu frăgezimea și cu nevinovăția ei!

— Sunt și eu foarte fericită! strigă ea de departe, din celălalt capăt al mesei, convinsă că Liviu îi dezlegase problema. De aceea am fugit atât de departe de tine. Ca să mă feresc. Spune-mi! Spune-mi! Poți să țipi! Cifrele mele se pot cânta și la trompetă, nu-i așa?

Liviu își duse mâinile la tâmpile și începu să râdă cu hohote. Îl podideau lacrimile. Oftă de câteva ori înainte a vorbi.

— Ești primejdioasă, Doina. Doamne, cât ești de primejdioasă! Mă răsucești ca pe un titirez. M-ai făcut să-mi fie dor de o trompetă. Dar n-aș putea să-ți cânt nicio cifră. Mi-am sfărâmat creierii. Degeaba, Doina! Problema e insolubilă. Ți-o spun cu autoritatea unui profesor. Tu ai verificat ca o năucă datele pe care chiar tu le-ai cules. Eu ți-am verificat demonstrația și am ajuns la același rezultat la care ai ajuns și tu. Nu poți enunța o formulă de sinteză valabilă pentru toate situațiile culese. E o problemă insolubilă. Înțelegi, draga mea?

— Înțeleg că mă numești pe gratis draga mea, îi răspunse Doina posomorâtă. Mi-am pus în tine toate speranțele. Trebuie să caut pe altcineva.

Cuvintele erau rostite în glumă, dar Liviu le simți ca niște

lovituri. Nu și-o putea imagina râzând altcuiva, înveselindu-l pe altcineva cu întrebările ei naive, cu surâsurile și cu sclipirile ochilor ei.

— Nu ai voie să cauți pe altcineva, spuse el fără niciun ton, ca și cum ar fi rostit o cifră care conținea rezultatul problemei. Înțelegi, Doina?

Nici întrebarea nu avea ton. Glasul acela era neobișnuit pentru Doina. Niciodată nu-l auzise vorbind astfel. Se înfricoșă.

— Parcă s-a întâmplat ceva, se sperie ea ghemuindu-se între umeri. Nu înțeleg ce. Mi-e teamă și nu vreau să-mi fie. Chiar crezi că m-aș ruga de altcineva? Ești foarte naiv, Liviu.

Și ea vorbise altfel, cu un glas pe care nu i-l auzise decât o singură dată, la sfârșitul primei lor întâlniri la restaurant. Dar de atunci trecuseră ani.

— Nu s-a întâmplat nimic, răspunse el. Nimic. Nu se va întâmpla nimic. În momentul acesta sunt profesorul tău și îți adresez două întrebări. Prima: Vrei să lucrezi aici la institut? Stai! Încă nu răspunde. A doua: Vrei să fii asistentă la catedra mea? Nu vreau să te grăbești cu răspunsurile, Doina.

— De ce să nu mă grăbesc? întrebă Doina. Sunt cam prostuță, Liviu. Știu că nu trebuie să mă grăbesc. Ești un om admirabil. Nu pentru că mi-ai pus acele întrebări. Pentru că mi-ai cerut să nu mă grăbesc, dragul meu Liviu. Vezi? Am egalat situația.

Gluma cu care-și terminase vorbele îl zăpăci iarăși pe Liviu. Întrezărise mai înainte niște spaime, niște senzații nelămurite, dar întorsătura aceea neașteptată de la sfârșitul frazei îi aduse din nou în fața ochilor fotografia fetei care-și plimba parcă degetele pe pian, fără a ști să cânte, dar care scotea sunete noi, neauzite, melodii pure, senine.

— Ce pot să fac eu cu tine, Doina?

— Hai să ne plimbăm, răspunse ea ca la comandă. E o seară plăcută, în sfârșit răcoroasă...

Iar îl scotea din lumea lui întortocheată. Gândul plimbării

Îl amețea, îi dădea fiori pe care nu-i cunoscuse în tinerețe.

— „Hai să ne plimbăm”, repetă el. Unde? Stai! Vrei să ne plimbăm cu mașina?

Înainte de a-i auzi răspunsul, se repezi la telefon. De la poartă i se spuse că mașina îl așteaptă. Îi făcu semn Doinei.

— Fantastic! se înveseli ea. Dar să deschidem geamurile...

3

Mașina îi duse la restaurantul Băneasa. După un dans nesfârșit, Doina îi spuse ca o rugămintă:

— Nu mai vreau să dansez. Cu atâtea priviri în spate și în față, mi se pare că dansez prost, și chiar cred lucrul acesta. Oare la cine se uită lumea? La mine sau la tine? Știu ce vrei să spui, și de aceea nu te las. Vrei să împărți spectatorii pe sexe. Eu nu vreau... Toarnă-mi te rog puțin sifon; rece, rece, rece! Așa!

— Nu vrei și puțin vin, Doina? O picătură... Nu mai ești studentă, poți să...

— Nu, îl întrerupse ea luându-i paharul din mână. Nu vreau niciun strop. Tocmai pentru că nu mai sunt studentă. Nu mai am obligații și s-ar putea să... Vezi? Mă opresc și eu din vorbă cum te-ai oprit și tu. Numai că tu nu ai curajul să mă întrerupi.

— Ești foarte frumoasă, Doina! Ești foarte tânără...

— Nu vreau să-mi spui. Lasă-mă să cred că sunt așa cum vreau eu. Crezi că eu nu știu ce este frumusețea? Eu sunt o fetiță care încă vrea să se joace... Să nu-mi mai vorbești de frumusețe... Știi?... Cum am uitat să-ți spun? Hai-hai-hai! Ghicește cu cine m-am întâlnit și cu cine am vorbit! Pot să fac orice răvășag... Nu vei ghici!

Liviu o privea cu ochi de jar.

— Accepți orice răvășag? Orice pariu? Nu-mi place cuvântul pe care-l folosești tu.

— Orice rămășag, se încăpățână Doina. Stai! Până unde merge acest *orice* între noi? Până acolo unde înțeleg eu, nu-i așa?

— Bineînțeles, Doina... Te-ai întâlnit cu o artistă. Doina era uimită. Își scutură capul și clipea din ochi.

— Cum ai aflat? Poate că ți-am spus mai de mult...

— Nu... Printr-un calcul foarte simplu. Nicio întrebare nu se naște din senin. Am căutat relația în vorbele tale dinainte. Vorbeai de frumusețe și te transfigurai. M-am gândit cu cine poți să te compari. Și mi-am amintit de prima noastră întâlnire. Erai extaziată de frumusețea Lianeii.

— Am crezut până în ultima clipă că nu te-ai gândit la ea. Am sperat că vei pierde pariul... Ei și? Am invitat-o la noi la club într-o seară. Noi am întrebat-o, și ea ne-a răspuns. E într-adevăr foarte inteligentă, Liviu. Foarte. Ne-a cucerit pe toți și pe toate. Și la sfârșit... mi-am făcut curaj, m-am dus după ea pe coridor și am întrebat-o ce crede despre... Ei, să văd acum dacă vei ghici despre ce am întrebat-o!

— Despre ceea ce am vrut și vreau să-ți vorbesc și te fac să înțelegi acum, răspunse Liviu cu același glas neobișnuit care o înfiorase.

Doina se făcu palidă.

— Doamne!... șopti ea închizând ochii. Te rog foarte mult să nu mai spui nimic despre... Vreau altceva... Ce-ai făcut astăzi la institut? Spune-mi tot ce-ai făcut... Cum te-a salutat portarul, cum ai urcat scările, cum s-a uitat la tine Bărbulescu, știu că tușește după ce-și fumează țigara... Spune-mi totul...

Și Liviu era înfiorat. Își umplu un pahar cu sifon rece și bău încet, încet, apoi își frecă fruntea cu o bucată de gheață.

— Ce frumos ai făcut! spuse Doina cu ochii sticloși. Ești un om admirabil, Liviu. Împrumută-mi și mie gheața ta.

Liviu nu înțelese ce vrea să spună, dar văzând-o cu mâna întinsă lăsa să-i alunece în căușul delicat bucata de gheață care i se topea între degete.

Își frecă și ea fruntea, își recâștigă culoarea și spuse din nou, cu seninătatea ei dintotdeauna:

— Ai uitat să-mi povestești. Vreau să văd ce fel de om ești acolo, printre atâtea hârtii, printre atâtea ființe care te admiră... Oare pe tine te urăște cineva?

— Asta nu se poate ști, draga mea Doina. N-am făcut nimic astăzi. Am îndepărtat neliniștile unui om amenințat de primejdii. M-am certat cu Bărbulescu. Era atât de nervos, că a uitat să-și aprindă țigara. Ne-am împăcat însă... Am vorbit despre organizarea unui institut în provincie...

— Stai! Îl opri Doina. N-am înțeles nimic până acum. Nu știu decât că ai făcut o faptă bună. De ce nu-mi vorbești prin amănunte? Nu vreau discursuri. Spune-mi așa... Nu, Liviu. E stupid, sunt eu stupidă... De ce să te învăț eu cum să vorbești? Îmi venise în minte un gând în genul trompetei...

Liviu vru să-i sufle în ochi, dar ea îl ghici după mișcarea buzelor și se feri. Râse provocatoare, el o amenință cu degetul. Clipa de groază trecuse.

— Aaaa! Era să uit. Cred că-l vom numi asistent... Ei! Acum e rândul tău să ghicești.

Doina spuse vreo douăzeci de nume de colegi, dar Liviu nu acceptase niciunul.

— Atunci, pe mine, se retrase ea învinsă... Nu mai cunosc pe nimeni altcineva care ar putea aspira la această onoare.

— Am câștigat două pariuri, Doina. Poate că se vor ivi momente în viață când îți voi aminti.

— Poate că nu-l cunosc pe cetățeanul tău, pe candidatul tău la postul de asistent.

— Îl cunoști, Doina. E din satul tău. Nu-ți aduci aminte de o primăvară veche?

Liviu vedea cum se scurge viața din obraji ei. Își strângea pleoapele și-și apăsa buzele cu pumnul.

— Ce s-a întâmplat, Doina? Întrebă el speriat. Nu vrei puțină gheață? Nu vrei...

— Toarnă-mi te rog un pahar de vin... Nu plin... Fără sifon.

Vorbele îi ieșeau greu. Bău încet. Vinul era rece. Voia ceva fierbinte, clocotit. Își venea încet în fire.

— Mi s-a făcut rău, se scuză ea. Ce face el, Liviu?

— Nu l-am văzut nici eu demult... Cred că sunt aproape doi ani. Venise la București într-o delegație. Tu erai în vacanță. Nu știu ce face... E trist, Doina. Și-a săpat singur o groapă în care se ascunde... Mai bea puțin vin... îmi pare foarte rău. A fost cel mai bun prieten al meu... Am făcut tot ce-am putut ca să-l scot din inerție. Știu că odată visa frumos.

— Și eu știu, spuse Doina în șoaptă. Dar de ce, de ce s-a îngropat? Eu am crezut că vrea să cucerească lumea.

Liviu zâmbi amar. Era întristat.

— Se gândea numai la minuni. Cred că i le-a ros pe toate patina crudă a provinciei. Dacă ar fi rămas aici...

Doina tremura. Parcă o apucaseră frigurile. Liviu îi oferi haina și ea o primi. Voia să se ascundă în ea.

— În facultate am auzit lucruri extraordinare despre el, se răzvrăti ea. Se spunea că e singurul om capabil să...

— Știu, Doina. Era un foarte bun matematician. Cred că l-au copleșit acolo metalul și meschinăria... M-am întristat și eu. Poate că îl mai putem ajuta. Voi insista pe lângă Bărbulescu să-i asigurăm un post de lector.

Doina nu se mai putea opune. Lacrimile începură să-i curgă șiroaie din ochi. Clătina capul și șoptea mereu în gând: „Nu, nu, nu, nu!” Se liniști greu. Căută paharul de vin și sorbi încet din el. Îl vedea pe Liviu prin ceață. Și ceața se face și mai deasă când îi șopti:

— În niciun om din lumea asta n-am crezut mai mult ca în el... Tu nu poți să înțelegi...

Dar Liviu înțelesese totul într-o clipă. Începea să se învântească pământul în jurul lui. Se ținu cu mâinile de masă, ca să nu se prăbușească. Văzuse scheletul vechi, în oglinda aceea pe care nu putea s-o spargă.

În orașul înconjurat de păduri, oamenii erau parcă mai veseli. Se construiau neîncetat clădiri, uzinele își măreau domeniile, siluete viguroase de beton se înălțau semețe alături de atelierele vechi. Copiii îmbrăcați în salopete albastre se întâlneau seara în centrul orașului și porneau cântând, în coloane vesele, spre un alt oraș, mic și zgomotos, ridicat la poalele unei înălțimi împădurite. La fiecare sfârșit de săptămână, grupuri de tineri și bătrâni, de fete și băieți luau calea munților, războindu-se cu urcușuri grele, căutând pretutindeni flori, cântece și platouri înalte.

Se vorbea mult în oraș despre înființarea Institutului Metalurgic. Orașul industrial devenea centru universitar. Nu mai era un zvon, cum crezuseră unii. Pe o clădire în centrul orașului apăruse de câțva timp o placă albastră, pe care oamenii o citeau cu bucurie de câte ori treceau pe-acolo: „Institutul Superior Metalurgic”. Copiii lor vor învăța acolo profesia de inginer. Cancelaria viitoarei școli era deschisă în fiecare zi, dimineața și după amiaza. Se primeau înscrieri și se dădeau informații. De multe ori treceau pe acolo ingineri de la marea uzină metalurgică... Se pregăteau și ei pentru concursuri. Voiau să-și adauge titlului de inginer și pe acela de asistent, de lector sau de conferențiar.

În discuțiile de acolo se puteau afla multe vești de la uzină. Deseori se discuta în taină despre o invenție extraordinară care se pregătea undeva. O mașină nouă, modernă, de înaltă capacitate. Cu timpul, discuția deveni publică. Invenția era încă în stadiu de proiect. Autorii ei erau însă cunoscuți: inginerul-șef Cerbu, inginerul-șef adjunct Atanasie Aburel, și inginerul Ștefan Petrescu, secretarul comitetului de partid. Acesta din urmă își luase de câteva luni diploma de inginer.

Numele lui Mușat nu se rostea acolo; nu fusese întâlnit nici măcar la cancelaria noului institut, printre atâtea cereri de înscriere la concurs. De aproape un an de zile, Mușat conducea secția întâi, de aproape trei ani de zile lucra fără încetare, zi și noapte, la proiectarea înspăimântătorului edificiu, la arhitectura acelei sinteze a tehnicii moderne. Nouă din cele zece mașini de precizie din secție fuseseră integrate în acea sferă de metal pe care o întrezărise într-o dimineață de mai. Lucrase cu mii și mii de necunoscute. Soluționase probleme aparent irezolvabile, pe care tehnica încă le bâjbâia, descoperise forțe de acționare și de reglare care deschideau noi capitole în tehnică, micșorase la dimensiuni de necrezut volumul sferei sintetice, îl transformase într-un ceasornic care respingea erori de sutimi de secundă. Mișcările tuturor mecanismelor se strecurau unele printre altele, aproape agitându-se ca niște fire de borangic, fără să se altereze, fără să-și transmită și să-și vicieze vibrațiile. Era o țesătură atât de fină în acea sferă, încât la prima vedere fiecare atingere părea s-o destrame, s-o prefacă în pulbere. Redusă la dimensiuni de machetă, se asemana cu o bijuterie făcută din fire metalice de dimensiunea celor de păianjen. Cine putea s-o înzestreze cu atâta forță, cu atâta rezistență, cu atâta viteză? Cum puteau să se desprindă din ea prin ambii poli atâtea valuri de piese metalice?

Petele albe de pe masa lui Mușat erau puține, din ce în ce mai puține. Sfera imobilă începea să se învântească în mintea lui. Creionul cu vârf ascuțit desena linii și înscrisa cifre pe ultimele coli. Momentul unei noi întâlniri dintre om și tehnică se apropia.

2

Cerbu coborî grăbit din mașină. În fiecare după-amiază la ora 6 se întâlnea în biroul lui cu Petrescu și Aburel.

Întârziase cu zece minute. Portarul îl salută respectuos și adăugă cu voce îngrijorată:

— Repede, tovarășe inginer-șef! Să nu vă prindă ploaia!

De la poartă până la intrarea în clădirea direcției erau vreo 50 de metri. Pe la mijlocul distanței, pe Cerbu îl surprinse ploaia, o adevărată rupere de nori. Începu să fugă într-o goană caraghioasă, care-i apropia genunchii de piept. Se opri la câțiva metri de intrare. Era incapabil să mai facă un pas. Un funcționar care se adăpostise sub ușa veni în întâmpinarea lui și-l ajută să se urnească. Abia putu să-l târască după el. Parcă trăgea un sac cu plumb. Cineva îi aduse un scaun. Căzu pe el ca un butuc. Era ud learcă. Șuvoaie de apă curgeau din el ca dintr-un burete.

— Să fie imediat concediat șoferul! strigă el cu un ultim efort. Și dumneata... dumneata...?

Întâlnise privirile lui Mușat. O amintire veche îl făcuse pe acesta să zâmbească. Ridică din umeri, dar nu-i răspunse nimic. Inginerul-șef Cerbu clocotea de furie.

— E o infamie, domnule Mușat! În asemenea situații nu se râde. În asemenea situații... E o infamie!

— Sunteți nervos, domnule Cerbu, îi răspunse Mușat. Controlați-vă cuvintele! Mi-am amintit pur și simplu de o întâmplare asemănătoare, petrecută cu mulți ani în urmă, al cărui erou am fost eu. Vă spun aceasta pentru a vă obliga să vă măsurați cuvintele.

— Dumneata... dumneata... se înecă inginerul-șef. Vei... vei...

Ca din senin, apăru și Petrescu. Văzuse prin fereastra biroului ultima parte a scenei și se grăbise să coboare scările. Asistase fără voia lui la schimbul de cuvinte dintre Cerbu și Mușat. Era încurcat. Nu știa cum să intervină.

Inginerul-șef îl zări. Sări de pe scaun cu o ușurință de necrezut pentru situația în care se afla.

— E inadmisibil! E o infamie, tovarășe Petrescu! Cred că ai auzit și dumneata. Nu pot accepta asemenea insulte de la... de la... Voi... Voi lua măsuri drastice...

Dezgustat, Mușat vru să se retragă. Petrescu îl opri printr-un gest, apoi se apropie de el.

— Te-aș ruga, tovarășe inginer, să fii mai calm în asemenea situații.

Mușat făcu câțiva pași pe coridor fără să răspundă. Petrescu veni după el și-i spuse cu voce înceată:

— Nu-ți fac reproșuri pentru schimbul de cuvinte pe care l-ai avut cu inginerul-șef. Ți-aș fi cerut poate mai multă înțelegere pentru situația în care se afla. Sunt însă nedumerit de felul cum te porți în clipa de față. Te-am rugat să... În sfârșit, cred c-am fi putut discuta într-un mod... Tăcerea indică întotdeauna o anumită stare...

Petrescu era furios că nu poate să-l acuze cu nimic pe Mușat. Nu-i găsea nicio vină. Își amintea cuvintele pe care acesta i le spusese lui Cerbu. Se înfurie și mai tare.

— E o neînțelegere, tovarășe inginer! se chinui el. Cred că m-am pripit. Dumneata ți-ai apărat demnitatea. Te rog să mă scuzi pentru intervenția mea ridicolă.

— Nu era nevoie să spui asta, tovarășe Petrescu, îi răspunse Mușat. Înțeleg și eu că te-ai ivit într-o împrejurare penibilă. Când l-am văzut pe Cerbu în ploaie, mi-am amintit de o scenă asemănătoare. N-are niciun rost să ți-o povestesc. Au trecut de atunci 7 ani. Tocmai îmi luasem diploma de inginer. Și eu te rog să mă scuzi. M-au năpădit amintirile.

Petrescu nu spuse nimic. Se întoarse și-l văzu pe Cerbu urcând scările. Porni pe urmele lui.

Inginerului-șef nu-i trecuse mânia. Strângea pumnii și amenința fără vorbe. Când îl văzu pe Petrescu alături, răbufni:

— E nemaipomenit! Cred c-ai auzit și dumneata... În alte împrejurări, l-aș fi dat afară fără preaviz... E o infamie!

— Vă rog să vă calmați, tovarășe inginer-șef. N-are niciun rost să vă enervați. În alte împrejurări... nu i-aș fi dat dreptate. Nu i se poate aduce nicio vină inginerului Musai.

Cerbu se opri în fața biroului. Era caraghios. Apa curgea încă de pe el, hainele i se mototoliseră, din păr i se prelingeau șuvițe de apă pe frunte și pe obraji. Parcă plângea.

— Și dumneata?! Dar... Dar n-ai văzut cum râdea ca un

dement? Mă arăta cu degetul... E... nemaipomenit.

Petrescu nu cunoștea amănuntele pe care i le relata inginerul-șef. Nu auzise decât schimbul de cuvinte. Începea să-i pară rău pentru scuzele pe care i le adresase lui Mușat.

— N-am știut că s-a întâmplat așa ceva, răspunse el. V-aș ruga totuși să vă calmați. E mai bine să discutăm aceste lucruri la rece. Vom cere și părerea tovarășului Aburel.

Înainte de a intra în birou, îi ajunse șoferul lui Cerbu. Numai văzându-i fața, inginerul-șef începu să se răstească la el:

— Dumneata... dumneata!...

— V-am adus schimburi, tovarășe inginer-șef, îi spuse speriat șoferul. Cum am văzut că vă prinde ploaia, am și dat drumul la mașină... Pofțiți!

Îi întinse valiza, pe care îngrijitoarea lui Cerbu i-o făcuse la repezeală. Ingerul-șef se văzu dintr-o dată scăpat de senzația aceea dezgustătoare care-l apăsa și-i chinuia corpul. Parcă se trezi dintr-un coșmar.

— Bine, Costăchel! Îți mulțumesc! Du-te! Și altă dată să te grăbești când sunt în întârziere.

După un sfert de oră, Cerbu își veni în fire de-a binelea. Făcuse un duș cald, se schimbase complet, era gata pentru discuțiile în trei, care se prelungeau aproape întotdeauna până noaptea târziu. Uitase de incidentul care se petrecuse cu jumătate de oră înainte. Nici Aburel, căruia Petrescu îi relatase sumar scena, nu-i dădea vreo importanță. Numai acesta din urmă părea intrigat de atitudinea lui Mușat. Se abținu însă și el să facă vreo aluzie.

În timpul conversațiilor, Cerbu nu se mișca de la birou. Rămânea mereu pe scaunul lui, ca în orice zi obișnuită de lucru, menținând cu bună-știință acea gradăție ierarhică, distantă, care-i convenea de minune.

— Probabil că așa trebuia să se întâmple, spuse el râzând. Una caldă, una rece. Am avut o noapte foarte fierbinte... era necesară puțină răcoare. Dacă n-ar fi fost atât de neașteptată și de vijelioasă... Da... Astă-noapte am descoperit, în sfârșit, soluția acelei probleme care ne-a enervat atâta timp. Pot spune, fără falsă modestie, că am

trăit o noapte mare... M-au decimat frigurile până în clipa când am văzut aurora de la fereastră... Abia atunci am putut să respir ușurat. După umila mea părere, aceasta e soluția.

Le întinse celor doi, cu un gest obosit, câteva coli de hârtie, apoi se rezemă comod în scaun, așteptând efectul loviturii sale. Îl năpădeau tot felul de gânduri.

În anii care trecuseră, Cerbu căpătase o anumită rutină, care-l ajuta să se descurce cu ușurință în problemele generale ale uzinei. Respingea cu dispreț orice discuție referitoare la amănunte tehnice, ca și cum lucrurile acelea nu erau demne de atenția și de nivelul său. Se mulțumea doar să indice numele inginerului care urma să-și asume răspunderea în asemenea cazuri. Numirea lui Aburel ca adjunct îl trezise din dulcea lui visare. Tânărul inginer îl incomoda cu întrebările și cu propunerile lui. Se trezea în fața unor situații neașteptate, care-i cereau uneori o orientare imediată și un răspuns precis. Generalitățile în care se învăluia puteau să dea de bănuț. Se gândea chiar să-și pregătească demisia. Mai venea și Petrescu pe capul lui, anunțându-i fel de fel de inițiative pornite din masa uzinei. Lucrurile se complicau. Parcă era o muscă obosită care nu găsisese alt loc de odihnă decât în centrul unei pânze de păianjen. Vedeau undeva ochi sticloși, care se apropiau amenințător. Câteva crize de astenie îl ajutaseră să iasă basma curată din câteva situații care puteau să devină penibile. Riscul i se părea enorm. Poate era mai bine să încerce să se strecoare viu și nevătămat din pânza care se strângea neîncetat în jurul său. Într-unui din momentele de criză, o întâmplare neașteptată îl scosese din impas. Optimismul îi renăscuse; culori superbe se întrezăreau la orizontul unde-și aștepta amurgul... Discuta cu Petrescu în același birou. Aceeași problemă: inițiativele tot mai dese și mai competente ale muncitorilor. Petrescu râdea. Își amintea de prima lui propunere de inovație.

— Când l-am auzit pe inginerul Mușat calificându-mi cu atâta nepăsare ceea ce eu credeam că e o revoluție, spusese Petrescu, mi-au venit în minte niște gânduri urâte,

de care îmi amintesc întotdeauna cu groază și rușine. Acum îmi dau seama câtă dreptate avea! Fusesse singurul om care-mi vorbise deschis, pe față... Dumneavoastră încercați prin tot felul de amânări să mă feriți de un răspuns care m-ar fi deziluzionat... Știți ce mi-a trecut prin minte atunci? Că Mușat mă invidiază, iar dumneavoastră vreți să-mi... vreți să vă inspirați din marile mele planuri... Parcă n-ați fi avut la dispoziție atâtea alte surse de inspirație, cu mult mai bogate decât bazaconiile mele! Aproape toți inginerii din uzină au trecut pe la cabinetul tehnic. Numai dumneavoastră, care sunteți în centrul tuturor problemelor, l-ați evitat întotdeauna. Mi se pare nelogic. Eu cred că dumneavoastră pregătiți ceva extraordinar...

Vorbele lui Petrescu îl trezeau dintr-un somn adânc. Nu se gândise nicio clipă la cea mai simplă și mai spectaculoasă soluție de a supraviețui! Cinci, zece, douăzeci de ani putea să stea într-un fotoliu imperial, admirat de toți din jur pentru gândurile sale temerare. *Perpetuum mobile*, cvadratura cercului, rachetă pentru zboruri cosmice, putea să anunțe orice, putea să se prefacă preocupat, obsedat de rezolvarea celor mai absurde probleme tehnice și științifice. Și după ce va ieși la pensie, va putea să simuleze durerea geniului încă nerealizat. Oftase adânc. Apoi se întorsese spre Petrescu, uitându-se la el cu priviri triste, ca un om care nu-și mai poate tăinui boala.

— Nu mă mai pot ascunde... Ar fi și inutil... Mă surprinde însă darul excepțional de observație cu care ești înzestrat... Ești primul om care ai pătruns în sufletul meu. Poate că printre altele, aceasta este profesia dumitale... Ai dreptate... Mă gândesc de câțiva ani de zile la un lucru extraordinar... Așa mi se pare acum... Poate voi ajunge și eu peste un timp să-l văd cu ochii cu care îți vezi dumneata acum debutul în tehnică. Nu știu... Și în vis mă obsedează. Sute, poate mii de nopți i-am dăruit. Fiecare om, tovarășe Petrescu, mai ales când omul acela este inginer, are mania geniului. Vreau ceva extraordinar, o revoluție tehnică sau științifică, așa cum bine ai spus; cum puteam să scap

tocmai eu de această manie? Planurile sunt însă prea temerare. Mă copleșesc...

Petrescu îi sugerase fără nicio intenție:

— Poate că ar fi bine să vă căutați un colaborator, un ajutor printre inginerii noștri. Sunt unii foarte bine pregătiți și foarte inimoși.

Cerbu își închipuise că Petrescu face o aluzie grosolană. Dar în același timp descoperise și câtă putere, câtă siguranță ar câștiga avându-l colaborator...

Conversația aceea fusese salutară pentru Cerbu. După puțin timp, inginerul-șef îi scăpase din întâmplare și lui Aburel câteva vorbe. Zvonul se răspândise în uzină. Ca să pară și mai adevărat, începuse să vină la birou cu servieta încărcată de reviste, adunate de la documentare sau din vizitele lui la București. (Pentru a-și păstra prestanța, Cerbu se abonase la câteva reviste de specialitate în străinătate și avea grijă să roage pe fiecare inginer care pleca peste hotare să-i aducă ultimele reviste și manuale de tehnică.) De obicei răsfoia revistele străine când se anunța vizita vreunui inginer mai important din uzină, sau când veneau delegați de la București. Atunci era atât de cufundat în lectură, încât multă vreme vizitatorul trebuia să aștepte în tăcere dacă nu avea curajul să-și anunțe prezența tușind ușor de câteva ori sau străduindu-se să-și aprindă țigara cu o brichetă stricată. „Ca să ajungi la inginerul-șef, începuse să se vorbească în uzină, trebuie sau să fii răcit sau să fumezi.” Într-un asemenea moment, Cerbu descoperise într-o revistă un tip de mașină care-l uluise prin simplitatea lui și prin ușurința cu care se putea transforma în sistem pentru o categorie întreagă de mașini. Era ca o coloană vertebrală care se putea adapta cu câteva perfecționări tuturor mamiferelor. Trebuiau numai reduse dimensiunile și făcute câteva modificări, îmbrăcat în altă haină, scheletul nu mai putea fi recunoscut, se transforma într-un corp original, cu neputință de recunoscut în oasele lui ascunse. Cutremurat de bucuria descoperirii, căutase și haina căreia i s-ar fi potrivit mai bine scheletul. Într-una din secțiile uzinei exista o mașină extrem de importantă, care

îmbătrânise și era cârpită cu mare greutate de tehnicieni. Scheletul se potrivea de minune acelei mașini. Mecanismul se simplifica, și randamentul s-ar fi triplat.

Era absolut convins că nimeni nu va contesta vreodată originalitatea ideii lui. Și mai știa că asemenea adaptări sunt frecvente în tehnică. Își pregătea chiar argumente pentru a dovedi simultaneitatea ideilor în mintea unor oameni care nu se cunoșteau, care nu se văzuseră niciodată. „Domnilor! perora el. Leibniz și Newton au descoperit amândoi, fără să știe unul de altul, calculul integral și diferențial. În domeniul electricității sunt zeci de cazuri când genii...” Cu timpul renunțase și la aceste gânduri. Le uitase. Îi apăruseră altele, mai adevărate, mai reale, cum se încuraja el. „Cometele există dintotdeauna pe cer, își spunea el. Gloria aparține acelor care le-au văzut prima dată. Pădurea a fost și este oferită tuturor oamenilor. Dar numai Stradivarius și încă vreo doi (trebuie să le caut numele în *Enciclopedie*) au văzut și au descoperit copacul care le-a făcut celebre viorile și numele lor... De ce am zărit dintr-o dată chiar acel schelet? De ce am văzut dintr-o dată în el coloana vertebrală a tuturor mamiferelor? De ce i-am găsit atât de ușor haina care i se potrivește cel mai bine? De ce? De ce nu i-a venit altuia în cap teribila idee? Publicația nu are o dată prea recentă. Prin câte mâini o fi trecut! Câte priviri mioape nu au văzut scheletul ca prin ceață! De ce tocmai eu am simțit fiorul și mi-am făcut imediat reprezentarea lui? E limpede de ce! Mă întâlnesc cu a doua idee mare a vieții mele. Iarăși m-a atacat fulgerul geniului. Ce păcat că n-am studiat mai temeinic în tinerețe!” Într-o după-amiază îi convocase pe Aburel și pe Petrescu în biroul lui. Le expusese planul, le sfârâmasse împotrivirea, amenințând că va renunța la proiect fără colaborarea lor, și de atunci se întâlneau în fiecare după-amiază în „biroul fierbinte”. Se discuta, se comenta, se descopereau soluții tehnice, se căutau căi mai ingenioase, se tăcea mult, iar din vreme în vreme Cerbu scotea din servietă câteva foi de hârtie cu soluția unor probleme care le ușura enorm munca. Se întâmpla însă uneori ca Aburel și

Petrescu să găsească, independent, exact aceeași soluție. În loc de invidie, Cerbu simțea o plăcere deosebită în acele momente. I se confirma geniul.

Inginerul-șef își privea colaboratorii aplecați deasupra foilor de hârtie. Zgomotul făcut de creionul cu care Aburel lovea suprafața de cristal a mesei de lucru îl trezi pe Cerbu din gânduri. I se părea că visase. Se scurseseră aproape trei ore de când cei doi ingineri calculau și verificau soluția propusă de el. Nu auzise șoaptele cu care își treceau unul altuia gândurile și colile de hârtie.

— E perfect! răsună vocea lui Aburel. Soluția răspunde la toate întrebările. E necesară însă o anumită derogare în faza a treia. Am convenit amândoi și eu, și Petrescu.

— Mi-am închipuit, încuviință Cerbu. Am vrut să verific, am vrut să văd dacă și dumneavoastră veți ajunge la aceeași concluzie. Cred că pentru ziua de astăzi am făcut destul... Măine și poimăine voi fi ocupat... Iar duminică...

Se ridicase de pe scaun, silindu-i și pe musafiri să-l imite. Era obosit, dar parcă simțea și o amețelă bolnavă învâluindu-l. Își duse mâinile la frunte.

— Cred că m-a biruit ploaia. Ce vreți, dragii mei tineri, am trecut de mult jumătatea de secol pe care o așteptăm toți înfricoșați. Tinerețea începe să se îndepărteze, iar bătrânețea - să se apropie. Să țineți minte!

Era absolut convins că rostise o frază mare, și regreta că nu e scriitor ca s-o plaseze undeva în paginile unei cărți. „Alții, își spuse în gând, cu o asemenea frază și-ar cuceri gloria. Criticii ar săpa-o în marmură și ar polei-o cu aur...”

— Nu veniți pentru jumătate de oră, adică pentru un coniac, la restaurant? Întrebă el. Cred că mi-ar prinde bine...

Aburel acceptă, dar Petrescu se scuză, invocând anumite treburi. Voia să mai stea de vorbă cu Mușat.

Muşat era la birou. Încremenise la masă, cu faţa în mâini, cu ochii închişi, năpădit de amintiri. De pe un scaun de lângă fereastră, nea Neculai îl privea cu blândeţe. De aproape un an de zile împărţeau amândoi tăcerea încăperii. Vorbeau rar, se înţelegeau din câteva cuvinte sau numai dintr-o privire. Secţia nu le mai dădea nicio bătaie de cap, totul mergea ca pe roate. Parcă se odihneau amândoi după un efort greu.

— Ce mai faci, nea Neculai? întrebă Muşat fără să deschidă ochii.

De când aştepta bătrânul asemenea întrebări!

— Mă lupt din răputeri cu bătrâneţea, răspunse el. Mai rămân un an, doi, şi pe urmă... Cine ştie ce-o fi pe urmă?...

Muşat se plimba cu Liviu în amintire, pe străzi necunoscute. Cerul era întunecat, se apropia vijelia. Îi răsunau în urechi cuvintele „Infinitului”.

— Ce întâmplări bizare, nea Neculai! Ce coincidenţe ciudate! Exact cu şapte ani în urmă m-a prins o vijelie pe stradă. În câteva secunde m-a făcut ciuciulete, aşa cum s-a întâmplat astăzi cu Cerbu. În ziua aceea mi-am luat diploma de inginer... Iar astăzi...

În camera lui de la marginea oraşului, pe un birou vechi, şubrezit, câteva coli de hârtie îi aşteptau creionul. Erau ultimele foi. Pe una din ele, pe ultima, va scrie, poate chiar înainte de miezul nopţii, concluzia definitivă a operei lui de sinteză. Realizase teoretic un vast aparat electronic, care putea să concentreze într-o sferă şi să conducă fără greş cele nouă maşini din secţie şi imitaţiile lor din magazia cu fier vechi. Se inspirase din creieraşul electronic pe care-l realizase la îndemnul lui Stoian cu şapte ani în urmă. Câtă dreptate avusese „Infinitul”!

— Se vede că trăiţi o amintire frumoasă, tovarăşe inginer. Se vede mai mult...

Se vedea mai mult pe faţa lui Muşat în clipa aceea. Fericirea lui era atât de calmă, de sigură şi de adâncă, încât

bătrânul se cutremură.

— În ziua aceea, continuă Mușat, am spus un anumit lucru, care le-a părut multora o nebunie. Uneori mă înspăimântam și eu când mă gândeam mai adânc. M-am agățat de el, nea Neculai, m-am agățat ca de-o coardă mai subțire decât firul de păianjen. Nu s-a rupt, m-a ținut. Acum s-a prefăcut într-un cablu de metal. Poate că mâine cablul acesta va susține un pod uriaș. Va deveni o forță activă. Nu se poate să nu devină! Bătrânul își căuta tabachera și bricheta.

— Mi-am închipuit eu. Te-am văzut în toate zilele acestor ani, tovarășe inginer. În toate zilele. Și după ce adus în liniștea acestei odăi. Și când stăteam cu ochii închiși te-am văzut. Și când era noaptea acasă te vedeam. Ai avut mare putere. Și dumneata, și eu. Am tăcut amândoi până astăzi. Și știu că o să amuțim încă multă vreme. Eu ți-am spus mai înainte: mă obișnuiesc cu gândul bătrâneții, al odihnei. Poate că atunci s-o întâmpla totul. Mi s-au molesit puterile și mi-e teamă sa nu ameteșc. O fi bun podul, dar apa are vârtejuri multe sub el... Asta-i...

Mușat îi răspunse ca unui părinte:

— Nea Neculai, nu mă încumet să-ți dau lecții, dumneata aparții altor vremuri. Te-ai obișnuit cu hainele dumitale, cu camera dumitale, te-ai obișnuit cu grădina din fața ferestrei.

— Sunt toate sănătoase, tovarășe inginer. Și hainele. Și casa. Și grădina. Au fost frecate și încercate de mâinile mele. Le vezi? Sunt tari și aspre ca metalul, ehei!

— Știu, îi răspunse tânărul. M-au învățat multe mâinile dumitale, nea Neculai. Dar nu ceea ce crezi dumneata. Altceva m-au învățat. M-au îndemnat să copiez în metal iscusința, elasticitatea și precizia lor. Mâinile dumitale au fost etalonul principal. De aceea ți le-am privit cu atâta patimă; cum priveam în copilărie zborul rândunelelor. Așa îți aleargă mâinile, nea Neculai. Ca niște rândunele. Nu puteam să nu îmbogățesc cu mișcarea lor mecanica asta de metal!...

Bătrânul simți și o săgeată fierbinte despicând sloiurile

de gheață care se strânseseră în el de atâta amar de vreme; dar tot nu binecuvântă fericirea aceea necunoscută de pe fața inginerului.

— Poate că așa trebuie să se întâmple în lume, oftă el. Îmbătrânim ajutându-i pe alții mai tineri să facă unelte bune, ca nu cumva să se strice atunci când ni se sapă groapa... Nu vreau să te întristez tocmai astăzi, tovarășe inginer. Îți împlinești și dumneata menirea, așa cum mi-am împlinit-o și eu. Dacă a fost scris să ne întâlnim amândoi în același loc... Precum vezi, ne-am întâlnit. Nu mai putem da de-a dura înapoi anii. Ei merg numai înainte. Asta-i pacostea... Nici dac-ai fi fiul meu nu te-aș putea opri. Numa' că durerea personală e altă poveste... Mi se pare că s-a întâmplat ceva la mașina a șasea...

Nu se întâmplase nimic la acea mașină. Bătrânul simțea nevoia să iasă în hală, să se plimbe printre mașinile lui, să le vadă, să le dichisească, să-i certe aspru pe cei care se uită cu ochi nepăsători la ele. Își închipuia că de 40 de ani, asta era toată treaba lui.

Amintirile se înnodară în locul în care le rupseseră vorbele bătrânului. Parcă simțea apa rece ca gheața apăsându-i trupul. Îl vedea pe Liviu la masă, auzea zgomotele înăbușite din dugheană, îl amețea duhoarea grea, sufocantă... și deodată se deschise ușa... N-o putea regăsi în amintire. Se împrăștia ca o ceață. O vedea numai în întunericul acela gros, în reflexele de marmură ale trupului ei, în mersul acela spre infinit. O vedea pe un carton alb, alb, alb. În mijlocul cartonului - o linie subțire, abia vizibilă, tremurată, ca un cosinus neregulat. În fiecare an la 1 Mai, primea într-un plic alb cartonul acela cu linia tremurată. În fiecare an la 1 Mai, trăgea deasupra acelei linii nesigure o altă linie groasă, suitoare, sigură ca un vector. „Nu! se răzvrătea el în acea zi. Linia ta e aceasta pe care o trag eu. Odată ți-o voi arăta.”

Stătea nemișcat, cu capul în mâini, năpădit de amintiri. Ani de zile fugise de ele; se ascunsese, le gonise, le uitase... Trăise numai printre cifre, cifre, cifre. Le căuta mereu, pretutindeni, cu senzația că le prinde din zbor. Nu

obosise nicio secundă. Zbura după ele ca într-un vis. Trăise ani de zile plăcerea sublimă a zborului din vise. Le domesticise pe toate. Erau blânde, ascultătoare, imobile în paginile lui. Cândva, însă, vor zbura. Vor deveni forțe mecanice și vor zbura cu iuțeala cu care un lăstun înspăimântă copilăria.

O amintire nelămurită, stingheră încerca să se înfiripe. Era fragilă amintirea aceea; apărea și se destrăma întotdeauna ca un nor. N-o putea reține. Nu știa ce se va întâmpla cu norul acela. Va trimite zăpadă, ploaie, grindină asupra pământului? Era îndepărtată amintirea, duioasă, ca un cântec abia auzit, înfiora oglinda unei ape și adia printre frunzele unui copac. Cineva se aruncase cu ochii închiși, cu nepăsare, cu nevinovăție în brațele și în viața lui. Parcă ar fi căzut un fulg singuratic din văzduh și ar fi întins mâna să-l oprească. Iar mâna îl topea.

4

Petrescu îl găsi pe Mușat în sala de gimnastică. În fiecare zi înainte de a se duce acasă, Mușat se oprea jumătate de oră sau o oră în sala de gimnastică. Avea nevoie de mișcare intensă, încordată pentru a rezista nemișcării și moliciunii.

— N-am știut că ești un asemenea artist, îi spuse Petrescu după ce-l văzu sărind de la inele. Se pare că am descoperit până la urmă secretul tinereții dumitale.

— E un simplu exercițiu fizic foarte necesar, îi răspunse vesel Mușat. La tinerețe încă nu m-am gândit, dar în acest moment mă simt într-adevăr tânăr.

Se prinse din nou de inele și începu să exerseze cele mai dificile figuri. Izbuti să se mențină de două ori, de fiecare dată câteva secunde, într-un T perfect, care-i dăltuia toți mușchii brațelor. Sări din nou, rotindu-se. Și se apropie gâfâind de Petrescu.

— M-am cam aventurat... Nu mi-am închipuit că voi reuși

și a doua oară. Vrei să încerci și dumneata?

— Nu... spuse ca o scuză Petrescu. Nu m-am gândit la așa ceva. Am vrut...

Văzându-i aerul încurcat, Mușat interveni:

— Îmi închipui pentru ce ai venit... Sunt însă într-o stare... Mă dezgustă să mă gândesc iarăși la incidentul acela penibil. E o pierdere de timp...

— Eu nu cred același lucru... După cum vezi, sunt foarte sincer... E datoria noastră să evităm anumite situații.

— Nu înțeleg, zise Mușat nedumerit. Mi s-a părut că ai ajuns la un anumit punct de vedere...

— Tocmai de aceea, tovarășe Mușat. Am spus câteva vorbe... Nu cunoșteam toate amănuntele. Nu asistasem decât la schimbul de cuvinte în care dumneata...

— Ți se pare atât de esențială această poveste? Iartă-mă, dar am impresia că încerci să ștergi praful de pe haina cuiva. Nu pot să găsesc motivul îngrijorării dumitale.

Petrescu simțea că nu se mai poate preface calm.

— Tovarășe Mușat! Nu vreau să șterg praful de pe haina dumnealui... Ești violent în expresii... De ce vezi numaidecât în atitudinea mea intervenția unui avocat?

— Dar e o imbecilitate, tovarășe Petrescu, să-ți pierzi vremea cu asemenea fleacuri. Asta nu înțeleg... Nu s-a întâmplat absolut nimic. Un om și-a ieșit din fire și a început să țipe. Unii au acest obicei...

Mușat vorbise cât se poate de liniștit. Era sincer uimit de preocuparea lui Petrescu. Acesta însă se îngălbenise.

— Eu n-am să țip, dar voi spune și eu deschis că dumneata... dumneata l-ai provocat pe inginerul-șef!

Expresia de pe fața lui Mușat nu se schimbă. Se uita la Petrescu la fel de naiv și de uimit ca și până atunci.

— Nu știu ce vrei să spui dumneata cu aceasta... Dar chiar dacă l-aș fi provocat, dacă l-aș fi zgâlțâit de umeri, așa cum a meritat la un moment dat, nu văd în asta o cauză care să te... Eu cred că timpul unui om e mult mai prețios.

— Dumneata ai râs de el și l-ai arătat cu degetul! spuse pe neașteptate Petrescu.

Mușat încercă să-și amintească.

— Nu știu... Nu am obiceiul să râd de infirmi sau de oameni care suferă un accident... În general nu pot să râd de oameni... În momentul acela mi-am amintit o anumită întâmplare. Nu pot ști... Dar, pentru Dumnezeu, tovarășe Petrescu! Ar fi mai util să începem să numărăm din doi în doi sau să ne uităm la tinerii aceia care învață să lucreze la bară... Ne întâlnim destul de rar... Nu înțeleg... M-a udat și pe mine ploaia. Au râs poate o sută de oameni... Nu l-am tras pe niciunul la răspundere... Numai când un... un bețiv...

Își amintea incidentul din cârciumă. Își amintea și regretul care-l cuprinsese după acel incident. De aceea începu să se bâlbâie.

— L-ai lovit? Întrebă Petrescu uimit.

— Nu știu. S-a întâmplat altceva. O neghiobie. E prea obscur totul și fără importanță ca să-mi întunec atâtea amintiri frumoase... Te rog să mă ierți, tovarășe Petrescu... Astăzi se întâlnesc câteva gânduri... Cred că am de lucru...

Petrescu nu-l reținu. Ridică și el din umeri, ca Mușat. Era uimit și nedecis. Aflase lucruri care-l nelinișteau. Și căuta de multă vreme un moment în care să stea de vorbă cu Mușat și să-i propună să se gândească la intrarea lui în partid.

5

Liviu sosi în oraș cu mașina. Se opri direct la institut. Vizita lui oficială fusese anunțată telefonic din partea lui Bărbulescu. Își petrecu acolo toată dimineața, discutând cu directorul institutului situația cadrelor didactice. Cercetase cu atenție dosarele candidaților și hotărâse pe loc câteva numiri care urmau să fie aprobate de minister. Directorul era bucuros de ajutorul neașteptat pe care-l primea. Nu înceta cu mulțumirile pentru rapiditatea și competența cu

care Liviu îi rezolva situațiile cele mai complicate.

— Mai avem o problemă spinoasă, tovarășe profesor, îi spuse el. Catedra specială de automatică. Știu că putem apela periodic la dumneavoastră la Politehnică pentru anumite cursuri de înaltă specialitate. Ne-am gândit să-l invităm de câteva ori și pe academicianul Stoian. Poate ne susțineți dumneavoastră cererea... Ne-ar trebui însă cel puțin un conferențiar care să organizeze catedra. Câțiva asistenți și lectori poate găsim printre cadrele locale... Nu știu dacă ați văzut dosarele...

Liviu studiase cu atenție dosarele și era mirat că nu întâlnise printre ele cererea lui Mușat. Reținuse din toate ofertele primite la institut una singură, care i se părea demnă de interes. Revăzu încă o dată actele care o însoțeau, și-l întrebă pe director:

— Dumneata îl cunoști pe... inginerul Atanasie Aburel?

— Inginerul Aburel? se luminează directorul. Cum să nu?! Îl cunoaște tot orașul. Mi se pare că e inginer-șef, sau adjunctul inginerului-șef la uzina noastră... E un tânăr excepțional, într-adevăr excepțional. Membru în comitetul regional de partid, un om cu multă autoritate.

— E inginer-șef adjunct, preciză Liviu după ce se mai uită o dată pe cererea lui. Posedă o diplomă foarte bună și o notație excelentă la matematică... Eu cred că am putea să-i încredințăm lui conferința... Anii de uzină n-au putut decât să-i fundamenteze cunoștințele. Voi vorbi și eu personal cu dânsul, chiar astăzi. Oricum trebuia să trec pe la uzină... Da... încă un lucru... E o dorință personală a profesorului Bărbulescu, președintele comisiei noastre... Mi se pare că lucrează aici, tot la uzina metalurgică, un inginer... da... Numele lui e Ion Mușat. Președintele nostru ar dori să se ia în considerație posibilitatea de a fi antrenat la această catedră ca asistent sau ca... în sfârșit, se va orienta mai bine consiliul pedagogic. Se pare că a fost un matematician bun...

— N-am primit nicio cerere de la persoana cu acest nume, spuse directorul. N-am auzit de dânsul. Bineînțeles că vom satisface dorința tovarășului Bărbulescu...

— E o dorință personală, accentuă Liviu. Pregătiți-mi actele necesare pentru numiri, inclusiv pentru catedra de automatică; vreau să le duc personal la minister.

Liviu plecă grăbit spre uzină. Îl primi Cerbu, care îl recunoscuse și-l salută ca pe-un prieten vechi.

— Sunt încântat de vizită, tovarășe profesor! Nu pot să uit cu câtă căldură m-ați primit la institut, nu pot să uit organizarea exemplară a departamentului dumneavoastră. Am încercat s-o adoptăm și noi, bineînțeles în măsura posibilităților, la serviciul nostru de proiectări. Vreți să vizitați secțiile?

Liviu îl liniști spunându-i că se află doar în trecere pe la uzină, li destăinuie misiunea care-l adusese în oraș, apoi îl întreabă cu surprindere:

— Dar dumneata, tovarășe Cerbu? Nu am văzut numele dumitale în nicio listă de oferte la institut. Nu cred că poți lipsi tinerii de experiența și cunoștințele dumitale. Iar numirea în cazul acesta ar fi o simplă formalitate...

— Îmi este absolut cu neputință, tovarășe Filimon. Nu numai treburile curente ale uzinei mă rețin. Sunt... Mă preocupă și altceva... o... După cum vedeți, mă jenez să vă spun. Poate că anul viitor voi fi la dispoziția dumneavoastră și a studenților.

Liviu îi adresează un zâmbet complice.

— Bănuiesc despre ce este vorba și nu insist. Vă uez din toată inima succes. Mai există și alte inițiative temerare aici în uzină? Nu-mi închipui că tineri ingineri ca Racoviță, ca Aburel sau... Mușat ar putea sta cu mâinile-n sân.

Cerbu se oferă imediat să-i dea amănunte:

— Racoviță? Da... A făcut câteva propuneri interesante. Inginerul Aburel e în frunte... Dacă-mi permiteți o confidență... Lucrăm împreună... colaborăm la același proiect... Inginerul Mușat... îmi pare rău că vă întristez. Știu că v-a fost coleg... Nu! Nu-i contest meritele în conducerea secției întâia... Nu face însă niciun gest. Nu știu, parcă s-a închis într-o carapace... Sau dacă face vreun gest mai îndrăzneț... nu e pozitiv și nu se înscrie pe linie profesională... ci pe linie morală... Iertați-mă, n-am vrut să

vă dau vești proaste, dar știu că apreciați sinceritatea și adevărul.

Liviu nu insistă. Îl rugă pe Cerbu să i-l prezinte pe inginerul Atanasie Aburel.

— Am auzit de dumneavoastră, îi spuse acesta. V-am și văzut la câteva ședințe, însă n-am avut ocazia să vă cunosc personal. Îmi face o deosebită plăcere vizita dumneavoastră la noi.

Liviu era într-adevăr impunător. Înalt, elegant, cu aerul său de firească superioritate, cu zâmbetul său fermecător, cucerea repede pe oricine.

— Din fericire îți voi da și o veste bună, tovarășe inginer. Am însă convingerea că nu te vei opune, cum a făcut cu modestie simpaticul dumitale coleg. Ai fost propus la catedra specială de automatică a institutului care se va înființa, în calitate de conferențiar. Aceasta e vestea.

Liviu nu mai avea nevoie de răspuns. Aburel tremura de bucurie. Era emoționat, ochii îi luceau, mâinile i se mișcau în gesturi nesigure. Parcă ar fi căutat ceva.

— Nu știu cui să-i mulțumesc, tovarășe Filimon. E... Cum să vă spun?... E într-adevăr o mare bucurie... Am fost doi ani asistent la Timișoara și... Chiar aici am continuat să studiez. Voi face totul ca să corespund. Am făcut... am ajuns la câteva constatări personale...

— Îmi pare bine, tovarășe conferențiar! îl încurajă Liviu. Îți urez succes și... Da!... Poate vei reuși să-l antrenezi și pe inginerul Mușat la catedră. Profesorul Bărbulescu sugera să i se încredințeze un post de asistent.

În bucuria pe care o trăia, Aburel nu mai auzea nimic din ceea ce-i spunea Liviu. Se gândea să plece mai repede acasă, ca să-și anunțe nevasta și copiii. Își aminti însă cu disperare că trebuie să participe după amiază la o ședință importantă cu tehnicienii câtorva secții.

— V-aș ruga ceva, tovarășe inginer-șef, se adresă el lui Cerbu. Am primit un telefon de acasă. S-a îmbolnăvit un copil. Nu puteți să vă duceți dumneavoastră după amiază la ședință?

Prezența lui Cerbu era obligatorie la asemenea ședințe.

Erau însă tocmai consfăturile pe care le evita cu cea mai mare grijă și de care reușise să scape întotdeauna. Se prefăcu îndurerat când îi răspunse lui Aburel:

— Îmi este absolut imposibil, dragă Aburel. Dacă ți-aș explica motivul, cred că ai regreta rugămintea pe care mi-ai făcut-o. N-are niciun rost să te întristezi de două ori. Crede-mă, îmi este cu neputință. Iar prezența ta e obligatorie. Absolut obligatorie.

Liviu asista neputincios la scena dintre cei doi ingineri. Profită însă de răgaz și-l chemă la telefon pe Mușat. Emoția pe care o simți la capătul firului i se transmise și lui. Se înțelesesă să se întâlnească imediat după masă la restaurant.

Înainte de a pleca, Liviu îi aminti lui Aburel să nu uite dorința lui Bărbulescu.

— S-ar putea să te ajute, tovarășe Aburel. Inginerul Mușat a fost un matematician bun la Politehnică...

Cerbu și Aburel îi ținură companie până la poartă.

6

Mușat nu mai avu vreme să se schimbe. Veni la restaurant în hainele de lucru. Liviu era înăuntru, departe, într-un ungher izolat. Își zărise prietenul din clipa în care intrase. Se sculă de la masă și-i făcu semn cu mâna. N-ar fi vrut să se ducă în întâmpinarea lui. Dar când îl văzu îmbrăcat în costumul acela gri, cu gulerul descheiat, cu fața palidă și cu privirile naive, copilărești, simți o tristețe copleșitoare și alergă spre el cu brațele deschise, îl sărută de câteva ori, îl apucă de braț și-l trase cu putere, parc-ar fi vrut să-l ia pe sus.

— Întotdeauna când te văd, mă zdrobești, Ioane! îmi amintesc toată tinerețea, toți anii de studenție, discuțiile, visurile noastre. Lasă-mă să te mai îmbrățișez o dată! Ești singurul, absolut singurul prieten adevărat pe care-l am în

lumea aceasta.

Și Mușat era profund tulburat. Îl usturau ochii.

— Bine că ne întâlnim rar! spuse el cu glasul tremurat. Am alergat într-un suflet ca să nu te fac să aștepți. Nici nu știu ce să te întreb.

— Nimic, nimic! se rugă Liviu. Întrebările vor veni de la sine. Vreau mai întâi să ciocnim un pahar de vin, să-l bem cu ochii închiși, și pe urmă să ne privim... Tot atât de timid ai rămas Ioane? Tu n-ai puterea să te uiți în ochii oamenilor.

Mușat își plecă privirile și clătină din cap.

— Nu mă emoționa și mai mult! Am trăit câțiva ani de singurătate totală. Numai metal și cifre. Știi că în trei ani de zile n-am băut nici măcar un pahar de vin?

— Tu ești de vină! se înfurie Liviu. Cât m-am zbatut, cât m-am luptat cu tine ca să nu te îngropi aici! N-o să-mi iert niciodată în viață că te-am lăsat să-mi scapi. Și nu ești vinovat numai de durerea proprie, ci și de durerile pe care le provoci altora. Nu-ți dai seama cât mă întristezi! Ai fugit după himere.

— E frumos tot ceea ce spui, Liviu. Dar nu ai niciun strop de dreptate. N-am fugit după himere... Am căutat niște sinteze îndepărtate; nu numai cu mintea ci și cu mâinile. Poate că mi-am căutat locul în spațiu.

Liviu îl privi o clipă cu uimire, apoi cu o înțelegere dureroasă. Cunoștea sufletul lui Mușat. Știa cu câtă pasiune voia să se împartă lumii prietenul lui. Dacă ar fi avut puterea, ar fi prefăcut totul în grădini, în schele, în drumuri îndrăznețe spre aștri, în culori care să vindece și să încălzească oamenii.

— Ești un suflet mare, Ioane! De câte ori ți-am spus! Nu știu. Poate că într-adevăr arunci lumii aur... Și cred că nici nu interesează dacă e aur sau altceva. Dacă tai ai conștiința că din pumnii tăi se revarsă aur, dacă ai această putere cumplită a încrederii și sincerității, cred că poți să te înalți la un stadiu de fericire care nu poate fi egalat. Poate că fericirea ta e mult mai mare decât a altora. Poate că tu ești mult mai sus decât mine. Când sunt alături de tine, mă asaltează gânduri sublime... La urma urmei, cine sunt? Ce-

am făcut, Ioane? Oare sunt într-adevăr fericit? Știi cât de sincer sunt? Îmi voi deschide tot sufletul în fața ta. Am fost la înmormântarea lui Neagoe. Era lume multă, un adevărat cortegiu. Eu eram în față, lângă sicriu. Trebuia să vorbesc din partea institutului. Știi la ce mă gândeam? Apăruse pe vremea aceea moda pantalonilor fără manșetă. Mă gândeam dacă lumea se uită la pantalonii mei și observă linia lor elegantă, fără manșetă. Nu e groaznic? De ce am ajuns în această situație? Pentru că n-am avut curajul tău, să mă îngrop într-un oraș de provincie. Pentru că am vrut să impresionez o mie, două mii, zece mii de oameni pe care nici măcar nu-i cunosc și care nici nu mă cunosc. Crezi oare că se gândesc ei la mine în timpul cinei sau când își pun dimineața zahărul în ceai? Crezi tu că mai știu ceva despre mine când îi critică șeful lor sau când ascultă la radio un cântec sau o știre sportivă? Oare ce am vrut eu de la viață? Să mă admir eu singur într-o oglindă și să cred că toți vor simți ca mine văzându-mă? N-am făcut nimic, Ioane. Nimic! Absolut nimic! Am urcat niște trepte sprijinindu-mă de alții, asta am făcut. Sunt dezgustat. Și știi care e groaza? Mâine mă voi simți din nou mândru, strălucitor, îi voi spune „Bună dimineața” portarului cu convingerea că-i fac o favoare, mă voi urca pedant la catedră și voi rosti pe de rost niște versuri fără ritm și fără rimă, compuse din cifre și date despre rezistența materialelor. Și gesturile cu care impresionez găgăuțele mi le învăț dinainte. Mă antrenez ca un sportiv pentru performanțe mondene. Avea dreptate Liana. La urma urmei, totul se reduce la o *chestie* de buzunar!

Mușat era năucit de ceea ce auzea. Spovedania aceea crudă, sinceră, brutală, îl cutremura.

— Dar e groaznic, Liviu! accentuă el disperarea acestuia. E groaznic pentru că puteai să urci acolo unde ești astăzi. Poate mai încet, dar cu mâinile pline de bătăături și cu cărți de vizită pe toate ușile, dacă urmăreai neapărat o aureolă. Tu aveai bogății în mâini, Liviu, aveai degete energice, care puteau să înșurubeze ceva, care puteau să scrie un capitol frumos într-un manual, un capitol original, pe care oamenii

I-ar fi cântat ca pe-o poezie de dragoste. Ce-ai făcut cu degetele tale?... N-am crezut niciodată că te vei gândi să-ți umpli toate buzunarele... Oare n-ai și lucruri străine în ele? Caută-te!

Liviu acționează ca un hipnotizat. Își duse mâinile spre buzunare, și când simți goliciunea lor se trezi. Își înfipse degetele în șolduri cu toată puterea. Îl cuprinse o ură turbată. Nu știa împotriva cui. O simțea însă în valuri, urcând și răspândindu-se în tot corpul. Închise ochii și rămase nemișcat. Ucidea în mintea lui pe cineva. Nu știa cine e. Simțea cum își apropie mâinile în jurul unui gât subțire și strânge, strânge, strânge, până ce i se întâlnesc degetele. Se trezi cu mâinile împreunate într-o strânsoare de clește.

— Mi-a trecut, gemu el. Nu știu unde am fost. Nu știu ce s-a întâmplat. Știi însă că ziua de mâine va fi o zi obișnuită. Dă-mi mâna, Ioane!

Mușat nu știa ce vrea Liviu. Acesta îi prinse mâna și începu s-o strângă cu violența unui dement. Mușat își încordă toate puterile ca să se elibereze de cleștele acela de fier. Liviu gemu înăbușit. Își simțea oasele dezghiocate. Mâna îi atârna ca o zdreanță.

— Nu știu ce-am vrut, spuse el, încă sub groaza durerii. Oare am vrut să-ți strâng mâna? Ce-am vrut? Am uitat câtă putere ai în mâini. Cred că mi-ai sfărâmat oasele... M-ai trezit de tot, Ioane... De ce n-am brațele tale? De ce n-am...? Ți-am spus numai prostii. Am vrut să mă flagelez în fața ta, ca să-ți dau o satisfacție. Mi-a fost milă de tine, și de aceea m-am mânjit cu atâta păcură peste tot. N-a fost păcură, a fost literatură, Ioane. Uită-te la mâinile mele, la fața mea. Sunt albe, iar buzunarele mele sunt goale. Aș vrea să uiți totul. Poți să uiți?

— Nu! îi răspunse Mușat. N-ai făcut literatură. Gândește-te la degetele tale, Liviu.

— Mi le-ai sfărâmat tu. Mă dor. Nici nu mai pot să le mișc. Sunt prea sensibile pentru tine. Vreau să te rog încă o dată să uiți. Nu sunt acel om pe care ți l-am zugrăvit. M-a îndurerat soarta ta și am vrut să-ți clădesc o fericire, iluzia

unei fericiri înnegrindu-mă până la absurd. Mi-a fost milă de tine, Ioane. De aceea ți-am vorbit așa. Îți jur... Am convingerea fermă că sunt un om adevărat.

Mușat se lăsă copleșit de vocea acelor jurăminte.

— Nu știu, Liviu. De obicei, cuvintele care nu rostesc adevăruri mi se par străine și de neînțeles. Voi încerca să le uit. E foarte greu... Nu știu nici eu ce se petrece cu mine... Un singur lucru te rog, Liviu. Gândește-te mereu că ai, sau că ai putea să ai mâini puternice.

Liviu se opuse moale, obosit.

— Nu știu... Poate că am avut mâini puternice... Voi încerca să-mi amintesc...

— Vreau să-ți mai spun ceva, Liviu. Dar mai bine să ieșim afară. Nu știu de ce mă apasă atmosfera de aici.

Multă vreme se plimbară pe străzi fără să-și spună un cuvânt. Soarele cobora spre amurg, însoțit de o trenă de culori pe care o arunca deasupra orașului. Mușat se înseninase. Îl opri pe Liviu în mijlocul străzii. Îl simțea trist și voia să-l liniștească. Făcu un gest larg spre orizont. Liviu nu pricepu. Urmări direcția pe care o arăta mâna lui în momentul când își termină mișcarea.

— Ce vrei să-mi arăți acolo? Florile? Întrebă el.

— Ce flori? tresări Mușat. Am vrut să-ți arăt... Cuvântul nu-i mai ieși din gură. Era în fața unei florării. Amintirea veche îl înfioră. Intrase acolo demult, într-o primăvară, și trimisese două buchete de flori. Își aminti și numele fetei care-i ceruse flori: Diana.

— Liviu! spuse el fulgerat de un gând. Vreau să trimit un buchet de flori unei fete. Haide!

Intrară amândoi în magazin. Mușat alese un buchet mare, cel mai frumos buchet din florărie. Scrise, ca și atunci, pe un carton alb numele fetei și-l încredință unui comisionar.

— Nici nu cred că-și va mai aminti, râse el. Sunt trei ani și jumătate de atunci.

Apoi tăcu. Își aminti celălalt nume. I-l pomenise și Liviu în restaurant, dar se sfia să-l întrebe. Se uită iarăși spre orizont, dar nu mai vedea culorile, vedea întunericul

amintirii.

— Nu e ciudat, Ioane? zise deodată Liviu. Ne spunem toate gândurile, ne-am destăinuit toate visurile, toate bucuriile, toate tristețile, dar n-am vorbit niciodată despre ceea ce vorbesc cel mai adesea doi prieteni când se întâlnesc. Dacă n-ar fi fost buchetul tău...

— E ceva nevinovat, Liviu...

— Cum poate să fie ceva vinovat? îl întrerupse Liviu. Stai! Ascultă-mă! Nu știu de ce te înroșești ca un adolescent. Știu că nu vei fi niciodată vinovat. Nu te mai scuza. Și eu am trimis flori... Demult voiam să te întreb ceva. Tu... Nu... Nu pot! Mai bine să-ți spun eu. Cred că mă voi căsători, Ioane.

Mușat nu spuse nimic. Aștepta. Presimțea că i se apropie de ceafă o lamă rece, ascuțită.

— Dacă n-ai fi trimis buchetul acela Dianei, n-aș fi avut curajul să-ți vorbesc. O cunoști și tu.

Liviu nu spuse mai mult. Mușat ridică învins din umeri.

— Diana e fata unui inginer din uzină, Liviu. A împlinit în primăvara aceasta nouă ani...

7

Diana stătea, ca și mama ei, ghemuită într-un fotoliu. Băieții se jucau în camera lor; se tăvăleau, strigau, făceau un vacarm care cutremura pereții casei.

— Oare ce poate fi, mămico? întrebă Diana pentru a zecea oară. De ce a spus să nu ne culcăm până nu vine el? Ce surpriză, ce surpriză poate fi?

Aburel nu adăugase niciun amănunt la telefon. Rostise o singură frază:

— Să nu vă culcați niciunul până ce nu vin eu!

Elena îi simțise emoția din voce și-l întrebase dacă le va face o surpriză frumoasă.

— Nu știu, răspunsese el. Ba da! Așteptați-mă.

Apoi închise telefonul.

— Nu ajunge că e o surpriză frumoasă? spuse mama. Mai bine te-ai duce și tu, Diana, să te joci dincolo, cu băieții...

Diana se strânse și mai mult în fotoliu...

— Nu-i așa că ai glumit? Cum pot să te las singură, mămico? Amândouă suportăm mai ușor emoția...

Tresăreau la fiecare zgomot de pași, gata să sară ca niște arcuri din fotolii. Se priveau uneori pe furis, și dacă li se întâlneau privirile, pufneau amândouă în râs.

— Știi ceva, mămico? zise Diana cu o voce prea liniștită pentru starea în care se afla. Vine... Dar eu nu mă mișc de aici. Știu că trebuie să fii măcar o secundă singură, singură cu el. Am auzit mașina... Bine că n-au auzit și ei...

Elena ar fi vrut mai întâi s-o mângâie pe Diana, dar nu mai avea răbdare. Se duse în goană la ușă, o deschise fără zgomot și așteptă. Îi auzea pașii pe scări, li simțea bucuria din mers, iar când îi văzu fața deschise larg ușa și-l întâmpină cu ochii închiși.

Aburel o aduse în brațe, dansând, până în mijlocul camerei. Diana își feri privirea cu mâinile.

— Vino imediat aici! se răsti tatăl. Și derbedeii, unde sunt derbedeii?

Îl auziseră și ei. Se repeziră toți copiii asupra lui, îl împingeau cu mâinile și cu capul, voiau parcă să-l doboare. Se liniștiră numai când îl văzură în fotoliu, cu mâinile întinse într-un gest de îndurare.

— Dacă aș fi știut că o să vă purtați așa... refuzam... Pentru voi știți care este surpriza? De azi înainte trebuie să fiți foarte cuminți, să se sperie oamenii nu ca până acum, de zgomote și larmă, ci de liniștea care va fi în casa asta.

Diana îi răspunse printr-o înclinare aristocratică; băieții, în schimb, se uitau unul la altul nemulțumiți. Își mișcă și ei capetele, dar cam încruntați.

Aburel își întoarse privirile spre Elena.

— Nu știu cum să vă spun... Nu știu dacă ei vor înțelege... Știți că s-a înființat un institut superior în orașul nostru... Voi fi numit profesor acolo...

Elena se așeză lângă el și-i apucă mâna. Apoi își apropie

capul de obrazul lui. Copiii îi priveau cu ochi strălucitori. Simțeau că e vorba de un lucru mare; erau prea bucuroși părinții lor. Ei se așteptaseră însă la altă surpriză. Fetița se gândise la o excursie în străinătate, băieții – la biciclete noi în locul celor uzate și ruginite.

— Acum o să fii și tu ca mămica, spuse cel mic. Încercară să le explice pe înțelesul lor ce înseamnă un profesor universitar. N-aveau nevoie de prea multe vorbe. Pricepură imediat. Își dădură acordul fără șovăire.

— Știi, tăticule, că ni s-au stricat de tot bicicletele! Sunt niște rable...

— Nu-i așa că vom merge într-o excursie în străinătate? De când ne-ai promis, mămico... Am fost cumiți degeaba...

Elena își amenință fata cu degetul.

— Tăticul va avea nevoie de liniște... Și dacă va avea liniște, atunci ne vom cumpăra poate o mașină și vom merge în excursie cu mașina...

— Un Moskvici! țipă cel mic. Un Moskvici adevărat!

— Ești prost! îl apostrofă cel mare. Cum încăpem toți într-un Moskvici? Bagajele unde le punem? Sau vrei să rămâi tu acasă? Așa se va întâmpla! Tu n-o să fii cuminte... Ne trebuie o Pobedă, tăticule...

— Sau ne vom construi o vilă mică pe Valea Prahovei, visă Aburel. În fiecare iarnă și în fiecare vară veți sta acolo.

Băieții se întristară.

— Mai bine o mașină, tăticule! Cumpărăm un cort mare, cum am văzut anul acesta la Babele. Ce ne mai trebuie vilă! Oprim oriunde vrem, instalăm cortul, noi bărbații vom pescui, iar doamnele vor face bucătărie... Am văzut într-o revistă un fel de cameră pe roate, în spatele mașinii, o remorcă, tăticule, cu baie, cu bucătărie...

— Mai încet! Încercă Diana să-și potolească frățiorul înfierbântat. Mai întâi să ne hotărâm. Vilă sau mașină?

Băiatul cel mare o privi disprețuitor.

— Eu îți cedez imediat vila...

În clipa aceea, se auzi soneria. Băiatul cel mic se repezi înaintea tuturor, dar se întoarse imediat bosumflat.

— E pentru tine, arată el cu mâna spre Diana.

Fata reveni în cameră valsând. Pieptul și fața nu i se mai vedeau printre flori.

— Tu le-ai trimis? își întrebă Elena soțul.

— Nu, răspunse Aburel foarte mirat. Oare cine le-a trimis?

— Eu știu! spuse fata plecându-se ca o balerină în fața lor. Eu știu sigur. Tu nu-ți mai amintești, mămico?

Elena se prefăcu serioasă și supărată.

— Mi se pare că ai prea mulți cavaleri. Nu pot să-i țin pe toți minte...

— Nu-i adevărat, protestă fetița. Am unul singur... Și-a adus aminte de mine... Stai să socotesc... El - și arată cu degetul spre fratele cel mare - a împlinit atunci 8 ani... Da...! După trei ani și-a adus aminte de mine.

— Cine? tresări Elena. Inginerul Mușat?

— El! zise Diana scotocind printre lucrurile ei. Am păstrat cartonul de atunci... Sunt aceleași litere...

— Tu păstrezi și poleiala de la ciocolată, și dinții care-ți cad, îi aminti cel mic.

Elena se uită întrebătoare la Aburel.

— Oare de ce n-a mai venit pe la noi? Ai uitat tu să-l inviți? L-am mai întâlnit o dată sau de două ori pe stradă, dar nu m-a văzut...

Aburel deveni brusc îngândurat.

— Elena!... Copii! Gata! Duceți-vă la culcare! Vreau să fie liniște... Tu poți să rămâi, Elena. Se vor culca singuri.

— Voi avea eu grijă să fie liniște, tăticule, spuse Diana din pragul ușii. Începem de astăzi liniștea...

Aburel rămase singur cu soția lui. Se sculase din fotoliu și se plimba nervos prin cameră.

— Ce s-a întâmplat? îl întrebă ea. Ai cumva și o veste proastă? N-o păstra numai pentru tine...

— Am uitat ceva, Elena. Nu știu cum de nu mi-am dat seama până acum. M-a zăpăcit bucuria...

Elena se opri în fața lui. Îl cuprinse cu mâinile de gât. Își adunase în priviri toată blândețea.

— Spune! Orice-ar fi, spune! Nu ne-am ascuns niciodată

nimic. Viața nu e formată numai din bucurii... Sau poate că așa se întâmplă uneori. Odată cu o bucurie...

— Nu, Elena... E vorba chiar de bucuria noastră... Trebuie să-ți explic... E ceva foarte complicat, sau mai degrabă e ceva foarte limpede...

Elena se retrase în fotoliul ei. Îi aștepta cu emoție vorbele. Aburel rămase în picioare.

— M-a zăpăcit bucuria, Elena. M-a întunecat. E vorba de catedra mea. Mi s-a spus să-l iau ca asistent pe Mușat. E un fel de dispoziție a comisiei. Am vorbit și la institut. Chiar de la prima convorbire telefonică mi s-a anunțat acest lucru.

— Și de ce te neliniștește dispoziția? Întrebă Elena. Crezi că nu va corespunde?

— Nu știu dacă ți-am spus vreodată.. Ba da, dar cred c-ai uitat tu... Elena!... Nu! Nu cred că aș putea suporta situația. Mușat e un matematician prea mare...

— E chiar mai bun decât tine? Îmi aduc aminte cum te-am cunoscut atunci, la cămin... Parcă predai cursuri de matematică...

Aburel parcă se liniștise.

— Nu e posibilă nicio comparație, Elena. În fața lui... Nu! Cred că mi-ar crăpa obrazul de rușine. Cum pot să accept să fie asistentul meu? Nu știu dacă eu ca asistent i-aș înțelege lecțiile. Tu ai putea să suporti o asemenea situație?

Elena era profund îndurerată. Își încâlcise degetele și parcă nu mai putea să și le desfacă.

— Nu e vorba de mine, răspunse ea. E vorba de viața noastră. Cred că s-ar strecura ceva urât în ea. Eu știu cât ești tu de sincer. N-ai să poți. Ne-am întuneca toți, ne-am simți bolnavi.

— Știu, Elena. De ce să ne pierdem liniștea?

— Mă gândesc cum să le spunem copiilor, răspunse ea.

Muşat îl aştepta pe Liviu în maşină, în faţa clădirii Institutului Metalurgic. După câteva minute, Liviu se întoarse cu servieta plină de acte. Nu-i dădu nicio explicaţie prietenului său.

— Trebuie să ajung cât mai repede în Bucureşti, Ioane. Măine am o zi foarte grea şi încărcată. Începând de dimineaţă.

— Exact! Îşi aminti Muşat. Voi apela la tine pentru un serviciu. Nu cred că-ţi va fi prea greu. Vreau să-i predai ceva din partea mea lui Stoian.

— Îl voi întâlni mâine dimineaţă la Politehnică. Dacă e foarte urgent, pot să-l scol din somn... Hotărăşte!

Liviu era atât de curios, încât voia să afle chiar în maşină despre ce anume comision este vorba. Dacă Muşat îi cerea lui Stoian să intervină pentru a i se încredinţa catedra specială de la noul institut? La acest lucru nu se gândise. Dar îşi mai amintea oare Stoian de fostul său student şi asistent?

— Mi-e teamă să nu te fi uitat şi el, Ioane. L-ai mai întâlnit vreodată? I-ai scris măcar?

— I-am scris de câteva ori, răspunse Muşat.

— Ah! Cât eşti de naiv şi de nepriceput! Tu nu ştii să menţii şi să foloseşti o relaţie. Stoian este una dintre cele mai influente personalităţi din lumea ştiinţei. Sfatul lui e preţuit în cele mai înalte cercuri din ţară.

— Nu m-am gândit la asta, Liviu. Ştiu că este unul dintre cei mai mari matematicieni ai epocii.

— Stai puţin! Voiam de mult să te întreb. De ce l-ai părăsit pe Stoian? Puteai să faci o carieră mare alături de el.

— Cred că a fost şi dorinţa lui, Liviu. Mai mult decât o dorinţă. A fost convingerea lui.

— Până în clipa asta n-am ştiut că ai avut un conflict cu el. Un profesor care îşi trimite asistentul în uzină...

Muşat îi făcu semn şoferului.

— Oprim aici! Mergi și tu sus, Liviu?

Mașina se opri pe șosea. Până la primul bloc care se vedea în stânga șoselei mai era mult de mers.

— Unde locuiești, Ioane? În blocul din stânga? Du-ne până acolo, tovarășe Petre!

Șoferul porni imediat motorul și coti pe drumul care ducea spre bloc. Câteva capete curioase se iviră la ferestre.

— Cred că nu ți-am stricat reputația, spuse Liviu ironic în timp ce cobora din mașină.

Mușat nu-i răspunse. Îl pofti înainte și-l conduse pe scări spre garsoniera lui. Liviu ajunsese sus gâfâind. Văzuse liftul coborând și se înfurie închipuindu-și că Mușat nu urmărise altceva decât să-l obosească și să-l ridiculizeze. Dar când pătrunse în încăpere, îi pieri orice urmă de supărare. Parcă se afla într-o cameră studențească. Nu-i trecuse prin cap că prietenul lui ar putea locui atât de modest. Iarăși îl cuprinseseră tristețea și revolta.

— De ce nu m-ai ascultat, Ioane? Am știut sigur că fugind în provincie te condamni, *ipso facto*²³, la o înmormântare fără onoruri. De ce ai vrut neapărat să-ți batjocorești tinerețea?

— Vorbești în vânt, Liviu. Ca să evit orice surpriză, am revenit la obiceiul meu vechi de a nu te auzi în anumite momente.

Căzuse parcă într-o stare de vis.

— Cât am locuit aici? Șase ani. Exact șase ani. Nu sunt sărac, Liviu. Sunt foarte bogat. Dacă ai ști tu ce s-a petrecut în camera asta! Mai ales noaptea. Să nu-ți închipui că exagerez. Au fost și niște revoluții aici...

— Bine că ai precizat, Ioane! M-am gândit la cu totul altceva... Nu fi copil! Și totuși, nu te înțeleg. Spune-mi! Ce faci tu cu banii?

— Nu știu, Liviu. Altceva vreau să-ți spun. Am trăit mari bucurii în camera asta. N-o voi uita niciodată. Întotdeauna m-am simțit în ea ca în vis. Te uiți la dosare? Gata! Cred că s-a terminat cu ele. Și totuși, n-aș vrea să le dau pe foc. Sunt mai prețioase decât orice albume. Toate gândurile

²³ *ipso facto* - prin chiar acest fapt, înțeles de la sine, implicit. [lat.]

mele din ultimii șase ani sunt fotografiate acolo. Nu-i așa că am o colecție bogată de fotografii?... Uită-te și la birou, și la scaun! Știi cât de buni prieteni mi-au fost. Și patul... Nu știi cine mi-a spus odată ce mare minune poate deveni un pat. Uită-te și la fereastra mea! Niciodată nu mi-a ascuns lumina zorilor. Câte priveliști am văzut prin sticla ei! Nori, nori, nori. Încărcați cu ploi și grindini. Uneori simțeam cum mă biciuie simbolurile și cifrele ca grindina. În acele clipe cred că aveam febră și simțeam nevoia grindinii. Toată camera aceasta m-a îmbrățișat cu toate lucrurile ei.

Liviu îl asculta încremenit. Omul acela își cânta sărăcia cu toate strunele ființei lui. Părea în transă. Și se afla în mijlocul unei încăperi goale, pustii, fără nicio culoare.

— Ai stat atâta timp singur aici, loane? Nu s-au prăbușit pereții aceștia goi peste tine? Nu te-au cuprins niciodată furia și deznădejdea? N-ai vrut să-i dărâmi cu pumnii?

— N-am fost singur niciodată aici. De multe ori m-am simțit atât de bogat, încât am renunțat și la amintiri. Nu! N-am renunțat. Au fugit ele. Le-am pierdut. Nu Puteam să le cuprind și pe ele aici. N-ar fi încăput.

— Dar ce-ai făcut? Pentru Dumnezeu, ce-ai făcut?

Mușat îi arată un pachet pe birou.

— Asta am făcut, Liviu. Cu șapte ani în urmă am declarat ceva în fața voastră, acolo la Politehnică. În pachetul acesta se află răspunsul. Îți amintești despre latura necunoscută a unui unghi? Ți-am vorbit despre ea odată la institut. Am străbătut această latură, am trasat-o, Liviu. Am reușit, în sfârșit, să stabilesc valoarea unghiului. Aici, în dosarul acesta, anumite date ale științei se întâlnesc cu anumite date ale tehnicii. Nu vreau să generalizez. Știința și tehnica sunt laturile aceluiasi unghi. Valoarea unghiului provine din siguranța cu care trasezi cele două laturi și le aduci la punctul de întâlnire. Cred că fiecare om din profesia noastră poate să găsească un astfel de unghi. Înțelegi acum de ce iubesc atât de mult această cameră...

Liviu luase pachetul în mână. Era greu. Sute de file se aflau în el. Se uita năucit pe pereții albi ai camerei. Parcă ar fi vrut să vadă pe ei, în fiecare centimetru pătrat, imagini

fixate din cei șase ani pe care-i simțea teribili, înspăimântători. Regreta în clipa aceea toate regretele lui. Avea senzația netă că între cei patru pereți se săvârșise o victorie care-l strivea pe el. Dosarul îi atârna greu în mână. Nu! Nu se săvârșise o victorie acolo, ci o înfrângere. Și cel învins era el. Căută câteva vorbe cu care să reziste.

— Cred că mă voi căsători. Ioane. Ți mai amintești de vacanța aceea de pe malul apei? De primăvara care m-a înflorit atunci? Vreau să mă învăluie în ea!

În clipa când mașina porni, Liviu deschise dosarul și începu să-l răsfoiască. Se uită pe primele pagini, apoi pe altele și pe altele. Colile cădeau din mâna lui pe canapeaua mașinii. Cădeau cu zecile, parcă ar fi voit să ie arunce.

Mașina se opri. Șoferul se întoarse și-i spuse mirat:

— Am ajuns, tovarășe director. Am bătut recordul. Trei ore!

Un bătrân cu părul alb îi privea prin fereastra deschisă.

Doina, dracul neastâmpărat, „veverița”, cum o denumiseră colegii, parcă se îmbolnăvisese de la o vreme. Fugea mereu de ei, își căuta un ungher întunecos, unde n-o putea descoperi nimeni, și rămânea acolo ore întregi, amintindu-și o anumită scenă dintr-un film care o obseda.

O fată oarecare, o neghioabă care se credea încă în vârsta adolescenței, frumușică și mlădioasă uneori în fața oglinzii, se plimba cu un bărbat pe o alee. Bărbatul era foarte frumos, elegant, distins și fantastic de inteligent. O amețea cu ideile și cu vorbele lui. Ce anume găsisese el la neroada aceea cu cozi ca să-și piardă atâta timp cu ea? Nu putea să priceapă spectatoare obiectivă. Înghițea în sec și rămânea mai departe cu ochii închiși. Vasăzică pe o alee, într-o seară. Aleea era lungă, cam întunecoasă, nu se deosebeau copacii care-o străjuiau. Oare ce fel de arbori erau? Dar nici dacă ar fi terminat Facultatea de științe naturale, fata aceea n-ar fi putut numi copacii. Pentru că era prea întuneric. Când cei doi ajungeau la un capăt luminos, se întorceau. Rămăneau mereu în obscuritate. Era mai bine așa, pentru că nu se putea observa deosebirea dintre ei. Fata nu era numai neghioabă. Era și foarte a dracului. De câte ori simțea că se apropie brațul lui, se strecura pe lângă mișcare ca o zvârlugă. Și întotdeauna după un asemenea gest, idioata râdea. Oare nu-și dădea seama că-l ațâță?

Spectatoarea strângea pumnii și o blestema în gând pe nesuferita aceea. Dar scena nu era mută. Se auzeau din când în când și cuvinte. Se auzea chiar și foșnetul frunzelor, și zgomotul pașilor, se auzeau și greieri, poate și ciripitul păsărelelor în somn.

— Un om care vrea să danseze singur e caraghios,

spunea el. Mai bine să alerge sau să stea pe loc.

— Dar eu nu vreau să dansez, nu vreau nici să alerg. Stau undeva pe o creangă și aștept să sar cu capul în jos.

Așa răspundea fata. Și tot ea continua:

— Mă crește vântul acolo pe creanga mea, mă amețesc păsările... Adică amintirile. Și atunci mă uit în jos, să văd dacă n-a venit cineva. Ce ușor e să aluneci de acolo de sus!

— Da! se supăra el - și pe bună dreptate. E ușor să aluneci, și odată vei aluneca. Cine știe însă ce brațe te vor prinde, și chiar dacă vei crede că sunt brațele tale din vis, cine știe dacă vor mai avea puterea să se ridice spre tine, sau dacă vor mai face mișcarea?!

— Ei și? răspundea ea. Îmi voi frânge gâtul sau poate numai un oscior, și va trece totul.

— Atunci, nu te înțeleg! De ce rămâi acolo? Dacă ar fi o prăpastie la rădăcina copacului și nu te-ar putea salva de la prăbușire decât un singur om, poate că ar merita să-l aștepți.

— Ți-am spus că e frumos să stai acolo. Plutești ca într-un vis. Și odată știi că vei aluneca în brațele care au spus că vor veni. Eu știu că vor veni. Au întârziat cam mult, dar tot le mai aștept...

El se supăra și mai tare:

— De unde știi că-l vei găsi? De unde știi că va răspunde la chemarea ta? De unde știi că altul nu are brațe mai puternice și mai sigure ca ale lui? De unde știi că altul nu-ți cere imediat să aluneci, de tot, pentru totdeauna?

— Nu vreau! Nu vreau! se ruga ea. Nu-mi scutura creanga! Nu vezi că abia mă mai pot ține? Lasă-mă să mai aștept. A fost atât de frumos atunci! Poate va fi și mai frumos. Tu nu știi ce înseamnă să treci prin lume cu un asemenea vis...

— Eu știu ce înseamnă să treci prin lume cu un coșmar. Îți dă puteri. Și voi scutura creanga până vei cădea. Și nu știu dacă voi mai întinde brațele.

Ea începea să fugă de lângă el înspăimântată. Dar îi auzea din nou melodia:

— Nu fugi! Chiar dacă m-ar trage cineva cu cleștele de

acolo, mi-aș smulge brațele și le-aș lăsa suspendate, ca să știi că tot te așteaptă. Nu înțelegi că pentru prima dată aceste brațe nu se vor încorda decât dacă vei vrea tu să aluneci? Nu au puterea să te smulgă. Nu înțelegi că nici nu simt măcar rușine pentru această îngenunchere? Te aștept în genunchi și-ți spun asta. Și dacă ai ști ce înseamnă să spun așa ceva!

Ea venea din nou lângă el, gata să alunece, dar se ruga în șoaptă:

— Atunci, nu mai scutura creanga... Nici măcar să nu respiri lângă ea. Du-te mai departe.

Îi era teamă de ea, nu de mâinile lui. Dar el simțea pesemne aceasta. I-ar fi părut nefiresc spectatoarei cu ochii închiși ca el să nu simtă tremurul mâinilor care țineau creanga.

— Am și eu dreptul la o primăvară. Orice om are dreptul.

— Nu vreau să mă gândesc la asta, răspundea ea. Aș fi foarte tristă dacă aș ști că brațele acelea s-au veștejit. Te-aș întrista și pe tine. Nu-i așa?

— Nu! Pentru că asemeni idealul cu o halucinație. Pentru că ai împletit cu mâinile tale și numai din firele tale un vis absurd. Pentru că anii sunt veseli și scurți. Pentru că e stupidă melancolia amintirii.

Ea era foarte mirată.

— Tu nu înțelegi că am fost mereu veselă, că am trecut cu o simplă piruetă pe lângă tristețe? Că am rămas clară și vie și tânără din cauza acestei așteptări? Poate că aș fi căzut demult în brațele unor tâlhari fără această așteptare. Poate că mi s-ar fi întunecat privirile fără această așteptare.

— Știu! Și de aceea vreau! Fructul acestei așteptări, nedesfăcut, mi se cuvine mie!

— Cum poți să spui asta? Iar simt că voi fugi. Și s-ar putea să nu mă mai întorc.

El se opri în mijlocul aleii.

— Nu mai pot. Va trebui să-ți spun că sufăr. Va trebui poate să-ți implor mila. Nu știu. Cred că s-a întâmplat ceva. Cred că nu m-am cunoscut. Tu nu te gândești că poate chiar mâine mă va cuprinde disperarea pentru toate

vorbele pe care ți le-am spus? De ce am venit eu în satul acela sub munți? De ce m-am dus într-o cameră goală și am văzut imagini crude pe pereții ei?

Oare ce putea să fie acea cameră goală? Nu l-a mai întrebat. Nu a mai avut când să-l întrebe. Pentru că a smuls-o de pe creangă și a simțit că se sufocă și a simțit că va cădea într-un întuneric plin de spaime. De aceea s-a agățat de gâtul lui și i s-a ghemuit la piept și... pe urmă s-a făcut lumină în sală. Era ea singură, cu urmele unor arsuri pe obraji.

2

Doina revăzuse scena într-un ungher ferit de priviri. „La urma urmei, ce s-a întâmplat? se întreabă ea. Poate că am făcut două prostii. Prima că am stat atâta vreme într-un copac, și a doua că m-am lăsat prea ușor sărutată... Știu eu?... Amândouă au fost însă atât de frumoase!... Cred că ar fi vremea să mă gândesc și la proiectul meu...”

Coborî mai înseninată din colțul în care se ascunsese. Obrajii încă o ardeau, dar avea în servieta ei ceva care putea s-o frigă și mai tare.

— Hei! Doina! o strigă un coleg. Unde fugi mereu? Ai predat lucrarea?

Doina veni în mijlocul unui grup. Oftă de câteva ori și clipi des din ochi.

— Bine că te-ai trezit, veverițo! Ai citit anunțul? Până mâine la 12 trebuie să predăm lucrările.

— E o nenorocire! se văită Doina. Am fost și la Moga, și la Filipescu, și la maestrul Stratulat. Primii, când au văzut că nu găsesc soluția problemei, s-au agățat de altă soluție...

— Adică au început să-ți facă puțină curte, râse cineva.

— Al treilea, continuă Doina ca și cum n-ar fi auzit completarea, mi-a spus printre ochelari să mă duc la „Infinit”. Nu știu dacă m-a trimis la maestru, sau la... la

infiniit.

— De ce nu încerci să te duci la el? o întrebă o colegă. E aici în comisie, după ușa din fața noastră.

— Doamne! Ești atât de deșteaptă! răspunse Doina. În momentul acela, ușa din față se deschise. Se vedea spatele unui om și se auzea vocea „Infiniitului”.

„Pregătește-te în orice caz pentru orice. Am și câteva observații grele. Te aștept după amiază acasă. La revedere.”

Omul care stătuse cu spatele în ușă se întoarse. Era atât de emoționat și de neliniștit, încât nu văzu pe nimeni. Porni cu un mers nesigur spre cancelarie.

— Oare cine-o fi? întrebă o studentă. Când a pătruns în sală „Infiniitul”, a sărit de pe scaun și l-a îmbrățișat.

Doina se îngălbenise. Tremura din toate încheieturile. Se rezemă de perete, ca să nu se prăbușească. Văzând-o, colegii se repeziră spre ea:

— Veverițo dragă, ce s-a întâmplat? Aduceți ceva, băieți!

— Nu... Nu... spuse Doina mișcându-și buzele fără glas. Îmi trece... îmi trece... Mi-a trecut...

Încerca să se autosugestioneze. Se uita rătăcită în jurul ei, începu să râdă nervos, apoi se strădui să-și îndrepte statura.

— O criză de oboseală, se scuză ea. M-am chinuit atâtea nopți cu lucrarea... lertați-mă!

Porni pe urmele lui spre cancelarie. Deschise ușa, îl văzu, dar nu avu îndrăzneala să intre. O zări și el. Era la fel de încurcat ca ea. Îi spuse câteva cuvinte secretarei, apoi veni spre Doina. Amândoi își plecară privirile.

— Dar nu s-a întâmplat nimic, se răzvrăti ea în șoaptă. Nu-i așa că nu s-a întâmplat nimic? Haide afară, ca să mă uit mai bine la tine... dacă voi mai avea puteri...

Mușat se supuse. Nu-l scoase afară în stradă, așa cum își închipuia el. Îl conduse în curte, printre studenți, în mișcarea și gălăgia pe care și le amintea vag.

— Când ai venit și pentru ce ai venit? îl întrebă ea adunându-și tot curajul. Sunt prea proastă, prea autoritară? Să știi că mi-e teamă, de aceea sunt așa. Am crescut, cred

că m-am și schimbat. Numai tu ai rămas la fel. Câți ani au trecut? Mulți, mulți de tot, nu-i așa?

— Șase ani, spuse el. Mi se pare că nu sunt mulți, Doina. Mi se pare că n-am terminat...

— Nu vreau! răspunse ea sub primul impuls, dar imediat brațele i se prăbușiră. Nu știu. Cred că ne-am schimbat amândoi. De ce ești atât de neliniștit? Vezi? Iarăși întreb numai eu, ca atunci.

— Din cauza anilor, Doina. Mi se pare că n-am reușit. Nu știu, nu pot să-mi dau seama. După amiază voi afla. Trebuie să mă pregătesc pentru orice...

Doina își aminti vorbele pe care le auzise prin ușa deschisă și se înnegură subit.

— Sunt foarte tristă. Îmi vine să plâng. Nu știu pentru ce. Ai făcut ceva? Ai căutat...?

— Am încercat ceva și mă gândesc unde am putut greși... Nu e vorba de o simplă teorie, Doina. E vorba de toate zilele și nopțile celor șase ani, înțelegeți tu? Toate!

Doina se înfioră. Încercă să ducă brațele spre gâtul lui, dar parcă îi reteza cineva mișcarea. Îi prinse numai mâna și o simți aspră.

— Șase ani, șopti ea. Dar în șase ani se poate clădi o lume... Și se poate distruge o lume...

— Nu știu, nu știu... repeta el. Mi se pare cu neputință orice eroare. E absolut imposibil! Cum ar fi putut să se scurgă totul în formulă? Parcă nu duceam eu cifrele. Ele singure se duceau să-și ia locul acolo.

— La altceva te mai gândești? îl întrebă Doina.

— Mă gândesc și la tine, Doina. Ce-ai făcut în acești ani?

— Am fost studentă... Cred însă că sunt crudă. Cum pot să-ți pun asemenea întrebări? Dacă ți-ai revărsat în ceva toate zilele și nopțile acestor șase ani... Eu m-am distrat, am fost mereu veselă; nici nu m-am gândit la tine... Știam... Mi-ai spus o dată că vei veni... Spune-mi! Nu cumva te-am prefăcut atunci într-un copil?... Știi cât de fericită aș fi dacă... Poate că m-ai uitat în acești ani... Poate că n-ai simțit cum te strânge ceva care nu te lasă să răsuflă în voie... De fapt, nici nu m-am gândit la asta... Eu ți-am

spus că te aștept... și asta m-a făcut să fiu veselă și să rămân limpede... Vreau să fiu sinceră... M-am tulburat, nu în toate profunzimile și nu demult și... Cred că te mai pot aștepta... mai pot să mă urc pe creanga mea...

El se simțea tulburat, însă, în toate adâncimile, și nu putea să-i spună, nu știa ce să-i spună. Amintirea de pe malul apei era vagă, îndepărtată, se înstrăinase și parcă iar se apropia.

— Nu știi, Doina. Există undeva multe neînțeleșuri, său poate multe limpezimi... Sunt apăsător acum de alte gânduri... Te văd aici în fața mea...

— Eu știu, îl întrerupse ea. Eu știu cine ești tu. Dacă aș vrea, m-aș arunca din nou, și tu m-ai prinde. Nu m-ai lăsa să mă prăbușesc... Mi-e teamă însă că ai face la fel cu oricine dacă ai ști că poți să oprești o durere. Oare nu e adevărat?... Nici nu știi dacă e adevărat... E ceva atât de firesc în gestul tău, încât nu-l poți numi adevăr... Dacă s-ar fi repezit și altcineva asupra ta?... Iar te întreb eu... Nu ți s-a părut niciodată frumoasă copilăria noastră? Nu știu dacă am dreptul s-o numesc așa. M-a învăluit însă mereu un senin frumos.

— Am simțit și eu, Doina, acest senin. Uneori chiar m-a apăsător... Ți-am spus că voi veni...

Era o durere înăbușită în glasul lui, și Doina o simți.

— Dar tu ești trist! spuse ea strângându-și pumnii. Nu știu ce se va întâmpla cu noi. N-avem dreptul să forțăm nimic. Măine îmi voi face curaj și voi trece fluierând pe străzi. Am crezut însă atât de mult în tine... În puterea ta... Cu credința aceea oarbă a copilului care întâlnește o minune. Când ai început să vorbești acolo în copac, am tremurat ca în fața unei minuni. Și mai mult am tremurat pe urmă, când mi-am amintit și când te-am găsit pe aici prin curte după ce ai plecat. Aș vrea foarte mult să... Nu știu cum să spun... Aș vrea să văd că faci așa cu mâna și că se oprește pământul...

— Nu, Doina... Asta în niciun caz. Mi s-au întărit brațele. Abia acum le simt puterea... Totuși, nu pot înțelege unde am greșit... De ce s-a imprimat totul atât de ușor în sinteză.

Doina era încă tristă. Nu pentru așteptarea ei. Dacă el fusese învins? Dacă își puna toate speranțele într-un vis absurd? Dacă era victima unei iluzii? Deodată, o fulgeră o idee:

— Îți aduci aminte ce te-am întrebat odată? Tot în copacul acela vechi. Acum am ajuns și eu să-mi pun asemenea întrebări. Am făcut și o lucrare de diplomă cu pretenții de matematiciană, și am ajuns la un impas. Nu pot să ies din el. Nu vrei tu să mă ajuți?

Doina îi dădu lucrarea, și el parcă se învioră. Era mai în largul lui, nu mai trebuia să rățăcească prin desișuri pe care nu voia să le destrame ca să nu rănească pe cineva. De unde știa el ce se petrece în sufletul Doinei? Liviu îi vorbise clar, fără echivocuri. Iar ea îi spusese că-l mai poate aștepta.

Se plimbau amândoi prin curte. Ea îl apucase de brațul liber mai mult ca să-și încerce starea, sentimentele. În clipa aceea simțea că ar fi vrut să rămână mereu așa.

— E mai degrabă entuziasm în lucrarea ta, spuse el râzând. Utilitatea ei e cam îndoielnică, Doina. Cu oarecari adăugiri, ar putea deveni eficientă și aplicabilă, însă în cazuri rare.

— Cum?! se miră Doina. Dar nu vezi câtă ingeniozitate e în ea? Toți mi-au lăudat-o. Și șeful catedrei, și alți profesori, și Liviu. Toți m-au felicitat. Poate că te-ai obișnuit tu să vezi numai nicovale și praf și ulei și mișcări greoaie. Eu am pus fantezie, eu vreau să văd în tehnică mai degrabă finețe...

Doina era într-adevăr uimită și supărată. Crezuse că va cuceri lumea cu opera ei. Căutase numai rafinamente științifice aplicabile la tehnică. Dacă el se vestejise cu adevărat?

— *Dos ewig Weibliche!*²⁴ râse Mușat. Nu vreau să te dezamănesc, Doina. Dar nici nu vreau să te scutesc de adevăr. Pentru ca un om să alerge, Doina, nu-i trebuie numai entuziasm și voință, îi mai trebuie ceva destul de important: picioare. Dacă le are și le ține bine în pământ, va

²⁴ *Das ewig Weibliche* - eternul feminin [ger.]

putea chiar să danseze, va ajunge la orice rafinamente. Trebuie să-ți potrivești bine în pământ picioarele, altfel ajungi la iluzia că ești un foarte bun alergător, dar de fapt stai înțepenit toată vremea pe un soclu sub care scrie DANS ARTISTIC. Știi ce vei sugera? O mișcare pietrificată. Cei care te vor vedea vor ridica și ei piciorul în sus, înțepenind în figura x a unui cadril. Nu-i vei învăța însă cadrilul. Trebuie mai întâi să treci prin școala mersului, Doina. Te rog foarte mult să nu treci direct la cadril, antrenează-ți mai întâi foarte bine picioarele într-un mers simplu de marș. Nu-ți vorbesc pentru lucrarea de azi, ci pentru cele de mâine.

Doina nu era deloc convinsă.

— Tu vrei să mă îmbraci mai întâi în salopetă... nu-i așa?

— Da! răspunse el. De unde știi tu, Doina, care sunt necesitățile imediate ale lumii? Cadrilul? Nici măcar nu ți-am rostit numele unui dans modern. Nu mă pricep deloc la dans. Dar asta e altă poveste. Îmi vorbeai de finețe. Știi unde am văzut cea mai sensibilă finețe? În mâinile bătătorite ca piatra ale unui muncitor bătrân. Ele mi-au sugerat finețea limită a tehnicii. Poate că a început și el cu nicovala...

Se opriseră amândoi într-un loc mai liniștit. El îi răsfoia cu atenție lucrarea.

— Și ideea matematică? Întrebă ea cam bosumflata.

— Ideea e ingenioasă și posibilă în cazurile demonstrate, răspunse el gânditor.

— Chiar nu glumești? Înseamnă că ești singurul om care îmi dă totuși dreptate. Spune drept! Nu faci asta ca să mă... ca să mă... știi tu... ca să mă împaci?

— Nu, Doina, pentru că nu te laud. Cum ai putut să faci o asemenea eroare? Ai interpretat greșit o formulă precisă. Ia încearcă să schimbi simbolurile în partea finală! Deplasează paranteza... Scrie ce-ți dictez eu.

Doina se supuse ca la un curs. Scrise din nou formula și începu să se frece la ochi. O vedea cuprinzând ca o mânășă degetele demonstrației.

— Fantastic! spuse ea. Dar tu... Tu cine ești? Cum ai putut să vezi dintr-o dată până în profunzimi... Nu înțeleg...

Și totuși, acum mi se pare atât de simplu! Parcă am refăcut-o eu! Ești... Știi că ești fantastic... Parcă ți-am mai spus o dată... Tot așa te voi numi și de acum înainte...

Doina ar fi vrut să se știe iarăși pe creanga ei veche. Îl privi melancolică, dar se retrase în niște desigururi prin care nu voia încă să vadă poteci.

— Acum trebuie să-mi refac toată „opera”? Oare o voi termina până mâine? Ai venit ca să-mi îndrepti lucrarea, nu-i așa?

3

Mușat nu mai avu vreme să intre în institut. Îl întâlni pe Liviu la poartă, gata să se urce în mașină.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Liviu nedumerit. Nu te-am văzut niciodată atât de elegant. Și de ce nu mi-ai spus că vei veni la București? Te-ai transferat cumva în Capitală?

— Nu încă, îi răspunse Mușat. Nu știu...

Liviu îl ghici abătut și-l întrebă fără ocolișuri:

— Ți s-a întâmplat ceva? Nu i-a plăcut lucrarea ta „Infinitului”? Nu știu. Dar am impresia că te ascunzi de mine. Nici nu mi-ai spus că vii în Capitală. Începi să mă neliniștești, Ioane.

— Nu știu, Liviu. Trec prin emoțiile unui student. Cred că Stoian are rezerve. Și totuși, este imposibil să se fi strecurat vreo eroare. E absolut cu neputință. M-a chemat spre seară la el... Șase ani au trecut ușor față de orele care mi-au mai rămas până la întâlnire. Cât de convențional este împărțit timpul! Ar trebui inventat un alt ceasornic, Liviu, mai drept, mai adevărat.

Liviu se uită la ceas, rămase o clipă gânditor, apoi spuse cu o voce care nu admitea replică:

— Știi ceva, Ioane? Haidem acasă. Bătrânul cred că ar fi foarte nefericit dacă ar ști că ai trecut pe aici și nu l-ai vizitat. Nu l-ai văzut de doi sau trei ani, mi se pare. De

atunci de când ai fost în delegație.

Se urcară în mașină și porniră spre Vatra Luminoasă, în tot timpul drumului, aproape că nu schimbă nicio vorbă. După ce trecură de Mihai Bravu, Liviu spuse cu nemulțumire în glas:

— Aș fi putut să mă mut de multă vreme. Dar nu vrea el și nu pot să-l conving în niciun chip. Și nici să-l las singur nu pot.

Bătrânul fu foarte fericit văzându-l pe Mușat. Îl primi și îl îmbrățișă ca un părinte.

— Nu merită, spuse Liviu. Dacă nu l-aș fi întâlnit întâmplător, nu cred că te-ai fi bucurat de vizita lui.

— Aș fi venit în orice caz să vă văd, spuse Mușat.

— Știu, domnule Mușat. Prea multe nu avem ce să ne spunem. Dar simt într-adevăr o mare plăcere să te văd. Nu te-ai schimbat deloc, ba mi se pare că ai întinerit. Iar ești preocupat?

— Mi se pare că are necazuri cu marea lui operă, răspunse Liviu în locul lui Mușat. Ți-am vorbit despre ea. Să știi, dragă loane, că și eu m-am înspăimântat puțin, chiar dacă prin asta îți dezvălui o nepolitețe. N-am putut să rezist tentației și m-am uitat prin ea. Nu știu însă dacă nu ești tu vinovat de gestul meu. În amintirea amicitiei noastre, puteai să-mi dai câteva amănunte despre opera ta, chiar cu riscul de a mă pietrifica grandoarea ei.

Mușat se simțea acuzat pe nedrept.

— Nu știu... Mi s-a părut că nu-i dai importanță, Liviu.

— Sau poate ai crezut că mă vei strivi; ai vrut să mă eliberezi de un sentiment neplăcut. La urma urmei, poate că în aceasta constă adevărata amicitie. Pentru fericire de ce să ai nevoie de prieteni? Ei sunt buni numai la dureri, ca acum de pildă.

Mușat nu înțelegea ce se petrece cu Liviu. Și profesorul se uita neliniștit la el.

— Mi se pare că n-ai luat masa, încercă bătrânul să schimbe discuția. Niciodată n-ai venit la ora asta acasă...

— Am mâncat ceva la bufet, și de altfel nu mi-e foame. Ar fi mai nimerit un păhărel de Courvoisier. Înviorează

cugetările. Ai fost și pe la Politehnică?

Bătrânul aduse o sticlă. Mușat luă trei pahărele din vitrină. Gestul i se păru ciudat lui Liviu. Pentru ce se dusesse după pahare? Nici nu putea ști ce pahare se potrivesc la acea băutură, de care probabil nu auzise. Bănuind că vrea să-și ascundă o neliniște, își dădu în vileag propria neliniște.

— Te-ai întâlnit și cu Doina?

Mușat tresări atât de violent, că era să scape paharele din mână. Își amintea discuția cu Doina, și sensul ei i se părea confuz.

— M-am întâlnit, spuse el încet. Am ajutat-o să-și refacă lucrarea. Comisese o eroare copilărească în formulă.

— În formulă? se miră Liviu. Eu am căutat-o în demonstrație. Cum putea să fie în formulă? Era absolut exactă.

— Nu, Liviu. Exactitatea formulei era o aparență. De altfel, problema s-a clarificat în întregime.

Liviu își reveni din prima surpriză. Se uită spre tatăl său cu priviri care nu rugau, ci porunceau să plece. Profesorul se simți lovit de un ascuțiș metalic. Își apăsă pieptul cu mâna. Lăsă paharul pe masă neatins și se duse în camera lui.

— Numai de lucrare v-ați ocupat? Întrebă Liviu cu ură. Nu ți-a vorbit nimic despre copac, despre o așteptare, despre faptul că i-ai închis ca un egoist între zăbrele de oțel toată tinerețea? De aceea te-ai dus acolo la uzină. Ca să perfecționezi zăbrele, ca să inventezi zăvoare și centuri moderne de castitate, ca să ascuți cuie la poli-zoare. S-o răstignești pe o cruce contemporană. Să înalți o barieră de metal între mine și ea.

Liviu era disperat, năuc. Mușat îi răspunse foarte calm:

— Mi se pare că nu te-am ascultat...

— Vrei să mai spun o dată. Pot să strig... Doamne! Ce s-a întâmplat cu mine?

— Nu știu, Liviu. Poate că ești obosit. În aceeași cameră am delirat și eu o dată. Eram foarte obosit...

— Atunci, de ce mi-ai spus că n-ai auzit? Ioane! Vreau să-

ți spun ceva! Fata aceasta îmi aparține! Înțelegeți?

— Spui o prostie, Liviu. Nu o prostie... o... o josnicie. Cum poate să-ți aparțină o ființă? Nu mă gândesc la Doina. Mă gândesc la orice ființă din lume. Poți să spui că te iubește, că te admiră... dar nu confunda asta cu posesia. Un suflet nu poate fi posedat, chiar dacă i-ai poseda trupul. Trupul poate fi jefuit, dar sufletul nu.

— Aș vrea mai întâi să-ți spun că ești un naiv, sau te prefaci că ești. Și sufletele pot fi jefuite, dar asta pentru mine, acum, înseamnă un fleac, e ca bucata asta de hârtie pe care o rup din acest ziar. Eu vreau să sparg închisoarea cu orice unelte și cu orice risc. Chiar cu riscul de a mă înjosi în fața ta. Sau cu alt risc, pe care tu nu-l știi...

Mușat ridică din umeri.

— Nu știi... Aud cuvinte prea grele. Din fericire, nu mi se fixează în memorie. Ce pot să-ți spun? Îmi provoci o nouă uimire... Mă gândesc însă la altceva. Mă gândesc la Doina. Până acum parcă nici n-am văzut-o vie. Am simțit-o undeva în amintire ca o adiere... Nu... îți spun lucruri profund intime... Nu pot... De ce nu vorbești cu ea? Mi-ai spus că te căsătorești cu ea. Nu știu de ce am ezitat... Am vrut s-o... Am vrut să-i urez fericire... Acum însă aș ezita...

— Ești nebun! strigă deodată Liviu. Nu! Cred că eu sunt nebun... Ce-am făcut? Am febră, loane... Tu îți dai seama ce-ai spus? Răspunde-mi! De ce ai ezita a doua oară?

— Pentru că mă înspăimântă, Liviu. Îmi provoci șocuri. Unde este adevărul tău?

Liviu se apropie de Mușat. Era palid, transfigurat.

— Uită-te la mine, loane. Fața mea îți spune totul în clipa asta. Sunt robul unui sentiment groaznic. N-am descoperit eu lucrul acesta. Altcineva l-a descoperit. Până acum am ținut acest sentiment în mine. El m-a ucis, el m-a făcut ceea ce sunt. Tu nu știi nimic, și nici nu vreau să știi. Am însă impresia, am credința că mă pot elibera. Nu știu sigur. Simt însă că aș putea. Sentimentul acesta începe să se desprindă de mine. Parcă-mi desprinde și pielea, și carnea, totul. Nu știu, loane. E primăvară, nu înțelegeți? Simt că e primăvară, mă cheamă ceva pur, senin, m-aș putea duce și

În genunchi spre ea. Nu înțelegi că pieri ceva din mine, ceva ce mi se părea că e o adunătură prețioasă de aur? Mă gândesc, dar vreau să nu auzi acum nimic, că odată te voi putea săruta într-adevăr ca un prieten, că voi simți cum mâinile mele îți lasă urme strălucitoare pe umeri... că nu-ți mai jefuiesc umerii. Vreau să fie așa! De azi încolo nu te voi mai îmbrățișa... Vezi, loane? O clipă din gândurile noastre poate să fie necesară, definitorie pentru un adevăr fundamental. Cine poate ști oare dacă geniul lui Planck sau al lui Einstein nu se datorează unei clipe numai, unei clipe de fulger? Această clipă, sau alte clipe ale lui Coulomb, Volta, Faraday, au dat lumii mecanisme precise, concrete, s-au materializat metalic. Oare de ce nu se poate supune și structura noastră morală unei asemenea clipe, luminoase, de fulger? Să ne putem transforma în ceea ce am dori să fim într-o clipă supremă a vieții! E o durere cumplită, loane, această neputință, și dacă simt asta, îți dai seama cât de supremă este clipa pe care o trăiesc aici, acum...

— Nu știu, Liviu. Eu însă cred că un om poate fi fidel toată viața unui mare adevăr, unui adevăr fundamental, chiar dacă nu i s-a revelat într-o singură clipă, chiar dacă a trecut prin multe, multe clipe obscure până ce a ajuns la lumina lui. Știi la ce se reduce totul? Eu cred că la a crede sau nu într-un adevăr. Când cochetezi cu el nu înseamnă că îl prețuiești sau că este al tău. Îl transformi în adevăr de buzunar, asta înseamnă. Altă explicație nu găsesc.

Liviu clătină încet din cap. Era stors, sleit, ca după o boală grea. Se prăbuși în fotoliu ca o zdreanță. Abia avu putere să-i întindă mâna lui Mușat când acesta plecă.

După câteva minute își aminti însă durerea cu care îl părăsise tatăl lui. Se duse încet în camera acestuia și se așeză pe pat lângă el.

— Te rog foarte mult să mă ierți. Am trecut printr-un moment greu. Poate că a fost momentul salutar al vieții mele. Te rog să mă mângâi, simt nevoia să fiu un copil bolnav care adună milă...

Bătrânul se înduioșă până la lacrimi. Începu să-l mângâie lin pe păr.

— Oare ce e cu tine, Liviu? De multă vreme mă înspăimânți. Oare nu ai primit prea repede prea multe bucurii? Oare erai tu pregătit pentru ele? Tu n-ai trăit niciodată o suferință adevărată... Poate că ai suferit când cineva a luat o notă mai bună decât tine, sau când l-ai văzut pe altul cu un ceas mai frumos decât al tău. Dar aceasta nu e suferință, Liviu. Ai trecut prea ușor prin viață, ai crezut că geniul e în vârful degetelor tale.

— Nu vreau să-mi mai vorbești de degete. M-a mai întrebat și el o dată unde-mi sunt degetele... Unde-mi sunt? Nu știu. Uneori am idei extraordinare. Parcă le simt în vârful degetelor. Mă încălzesc, îmi trec ca niște fiori electrici prin tot corpul. Dacă mi-aș lua atunci temperatura... Le simt toată puterea, le simt genialitatea. Îmi vibrează degetele ca niște dantele. Dar când mă așez la masa de lucru, ajung întotdeauna cu gândurile la capătul ideilor. Le văd gata, materializate. Văd reprezentarea lor în niște volume de vis. Simț lumina și aureola finală. Mă văd zburând prin lume, văd titluri uriașe în ziare, premiul Nobel, prezidii, cărți, manuale, statui... Încremenesc într-o stare de adorație. Și nu mai sunt capabil să mișc mâna. Nu mai văd nimic altceva decât nimbul. Și o oglindă în care mă privesc. Sunt tânăr, frumos, sunt... Ah! Dacă ar putea să ia cineva această oglindă din fața ochilor mei închiși... Dacă ar putea s-o spargă cineva în mii de cioburi...

— Încearcă s-o spargi tu, Liviu...

— Știu ce vrei să spui. Nu pot. Mă cuprinde groaza, mă cuprinde spaima ridicolului. Parcă mi-ar dărâma cineva un soclu. Parcă m-aș prăvăli jos ca un beteag. Iar mă uit în oglindă. Și mă văd schelet, și mi-e teamă că toți m-ar putea vedea așa. Oare unde sunt? Cine sunt? Oare e irezolvabilă dilema?

Bătrânul îl mângâia pe cap cu ochii închiși. Lacrimile răzbăteau însă prin zăgazul firav al pleoapelor.

Soția lui Stoian îl conduse pe Mușat în bibliotecă.

— În câteva minute, vine și domnul profesor, spuse ea. Până atunci, puteți să vă uitați prin noutățile din rafturi. S-a îmbogățit mult biblioteca de când n-ați mai fost dumneavoastră pe aici. Cred că ar fi interesant să vă uitați prin publicațiile japoneze. După sesiunea de la Tokio, domnul profesor primește regulat toate noutățile care apar acolo... Numai câteva minute...

Mușat se uită o clipă după ea. Rămăsese dreaptă și își purta silueta cu aceeași prestanță. Își aminti deseale discuții pe care le avusese cu Stoian și cu dânsa. Cei doi soți nu se tutuiau niciodată. Își spuneau mereu „dumneata”.

Rafturile cu noutăți nu-l atrăgeau pe Mușat. Se așezase pe un scaun lângă birou și privea clanța imobilă de la ușa care dădea în camera profesorului. Parcă tot destinul lui era legat de mișcarea acelui obiect mic de alamă. Valuri de neliniște, de teamă, de nesiguranță se agitau fără încetare în sufletul lui. De ce? De ce? se întreba mereu. Nu e posibilă nicio eroare. Mâna lui care argumenta în aer atinse un obiect rece de pe birou. Oare era atât de fierbinte? Telefonul i se părea de gheață. Își retrase imediat privirile de la clanță. Se uita pe cadranul telefonului și încerca zadarnic să-și amintească un număr pe care îl formase de trei ori în ziua aceea. Cinci cifre. Știa pe dinafară zeci și zeci de manuale și de tratate pline cu formule și ecuații, cunoștea zeci de mii de alcătuiri și grupuri de cifre, zeci de mii de cazuri particulare din lumea cifrelor, dar pe cele cinci nu și le putea aminti. Luă pentru a patra oară cartea de telefon și o deschise la litera P. Știa grupul și rândul exact unde se află numărul. Și-l aminti înainte să-l vadă. Degetul căută discul, se opri în golul primei cifre, ezită câteva clipe, apoi făcu mișcarea. Îi răspunse aceeași voce de femeie. Îi dădu același răspuns. Liana nu era acasă. Nu telefonase. Voia să spună ceva, dar buzele nu i se deschiseră. Văzuse clanța mișcându-se. La telefon, o voce întreba mereu.

— Dacă telefonează, spuse el încet, să-i amintiți că plec la noapte...

— Dar cine sunteți dumneavoastră? Întreba mereu vocea aceea speriată.

Nu răspunse. Așeză telefonul în furcă. Micul obiect de alamă revenise în poziția dinainte. Cineva crăpase ușa și-o închisese la loc.

După câteva secunde își făcu apariția Stoian. Era și el neliniștit. Începu să se plimbe prin bibliotecă, tăcut, nervos; descoperea în rafturi colțuri de cărți ieșite în afară și le aranja cu gesturi grăbite.

— Da! spuse el străduindu-se să se calmeze. Bine că ne-am văzut mai întâi în altă parte și ne-am potolit acolo sentimentalismul! Acum putem discuta ca doi oameni lucizi.

Se așeză la birou cu brațele încrucișate, cu privirile atrase de un punct de pe plafon pe care nu-l vedea.

— Da! Voi începe, dragă Mușat, cu sfârșitul. Mi se pare că ești neliniștit și vreau să fii cât mai lucid în discuție ca să mă poți combate. Știu, știu că nu te vei ascunde îndărătul unor formule convenționale. Vreau să fii ascuțit, dragul meu, vreau să fii limpede ca un cristal... Ți-am studiat lucrarea. Ar fi necesar să fac mai întâi o demarcație. Partea teoretică a lucrării, aceea în care analizezi și clarifici câteva fenomene fizico-matematice din teoria reglajului automat, este de o importanță excepțională, primordială pentru știința noastră. În clipa când îi vei adăuga ultimele capitole, vom putea s-o prezentăm cu mândrie la orice congres internațional, vom putea s-o publicăm oriunde ca pe un tot. E bine că mi-ai dat acordul tacit, că nu te-ai grăbit s-o publici în capitole dispartate. Da... Simt o plăcere deosebită în faptul că nu te-a copleșit tehnica, în faptul că ai abordat cu atâta îndrăzneală o teorie științifică de care lumea are atâta nevoie. Prin urmare, să așteptăm capitolele finale, pe care, mi se pare, le va verifica, le va confirma și consfinți agregatul tău. E o foarte strânsă interdependență între partea teoretică și cea practică a lucrării tale.

— Dumneavoastră mi-ați vorbit într-o zi memorabilă,

răspunse încet Mușat, despre un anumit adevăr, căruia i se spune spațiu.

— Bine-bine, se retrase oarecum stânjenit „Infinitul”. Necesitatea spațiului a fost propria dumitale intuiție și... necesitate... Da. M-a impresionat mult și agregatul, învierea unor mecanisme vechi, concentrarea lor într-o sferă și supunerea tuturor aceluia vast creier electronic pe care l-ai imaginat. Chiar în forma aceasta, agregatul e un monument de cutezanță și de exactitate. Nu știu. Poate că ne aflăm în fața unei revoluții tehnice. Dacă mi-ar fi fost prezentată de un grup infinit de oameni, le-aș fi dat la toți, fără ezitare, titlul de doctor. Din fericire, sau din nefericire, tu ești unul singur, dragă Mușat. Pe tine nu pot să te confund cu nimeni altcineva. Nu vreau să trăiesc jalea zeiței Thetis.²⁵ Nu vreau să ai, nu un călcâi, niciun vârf de deget vulnerabil. În știința noastră, cea mai mică vulnerabilitate poate să capete proporții fantastice. S-a calculat, de pildă, vârsta soarelui apelându-se la formula transformării absolute a substanței în energie și s-a anunțat ca un adevăr inatacabil că soarele va trăi 10.000 de miliarde de ani. Formula s-a dovedit greșită. S-a aplicat alta, și s-a ajuns, bineînțeles, la alt rezultat: 15 miliarde de ani. Diferența este incredibilă. Știu, oamenii pot să trăiască liniștiți. 15 miliarde de ani e o durată pe care azi mintea noastră poate s-o confunde cu veșnicia. Vom ajunge însă timpul când asemenea erori ne vor cutremura, indiferent dacă se vor produce în marele sau în micul univers. Lumea atomului încă pune probleme mari, dragul meu, și aici o eroare matematică de un ordin infim, a zecea, a suta milioana parte dintr-un milimetru, a zecea, a suta milioana parte dintr-o secundă, poate avea consecințe fatale. Eu cred în geniul bun al gândirii umane, dar tocmai de aceea trebuie să pregătim acest geniu. Niciodată până acum macro și microcosmul n-au avut atâta

²⁵ **Thetys** este, în mitologia greacă, zeița apelor și mama principalelor fluvii cunoscute de greci. Părinții săi sunt Gaia și Uranus. Soțul ei este Oceanus. Ei sunt părinții a trei mii de oceanide (*nimfe*) care simbolizează toate apele de pe pământ. Mai este numită și *zeița titanidă*.

nevoie de cristalele gândirii matematice. Eu m-am obișnuit să te privesc ca pe un cristal, de aceea îți observ orice fărâmbă de impuritate, chiar dacă e atât de mică încât cantitatea ei l-ar prefăce pe altul în sfânt. Iartă-mă că te judec, în capacitatea ta, după criterii absolute, ideale. De fapt, dragă Mușat, eu fac aici o teorie; nu vreau să impun niciun adevăr; tu m-ai obligat, prin acele coli de hârtie pe care mi le-ai trimis, să mă gândesc la perfectibilitatea unor reprezentări materiale ale rațiunii. Le-am gândit matematic, și tu știi că această știință te obișnuiește cu o anumită estetică, și nouă această estetică ne sugerează perfecțiunea. Nu vreau să-mi impun observația, o declar numai. Dar înainte de aceasta sunt obligat să-ți spun altceva. Te așteaptă o catedră la politehnică. Poți s-o iei în primire oricând chiar în clipa asta, dragul meu, și dacă vei face acest lucru vei avea bucuria să mă vezi respirând ușurat mai înainte decât aș fi crezut. Iar lucrarea ta va deveni și așa o înălțime impunătoare pe platoul tehnicii. Acesta este sfârșitul cu care am vrut să încep. Eu, dacă aș fi în locul tău și aș avea vârsta ta, aș cere fără nicio ezitare să aud cealaltă părere, care încă nu s-a spus.

Mușat nu răspunse prin vorbe. Își plecă în tăcere capul.

— Mi-am închipuit că vei răspunde așa, sau poate aceasta a fost dorința mea. Da... Am fost sinceri unul cu altul de la prima noastră întâlnire, sau am procedat întotdeauna în numele adevăratei sincerități... Am impresia, dragă Mușat, că undeva ai izolat un deget. Nu știi dacă l-ai retezat. Mănușile tale nu oferă spațiu decât pentru nouă degete. Să știi că nu reduc totul la o observație de estetică...

— Cu bună-știință am procedat astfel, răspunse Mușat.

— Mi-am dat seama. Dar nu puteai, tot cu bună-știință, să cuprinzi numai cinci degete sau numai opt? Nu era oare și mai simplu, și mai sigur, și mai ușor?

— Înțeleg ce vreți să spuneți, domnule profesor. Cea de-a zecea mașină se subordonează însă unei relații foarte precise. Mișcarea ei se bazează pe întâlnirea dintre două forțe absolut distincte: forța musculară și contraforța

metalului care este străpuns. Nu poate fi integrată într-un mecanism automat. Mi-am dat seama de imposibilitatea acestui lucru de la început. Nici când s-a făcut prima încercare de automatizare în secție ea nu a fost integrată.

— Teoretic nu mă poți convinge. Orice mișcare mecanică pleacă de la observarea și imitarea unei mișcări vii. Oare nu te-a influențat faptul că ai eliminat-o inițial din cercul posibilităților, sau că ai găsit-o eliminată inițial? Poate că ai avut în fața ochilor o carte cu zece capitole distincte, scrise fiecare în altă limbă. Una din limbi n-ai cunoscut-o, și în loc s-o înveți ai preferat să nu citești capitolul respectiv. Și ai reeditat cartea într-o formă nouă, concentrată, sublimată, lăsând afară unul din capitole. Vreau să adaug ceva. Mi-am imaginat valorile care se vor produce la agregatul tău. Știi ce senzație am avut? Parcă am văzut o fată frumoasă pregătindu-se pentru un bal, de la pantofi până la coafură și până la cerceii din ureche. E sclipitoare tot timpul dansului, dar în clipa când balul se termină, după ce e aleasă regină, se duce la o măsuță mică, în văzul tuturor, pentru a-și curăți unghiile. Crezi că e numai o problemă de estetică, Mușat? Concentrezi atâta mecanică într-o singură sferă, dar în clipa când valoarea produsă acolo urmează să fie gata, o vezi cărată cu roaba la o mașină, la care niște oameni transpirați îi vor face o completare. Mie mi se pare imposibilă și nefirească această relație, nu aceea pe care nu ai descifrat-o tu. Crezi că ai citit cu atenție capitolul acela, Mușat? Crezi că e rezolvabilă problema, sau nu ai descoperit tu formula care există potențial într-o rațiune matematică superioară? Oare nu ți s-a părut prea grea limba în care este scris acel capitol și ai preferat să nu-l citești?

Mușat știa că nu poate să se apere.

— Mi s-a părut irezolvabilă problema, nici nu m-am apropiat de ea. Am exclus-o din proiect, *ab initio*. Și acum mi se pare irezolvabilă, dar nu mai am aceeași convingere. Poate că m-au influențat și mecanismele din magazie, care n-o cuprindeau.

— Poate că rezolvarea ei ar îmbogăți enorm valoarea și

frumusețea edificiului tău. Acolo unde munca omenească este cea mai grea, unde pare cea mai necesară, acolo în primul rând trebuie să ne imaginăm apariția mecanicii, acolo trebuie să ne îndreptăm investigațiile... Știu că e greu; imposibilul trebuie însă exclus. E adevărat că intervine și problema timpului. Crezi că rezolvarea problemei și integrarea ei în sfera ta ți-ar cere reconstrucția întregii sfere? Ar trebui s-o clădești din nou de la început?

— Nu știi, răspunse Mușat. Acum mă preocupă problema în sine, încerc să-mi imaginez o soluție...

— Aș vrea să te gândești și la ansamblu, Mușat. Încă nu ți-am spus tot sfârșitul.

Mușat se strădui să-și vadă edificiul în reprezentarea lui materială, să-i zărească spațiile, să-i intuiască noi întrepătrunderi și interferențe.

— E înspăimântător, răspunse el. Mi se pare că ar trebui să iau totul de la început, așa cum ar trebui să încep să număr iarăși de la unu până la un miliard. Poate chiar mai greu. În loc să număr din trei în trei, va trebui să număr din doi în doi. Dacă nu vor interveni și zecimale în numărătoare... Mi-e teamă de zecimale, tovarășe profesor. Dacă te întâlnești o singură dată cu ele și le introduci în numărătoare, se complică enorm toată operațiunea. Toate planurile verticale ale sferei îmi sunt ocupate...

Nici Stoian nu era mulțumit. Își reluase plimbarea nervoasă prin încăpere.

— Gândește-te bine, Mușat! spuse el. Planul orizontal este exclus cu desăvârșire? Am auzit despre niște experiențe făcute la Detroit, în alte domenii bineînțelese.

— Planul orizontal? întrebă Mușat cu un glas care-i tremura. Stați puțin!

Se ridicase și el de pe scaun. Își imagina din nou sfera. Își amintea prima întâlnire cu nea Neculai, experiența pe care i-o demonstrase atunci bătrânului. Își duse mâinile la tâmpile. Capul îi vâjia. Și deodată se ivi fulgerul.

— Stați puțin! repetă el cu altă voce. Am descoperit odată din joacă un alt plan posibil în tehnică, în mecano-tehnică. Planul înclinat. I-am situat și unghiul. E același ca

În cazul formării curcubeului... 42 de grade...

— Mi se pare cam hazardat, Mușat.

— Nu, domnule profesor, e absolut sigur. Imaginea pe care v-o formați și care vă neliniștește este o simplă iluzie optică. Forța centrifugă mă ajută să rezolv problema principală, aceea a răcirii... V-am spus care este specificul mașinii a șasea. O relație între forța musculară și contraforța metalului. Acolo se lucrează din instinct. Nimeni nu-mi poate relata secunde exacte ale celor două intermitențe. Trebuie să-mi obișnuiesc eu brațul cu ele. Din fericire, voi avea un dascăl excepțional, un maestru bătrân; îi spunem nea Neculai...

„Infinitul” înțelese gândul lui Mușat.

— Sunt convins, dragă Mușat, că și bătrânul tău va avea un ucenic excepțional. Poate că era necesar să treci și prin această școală... Să nu uiți însă principalul: teoria ta științifică. O vreau repede definitivată pentru tipar. Da!... va trebui să ne despărțim cu o rugămintă. Până acum te-am lăsat liber. Ai plecat în lume ca să determini valoarea unui unghi. Am știut că o vei determina, am știut că va fi o valoare excepțională. De astă dată te rog însă ceva, Mușat. Te rog să te grăbești. Mi s-a dat o misiune foarte grea; mi-a încredințat-o un tovarăș pe care îl stimez și-l prețuiesc foarte mult. Trebuie să organizez cât mai repede un institut special de automatică. De aceea te rog să te grăbești. Fără tine nu mă pot încumeta...

5

Mușat era pe peronul gării. Nu vedea nimic. Lumea se compunea din nou numai din cifre și din pretendente la cifre. Începeau să-l obsedeze cele 26 de necunoscute. Încă nu se gândea la miile de necunoscute care se vor cere reidentificate în mecanismul lui după rezolvarea celor 26. I se părea mult mai grea smulgerea acestor 26 de cifre din

infinitul atât de generos. Se plimba pe peron, și peste tot nu vedea decât cifre. Pe cadranele ceasurilor, pe tăblițele care anunțau plecările trenurilor, pe numerele locomotivelor. Își aminti brusc și de cifrele de pe discurile telefoanelor publice. Dar chiar atunci o văzu pe Liana în fața lui.

— Știi că te-ai născut din cifre? îi spuse el mirat.

În momentul acela, și spuma mării care înconjura Cythera era un voal țesut din cifre.

O privi mult. Era ea. Își recâștigase încet toate contururile. Nicio linie nu i se alterase. Îi era însă teamă de o halucinație, pentru că simțea cum urcă în el febra căutărilor. Îi cuprinse gâtul cu mâinile și o ținu departe. Era și ea fierbinte.

— Am implorat mult hazardul, spuse ea. Mi-a fost teamă că vei pleca la altă oră, cu alt tren. Mi-a fost teamă și că nu vei pleca. M-au trimis aici forțe mai puternice, pe care nu le pot stăpâni. Mi-a fost teamă că te voi vedea și nu mă voi putea apropia de tine. Cred că am obosit...

El o ținea încă de gât în aglomerația aceea zgomotoasă. Nu era obosită și avea puterea de a odihni. O privi mult, și-o întipărea ca pentru o odihnă lungă. O aduse încet spre el. Avea nevoie și de amintirea trupului ei de marmură caldă. Ea se opunea. Fără voință. O aducea el, nu venea ea.

— Ce s-a întâmplat, Liana? Vreau să aluneci.

— Nu știu... Parcă m-ar umple cineva cu plumb... Vorbeai odată de metamorfoze. Se petrec niște metamorfoze ciudate. Mi-am închipuit că ești tu la telefon. Am vrut să mi se spună că nu ești. Dar nu m-am putut stăpâni, și ți-am ascultat o clipă vocea. Și pe urmă am venit.

Îl luă ea de braț și-l duse spre tren. El se supuse.

— Vrei să rămâi numai acolo, în întunericul în care am fost o singură dată?

— Da... răspunse ea. Dacă n-aș fi vrut, nu ne-am fi ascuns în întuneric. Tu știi că nu trebuie să întrebi. Știi că trebuie să mă lași acolo. De aceea ai venit atunci.

Și-o închipui multă vreme undeva în întuneric, în urma trenului care spinteca noaptea.

Nea Neculai nu voia să se înduplece.

— Vezi-ți de treabă, tovarășe inginer. Ce să cauți dumneata la mașină? Pentru asta trebuie să ai aptitudini... Dacă ai face asta de dragul mașinii, aş mai şovăi eu niţel, dar așa, pentru panglicăriile pe care mi le închipui, nu mă dau bătut. Nu te lega de mașina a şasea, caută-ți dumneata alta; au venit unele noi la secția a treia, altele la a doua sunt pe cale de ducă, alege de pe-acolo vreuna... Aşa!

— Nu te pot sili să mă dăscălești, nea Neculai. Dar nu din vina mea mă voi adresa lui Frățilă. Vreau să știu ce e cu mașina a şasea...

— Hm... Ești cam vesel matale. Ambițiile nu mai prind la etatea mea. Asta-i una. A doua: dumneata cunoști mașina aceea cum îmi cunosc eu căciula.

— Pentru că matale nu porți căciulă, nea Neculai. Nu te-am văzut niciodată fără şapcă.

Nea Neculai își aprinse țigara cu gesturi grave.

— Ești prea vesel, tovarășe inginer. Crezi că eu mă prefac, dar să știi că de data asta te-ai înșelat în calcule...

— Te prefaci, și încă fără prea multă dibăcie. Cum poți dumneata să nu asculți dorința unui inginer care nu-ți este indiferent... Și... Spune drept, nea Neculai! Chiar nu vrei să te răzbuni puținel pe el? Nu simți, așa, nevoia să te răstești și dumneata din când în când la el? O muștruluială, un ghiont...

— Oi fi eu vechi, dar n-am năravuri vechi, așa că nu mă încălzi cu vorbulița. Ce ai dumneata cu mașina a şasea?

Muşat îi răspunse deschis:

— Ne ține în loc, nea Neculai, așa cum ne ține în loc toată secția. Dumneata nu vezi că alții aleargă cu automobilul, și noi abia ne ținem sufletul biciuindu-ne picioarele? O să

crape ceva în noi odată...

— Poate că s-or dubla mașinile, răspunse bătrânul.

— Iartă-mă, nea Neculai, dar n-ai spus o vorbă înțeleaptă. Dumitale ți-ar place ca pe lângă scaietele pe care îl ai în fața casei să ți se mai planteze vreo doi-trei?

Bătrânul se făcu foc.

— Mașina a șasea e un scaiete în ochii dumitale?

— Așa cred acum, răspunse Mușat. Mi-am dat seama prea târziu. Cum să nu fie un scaiete, dacă rănește brațul omului? Parcă ar fi rămas în secția noastră din preistorie.

Nea Neculai se făcu stacojiu la față.

— Ai spus o răutate mare, tovarășe inginer, și să știi că sunt foarte supărat. Ba greșesc. Sunt îndurerat. Eu știu și ai simțit și dumneata că nu mă pot împotrivi. Dacă vrei musai să te faci muncitor la mașina a șasea, ori cu mine, ori fără mine tot o să fie pe voia dumitale. Dar n-aș vrea să batjocorești unele lucruri care pentru noi sunt cum e crucea pentru un creștin. Am trăit lângă ele, am crescut din ele, ne-am crescut și copiii din ele. Îmi închipui că mă înțelegi.

Mușat luptă mult ca să-și învingă emoția.

— Nea Neculai... Aș putea să mă prefac și să-ți spun nu știu ce vorbe care te-ar îndulci. Nu pot. Nu pot să mă strecor pe lângă un adevăr. Faci și dumneata cum fac cei mai mulți dintre credincioși. Iubești, pentru că așa ai moștenit, un obiect, nu ideea divinității. Dumneata iubești aici o îmbrăcăminte de metal, nu ceea ce se ascunde sub această îmbrăcămintă. Nea Neculai! Pe patru roți se pot pune multe lucruri: scheletul unui car, scheletul unei căruțe, al unei trăsurii, caroseria unei mașini, cazanul unei locomotive. Adevărul nu-l reprezintă îmbrăcămintea, ci roata. Iar roata e o formulă mecanică, nea Neculai. Așa e și cu mașina a șasea. Eu știu că aplicând o altă formulă mai bună s-ar putea naște o mașină care să facă aceleași operații mai bine și mai repede. Eu vreau să plec spre un anumit loc îndepărtat cu racheta. Dumneata vrei să pleci cu avionul, pentru că așa te-ai obișnuit... Știi ce faci, nea Neculai? Nu ai încredere în omul care a făcut mașina a șasea. El a vrut să înlocuiască un burghiu de mână cu

mașina aceea. Acum vrea să înlocuiască mașina cu ceva mai bun. Poate că nu ți-aș fi spus toate acestea. Tehnica e crudă, nea Neculai. Se dezvoltă fără să țină seama de sentimentele omului, de obiceiurile vechi, de melancolia aceea bolnavă: „Ehei, pe vremea mea...” Ea e mereu tânără, dar în tinerețea ei, în vigoarea ei cuprinde și o parte din puterea și tinerețea pe care dumneata și alții ca dumneata au revărsat-o în ea. Eu știu, și poate altădată îți voi spune mai pe larg, cât de mult ai dat dumneata tehnicii într-un anumit caz particular. De aceea nu trec peste împotrivirea dumitale cu un simplu ordin sau cu o simplă dispoziție. De aceea nici nu te alint cu vorbe false. Pentru că dumneata ești totuși un om al tehnicii. Te-ai obișnuit însă prea mult cu anumite unelte.

— Știu, tovarășe inginer, și-mi pare că ți-am mai spus. Știu că e necesar să sapi groapa ca să pui sicriul înăuntru, chiar dacă în sicriu se află trupul copilului tău. Sapi, n-ai ce face. Dar durerea e durere; nu se poate șterge într-o clipă cu benzină, cum ne ștergem noi mâinile de ulei... Asta-i...

— Și eu știu, nea Neculai, de unde vine durerea asta. Dumneata nu ți-ai batjocorit niciodată meseria. Ai crezut în ea ca într-un Dumnezeu. Ai slujit-o însă cu anumite unelte...

— O fi și asta, oftă nea Neculai. Și cam când ai vrea matală să începi lucrul la mașina a șasea?...

2

Mușat împlinise trei luni de ucenicie la mașina a șasea, și nea Neculai era foarte mulțumit de el.

— Ai brațe sănătoase, tovarășe inginer, de aceea ai prins atât de repede meseria. Dacă te dă cineva afară din slujbă, poți să vii oricând la mine să te angajez.

— Cum s-ar spune, nea Neculai, îmi dai dovadă de calificare.

— Dacă ai nevoie de hârtie, ți-o pot iscăli imediat. Nu

prea are obiceiul comisia să treacă peste vorba mea.

— De aceea te-am ales pe dumneata, nea Neculai... Mușat era vesel. În fiecare după-amiază lucra câte 4—5 ore la mașina a șasea. La început oamenii își făcuseră cruce și își șopteau cuvinte care nu prea l-ar fi mulțumit pe inginerul lor. Zvonul ajunsese și la conducerea uzinei. Stupefacția primelor zile fusese lecuită de o remarcă a inginerului-șef.

— Mi-am închipuit eu, spusese acesta. Trebuia să-și caute și el ceva de lucru. N-a mișcat un deget în atâția ani, și ca să nu rămână în urmă s-a legat tocmai de mașina cea mai complicată. Vrea să ne facă un fel de concurență, tovarășe Petrescu. Numai că și-a ales greșit obiectul și stilul de lucru. În tehnică trebuie să pleci de la formulă, nu de la practică. Formula i-ar fi arătat că mașina aceea trebuie ocolită. Dacă ar fi fost posibilă modernizarea ei, am fi găsit-o în destule publicații de specialitate până acum. Câți nu și-au bătut capul s-o schimbe, și s-au văzut nevoiți să renunțe!

Mușchii lui Mușat se obișnuiseră cu intermitențele de la mașină. Pasiunea și atenția cu care lucra îi transformaseră mașina într-o unealtă familiară. Parcă mânua un creion. Își cronometra fără încetare mișcările. Nota potolirea mișcării, întărirea rezistenței, tresărirea instinctivă a mușchilor brațului, opoziția dură a metalului. Ritmul începea să capete valori. Mai întâi confuze, apoi din ce în ce mai limpezi, mai aproape de exactitate. Știuse de la început că frecvența mișcării nu va fi egală. Erau diferențe sensibile de pătrundere și de durată de la o mișcare la alta. Rezultau segmente distincte. Determinarea valorii lor se cerea făcută cu precizie absolută. Putea să transforme, numai pe baza calculelor făcute până atunci, mașina a șasea într-o mașină automată. Ar fi funcționat fără întrerupere sub supravegherea unui singur muncitor care n-ar fi avut altceva de făcut decât s-o alimenteze cu materiale și s-o debaraseze de piese. Pentru integrarea ei într-un mecanism cuprinzător, general, în acea uzină sferică, automată pe care o proiectase el, se cerea însă determinarea duratei intermitențelor fără niciun risc de eroare. Cea mai mică

neregularitate ar fi destrămat țesătura de păianjen pe care o constituia sfera lui, i-ar fi împleticit mișcările, ar fi imobilizat-o. De aceea nu se grăbea. Ecuația trebuia rezolvată până la cele mai neînsemnate zecimale. Nota mereu rezultatele observației pe un carnet, făcea medii generale, experimenta noi mișcări la mașină, extrăgea noi date, unele cifre începeau să se repete tot mai des; în lanțul ecuației se înscriau tot mai multe cunoscute. Se apropia momentul rezolvării integrale. Se întrema la orizont obsesia planurilor înclinate. Mușat voia să introducă în sfera lui opt puteri, egale fiecare în valoare cu mașina la care se calificase. Avea nevoie de opt unghiuri care să cuprindă volumele mici, înclinate, ale celor opt mașini, care să ofere siguranță și spațiu mișcării perpetuu dezvoltate de ele. Încea să traseze prin țesătura aceea fină 16 laturi de dimensiuni reduse, din care să erupă disciplinat puterea mărită de opt ori a mașinii a șasea. Matematica recurgea iarăși la ajutorul geometriei. În sfera aceea, în ideea ei, se întâlnea în fiecare clipă geometria plană și geometria analitică.

Mușat își consulta în fiecare zi reacțiile musculare la mașina a șasea. Se apropia de rezolvarea definitivă a ecuației. Fiecare tresărire a mușchilor era urmărită pe cronometru. Cifrele se repetau tot mai des, mereu aceleași pentru fiecare intermitență. Nu mai calcula. Verifica rezultatele. Cele 26 de necunoscute erau cifre precise. Cercurile care le înconjurau și care confirmau repetarea lor în experiment se înmulțeau enorm. Zeci de cercuri, sute de cercuri. Riscul unei erori se îndepărta. Mașina a șasea în noua ei putere se apropia de sferă. Tânărul era uluit. Timpul pe care i-l ceruse integrarea ei era exact timpul mediu în care integrase celelalte mașini. Parcă era sub imperiul unei legi mecanice necunoscute.

Aburel îl găsi pe Mușat la mașina a șasea. Era într-o după-amiază. Se apropia seara.

— Tot nu i-ai descifrat tainele? îl întrebă Aburel.

— Cred că da, răspunse Mușat. Automatizarea ei e o simplă problemă de tehnică, de confecție.

— Ai rezolvat cele 26 de necunoscute? Și pe mine m-a pasionat odată problema asta. Am renunțat însă, pentru că nu i-am putut găsi corespondența materială.

— Știu, spuse Mușat. Mașina aceasta nu poate fi automatizată decât mărimdu-i-se puterea. Iar dacă i se mărește puterea, trebuie situată într-un alt spațiu, într-un alt plan.

— Te gândești la multiplicarea ei? Eu m-am speriat când am ajuns la această întrebare. Mi s-a părut o imposibilitate. De aceea n-am mai căutat să rezolv cele 26 de necunoscute.

— Și eu am pățit la fel, zise Mușat. Am considerat din capul locului problema irezolvabilă. Parcă era scrisă într-o limbă pe care n-o puteam înțelege. Am căutat însă un dicționar, o gramatică și am început să bâjbâi. Acum citesc destul de bine.

Aburel își aminti o convorbire veche, care stârnise o replică vehementă din partea Elenei. Își aminti și Mușat. Zâmbiră amândoi în același timp.

— Se pare că în literatura tehnică formula aceea nu e cu totul imposibilă, spuse Aburel. Am venit pentru altceva la dumneata. Acum însă trebuie să-ți ascult toate amănuntele. Sunt și foarte curios să-ți aud soluțiile pe care le-am căutat zadarnic.

Mușat făcu un gest de retragere.

— Nu încă, dragă Aburel. Mașina a șasea e un segment pe cale de determinare dintr-o linie mai mare. Vreau să trasez mai întâi toată linia. Pregătește-te însă pentru o surpriză.

Numai din formularea zgârcită a inginerului îmbrăcat în salopetă, Aburel înțelese că Mușat pregătește o lovitură. Văzându-l în defensivă, renunță să ceară amănunte.

— Mai ai mult de lucru aici? Întrebă el.

— Nu! Pentru astăzi am terminat și am impresia că am terminat pentru foarte multă vreme, dacă nu pentru totdeauna.

Era foarte optimist, era vesel. Matematica îl servise ca întotdeauna cu fidelitate. Îi răspunsese precis la întrebări.

Nu se strecurase nicio eroare în răspunsuri. Uitase să pună însă o întrebare foarte simplă.

3

Muşat şi Aburel se retrăseseră la clubul uzinei. Stăteau la o masă de şah, cu figurile aranjate în poziţie de începere, dar niciunul nu făcuse vreo mişcare şi nici n-avea de gând să facă. Erau preocupaţi de alte treburi.

— Eu nu mă liniştesc niciodată când joc şah, spuse Muşat. Mai degrabă mă enervez. Ştiu că albul trebuie să câştige întotdeauna partida dacă joacă perfect şi caut zadarnic mişcările perfecte. Sunt convins că într-un timp foarte scurt cibernetica va lichida şahul. Îl vom învăţa la şcoală ca limba latină pentru a ne disciplina logica.

Aburel încuviinţa în tăcere. Trăia un sentiment nelămurit de jenă. Voia să redeschidă subiectul unei discuţii pe care Muşat o respinsese altădată. Se uita la tabla de şah. Într-un gest de curaj, mâna lui mută pionul din faţa damei.

— Mi se pare că eu am piesele albe, spuse Muşat râzând.

— Nu-i vorba de asta, răspunse el jenat. Mă gândesc la aceeaşi problemă... Ştii că au început cursurile la institut. Mă străduiesc să fac tot ce se poate dar nu-s convins că voi ţine pasul. Crede-mă că nu e o formalitate. Aş vrea să te ocupi tu de catedră. Măcar în acest prim an.

Muşat îi retează orice elan:

— Nici eu nu ţi-am răspuns formal data trecută. Îmi este cu neputinţă. Nu pentru că m-aş feri de greutate şi sau aş desconsidera cursul. Pur şi simplu nu am timp.

— Nici acum, după ce ai terminat cu maşina?

— Cu atât mai mult acum, dragă Aburel. De altfel, cred că stagiul meu se apropie de sfârşit. Nu observi că sunt vesel? Îţi voi da multă bătaie de cap şi-ţi voi provoca multe nopţi de insomnie. Mi-e teamă să nu-mi răspunzi şi tu cu aceeaşi monedă.

— Teamă?! se miră Aburel. Atunci, trebuie să mă aștept la ceva care iese din comun... Nu! Nu vreau să te forțez să-mi dezvălui mai devreme decât crezi tu tainele. S-ar putea să ai și tu o surpriză... Dar mai întâi vreau să revin la problema care nu te preocupă, pe care o excluzi din câmpul preocupărilor tale. Până acum ți-am spus numai ceea ce am crezut eu. Ești singurul om care ai putea să conduci catedra... Cu asta am terminat intervenția personală... Am cerut însă ajutorul Politehnicii din București. Am avut curajul să vorbesc și cu academicianul Stoian. El mi-a spus să apelez la tine...

— Imposibil! îl întrerupse Mușat. Nu putea să spună lucrul acesta. Iartă-mă, Aburel, dar nu te cred.

Aburel se înroși.

— Nu-ți comunic niciun neadevăr. Îți reproduc cuvintele lui. „Nu-l aveți acolo pe Mușat? mi-a răspuns el. Încercați să-l atrageți. Poate că-și va face timp...”

— Nu se poate, se răzvrăti Mușat. El știe doar cât am de lucru. Mă ocup tot de matematică, Aburel. Infinit mai mult decât mi-ar cere un curs.

Aburel încerca să-și amintească ceva.

— Stai puțin! Poate am interpretat eu greșit vorbele lui. L-am întrebat dacă n-ar putea să ne țină câteva cursuri speciale. Da! Acum îmi dau seama. Răspunsul lui fusese provocat de întrebarea mea. Nu mi-a răspuns în general.

Mușat înțelese, dar nu se hotărî.

— Și în aceste condiții îmi va fi foarte greu. Am un obicei prost, sau bun, dragă Aburel. Când mă obsedează o anumită problemă, îmi este absolut imposibil să mă mai gândesc la altceva. Dacă mă preocupă un 3, nu pot să văd decât 3, nici măcar pe 3,00001 nu pot să-l văd alături. Înțelegi? Pur și simplu uit orice altceva. Pot să stau cu tine la masă și să nu te văd, să nu te aud. Vrei să-ți fac o mărturisire? Poate e un lucru trist. Și la mama m-am gândit foarte rar, cred că și un orfan și un bastard s-ar fi gândit mai mult la părinții lui decât m-am gândit eu. Nu m-am gândit nici la... Poate că sunt un om crud, nu știu. Pentru că uitările acestea nici măcar nu-mi aduc regrete. Lumea

acelui 3 mi se pare atât de bogată; mă îmbracă peste tot, nu-mi lasă niciun loc descoperit, nu simt niciun gol, Aburel. E adevărat că mă simt... nu știu cum să-ți dau imaginea plastică... Am o senzație precisă... Nu, nu senzație, altceva... Cum să-ți spun? Oriunde trăiești respiri, nu? În jurul tău e aer. Dar nu-l cauți niciodată. E o prezență atât de firească, încât nu te mai preocupă. E ceva dat, o realitate generală. Ți s-ar părea inutil să spui: „Respir, respir! În jurul meu e aer”. Nu te gândești niciodată la așa ceva. O asemenea stare am și eu. Simt în mine, în jurul meu, oamenii la care nu mă gândesc. Și pe cei pe care-i cunosc, și pe cei pe care nu-i cunosc. Pe toți, Aburel. Mai mult. Îi simt în acel 3. Nu caut cifra, n-o desenez ca să-mi admir caligrafia. Știu că în adevărul ei sunt prezenți toți oamenii. Poate că în primul rând cei pe care-i iubesc, dar și ceilalți, Aburel. De aceea mă subjugă atât de mult, definitiv, pasiunea aceasta, de aceea pot să uit totul fără regrete, de aceea pot să văd, dacă este nevoie, ani întregi una și aceeași cifră și să cânte în mine, văzând-o, toate odele și bucuriile lumii. Pentru că scot aceste cifre de undeva din niște tenebre. Înțelegi? E o fâșie de beznă undeva. Nu știi nimic: număr, mărime, ordine, funcție. E o fâșie informă, o cantitate nestabilă de întuneric. Și dintr-o dată, o transformi într-un 3, îi dai o valoare sigură, îi comanzi să-și ia locul într-o formulă. Apoi, cu formula aceea poți să construiești o sferă în care va putea să încapă odată o întreagă uzină, din care se vor prăvăli valori necesare pentru toți oamenii... Am vrut să-ți spun altceva și ți-am vorbit despre pasiunile mele, despre pasiunea mea...

În tăcerea care urmă, Aburel își aminti câteva discuții vechi. O satisfacție adâncă, o adevărată bucurie îl cuprinsese.

— Știi la ce mă gândesc, Mușat? Am sentimentul straniu că aceste fraze cuprind toată viața ta. Am simțit suflul vieții tale, așa cum citind o carte nu trebuie să-l cauți pe autor printre eroii ei. Îl găsești în suflul cărții, în generozitatea sau în cruzimea cu care te învăluie acest suflu. În lumina sau în întunericul pe care ți-o inspiră acest suflu. M-ai îmbogățit cu o bucurie caldă și adâncă. Te-am simțit mai demult, dar

acum te-am găsit cu adevărat... Am discutat despre tine în comitetul de partid. Noi am dori foarte mult să te integrezi în rândurile noastre, pentru că de fapt faci parte din ele... Dar nu asta am vrut să-ți spun. N-am vrut să-ți spun numai asta. Am mai întâlnit un om în sufletul căruia te-am găsit exact așa cum ești în sufletul meu.

— Îl știu, spuse Mușat emoționat. Îl iubesc și eu foarte mult... Suntem amândoi într-un conflict aprig, Aburel. De câțiva ani de zile. El ar vrea să mă oprească într-o grădină veche, în care a plantat fiecare floare, fiecare pom cu mâinile lui, și uneori cred că face asta ca să mă știe în siguranță, ca să nu mi se întâmple nicio surpriză neplăcută în viață. Și eu vreau să-l amețesc, ducându-l cu o rachetă cosmică în spațiile interplanetare. Și știi ce este ciudat? Fără zborul mâinilor lui, fără să calculez acest zbor, m-aș fi obișnuit poate mai greu cu ideea zborului în spațiul cosmic... Mi-ai dat o mare certitudine, dragă Aburel, cu vorbele tale, m-ai întărit atât de mult, încât nu știu dacă voi avea timp să mă gândesc la cursuri...

Aburel nu mai insistă, li răspunse printr-o tăcere, care aproba răspunsul.

Ajuns acasă, Mușat aruncă într-un raft un carnet în care se afla rezolvarea ecuației. Nu mai avea nevoie de el. Cifrele i se întipăriseră în memorie. Trebuia să facă din ele o parte integrantă a sferei. Să le găsească o ordine precisă în imaginea globului de metal. Adică trebuia să reconstruiască sfera, să-i complice țesăturile, să-i împlinească toate spațiile. Anotimpul, lucrurile, amintirile deveneau din nou asemeni aerului.

Cei trei inventatori în biroul inginerului-șef se întâlneau mai rar în ultima vreme: o dată pe săptămână, uneori chiar o dată la două săptămâni. Proiectul lor era aproape gata. Trebuiau suprapuse, teoretic, cele două mecanisme: principiile ideale din publicație și principiile mașinii care urma să fie înlocuită. Și Cerbu, și colaboratorii lui: Petrescu și Aburel, erau convinși că trecuseră hopurile cele mai grele. Mecanismul viu din uzină trebuia să se supună mecanismului ideal, trebuia să se concentreze în formula simplificată a acestuia.

— Sper că săptămână viitoare, spuse Cerbu la terminarea ședinței de lucru, vom veni fiecare cu soluția cea mai potrivită. E bună ideea dumată, tovarășe Petrescu, să căutăm independent soluția; e bună gândindu-mă la rezultatul final. Sunt convins că vom găsi toți aceeași rezolvare; va fi ca un numitor comun într-o fracțiune... Vineri vom serba, poate, triumful teoretic al colaborării noastre.

Se despărțiră veseli; Cerbu își amintea câteva cuvinte pierdute, fără strălucirea cuvenită, în acea discuție tehnică: „Va fi ca un numitor comun într-o fracțiune...” Unde-i era criticul, unde-i era enciclopedia care să-i înaripeze fraza? Câte asemenea vorbe nu irosise până atunci, fără ca măcar el să aibă conștiința valorii lor!

Apropierea succesului îl înfiora pe Cerbu. Prietenii lui vechi îl găseau schimbat. De multe ori le evita prezența, se retrăgea la o masă, singur, cădea în meditații profunde, privea totul ca prin ceață, iar valurile ceții aveau darul să se supună oricăror plăsmuiri. Îl ajutau la aceasta și paharele dese de whisky, care-i înviorau fantezia. Câteodată se pomenea trist. Se gândea în acele clipe la prietenii lui care-

și rataseră viața, într-un necunoscut alcătuit din vin și femei. Poate și din cântece, ca să-și reprezinte întreg titlul: *Wein, Weib und Gesang*.²⁶ Ei nu tremuraseră niciodată la fiorul geniului, nu știau ce înseamnă acea căldură care face capul să vâjâie, care te trezește în mijlocul nopții learcă de sudoare, care te face să vezi lumea printr-o ceață docilă, emanată de propriii tăi pori. Oamenii trăiesc în ceața aceea. Pentru că vrei tu. O arunci ca niște voaluri asupra lor, îndepărtându-i sau apropiindu-i, iar voalurile le colorezi cum vrei tu: în tonuri triste sau vesele. Prin asta te deosebești de ei, pentru că în singurătatea de la masa ta le hotărăști destinul. Ai putea să-i acoperi, să-i ștergi sau să le definești și mai bine contururile, și ei nu știu nimic. Uneori se uită și el la tine ca printr-o ceață, și probabil că în clipa aceea îți simt geniul. Din izolarea ta, din încetineala cu care îți sorbi paharul, din privirile tale, care urmăresc cu atâta gingășie sau profunzime fumul albastru al țigării (păcat că nu e un Chesterfield sau un Viceroy!), din gesturile leneșe, superioare cu care îți încrucișezi brațele. Nu se poate să nu simți câte gânduri îți pot trece prin minte, cât de simplu ți-ar fi să oprești o singură idee și să le-o dăruiești. Dar oare câți ar fi demni de un asemenea bacșiș? (Pardon! *pourboire*... dar tot n-ar înțelege ei...) Oare cum i s-ar putea strecura chelnerului un zvon despre fiorul care te străbate?

Cerbu își îmbogățea neconținut meditațiile izolării lui, parcurgea cu capul sus culoarele Academiei, răspunzând binevoitor la saluturile confrăților, dar nu reușea cu niciun chip să rezolve problema celor două mecanisme. Crezuse că se vor confunda printr-o simplificare firească, așa cum „dumneavoastră” se poate concentra în „dvs” păstrându-și noțiunea și înțelesul. Literele mecanismului ideal erau prea puține, cuvântul era prea mic pentru a încăpea într-însul literele mecanismului real. Unul avea prea puține litere, celălalt avea prea multe. Nu se suprapuneau.

Inginerul-șef era neliniștit, nervos, asemeni geniului agitat de căutări febrile; împrăștiat spaimă în jurul său (câți

²⁶ *Wein, Weib und Gesang* – Vin, femei și cântec – este un motto folosit pentru a descrie un anumit stil de viață. [ger.]

nu-l înzestrau, poate, în acele momente cu ideea unei invenții diabolice, capabilă să distrugă într-o clipă Planeta!), dar după câteva zile îl cuprindea mila pentru bieții muritori de rând, așa că renunța la căutări. Era și absurd să-și piardă vremea cu fleacuri pe care le-ar fi găsit orice student în manualele din servietă. Comanda un nou pahar de whisky, și după zece minute dădea voie lumii să se apropie de el prin ceața subțiată.

Vineri la întâlnirea de lucru, era singurul om vesel. Își primi colaboratorii cu glume și râsete. Întinericul de pe fața lor se risipi. Albia așteptau să-i audă rezolvarea, Pentru că ei nu izbutiseră s-o găsească. Și cum nimic nu se pierde în acest univers, după câteva clipe chipul lui Cerbu se umplu parcă de funingine. Nu era numai neliniștit. Era și furios. De ce așteptaseră să găsească el soluția? Și cum puteau să fie atât de senini în fața lui? Îi privea cumplit de la birou. Făcu o mare efort pentru a nu striga la ei:

— Am avut convingerea că nu veți veni fără rezolvarea problemei. Eu am fost ocupat, m-am gândit la un proiect și mai temerar, la care aș fi ținut să vă asociez din nou, am lăsat această problemă simplă în sfera dumneavoastră (iar îi veni în gând ideea relației „dumneavoastră=dvs”) de preocupări. Sunt extrem de uimit de nepăsarea cu care priviți finalul colaborării noastre și poate începutul unei noi colaborări...

— Noi am sperat că o veți găsi dumneavoastră... spuse cu oarecare surprindere Petrescu.

— Iar „dumneavoastră”! se enervă Cerbu. Altădată iubise mult cuvântul. Acum îl scotea din sărite. Îl întrerupse brusc pe Petrescu: Tovarășe Petrescu, tovarășe Aburel! Lucrăm de-atâta timp împreună... Putem să renunțăm o dată pentru totdeauna la acest enervant „dumneavoastră”. Eu spun „dumneata”, spuneți la fel și... și voi.

Era să spună și el dumneavoastră, dar se opri la timp. Era mulțumit de formula găsită, dar deodată descoperi că și această formulă putea fi concentrată în „d-ta”.

— Și dumneata (silabisi cuvântul, de teamă că l-ar putea concentra), tovarășe Aburel, tot fără nicio soluție ai venit la

întâlnirea noastră?

Aburel era prea obosit ca să mai observe nuanțele din vocea inginerului-șef.

— Am impresia că problema mă depășește. Cel puțin din punct de vedere teoretic. Nu reușesc să-i aflu dezlegarea. Am căutat-o în toate combinațiile posibile. Nu știu dacă am dormit două ore pe noapte. Toată săptămâna nu m-am gândit la altceva. Am neglijat și câteva probleme importante de producție. Pentru că și la birou m-a obsedat... Nu știu. Sunt incapabil s-o rezolv. Și nu spun aceasta într-un moment de furie. Mi-e teamă să nu se fi strecurat undeva o eroare. Nu în amănunte. E imposibil. Am verificat totul. Poate că am raportat greșit un principiu.

Cerbu era gata să sară asupra lui. Din fericire, nu dădu glas furiei.

„Cum îndrăznești să spui așa ceva, imbecilule? striga el în gând. Vrei să ți-o arăt în carte? De ce nu mi-am găsit alți colaboratori! Vina este a mea. A mea, a mea, a mea! Numai a mea. Eu v-am ales. Puteam să mă asociez cu Racoviță și chiar cu Mușat. M-am gândit că-mi întăresc poziția luându-vă pe voi, în loc să-mi închipui că asociindu-mă cu altcineva v-aș fi putut doborî imediat după succes pe amândoi. Eu sunt singurul vinovat... Să nu dramatizez. Poate că nu e pierdută partida...”

— Foarte, foarte trist! spuse el cu voce tare. E adevărat că nu m-am preocupat cu toată atenția, că n-am dat tot interesul...

Își înghiți însă ultimele vorbe. Își aminti că nici el nu găsisese, nu o soluție posibilă, dar nici măcar o idee care să-l ducă spre o soluție. Se hotărî totuși să le dea curaj:

— Poate că nu trebuie să căutăm rezolvarea în teorie.

Câte lucruri, care nu pot fi imaginate teoretic... Câte obiecte...

Cerbu nu prea știa ce vrea să spună. Făcu un mare efort ca să nu se mai bâlbâie.

— Eu cred, continuă el cu glas ferm, că am putea să lăsăm rezolvarea pe seama practicii. În mod sigur, construcția mașinii va rezolva această problemă...

— Dar e antiștiințific! se revoltă Aburel. Ar fi egal cu a pune bază pe forțele unui smintit. Poate că m-am exprimat cam dur. Putem noi să dăm în producție un mecanism când mu știm piesele din care se compune? Ce dăm în producție?

— Invenția este clară, domnule Aburel! strigă Cerbu. Un mecanism oarecare nu ne poate ține în loc! Suntem doar trei oameni care am simțit mașina în degetele noastre; nu ne-am putut înșela toți trei. Nu e o iluzie tehnică. Am putea să ne imaginăm că este luată dintr-o publicație. Și atunci tot cu scepticism am privi-o? Atunci am înngenunchea în fața ei și am da-o imediat în producție. Eu am un principiu. Fiecare invenție tehnică la care mă gândesc orice-ar fi, eu mi-o închipui în paginile unui manual. De aceea am încredere în îndrăzneală. Încercați să priviți și... și voi astfel lucrurile.

— Simplificarea exterioară și chiar simplificarea de ansamblu mi s-au părut extraordinare și foarte limpezi, recunosc Petrescu. Să știți că și eu m-am chinuit mult în ultimele zile. Fără niciun rezultat. Dacă nici dumneata n-ai reușit... atunci, poate că s-a strecurat într-adevăr undeva o eroare grosolană, atât de mare încât ne scapă. Am discutat mai înainte și cu tovarășul Aburel.

— Nu știu ce se va întâmpla, se înfurie Cerbu. Vă dau însă cuvântul meu de onoare că invenția nu este o aiureală. Este absolut sigură. Am impresia că am publicat-o undeva; o văd în toate amănuntele ei, parcă ar fi pe paginile unei reviste. Dum... Voi nu înțelegeți încă stilul meu de gândire... Este absolut exclusă orice eroare... Prin urmare, nu ați reușit să găsiți soluția! Acesta este adevărul!

— Dar nici dumneata n-ai găsit-o, îi răspunse Abureli. Ceea ce mă miră pe mine este însuși faptul că o căutăm. Trebuia să ne apară limpede de la început.

— Și mie mi s-a părut la fel, întări Petrescu. Eu mă așteptam să fie un fleac...

Cerbu se sculă în sfârșit de la birou. În altă situație, ar fi abandonat imediat invenția. Era însă convins de adevărul ei, și mai ales îi venea greu să părăsească dintr-o dată

construcția pe care o ridicase cu atâta energie și încredere înăuntrul său. Se dăruise unui schelet nou, care-l ținea prea înalt și prea drept ca să-l abandoneze cu atâta ușurință.

— Totuși, nu putem renunța! spuse el cu o voce atât de gravă, în-cât și-l închipuia pe Galileu întorcându-se în groapă. Ne vom... adică nu trebuie să ne lăsăm doborâți de primul obstacol. Dacă la prima suflare de vânt ar fi fugit înspăimântați toți inventatorii, n-am mai fi avut azi *paratrăsnete împotriva vijeliilor!*

Se opri și el, uluit de frumusețea frazei. Căuta avid admirația colaboratorilor. Cei doi ingineri erau însă preocupați de altceva. Nici nu-i auziseră cuvintele. Înnegreau hârtiile cu socoteli. Veni mai aproape de ei și repetă celebra frază:

— Dacă toți inventatorii ar fi fugit înspăimântați la prima suflare de vânt, n-am fi avut astăzi *paratrăsnete împotriva uraganelor!*

Se așeză apoi la birou, felicitându-se în tăcere pentru corecturile pe care le făcuse. Se străduia chiar să găsească o expresie și mai impresionantă gândului său înaripat.

2

Mușat îl găsi pe Aburel foarte trist și descurajat.

— Dacă aş avea putere, ți-aş porunci să fii vesel, îi spuse el. Nu poți nici măcar să te molipsești de la mine?

Era spre seară, dar fața lui Mușat arăta ca a unui tânăr, dimineața, sculat după un somn lung, odihnitor, îmbăiat și bărbierit. Și privirile îi erau senine, vesele.

— Nu pot să dorm de câteva nopți, îi răspunse Aburel.

— De câteva nopți? râse Mușat. Dacă n-ai dormi de câteva luni, poate că ai arăta ca mine. Vreau să te pregătesc pentru o veste pe care eu o cred foarte bună.

Abia atunci observă Aburel pachetul voluminos pe care Mușat îl pusese pe măsuta din fața biroului.

— Ți-ai terminat opera? Întrebă el. După grosime, parcă ar fi destinată aprobării directorului sau inginerului-șef. În orice caz, te felicit cu anticipație. Te întreb totuși foarte serios: nu crezi că ar fi mai bine să o prezinți întâi lui Cerbu?

— În ce sens „mai bine”? se miră Mușat.

Aburel era încurcat. Exista poate și o fărâamă de invidie în starea lui. Dar nu aceasta îl neliniștea.

— Cum să-ți explic?... Începu el. Ingerul-șef e cam pedant în asemenea situații. Ți-ai putea crea fără să vrei un adversar. De ce să treci peste el? Nu mă gândesc că aș putea fi acuzat de neprincipialitate. Dar nu crezi că e o chestiune elementară de disciplină să discuți mai întâi cu el?

Mușat își privea prietenul cu uimire.

— Poate că ai dreptate, dragă Aburel. Din nefericire, nu pot să mă contorsionez. În orice altă situație m-aș fi dus cu proiectul meu la inginerul-șef... De fapt nu în orice altă situație. Dacă aș avea convingerea că e capabil să înțeleagă ceva din ceea ce se află aici, m-aș duce la el. Dar pentru a îndeplini o simplă formalitate... Parcă m-aș duce gol, dezbrăcat în fața cuiva. Nu pot... Ce să-i spun? Să-i văd privirile de copil întârziat? Să-i văd aerele cu care caută să se umfle?

— Îl condamni prea aspru, Mușat. Știu că ați avut de câteva ori neînțelegeri... dar nu ești tu la nivelul omului care își anulează semenul din cauza unui conflict oarecare, chiar dacă nu a provocat el acel conflict.

— Din cauza aceasta crezi că-l evit? E o copilărie. Nu știu cum ai putut să ajungi la această impresie. Cerbu este un nevinovat, dragă Aburel, un matur care-și mai amintește poate tabla înmulțirii, dar care este incapabil să extragă o rădăcină pătrată și să se uite în tabelele de logaritmi... De ce te uiți așa? Crezi că hiperbolizez? Ignoranța lui e de dimensiuni grotești, dragă Aburel. Singura lui calitate este îndrăzneala de a se pironi în scaunul pe care-l ocupă...

Aburel avea senzația că se află sub un duș rece, de gheață. Dar nu ca un om care face baie. I se părea că este

îmbrăcat, și apa se scurge pe el prin toate cusăturile hainelor.

— Totuși, exagerezi! avu el putere să se împotrivească. Îmi dau seama că uneori vorbește în el rutina, îl simt și atunci când vrea să fugă de răspundere... Dar am lucrat cu el împreună, dragă Mușat. Colaborez cu el și cu Petrescu la o invenție. I-am întâlnit idei, i-am verificat formule, i-am văzut concepțiile pe hârtie, foarte ingenioase, foarte îndrăznețe. Nu caut să-l apăr, îți exprim pur și simplu un adevăr...

Mușat ridică din umeri și mai nedumerit.

— Nu știi... Mă înspăimânți. Înseamnă că am comis una din cele mai mari nedreptăți... Dar e cu neputință, Aburel. Și eu am discutat cu el, mai demult; nu pot totuși să cred că de atunci s-a specializat în mecano-tehnică. Știi eu?... Un lăutar îmbrăcat în frac agitând un Stradivarius și ciupind coardele cu ochii închiși te poate vrăji uneori. Chiar auzindu-l cântând o romanță sau o baladă, sau o temă dintr-un concert. Ascultă-l însă în întregime, de la început până la sfârșit, fii atent cum umple cadențele, caută-i sonoritatea interioară... Mie mi s-a părut ridicol. Masca îi era așa de largă și-i atârna atât de jos, că-i scotea și mai sigur în relief trăsăturile adevărate. Poate că și-a prins-o mai bine cu elastic și a reușit să te inducă în eroare. Nici măcar n-a protestat când i-am spus că nu știe nimic.

— Și tu mă înspăimânți, îi răspunse Aburel. Știi că nu faci afirmații hazardate. Trebuie să mă reculeg. Poate că și tu trebuie să faci același lucru. Și ca să-ți vin în ajutor, îți repet că e autorul principal al unui proiect extraordinar. El l-a conceput și i-a descoperit cele mai de seamă principii. Dacă nu ne-am fi împotmolit într-un anumit loc... Stai! Problema care ne ține în loc e în ultimă instanță o problemă de fizico-matematică. Poate ne ajuți tu la soluționarea ei. Nu-ți cer prin aceasta să ne faci tu calculele. Găsește-ne formula de sinteză...

— Dragă Aburel, până vă dați voi verdictul, am destul timp liber. M-am gândit chiar să pregătesc câteva cursuri la institutul vostru. Îți stau la dispoziție pentru orice problemă.

Numai să fiu capabil... numai să... numai să fie o problemă...

Aburel scoase dintr-o servietă câteva file, care conțineau datele problemei. Începu apoi să-i explice lui Mușat despre ce este vorba. Acesta nu-l asculta. Privea cu atenție foile împrăștiate pe masă. Aburel îl văzu cum închide ochii și încremenește încercând parcă să-și amintească un anumit lucru. Eforturile lui erau vizibile. Își încordase și pumnii. Revăzu iarăși paginile cu atenție și iarăși își chinui amintirile.

— Imposibil! se înfurie el. Nu știu ce se întâmplă cu mine. Eram convins că am o memorie bună. Extrem de rar uit cifrele și mai ales formulele, chiar dacă reprezintă cazuri cu totul particulare. Problema îmi este foarte cunoscută, dragă Aburel, și cu toate acestea, nu pot să-mi amintesc de unde. Imposibil! Cred că identitatea e numai aparentă. Cândva am întâlnit o problemă asemănătoare... Unde? Unde? Unde? În ce dosar am uitat-o? Știu ce cuprinde fiecare... Atunci, unde?

— Amintește-ți dacă ai soluționat-o, Mușat. Poate că pe calea asta ajungi la ea. Ar fi foarte important pentru noi dacă ai descoperi soluția...

— Soluția? tresări surprins Mușat. Ce soluție? Tu nu vezi că toată problema e o stupizenie? Știi ce se întâmplă aici? O inversiune grotescă, ridicolă, a unor date din formulă...

Aburel îl văzu pe Mușat cum se liniștește. Redeveni senin, vesel, ca în clipa când intrase în birou.

— Mi-am amintit, dragă Aburel. Am văzut odată aceeași problemă, dar sub altă înfățișare. La institutul la care am lucrat cu șapte ani în urmă. Într-o publicație de prestigiu apăruse un proiect hidos, eronat. Simplificarea pe care o enunța era însă atât de atrăgătoare, încât s-a încercat o adaptare a lui la o mașină specială... Și atunci m-am certat cu câțiva oameni de treabă. Adică le-am spus părerea mea. Am aflat mai târziu că în alt număr al publicației a apărut erata, însoțită de scuze ridicole. Îmi amintesc numaidecât și numele publicației...

Aburel îl întrebă încă o dată:

— Crezi că problema e insolubilă? Poate că similitudinea e aparentă, dragă Mușat. Mai bine gândește-te la soluție.

Mușat îi scrisese pe o bucată de hârtie numele publicației.

— Mi l-am amintit. Dacă găsești rectificarea, te-aș ruga să mi-o arăți și mie. Sunt curios, mai ales vreau să văd ce scuze s-au putut invoca... Cu soluția n-are niciun rost să-ți mai pierzi vremea. E o formulă absurdă. Nu poate să susțină niciun castel de hârtie. Dacă ții neapărat, pot să-ți demonstrez prin calcule, dar e pierdere de timp. Caută mai bine publicația. Iar eu îți voi pregăti câteva cursuri...

Aburel lovea fără încetare cu pumnul în masă. Lovea în margine, ca să simtă durerea.

— Am impresia că m-ai anulat, dragă Mușat. Parcă m-ai tăiat cu o linie groasă. Nu știu ce s-a întâmplat. Capitolul acesta mi se pare și mie absurd. Până acum însă... Nu știu. Și cu toate acestea... Abia acum îmi dau seama... toată invenția se bazează pe rezolvarea acestei probleme. Prin ea se filtrează toată simplificarea. E înspăimântător!

— Nu te mai flagela, Aburel. S-au înșelat și alții, nu numai tu. Chiar profesorul Neagoe a crezut o vreme în valoarea proiectului. Aceasta din cauza influenței cuvântului tipărit. Mai ales când apare într-o publicație de asemenea prestigiu.

Aburel părea un cadavru. I se scursese tot sângele din obraji. Buzele i se învinețiseră.

— Nu m-am înșelat. Am fost înșelat. Acest lucru mă înspăimântă. Nu pentru că *eu* am fost indus în eroare. M-am purtat ca un neghiob, ca un ignorant. Mă îngrozește însă gândul că există oameni capabili de asemenea fapte...

— Te gândești la Cerbu? îl întreabă Mușat. Nu-l condamna cu atâta asprime. A vrut să facă o adaptare originală după o anumită idee tehnică. Ți-am spus că e un nevinovat. El nu și-a dat seama de eroare, de grotescul erorii. Și-a închipuit, pur și simplu, că a descoperit o comoară... Chiar dacă i-ai demonstra matematic eroarea, n-ar fi capabil s-o înțeleagă... El nu mai știe nici principiul lui Arhimede, nici principiile mecanicii lui Newton. Știe doar că energia electrică face să se învârtască niște roți, care la rândul lor

pun în mișcare niște planuri și alte roți... E un copil, dragă Aburel; dacă a primit într-adevăr o diplomă de inginer, cred că a dat altcineva examene în locul lui. Îți mărturisesc sincer că îl admir pentru curajul lui...

— E nemaipomenit! spuse Aburel cu dinții strânși.

Cât de încâlcite îi erau sentimentele! Dezgust, silă, durere, mânie și destrămarea unui vis frumos. Văzu pe masă, parcă pentru prima dată, pachetul voluminos adus de Mușat. Se lăsă încet pe spate. Credea că nu va mai întâlni speteaza fotoliului.

3

Cerbu răsfoise toată noaptea, febril, publicația care-l inspirase proiectul și planul. Nu dormise nicio clipa. Știa că nu va descoperi nimic nou în publicație, dar voia să fie obosit, încercănat, să-și cheme colaboratorii și să le arate adevărata înfățișare a unui om chinuit de rezolvarea unor probleme dificile. Răsfoind în neștire paginile publicației, trăia și senzații sublime. Rândurile fugindu-i dinaintea ochilor, plumbul care-i îngreua pleoapele, durerile de cap care rezistau la antinevralgice, tăcerea neverosimilă care-l făcea să tresară la zgomotul propriei răsuflări, hârtiile răspândite pe toată masa, cărțile aruncate pe covor; dicționare și manuale în care căutase câțiva termeni tehnici, toate acestea îi creau o stare necunoscută. Nu era sfârșeala sau prăbușirea care-l cuprindeau de obicei după un chef sau după un joc de pocher, era o oboseală, o sleire superioară, dacă nu pentru o investigație reală în domeniul îndepărtat al științei, cel puțin pentru o intenție înaltă. Se uita foarte des în oglindă, respingând momentul gratuit în care-și întâlnea imaginea obosită, cu gesturi de dispreț. „Cum poți să-ți pierzi timpul cu asemenea idiotenii? părea că spun gesturile lui. Du-te mai repede la masa de lucru!” Și se întorcea chinuit la masă, pentru a-și aminti în toate

amănuntele cum arăta imaginea omului obosit din oglindă. Când uita un amănunt, se înapoia în fața cristalului, împiedicându-se mereu de o carte pe care o lua în mână ca pe un craniu străbun. O răsfoia privindu-se cu coada ochiului, uneori citea rânduri, invocând hazardul. Dacă va da tocmai peste soluționarea problemei? Dacă va deschide pagina exact la capitolul cel mare? Era prea obosit. Cartea îi cădea din mână, și zgomotul ei când atingea covorul îl curenta, dându-i câteva clipe de tremur, pentru care se pregătise. Cât de obosit era! Dar cât de sublimă oboseală! Își turna la intervale regulate cafea dintr-un termos uriaș, își aprindea țigara și se așeza cu mișcări leneșe într-un fotoliu. Atunci medita și mai intens. Oare care poate îi rezolvarea problemei imposibile? Oare n-ar fi bine să apeleze la Mușat? Da! Va trebui să apeleze la el. Nu-l va refuza. Poate că va simți și bucurie. Mușat va fi bucuros. Cum să nu răspundă la o rugămintă personală a inginerului-șef? Mai cu seamă că era vorba de o problemă științifică superioară. Va fi mândru că-l poate servi pe inginerul-șef. După ce va găsi soluția, după ce-i va înmâna colile de hârtie pe care o va transcrie, se va înclina în fața inginerului-șef, mulțumindu-i pentru prilejul care i s-a dat de a-l ajuta. Era prea obosit ca să-și amintească niște incidente vechi, perimate; alungă imaginile vagi cu o mișcare înceată a brațului, care-i apropie degetele de covor. Se sculă și se duse iarăși la oglindă pentru a-și admira oboseala. Da! Era sleit, i se vedea toată bătrânețea... „Dragă Mușat (va fi impresionat că-l va numi atât de familiar), m-am chinuit câteva luni; trebuie să-mi mărturisesc ignoranța... (Nu, nu ignoranța! Un termen mai ambiguu!) trebuie să-ți mărturisesc zădărnicia eforturilor mele de multe, multe săptămâni... Multe, multe...”

Capul îi căzu pe birou încet, încet, în ritmul în care rostea cuvintele. Și-l ridică la fel de încet. „N-am voie să dorm... Voi rezista până la ultima picătură de energie... Nu trebuie să dorm... Cum s-ar mai fi inventat paratrăsnetele...?”

În aerul rece, se mai trezi. Nu-l lăsa pe șofer să-l ducă până în fața direcției. Coborî la poartă și merse pe jos,

răspunzând la salutul tuturor. „Mi-e teamă să nu simtă milă în loc de admirație”, își spuse în gând. Se înfățișă mai întâi directorului, pentru a-i fi fotografiată oboseala, apoi intră în biroul său și-l chemă imediat pe Aburel. Secretara îi răspunse că adjunctul lui încă nu sosise. Nu făcu niciun comentariu, scăpă ca din întâmplare un gest de indiferență.

— Roagă-l pe tovarășul Petrescu să vină până la mine, spuse el căutând cu fruntea răceala geamului.

Petrescu sosi peste un sfert de oră. Nu-și ascunse uimirea văzându-l pe Cerbu.

— Niciodată n-ați arătat atât de obosit, tovarășe inginerșef. Ar trebui să vă îngrijiți.

Cerbu îl întrerupse fără convingere:

— Nu-i nimic, tovarășe Petrescu... Nu sunt atât de obosit. Am lucrat ca și în alte nopți. Adică n-am dormit nicio secundă. Sunt mai degrabă dezolat. Am ajuns să caut și în manuale, deși până acum am avut o încredere nemărginită în memoria mea. N-am izbutit să sesizez soluția. Sunt profund dezolat. Singura putere pe care o mai am e aceea de a mă califica. Mi-e rușine de calificativul pe care mi-l dau pentru acest eșec pasager. Sunt însă obligat să-l port... În timpul nopții mi-a mai venit un gând...

În acel moment intră secretara și-l anunță că Aburel cere o învoire de câteva zile pentru motive speciale.

— De ce nu mi l-ai dat la telefon? Întrebă Cerbu mirat.

— M-a rugat să vă comunic, răspunse secretara. S-a învoit de la tovarășul director.

— Nu era nevoie, se calmă inginerul-șef. Putea să mă anunțe numai pe mine... Bine, domnișoară... Nu sunt aici decât pentru minister... Mulțumesc...

Se întoarse apoi spre Petrescu, parcă mai luminat la față.

— Da... reluă el. În timpul nopții mi-a mai venit un gând. Nu știu dacă n-ar trebui...

Pentru ce se învoise Aburel? abia atunci își puse întrebarea. Două zile?! Nu două zile. Câteva zile! Aburel a găsit prin urmare un fir, altminteri nu ar fi cerut învoire. Atunci, ce nevoie mai avea de sprijinul lui Mușat? De ce să-i dea satisfacție individului acela arogant și neobrăzat?

— ... Nu știu dacă n-ar trebui, continuă el, să caut soluția în alt capitol. Da... M-am gândit mult, am intuit chiar câteva culoare prin întunericul acesta dens... ca niște raze firave de lumină... E totuși sublim, tovarășe Petrescu, să trăiești aceste oboseli unice... Să simți că nu mai poți ține în frâu gândurile, să le vezi zburând în eter fără voia ta, și deodată să tresari pentru că ai zărit Undeva un singur licăr, cât o gămălie de ac, pe un cer negru... Și încet-încet, se incendiază tot cerul.

Petrescu stătea ca pe ghimpi. Avea o groază de treburi prin secții și nu era pregătit să asculte efuziunile inginerului-șef.

— Vă urez succes, spuse el. Și eu m-am chinuit toată noaptea, din păcate zadarnic. Acum vă părăsesc.

— O clipă numai, îl reținu Cerbu. Voiam să te întreb ceva. Hm... Cum de nu-mi vine în minte... Aaaa! Da! Voiam să te întreb, din simplă curiozitate – ca să vezi până unde am ajuns cu calculele din cauza problemei imposibile! – dacă nu cumva celebra constantă h a lui Planck determină într-adevăr nedeterminarea?

Cerbu aștepta răspunsul cu nemișcarea distinsă a unei statui care reprezintă un gânditor asemeni lui în anumite clipe. Voia să vadă efectul întrebării culese la întâmplare în timpul nopții dintr-una din cărțile care căzuseră pe covor. Fruntea i se încrețise, ochii priveau într-un fel ciudat, pe care și-l închipuia metafizic, una din mâini îi încremenise în poziția în care se poate vedea de obicei în fotografii capul unei cobre.

Petrescu ghicea ceva neobișnuit în întrebarea și în atitudinea inginerului-șef, dar n-avea timp să mediteze prea mult. Parcă-l trăgea cineva de haină, scoțându-l cu forța afară din birou.

— Vă rog să mă scuzați, tovarășe inginer-șef. Trebuie să mă duc... Nu cred că sunteți totuși adeptul teoriei „hazardului pur”... Nu e materialistă...

Cerbu rămase singur. Era prea obosit ca să se mai gândească la răspunsul lui Petrescu. Comandă o cafea, dar adormi la birou înainte de a i se aduce.

Copiii lui Aburel, mai ales băieții, nu prea se țineau de cuvânt. Elena trebuia să se răstească la ei destul de des pentru a nu răzbate în biroul în care lucra inginerul zgomotele pe care le făceau în joaca lor. Diana încerca în toate felurile s-o ajute, dar cei doi, în complicitate deplină, persiflau eforturile ei. Prâslea învățase bine lecțiile pe care le auzea de la fratele mai mare:

— Vlei să te pui bine cu „ei” ca să te ia pe tine în fasă, lângă volan. Vai de pălul tău sel blond! Îl lupem fil cu fil și ne fasem mustăsi din el.

— Liniște! îi amenință pentru a suta oară mama. Până la urmă, veți rămâne și fără biciclete.

Liniștea dura doar câteva minute. Reîncepeau exercițiile de gimnastică suedeză, care se terminau mereu prin căderi.

Aburel studia fără odihnă proiectul lui Mușat. Era atât de concentrat, încât uita orice alte preocupări. Elena găsea tava cu mâncare neatinsă, în același loc în care o lăsase. Doar noaptea, când toți dormeau, căuta prin cămară ceva de-ale gurii. Organismul primea greu hrana în starea aceea de supraexcitare. Elena nu insista. Simțea că bărbatul ei trăiește o stare neobișnuită. Ocolea cu grijă biroul în care lucra, mergea numai în vârful picioarelor și-i păzea liniștea cu severitate. Aștepta să fie chemată. Abia după trei zile îi auzi vocea.

— Elena! După ce culci copiii, vino aici. Eu între timp voi căuta ceva de mâncare.

— Ai totul în bucătărie pe masă, răspunse ea din camera copiilor. Nu trebuie decât să încălzești.

Copiii erau în pat. Putea să se ducă imediat la el. Dar înțelesese din chemarea lui că ar mai vrea să rămână câteva minute singur. De aceea, nu se grăbi. Le mai citi ceva copiilor, îi mângâie înainte de a adormi apoi se duse în birou.

Bărbatul ei o aștepta ghemuit într-un fotoliu. Se așeză

lângă el fără să spună un cuvânt.

— Întotdeauna știi când să vii lângă mine, draga mea. O primi el. Te aștept exact de câteva secunde. Nu știu cum să încep.

— Dacă vrei, treci mai întâi prin camera copiilor. Cred că Diana nu va adormi până nu va simți umbra ta în cameră.

Înduioșat, Aburel porni în vârful picioarelor spre încăperea pe care n-o mai văzuse de câteva zile. Băieții dormeau. Fata se mai foia în pat. Simțindu-și tatăl, se ridică din cearșaf ca o fantomă și se ghemui câteva secunde la pieptul lui. Apoi, la fel de tăcută, se ascunse sub plapumă.

Elena îl aștepta în același loc. Aburel îi prinse mâna și începu să i-o mângâie.

— La mine nu mă mai pot gândi în momentul acesta, începu el. Totul e uluitor, e fantastic și mă gândesc mereu de ce sunt atât de uimit. Mi-am imaginat de multă vreme ce se ascunde în omul acesta. Trebuia să mă aștept la o asemenea ispravă. Și totuși, depășește orice închipuire. Știi care-i sentimentul meu cel mai viu în clipa aceasta?... Sunt mândru, Elena, sunt fericit că odată i-am spus cuiva câteva cuvinte despre viitorul lui. Nu știu ce-am mai spus atunci, cred însă că am vrut să-l feresc de niște stupizenii... Nu vreau să-mi găsesc niciun merit... Ar fi nedemn să încerc să-mi fac un merit din geniul lui... Extraordinar... Cred că sunt cam împrăștiat. Nici nu știi despre ce este vorba... Nici eu nu știu, Elena... E atât de fantastic totul, încât nu-ți poți reprezenta imaginea reală... Dar peste tot e aceeași demonstrație matematică, limpede, sigură, fără șovăieli. Vezi prin ea ca printr-o lentilă: totul mărit, impetuos, dinamic.

Elena îl asculta fără să-l întrerupă. El făcea pauze dese și lungi, dar ea n-avea curajul să-l întrerupă. Voia mai multă claritate și nu auzea decât elogii.

— Cred că s-a descoperit ceva nou în tehnică, continuă el. Poate chiar perspectiva tehnicii moderne. Nu știu. Numai timpul poate să verifice noua formulă. Totul e gata, Elena. În aceste coli de hârtie. Un glob care cu un singur izvor de energie determină acțiunea și automatizarea unei întregi

uzine de precizie. Vechea mea secție, Elena, concentrată într-un singur glob. Știi cât de mult m-am chinuit s-o automatizez și eu. Dar m-am lăsat învins. E oare o formulă a viitorului? E oare posibilă această concentrare? Nu e o halucinație? Nu e o iluzie? Nu e un vis? Imposibil! Totul e prea clar demonstrat. El a ales aici formula ideală, așa cred eu, pentru epoca noastră... Opera științifică e înfiorătoare, Elena. Știi de la ce a plecat? De la vechiul nostru proiect, de la niște mecanisme care zăceau ca niște cadavre într-o magazie, cărora le pusesem cruce definitiv. Apoi s-a adresat unor legi științifice absolute... La urma urmei, și aceste legi sunt o încununare a observației concrete și a experimentului. A avut încredere în ele, acesta e adevărul. Nu le-a pierdut nicio clipă din vedere. A operat mereu cu instrumente superioare. Tot ceea ce noi vedem cu ochii rutinei, ai obiceiului, el l-a văzut printr-o optică superioară... Cred că l-a impresionat fiecare șurub, fiecare mișcare a brațului, în orice a văzut o minune sau reprezentarea unei minuni; a făcut o colecție de minuni cotidiene; a filtrat totul, invers, prin alambicul teoriei științifice... Ți vorbesc în neștire, nu? Cred că mă și pregătesc, Elena... Din instinct... Nu ne va fi ușor. Dacă și eu am dubii uneori... și sinceritatea mea, acum, aici, față de mine și de tine, nu poate fi pusă la îndoială... Mă gândesc la atâția increduli, la atâția fricoși, la atâția ignoranți... Mă gândesc și la cei necinstiți... Ce vor face ei?... Ce vor spune?...

Elena încerca să-l liniștească. Îl mângâia lin pe păr.

— Îmi închipui că va fi foarte greu. Dar nu e singur. Poate cel mai frumos lucru e vibrația ta, aici, în încăperea aceasta, tremurul tău pentru el, pe care nu-l va afla nimeni niciodată. Știi cât de fericită sunt pentru ceea ce se întâmplă acum aici? Nu se poate să nu ajungeți la capăt. Din fericire, dragul meu, mai sunt și alții care vor vibra la fel, și toți aceștia sunteți alături.

Gândurile lui Aburel încă rătăceau printre paginile de care abia se despărțise.

— Când, Elena, când s-au putut aduna și rezolva atâtea sute de mii de date?... Trebuie să mă eliberez de starea

asta. Îmi va trebui multă luciditate, poate chiar cruzime... Și uneori mă înfioară spaima că trăiesc o iluzie... sau un vis... Îmi va trebui curaj, și cine știe ce-mi va mai trebui...

5

Petrescu venea de obicei foarte devreme la uzină. De multe ori sosea înaintea oamenilor de serviciu și trebuia să descuie el ușa de la clădirea administrației.

Era întuneric, dimineața încă nu pâlpâia la orizont, o vijelie turbată astupa orice zgomote. Portarul tocmai se întreba dacă Petrescu va întârzia sau nu, când îi văzu deodată silueta desprinzându-se din întuneric. Parcă era un om de zăpadă, într-atâta îl înălbise viscolul. Nea Iliuță, invalidul, nu găsi însă cheia la locul ei. Ridică repede gemulețul camerei și strigă cu toată puterea spre Petrescu:

— Nu e, tovarășe secretar! O fi venit altcineva înainte. Eu mi-am luat postul în primire abia de un ceas.

În cele câteva secunde cât vorbise, cămăruța se umpluse de frig. Închise grăbit gemulețul, dar în loc să se repeadă spre calorifer se duse la alt geam, care dădea în curtea uzinei. Șterse aburul cu cotul și mai apucă să-l vadă pe Petrescu gonind prin zăpadă și războindu-se cu viscolul.

— Oare cine-o fi venit înaintea lui? se întrebă portarul cu voce tare. Sau o fi rămas cineva de aseară...?

La sediul comitetului de partid era lumină. Foarte surprins, Petrescu deschise ușa ca un fulger și-l văzu înăuntru, chiar în locul pe care-l ocupa el de obicei, pe Aburel. Își imaginează imediat că s-a întâmplat ceva neobișnuit. Dădu glas primului gând care-i veni în minte: Ai găsit soluția, tovarășe inginer?

— Soluția?! întrebă mirat Aburel. Ce soluție?... Nu, tovarășe secretar! Am găsit câteva probleme mult mai importante. În ele se află și dezlegarea pe care am căutat-o.

Tonul lui Aburel era rece și ferm. Parcă se antrena pentru o luptă decisivă. Când Petrescu se așează la birou, se pomeni în fața unui teanc de hârtie și reviste. Recunoscu printre ele și pagini scrise de mâna lui. Le îndepărtă cu o mișcare leneșă, apoi îi spuse lui Aburel:

— De obicei, la ora asta îmi planific sarcinile pentru ziua curentă. Nu știu dacă voi avea timp pentru altceva.

— De aceea am venit mai devreme, îi răspunse Aburel. Ca să ne planificăm timpul pentru sarcina cea mai importantă. Nu e momentul acum să ne căutăm și să ne comparăm vinovăția. Va veni și ceasul acesta.

— Deocamdată nu te înțeleg, ridică din umeri Petrescu. Tonul pe care îl folosești mi se pare însă prea grav.

— Se poate... Nu izbutesc să fac distincție între mine și dumneata... Problema în fond este foarte simplă. Adică una din probleme. Trebuie să punem capăt șarlataniei planificate cu atâta abilitate de inginerul-șef și acceptate cu atâta imbecilitate și stupizenie de către noi amândoi. Neghiobul cel mai vinovat sunt eu. În atâția ani de zile nu mi-am dat seama că am de-a face cu un impostor, deși am lucrat cot la cot cu el.

Petrescu era uluit. Cu toate acestea, vorbele pe care le auzea nu i se păreau străine. Mai fuseseră rostite cândva, în aceeași încăpere.

— Faci afirmații foarte grave, tovarășe inginer-șef adjunct, se hotărî el luând un ton de circumstanță. Ataci cu brutalitate onoarea și cinstea unui om; nu mă gândesc la poziția pe care o ocupă. În clipa aceasta există o singură poziție: aceea pe care o reprezinti dumneata. Vreau să fii conștient de lucrul acesta.

— Da! se înfurie Aburel. Mă folosesc în discuția aceasta de toate calitățile prezente și viitoare. Îmi iau răspunderea pentru orice cuvânt pe care-l rostesc, pentru orice cuvânt care îmi trece prin minte. Am făcut o afirmație pe care aș vrea s-o îngroș. Înțeleg acum de ce au nevoie oamenii de înjurături și de ce îi mănâncă uneori palmele... Nu te speria! Îmi voi disciplina mânia. Și te rog pe dumneata să faci la fel după ce vei răsfoi cele două publicații pe care ți le-am pus

pe birou... Până atunci voi discuta un lucru foarte important cu directorul... Mă voi strădui să nu-i amintesc niciun cuvânt despre impostor până ce nu te vei edifica și dumneata. Pentru că purtăm amândoi aceeași vină.

Aburel părăsi biroul ca un om golit. Petrescu, care se ridicase în picioare pentru a-i răspunde, nu mai avu vreme să deschidă gura. Câteva clipe rămase cu brațele suspendate în aer. Îi tremurau maxilarele; privirile întâlneau în calea lor un obstacol negru, care-l lovea dureros. Se trânti pe scaun cu atâta putere, că-l auzi trosnind sub el. Nu se sculă însă. Zărise cele două reviste pe birou și lovi cu pumnul în ele.

— E nemaipomenit! strigă el. Trebuie să-mi vin în fire.

Își turnă apă într-un pahar și începu să soarbă din el picătură cu picătură. Stropii de apă i se răspândeau parcă prin tot corpul, ca o liniște. Mai făcu câțiva pași prin cameră, răsuflă ca după un coșmar, apoi se așează pe un scaun lângă fereastră, cu cele două reviste în mână.

Aburel îl găsi tot acolo după două ore. Era livid la față și tremura ca bătut de friguri. Glasul lui nu mai avea putere să strige. Șoptea:

— E nemaipomenit!... Nici nu mă pot gândi la el. Mă sfâșie o amintire ca un cuțit. Cu câțiva ani în urmă, cineva mi l-a descris așa cum este... Știi ce am făcut? L-am nedreptățit pe omul acela. L-am bănuțit cinstea, cum ar spune nea Neculai... Sunt foarte vinovat, Aburel. Întreaga răspundere cade pe umerii mei... Acum îl refac din bucățele. E necinstit până-n măduva oaselor. Cum poate să fie un om atât de prefăcut? Spune-mi! De ce? De ce? Oare numai ca să ne batjocorească?... Cu câtă emfază își țipa sinceritatea! Se furișa prin desigururi ca o reptilă...

— M-am lamentat și eu destul, îl întrerupse Aburel. Pentru tânguiri, să așteptăm noaptea și singurătatea ei.

— Stai! îl rugă Petrescu. Nu înțelegi că vreau să răsuflu? Vreau să scot din mine otrava asta. Deschide geamul, te rog. Vreau aer curat... Nu, Aburel... Nu mă gândesc la invenție. Nici măcar nu mi-am pierdut timpul. Toată vânzoleala și toate căutările mi-au folosit. S-au spulberat

niște iluzii... Mă gândesc la altceva... Discutam în biroul acesta cu Mușat și căutam dedesubturi în vorbele lui. Mi se părea că trebuie să-l apuc de undeva... Și mă văd în biroul lui Cerbu... Câtă regie, câtă batjocură, câtă prefăcătorie!... Abia acum îmi vin toate în minte... Parcă mi s-au schimbat dintr-o dată ochii.

Aburel era mult mai calm.

— La urma urmei, e un simplu șarlatan. N-a băgat cuțitul în nimeni. A găsit niște gură-cască, așa cum fac cei cu turbane albe pe cap în iarmaroace, a învârtit niște panglici colorate în fata ochilor noștri și ne-a cotrobăit buzunarele. Poate că la un moment dat a și uitat să ne mai bage mâna în buzunare. S-a mulțumit numai cu plata de la intrare – cu salariul lui – și nu mai putea de bucurie să ne vadă holbând ochii la el și luându-l în serios. Își făcea bucurii intime din imbecilitatea noastră.

Petrescu nu era convins deloc. Încă îl vânzolea furia.

— Ești prea îngăduitor, Aburel... Parcă te-ai schimbat dintr-o dată. Cu câteva ore înainte aveai altă părere. Nu pot, înțelegi? Nu pot să uit cum vorbea despre Lyon, și despre diploma lui, și despre zborurile la Paris și la Roma și la... Nu pot să uit cum își mărturisea micile vicii... Asta m-a indus în eroare. Tu nu înțelegi că în sufletul meu îl prețuiam pentru felul lui sincer de a fi și-l comparam cu Mușat?... Tu n-ai turba dacă ai fi în locul meu?

Aburel îl prinse de umeri și-l așeză pe scaun.

— Liniștește-te! Dă-l în... Asta-i o chestie, dragă Petrescu, pe lângă cealaltă problemă. Am vorbit și cu directorul. Am avut impresia că se uită la mine ca la un om venit din lună... I-am lăsat lui proiectul... E vorba de Mușat...

Petrescu se încăpățână.

— Nu vreau să ascult nimic... Tu nu simți temperatura din încăperea asta? Nu-ți simți oasele pe jăratec? Vreau mai întâi să dau ochii cu el. Vreau să stau cu cotul pe măsuta aceea mică și rotundă din fața biroului și să mă uit în ochii lui. Să-l las să vorbească, și pe urmă să-i spun tot ceea ce știu. Voi fi foarte calm, Aburel. Nici n-am să mă mișc... Îl voi privi. Atât...

Petrescu nu-și camuflase vorbele; nu folosisese niciun eufemism. Îi spusese totul direct pe șleau, privindu-l cu o fixitate dementă, fără să clipească; parcă ar fi vorbit despre altcineva, nu despre omul care încremenise la birou, cu capul sprijinit în coate. Figura lui Cerbu părea o mască. Niciun mușchi de pe fața lui nu tresărise. Asculta totul ca și cum ar fi auzit și el o poveste străină, al cărei erou era un necunoscut.

Numai când termină de vorbit, Petrescu simți că se întâmplă ceva. Trăia o senzație stranie. Parcă vedea ochii lui Cerbu înfundându-se încet în orbite, ca și cum i-ar fi împins ceva nevăzut. Ochii se îndepărtau, se micșorau, ajunseseră cât două puncte, apoi nu mai văzu decât orbitele goale. Abia după ce-și frecă pleoapele, care-l usturau, după ce își odihni privirile, înțelese ce se întâmplase. Cerbu închisese pur și simplu ochii. Chipul lui era întunecat de umbra unei draperii. Maska părea perfectă.

— Ați terminat? întrebă Cerbu după o lungă tăcere, și tot el își dădu răspunsul cu un calm care-l înfioră pe Petrescu: Bineînțeles că ați terminat... Da! Era fatal să se întâmple și un asemenea lucru...

Se sculă apoi în picioare și rămase țeapăn ca o lumânare. Nu privea nicăieri și parcă vorbea fără glas.

— Nu vă miră faptul că nu sunt indignat? (Parcă nu întreba, parcă făcea o constatare ciudată.) Nu vă miră faptul că v-am ascultat până la sfârșit? Era fatal să se întâmple un asemenea lucru. Spaima și groaza m-au părăsit demult. Sunt pur și simplu purificat. Domnule Petrescu, nu mă apăr. Îmi este absolut imposibil să mă apăr. Tot timpul am avut impresia că ideea mea există și în altă minte. Atât de pregnant m-a urmărit acest gând, încât uneori am visat-o tipărită într-o limbă străină, sub alt nume. N-am văzut publicația despre care vorbești, dar s-ar putea s-o recunosc din vis. Era fatal... Te rog... Eu te-am ascultat

fără să te întrerup, deși ai făcut afirmații grave. Nu te grăbi, pentru că nu mă voi apăra. Îmi voi lăsa destinul în mâna oricui. Oricine poate să-l culeagă, să-l scuipe, să-i dea cu piciorul. Nu pot să mă apăr. Nimeni, absolut nimeni, nu m-ar crede. Singura mea consolare e aceasta: nu sunt singurul om care a suferit o nedreptate fiind absolut inocent. Spun mai mult. Și cei care mă condamnă sunt absolut inocenți. Dar cum se poate dovedi nevinovăția? Domnule Petrescu. M-ai găsit cu pistolul în mână în fața unui cadavru. Ce pot să spun? Nimeni nu m-ar crede, chiar dacă aş nega, cu toate energiile din mine. Plec capul și aștept. Din păcate, nu cred nici în minuni. Prin urmare, sunt vinovat. Singurul lucru pe care-l pot face, dar care nu are absolut nicio importanță, este acela de a-ți declara în șoaptă, în așa fel ca să auzi numai dumneata, sau să ți se pară că auzi: îți dau cuvântul meu de onoare, îți jur pe conștiința mea – știi că vei pune la îndoială și cuvântul, și conștiința mea, dar am această obligație față de dumneata personal –, îți jur pe conștiința mea că n-am știut nimic de revistă. Îți dau cuvântul meu de onoare că ideea a fost născocită de mine. Atât. Domnule Petrescu, te absolv de orice răspundere. Consideră că nici nu am rostit aceste jurăminte în fața dumitale. Fii sigur mai ales că nu le voi rosti în fața nici unui tribunal. Primesc orice culpă cu brațele deschise, ca sfinții din evul mediu. Nu te poți opune cu nimic fatalității.

Se așează apoi pe scaun. În poziția unui om care așteaptă cu ochii deschiși și capul sus proiectilele plutonului de execuție. Nici ochii nu-i clipeau.

Petrescu era năucit. Simțea nevoia să-și pună capul sub un robinet sau să se frece cu zăpadă pe ceafă. Își aduse aminte subit despre ceea ce-i spusese odată Cerbu: cum surzise Beethoven. Și tresări ca și cum l-ar fi înțepat un vârf ascuțit.

— Domnule Cerbu! Nu consider că te insult pentru că spun un adevăr. Dumneata ești totalmente nepregătit pentru funcția pe care o deții, chiar pentru profesiunea pe care o declari...

De astă dată, Cerbu se revoltă.

— Așa ceva nu permit, domnule Petrescu! Sunt diplomat al Școlii politehnice din Lyon. Am primit toate onorurile epocii. Am făcut aici la uzină adevărate minuni, îmi voi da imediat demisia. Vă lăsați indus în eroare de un... Cunosc mobilul acestei acțiuni. Trebuia să mă aștept. Domnul Mușat e indignat că prietena lui a devenit... în sfârșit... Sunt lucruri penibile, domnule Petrescu. Da! De ce să nu spun? Am avut ambiția să-i iau amanta. Am vrut să-mi încerc puterile la vârsta mea. Trebuia să mă aștept la un asemenea deznodământ.

— N-am venit să ascult asemenea destăinuiri, domnule inginer-șef. De altfel, o părere identică despre incompetența dumată are și inginerul Aburel.

Cerbu se calmă din nou. Își desfăcu brațele neputincios și înțelegător.

— Prin urmare, complotul s-a țesut în toate firele... îmi retrag cuvintele dinainte, domnule Petrescu. Le-am scăpat la un moment de furie. Întotdeauna am fost un cavaler cu femeile. Mă gândesc mai ales cât de mult ar suferi domnul Mușat. V-aș ruga să le uitați... și vă dau cuvântul meu de onoare că nu vor mai ieși din gura mea a doua oară. Acele clipe superbe trebuiesc respectate, trebuiesc acoperite de o tăcere veșnică...

Cerbu făcu o scurtă pauză, pentru a repeta fraza în gând și a o memora. I se părea sublimă.

— Văd că vreți să plecați... Cât de repede și de ușor se schimbă lumea...! Cu câteva ore înainte, termenii „dumneavoastră” și „dumneata” se foloseau invers în acest birou. În sfârșit... Mă voi constitui singur în tribunal și îmi voi da pedeapsa cuvenită. Nu vreau să vă impresionez. Am vorbit despre un complot. Îmi retrag și aceste cuvinte. Mi-am închipuit că se va întâmpla așa ceva de când domnul Mușat i-a cedat catedra domnului Aburel. O răsplată era necesară mai ales când această răsplată deschide o potecă asfaltată spre biroul inginerului-șef. Nu am urmărit eu această funcție. Mi s-a încredințat. Aș fi cedat-o la o simplă cerere prietenească domnului Aburel, vă dau cuvântul meu

de onoare. Aș fi cedat-o imediat ce i-aș fi ghicit dorința din priviri. Din păcate, nu pot să mă uit în ochii oamenilor decât atunci când îi simt sinceri și cu gânduri deschise.

Cerbu se uită lung la Petrescu, se uită fără să clipească, și continuă cu voce joasă, sufocată de emoție:

— E trist că mi s-au întâmplat toate acestea la o vârstă când vigoarea se subțiază, iar îngăduința crește. În viața omului e întotdeauna un echilibru. Nu-ți cer nimic altceva, domnule Petrescu. Să te gândești măcar un minut pe zi la acest mare adevăr. Îți dau cuvântul meu de onoare că e o meditație personală...

Petrescu se sculă de la măsuță și i se adresează de asemenea cu o voce foarte calmă și înceată:

— Nu ești numai un șarlatan, ești și un mare cabotin, domnule Cerbu...

— Am știut că se va întâmpla așa, îi răspunse inginerul-șef plecându-și învins capul. Nu vă acuz. Sunteți inocent.

A doua zi se prezintă cu cererea de demisie la director. Invoca oboseala și vechimea, care-i dădeau dreptul la pensionare. Directorul aprobă cererea fără să-l privească.

— Vă mulțumesc foarte mult, tovarășe director, spuse el cu glasul unui om căruia i se făcuse o favoare supremă.

Părăsi apoi biroul cu chipul transfigurat al unui martir. Parcă ducea cu el secretul unei fericiri care nu avea nimic pământesc și pe care nimeni n-o va putea descifra vreodată.

7

Proiectul lui Mușat avu efectul unei lovituri de trăsnet asupra lui Petrescu. Se duse imediat la directorul uzinei, și-l găsi în biroul acestuia și pe noul inginer-șef, Atanasie Aburel.

— Îmi pare bine că ești aici, îi spuse Petrescu. Era necesară o discuție în trei. Dumneavoastră ce părere aveți,

tovarăşe director?

Directorul se eschivă de la un răspuns precis.

— Situaţia e de aşa natură, încât o singură părere ar fi o imprudenţă... Dumneata, tovarăşe Petrescu?

— Eu sunt încă uluit. Încă nu mi-am venit în fire. Aş vrea să facem ceva, dar în acelaşi timp aş vrea să evităm o aventură. Poate găsim o rezolvare intermediară...

— Poate găsim vorbe mai nedecise, se înfurie Aburel. Ce înseamnă soluţie intermediară? Ce înseamnă riscul unei agenturi? Ne luăm sau nu ne luăm răspunderea realizării acestui proiect?

— Eşti încă prea tânăr, tovarăşe Aburel, încercă să-l tempereze directorul. Eşti încă prea tânăr şi în funcţia pe care o ai. Nu ai avut prea mult timp ca să simţi greutatea răspunderii.

— Sunt mai vechi decât dumneata în această uzină şi nu mi-am ferit umerii de nicio răspundere până acum, răspunse Aburel foarte ferm. Cred că a sosit vremea să ne gândim mai puţin la barca noastră. Ne-am obişnuit prea mult cu valuri line. Nu vă daţi seama că ne-a molipsit pe toţi „stilul” lui Cerbu? Căutăm prea multe coordonate şi cerem prea multe pronosticuri meteorologice. Parcă am merge într-o călătorie de plăcere.

Directorul îşi înălţă deodată statura uriaşă. Se ridicase de pe scaun ca împins de un resort.

— Dumneata acuzi, tovarăşe inginer-şef! Cu ce drept şi în numele cui?

— Dacă vorbele mele par o acuzaţie, răspunse calm Aburel, înseamnă că au lovit într-o ţintă pregătită. Eu nu m-am gândit să aduc acuzaţii cuiva. M-am gândit pur şi simplu la perspectivă. Am stat câţiva ani cu braţele încrucişate, transformând serviciul nostru de proiectări în unitate de pompieri. Am aşteptat să ni se dea totul de-a gata. Când ne lipsea ceva mai important, apelam imediat la Bucureşti, la minister. Ce vom face mai târziu? Cine cunoaşte mai bine decât noi necesităţile de aici din uzină? Suntem chiar atât de bătrâni ca să ne rugăm, ca să implorăm sprijinul altora? Ce se va întâmpla peste doi ani cu secţia întâia?

Dumneavoastră cunoașteți perspectiva. Cum va rezista secția sarcinii de a se dubla producția uzinei? Avem două căi. Ori comandăm de pe acum unelte noi, mașini noi, prin ministerul nostru, ori eliberăm ministerul de această sarcină, acceptând proiectul lui Mușat. Prima soluție e bineînțeles mult mai simplă. Singurul efort care ni se cere este acela de a scrie la mașină în câteva exemplare o adresă către minister. Ne-am obișnuit să semnăm ușor, așa că semnătura nu ne va părea un efort. Eu însă nu voi semna o asemenea adresă. Sau dacă va fi cazul, voi semna altă adresă, cu alt conținut, prin care voi cere aprobarea proiectului lui Mușat. De ce să nu mergem pe o cale proprie?

Petrescu încercă să-l împace pe Aburel.

— Eu nu zic să renunțăm cu ochii închiși și cu urechile acoperite la soluția pe care o propui dumneata, tovarășe Aburel. Fără îndoială că trebuie luată în considerație. Dar nici nu putem s-o acceptăm cu ochii închiși și cu...

— Nimeni nu cere să închidem ochii, îl întrerupse inginerul-șef. Dimpotrivă, ni se cere să-i deschidem bine, dar fără să ne uităm mai întâi pe buletinul meteorologic pentru a ne încredința că nu e pericolul unei vijelii pentru vederea noastră, obișnuită cu ochelari de protecție. Dragi tovarăși! Furtunile nu sunt afară! Sunt în noi. De aceste furtuni ne temem. Pe cele de afară le putem ușor înfrunta.

— Sigur că sunt furtuni și în noi, zise directorul. Eu simt un adevărat uragan. Ce să fac? Să-l potolesc cu bromoval sau cu țuică?

— Nu, tovarășe director, răspunse Aburel. Să ne gândim ce anume stârnește acest uragan. Să-i găsim izvorul. Care e izvorul? Lenea? Obișnuința? Teama? Chiar și bromovalul, tovarășe director. Poate că ne-am obișnuit cu el pe furiș... Și-l luăm chiar și în zilele concediului de odihnă...

— Cu asemenea argumente nu mă vei convinge niciodată! se încăpățână directorul. Eu răspund aici cu capul pentru orice...

— Și eu cred... încercă să intervină Petrescu.

Aburel însă îl întrerupse.

— Fiecare răspunde, tovarășe director. Vreau să atrag atenția asupra unui lucru. Răspundem de obicei pentru ceea ce se face. Pentru o mașină, pentru o cantitate de produse, pentru o operație, pentru evoluția unor oameni... pentru multe altele... Mai există însă un gen de răspundere, pe care nu-l știe nimeni altcineva decât noi. Există și această răspundere: pentru ceea ce n-am făcut. Există și un tribunal care ne va judeca odată. Tribunalul acesta se numește conștiință. Putem să-l ignorăm. Să încercăm să-l ignorăm, tovarăși. Să ne așezăm liniștiți în scaunele noastre solide, cu picioarele bine ținute în pământ, și să ne gândim măcar o clipă că am putea ignora acest tribunal. Nimeni, absolut nimeni în afară de noi nu va cunoaște sentința acestui tribunal. Să încercăm... Să ne căutăm avocații...

— Tovarășe Aburel, spuse Petrescu, investești cu prea mare gravitate problema care ne preocupă. Am impresia că o transformi în... într-o...

— Da! recunosc Aburel. Să nu credeți că nu mă gândesc și la un risc... și la posibilitatea foarte îndepărtată a unui eșec. A sări nu-i totuna cu a merge liniștit. În tehnică nu se poate anula niciodată riscul. Sunt însă convins că orice institut experimental din țară și din străinătate ar fi bucuros să întâlnească asemenea riscuri. Aceasta e problema. Ne asumăm un asemenea risc?

— Mi se pare că ți-ai schimbat optica, tovarășe inginerșef, spuse directorul. Până acum ne puneai în conflict cu o certitudine, cu un adevăr...

— Cred că dumneata ai interpretat greșit vorbele mele...

— Stai! îl temperă directorul. Noi nu ne certăm aici. Discutăm. Eu... De ce să nu recunosc? Am și îndoieli, am și o anumită teamă. Nu sunt neapărat un defetist sau un resemnat. Recunosc că sunt deformat de o anumită rutină. Cam suflu și în iaurt...

— Pentru asta ar fi trebuit să te frigi de câteva ori, tovarășe director.

— M-am fript, m-am fript, răspunse în glumă directorul. Poate că am tras și cu ochiul și am văzut când s-au fript

alții. Dar lucrul acesta nu este întotdeauna un păcat. Mă gândesc totuși dacă n-ar fi mai nimerit să încredințăm proiectul lui Mușat unui institut special...

— Putem să-l oferim și unui trust, spuse Aburel.

— Eu am făcut apel la sentimentele dumitale umane, se supără directorul. Ești prea violent pentru această discuție.

Aburel nu voia să dea deloc înapoi.

— Iartă-mă că-ți spun, tovarășe director. Ai apelat la niște sentimente cam mărunte. Mai există și alte sentimente în om, mai înalte...

— Dumneata, tovarășe Petrescu? Îl invită directorul pe secretarul comitetului de partid.

— Proiectul este extraordinar, răspunse Petrescu. Cel puțin în formularea lui teoretică. Asta de fapt o știm toți. Răspunderea pentru realizarea lui s-ar părea că întrece puterile noastre. Mă simt între dumneavoastră ca între doi poli încărcăți cu energie distinctă. Eu sunt cel care simte tot curentul trecând prin el. Tremur și la o atingere, și la alta. Cred că suntem cam puțini pentru a lua o hotărâre.

— Și eu am aceeași părere, răspunse Aburel. Suntem cam puțini, dar să nu facem o confuzie. Problema răspunderii rămâne.

— Iar ești categoric, tovarășe Aburel! se enervă directorul. Parcă te-ai pregătit pentru nu știu ce.

— Mă pregătesc, încuviință el. Propun să discutăm totul într-o ședință lărgită a comitetului de partid, la care să fie invitați toți inginerii și tehnicienii cu sarcini de răspundere din uzină. Voi vorbi la fel și în fața lor.

Și directorul, și Petrescu acceptară propunerea lui Aburel. Ședința avu loc peste o săptămână... Inginerul-șef prezintă referatul principal. Mușat se văzu nevoit să răspundă la o sumedenie de întrebări. Era un freamăt neobișnuit în sala de festivități a uzinei. Sute de oameni participau la ședință. Mulți nu mai ascultau ce se vorbește la prezidiu. Discuțiile din grupuri erau vehemente, nimeni nu le mai putea întrerupe. Numai când răspundea Mușat se făcea tăcere în sală.

Ședința începuse la 3 după amiază. Se termină în zori.

Ultimul vorbise Aburel. Abia izbutise să facă liniște. Nu mai spunea niciun cuvânt despre proiect. Apela la răspunderea tuturor.

— Punem sau nu punem brațele pentru a susține acest proiect? Întreba el. Avem puterile necesare? Avem curajul necesar? Eu pentru mine pot să răspund fără...

Sfârșitul frazei nu se mai auzise. Nu mai era freamăt în sală. Era un răspuns general, clar, distinct, repetat de zeci de ori: DA!

Un inginer tânăr alergă spre prezidiu și strigă:

— Să știți că nu ne pierdem vocea în tumult. Răspundem fiecare.

8

Mușat era amețit. Nu-și închipuise că va întâlni o asemenea solidaritate. Toate secțiile uzinei vuiau. Scepticii erau înecați în tumultul general. Pretutindeni se vorbea despre „sfera lui Mușat”, pretutindeni se formau grupe de voluntari care-și dăruiau timpul liber marelui proiect. Nici Aburel, nici Petrescu nu-și închipuiseră că temeritatea proiectului va dezlănțui o adeziune atât de furtunoasă printre muncitorii și tehnicienii uzinei.

— Va trebui să găsim forțe pentru a disciplina aceste valuri neconținute, spunea Aburel.

— Îți imaginezi acum unde ne-ar duce un eșec? Întreba Petrescu.

Aburel simțea toată greutatea răspunderii, dar cel mai intens o simțea inventatorul. Distribuia grupurilor speciale schițele, verificându-le în toate orele și minutele din care se compunea timpul lui. Foile scrise și desenate de mâna lui circulau în toate secțiile și atelierele. Erau calculate în timp, erau transmise tehnicienilor, aceștia le divizau în bucăți mici, iarăși le calculau în timp, le transcriau pe carnete și pe alte foi, apoi le încredințau muncitorilor. Din acele bucăți

de hârtie trebuiau să se adune mii și mii de piese. Toți voiau să vadă sfera învârtindu-se în prima zi de mai a anului.

— Tu ce faci pentru proiect? Arată-mi! se întrebau muncitori cunoscuți și necunoscuți.

Își desfăceau hârtiile înnegrite de ulei și le arătau cu mândria cu care și-ar fi arătat un bilet de intrare la un spectacol unic. Dar hârtiile erau înnegrite de ulei, erau boțite, rupte la colțuri, nici nu se mai deosebeau pe ele liniile și cifrele vechi. Se păstrau ca amintiri. Multe fuseseră transformate în fluturi sau în steluțe, sau în vergele subțiri ca niște nuiele, sau în rotițe necesare parcă unui ceasornic. Toate aveau strălucirea și puterea metalului. Se vor întâlni cândva unele lângă altele, la adăpostul unor suprafețe lucioase, în interiorul unei sfere care va începe să se rotească în ajunul primei zile de mai.

Și muncitorii din secția întâi lucrau la mașinile lor piese prin care își desființau mașinile. Lucrau cele mai grele, cele mai dificile, cele mai fine piese. Ca întotdeauna, bijuteriile lor nu aveau nicio umbră, nicio asperitate; puteau fi adunate într-un colier, într-o brățară. Ca întotdeauna, nea Neculai trecea de la mașină la mașină, dădea tuturor sfaturi, repara uneltele accidentate, sau privea prin fereastra biroului freamătul din atelier.

— Știu că trebuie să-i îmboldesc pe oameni, spunea el în neștire. Dar eu nu pot să-mi ating degetele de nicio fărâmbă de metal pentru sicriul acela strălucitor. Pentru prima dată cred că mi-ar tremura mâinile.

Seara, acasă, se trezea uneori înconjurat de toți cei patru băieți. Fiecare se lăuda cu isprăvile lui.

— Știi matale ce-am făcut eu pentru inginerul nostru?

N-ar fi vrut să audă niciun răspuns. Asculta fără să spună un cuvânt. Îi era teamă că-i va tremura vocea. Într-o zi însă, unul dintre băieți îl întrebă:

— la spune-ne, ce-ai făcut matale?

Ce putea să le spună? Nu făcuse nimic, nimic, nici măcar un bănuț din aceia cu zimți fini care rodeau sufletul prietenilor lui.

— Pesemne că nu mai ții minte, răspunse altcineva în locul lui. Fără matală...

Bătrânul se ghemui pe pat de durere. A doua zi se duse la Mușat și-l întreabă cu voce jalnică dacă a mai rămas ceva de făcut pentru sferă. Se oferea el, voluntar. Inginerul era vesel.

— Nu mai am ce, nea Neculai. Nu vezi că se apropie primăvara?

Fusese multă zăpadă în iarna aceea. Viscolele scăpaseră prin bariera pădurilor și atacaseră de câteva ori cu violență orașul. Frigul nu se înduioșa de amintirea zilelor și nopților de aprilie. Îmbătrânea nesimțitor prin grădinile și pe străzile orașului. De câte ori nu asmuțise Diana toți ogarii primăverii după el! De câte ori nu-l blestemase în timp ce-și sufla aburi calzi în mâinile-i înghețate!

— De ce-i atât de urăcios cineva, mămico? întreba ea. De ce nu se răstește la zăpadă și la frig și la ceața asta, care mă face să plâng în fiecare dimineață?

Într-o zi însă, Diana primi un buchețel de flori, și după o săptămână era primăvară. Nu mai rămăsese niciun bulgăre de omăt prin ogrăzi, nicio suflare rea nu mai încrețea pielea gâtului. Degetele nu mai tremurau și nu se mai încovoiau; toți cochetau pe furiș cu primăvara.

— Când a venit și primăvara asta? șoptea Diana versul pe care-l auzise de atâtea ori în vis.

Prin alte locuri, semănate cu volume de metal, aprilie se grăbea. Zilele și nopțile fugeau ca niște mingi scăpate la vale. Se duceau, se duceau fără putința de a se mai întoarce vreodată. Se apropia luna mai. Ciocănea încet la porțile multora.

Mușat o simți într-un plic alb, lunguiet, pe cartonul adăpostit în acel plic, o simți în linia sinuoasă, tremurândă, abia vizibilă, sub care pentru prima dată zări un semn mic de întrebare. Căută înțelesul întrebării și răspunse scriind câteva cuvinte pe carton:

„M-am gândit mult, Liana. Sau poate nici nu m-am gândit. Știu, simt că în geometria vieții mele lipsește o linie esențială. Uneori o văd ca o buclă sau ca o dreaptă impetuoasă, sau ca un cerc nesigur, colorat. Alteori o văd

ca o tresărire, sau ca un surâs, sau ca o liniște simplă, necesară.”

La orice întrebare a ei nu putea găsi alt răspuns.

Și se liniște, și se gândi la rotirea sferei de metal.

Se terminau ultimele țesături. Nu mai număra zilele, număra orele care mai rămăseseră până la ora convențională, când globul lui urma să devină o parte infimă din mecanica lumii.

Erau multe speranțe, dar erau și multe neliniști în sufletele oamenilor. Câți n-ar fi vrut să treacă ziua aceea, să se întoarcă undeva dintr-o excursie și să vadă sfera rotindu-se! Nu mai aveau emoții pentru zilele de sărbătoare.

Directorul își plimba statura uriașă de la un capăt la altul al biroului.

— Sunt foarte nervos, dragă Aburel. Nu mi s-a întâmplat niciodată să mă leg cu atâtea fire de o speranță străină... Nu vezi? Am început să spun prostii... De ce străină? Nu e a noastră, a tuturor? Parcă simt fiecare secundă cum mi se zbate aici în piept. Și mi se pare că am devenit un sentimental. Tu mai simți pământul sub picioare?

— Și eu sunt neliniștit. Parcă ar fi ieșit totul din mâinile mele. Vorbeai de sentimentalism... Eu m-am îndrăgostit de ideea acestei sfere ca de o persoană fizică. Nu reprezintă o unitate, o armonie, o integrare într-o idee mare?

Directorul își freca mâinile ca un elev în timpul examenului.

— Ți-am simțit dragostea de la bun început. Din cauza aceasta mi-a fost teamă. Când vom mai trece însă prin asemenea emoții? Nu ele dau frumusețe vieții? Uite-l și pe Petrescu! Tu ești cel mai calm dintre toți... De ce nu ne destăinui și nouă leacul?

Petrescu era cel mai palid dintre toți. Directorul urmărea să-l mai liniștească prin vorbele lui.

— Din punct de vedere pro... Începu Petrescu, dar lovi pe neașteptate cu pumnul în aer și-și înghiți ultimele sunete. Nu este niciun punct de vedere, continuă el. Este că-mi bate inima. Ca la toți ceilalți. Oamenii au făcut adevărate

minuni. Totul e gata... Eu personal m-am lecut de orice gând de invenție... Dacă sufăr așa pentru altul... Mă gândesc la Mușat...

— La el să nu te gândești, îi spuse Aburel. El e cel mai liniștit dintre toți. În capul lui, sfera se învârteste de câteva luni. El știe că $2 + 2 = 4$. Nu poate să dea alt rezultat.

— Putem oare exclude orice cuantă de risc? Întrebă brusc directorul. Un eșec i-ar năuci pe mulți, chiar dacă ar fi pasager, remediatul. Oamenii se pregătesc și pentru sărbătoare... Eu mă gândeam la ceva...

Vorbele directorului îi impresionaseră pe cei doi ingineri. Îl invită prin gesturi să continue.

— Poate că ar fi mai bine să amânăm festivitatea... Aburel nu-l lăsa să termine.

— Mușat ține morțiș la prima zi de mai. Nu știu ce s-a întâmplat atunci. Mi se pare că a descoperit ideea... Cum am putea să trecem peste dorința lui?

— Stai, stai, stai! îl liniști directorul. Am spus: să amânăm festivitatea. Putem să facem proba într-un cadru foarte restrâns. Câțiva oameni... Și dacă proba e pozitivă... E foarte simplu să transformăm momentul în festivitate...

Petrescu era nedecis. Își freca într-una fața, parcă pentru a-și aduna sânge în obraji palizi.

— Nu știu. Mi se pare puțin cam... cam necinstit. Nu avem încredere în oameni? Ei n-ar suporta oare ca și noi și bucuria, și eșecul?

— Tu cum ai suporta de pildă eșecul? îl întrebă Aburel.

— Eu?!... Da! Aveți dreptate, recunosc Petrescu. M-am gândit o clipă cum aș... cum aș... mai bine să uit... Îi voi propune lui Mușat... Sau mai bine vorbește tu cu el, Aburel.

Mușat nu înțelese la început despre ce este vorba. Îi ceru lămuriri precise prietenului său, și acesta se văzu nevoit să-și dezvăluie temerile.

— Cum?! se miră Mușat. Tu îți poți imagina un eșec?

— Gândește-te la orice posibilități, dragă Mușat! Nu exclude cu desăvârșire riscurile. O piesă montată prost, o... Parcă tu nu știi ce e tehnica...

— De săptămâni de zile nu fac altceva decât să

controlez, dragă Aburel. Îmi recunosc toate cifrele în piesele de metal. Toate, toate, toate sunt la locul lor... Iartă-mă, dar eu exclud orice... Sfera funcționează! Tu nu înțelegi?

Aburel mai încercă o dată să-l convingă.

— Știu... Dar procedeul tău mi se pare prea ferm... Nu spun că e antiștiințific. Nu ești în geometrie, dragă Mușat. Ești în mijlocul unei țesături tehnice...

Mușat șovăi o clipă, apoi răspunse convins:

— Cred că ai dreptate, dragă Aburel. O sudură grăbită sau o fisură în masa oțelului pot încâlci mecanismul. E mai bine să facem o probă între noi.

Aburel era fericit. Alergă într-un suflet la director, îi relatează convorbirea. Era și Petrescu acolo. Ca prin farmec, fețele lor se înseninară.

— În sfârșit, putem răsufla liniștiți câteva clipe, spuse Petrescu însoțindu-și cuvintele cu mișcări exagerate de aspirație. Of! Uf! Mi s-a făcut dor de un pahar de vin... Teoretic.

— Iar nu putem trage nicio concluzie, izbucni directorul.

— Ba da! răspunse Aburel. Cred că i-am transmis neliniștea noastră lui Mușat. Există totuși o lege a echilibrului...

2

Cineva zgâria cu degete nevăzute întunericul. Dărele subțiri se colorau în albastru. Lumina era fragedă, timidă, înfricoșată. Nu se întâmpla nimic neobișnuit în lume. Se apropiau zorii unei zile care se legăna între aprilie și mai. Lumina i-o dăruia toată lui aprilie; întunericul și-l scurgea lin spre mai.

Oare de ce undeva în lume atâția oameni presimțeau că vor tremura în acea zi?

O fetiță se sculase în zori. Se îmbrăcase fără zgomot și se

furișase afară în grădină. Umbrele nopții încă nu se topiseră. Cine putea s-o vadă? Degetele ei se plimbau prin iarbă, căutau locul unde tulpinile florilor atingeau pământul și smulgea fără milă sărmănele flori. Roua era rece, îi îngheța degetele. Fetița întâlnește lângă un boschet prima rază de soare. Acolo își privește buchetul. Erau câteva flori firave, cu petalele încă nedesfăcute. Își mângâie pleoapele cu ele, apoi fugi sus pe scări, spre camera ei. Nu mai avu timp să se dezbrace și să se ascundă în pat.

— Unde ai fost, Diana? o întrebă mama ei.

— Nu știu... răspunse ea emoționată.

Poate că nici nu-și mai amintea unde a fost. I se părea că se trezise dintr-un vis. Dar când auzi pașii tatălui ei, descoperi buchetul pe perna patului. Se duse încet, în vârful picioarelor, spre camera cu cărți și fotolii. Și tatăl, și mama erau acolo. Se prefăcu somnoroasă și întinse buchetul.

— Poftim, tăticule! Știi mătăle ce să faci cu el.

Aburel și Elena încă nu înțelegeau nimic. Florile erau ude, proaspete, culese de curând din grădină. Mama se gândea s-o certe. Fetița îi simți gândul în priviri.

— Să nu greșești, mămico. Nu e din partea mea. E din partea tuturor... și a celor care dorm... S-a întâmplat să fie cules cu mâinile mele... Dar i-l vei da tu, tăticule; să nu-l trimiți printr-un străin, cum face el.

Lumina zilei întâlnește prima emoție pe fața lui Aburel.

3

Într-o cabană de lemn. Strivită de schele și ziduri uriașe de oțel și beton, câțiva tineri, fete și băieți, mânuiau pensule, hârtii și culori. Liniștea fugise prin alte locuri dar și acolo începea să fie hăituită.

— Unde ați pus culorile? întrebă o fată. Îmi trebuie imediat albastru. De ce l-ați ascuns?

Nu vedea azurul cerului fără nori. Căuta cu degete mânărite crete colorate și cutii de tablă.

— E în ochii tăi, răspunse cineva, dar fata nu auzi vorbele, sau poate se prefăcea că nu le aude.

Alții tăiau litere și le potriveau nesigur pe fâșii de mătase roșie.

— Ți-a căzut un A! răsună un glas. Fii atent! Uite, îți cade și un I. De ce nu iei ace din cutie?

— Se cunoaște că vii prima dată aici, se auzi răspunsul. Deocamdată mă interesează numai spațiul și... culoarea ochilor tăi pentru comparație...

Ultimele vorbe le rostise totuși în șoaptă.

— Cine mi-a luat textul? întrebă un tinerel pierdut printre drapele și eșarfe roșii. Mi se pare că l-am uitat în celelalte haine. Nu-și amintește nimeni?

— Cum să nu?!... Numără literele și împarte la patru. Dacă rezultatul e divizibil cu șapte...

În mijlocul încăperii, un tânăr îmbrăcat în salopetă gri compara o fotografie cu portretul pe care îl zugrăviseră pensulele alunecate la picioarele lui. Încă nu era mulțumit. Mai adăugă câteva dăre negre pe tablou. Pe o frunte lată se adânciseră cutele. Privi din nou portretul, îndepărtându-se de el cu spatele. Ar fi vrut să spună un DA încet, dar simți o mână atingându-i umerii. Tresări speriat. Omul care-l atinsese n-avea nimic crud în înfățișarea lui. Era un bătrân cu chipul blând, cu privirile înțețoșate. Se făcu dintr-o dată liniște în încăpăre.

— V-ați emoționat c-a venit președintele? întrebă bătrânul. Pregătiți-vă, băieți, pentru veselie.

Se uită la portret, apoi închise ochii. Rămase multă vreme nemișcat. Pictorul încremenise lângă el. Când îi simți din nou mâna pe umăr, îndrăzni să întrebe:

— Cum vi se pare. Nea Neculai?

Bătrânul nu răspunse la întrebare.

— Aveți grijă, măi băieți... Dacă inginerul nostru vede tabloul, nu mai vine mâine la demonstrație. Acoperiți-l cu ceva...

Își părăsi voluntarii fără să mai spună un cuvânt.

Fereastra de la camera lui Mușat era deschisă. El stătea la biroul vechi, cu capul sprijinit în coate, așa cum îl surprinseseră zorii. În cameră era o ordine desăvârșită. Toate cărțile, toate dosarele erau la locul lor în rafturi. Pe birou nu se afla nicio hârtie, niciun creion. Sertarele erau închise, parcă pecetluite. Patul era neatins. În mijlocul lui se odihnea, deschis, un album. Semnul vechi dispăruse. Tabloul pe care-l privise toată noaptea era acoperit de câteva plicuri albe, lunguiețe. Pe unul dintre plicuri recunoscuse scrisul „Infinitului”. De aceea n-avusese curajul să-l deschidă. Îl luase o singură dată în mână și se întrebese ce-ar putea să conțină. Oare era un răspuns la ultimele capitole ale teoriei sale pe care i le trimisese cu câteva luni în urmă? Era un DA, sau un NU? Poate că tot viitorul lui se afla acolo, în cuvintele laconice, ferme ale „Infinitului”. Se străduia să uite întrebările, să le ignore cu desăvârșire. N-ar mai fi putut rezista la o a doua emoție, pe care o presimțea mult, mult mai mare...

Ca întotdeauna, plecă la uzină pe jos. Dar parcă nu întâlnise niciodată atâta primăvară și atâtia oameni în jurul lui. Mergea încet, cu mâinile în buzunare, cu spatele puțin aplecat, cu privirile hoinare. Descoperea minuni pe care nu le mai văzuse până atunci: în iarba care tremura, în florile care-și deschideau petalele. În zâmbetele, în vorbele și în mersul oamenilor. Primăvara era plină de frăgezime și sprinteneală.

În birou îl găsi pe nea Neculai. Bătrânul înțepea la fereastră. Privea mașinile din hală, le auzea toate zgomotele, le vedea toate mișcările. Din când în când se uita la un glob mare, suspendat – oare când ajunsese acolo? – undeva în spațiul cuprinzător al atelierului. Razele soarelui învăluiseră sfera într-o lumină vie, adâncă. Nu era un corp compact, era o țesătură sferică, o țesătură gingașă; lumina făcea să-i tremure toate firele dinăuntru, se strecura prin crăpături subțiri ca muchia cuțitului, se lovea de

suprafețe mici, lucioase și se răsfrângea în alte direcții, împrôșcând cu tresăriri nervoase alte linii, alte spații, alte suprafețe. Era asemeni coroanei unui arbore puternic. Trunchiul arborelui se transformase în ax, crengi viguroase porneau simetric în toate părțile, apoi alte crengi, mai subțiri, se desprindeau spre alte direcții, supunându-se toate aceleiași nevoi de simetrie, apoi ramuri și mai mici, rămurele, apoi frunze dispuse regulat pe fiecare ramură, și fiecare frunză avea nervuri fine și suprafețe sigure, prin care energia se transforma în mișcare disciplinată, ritmică, atingând viteze de fulger. Bucățile de oțel erau sfâșiate, încrustate, rotunjite, lustruite, săreau din frunză în frunză, din ramură în ramură, evitând ciocniri și vibrații, deveneau din cuburi sau din paralelipipede cenușii, stelute, bețișoare, cilindri ciudați crescuți și găuriți, fluturi de argint, plăcuțe, petale, noduri, și toate se întâlneau undeva și se strângeau într-un singur corp, care aluneca strălucitor și dur prin polii sferei, afară, în lume.

Nea Neculai nu vedea decât coroana arborelui. Nu știa ce vânturi o vor agita, nu știa ce fructe se vor ivi între frunze. Nu voia să știe. Omul care intrase în încăpere și se apropiase de dânsul știa însă toate acestea. Tăcea și el, asemeni bătrânului, care nu-i simțise prezența, privind sfera pe care o invadaseră razele soarelui de dimineață.

— Da... zise bătrânul întorcându-se încet și atingând cu mișcarea lui brațul inginerului. Ați venit și dumneavoastră?

...

Mușat simți în vorbele acelea o întrebare indiferentă, adresată parcă unui străin. Îi răspunse încet:

— Eu nu-ți voi putea spune altfel... Tot nea Neculai vei rămâne pentru mine...

— N-am vrut să mă îndepărtez, tovarășe inginer, spuse bătrânul amintindu-și de acel „dumneavoastră” pe care-l scăpase fără voia lui. M-am uitat mai întâi acolo, și pe urmă, când v-am văzut, parcă m-am înfricoșat. Nici acum n-am scăpat de teamă, dar cred că va trece ea odată. Mă gândesc și eu... Neliniștea se cuibărește greu în sufletele celor bătrâni... Așa am crezut până acum. De, cine știe?...

— Te îmbătrânești singur, nea Neculai.

Muncitorul întinse mâinile, deși ar fi vrut să-și rețină gestul. Mâinile îi tremurau.

— Uită-te și dumneata! Tremură... M-am trezit fără veste în fundul unei gropi. Deasupra mea sunt ani mulți, ani grei. Oboseala se adună în oasele mele ca un întuneric. Asta-i, tovarășe inginer. Nu mai e vremea să mă prefac... O despărțire tot trebuia să se petreacă odată. Mai cu durere, mai fără... Omul, din păcate, nu poate să poruncească, nu e așa cum ar vrea el... Să-ți spun drept, mie mi se pare că am ajuns la capătul unui veac... Și nu mă uit în urmă cu jale... Nu știu dacă mi-au mai tremurat și altădată mâinile... Poate de mânie sau de ură; dar și tremurul acela face parte din mândria mea...

Mușat căuta un ascunziș pentru privirile lui înduioșate.

— Eu cred altceva, nea Neculai, spuse el. Nu te simt bătrân, chiar când îți văd mâinile tremurând. Și mie îmi tremură... Nu ne putem încuia toate emoțiile undeva într-un loc anume în noi. Le scăpăm uneori, și fug în lume prin priviri, prin degete... Chiar când ne închipuim că le închidem cu lacătele unor vorbe...

Nea Neculai scăpă din mână tabachera. Nu se aplecă după ea. Parcă n-o auzise căzând. Mușat i-o puse în mână, dar nici atunci nu-i simți metalul rece.

— Vorbeam de-o despărțire, tovarășe inginer, și vreau să fiu cinstit. Am o mare durere. O simt și mai tare acum, în pragul despărțirii. O simț în brațe. Aici s-a aciuat durerea. E ca o răzbunare. Mâinile acestea n-au pus nimic acolo...

Bătrânul arătă cu mâna locul unde se afla sfera.

Într-o singură clipă, Mușat retrăi priveliștea câtorva ani.

— Mi se pare că ți-am mai spus, nea Neculai. Dintre toate brațele pe care le-am cunoscut aici, ale dumitale au lucrat cel mai mult pentru mine. Parcă mi le-ai fi împrumutat mie. De multe ori, mișcările lor porneau parcă din umerii mei. Pentru că așa doream eu să se miște niște linii închipuite în anumite clipe, când visam perfecțiunea...

Nea Neculai porni spre ușă.

— Altădată vorbele acestea m-ar fi îndurerat. Poate că

măine sau poimăine îmi vor naște iarăși durere. Dar tovarășe inginer, voi căuta să alung durerea, mă voi feri de ea chiar de va trebui să mă ascund în altă parte, într-un ungher întunecos. Mă duc după niște treburi în alte secții.

Mușat simți urarea grea pe care i-o făcuse bătrânul. Se uită prin geam după el și-l văzu trecând obosit printre mașini. Brațele îi atârnav grele, spatele i se îndoise ca apăsător de o povară. Un muncitor tânăr se repezi să-i deschidă ușa care-l ducea afară, în alte locuri, cu mai multă lumină.

Muncitorii lucrau ca în fiecare zi. Nu-și luau ochii de la mașinile lor. Mișcările lor însă n-aveau nevoie de priviri în toate secunde. Uneori închideau ochii și vedeau parcă răsărind din ceață un glob care le ardea pleoapele.

5

Dis-de-dimineață, directorul își făcu apariția în biroul lui Petrescu. Era și Aburel acolo.

— Bine că vă găsesc pe amândoi! spuse el. Am câteva probleme curente de rezolvat. Mai întâi vreau să scap de tinerii aceștia de la radio care se țin scai de mine. De două zile mă trag într-una de mânecă: „Realizări, realizări, realizări...” I-am spus secretarei să mă ascundă pe la Regiune sau pe la vreo ședință prin secții. Degeaba! Au rămas tot timpul la ușă...

Directorul era vesel. Vorbele îi ieșeau fără voia lui din gură. În momentul acela ar fi putut să țină oriunde orice discursuri. Căuta orice pretexte. Secretarei îi povestise câteva glume, răsese și-i făcuse cu ochiul. Unui muncitor pe care-l întâlnise pe coridor îi recomandase o rețetă de vin din smochine, iar la răspunsul acestuia că tot vinul din struguri e cel care adoarme și trezește cel mai bine, îi dăduse imediat dreptate, istorisindu-i niște întâmplări de cramă; când îi zărise pe reporterii de la Radio, aproape

fugise după ei. Căuta orice pretext de discuție pentru a scăpa de obsesia care-l chinuia. Nu voia să se gândească nicio clipă la ceea ce se va petrece peste câteva ore.

Aburel era în aceeași situație. Se repezi ca un hultan asupra emisiunii încă neuzite de la radio. Îl contrazicea pe director, aducând la întâmplare orice argumente:

— N-ai dreptate, tovarășe director! Oamenii își fac misiunea lor așa cum noi ne-o facem pe-a noastră. Nu mă gândesc neapărat să ne laudăm. Cred însă că e firesc să se vorbească despre noi. Să ne amintim ce s-a petrecut în sectorul special. Cât de frumos au lucrat tehnicienii de acolo! Sau Racoviță... Proiectările, băieții de acolo au încetat să mai fie pompierii lui Cerbu... Ai văzut ultimele schițe?... Eu cred că și despre echipa de fotbal s-ar putea spune câteva cuvinte...

— Nu pot să uit golul marcat de Stamate. Rareori am văzut o asemenea lovitură de cap...

Petrescu se uita uluit la director.

— Mi se pare că nu v-am zărit la meciul acela, tovarășe director. Nu erați plecat la București?

— Chiar n-am fost? se miră directorul. Atunci când l-am văzut pe Stamate? Sau te pomenești că s-a transferat la alt club?

O fată deschise ușa și spuse din prag:

— Vă caută niște reporteri, tovarășe director... Nu! Nu de la Radio. Mi se pare de la un ziar din Capitală...

— Să mai aștepte puțin! Acum pregătim programul pentru mâine. Să se ducă în biroul meu...

— Ce facem? întrebă Aburel. Trebuie să stabilim o ordine. Să trecem în frunte sectorul special? S-ar putea să fie la egalitate cu oțelăria...

— Oțelăria... medită directorul cu voce tare. Inginerul Mitrofan s-a înrădăcinat bine acolo. Am venit amândoi odată la uzină, acum doi ani. Ne-am cunoscut în tren... Era cam slăbuț, cam pirpiriu. Nu-l vedeam eu prea bine printre oțelari. l-am propus chiar în tren altă muncă. S-a uitat la mine ca la un...

Petrescu nu mai putea suporta vorbăria aceea.

— Și cu secția întâia ce facem? O ascundem într-un buzunar? Și cu experiența de la prânz? Unde o escamotăm? Eu n-o mai pot ține în mine. Parcă mă umflă, parcă mă azvârle în aer...

Toată vraja, toată liniștea se risipise. Se uitară unii alți. Erau palizi, le tremurau buzele, își ascundeau mâinile în buzunare. Directorul se întoarse scurt din călcâie și plecă.

— Vorbiți voi cu ziariștii, spuse el din prag.

Ajungând în anticameră, văzu doi tineri necunoscuți și cam timizi.

— Poftiți! îi îndemnă el, arătându-le ușa. Vă așteaptă tovarășii acolo. Să nu-i lăsați să se bâlbâie. Scoateți-vă carnetele și cereți-le date...

Era convins că întâlnirea cu ziariștii îi va elibera pe cei doi, măcar pentru câțva timp, de povara neliniștii.

Reporterii își făcură curaj și intrară înăuntru. Aveau carnetele în mână.

Aburel se sculă grăbit de pe scaun.

— Dragă tovarășe Petrescu, te rog să mă scuzi. Trebuie să-i predau un mesaj lui Mușat.

Petrescu mai găsi în el resurse de energie. Începu să dea date. Vorbi mai întâi despre secția întâi, ca să-și alunge mai repede bătăile inimii.

— Am auzit că se pregătește un lucru extraordinar în secția întâia, spuse unul dintre reporteri însoțindu-și cuvintele cu un gest care îndemna la complicitate.

— Da... răspunse Petrescu indiferent. Ne gândim la o anumită soluție de perspectivă. Prin urmare... Da!... Nu putem să lăsăm afară oțelăria... Vă rog să notați...

.....
Aburel îl întâlni pe Mușat în curtea uzinei.

— Frumoasă zi! spuse el. A venit la timp primăvara. Când mă gândesc prin ce geruri și viscole am trecut... Îți mai amintești vijelia de la sfârșitul lui februarie?... Stai! Am uitat. Mi se pare că Diana ți-a trimis un buchet de flori.

Se căută prin buzunare și scoase în sfârșit câteva flori veștejite, triste, fără culoare. Mușat le luă, se uită la ele și, neștiind ce să facă, le puse și el într-un buzunar.

.....

— Oricine m-ar căuta, nu sunt aici! îi spuse directorul secretarei înainte de a intra în birou. „Bine că n-am chemat pe nimeni de la București! continuă el în gând, în timp ce se plimba nervos prin încăpere. Oare când o fi marcat Stamate golul acela? Anul trecut?... Parcă era primăvară, ca și acum... Ce liniștită primăvară trebuie să fi fost!... Bine că n-am chemat pe nimeni din București! Ne-au cerut să-i invităm la primele probe.”

6

În zorii zilei plecase, totuși, din București o mașină spre orașul înconjurat de păduri. Multă vreme, șoferul nu auzi în vorbele celor doi pasageri decât laude aduse primăverii și naturii pe care anotimpul o zugrăvise cu atâta risipă de culori. Mașina luneca încet pe șosea, parcă anume pentru a-i lăsa pe cei doi tineri să guste tot belșugul priveliștii schimbătoare.

Atâta frumusețe o obosise pe Doina. Părăsi geamul automobilului și se ghemui copilăroasă în colțul canapelei.

— Cred că acum poți să-mi spui, se rugă ea. De ce m-ai obligat să vin cu tine? Numai ca să ne plimbăm?

Liviu îi căută mâna și o trase încet spre el. La început, Doina se opuse fără să vrea. Mâna i se dezlipise de trup. Cădea ca o diagonală din umărul ei spre șoldul lui Liviu. Deodată, se descoperi caraghioasă în acea poziție. Se apropie încet de Liviu până ce îi atinse umărul.

— Unde mergem? întrebă ea. De ce m-ai împachetat atât de repede? Nici nu m-ai lăsat să răsuflu; nici n-am avut vreme să mă gândesc... Vezi câtă putere ai căpătat asupra mea?

Mâna ei mângâia obrazul lui Liviu. El i-o purta. Când simți ce se întâmplă, se retrase rușinată în colțul ei.

Liviu era amețit. Vedea mașina rostogolindu-se în

prăpastia care mărginea șoseaua. Mai mult ca să scape de senzația care-l stăpânea, începu să vorbească:

— Am vrut să-ți fac o surpriză, Doina. Și mie am vrut să-mi fac o surpriză. Tu știi de când stăm alături unul lângă altul? Tu știi de când respirăm același aer? De când ni-l dăruim unul altuia?

Doina se înfioră. Îi atinse încet mâna.

— Mă gândesc că am fi putut și altădată să facem asemenea plimbări. Câte frumuseți am ofensat!

— Nu-i adevărat, Liviu. Altădată n-aș fi venit. Nu știu sigur, dar nu cred că aș fi venit. Tu m-ai chemat pentru altceva, de aceea ai avut curaj; de aceea am avut și eu curaj. Nu-i așa?

— Draga mea Doina, șopti Liviu. Cât de mult ne iubește pe noi întâmplarea! N-aș vrea s-o dezamăgim...

Îi înconjură umerii cu brațul și o apropie de pieptul lui.

— Gata! spuse Doina sufocată, după câteva clipe. Te rog...

El se supuse. Îi reținu mâna. Ar fi vrut să-și plece capul pe genunchii ei și poate să adoarmă, fără să tresară, fără să-i caute căldura.

— Acum poți să-mi spui, Liviu. Te rog...

Își închipuia că e pe cale să adoarmă cu capul pe genunchii ei. Vorbea ca în vis:

— Nu știu. Doina... Stai puțin, să se risipească un val tulbure, să văd din nou copacii și pietrele șoselei...

Deschise geamul mașinii. Șuvoiul de aer rece îl trezi.

— Am primit o vizită zilele trecute... Și când mă gândesc că eram gata s-o refuz! M-a căutat un inginer de la o mare uzină, șeful unui serviciu de proiectări. Spre uzina aceea mergem acum, dar nu pentru a întoarce vizita acelui inginer... Tu nu l-ai văzut? Mi se pare că a trecut și prin biroul tău...

Doina încercă să-și amintească.

— Cine?... Când?... Aaaa! Inginerul Racoviță, nu? E coleg cu Mușat, nu-i așa?

— Da! Despre el este vorba. Să știi că sunt foarte supărat pe prietenul nostru... Nu mi-a trimis niciun cuvânt, nicio

scrisoare, nimic, nimic...

— Dar tu nu-l cunoști? Nu știi că nu scrie? Nici mie nu mi-a scris decât o singură dată în...

„...în atâția ani”, ar fi vrut să spună, dar nu-și mai termină fraza. Privirile lui Liviu parcă o implorau să tacă.

— N-are obiceiul să scrie, ăsta e el, spuse ea îmbufnată.

— Eu totuși nu-l pot ierta, continuă Liviu după un mare efort de voință. Știi ce se întâmplă astăzi?

Întrebarea rămase suspendată. După tonul cu care fusese rostită, Doina nu credea că i se adresează ei. Dar nici Liviu n-avea putere să răspundă.

Tăcerea nefirească dură câteva minute. Doina fluieră și caută să-l trezească pe Liviu cu un gest băiețesc.

— Fiuuuu!... Ce se întâmplă astăzi?

Liviu tresări. Parcă-l săgetase ceva. Se uită la Doina. Ea îl privea însă cu o curiozitate neprefăcută.

— Pariuri nu mai fac, pentru că pierd cu regularitate. Hai! Spune ce se întâmplă! De ce te uiți așa la mine?

Liviu îi cuprinse iarăși umerii și o lipi și mai strâns de el. Era și violență în gestul lui. Dar o simțea caldă, vie, tremurândă. Îi simțea arsura obrazilor.

— Acum, gata! spuse ea în șoaptă. Dacă întârziem așa, nici tu nu vei mai putea răspunde, nici eu nu voi mai putea auzi.

— Nu mai am nicio teamă. Doina mea dragă.

Mai întâi, însă, își duse capul în deschizătura geamului, ca să simtă toată răceala șuvoiului de aer.

— Nu știu ce se va întâmpla, Doina. Astăzi, el își experimentează creația. O idee fantastică, dementă. O sinteză tehnică arbitrară, cu neputință de imaginat. Nu puteam să mă știu în altă parte într-un asemenea moment.

— Fantastică... visă Doina. De ce ai spus mai înainte că nu-ți mai este teamă?

— Când? se strădui Liviu să-și amintească.

— Atunci când m-ai... când ne-am... se tulbură Doina. Te-ai gândit, își reveni ea repede, că încercarea lui va reuși? De ce crezi că e dementă?

Liviu repetă vorbele ei, fără niciun ton, ca și cum ar fi

rostit niște cifre.

— M-am gândit că încercarea lui va reuși... Sper că vom ajunge la timp, draga mea Doina.

Răspunsul lui o bucură. Îi cuprinse emoționată mâna.

7

Sirena uzinei sună scurt de câteva ori. Era primul semnal. În toate secțiile se opriă mașinile. Două zile vor rămâne mute, imobile. Ca întotdeauna, vor rămâne și curate, ca niște podoabe. Nimeni nu-și părăsi mașina fără să-i privească, mulțumit, strălucirea. După jumătate de oră, sirena sună din nou, prelung, prelung. Se încheia ultima zi de lucru din aprilie. Oamenii vor reveni lângă uneltele lor în cea de-a treia zi din frumoasa lună mai.

Nu se mai auzeau nici voci, nici ecouri. Ultimele grupuri de muncitori ieșiseră pe poarta uzinei. Liniștea acoperise totul, ca o căciulă.

Rămăseseră numai câțiva oameni în jurul unui glob de metal, dar prezența lor acolo se înscrisa și mai adânc în liniște.

Liviu și Doina erau alături de Mușat. Contemplau în tăcere coroana aceea neobișnuită care ascundea trunchiul arborelui de oțel.

— Doamne! Mi-e teamă că se vor încâlci firele și mecanismele, spuse Doina în șoaptă.

Nu se auzeau numai șoaptele. Se auzeau și gândurile în tăcerea aceea de plumb. Doina simți săgețile unor priviri necunoscute și se ascunse instinctiv în spatele lui Liviu.

Nimeni nu îndrăznea să facă un gest. Așteptau nemișcați. Îi se părea că așteaptă. Secunde se scurgeau greu.

Imobilitatea sferei era dureroasă. Nimeni n-o ocolea însă cu privirile. Poate că pentru mulți ea începuse să se rotească. Încet, încet, pentru a-și dezvălui toate mișcările interioare. Parcă se auzea și zumzetul mecanismelor.

Aburel era în fața lui Mușat. Răsufală adânc și închise ochii. Toate privirile urmăreau mișcările inventatorului. Mușat nici nu trebuia să se aplece. Făcu legătura cu energia care circula sub pământ, apăsând cu talpa piciorului o pedală de metal.

Cineva, sau poate toți, începu să numere în gând.

Globul se rotea încet. Mișcarea pornise. Nu era o iluzie. Suprafețele cunoscute dispăreau din fața ochilor. Se apropiau alte suprafețe, se descopereau alte reliefuri. Rotirea era lentă, parcă împingea cineva cu umărul. Și deodată, izbucni zumzetul. Sute, mii de mecanisme începeau să se rotească, să declanșeze mișcări în interiorul sferei. Scânteile parcă săreau dintr-un rotor de artificii. Țipetele metalelor sfâșiate se întretăiau, se împlineau într-unul singur. O dinamică strălucitoare, nemaivăzută se aprindea în toate spațiile globului.

— Va triumfa! șopti Liviu îngrozit, și strânse ca un clește de fier brațul fragil pe care-l simțea alături.

Șoapta aceea neauzită li sleise puterile. Mișcarea sferei o năucise pe Doina, îi înțepa ochii, iar durerea brațului o amuțise, îi paralizase tot trupul. Se lăsă inertă pe spate, sprijinindu-se de pieptul lui Liviu.

„Va triumfa! repeta acesta în gând. Va triumfa!” Era acolo, cu Doina în brațe, era nemișcat, zidit în pământ, dar trupul lui fugise, se azvârlise printre mecanismele sferei, era sfârtecat, fărâmițat, sfâșiat, prefăcut în pulberea metalică din care se aprindeau scânteile. În suprafețele lucioase ale globului vedea dansul unui schelet imobil. Dansul acela îi spunea mereu că sfera se învârtește.

Și deodată, se auzi un vuiet îndepărtat, care creștea, care se apropia, care se transforma într-un scrâșnet metalic, absurd, asurzitor, haotic. Mecanismele de alarmă țiură scurt. O tăcere cumplită se prăbuși brusc, ca o explozie. Oamenii înghețaseră. Păreau niște statui.

Mușat închise ochii. În câteva clipe, smulse dintr-un întuneric de smoală mii de cifre. Apăsă ca un orb altă manetă. Un joc de mișcări liniare aprinse niște fulgere în interiorul sferei. Bucățile de metal rănite erau expulzate din

glob prin canalele polilor. Fulgerele liniare încetară brusc. Talpa piciorului apăsă iarăși prima pedală. Sfera își începu din nou rotirea, interiorul i se umplu iarăși de mișcare, roiurile de scânteii albastre își trăiau iarăși durata clipei.

— Nu va triumfa... șopti o voce, și trupul aceluia care vorbise căuta un sprijin.

Îl găsi într-o coloană de beton. Se rezemă de ea și înțelese că poate respira.

Scrâșnetul lovi din nou cu violență auzul. Semnalele de alarmă țiuiră, mișcarea se opri, tăcerea căzu grea, înspăimântătoare. Apoi sfera nu mai primi nicio comandă. Creierul ei fusese alterat. O cifră, sau un grup de cifre, sau o formulă se răzvrătise. Sau poate n-avea ce căuta în milioanele de cifre concentrate în sferă. Sau poate lipsea; rămăsese nedescoperită, în infinit.

Cineva încercă să strângă brațul lui Mușat, dar își retrase mâna îngrozit. Nu atinsese un braț, ci o coardă de oțel. Toți simțeau că orice cuvânt, orice gest este inutil. Își simțeau inutilă prezența. Omul de lângă sferă nu vedea și nu auzea pe nimeni. Căuta cu disperare un semn, un număr, un simbol. Ecranul se înnegrise. Limpezimile se stingeau. Negura era adâncă, groasă; i se părea materială, ar fi vrut s-o alunge cu mâinile, s-o sfâșie. Undeva rămăsese nedezlegat un singur x, o singură necunoscută. Care era puterea și ordinea ei, care era funcția ei, care era relația ei cu atâtea milioane de semne limpezi și disciplinate?

Rămăsese singur. De multă vreme era singur. Cu mult înainte de primul semnal de alarmă. Cu mult înainte de a auzi vuietul care se prefăcea în scrâșnet absurd. Îl izolase mișcarea nedisciplinată, insesizabilă și totuși grotescă a unor mecanisme adăpostite în interiorul globului.

.....
— Îmi pare rău, Doina. Colecția de principii era alcătuită arbitrar. Sunt dezolat.

— Ești dezolat? Cum poți să spui așa ceva? Întâi am crezut că vei zbura în bucuria triumfului. Mi-ai rupt brațul. Încă e amorțit... Pe urmă am crezut că te vei prăbuși de durere... Cum poți să spui că ești dezolat? Eu... eu... Nici nu

știu dacă mai trăiesc. S-a rupt ceva în mine, Liviu. Dar nu se poate, nu se poate! Tot va triumfa până la urmă!

— Și eu sunt distrus. Doina. N-avem ce face. Am știut de la început ce se va întâmpla... A vrut să ia cu asalt cerul. A vrut să întindă mâna după cea mai strălucitoare stea... Era prea departe... Nu va cădea niciodată pe epoleții lui...

— Nu înțeleg ce vrei să spui, Liviu...

— S-a întâmplat un accident, Doina. Un simplu accident s-a întâmplat în lumea asta...

— Nu se poate! Trebuie să-i spunem ceva. Eu mă duc.

— Nu! o opri Liviu. Stai aici! Mă voi duce eu... Îl găsi pe Mușat în același loc.

— Suferim toți cumplit, Ioane. Asemenea întâmplări s-au mai petrecut în mintea oamenilor. Nimeni nu elogiază prudența lui Dedal. S-au închinat însă sute de imnuri îndrăzelii sinucigașe a lui Icar...

Se întoarse apoi scurt din călcâie și părăsi hala. O găsi pe Doina la poartă, frângându-și neputincioasă mâinile. Nu vorbi însă cu ea. Se adresa ferm directorului, care tocmai ieșea din cabina portarului:

— Orice lamentări sunt inutile. Puteți să le păstrați pentru rapoartele pe care le veți da mai devreme sau mai târziu forurilor care vă vor trage la răspundere. Eu nu-mi voi asuma acest rol. Vă vorbesc ca un simplu specialist. Nu pot înțelege cum v-ați lăsat induși în eroare de această aventură tehnică. Trebuia neapărat să asistați la acest deznodământ pentru a vă convinge de șubrezenia și neseriozitatea ei?... E incredibil!... Orice om de bun-simț s-ar fi întrebat dacă nu asistă fără voia lui la o scamatorie. Orice tehnician ar fi încercat să radă glazura strălucitoare a iluziei pentru a citi adevărul științific. E incredibil!... În loc de toate acestea, dumneavoastră ați încurajat aventura, ați participat la ea cu mai mult zel decât cel care a propus-o... Dacă deznodământul ar fi fost mai tragic? Vă vorbesc ca un specialist. O serie de legi înnodate arbitrar și iresponsabil au determinat Paralizia mecanismului. La fel de simplu însă puteau să declanșeze o explozie. Imaginați-vă singur consecințele... Eu aș suprima imediat cauza unei astfel de

primejdii... Din nefericire, nu sunt în situația de a vă da ordine și dispoziții. Dar pot să-mi retrag cuvintele pentru a vă da posibilitatea să stabiliți singuri echilibrul dintre ignoranță și răspundere. Bună ziua!

Liviu plecă. Doina ezită doar o clipă, apoi se duse după el. Se agăță cu puterea uneiperate.

— Tu nu-ți dai seama, îi spuse Liviu, că problema fundamentală care ni s-a înfățișat a fost, în sfârșit, soluționată? I-am spus demult, de când am terminat școala, că orice înfrângere aprinde undeva o victorie. Înfrângerea și victoria sunt două emisfere ale unui singur glob. Când una se cufundă în beznă, cealaltă e incendiată de străluciri. Draga mea Doina, ar fi inuman să alegi drumul spre întuneric... Să nu crezi că nu sunt trist. Dar dincolo de orice simt răspunderea pentru lumina care ți se cuvine. Eu nu fug după curcubeie. Pășesc încet și prudent printr-o oază de lumină. Sunt însă sigur că undeva în această oază ne vom întâlni și cu un curcubeu. Își va sprijini capetele pe umerii noștri, sau se va înălța de pe umerii noștri. Oricum va fi, ne va uni într-o superbă strălucire pe amândoi.

— Avem oare dreptul să ne gândim acum la asemenea străluciri? întrebă Doina.

— Nu facem altceva decât să ne supunem mersului firesc al vieții. Urăsc întunericul, Doina. Pentru că mi-e teamă groaznică de incendii.

— Nu știu, șopti Doina. Nu știu ce se întâmplă. Am crezut că port multe ascunzișuri în mine, multe taine. Acum mi le caut, și nu le găsesc. Și în loc să fiu fericită, sunt tristă.

Liviu își simțea brațul parcă prins de un clește. Ar fi vrut să trăiască dureri mai vii, mai adânci; ar fi vrut să-i pătrundă în carne cârlige ascuțite de fier, să le simtă mereu tăișul crud, încâlceala, să nu-i mai poată ieși din braț niciodată. Uneori însă, cleștele își slăbea strânsoarea; abia mai simțea atingerea degetelor ei. În acele clipe îi era teamă, își încorda brațul pentru a provoca încheștarea de care avea atâta nevoie. Atingerile firave sau convulsiile dureroase îi dezvăluiau stările prin care ea trecea: ezitățile, speranțele, temerile, căutările. Când mâna care-l strângea

alunecă inertă, Liviu o strânse pe Doina de umeri și începu s-o scuture.

— Gata! porunci el în șoaptă. Din acest moment, am încetat să răspund numai pentru mine. Tu nu înțelegi că abia acum am scăpat de obsesia înfrângerii?...

.....
Aburel încremenise ca un stâlp în poarta uzinei.

— Poate că ar fi trebuit să-i spun măcar o vorbă. Dar vorbe pot găsi în aceste clipe? Ce vorbe trebuie să caut?

— Nu știu ce se va întâmpla, dragă Aburel, îi răspunse directorul. Îmi amintesc cu câtă vigoare l-ai susținut. Ți-ai pus tot sufletul, toate nădejdlile în acest proiect. Acum simt că vrei să iei și întreaga răspundere pe umerii tăi... Nu știu ce se va întâmpla... E prematur să căutăm acum o concluzie definitivă. Dar nu pot să las totul pe umerii tăi.

— Nici eu nu voi adăuga altceva, spuse Petrescu. Nu ne-am scotocit buzunarele și nici nu ni le vom scotoci acum. Poate că am avut îndoieli, poate că mai am și acum. Adevărul este întotdeauna rezultatul unei confruntări. N-am putut și nu pot să fiu un simplu spectator la această confruntare.

— Înțeleg totul, zise Aburel. Sufăr însă și din cauza unor convenții. Nu știu ce se va întâmpla. Dar cum vom răspunde celor care ne vor întreba? Ce vom face mâine? Ce vom face mâine seară? Ni s-a rezervat o sală la restaurant. Eu am cerut. Am avut o încredere oarbă... Oare să fie un simplu accident? Nu știu dacă tot ceea ce simt în clipa asta este convingere, sau speranță.

— Poate că ne-am pripit, Aburel, încercă directorul să-l calmeze. Dar ar fi și mai grav să ne repezim acum spre o concluzie definitivă. Sunt convins că el simte totul infinit mai grav decât noi. Cred în acest lucru. Asta e! Cred.

.....
Lumina zilei se stinsese demult. Era noapte. Era întuneric. Rămăsese în același loc, lângă sfera de metal. Nu avea nevoie s-o vadă. Nu avea nevoie de lumină. O ceața în principiile ei, în legile ei, în cifrele ei. Unde era eroarea?... Își amintea cuvintele care răsunaseră lângă el. Dar nu

putea să-și imagineze aripi de ceară. Nu putea să-și imagineze decât cifre și reprezentarea lor mecanică. Unde era eroarea?...

Capul îi vuia. Gândurile lui răscoleau toată țesătura globului, se strecurau prin toate spațiile, ciupeau firele ca pe niște strune. Unde era sunetul strident? Sau lipsea un sunet necunoscut, exterior acusticii? Cu ce simțuri, cu ce gânduri putea să-l descopere?

Transforma din nou totul în cifre. Căuta relații absurde, x-uri, cifre întoarse, fracțiuni uitate, căuta linii nesigure, stinghere, strâmbe, desprinse din edificiul geometric pe care și-l imagina. Uneori dărâma mecanisme întregi și repunea la loc în spațiile goale linie după linie, cifră după cifră. Nu găsea nicio discordanță. Identitatea era perfectă. Atunci, unde era eroarea? Principiile i se păreau inviolabile, axiomatice, și cu toate acestea le anula pe rând și le descoperea din nou. Nicio formulă nu era greșită.

Se apropia cu disperare de planurile înclinate. Acolo se producea alarma, acolo se destrăma țesătura edificiului. De acolo pornea scrâșnetul care molipsea toate celelalte mecanisme. Oare adăugase forțat noua țesătură? Încercă s-o refacă, dar nu reuși să ajungă până la capăt. I se părea cu neputință să se fi strecurat acolo eroarea. Și totuși, alarma venea de acolo!

Calcula febril. Toate rezultatele erau cele cunoscute. Parcă se uita într-o carte. Citea pagini oare-i erau cunoscute. Oare era robul vechii memorii? Sau exista un adevăr definitiv? Atunci, unde era eroarea? De ce alarma izbucnea la o anumită mișcare a planurilor înclinate? Simțea că-l cuprinde deznădejdea. Cifrele nu voiau să-l mai asculte. Se răzvrăteau toate. Nu le mai putea grupa în mărimi precise. Și formulele se întunecau. Nu mai voiau să asculte de el. Se fereau de întrebări absurde, ilogice, iraționale.

Oare de când se făcuse lumină? Cerul era revoltător de senin. Razele soarelui de dimineață incendiaseră globul de metal. Reflexele lor îl treziră. Se apropie de sferă. Privea numai spațiile înclinate. Mecanismele de străpungere erau

sfărâmate. De ce? De ce? Acolo era eroarea. Dar ce forțe obscure, necunoscute, acționau asupra lor? Era o răzvrătire a vechiului edificiu, a vechii țesături?... Planurile înclinate... Ce relație ciudată era între ele și restul sferei? Iarăși îl cuprindea deznădejdea. Într-o străfulgerare, își aminti hârtiile strânse în dosarele de acasă. Le știa pe dinafară, cunoștea fiecare cifră înscrisă acolo, fiecare linie desenată. Toate erau memorate. Dar nu putea renunța la ultima speranță.

Porni spre casă pe străzi ocolite.

Globul rămase câteva clipe singur. Undeva se mișcă însă o umbră. Dintr-un ungher îndepărtat, întunecos, se ivi silueta unui bătrân obosit de veghe și așteptare. Pășea încet spre globul de metal. Se opri lângă el. Privirile lui se furișau printre frunzele mecanice, căutau vârfurile unor crengi de oțel. Nimeni nu cunoștea mai bine decât dânsul uneltele acelea neîndurătoare care străpungeau metalul.

Nu se mulțumi însă numai cu darul privirilor. Își strecură mâinile printre frunze și crengi, până când atinse un vârf de oțel. Îl pipăi îndelung cu degetele, apoi căută altul. Zări și jos, la picioarele lui, câteva vârfuli crenelate aruncate afară, ca inutile, de mecanismele de alarmă ale globului. Le adună pe toate și se duse la o fereastră, pentru a le privi și a le pipăi ore după ore.

Degetele lui aspre, bătătorite, își aminteau senzații vechi de zeci de ani și alintau vergelele de oțel cu amintirea acelor senzații. Privirile lui vedeau parcă miile de unelte asemănătoare care-i trecuseră prin mâini. Cât de mult dorea să și le amintească pe toate! Îl trezi târziu întunericul. Privirile nu mai aveau nicio putere. Degetele lui mai alintau însă oțelul.

.....

Niciun dosar nu mai era la locul lui în raft. Nicio coală nu mai era la locul ei în dosar. Toate se răspândiseră în încăpere. Niciuna nu fusese îngăduitoare cu el; niciuna nu-i oferise liniștea. Toate semnele de pe ele erau întipărite în memoria lui. Niciuna nu cuprindea vreo eroare. Toate

slujeau adevărul în care crezuse atât. Cât de mult sperase să fi greșit într-un minut al anilor care trecuseră! Să găsească undeva o linie absurdă, să întâlnească o fracțiune intrusă undeva! Oare totul era o eroare? Oare ridicase un monument al neputinței? Elogiasse în toți anii, cu atâtea secunde trăite, un absurd strălucitor?... Era cumplită deznădejdea... Vedea imaginea ridicolă a unui lcar modern, rătăcit într-un veac al științei sigure, reprezentată într-o mecanică de oțel.

.....
Auzi deodată pași și ciocănituri în ușă. Erau unde acustice reale, nu închipuiri. Era un bătrân care clătina obosit din cap și ținea în mână un sfredel de oțel.

— Poftiți! spuse bătrânul întinzând vârful de metal. De aici pleacă jalea.

— Știu... Mi-am dat seama de la început. Dar de ce? Mă îngrozesc, nea Neculai. Mașina asta am introdus-o cu forța în sinteza aceea. Parcă s-ar răzvrăti sfera, parcă ar voi s-o dea afară, ca un organism viu. De ce? Nu e nicăieri nicio eroare.

— La asta nu pot răspunde eu. N-am minte pentru asemenea răspunsuri. Dar știi dumneata când se rupe vârful?

— Știu, nea Neculai. La mișcarea a șaptesprezecea. Bătrânul îl privi ca pe-o arătare.

— Când ai aflat dumneata asta? Nu te-am văzut nici umblând cu mâinile înăuntru, nici iscodind vârfurile aruncate...

— Nu știu când am aflat. Ziua, noaptea, nu știu. Am calculat, am calculat, am aflat când se rup, dar nu știu de ce. De ce? E o presiune a întregii sfere? E o atingere a unor mecanisme, invizibilă. E o lege aplicată prost undeva? E o eroare generală? Nu găsesc niciun răspuns... De ce la mișcarea a șaptesprezecea? De ce după 83 de secunde? De ce nu după 38 de ore, așa cum obligă calculele și experiența? E illogic, nea Neculai! Sfera asta nu face nimic altceva; ucide uneltele, le sfarmă; e un mormânt.

— Asta am văzut și eu... Știu că moartea minunii

dumitale se trage de la mișcarea a șaptesprezecea... Dar eu vreau să vă spun ceva, tovarășe inginer. Eu voi muri peste câțiva ani. De bătrânețe, de oboseală, de uzură, dacă voi muri de moarte bună. Pot să mor și de-o boală. Un cancer sau altceva... Spuneți-mi dumneavoastră, dacă mor de-o boală, când a început de fapt moartea mea? Nu atunci când a început boala?... Nu atunci când am înghițit otrava? Sculele acestea înghit o otravă, tovarășe inginer. Ele numai își dau sufletul la mișcarea a șaptesprezecea, otrava însă o înghit mai înainte... Pune mâna pe vârful ăsta, aici unde țin eu degetul! Aici înghit ele otrava!... Dumneata nu-ți dai seama, tovarășe inginer, ce minune ai făcut acolo, printre mașinile acelea vechi? Cum puteam eu să închid ochii la o asemenea minune?

Mușat își dusesese mâinile la tâmpile. Parcă îl trăsнисe cineva. Fulgerul venise mai târziu, și negura se risipi violent, pentru totdeauna. Vedea sfera rotindu-se. Fără nicio oprire. Nu mai era posibilă nicio eroare. Dar nu se gândea la triumful zilelor care vor veni.

— Stai, nea Neculai! Stai! Stai! Stai! Nu, nu-mi trebuie oțelul. O singură întrebare am uitat, și acum mi se pare cea mai neînsemnată dintre toate... Stai! Da... Da! Boala începe la mișcarea a cincea. Atunci se produce rana... Ce pot să-ți fac, nea Neculai? Știi, simți cum se învârtește sfera? Gata!

— Dacă nici nu m-ai lăsat să-ți spun eu unde se face rana... La drept vorbind, am vrut să văd dacă mergi cu mintea până acolo...

— Ce-aș fi făcut fără dumneata? Cum pot să-ți spun...

— Acum stai dumneata, tovarășe inginer! Mie nu-mi place să te văd așa... L-am zărit și pe tovarășul Aburel pe jos. El n-a avut curajul să urce.

Mușat adună câteva foi de hârtie de pe pat. Le întoarse pe partea albă și începu să treacă pe ele, febril, șiruri întregi de cifre. Răspundea la întrebarea pe care i-o adusesese bătrânul. Orice emoție îi pierise. Sfera începea să devină o amintire. Parcă retușa o fotografie care se materializase precis cândva.

Nea Neculai își ridică șapca, pe care o scăpase jos, și

părăsi camera oprindu-se la fiecare scârțâit al podelei.
Mușat nu-l auzi. Creionul înscria cifre, cifre, cifre...

- - — *Sfârșit* — - -